

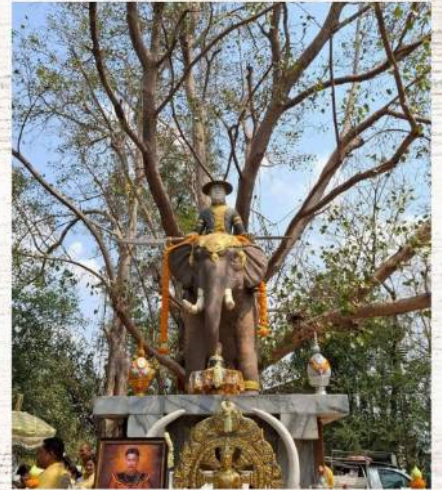
วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์

JOURNAL OF BOVORN MULTI-EDUCATION AND
HUMAN SOCIAL SCIENCES

(JOB_EHS)

ISSN : 2730-3233 (ONLINE)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มีนาคม 2568) Vol. 6 No. 1 (January - March 2025)

(JOB EHS)

A silver medal with a textured surface. The top arc contains the text 'TIER 2' and the bottom arc contains '2015-2019'. In the center, there is a large number '2' with a small 'TIER' above it. The background of the medal features a faint map of Malaysia and the text 'BERSEKUTUAN MELAKSANAKAN TRANSFORMASI' at the bottom.

Vol. 6 No. 1 (January-March 2025)

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences : JOB_EHS) มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาสหวิทยาการ อื่นๆ

ทักษะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารฯ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ โดยไม่ถือเป็นทักษะและความคิดเห็นของวารสารฯ

กระบวนการพิจารณาบทความ :

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review) แบบที่ 2 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

ประเภทของบทความ :

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับตีพิมพ์ประเภทของบทความ คือ บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Original Article)

ภาษาที่รับตีพิมพ์ :

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดออก :

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ มีกำหนดออกตีพิมพ์ 4 ฉบับ ต่อปี (ราย 3 เดือน) ดังนี้

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มีนาคม	(กำหนดออก เดือนมีนาคม)
ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน - มิถุนายน	(กำหนดออก เดือนมิถุนายน)
ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน	(กำหนดออก เดือนกันยายน)
ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม	(กำหนดออก เดือนธันวาคม)

ที่ปรึกษา :

พระเดชพระคุณ พระครูภาวนาอินทวงศ์ (ณลิว อินทวโส), ดร.
เจ้าอาวาสวัดหนองบัวหึง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

บรรณาธิการ :

พระครูปลัดสุวรรณ์ สิริวฑฒโก (อุกฤษโซค), ดร.
Phrakrupalad Suravut Sirivaddhako (Ukitchock), Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ผู้ช่วยบรรณาธิการ :

ดร.ศุภิญญา ศรีคำไทย
Dr. Sukpinya Srikomthai
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

กองบรรณาธิการ :

พระเมธาวิไนยรส (สุเทพ พุทธจรรยา), รองศาสตราจารย์ ดร.
Phramedhavinaiyaros (Suthep Buddhachanya), Assoc. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand

พระครูโอภาสนนทกิตติ์, รองศาสตราจารย์ ดร.
Phrakruophatnonthakit, Assoc. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

พระมหามงคลกานต์ จิตธมโม, รองศาสตราจารย์ ดร.
Phramaha Mongkhokan Khangphanom, Assoc. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

พระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.
Phramaha Yannawat Thitavaddhano, Asst. Prof. Dr.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

รองศาสตราจารย์ ดร.อำนวย เดชชัยศรี
Assoc. Prof. Dr. Amnuay Detchaisri
มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

รองศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ
Assoc. Prof. Dr. Amnaj Buasiri
นักวิชาการอิสระ
Independent Scholar

รองศาสตราจารย์ ดร.มารุต พัฒนาผล
Assoc. Prof. Dr. Marut Patphol
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
Srinakharinwirot University, Thailand

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์
Asst. Prof. Dr. Booncherd Chamnisast
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ดร.เสนห์ เดชะวงศ์
Dr. Saneh Dechawongse
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand

ดร. กฤษฏา นันทเพ็ชร
Dr. Krisda Nantapetch
มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University, Thailand

ดร.ลำพอง กลมกุล
Dr. Lampong Klomkul
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

ฝ่ายจัดการ :

นางสาวสาคร หาญแท้

นายชานนท์ วิเศษศิริ

ฝ่ายกฎหมาย :

นายณพกฤษ ทรัพย์แก้วยอด

เจ้าของวารสาร :

วัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 70140
โทรศัพท์ : 099-1916295

สำนักงานกองบรรณาธิการ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
วัดหนองบัวหึ่ง ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี 70140
โทรศัพท์ : 099-1916295, 099-6166595, 095-5426695
E-mail: ukitchock@gmail.com
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences (JOB_EHS)
ISSN: 2730-3233 (Online)

บทบรรณาธิการ

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences: JOB_EHS) ฉบับนี้เป็น ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม (2568) โดยเนื้อหาบทความในฉบับนี้ประกอบด้วยบทความวิจัยและบทความวิชาการ โดยกองบรรณาธิการได้ตระหนักถึงคุณภาพวารสารตามกรอบการประเมินคุณภาพวารสารเป็นอย่างดีจึงได้คัดเลือกกลั่นกรองบทความให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI

วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์ ได้รับผลการพิจารณาคุณภาพวารสารเพื่อเข้าสู่ฐานข้อมูล TCI พ.ศ. 2568 จากศูนย์ TCI ได้ถูกจัดให้เป็น **วารสารกลุ่มที่ 2 (การรับรองคุณภาพของวารสารตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2568 ไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2572)** ซึ่งเป็นกำลังใจให้แก่กองบรรณาธิการในการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

นอกจากนี้ ฉบับนี้ยังเป็นฉบับแรกที่ได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบของบทความและเป็นฉบับแรกที่ได้ปรับเปลี่ยนกำหนดการออกของวารสารเป็น 4 ฉบับต่อปี (รายละ 3 เดือน) เพื่อความเหมาะสมเกี่ยวกับจำนวนการตีพิมพ์ในแต่ละฉบับและเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาวารสารให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ดังนี้

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มีนาคม (กำหนดออก เดือนมีนาคม)

ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน - มิถุนายน (กำหนดออก เดือนมิถุนายน)

ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน (กำหนดออก เดือนกันยายน)

ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม (กำหนดออก เดือนธันวาคม)

ทั้งนี้ กองบรรณาธิการจะดำเนินการปรับเปลี่ยนนโยบาย ตั้งแต่ ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม (2568) เป็นต้นไป ตามข้อมูลวารสารในฐานข้อมูล TCI ตามวันที่แจ้งเมื่อวันที่ 13 ม.ค. 2568 https://tci-thailand.org/journal_info?jid=11773

กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้เขียนบทความที่เป็นนักวิชาการ นักวิจัย และนักศึกษาทุกท่านที่ได้ให้ความสนใจเขียนบทความเพื่อลงตีพิมพ์ และหวังว่าจะได้รับความสนใจจากผู้เขียนบทความทุกท่านในโอกาสต่อไป และกองบรรณาธิการ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเป็นอย่างสูงที่ให้อนุเคราะห์ในการอ่านประเมินต้นฉบับ

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการ หวังอย่างยิ่งว่า บทความที่ได้ตีพิมพ์ในวารสารจะเป็นประโยชน์ต่อท่านผู้อ่านและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ทางการศึกษาใหม่ให้เกิดขึ้น หากท่านผู้อ่านมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาวารสารให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณและยินดีปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาวารสารให้ดียิ่งขึ้นในโอกาสต่อไป

พระครูปลัดสุราวุธ สิริวิฑูมโก (อุกฤษโซค), ดร.
บรรณาธิการวารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์

สารบัญ

หน้า

บทบรรณาธิการ

บทความวิจัย (Research Articles)

- รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4
ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 1-17

A MODEL FOR PROMOTING THE DHAMMA STUDIES LEARNING MANAGEMENT
IN ACCORDANCE WITH THE FOUR IDDHIPĀDA FOR SCHOOLS UNDER
THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไ้ จารุวิโส) PhrakhrUdomjaruwan (Kamlai Cāruvaṃso)

สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี PharmahaBandit Panṭhitamedhī

- กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ
สำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี 18-31

THE PROCESS OF PROMOTING LEARNING ON INTEGRATED BUDDHIST WASTE MANAGEMENT
FOR TEMPLES IN PATHUM THANI PROVINCE

พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิชิ (ธีระศรุตานันท์) PhramahaSethavich Setthavijjo (Thirasarutanunt)

พระครูภาวนาวุฒิปันธิต PhrakhrPhawanawutthibandhit

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ PhrakhrsangkharakChakkit Bhuripaṅṅo

- แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7
ของกลุ่มโรงเรียนนวมิยน์ จังหวัดระยอง 32-46

GUIDELINES FOR PERSONNEL MANAGEMENT IN THE DIGITAL AGE BASED ON THE PRINCIPLES
OF THE 7 SAPPURISADHAMMA OF THE NAWAPAT SCHOOL GROUP, RAYONG PROVINCE

พระยศพันธ์ ฐิตาโก (อาจสิงห์) PhraYotsaphan Thitapho (Artsing)

พระสุรชัย สุระชัย PhraSurachai Surachayo

บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart

- รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา** 47-63
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
MODEL FOR EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATION BASED ON THE PRINCIPLES OF
AESTHETIC EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL UNDER THE OFFICE OF
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
กรัณฐรัตน์ จำเริญพันธุ์ Karantarat Chamnianpan
พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano
เผด็จ จงสกุลศิริ Padet Jongsakulsiri
- รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฐิธัมมกิตา 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา** 64-76
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท
A DIGITAL LEADERSHIP DEVELOPMENT MODEL BASED ON THE FOUR PRINCIPLES OF
PATISAMBHIDA FOR EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATORS UNDER SECONDARY
EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE, UTHAI THANI, CHAINAT
ไชยโพธิ์ ร่มโพธิ์ Chaiyapho Rompho
พระครูภาวนาวุฒิบัณฑิต Phrakhruphawawuthibanthit
พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano
- กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม** 77-89
ในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
STRATEIES FOF DEVELOPING FEMALE ADMINISTRATOR LEADERSHIP OF SCHOOL
ADMINISTRATORS BASED ON THE BUDDHIST PRINCIPLES IN THE CHAOTIC ERA OF
SCHOOLS UNDER THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
รุจิรัตน์ ชนดลชยากร Rujirut Tanadonchayakon
สิน งามประโคน Sin Ngamprakon
ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka
- ความรับผิดชอบอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ:** 90-101
ศึกษากรณี พระภิกษุกระทำผิดฐานยักยอก
CRIMINAL LIABILITY AND DHAMMA VINAYA OF MONKS: A CASE STUDY OF
MONKS COMMITTED OFFENSES OF EMBEZZLEMENT
ไพศาล นาสุริวงศ์ Phaisan Nasuriwong
วรพจน์ ถนอมกุล Worapote Thanomkul
ประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ Prasert Limprasert

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภavana 4 102-113

กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี

GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF DESIRABLE CHARACTERISTICS OF TEACHERS
ACCORDING TO THE FOUR PRINCIPLES OF BHAVANA IN PATHUMBENCHA SUB-CAMPUS GROUP,
PATHUM THANI PROVINCE

ชาคริต สุวรรณวงศ์ Chachrit Suwannawong

เกษม แสงนนท์ Kasem Sangmont

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sudhipong Srivichai

รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต 114-125

คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

A MODEL FOR USING ONLINE PLATFORMS TO PROMOTE LEARNING ACTIVITIES OF STUDENTS
OF THE FACULTY OF SOCIAL STUDIES EDUCATION MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA
UNIVERSITY

ฉัตรชัย ธารพล Chatchai Tanpon

ชวาล ศิริวัฒน์ Chaval Siriwat

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ Niwes Wongsuwan

ความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา 126-136

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

THE NEED FOR PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ADMINISTRATORS OF EDUCATIONAL
INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE PRIMARY EDUCATION AREA,
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

น้ำอ้อย สุนทรพฤกษ์ Numaoy Suntronpruk

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 137-149

ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

GUIDELINES FOR LEARNING MANAGEMENT USING AN ONLINE MEDIA ACCORDING TO THE
PRINCIPLES OF FOUR IDDHIPADA OF
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA VOCATIONAL COLLEGE

อุดมลักษณ์ พิศรูป Udomluk Phitrup

สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sudhipong Srivichai

พระมหาชำนาญ มหาชาโน PhramahaChamnan Mahachano

- รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม** 150-166
MODEL FOR DEVELOPING DESIRABLE CHARACTERISTICS ACCORDING TO THE 4 PRINCIPLES OF
SANGAHAVATTHU OF STUDENTS AT SATHIT PATHUM DEMONSTRATION SCHOOL
พลเอก อติสร สุวรรณตรา General Adisorn Suwantra
พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano
สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo
- กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดกรุงเทพมหานคร** 167-179
EDUCATIONAL ADMINISTRATION STRATEGIES ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF
GOOD GOVERNANCE OF SMALL SCHOOLS UNDER BANGKOK METROPOLIS
นุชรี นุชนิล Nutchree Nutchnil
ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka
สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo
- แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง** 180-194
GUIDELINES FOR ORGANIZING COOPERATIVE TEACHING ACCORDING TO THE FOUR PRINCIPLES
OF SANGHAWATTHU OF THE NAWAPAT SCHOOL GROUP, RAYONG PROVINCE
พระวรพล วิชโย (ทองอยู่) PhraWoraphol Wachayo (Thongyo)
พระสุรชัย สุรชัย PhraSurachai Surachayo
บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart
- การพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ สำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร** 195-203
DEVELOPMENT OF THAI TO MAGADHA TRANSLATION LEARNING PACKAGE
FOR STUDENTS IN PALI SECTION OF PHRA PARIYATTIDHAMMA SCHOOL
AT WAT SAM PHRAYA BANGKOK METROPOLITAN
พระมหาอุดร อุตโตโร (มากดี) PhramahaUdorn Uttaro (Makdee)
สมชัย ศรีนอก Somchai Srinok
นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ Niwes Wongsuwan

**การพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย
สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช** 204-216

THE TEACHER DEVELOPMENT IN ARIYASACCA 4 METHOD FOR SALAMEECHAI SCHOOL
UNDER NAKHON SI THAMMARAT CITY MUNICIPALITY

สิทธิกร โพธิ์วิเชียร Sittikorn Powichian

พระครูประโชติกิจจาภรณ์ Phrakhruprachotkichaporn

บุญเลิศ วีระพรกานต์ Boonlert Weeraponkan

**สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ประถมศึกษา** 217-225

THE STATE OF LEARNING ORGANIZATIONS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF
THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

ประภาพร ยอดย้อย Prapaporn Yodyoy

ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka

สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

**รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม
สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา** 226-239

MODEL FOR DEVELOPING TEACHER LEADERSHIP COMPETENCIES BASED ON
VUDDHIDHAMMA PRINCIPLES FOR SECONDARY SCHOOL TEACHERS UNDER
THE PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

นันทวรรณ ศรีคำ Nantawan Srikum

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

ทองดี ศรีตระการ Thongdee Srtragarn

**รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7
ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา** 248-255

ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL USING TECHNOLOGY CREATIVELY ACCORDING
TO THE PRINCIPLES OF SAPPURISADHAMMA FOR LARGE SCHOOLS UNDER
THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

เทพศิรินทร์ วุฒิยางกูร Dhepsirin Vuttiyangkoon

ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka

ทองดี ศรีตระการ Thongdee Srtragarn

- ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง** 256-270
VISIONARY LEADERSHIP OF EXECUTIVES AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF
SCHOOLS UNDER ANGTHONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
พระครูกิตติญาณวิสิฐ PhrakhuKittianavisit
พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano
พระปลัดพุทธิไกร ฐิตโสภโณ PhrapaladPhutthikrai Thitasopano
พระศักดา ชนาสโภ Phrasakda Chanasapo
พระมหาวิริวิชญ์ ตนต์ิปาโล PhramahaWerawich Tantipalo
- แนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี** 271-282
GUIDELINES FOR ADMINISTRATION OF PARIYATIDHAMMA SCHOOL IN PALI DEPARTMENT BY
INTEGRATING THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGY ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF
SAPPURISADHAMMA VII IN BANG BUA THONG DISTRICT SCHOOLS NONTHABURI PROVINCE
พระมหาภูริณัฐ ภูรินุญฐ์ (อัมสิงห์) PhramahaPoorinut Bhurinuttho (Aumsing)
สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Sudhipong Srivichai
ประวิทย์ ชัยสุข Prawit Chaisuk
- รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทาง ประเทศจีน** 283-292
THE MODELS OF BUDDHIST EDUCATION AT GUANGXIAO TEMPLE AND
SPECIALIZED BUDDHIST EDUCATION INSTITUTIONS IN CHINA
พระปลัดปรีชา นนทโก (จุลเจือ) PhrapaladPreecha Nandhako (Chunchuea)
พีรวัฒน์ ชัยสุข Peerawat Chaisuk
พระครูโสภณภัทรเวทย์ PhrakruSoponpattaravet
พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกุล PhrakhuWiwatthammanukun
ณัฐนิชา ปัญญา Natnicha Pannipa
- ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์** 293-306
PROJECT-BASED INSTRUCTIONAL PACKAGE FOR PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL STUDENTS
DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION, WAT SAI NUEA WITTHAYA NAKHONSAN PROVINCE

พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ (ธานี สุขแจ่ม) Phrakhrusrisuthamniwit (Thanee Sukjam)
สมชัย ศรีนอก Somchai Srinok
พระวิเทศพรหมคุณ PhraWidesbrommakun

บทความวิชาการ (Academic Articles)

การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล	307-319
INTEGRATING THE FOUR BASES OF SUCCESS INTO STUDENT DEVELOPMENT WITH FIVE STEPS FOR WORLD CLASS STANDARD SCHOOLS เนลวัฒน์ กิ่งสุวรรณพงษ์ Nelawat Kingsuwannapong	
การนิเทศการสอนตามหลักพุทธลีลา	320-330
TEACHING SUPERVISION ACCORDING TO BUDDHA'S STYLE OF TEACHING รัฐวัลย์ เหมือนมาตร Ratthawan Muanmart	
ภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา	331-340
DIGITAL LEADERSHIP BASED ON THE THREE WISDOM PRINCIPLES FOR EDUCATIONAL ADMINISTRATORS นฤภาค สันป่าแก้ว Naruephak Sanpakaew พระครูสมุห์ทอง ฐิตปัญญา PhrakhrusamuThong Thitapanyo	
การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World	341-351
HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS BASED ON THE ENLIGHTENMENT FACTORS (BOJJHANGA) IN THE BANI WORLD ERA อาทิตย์ ยงสวัสดิ์ Athit Yongsawad	
กลยุทธ์การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วยอิทธิบาท 4	352-363
STRATEGY FOR CREATING A LEARNING ORGANIZATIONAL CULTURE WITH FOUR IDDHIPADA สาคร ไปด้วย Sakorn Paideauc	

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักคุณธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 364-374

CREATIVE LEADERSHIP BASED ON THE FOUR VUDDHIDHAMMA PRINCIPLE
FOR EDUCATIONAL ADMINISTRATORS

ศิริ สูดสังข์ Siri Sudsang
วารี โสภเตีย Watee Suktai

การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรมบูรณาการ 375-388

กับวงจรคุณภาพ PDCA
EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATION BASED ON THE CONCEPT
OF INTEGRATED MULTICULTURAL EDUCATION WITH PDCA QUALITY CYCLE

กฤติมา หาญมนตร์ Krittima Hanmontree

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

**รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4
ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร**

**A MODEL FOR PROMOTING THE DHAMMA STUDIES LEARNING MANAGEMENT
IN ACCORDANCE WITH THE FOUR IDDHIPĀDA FOR SCHOOLS UNDER THE
BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION**

¹พระครูอุดมจารุวรรณ (คำไล จารุวิโส) PhrakhrUdomjaruwan (Kamlai Cāruvaṃso)

²สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

³พระมหาบัณฑิต ปณฺธิตเมธี PharmahaBandit Panṭhitamedhī

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: somsak.boon@mcu.ac.th

Article Received: March 06, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แจกให้กับครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 390 ชุด, แบบสัมภาษณ์ โดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ เจ้าสำนักเรียน ผู้บริหาร นักการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 22 รูป/คน และแนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูป/คน และการทดลองใช้รูปแบบ รวมถึง การประเมินรูปแบบ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากโรงเรียนจำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนวัดบำเพ็ญเหนือ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 40 คน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) วิธีการดำเนินการ 4) ตัวแบบการดำเนินการ 5) การประเมินผล 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการทดลองใช้รูปแบบมีความคิดเห็นต่อการทดลองรูปแบบ ก่อนและหลังการทดลอง โดยภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น และผลการประเมินรูปแบบทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย คือ PIS Model
คำสำคัญ: รูปแบบ, การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้, ธรรมศึกษา, หลักอิทธิบาท 4, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed to propose a model for promoting the management of Dhamma studies learning according to the Four Bases of Iddhipāda in schools under the Bangkok Metropolitan Administration. The research instruments included questionnaires distributed to 390 teachers in primary schools under the Bangkok Metropolitan Administration,

interview forms for 22 key informants, namely school directors, school administrators, educators, and experts, and question guidelines for group discussion with 11 key informants.

The research results found that the model for promoting the learning management of Dhamma studies according to the principles of the Four Bases of Iddhipāda in schools under the Bangkok Metropolitan Administration consisted of 6 components: 1) Principles, 2) Objectives, 3) Methods of operation, 4) Operating models, 5) Evaluation and 6) Conditions for success. The results of the model experiment showed opinions on the model experiment before and after the experiment. The overall and each aspect had an increase in the average value. The results of the evaluation of the model in all 4 aspects, including appropriateness, feasibility, usefulness, and correctness, were at the highest level overall and each aspect. The conclusion of the knowledge from the research was the PIS Model.

Keywords: Model, Promoting the Learning Management, The Dhamma Studies, Four Iddhipāda, Schools

บทนำ

ปัจจุบันนี้ มีปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยและการเปลี่ยนแปลงบริบทแห่งการพัฒนา ของประเทศที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน ในขณะที่ทุกภาคส่วนยังคงมุ่งเน้นแข่งขันทางด้าน เศรษฐกิจและด้าน วัตถุนกลายเป็นวัตถุนิยม ส่วนด้านคุณธรรมจริยธรรมถูกละเลยเป็นผลทำให้คนในสังคมไทยทางไกลศาสนา จึงส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่อิงตามโครงสร้างของสังคมไทยจาง หายไป ซึ่งทำให้ภูมิคุ้มกันของเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาที่จะต้านทานกับสภาพปัญหาแวดล้อม จนทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ของสังคมตามมา เช่น ปัญหาการก่อเหตุทะเลาะวิวาทของเด็กนักเรียน นักศึกษา ปัญหาการแพร่ระบาดของยา เสพติดในกลุ่ม นักเรียน นักศึกษา ปัญหาการเรียน นักศึกษา ประพฤติตนไม่เหมาะสมในเวลาเรียน ปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ใน วัยเรียน และปัญหาอาชญากรรม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าว พบว่า รากเหง้าแห่งปัญหาที่แท้จริงคือการ ไม่ได้รับการกล่อมเกลาด้าน จิตใจ ถูกละเลยจากสถาบันครอบครัว สถาบันทางการศึกษาที่จะปลูกฝังในเรื่อง ศีลธรรม จริยธรรม จนทำให้ขาดความสำนึกต่อหน้าที่ ขาดความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดีและแสดงออกมาเป็น พฤติกรรม ภายนอกที่ไม่เหมาะสม การปฏิรูประบบราชการได้แยกงานศาสนาออกจากกระทรวงศึกษาธิการทำให้ สิ่งดั้งเดิมที่เคยเกื้อกูลซึ่งกันและกันคือ บ้าน วัด โรงเรียน ไม่สามารถเชื่อมต่อในเรื่องการนำหลักธรรม เข้าไป ในวิถีชีวิตของประชาชนได้อย่างทั่วถึง ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจของคนในชาติการเรียนการสอนของ สถานศึกษาไม่เห็นความสำคัญในเรื่องศาสนา ทำให้เด็กเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนมีความรู้แต่ไม่ เห็นความสำคัญ ในเรื่องคุณธรรมจริยธรรม จึงเป็นสัญญาณบอกเหตุอย่างชัดเจนว่าการพัฒนา สังคมไทยต่อจากนี้ไปจะต้อง พัฒนาในเชิงรุกในทุกด้าน โดยเฉพาะการนำมิติทางศาสนาไปสู่การปฏิบัติ ในวิถีชีวิตของประชาชนอย่าง เร่งด่วนและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ประเมิน ทุนทางสังคมเพื่อหาข้อสรุปในเรื่องการขับเคลื่อนประเทศไทย ให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน จะต้องอาศัยทุน ทางสังคมที่มีคุณภาพได้กำหนดกรอบแนวคิดพื้นฐานใน การพัฒนาโดยเฉพาะสถาบันศาสนา จะต้องเร่งปฏิรูป

การบริหารจัดการวงการศึกษา โดยกระตุ้นให้ สถาบันศึกษามีบทบาทสำคัญใน การเผยแพร่ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้คนในสังคมอยู่ ร่วมกันอย่างสันติสุข (กระทรวงวัฒนธรรม, 2550)

โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคมที่เกิดขึ้นจากความต้องการของสังคม เพื่อทำหน้าที่หลักในการ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้แก่สมาชิกของสังคม โดยให้การศึกษาและอบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาบุคคลให้ เจริญงอกงาม มีความรู้ ความสามารถ มีคุณธรรม ศีลธรรม วัฒนธรรมอันดีงามมีความซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ และพอใจที่จะฝึกฝนร่วมกันกระทำการกิจต่างๆ เพื่อประโยชน์ของสังคมโดยรวม การศึกษา จึงเป็น กระบวนการเรียนรู้ในสิ่งที่เกิดขึ้นแก่ทุกชีวิตและยังเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมซึ่งกล่าวได้ ว่า เป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จที่บุคคลนำมาพัฒนาความสามารถทั้งทางด้านทัศนคติ และพฤติกรรมตามค่านิยม ของสังคม รวมทั้งเป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้ทั้งสายสามัญ และอาชีพ ศีลธรรมและวัฒนธรรม ที่สำคัญ คือเป็นเครื่องชี้แนวทางให้ประพฤติปฏิบัติและใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่สังคมโดยรวม อันเป็นเจตคติที่ ดีงามทางด้านความมีน้ำใจ ซึ่งการปฏิบัติต่อส่วนรวมในทางที่ดี ก่อให้เกิดทักษะความคล่อง ความชำนาญ ใน การปฏิบัติตามในแนวทางที่เหมาะสม ตามขอบเขตศีลธรรม ทั้งความประพฤติภายนอกและคุณธรรมภายใน โรงเรียนจึงเป็นสถาบันทางการศึกษา ที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการหล่อหลอมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้แก่ ผู้เรียน เพื่อไปเป็นสมาชิกที่ดี มีคุณภาพเพื่อออกไปพัฒนาสังคมในอนาคต นักเรียนจึงเป็นทั้งทรัพยากรบุคคลที่ สำคัญและผู้ใช้ทรัพยากร (ประภาส สีหอำไพ, 2553) อีกทั้ง นักเรียนเป็นเป้าหมายรวมของการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งมีจุดประสงค์ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม ของนักเรียน ให้เป็นไปตามแนวทางที่ปรารถนา เพราะถ้าปราศจาก นักเรียนแล้วโรงเรียนก็ไม่ต้องมีหรือตั้งอยู่ไม่ได้โรงเรียนจะมีแต่ผู้บริหาร ครู และอาคารสถานที่ได้อย่างไร นักเรียนจึงเป็นทรัพยากรป้อนกระบวนการของโรงเรียน นักเรียนเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม โรงเรียนจึงต้อง จ้างลงเวทสังคม เพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนลักษณะนิสัยตามแนวที่สังคมปรารถนา ดังนั้น โรงเรียน จึงมี หน้าที่พัฒนาทรัพยากร คือ นักเรียนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุดชุมชนหรือสังคมจะเกิดหรือตายอยู่ ที่คุณภาพของนักเรียนที่จะเติบโตเป็นสมาชิกของสังคมในอนาคต นักเรียนในฐานะทรัพยากรมีลักษณะ แตกต่างจากทรัพยากรอื่น ตรงที่ว่านักเรียนจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ผลิต และใช้ทรัพยากร ในรูปแบบอื่นโรงเรียนจึง ต้องพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้ใช้ทรัพยากรอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพนักเรียนจะเป็นทรัพยากรที่มีค่าได้ต่อเมื่อ นักเรียนมีคุณภาพโรงเรียนจึงมีหน้าที่พัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะความชำนาญ ประสบการณ์ภายในโรงเรียนซึ่งหมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนกิจกรรมเสริมหลักสูตร และ บริการที่ทางโรงเรียนจัดให้จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมนักเรียน เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสแสดง ความคิดเห็น รู้จักช่วยตนเอง รู้จักทำงานร่วมกันอย่างมีระบบรู้จักปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา สาระสังคมศึกษาศาสนา และวัฒนธรรม เป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง ในการที่จะพัฒนาจริยธรรม คุณธรรมและค่านิยมที่ส่งผลให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ดีงาม อัน เป็นจุดมุ่งหมายของหลักสูตร (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2551)

ทั้งนี้ สถานศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท มีภารกิจหลักที่สำคัญอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพตามที่คาดหวังไว้ตามระดับและประเภทของการศึกษานั้น คุณภาพที่คาดหวัง จะเป็นคุณสมบัติอันพึง ประสงค์ที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้เรียน ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ทักษะ ความสามารถ สุขภาพกายและจิต และคุณลักษณะในด้านบุคลิกภาพ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งคาดหวังโดยการกำหนดให้หลักสูตรคาดหวัง โดยชุมชนและสังคม คาดหวังโดยสถานศึกษาเอง และคาดหวังโดยตัวผู้เรียนเองอีกด้วย (กมล ภูประเสริฐ, 2547) ดังนั้น การจะพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก เพราะเด็กจะต้องเติบโต

เป็นผู้ใหญ่และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมต่อไป สถาบันที่มีส่วนสร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กนั้น ได้แก่ สถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา เป็นต้น สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่เด็กเกี่ยวข้องและเริ่มเรียนรู้การดำรงชีวิต และได้รับการสั่งสอนให้เป็นคนดีเสริมสร้างคุณธรรมที่พึงประสงค์ แต่ในปัจจุบันผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพหาเลี้ยง สถาบันการศึกษาที่มีหน้าที่ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียน ดังนั้นการที่จะสร้างเสริมครอบครัว เนื่องจากภาวะเศรษฐกิจการครองชีพสูงขึ้นไม่มีเวลาจะพบปะสั่งสอนอบรมลูกได้อย่างเพียงพอ การอบรมบ่มนิสัยและปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงตกเป็นหน้าที่ของโรงเรียน ซึ่งเป็นคุณธรรมจริยธรรม ให้กับผู้เรียนนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องนำพระพุทธศาสนาให้กลับมามีบทบาทในการจัดการศึกษา เพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาจิตใจและสติปัญญาของผู้เรียนไปพร้อมกันๆ (เมตตา ภิรมย์ภักดี, 2548)

ท่ามกลางบริบทแห่งสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะที่ ปัญหาศีลธรรมและจริยธรรมกลับทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น แม้สังคมไทยจะตระหนักถึงปัญหานี้กัน อย่างกว้างขวางและค่านึงวิชาพระพุทธศาสนาว่ามีความสำคัญในการแก้ปัญหาดังกล่าว แต่พื้นฐาน การศึกษาของสังคมไทยที่เป็นสิ่งบ่มเพาะความดีและศีลธรรมของพลเมืองในชาติไทยนั้น กลับมีอัตรา เรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะวิชาพระพุทธศาสนาในจำนวนอัตราส่วนที่ ลดลงมาเกือบตลอด แม้ว่าในปัจจุบันจะไม่มีการศึกษาหรือการวิจัยอย่างจริงจังว่าอัตราการเรียนวิชา พระพุทธศาสนานั้น ควรจะมีความสัมพันธ์กับคุณธรรมและจริยธรรมของคนในสังคมไทยมากน้อย เพียงใด แต่วิชาพระพุทธศาสนาย่อมมีผลต่อความสงบสุข (दनัย प्रियाเพิ่มประสิทธิ์, 2549) โดยจะกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนสอน วิชาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาหรือในโรงเรียนนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่ง แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ยัง ประสบความล้มเหลวในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา เพราะวิธีสอนส่วนใหญ่มุ่งสอน เนื้อหาสาระตามแบบเรียนมากกว่าการสอนให้รู้ถึงแก่นของพระพุทธศาสนา นักเรียนไม่สามารถจดจำ เนื้อหาสาระได้ทั้งหมด ขาดการคิดวิเคราะห์ และไม่สามารถนำหลักธรรมไปสู่การปฏิบัติได้นอกจากนี้ ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ได้แก่ ความไม่เข้าใจเนื้อหาสาระที่ปรากฏในหลักสูตร ปัญหาเกี่ยวกับวิธีสอน โดยเฉพาะแนวทางการนำพุทธวิธีและวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการมาแก้ปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติของนักเรียนที่ไม่สนใจในการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาเท่าที่ควร โดยครูสังคมศึกษาที่สอนวิชาพระพุทธศาสนามีความต้องการสื่อการสอนที่เหมาะสม ได้แก่ ชุดฝึกอบรมทางไกล เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาการสอนต่อไป (สิริวรรณ ศรีพหล, 2554) จากสถานการณ์ปัญหาการสอนวิชา พระพุทธศาสนาในโรงเรียน ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญหนึ่งที่ทุกฝ่ายควรหันมาหาปรับแนวทางการจัดการ เรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาหรือการสอนเสริมศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนให้เป็นคนดีในแนวทางอื่นๆ และร่วมกันหาทางออกของปัญหาดังกล่าวข้างต้น

การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตมา มุ่งเน้นการศึกษาในทางด้านภาษาบาลี เป็นหลัก จนเมื่อปี พ.ศ.2435 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อคราว ปกครองวัดบวรนิเวศวิหาร ได้กำหนดหลักสูตรสอนพระภิกษุและสามเณรขึ้น เพื่อให้เรียนรู้หลัก พระพุทธศาสนาทั้งด้านหลักธรรมพุทธประวัติ และพระวินัย ตลอดถึงหัตถ์แต่งแก่กระทุ้ธรรม ตกถึง วันที่ 27 มีนาคม 2454 ได้ทรงปรับปรุงหลักสูตรใหม่เพื่อใช้สำหรับสอนพระนวกะ และได้โปรดให้ จัดการสอบในส่วนกลางเป็นครั้งแรกในเดือนตุลาคม ปีเดียวกัน โดยใช้วัดบวรนิเวศวิหาร วัดมหาธาตุ และวัดเบญจมบพิตรเป็นสถานที่สอบ วิชาที่สอบมีอยู่ 3 วิชา คือ ธรรมวิภาค แต่งความแก่กระทุ้ธรรม และแปลภาษามคธเฉพาะท้องถิ่นในอรรถกถาธรรมบท จนกระทั่งปี พ.ศ. 2456 ได้ทรงปรับปรุง หลักสูตรใหม่อีกครั้งหนึ่งโดยการเพิ่มคิทธิปฏิบัติเข้าในธรรมวิภาค และได้ขยาย

หลักสูตรขึ้นอีกเป็น ระดับชั้นโทและชั้นเอกดังมีหลักสูตรปรากฏในปัจจุบัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2472 พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราวุธฯ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงเห็นว่าควรขยายโอกาสให้ฆราวาสได้ศึกษาธรรมบ้าง จึงมอบหมายให้คณะสงฆ์จัดการการศึกษาหลักสูตรนักธรรม สำหรับฆราวาสขึ้นเรียกว่า “ธรรมศึกษา” เปิดขึ้นแรกเป็นหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรีและต่อมาได้มี การขยายออกไปเป็นธรรมศึกษาชั้นโทและธรรมศึกษาชั้นเอกในปี พ.ศ. 2473 และ พ.ศ. 2474 ตามลำดับ จากการจัดการศึกษานั้นทำให้เกิดผลดีในด้านการศึกษาพระศาสนาหลายประการ เช่น ทำให้พระสงฆ์สามเณรมีความอดุสาหะในการศึกษาเล่าเรียนมากขึ้น เพื่อมิให้มีความรู้ด้อยกว่าประชาชน ที่เข้ามาศึกษาธรรมวินัย และทำให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดียิ่งขึ้น ซึ่งนับเป็นจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการเผยแผ่ศาสนา ปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมนี้มีสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (สุชิน อคฺคชิโน) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง เน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้เป็นอย่างดี ทั้งถือว่าเป็นกิจการ ของพระสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย (สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง, 2560)

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สำหรับโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา แต่เนื่องด้วยหลักพุทธธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับหลักการบริหารสถานศึกษามีความหลากหลาย สำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจเฉพาะหลักพุทธธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา คือ อธิติบาท 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/110/80-81) เป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ซึ่งในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่มีประสิทธิภาพนั้น ผู้เรียนจะต้องมี “ฉันทะ” คือ ความมีใจรักในการเรียน มีความสุขกับการเรียน พอใจรักใคร่ในหน้าที่ของตนเอง รักเป้าหมายของการเรียน รักวัตถุประสงค์ของการเรียน นั้นและตั้งใจเล่าเรียนอย่างจริงจังด้วยความเพียรพยายามอย่างเต็มที่ “วิริยะ” คือความเพียร มีความพยายามในการเรียนด้วยความมุ่งมั่น แม้ว่าจะมีอุปสรรคในการเรียนมากเพียงใดก็ตาม “จิตตะ” ความเอาใจใส่ในการเรียนตั้งใจด้วยความเอาใจใส่ และ “วิมังสา” ความพิจารณาไตร่ตรองในเหตุและผลแห่งความสำเร็จของการเรียน ทั้งนี้เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาโดยมีหลักพุทธธรรมเป็นคุณธรรมพื้นฐานอันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอธิติบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้ผลการวิจัยไปเป็นข้อมูล ในการพัฒนา ปรับปรุงคุณภาพการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนหรือสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอธิติบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณกับการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา ข้อมูล สถิติ รายงานการวิจัย รายงานของหน่วยงานต่างๆ บทความทางวิชาการ คุชกรีนินพน์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) อย่างเป็นทางการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัย สร้างขึ้นเพื่อศึกษาความเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายมาเป็นกรณีตัวอย่าง ซึ่งมีระยะในการดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร และระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยสรุปวิธีดำเนินการวิจัย ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะ	วิธีการวิจัย	การวิเคราะห์ข้อมูล	ผลการวิจัย
ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร	1. การศึกษาจากเอกสาร 2. ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 390 คน	1. วิเคราะห์เนื้อหา 2. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	สภาพการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร
ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร	1. การศึกษาจากเอกสาร 2. การสัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญ เจ้าสำนักเรียน ผู้บริหาร นักการศึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 22 ท่าน 3. การสนทนากลุ่ม	1. วิเคราะห์เนื้อหา 2. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร
ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร	1. สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงเรียนจำนวน 1 แห่ง 2. ปรับปรุงแก้ไข และ ประเมินรูปแบบ	1. วิเคราะห์เนื้อหา 2. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ผลการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4
ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร	1. สนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิจากโรงเรียนจำนวน 1 แห่ง 2. ปรับปรุงแก้ไข และ ประเมินรูปแบบ	1. วิเคราะห์เนื้อหา 2. ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) วิธีการดำเนินการ 4) ตัวแบบการดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ หลักการในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 2 หลักการ ดังนี้

1.1 หลักการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาในโรงเรียน เป็นการดำเนินงานของโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ได้กำหนดแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา (PALE) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านวางแผนการจัดการเรียนรู้ (Planning) (2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Acting) (3) ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ (Learning Media) (4) ด้านการประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ (Evaluating)

1.2 หลักอริยบท 4 หมายถึง หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นฐานแห่งความสำเร็จ ประกอบไปด้วยหัวข้อธรรม 4 ข้อ คือ (1) ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน) (2) วิริยะ (ความเพียรพยายามในการทำงาน) (3) จิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน) (4) วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน)

องค์ประกอบที่ 2 จุดมุ่งหมาย

2.1 เพื่อให้โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้ดำเนินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 โดยใช้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

2.2 เพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

2.3 เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรในสถานศึกษา สามารถนำการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

องค์ประกอบที่ 3 วิธีดำเนินการ

วิธีดำเนินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการที่รับผิดชอบ

3.2 ประชุมชี้แจงคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาในทิศทางนโยบายและมาตรการการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

3.3 คณะกรรมการบริหารนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

3.4 คณะกรรมการสถานศึกษาเห็นชอบ

3.5 ประชุมชี้แจงคณะกรรมการ และชุมชนเครือข่ายรับฟังความคิดเห็นและวางแผนดำเนินการร่วมกัน

3.6 ร่วมสร้างการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ตามแผนงานที่กำหนดร่วมกัน

3.7 ร่วมตรวจสอบงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ดำเนินการสร้างการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร อย่างเป็นระบบ สุจริต โปร่งใส ตรวจสอบได้

3.8 ดำเนินการการจัดการเรียนรู้ ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยมีการประเมินผล สรุปรายงานผลการดำเนินการในภาพรวม และเผยแพร่ให้แก่ทุกภาคส่วนต่อไป

องค์ประกอบที่ 4 ตัวแบบการดำเนินการ

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย การดำเนินการตามองค์ประกอบหลัก 4 ด้าน ดังนี้

4.1 ด้านวางแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ (Planning)

1. ด้านฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการวางแผนมาตรฐานการเรียนรู้ ที่จะจัดทำหลักสูตรเพื่อให้เข้าใจเป้าหมายและทิศทางของการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา 2) โรงเรียนยินดีในการเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาที่ให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญต่อสิ่งของการเรียนรู้ธรรมศึกษา 3) โรงเรียนยินดีในการจัดการประชุมกับทางวัดเพื่อชี้แจงการดำเนินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาด้านต่างๆ ของทางโรงเรียน 4) โรงเรียนมีการสอบถามความต้องการ ความพึงพอใจของนักเรียนหรือผู้ปกครองในการจัดการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา

2. วิริยะ (ความเพียรพยายามในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการนำหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายหน่วย การเรียนรู้รายชั่วโมง 2) โรงเรียนมีการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการเรียนรู้ การค้นหาความรู้และการสร้างความรู้

3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการวางแผนกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุม พฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ เจตคติของธรรมศึกษา 2) โรงเรียนมีแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เห็นคุณค่าของธรรมศึกษา

4. ด้านวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน) 1) โรงเรียนมีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่ระบุถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปี 2) โรงเรียนมีการวางแผนประเมินผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาอย่างมีระบบยึดตามระเบียบเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ

4.2 ด้านการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ (Acting)

1. ด้านฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติจริง มีความน่าสนใจ สอดคล้องกับวัยและธรรมชาติของผู้เรียน 2) โรงเรียนมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการขยายสาระที่เรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น 3) โรงเรียนมีความยินดีในการจัดการประชุมกับทางวัดเพื่อชี้แจงการดำเนินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาด้านต่างๆ ของทางโรงเรียน 4) โรงเรียนมีการสอบถามความต้องการ ความพึงพอใจของนักเรียนหรือผู้ปกครองในการจัดการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา

2. วิริยะ (ความเพียรพยายามในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการนำหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายหน่วย การเรียนรู้รายชั่วโมง 2) โรงเรียนมีการวางแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้มี บทบาทในการเรียนรู้ การค้นหาความรู้และการสร้างความรู้

3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการวางแผนกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุม พฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ เจตคติของธรรมศึกษา 2) โรงเรียนมีแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เห็นคุณค่าของธรรมศึกษา

4. ด้านวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน) 1) โรงเรียนมีการกำหนดผลการเรียนรู้ที่ระบุถึงความรู้ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากการเรียนรู้ในแต่ละปี 2) โรงเรียนมีการวางแผนในประเมินผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาอย่างมีระบบยึดตามระเบียบเพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพ

4.3 ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ (Learning Media)

1. ด้านฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการคัดเลือกใช้สื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ศึกษา 2) โรงเรียนมีสถานที่เรียน และอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เอื้อต่อการเรียนรู้และสร้างความน่าสนใจในบทเรียน 3) ผู้บริหารโรงเรียนควรมีการอบรมการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา โดยมีการศึกษาดูงานโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินงาน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้มีความพอใจการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา

2. วิริยะ (ความเพียรพยายามในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการจัดทำสื่อวีดิทัศน์ในการแนะนำแผนผังการเรียนรู้ธรรมศึกษาอย่างชัดเจน 2) โรงเรียนมีการจัดทำสื่อวีดิทัศน์การเรียนรู้พุทธประวัติ หลักธรรม การปฏิบัติธรรม ที่เกี่ยวข้องกับธรรมศึกษา 3) โรงเรียนมีการจัดสถานที่เอื้อต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาด้วยความมุ่งมั่นพยายาม มีแหล่งเรียนรู้เหมาะสมกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาอย่างเต็มที่ 4) โรงเรียนมีการจัดให้มีแหล่งเรียนรู้หลากหลายสำหรับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา

3. ด้านจิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการใช้เทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายทันสมัย การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีความสุขในการเรียนรู้ 2) โรงเรียนมีการใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายในการเรียนการสอนทำให้เข้าใจง่ายและเรียนรู้ได้รวดเร็ว 3) โรงเรียนมีการยึดหลักธรรมเข้ามาปฏิบัติอย่างเอาใจใส่ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา โดยการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน และสนับสนุนให้ผู้ดำเนินงานเสนอความคิดเห็นที่เพิ่มประสิทธิภาพในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา เพื่อพัฒนาและปรับปรุงพฤติกรรมต่อความรู้ใหม่ๆ อย่างเป็นระบบ และศึกษาผลงานของโรงเรียนที่ประสบผลสำเร็จ มาพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาให้เหมาะสมกับสถานศึกษา

4. ด้านวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน) 1) โรงเรียนมีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ธรรมศึกษาในโรงเรียนที่จะสามารถนำไปใช้ 2) โรงเรียนมีเครื่องมือประเมินผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาที่ได้มาตรฐาน โดยจะต้องกำหนดตัวบ่งชี้การประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาในโรงเรียนที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา

4.4 ด้านการประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ (Evaluating)

1. ด้านฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนยินดีในการประเมินผล โดยเลือกใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ใช้เครื่องมือวัดที่มีความน่าเชื่อถือ และเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ 2) ผู้บริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้พระอาจารย์หรือครูผู้สอนธรรมศึกษาได้แสดงความคิดเห็นและความต้องการต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา 3) โรงเรียนได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาด้วยความพอใจเป็นสำคัญ

2. ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายามในการทำงาน) 1) โรงเรียนได้กำหนดการวัดผลประเมินผล ของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนในทุกๆ ด้านที่ดำเนินการ 2) ผู้บริหารมีการสรุปเป้าหมายการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาให้ชัดเจน และมีการเปลี่ยนแปลงไม่บ่อยครั้ง ควรมีการแบ่งเวลาและปรับปรุงระบบในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาให้เหมาะสม อีกทั้ง ควรมีการแลกเปลี่ยนความรู้หรือการศึกษาดูงานนอกโรงเรียน ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา เพื่อปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานศึกษาของตน 3) โรงเรียนมีการประเมินผลในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้เหมาะสมและทันสมัยอยู่เสมอ

3. ด้านจิตตะ(ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน) 1) โรงเรียนมีการช่วยเหลือพระอาจารย์หรือครูผู้สอนธรรมศึกษาในการทำหน้าที่ติดตามผู้เรียนที่ไม่เข้าร่วมการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา 2) โรงเรียนมีการประสานงานกับผู้ปกครองในการร่วมมือติดตามการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ตลอดจนโรงเรียนจะต้องมีความตั้งใจในการช่วยเหลือพระอาจารย์หรือครูผู้สอนธรรมศึกษาให้มีความรู้ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา

4. ด้านวิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน) 1) โรงเรียนได้นำข้อดีและข้อด้อยของ หลักสูตร การใช้สื่อ การจัด กิจกรรมของพระสอนธรรมศึกษาในโรงเรียนมาวิเคราะห์ ว่าต้องแก้ไขหรือดำเนินการ ต่อไปอย่างไร 2) โรงเรียนมีการประเมินผลในการปรับปรุงข้อผิดพลาดหรือ แก้ไขปัญหาด้านอุปสรรคของ การดำเนินการของพระสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียน ให้ดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) โรงเรียนติดตามการใช้งบประมาณในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตรงตามวัตถุประสงค์ 4) โรงเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลระหว่างการจัดการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้อบรมศึกษาได้ทันทั่วทั้ง 5) โรงเรียนมีการสนับสนุนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาในทางที่ดีขึ้นด้วยความเต็มใจ

องค์ประกอบที่ 5. การประเมินผล

การประเมินผล คือ การเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อการตัดสินใจการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่

5.1 ประเมินผลจากการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทุกภาคส่วน และผู้ปกครอง หรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

5.2 ประเมินผลจากความพึงพอใจของนักเรียน ครู บุคลากรภายในโรงเรียนที่ได้มีต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

5.3 ประเมินเปรียบเทียบผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลัก อริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครก่อนและหลังของการนำรูปแบบไปใช้

องค์ประกอบที่ 6 เงื่อนไขความสำเร็จ

รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ควรเพิ่มจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

6.1 จำนวนพระอาจารย์หรือครูผู้สอนธรรมศึกษาที่ได้รับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

6.2 การมีส่วนร่วมกันมากขึ้นตั้งแต่ต้น คือ (1) วางแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ (2) การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ (3) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ (4) ด้านการประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้

6.3 โรงเรียนมีเน้นย้ำการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ประการ ได้แก่ (1) ฉันทะ (ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน) (2) วิริยะ (ความเพียรพยายามในการทำงาน) (3) จิตตะ (ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในการทำงาน) (4) วิมังสา (การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน) โดยใช้การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

การทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตาม หลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร การทดลองรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) วิธีการดำเนินการ 4) ตัวแบบการดำเนินการ 5) การประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ พบว่า การทดลองรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ก่อนการทดลอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน และผลการทดลองรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร หลังการทดลอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนรายด้าน อยู่ในระดับมาก ทุกด้าน

การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการทดลองรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังการทดลอง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น โดยก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.09, S.D. = 0.69) และหลังการทดลองมีค่าเฉลี่ยเป็น ($\bar{x}$ = 4.20, S.D. = 0.81) ส่วนรายด้าน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเช่นกัน

การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ไปยังกลุ่มตัวอย่าง คือ บุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนวัดบำเพ็ญเหนือ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานครเพื่อเก็บข้อมูล จำนวน 40 ชุด ได้รับแบบสอบถามทั้งหมด จำนวน 40 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ผู้วิจัย นำแบบสอบถามที่รวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และได้สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเหมาะสม 2) ความเป็นไปได้ 3) ความเป็นประโยชน์ 4) ความถูกต้อง พบว่า โดยภาพรวม ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

การพัฒนาแบบแผนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) วิธีการดำเนินการ 4) ตัวแบบการดำเนินการ 5) การประเมินผล 6) เงื่อนไขความสำเร็จ พบว่า ทุกองค์ประกอบเห็นสมควรในการนำเสนอแบบแผนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัด กรุงเทพมหานคร ยกเว้น องค์ประกอบที่ 4 ตัวแบบการดำเนินการ ควรนำหลักการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา มาประยุกต์ให้สอดคล้องกับหลักอิทธิบาท 4 ทั้งนี้เนื่องจาก การพัฒนาแบบแผนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินการ การประเมินผล แล เงื่อนไขความสำเร็จ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูโสภณภัทรเวทย์ (อิทธิพล ปธานโก) (2563) ที่พบว่า การพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมเป็นการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียน และการจัดกิจกรรมส่งเสริมความดีให้นักเรียนให้มีคุณธรรมซึ่งผลการวิจัยได้สอดคล้องกับโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ.โดยยึดหลัก 5 ด้าน ได้แก่ ความพอเพียง ความกตัญญู ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ อุดมการณ์คุณธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของสุภัสสรา วันทมาตย์ และพระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน (2566) ที่เสนอไว้ว่า รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาวัตรกรรมนักเรียนขึ้นมา คือ SUPAT Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) Searching for Information สืบค้นความรู้ ข้อมูลสารสนเทศ 2) Understanding การทำความเข้าใจ สรุปเป็นความคิดรวบยอด 3) Planning and Practice วางแผนการดำเนินงานออกแบบนวัตกรรม และฝึกปฏิบัติ 4) Applying the innovation นำนวัตกรรมที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ 5) Transfer innovation to public เผยแพร่นวัตกรรมสู่ชุมชนและสังคม ในการใช้รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาวัตรกรรมผู้เรียน SUPAT Model จะต้องนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ พอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียน 2) วิริยะ คือ ความเพียรในการศึกษาเล่าเรียน 3) จิตตะ คือ เอาใจใส่ฝึกฝนในการศึกษาเล่าเรียนไม่ว่างธุระ 4) วิมังสา คือ หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น และในการจัดการเรียนรู้สู่การพัฒนาวัตรกรรมผู้เรียนนั้นจะต้องสอดแทรกหลักอิทธิบาท 4 ในทุกๆ ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบ SUPAT Model จึงจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จ และได้มาซึ่งนวัตกรรมของผู้เรียนยังสอดคล้องกับแนวคิดของชนากร ศาสตร์สกุล, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และพระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน (2567) ที่เสนอไว้ว่า พุทธวิธีการบริหารวิชาการในสถานศึกษาเป็นงานที่ผู้บริหารมีความรู้ในศาสตร์และศิลป์ หลักการบริหารและสิ่งสำคัญต้องมีหลักคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งถือว่าเป็นบันไดสำคัญของการปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) หลักฉันทะ ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน ด้วยการปลุกฉันทะความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ 2) วิริยะ ความเพียรความขยันในการทำงาน ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จทั้งหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต ต้องมีความพากเพียรพยายาม 3) จิตตะ การมีจิตตั้งมั่น ความมุ่งมั่น ตลอดถึงการมีสมาธิในการทำงานซึ่งเป็นอีกคุณสมบัติสำคัญของผู้บริหาร 4) วิมังสา การใช้ปัญญาประกอบการทำงาน มีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำอย่างถ่องแท้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูพิศาลธรรมานุวัตร (สมนึก เตชธมโม) (2563) ที่พบว่า การพัฒนาการ

จัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นการศึกษาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาของนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (สพม.) เพื่อให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาให้ดำเนินไปครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านฉันทะ ความพอใจ 2) ด้านวิริยะ ความเพียรพยายาม 3) ด้านจิตตะ ความจดจ่อ 4) ด้านวิมังสา การตรวจสอบ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาบุญดี สุจิตโต (รอดตุ้ม) (2563) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการบริหารงานบุคคล 2) วิริยะ ความเพียรพยายามในการบริหารงานบุคคล 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในการบริหารงานบุคคล 4) วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จการบริหารงานบุคคล

ผลการทดลองใช้รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ความคิดเห็นต่อการทดลองรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังการทดลอง โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นส่วนรายด้าน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจาก รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครมีประสิทธิภาพที่ดี เหมาะสมกับการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง (2563) ที่พบว่า ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า 1) นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่มการแก้ปัญหาในภาพรวมและรายกลุ่มย่อยอยู่ในระดับดีมาก และ 4) ความพึงพอใจต่อการเรียนโดยรูปแบบการเรียนการสอนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพิชญา ตีมี (2559) ที่พบว่า แนวทางการประเมินที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย โครงสร้างความสัมพันธ์กันของรายละเอียด 6 องค์ประกอบได้แก่ วัตถุประสงค์การประเมิน องค์ประกอบของทักษะและตัวชี้วัด เทคนิควิธีการประเมิน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน การตัดสินการประเมิน และการรายงานผลการประเมิน ส่วนผลการทดลองใช้แนวทาง ประเมินวงรอบที่ 1 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยของทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม เท่ากับ 64.44 และวงรอบที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ย 69.49 ใน ภาพรวมนักเรียนมีระดับทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในระดับดีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 65.88 และระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 34.16 และผลการประเมินคุณภาพของแนวทางการประเมินทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดการประเมินผู้เรียนใน ศตวรรษที่ 21 ทั้ง 4 ด้าน มีคุณภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ผลการประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร การประเมินรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเหมาะสม 2) ความเป็นไปได้ 3) ความเป็นประโยชน์ 4) ความถูกต้อง พบว่า โดยภาพรวมผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน ทั้งนี้เนื่องจาก รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีความเหมาะสม เป็นไปได้ เป็นประโยชน์ และความถูกต้องที่ดีมีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของกุสุมา ยี่งู (2566) ที่พบว่า การประเมินรูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ในภาพรวมพบว่ามีการ

ประเมินอยู่ใน ระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพักตร์วิไล ขำปฏี (2566) ที่พบว่า ส่วนการประเมินรูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักปณิธิกรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวมพบว่ามีผลการประเมินอยู่ใน ระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน คือ ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเป็นไปได้ และความเหมาะสม ตามลำดับ รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของกัญชพร ปานเพชร (2566) ที่พบว่า ผลการประเมินรูปแบบภาวะผู้นำที่แท้จริงตามหลักธรรมาธรรม สำหรับ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาพรวม พบว่ามีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง ด้านความเป็นไปได้ และด้านความเหมาะสม และสอดคล้องกับผลการวิจัยของจรรุวรรณ ตาลสุกเรื่อง (2565) ที่พบว่า ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารตามศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา จากผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อนำรูปแบบไปประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ พบว่า ความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

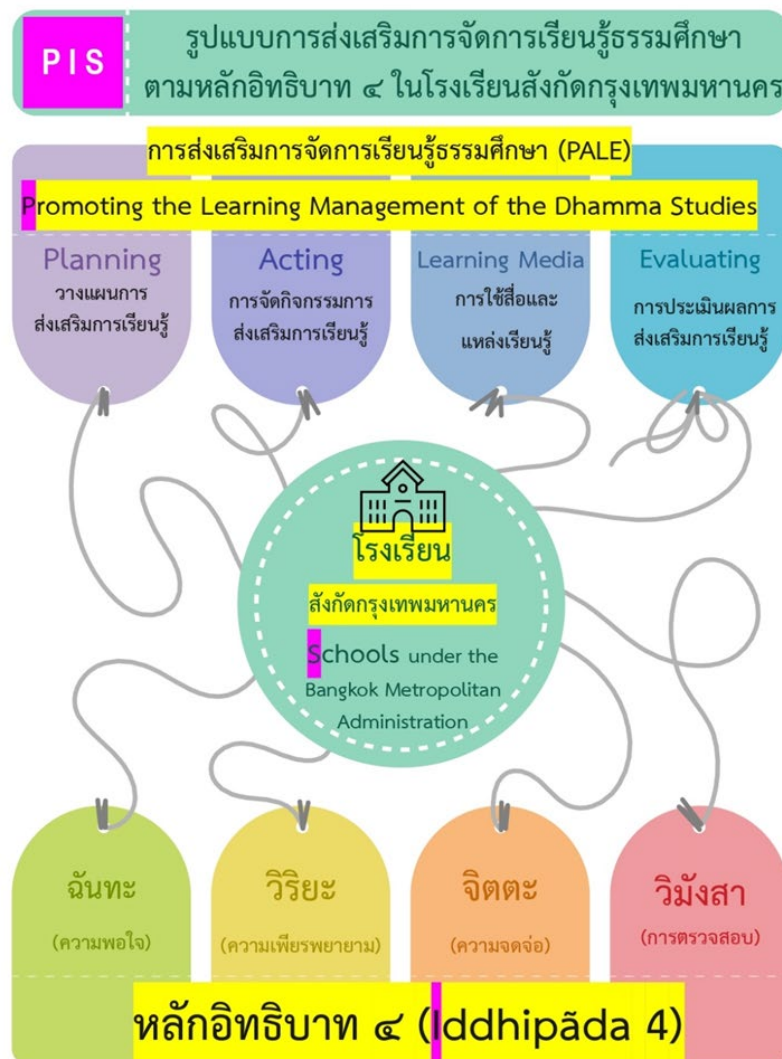
องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สรุปล่องค์ความรู้การวิจัย คือ PIS Model จะมีจุดเน้นสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

P = Promoting the Learning Management of the Dhamma Studies การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษา ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (PALE) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ (Planning) 2) การจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ (Acting) 3) การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ (Learning Media) และ 4) การประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ (Evaluating)

I = Iddhipāda หลักอิทธิบาท 4 หมายถึง หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เป็นฐานแห่งความสำเร็จ ประกอบไปด้วยหัวข้อธรรม 4 ข้อ คือ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในการทำงาน 2) วิริยะ ความเพียรพยายามในการทำงาน 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝึกฝนในการทำงาน 4) วิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญเหตุผลแห่งความสำเร็จของงาน

S = Schools under the Bangkok Metropolitan Administration โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการพัฒนาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ควรมีส่วนร่วมกันระหว่างโรงเรียน คือ ผู้บริหาร ครู กรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง นักเรียน และชุมชนโดยรอบสถานศึกษา สรุปล่องค์ความรู้ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย PIS Model

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยเรื่องรูปแบบการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักอริยาบท 4 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในแต่ละด้านดังนี้

 - 1.1 ด้านวางแผนการส่งเสริมการเรียนรู้ แม่กองธรรมสนามหลวง ควรมีนโยบายให้เจ้าสำนักเรียน หรือผู้บริหารโรงเรียน มีการเลือกและการจัดเนื้อหาวิชาที่ให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญต่อสิ่งของการเรียนรู้ธรรมศึกษา โดยคำนึงถึงแผนพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้เห็นคุณค่าของธรรมศึกษา การนำหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยมาจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้เป็นรายหน่วย การเรียนรู้รายชั่วโมง เพื่อให้การวางแผนกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ครอบคลุม พฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการ เจตคติของธรรมศึกษา

1.2 ด้านการจัดกิจกรรมการส่งเสริมการเรียนรู้ แม่กองธรรมสนามหลวง ควรมีนโยบายให้เจ้าสำนักเรียน หรือผู้บริหารโรงเรียน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการขยายสาระที่เรียนรู้ให้สอดคล้องกับผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น และจะต้องมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ ที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติจริง มีความน่าสนใจ สอดคล้องกับวัยและธรรมชาติของผู้เรียน

1.3 ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ แม่กองธรรมสนามหลวง ควรมีนโยบายให้เจ้าสำนักเรียน หรือผู้บริหารโรงเรียน มีการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ ธรรมศึกษาในโรงเรียนที่จะสามารถนำไปใช้ โดยการใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายในการเรียนการสอนทำให้เข้าใจง่ายและเรียนรู้ได้รวดเร็ว

1.4 ด้านการประเมินผลการส่งเสริมการเรียนรู้ แม่กองธรรมสนามหลวง ควรมีนโยบายให้เจ้าสำนักเรียน หรือผู้บริหารโรงเรียน มีการประเมินผลในการปรับปรุงข้อผิดพลาดหรือ แก้ไขปัญหาด้านอุปสรรคของ การดำเนินการของพระสอน ธรรมศึกษาในโรงเรียน ให้ดำเนินการต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น เช่น สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 เป็นต้น มาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาของโรงเรียน

2.2 ควรศึกษาในการทำวิจัยที่กำหนดขอบเขตของพื้นที่ที่อยู่สังกัดอื่น เช่น สังกัดโรงเรียน เอกชน สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของงานวิจัยนี้

2.3 ควรนำผลการวิจัยที่ได้ไปประยุกต์ในโรงเรียน หรือหน่วยงานต่อไป เพื่อจะได้พิจารณาผลสัมฤทธิ์ต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาของโรงเรียนต่อไป

2.4 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาของโรงเรียน เช่น การนำไปใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วม การพัฒนาการบริหาร เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กมล ภู่งาม. (2547). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ก.พล.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2550). การศึกษารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กัญชพร ปานเพ็ชร. (2566). รูปแบบภาวะผู้นำที่แท้จริงตามหลักท้าวธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กฤษณา ยี่ภู่. (2566). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จารุวรรณ ตาลสุกเรื่อง (2565). รูปแบบการบริหารตามศาสตร์พระราชาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ชนากร ศาสตร์สกุล, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน. (2567). พุทธวิธีการบริหารวิชาการในสถานศึกษา. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(3), 723-732.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2551). เอกสารประกอบการพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- दनัย ปรีชาเพิ่มประสิทธิ์. (2549). หลักสูตรการศึกษาพระพุทศาสนาในโรงเรียนไทย: รุ่งเรืองหรือร่วงโรย. วารสารศิลปศาสตร์, 6(2), 154-155.
- ประภาส สีอำไพ. (2553). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระครูพิศาลธรรมานวัตร (สมนึก เตชธมโม). (2563). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษา. คุชฌินิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌินิพนธ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโสภณภัทรเวทย์ (อิทธิพล ปธานโก). (2563). รูปแบบการพัฒนากิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมของนักเรียนสำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. คุชฌินิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌินิพนธ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดราชันย์ ขวัญเมือง. (2563). พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา สำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. คุชฌินิพนธ์ศึกษาศาสตร์คุชฌินิพนธ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- พระมหาบุญญติ สัจจิตโต (รอดคุ้ม). (2563). รูปแบบการบริหารงานบุคคลตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. คุชฌินิพนธ์พุทธศาสตร์คุชฌินิพนธ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พัคตร์วิไล ขำปฏี. (2566). รูปแบบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมตามหลักปาปนิกรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. คุชฌินิพนธ์ครุศาสตร์คุชฌินิพนธ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิชญา ดีมี. (2559). การพัฒนาแนวทางการประเมินทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดการประเมินผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. คุชฌินิพนธ์ศึกษาศาสตร์คุชฌินิพนธ์บัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เมตตา ภิรมย์ภักดี. (2548). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สารไทย.
- สำนักแม่กองธรรมสนามหลวง. (2560). เรื่องสอบธรรมสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ. 2560. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- สิริวรรณ ศรีพล. (2554). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลสำหรับครูสังคมศึกษาเรื่อง วิชาวพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุภัทสร วัฒนมาตย์ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน. (2566). SUPAT Model: รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาคุณธรรมผู้เรียนร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(2), 519-528.

กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ
สำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี

THE PROCESS OF PROMOTING LEARNING ON INTEGRATED BUDDHIST WASTE
MANAGEMENT FOR TEMPLES IN PATHUM THANI PROVINCE

¹พระมหาเศรษฐวิชัย เสฏฐวิโช (ธีระศรุตานนท์) PhramahaSethavich Setthavijjo (Thirasarutanunt)

²พระครูภาวนาวุฒิบัณฑิต Phrakhruphawanawutthibandhit

³พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐริปัญโญ PhrakhrusangkharakChakkit Bhuripaño

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Sethavich.kit@gmail.com

Article Received: March 12, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นความต้องการจำเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะ โดยสอบถามกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุสามเณร 313 รูป 2) พัฒนาระบบการโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 9 รูป/คน วิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน 3) ทดลองใช้กระบวนการ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการพระภิกษุ 30 รูป และ 4) ประเมินกระบวนการ โดยการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาระบบการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะด้วยสื่อการสอนผสมผสานทั้งภาพ วีดีโอ และเพลง บูรณาการหลักไตรสิกขาตามกระบวนการเพื่อถ่ายทอดความรู้การจัดการขยะ 2) วัตถุประสงค์ (1) เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ (2) เพื่อเป็นแนวทางให้วัดหรือชุมชนอื่นนำไปใช้ตามบริบทของสถานที่นั้น 3) การพัฒนาที่บูรณาการหลักไตรสิกขา 4) การประเมิน โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยรวมผู้ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการพึงพอใจระดับมากที่สุด และผลการประเมินกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด สรุปองค์ความรู้การวิจัยเป็น “PST”

คำสำคัญ: การเรียนรู้, การจัดการขยะ, พุทธบูรณาการ, วัด

Abstract

This research article aimed to propose a process for promoting learning on integrated Buddhist waste management for temples in Pathum Thani Province. It was a mixed-method research between quantitative and qualitative research. The research was conducted

in 4 stages: 1) Studying the needs process for promoting learning about waste management by interviewing a sample group of 313 monks and novices, 2) Developing the process by interviewing 9 key informants, analyzing the content and checking the content validity by 5 experts, 3) Testing the process by organizing a workshop for 30 monks, and 4) Evaluating the process by holding a focus group discussion with 9 experts.

The results of the research found that the development of the process for promoting learning on integrated Buddhist waste management for temples in Pathum Thani Province had 4 components: 1) Principles, focusing on creating awareness, promoting learning on waste management through teaching media combining images, videos, and songs, integrating the principles of Tri-sikkhā according to the process to transfer knowledge of waste management. 2) Objectives: (1) to be a guideline for promoting learning in systematic waste management and (2) to be a guideline for other temples or communities to use according to the context of that place. 3) Development that integrated the Tri-Sikkhā principles. 4) Evaluation, experimenting with the process of promoting learning in integrated Buddhist waste management for temples in Pathum Thani Province, it was found that overall, the workshop participants were most satisfied. And the evaluation results of the process of promoting learning in integrated Buddhist waste management for temples in Pathum Thani Province were found to be at the highest level. Therefore, the research knowledge could be summarized as “PST”.

Keywords: Learning, Waste Management, Buddhist Integration, Temples

บทนำ

ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่หลากหลายซึ่งส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและระบบนิเวศของประเทศ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในประเทศไทย ได้แก่ 1) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ส่งผลให้ประเทศไทยเผชิญกับภัยพิบัติทางธรรมชาติ เช่น น้ำท่วมและภัยแล้ง กรมพัฒนาที่ดิน ได้อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงในปริมาณและรูปแบบของฝนส่งผลกระทบต่อผลผลิตภาคการเกษตรและเศรษฐกิจของ (กรมพัฒนาที่ดิน, 2564) 2) มลพิษทางอากาศ สภาอากาศไทย ได้อธิบายว่า มลพิษทางอากาศในประเทศไทย มีสาเหตุหลักจากการเผาไหม้เชื้อเพลิงฟอสซิล การเผาไร่ และการจัดการขยะที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีปัญหาฝุ่นละออง PM2.5 ที่เกินมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง ฝุ่นละอองขนาดเล็กนี้สามารถก่อให้เกิดโรคทางเดินหายใจและโรคหัวใจ (สภาอากาศไทย, 2565) 3) มลพิษทางน้ำ สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ได้อธิบายว่า มลพิษทางน้ำในประเทศไทยเกิดจากการปล่อยน้ำเสียจากภาคอุตสาหกรรมและชุมชน รวมถึงการทิ้งขยะพลาสติกลงสู่แม่น้ำและทะเล ขยะพลาสติกเหล่านี้ส่งผลเสียต่อสิ่งแวดล้อมและสัตว์น้ำ เช่น ปลาหรือเต่าที่อาจกลืนกินขยะพลาสติกและเสียชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2565) และ 4) การจัดการขยะ สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้อธิบายว่า ขยะมูลฝอยส่วนใหญ่ยังคงถูกทิ้งลงในหลุมฝังกลบ

ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหามลพิษทางดินและน้ำได้ การจัดการขยะอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการลด การรีไซเคิล และการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

วัดในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางศาสนาและสังคม แต่การจัดการสิ่งแวดล้อมในวัดก็มีความสำคัญเพื่อรักษาความสะอาดและความสมดุลของพื้นที่ ซึ่งมีปัญหาดังนี้ 1) การจัดการขยะมูลฝอย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้อธิบายว่า ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในวัดมักเกิดจากงานบุญหรืองานบวช ซึ่งสร้างขยะจำนวนมาก การแยกขยะเป็นประเภทต่างๆ และการจัดการขยะอย่างเหมาะสมจะช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2563) 2) การบริหารจัดการน้ำเสียในวัด เป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันมลพิษ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้อธิบายว่า การติดตั้งระบบบำบัดน้ำเสีย เช่น ระบบชีวภาพหรือการกรองและฆ่าเชื้อ ช่วยรักษาคุณภาพน้ำและลดผลกระทบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) 3) การรักษาความสะอาดของพื้นที่ กระทรวงวัฒนธรรม ได้อธิบายว่า การรักษาความสะอาดในวัดช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี การจัดระเบียบและแผนการทำความสะอาดที่ชัดเจน รวมถึงการให้ความรู้แก่ผู้มาเยือนเกี่ยวกับการรักษาความสะอาด จะช่วยให้พื้นที่วัดสะอาดและน่าดึงดูด (กระทรวงวัฒนธรรม, 2565) และ 4) การศึกษาและการส่งเสริมการแยกขยะ ศูนย์ศึกษาพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม ได้อธิบายว่า การให้ความรู้แก่พระสงฆ์และประชาชนเกี่ยวกับการแยกขยะมูลฝอย เช่น ขยะรีไซเคิลและขยะทั่วไป จะช่วยลดปริมาณขยะและสนับสนุนการจัดการอย่างยั่งยืน (ศูนย์ศึกษาพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2563)

การจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่สำคัญและท้าทายทั้งในระดับโลก ประเทศไทย และภายในวัด โดยแต่ละระดับมีปัญหาที่ต้องได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 1) ปัญหาสิ่งแวดล้อมระดับโลก: ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญในระดับโลกประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลให้เกิดความร้อนขึ้น และมลพิษทั้งทางอากาศและน้ำ การจัดการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องรวมการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การอนุรักษ์ธรรมชาติ และการปรับปรุงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ 2) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเทศไทย: ประเทศไทยเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ เช่น การจัดการขยะที่ยังมีปัญหา การมลพิษทางอากาศและน้ำ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อเกษตรและเศรษฐกิจของประเทศ การจัดการสิ่งแวดล้อมในประเทศไทยต้องเน้นการลดการปล่อยมลพิษ การบำบัดน้ำเสีย และการส่งเสริมการรีไซเคิล 3) ปัญหาสิ่งแวดล้อมในวัด: วัดในประเทศไทยมีปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย ความสะอาดของพื้นที่ การศึกษาและการส่งเสริมการแยกขยะการจัดการอย่างเป็นระบบที่เกี่ยวข้องกับต้นน้ำกลางน้ำและปลายน้ำต้องรวมการบำบัดน้ำเสีย การจัดการขยะอย่างมีระเบียบ เพื่อให้สภาพแวดล้อมของวัดมีความสะอาดและยั่งยืน

โดยบริบทพื้นที่ มีสภาพปัจจุบันการจัดการขยะของวัดในจังหวัดปทุมธานี สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้ทำรายงานสถานการณ์การจัดการขยะในวัด โดยอธิบายว่า การจัดการขยะในวัดในจังหวัดปทุมธานีมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังพบปัญหาที่ต้องแก้ไข เช่น การจัดการขยะ: หลายวัดเริ่มมีการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง การทำป้ายเพื่อแยกประเภทขยะ และการรีไซเคิลขยะบางประเภท แต่การจัดการขยะยังมีปัญหาในการบังคับใช้และการปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2564) ดังนั้น ปัญหาที่สำคัญสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี คือ การจัดการขยะ ซึ่งการส่งเสริมการเรียนรู้และการปรับปรุงการจัดการขยะในวัดจะช่วยให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพมากขึ้น และส่งผลดีต่อสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยของชุมชน จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและสาเหตุของปัญหา

สิ่งแวดล้อมภายในวัด การจัดการขยะ สภาพปัจจุบันพบปัญหาหลัก เช่น ควันจากการเผาขยะและการจัดรูปในพิธีกรรม รวมถึงน้ำเน่าเสียจากขยะที่ทิ้งลงคลองรอบวัด ซึ่งทำให้พระภิกษุสามเณรตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น วัดเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการขยะ โดยใช้เทคโนโลยีและสื่อการศึกษา เช่น การรีไซเคิลขวดพลาสติก แต่ยังมีปัญหาการเพิ่มขึ้นของขยะและการไม่แยกขยะอย่างถูกต้อง โดยเฉพาะหากมีการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนามาบูรณาการกับการจัดการขยะได้ก็จะเป็นแนวทางที่จัดการขยะได้อย่างดีอีกแนวทางหนึ่ง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาวิธีการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อวัด โดยบูรณาการหลักธรรมเชิงพุทธตามหลักไตรสิกขาเพื่อให้เกิดการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีระบบ รักษาต่อเนื่องอย่างมีวินัย มีการนำไปใช้จริงด้วยปัญญาจึงจะรักษาและแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ผลสัมฤทธิ์และยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะของวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยการใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างเป็นพระภิกษุและสามเณร วัดต้นแบบที่มีกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะภายในวัด คือ วัดปัญญานันทาราม และวัดพระธรรมกายในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 313 รูป และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า PNImodified

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 ท่าน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ

ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ พระภิกษุ เส้นทางวิสามันต์ วัดพระธรรมกาย อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 30 รูป ใช้วิธีการคัดเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ที่มีความสนใจเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ และยินดีเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 เพื่อประเมินกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการด้าน

การศึกษา และกลุ่มนักวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษา ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี องค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การพัฒนา 4) การประเมิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะด้วยสื่อการสอนผสมผสานทั้งภาพ วีดีโอ และเพลง บูรณาการหลักไตรสิกขาตามกระบวนการ เพื่อถ่ายทอดความรู้การจัดการขยะ ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการขยะ 2) ด้านหลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ 3) ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ 4) ด้านตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ 2) เพื่อเป็นแนวทางให้วัดหรือชุมชนอื่นนำไปใช้ตามบริบทของสถานที่นั้น

องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) กระบวนการ 5) ระยะเวลา 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดประเมินผล มีดังนี้

3.1 หลักการ การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญในยุคปัจจุบัน เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกและสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับปัญหาขยะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หลักการสำคัญสำหรับการสอนการจัดการขยะอย่างเป็นระบบสามารถดำเนินการได้ตามแนวทางดังต่อไปนี้ 1) การสร้างจิตสำนึกและบรรยากาศการเรียนรู้ 2) กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการขยะ ด้านหลักการและวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านตัวแบบการจัดการขยะที่ดี 3) การบูรณาการและมีส่วนร่วมของชุมชน และ 4) การประเมินผลและพัฒนาต่อยอด หลังจากการสอน ควรมีการประเมินผลเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียน พร้อมทั้งปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของชุมชน

3.2 วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี บูรณาการตามหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย 1) ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการ 2) ด้านหลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ 3) ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ และ 4) ด้านตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี

3.3 เนื้อหา กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี แบ่งออกเป็น 4 โมดูล ได้แก่ โมดูล 1 ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการ โมดูล 2 ด้านหลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ โมดูล 3 ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ และโมดูล 4 ด้านตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี บูรณาการหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา มีรายละเอียดดังนี้

โมดูลที่ 1 ความรู้ในกระบวนการจัดการขยะ เรื่อง "ให้ความรู้ในกระบวนการจัดการขยะและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากขยะ" เนื้อหามุ่งให้ความรู้ในกระบวนการจัดการขยะและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากขยะ" มีรายละเอียดดังนี้ 1) ศีล: การสร้างจิตสำนึกเรื่องความสะอาดและระเบียบ

วินัยโดยรณรงค์ให้แยกขยะตามประเภท 4 ประเภท ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะทั่วไป ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย รวมถึงมุ่งส่งเสริมการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลและลดปริมาณขยะที่ก่อให้เกิดมลภาวะ 2) สมมติ: จัดระบบคัดแยกขยะและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยจัดทำระบบคัดแยกขยะในวัดและชุมชน เช่น การทำป้ายแยกประเภท การจัดถังขยะให้ตรงตามการใช้งาน รวมถึงสร้างเครือข่ายและกิจกรรมหมู่บ้านต้นแบบ พร้อมจัดกิจกรรมส่งเสริม เช่น ฝึกอบรมขยะหรือแลกขยะกับสิ่งของ 3) ปัญหา: การสร้างมูลค่าเพิ่มและพัฒนาทรัพยากรจากขยะ โดยนำขยะมาใช้ประโยชน์ เช่น เศษอาหารเลี้ยงสัตว์ ใบไม้ทำปุ๋ย กล้องนมชายหรือแลกสิ่งของ รวมถึงส่งเสริมการรีไซเคิล สร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ พร้อมรณรงค์แนวคิด 5Rs (Reduce Reuse Recycle Repair และ Reject) ซึ่งเพิ่มจาก 3Rs (Reduce Reuse และ Recycle) เพื่อพัฒนาทรัพยากรจากขยะ และลดการใช้ขยะบางประเภทที่ทำลายได้ยาก หรือขยะอันตรายบางชนิด และเพื่อพัฒนาทั้งเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม มีเนื้อหาโดยรวมดังนี้ 1) การส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องความสะอาดและระเบียบวินัย (ศีล) 2) จัดระบบการจัดการขยะ คัดแยก กำจัดอย่างต่อเนื่อง (สมมติ) และ 3) พัฒนาความรู้ สร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากขยะ (ปัญหา)

โมดูลที่ 2 หลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ เรื่อง “สอนหลักการในการจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ” เนื้อหาเน้นสอนหลักการในการจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ศีล: ส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะอย่างมีวินัย โดยส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการจัดการขยะผ่านการวางแผน แบ่งหน้าที่ และสร้างความตระหนักในสำคัญของความสะอาดและสิ่งแวดล้อม รวมถึงสร้างวินัยโดยการฝึกปฏิบัติการคัดแยกขยะและทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างสม่ำเสมอ 2) สมมติ: ฝึกปฏิบัติการจัดการขยะอย่างสม่ำเสมอ โดยดำเนินการฝึกปฏิบัติการจัดการขยะ เช่น การแยกขยะและการรักษาความสะอาดในหมู่คณะจนเกิดเป็นนิสัย รวมถึงกิจกรรมการจัดการขยะในชุมชนช่วยพัฒนาความสามัคคี และเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ 3) ปัญหา: นำความรู้การจัดการขยะไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อ โดยนำความรู้เรื่องการจัดการขยะไปใช้ในชีวิตประจำวัน และวิเคราะห์ปัญหาเพื่อปรับปรุงวิธีการให้เหมาะสม รวมถึงใช้ปัญหาในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติและคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล มีเนื้อหาโดยรวมดังนี้ 1) ส่งเสริมการเรียนรู้เนื้อหาการจัดการขยะอย่างมีวินัย (ศีล) 2) การฝึกปฏิบัติการจัดการขยะอย่างสม่ำเสมอ (สมมติ) และ 3) นำความรู้การจัดการขยะไปประยุกต์ใช้และพัฒนาต่อ (ปัญหา)

โมดูลที่ 3 สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ เรื่อง “สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ เช่น การเผยแพร่งานวิจัยหรือความรู้ด้านการจัดการขยะ” เนื้อหาเน้นอธิบายสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ เช่น การเผยแพร่งานวิจัยหรือความรู้ด้านการจัดการขยะ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ศีล: การจัดสภาพแวดล้อมการคัดแยกขยะที่มีระบบ โดยวัดและหน่วยงานต่างๆ มีการจัดระบบการคัดแยกขยะที่ชัดเจน ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง พร้อมมาตรการที่ยั่งยืน เพื่อสร้างวินัยและความรับผิดชอบร่วมกันในการรักษาสภาพแวดล้อมที่สะอาดและปลอดภัย 2) สมมติ: สภาพพื้นที่คัดแยกขยะสะอาดมีระเบียบทำให้ใจสงบ โดยสภาพแวดล้อมที่สะอาดและเป็นระเบียบ เช่น การจัดพื้นที่คัดแยกขยะและรักษาความสะอาดในวัด ส่งผลดีต่อสุขภาพจิตของผู้ใช้งานและประชาชน ทำให้เกิดความสงบและสมาธิในการปฏิบัติหน้าที่หรือทำกิจกรรมในสถานที่นั้น 3) ปัญหา: เผยแพร่ความรู้และจัดอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ โดยมีการเผยแพร่องค์ความรู้และจัดอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ เช่น การจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ชุมชนและสถานศึกษา การเผยแพร่งานวิจัย และการสร้างความร่วมมือเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและแก้ปัญหาขยะอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน มีเนื้อหาโดยรวมดังนี้ 1) สภาพแวดล้อมที่ดีต่อการจัดการขยะ

และคัดแยกขยะ (ศีล) 2) สภาพพื้นที่คัดแยกขยะ สะอาดมีระเบียบทำให้ใจสงบ (สมาธิ) และ 3) เผยแพร่ความรู้ จัดอบรมเกี่ยวกับการจัดการขยะ (ปัญญา)

โมเดลที่ 4 ตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี เรื่อง “ให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการเสนอและพัฒนาวิสัยทัศน์ของวัดในการจัดการขยะ” เนื้อหามุ่งเน้นให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการเสนอและพัฒนาวิสัยทัศน์ของวัดในการจัดการขยะ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ศีล: เป็นต้นแบบร่วมกันรักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่อง โดยการรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในวัดและสถานที่ราชการ เป็นการปฏิบัติเพื่อสร้างความสงบเรียบร้อยในชีวิตประจำวัน ทั้งในแง่ของจิตใจ สุขภาพ และภาพลักษณ์ของชุมชน ส่งเสริมให้ทุกคนร่วมกันรับผิดชอบและรักษาความสะอาดอย่างต่อเนื่อง 2) สมาธิ: การจัดการขยะอย่างมีระบบเอื้อต่อสมาธิที่ดี โดยการจัดการขยะอย่างมีระบบและเป็นระเบียบ ส่งผลต่อจิตใจและความสงบของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อสมาธิ และทำให่วัดหรือสถานที่ราชการเป็นสัปปายะที่ดี สร้างความสุขและความสงบในชุมชน 3) ปัญญา: การพัฒนาวิสัยทัศน์ที่ดีในการจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดยการพัฒนาวิสัยทัศน์ที่ดีในการจัดการขยะ เช่น การบูรณาการหลักพุทธธรรมและความร่วมมือในชุมชน เป็นการสร้างองค์ความรู้และกระบวนการที่ยั่งยืน สามารถนำไปเป็นต้นแบบการจัดการขยะในชุมชนอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีเนื้อหาโดยรวมดังนี้ 1) เป็นตัวแบบวัดที่ร่วมกันรักษาความสะอาดต่อเนื่อง (ศีล) 2) จัดการขยะมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเอื้อต่อใจสงบ (สมาธิ) และ 3) พัฒนาวิสัยทัศน์ที่ดี เผยแพร่ความรู้ในการจัดการขยะ (ปัญญา)

3.4 กระบวนการ ประกอบด้วย 1) คำแนะนำ 2) ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนา ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการก่อนการพัฒนา ส่งใบฎีกาขึ้นมณฑลผ่านพระอาจารย์เลขา เพื่อติดต่อขออนุญาตพระอาจารย์หัวหน้าโครงการอบรมหล่อหลอมพระนวกะ เส้นทางวิสามัญ ที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมการอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดเตรียมทีมงาน เพื่อร่วมกันวางแผนการพัฒนาและกำหนดวัน เวลา สถานที่ สำหรับการพัฒนา จัดเตรียมอุปกรณ์เครื่องเขียน และเอกสารประกอบการพัฒนา ขั้นตอนที่ 2 การดำเนินการพัฒนา ลงทะเบียนประชุมชี้แจง ดำเนินการพัฒนาตามรูปแบบ ใช้เนื้อหาจากโมเดล 1 - 4 ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการหลังการพัฒนา สรุปความรู้ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และถาม-ตอบ ข้อสงสัยเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการประเมินผลหลังการพัฒนา ประเมินความพึงพอใจหลังจบการพัฒนา พิธีปิด มอบพระของขวัญที่ระลึกแก่ผู้เข้ารับการพัฒนา 3) วิธีการพัฒนา ดำเนินการโดยวิธีรับฟังการบรรยาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติ

3.5 ระยะเวลาการพัฒนา 6 ชั่วโมง และจัดขึ้นเป็นระยะอย่างต่อเนื่องรวม 4 สัปดาห์ และทดลองใช้ที่วัดปัญญานันทาราม และองค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม

3.6 สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย เอกสารประกอบการพัฒนา โมเดล 1 - 4 ใบงานแบบทดสอบ และแบบประเมิน สไลด์นำเสนอประกอบการพัฒนา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง แพลตฟอร์ม หรือข่าวสาร เพื่อศึกษาค้นคว้า

3.7 การวัดและประเมินผล มี 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1. การประเมินผู้เข้ารับการพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1) การประเมินก่อนการพัฒนา 2) การประเมินระหว่างการพัฒนา 3) การประเมินหลังการพัฒนา และส่วนที่ 2. การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการพัฒนา

องค์ประกอบที่ 4 การประเมิน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความถูกต้อง หมายถึง กระบวนการถูกต้องตามหลักการ วัตถุประสงค์ การพัฒนา การทดลองใช้ และการประเมินของกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี 2) ความเหมาะสม หมายถึง

กระบวนการมีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการปฏิบัติตามกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี 3) ความเป็นไปได้ หมายถึง กระบวนการมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพการดำเนินการ ความต้องการ สามารถปฏิบัติตามได้ตามกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี 4) ความเป็นประโยชน์ หมายถึง เป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อผู้เรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติตามได้ และส่งผลถึงภารกิจให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี

ผลการทดลองใช้กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยรวมผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความพึงพอใจกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ มุ่งเน้นการสร้างจิตสำนึก ส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะด้วยสื่อการสอนผสมผสานทั้งภาพ วีดิโอ และเพลง บูรณาการหลักไตรสิกขาตามกระบวนการ เพื่อถ่ายทอดความรู้การจัดการขยะ 2) วัตถุประสงค์ (1) เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะอย่างเป็นระบบ (2) เพื่อเป็นแนวทางให้วัดหรือชุมชนอื่นนำไปใช้ตามบริบทของสถานที่นั้น 3) การพัฒนาที่บูรณาการหลักไตรสิกขา 4) การประเมิน พบว่า กระบวนการดังกล่าวมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกเกี่ยวกับการจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ การพัฒนา และการประเมิน ซึ่งช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เหมาะสม สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การบูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา ในกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้และนำความรู้ไปใช้ในการจัดการขยะได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าหลักไตรสิกขานำมาพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2553) ที่กล่าวว่า หลักไตรสิกขาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเอง โดยเริ่มจากการปฏิบัติตนอย่างถูกต้อง (ศีล) จนเกิดสมาธิและนำไปสู่ปัญญาในการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน

2. การจัดการเรียนรู้ผ่านการถ่ายทอดความรู้ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการขยะ หลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี ทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจเชิงลึกและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เนื้อหาที่ชัดเจนและครอบคลุมทุกมิติเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุภางค์ ภูวัฒนกิจ (2560) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาครบถ้วนและเป็นลำดับขั้นตอน ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจและเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ พบว่า กระบวนการถ่ายทอดความรู้ที่ครอบคลุมเนื้อหาทั้ง 4 ด้าน ช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจอย่างรอบด้านเกี่ยวกับการจัดการขยะ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า

การนำเสนอหามาจัดแบ่งเป็นโมดูลที่ชัดเจน ทำให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน สอดคล้องกับผลการวิจัยของแสงจันทร์ พรหมมณี (2561) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยการแบ่งเนื้อหาเป็นโมดูลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เข้าร่วมได้อย่างมีนัยสำคัญ

3. การใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น ภาพ วิดีโอ และเพลง มีส่วนสำคัญในการสร้างความสนใจและความเข้าใจให้แก่ผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่า การลงมือปฏิบัติจริงร่วมกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในชุมชน ช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างความตระหนักในปัญหาขยะอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การใช้สื่อที่หลากหลายสามารถกระตุ้นการเรียนรู้และความสนใจได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของจันทร์ทิพย์ นาคบุตร (2561) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อผสมผสาน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียน

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการบรรยายและการลงมือปฏิบัติ ทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะการตระหนักถึงปัญหาขยะและการจัดการขยะในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ยังพบว่า การมีสื่อการสอนผสมผสาน เช่น ภาพ วิดีโอ และเพลง ช่วยเสริมสร้างความสนใจและเข้าใจเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า สื่อที่หลากหลายช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ ตามศักยภาพของผู้เรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมศักดิ์ บุญปัญญา (2562) ที่ชี้ว่า การใช้สื่อการสอนที่หลากหลายมีผลต่อการสร้างความเข้าใจและความสนใจของผู้เรียนในเนื้อหาอย่างมีประสิทธิภาพ

5. การประเมินผลการเรียนรู้ใน 3 ระยะ ได้แก่ ก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนา ช่วยให้เห็นถึงพัฒนาการด้านความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การประเมินผลอย่างต่อเนื่องทำให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียนได้ดีขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมบูรณ์ ทองเหลือ (2562) ที่ระบุว่า การประเมินผลในแต่ละช่วงเวลาเป็นเครื่องมือสำคัญในการติดตามและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ผลการทดลองใช้กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาที่ผู้เข้าร่วมกำลังเผชิญ โดยใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้แก่ การบรรยาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ เนื้อหาที่จัดทำขึ้นครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน คือ ความรู้ในกระบวนการจัดการขยะ หลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี โดยบูรณาการตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นหลักธรรมที่นำมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบ จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาที่ผู้เข้าร่วมประชุมกำลังเผชิญอยู่ โดยการบูรณาการหลักไตรสิกขาและเนื้อหาที่มีความชัดเจน ทำให้เกิดการพัฒนาความรู้และจิตสำนึกอย่างยั่งยืน

ผลการประเมินกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยรวมผลการประเมินกระบวนการอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการดำเนินการวิจัยเป็นไปตามขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ

และเชิงปริมาณ ซึ่งตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง โดยผลการประเมินกระบวนการที่พบว่ามีผลสอดคล้อง อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การประเมินความเป็นประโยชน์ พบว่า ความเป็นประโยชน์ได้รับคะแนนสูงสุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่ากระบวนการที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปปฏิบัติได้จริงในบริบทของวัดและชุมชน ซึ่งตอบสนองต่อการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบูรณาการหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งเชิงปฏิบัติและเชิงคุณธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ บุญปัญญา (2562) ที่ระบุว่า การใช้สื่อการสอนและกระบวนการเรียนรู้ที่ชัดเจนจะช่วยส่งเสริมให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ในระยะยาว

2. การประเมินความถูกต้อง พบว่า กระบวนการมีความถูกต้องสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการพัฒนากระบวนการผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) จากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้เนื้อหาและกิจกรรมมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย สอดคล้องกับผลการวิจัยของแสงจันทร์ พรหมมณี (2561) ที่พบว่า การจัดทำเนื้อหาเป็นโมดูลผ่านการตรวจสอบคุณภาพส่งผลให้เนื้อหา มีความถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

3. การประเมินความเหมาะสม พบว่า ความเหมาะสมของกระบวนการอยู่ในระดับสูง นอกจากนี้ ยังพบว่า ขั้นตอนการวิจัยในระยะที่ 2 และระยะที่ 3 ได้รับการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการทดลองใช้กระบวนการผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งช่วยให้เห็นถึงความเหมาะสมของเนื้อหาและวิธีการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติจริงช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของธนภัทร วิชญฤทธิ (2564) ที่ระบุว่า การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการช่วยเพิ่มความเหมาะสมในการเรียนรู้

4. การประเมินความเป็นไปได้ พบว่า ความเป็นไปได้นี้มีคะแนนอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กระบวนการพัฒนาที่ใช้เครื่องมือที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ช่วยให้เห็นภาพรวมของการจัดการขยะได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมยศ ปัญญา และคณะ (2566) ที่พบว่า การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติได้จริงในชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีความสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมิน 4 ด้านของ Stufflebeam (2001) ที่ได้พัฒนามาตรฐานการประเมินสำหรับให้นักประเมินทั่วไปใช้เป็นกรอบในการตรวจสอบคุณภาพการประเมินโดยมีทั้งหมด 4 มาตรฐาน ได้แก่ 1) มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์จากการประเมิน (Utility Standards) ผลการประเมินต้องให้ข้อมูลตรงตามที่ใช้ผลการประเมินอย่างรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้จริง โดยเฉพาะถ้าสามารถให้ข้อมูลช่วยในการปรับปรุงตนเองได้ในระดับบุคคล ก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) วิธีการที่ใช้ในการประเมินจะต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริงประหยัด คุ่มค่า และเหมาะสม 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) มุ่งเน้นเกี่ยวกับเรื่อง กฎ ระเบียบ ศีลธรรมจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน 4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพตลอดจนวิธีเก็บข้อมูลตามหลักวิชาการ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากโมดูล 4 โมดูล ที่ใช้ในการพัฒนา ทดลองใช้และประเมิน ทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ความรู้ในกระบวนการจัดการ 2) หลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ 3) สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ และ 4) ตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี โดยนำมาเป็นองค์ประกอบในภาพองค์ความรู้จากการวิจัย คือ “PST” ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย “PST”

ผู้วิจัยจึงสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัยเรื่องกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการสำหรับวัดในจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยองค์ประกอบการพัฒนากระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการ 2) ด้านหลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ 3) ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ 4) ด้านตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี โดยบูรณาการกับหลักไตรสิกขา คือ สติ สมาธิ ปัญญา ดำเนินการพัฒนาโดยวิธีการบรรยาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการลงมือปฏิบัติ ผ่านบทเรียน 4 โมดูล ส่งผลให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้หลักการ กระบวนการจัดการขยะอย่างยั่งยืน พร้อมมีวิสัยทัศน์ที่ดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการจัดการขยะให้มีสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คือ “PST” มีอธิบายได้ดังนี้

P = Process of promoting learning about waste management กระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะ มีกระบวนการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชื่อถือได้ ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การพัฒนา และ 4) การประเมิน ด้วยวิธีการบรรยาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการลงมือ

ปฏิบัติ มี 4 โมดูล คือ โมดูล 1 ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการขยะ โมดูล 2 ด้านหลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ โมดูล 3 ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ และโมดูล 4 ด้านตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี

S = Serious needs must be developed เรื่องที่มีความต้องการจำเป็นอย่างจริงจังต้องพัฒนา โดยเรื่องที่แจกแบบสอบถามแล้วมีค่าความต้องการจำเป็นมากที่จะต้องพัฒนาเป็นอันดับแรกในแต่ละโมดูล คือ โมดูล 1 ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการขยะ เรื่อง "ให้ความรู้ในกระบวนการจัดการขยะและการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากขยะ" โมดูล 2 ด้านหลักการวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ เรื่อง "สอนหลักการในการจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ" โมดูล 3 ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ เรื่อง "สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ เช่น การเผยแพร่งานวิจัยหรือความรู้ด้านการจัดการขยะ" และโมดูล 4 ด้านตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี เรื่อง "ให้พระภิกษุสามเณรมีส่วนร่วมในการเสนอและพัฒनावิสัยทัศน์ของวัดในการจัดการขยะ"

T = The Three Sikkhā Principles. หลักไตรสิกขา กระบวนการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา มีสาระสำคัญของการศึกษา คือ สิกขา ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ศีล สมาธิ และปัญญา รวมเรียกว่า ไตรสิกขา โดยนำมาบูรณาการเชิงพุทธกับการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะ ได้ดังนี้

1. ศีล: การปฏิบัติตามศีลในบริบทการจัดการขยะหมายถึง การสำรวมกายและวาจา เช่น งดเว้นการทิ้งขยะในที่สาธารณะ หรือนำขยะไปจัดการอย่างถูกต้องตามหลักศีลธรรม เพื่อสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีและปลอดภัยสำหรับทุกคน

2. สมาธิ: การฝึกสมาธิเพื่อพัฒนาจิตใจให้มีสติและจดจ่อ จะช่วยให้ผู้เรียนรู้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการขยะ เช่น การคัดแยกขยะอย่างมีระเบียบและใส่ใจในผลกระทบต่องานสิ่งแวดล้อม

3. ปัญญา: การใช้ปัญญาในการเรียนรู้วิธีการจัดการขยะอย่างยั่งยืน เช่น การประยุกต์ใช้หลัก 5Rs (Reduce Reuse Recycle Repair และ Reject) และตระหนักถึงผลกระทบระยะยาวของขยะต่อธรรมชาติและสังคม รวมถึงการเผยแพร่ความรู้เพื่อให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในแนวทางดังกล่าว

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 วัดและชุมชนที่สนใจสามารถนำกระบวนการส่งเสริมการเรียนรู้การจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการไปปรับใช้ โดยยึดตามแนวทาง 4 ด้าน คือ ด้านความรู้ในกระบวนการจัดการ ด้านหลักการและวิธีการส่งเสริมการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการจัดการขยะ และด้านตัวแบบของวัดที่มีการจัดการขยะที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อให้เกิดผลอย่างยั่งยืน

1.2 หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับพระภิกษุสงฆ์ สามเณร และประชาชนทั่วไป เพื่อนำผลการวิจัยไปขยายผลสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

1.3 ควรเผยแพร่ผลการวิจัยนี้ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น วารสารวิชาการ สื่อสาธารณะ และการจัดสัมมนาทางวิชาการ เพื่อให้วัดและชุมชนต่างๆ ได้นำกระบวนการนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวาง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัย การพัฒนาตัวชี้วัดความสำเร็จของการจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ เพื่อติดตามผลและวัดประสิทธิภาพของกระบวนการในระยะยาว

2.2 ควรขยายกลุ่มเป้าหมายการวิจัยไปยังวัดในพื้นที่อื่นๆ รวมถึงชุมชนต่างจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบผลการดำเนินงานและปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนในการจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ โดยเน้นศึกษาความร่วมมือของทุกภาคส่วน เช่น พระสงฆ์ ชุมชน ภาครัฐ และเอกชน เพื่อหาแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

2.4 ควรมีการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม เช่น คู่มือการจัดการขยะเชิงพุทธบูรณาการ และสื่อดิจิทัล เพื่อเผยแพร่ความรู้และแนวทางปฏิบัติสู่กลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายมากขึ้น

2.5 ควรศึกษาแนวทางการบูรณาการการจัดการขยะกับการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ภายใต้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2564). การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบต่อเกษตรกรรมในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม. (2563). การจัดการขยะในวัดและชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2565). แนวทางการรักษาความสะอาดในวัด. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- จันทร์ทิพย์ นาคบุตร. (2561). การใช้สื่อการเรียนรู้ผสมผสานเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 10(2), 112-115.
- ธนภัทร วิษณุฤทธิ์. (2564). การจัดการขยะโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการ. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). การศึกษาตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ศูนย์ศึกษาพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม. (2563). การส่งเสริมการแยกขยะในวัด. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์ศึกษาพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม.
- สภาอากาศไทย. (2565). มลพิษทางอากาศและผลกระทบต่อสุขภาพในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สภาอากาศไทย.
- สมบูรณ์ ทองเหลือ. (2562). การประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการจัดการศึกษาในชุมชน. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมยศ ปัญญา และคณะ. (2566). การเสริมสร้างเครือข่ายการจัดการขยะโดยชุมชนเชิงพุทธบูรณาการ. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สมศักดิ์ บุญปัญญา. (2562). ผลการใช้สื่อการสอนที่หลากหลายต่อการเรียนรู้ของนักเรียน. วารสารการศึกษา, 15(2), 23-35.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). การจัดการขยะและเศรษฐกิจหมุนเวียนของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: NESDC.
- สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ. (2565). รายงานคุณภาพสิ่งแวดล้อม ปี 2565. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). การจัดการน้ำเสียในวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2564). รายงานสถานการณ์การจัดการขยะในวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สุภางค์ ภูวัฒน์กิจ. (2560). ผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเพื่อพัฒนาความเข้าใจและพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม. วารสารการศึกษาเพื่อสิ่งแวดล้อม, 12(1), 45-47.
- แสงจันทร์ พรหมมณี. (2561). การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยการแบ่งเนื้อหาเป็นโมดูล. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- Stufflebeam, D. L. (2001). Evaluation Checklists: Practical Tools for Guiding and Judging Evaluations. American Journal of Evaluation, 22(1), 71-79.

**แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7
ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง**
**GUIDELINES FOR PERSONNEL MANAGEMENT IN THE DIGITAL AGE BASED ON
THE PRINCIPLES OF THE 7 SAPPURISADHAMMA OF THE NAWAPAT
SCHOOL GROUP, RAYONG PROVINCE**

¹พระยศพันธ์ ฐิตาโก (อาจสิงห์) PhraYotsaphan Thitapho (Artsing)
²พระสุรัชย์ สุรชัย PhraSurachai Surachayo ³บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: surachaihongtrakool@gmail.com

Article Received: February 28, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประชากรในการวิจัยทั้งหมดที่เป็นผู้บริหารและครูกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง จำนวน 92 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 11 รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล มีค่าดัชนี PNImodified คือ 0.519 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง รองลงมา คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการออกจากราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัย และด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ 2) วิธีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย การกำหนดเกณฑ์อัตรากำลังในสถานศึกษา ควรพิจารณาปัจจัยหลายด้านเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวสามารถอ้างอิงแนวทางตามเกณฑ์การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในยุคใหม่ และ 3) แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนี้ (1) ความรู้ในหลักการและเหตุผล (ธัมมัญญตา) ใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ (HRIS) เพื่อวิเคราะห์และวางแผนการบริหารงานบุคคล กำหนดนโยบายโดยใช้ข้อมูลและเหตุผลสนับสนุน (2) ความรู้ในเป้าหมาย (อรรถัญญตา) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัล เช่น การยกระดับทักษะเทคโนโลยี พัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้พร้อมใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (3) ความรู้ในตนเอง (อัตตัญญตา) ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการประเมินตนเองและบุคลากร ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (4) ความรู้ในความพอดี (มัตตัญญตา) จัดสรรทรัพยากรบุคคลอย่างเหมาะสมโดยใช้ข้อมูลจากระบบ HRIS รักษาสมดุลระหว่าง

งานและชีวิตส่วนตัวโดยใช้เครื่องมือดิจิทัล (5) ความรู้ในกาลเวลา (กาลัญญุตตา) วางแผนพัฒนาบุคลากรระยะยาวด้านทักษะดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและตรงต่อเวลา (6) ความรู้ในชุมชน (ปริสัญญุตตา) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อรับฟังความคิดเห็น พัฒนาเครือข่ายบุคลากรโดยใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์ และ (7) ความรู้ในบุคคล (บุคคลัญญุตตา) คัดเลือกบุคลากรผ่านระบบดิจิทัล สร้างแรงจูงใจด้วยเทคโนโลยีและการประเมินผลที่โปร่งใส

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, ยุคดิจิทัล, สัปปุริสธรรม 7, โรงเรียนนวพัฒน์

Abstract

This research article aimed to 1) study the needs of personnel management in the digital age, 2) study the methods of developing personnel management in the digital age according to the seven principles of Sappurisadhamma, and 3) propose a guideline for personnel management in the digital age according to the seven principles of Sappurisadhamma of the Nawapat School Group, Rayong Province. This research was a mixed-method research. The quantitative research used a questionnaire of the entire research population, which were administrators and teachers of the Nawapat School Group, Rayong Province, totaling 92 people. The data were analyzed using research statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research was conducted by interviewing 11 key informants. The data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) The needs of personnel management in the digital age had a PNImodified index of 0.519. The area with the highest ranking of needs was workforce planning and position determination, followed by recruitment and appointment, retirement, and discipline and discipline maintenance and enhancing efficiency in public administration. 2) The method of developing personnel administration in the digital age according to the seven principles of Sappurisadhamma was a guideline for personnel administration in the digital age. It consisted of setting criteria for staffing in educational institutions. Many factors should be considered to be appropriate and in line with the goals of the educational institution. The setting of such criteria could refer to the guidelines according to the criteria for staff planning and determining positions according to the seven principles of Sappurisadhamma to be in line with the context of education in the new era. 3) Guidelines for personnel administration in the digital age according to the principle of Seven Sappurisadhamma as follows: (1) Knowing the principles and reasons (Dhammaññūtā): Using data from the information system (HRIS) to analyze and plan personnel administration, determining policies using supporting data and reasons. (2) Knowing the goals (Atthaññūtā): Setting goals for personnel development in the digital age, such as upgrading technological skills, developing personnel competence to be ready to use digital technology. (3) Knowing oneself (Attaññūtā): Using digital tools to evaluate oneself and personnel, promoting learning

and self-development through online platforms. (4) Knowing the moderation (Mattaññutā): Allocating human resources appropriately using data from the HRIS system, balancing work and personal life using digital tools. (5) Knowing the proper time (Kālāññutā): Planning long-term personnel development in digital skills, using technology to increase work efficiency and punctuality. (6) Knowing the community (Parisaññutā): Promoting participation through digital platforms to listen to opinions, developing personnel networks using online communication tools. And (7) Knowing the individual (Puggalaññutā): Selecting personnel through digital systems, creating motivation with technology and transparent evaluation results.

Keywords: Personnel Management, The Digital Age, The 7 Sappurisdhamma, Nawapat School Group

บทนำ

การพัฒนาผู้บริหารตามแนวการบริหารสถานศึกษาที่เป็นนิติบุคคลของโรงเรียน อยู่ในภารกิจงานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562 มาตรา 8 วรรค 2 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษามากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการ สามารถพัฒนาบุคลากร รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานบุคคลเป็นปัจจัยที่สุดของการบริหารโดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารการศึกษาในกระบวนการจึงได้กำหนดกำหนดให้การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหาร ทั้งนี้เพื่อให้หน่วยงานสามารถดึงดูดบำรุงรักษาคนดีมีความรู้ความสามารถไว้ในหน่วยงานให้มากและนานที่สุดเท่าที่หน่วยงานต้องการการจะทำเช่นนี้ได้หน่วยงานจะต้องมีการบริหารงานบุคคลที่ดีเป็นส่วนสำคัญของการบริหารสูงสุด (วิโรจน์ สารัตนะ, 2548) เมื่อโลกก้าวสู่ยุคดิจิทัล (Digital Age) มากขึ้นเรื่อยๆ ประเด็นหนึ่งที่โดดเด่นขึ้นตามก็คือเรื่องของการปฏิวัติทางอาชีพ (Career Disruption) นั่นเอง แล้วอย่างที่เราู้กันดีแล้วว่าหนึ่งในฝ่ายที่ต้องปรับตัวมากที่สุดหรือเปลี่ยนโฉมหน้าแผนกตลอดจนปรับกลยุทธ์แบบพลิกหน้ามือเป็นหลังมือใหม่หมดก็คือฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (HR) นั่นเอง แต่หากมองกันจริงๆ แล้วแทบทุกอย่างกลับกลายเป็นข้อดีของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ ทั้งต่อการทำงานของฝ่าย HR เอง ไปจนถึงตัวพนักงานในองค์กร ตลอดจนตัวองค์กรเองที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งการก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลนั้นทำให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (HR) การปฏิวัติทางอาชีพ (Career Disruption) นั้นทำให้ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ (HR) ปรับเปลี่ยนหลากหลายอย่าง ตั้งแต่โครงสร้างตำแหน่งในแผนก กระบวนการทำงานในเชิงรุก สวัสดิการสร้างสรรค์ การนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้บริหารสายงานบุคคล ตลอดจนการสร้างกลยุทธ์ตั้งแต่ภายในองค์กรไปจนถึงการสรรหาคนภายนอกที่มีฝีมือเข้าร่วมงานทำให้บทบาทของฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ในยุคนี้เปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด (ณัฐพันธุ์ เขจรนันท์, 2555)

การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลต้องการผู้บริหารต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย มีการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยสร้างสรรค์สวัสดิการใหม่ๆ สรรหาองค์ความรู้มาพัฒนาศักยภาพบุคลากร เพิ่มมูลค่าทางด้านดิจิทัลตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี คัดสรรเทคโนโลยีและแอปพลิเคชันที่มาช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการทำงาน คัดสรรอุปกรณ์การทำงานที่ทันสมัย สร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ดี สร้างสรรค์วิธีการสรรหาบุคลากรใหม่ๆ ประชาสัมพันธ์และสร้างแบรนด์องค์กรในรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (พระมหาปริญญา เตชปัญโญ (ปราบชมพู), 2564)

ในสมัยพุทธกาลนอกจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้ว ยังมีพระเถระหลายรูปที่มีภาวะความเป็นผู้นำ มีคุณสมบัติที่ดีงาม มีสติปัญญา มีความรู้ความสามารถ ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกันและมีการปฏิบัติตนให้มีปฏิปทาน่าเลื่อมใส น่าสนทนา และฟังการแนะนำ การตอบปัญหาข้อข้องใจ เป็นต้น โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้นำ หลักความเป็นผู้นำนั้น มีฐานะอีกอย่างหนึ่ง เรียกว่า "เป็นนาถะ" คือ เป็นที่พึ่ง เหมือนอย่างพระพุทธเจ้า ทรงเป็น ผู้บำเพ็ญประโยชน์แก่ชาวโลก จึงเป็น "โลกนาถะ" แปลว่า เป็นที่พึ่งของชาวโลก ท่านเป็นผู้นำเมื่อนำได้ดี ก็จะเป็นที่พึ่งของคนอื่น เป็นที่พึ่งของหมู่ชน จนกระทั่งเป็นที่พึ่งของมวลชนชาติต่อไป นอกจากนั้นพระพุทธเจ้ายังได้แสดงคุณธรรมของบุคคล ผู้เป็นใหญ่ หรือผู้เป็นผู้นำไว้หลายประการ ซึ่งเป็นลักษณะภายในหรือคุณธรรมของผู้ปกครองสำหรับการประพฤติปฏิบัติของผู้ใหญ่หรือผู้นำ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2535) ซึ่งได้สอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) (2545) ได้กล่าวว่า คุณสมบัติของผู้นำในความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานที่ไปด้วยกันนั้น คือคุณสมบัติของผู้ที่จะเป็นผู้นำ บุคคลที่เป็นผู้นำจะต้องมีธรรมะหรือคุณสมบัติในตัวของผู้ผู้นำมี 7 ประการ ได้แก่ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล

กลุ่มโรงเรียนนวมินทราชินูทิศวิจิตรวิทยา จังหวัดระยอง มีผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้นำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารซึ่งทำให้การบริหารสถานศึกษาได้ตอบสนองพันธกิจและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา เพียงแต่การบริหารสถานศึกษาในระดับประถมศึกษาชั้นนั้น ผู้บริหารในสถานศึกษาบางโรงเรียนอาจยังปฏิบัติตามลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ และยังมีข้อบกพร่องตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวมินทราชินูทิศวิจิตรวิทยา จังหวัดระยอง คือ รู้หลักหรือรู้จักเหตุ รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล รู้ตน คือ ต้องรู้ว่าตนเองคือใคร รู้ประมาณ คือ รู้จักความพอดี รู้กาล คือ รู้จักเวลา รู้ชุมชน คือ รู้สังคม รู้บุคคล คือ รู้จักบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของบุคคล ที่เป็นผู้นำ ให้มีความเป็นเลิศทั้งทางความรู้ในด้านต่างๆ ตามหลักการครองตน ครองคน และครองงาน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวมินทราชินูทิศวิจิตรวิทยา จังหวัดระยอง เพื่อสามารถนำความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ได้อย่างถูกต้องและดีงาม

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวมินทราชินูทิศวิจิตรวิทยา

2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง

3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการแบบผสมวิธีโดยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง มี 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง

แหล่งข้อมูล : หนังสือ, ตำรา, บทความ, วารสาร, งานวิจัย, เว็บไซต์

เครื่องมือ : แบบศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. แบบสอบถาม

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาจากการแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง

แหล่งข้อมูล : ครูกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง จำนวน 92 คน

เครื่องมือ : แบบสอบถาม (Questionnaire)

การวิเคราะห์ข้อมูล : ค่าความถี่, ร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, การวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 ศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง มี 1 ขั้นตอน ดังนี้

1. สัมภาษณ์

วิธีดำเนินการวิจัย : ศึกษาวิธีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง

แหล่งข้อมูล : ผู้บริหาร และครู จำนวน 11 คน โดยเลือกแบบใช้วิธีการสุมแบบสโนว์บอล (Snow ball)

เครื่องมือ : แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 เสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง

ปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย: ปรับปรุงแก้ไขและเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง

แหล่งข้อมูล : อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก, อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม, ผู้วิจัย

เครื่องมือ : ศึกษาเอกสาร (Document Study)

การวิเคราะห์ข้อมูล : การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง

ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นและดัชนี $PNI_{modified}$ ดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี $PNI_{modified}$ ของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง โดยภาพรวม

ที่	การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัด ระยอง	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			$PNI_{modified}$	ลำดับ
		μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล		
1	การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง	2.60	0.51	ปานกลาง	4.28	0.60	มาก	0.646	1
2	การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	2.69	0.46	ปานกลาง	3.93	0.44	มาก	0.460	3
3	การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ	2.55	0.52	ปานกลาง	4.04	0.36	มาก	0.584	2
4	วินัยและการรักษาวินัย	2.63	0.42	ปานกลาง	3.79	0.34	มาก	0.441	5
5	การออกจากราชการ	2.65	0.32	ปานกลาง	3.86	0.35	มาก	0.456	4
	ภาพรวม	2.62	0.30	ปานกลาง	3.98	0.25	มาก	0.519	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.30 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 รองลงมาคือ ด้านการออกจากราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัย ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.52 ส่วนสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 และ

ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.25 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ รองลงมาคือ ด้านการกำหนดทิศทาง ด้านแบบอย่างการเป็นผู้นำ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการจัดการระบบการทำงาน

เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการความจำเป็น โดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนา ก่อน ซึ่งพิจารณาตามค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ในครั้งนี้ คือ 0.519 พบว่า อันดับ 1 คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง (ค่าดัชนี $PNI_{modified} = 0.646$) รองลงมาคือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการออกจากราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัย และอันดับสุดท้ายคือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

2. วิธีการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง เป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย การกำหนดเกณฑ์อัตรากำลังในสถานศึกษา ควรพิจารณาปัจจัยหลายด้านเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวสามารถอ้างอิงแนวทางตามเกณฑ์การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในยุคใหม่

2.1 การกำหนดเกณฑ์อัตรากำลังในสถานศึกษา ควรพิจารณาปัจจัยหลายด้านเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวสามารถอ้างอิงแนวทางตามเกณฑ์การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มุมมองที่ครอบคลุม คือ การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งในสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานและบรรลุเป้าหมายขององค์กร การนำหลักสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการวางแผนดังกล่าว จะช่วยให้การจัดสรรบุคลากรเป็นไปอย่างเหมาะสม ยุติธรรม และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งองค์กรและบุคลากร

2.2 สถานศึกษามีการจัดประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับอัตรากำลัง สถานศึกษามีการจัดประชุมเพื่อวางแผนการดำเนินงานเกี่ยวกับอัตรากำลัง สอดคล้องกับหลัก อัตตัญญา (รู้จักตน) ประเมินบุคลากรที่มีอยู่ ประเมินความสามารถและศักยภาพของบุคลากรที่มีอยู่ เพื่อนำมาพิจารณาในการจัดสรรงานและพัฒนาบุคลากร การจัดสรรอัตรากำลังให้สถานศึกษาโดยยึดหลัก สัปปุริสธรรม 7 จะช่วยให้กระบวนการดำเนินงานมีความเป็นธรรม โปร่งใส และตอบสนองความต้องการได้อย่างเหมาะสม โดย สัปปุริสธรรม 7 หมายถึงคุณธรรมของคนดีที่ควรยึดถือในการปฏิบัติงาน ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดสรรอัตรากำลังในสถานศึกษาได้ คือ สถานศึกษาต้องมีการตั้งเกณฑ์อัตรากำลังตามความต้องการของสถานศึกษาตามเกณฑ์การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การกำหนดเกณฑ์อัตรากำลังในสถานศึกษา

2.3 สถานศึกษาได้รับจัดสรรอัตรากำลังที่เพียงพอและตรงกับความต้องการของสถานศึกษา การจัดสรรอัตรากำลังให้สถานศึกษาตามหลัก สัปปุริสธรรม (คุณธรรม 7 ประการของคนดี) สามารถช่วยให้การจัดการอัตรากำลังมีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการของสถานศึกษา และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งบุคลากรและผู้เรียน การจัดสรรอัตรากำลังให้สถานศึกษาตามหลัก สัปปุริสธรรม (คุณธรรม 7 ประการของคนดี) สามารถช่วยให้การจัดการอัตรากำลังมีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการของสถานศึกษา และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อทั้งบุคลากรและผู้เรียน

3. แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวมวัฒน์ จังหวัดระยอง ออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของโรงเรียนในกลุ่มและเทคโนโลยีที่นำมาประยุกต์ใช้ โดยยึดหลัก สัปปุริสธรรม 7 เน้นการบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับคุณธรรม เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในยุคใหม่และตอบสนองความต้องการของโรงเรียน ชุมชน และบุคลากรอย่างเหมาะสม ผลการเสนอแนวทางสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 ธัมมัญญา (ความรู้ในหลักการและเหตุผล) การใช้ระบบดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ (HRIS) ในการวิเคราะห์และวางแผนการบริหารงานบุคคล เช่น อัตรากำลังทักษะที่จำเป็น และการพัฒนาบุคลากร กำหนดนโยบายที่ชัดเจนนโยบายด้านการบริหารบุคคลมาเชื่อมโยงกับเป้าหมายการศึกษาของกลุ่มโรงเรียน โดยใช้หลักเหตุผลและข้อมูลที่ถูกต้องสนับสนุน

3.2 อัตถัญญา (ความรู้ในเป้าหมาย) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ในยุคดิจิทัลกำหนดเป้าหมายของบุคลากร เช่น การยกระดับทักษะด้านเทคโนโลยี การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในยุคดิจิทัล พัฒนาสมรรถนะบุคลากรมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือให้ครูและบุคลากรสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอนและการบริหาร

3.2 อัตตัญญา (ความรู้ในตนเอง) การประเมินตนเองและบุคลากรด้วยเทคโนโลยีใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มสำหรับการประเมินสมรรถนะออนไลน์ เพื่อให้บุคลากรได้ประเมินตนเอง และผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างแม่นยำ ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองจัดอบรมออนไลน์ หรือให้เข้าร่วมแพลตฟอร์มเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเสริมทักษะที่เกี่ยวข้องกับยุคดิจิทัล

3.4 มัตตัญญา (ความรู้ในความพอดี) จัดสรรทรัพยากรบุคคลอย่างเหมาะสมใช้ข้อมูลจากระบบจัดการทรัพยากรบุคคลเพื่อจัดสรรอัตรากำลังให้ตรงกับความต้องการของแต่ละโรงเรียนในกลุ่มรักษาสสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัว ส่งเสริมการใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อช่วยลดภาระงานของบุคลากร เช่น การใช้ระบบเอกสารออนไลน์หรือการประชุมผ่านวิดีโอ

3.5 กาลัญญา (ความรู้ในกาลเวลา) วางแผนการพัฒนาบุคลากรในระยะยาวกำหนดเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวในการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและการเรียนรู้ของบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน ใช้เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน นำระบบดิจิทัล เช่น ปฏิทินออนไลน์หรือซอฟต์แวร์จัดการโครงการ มาช่วยให้การบริหารงานมีความรวดเร็วและตรงต่อเวลา

3.6 ปริสัญญา (ความรู้ในชุมชน) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านเทคโนโลยีใช้แพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น การสำรวจความคิดเห็นออนไลน์ เพื่อรับฟังความต้องการของครู นักเรียน และชุมชนพัฒนาเครือข่ายบุคลากรในกลุ่มโรงเรียน ใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์เพื่อเชื่อมโยงการทำงานระหว่างโรงเรียนในกลุ่มนวมวัฒน์

3.7 บุคคลัญญา (ความรู้ในบุคคล) คัดเลือกบุคลากรผ่านระบบดิจิทัล ใช้แพลตฟอร์มสำหรับการรับสมัครและคัดเลือกบุคลากรที่เหมาะสม เช่น ระบบจัดการการสรรหาออนไลน์ สร้างแรงจูงใจด้วยเทคโนโลยี ใช้ระบบการประเมินผลที่โปร่งใส เช่น การติดตามความก้าวหน้าของบุคลากรผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อสร้างความยุติธรรมและแรงจูงใจในการทำงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสภาพปัจจุบัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง รองลงมาคือ ด้านการออกจากราชการ ด้านวินัยและการรักษาวินัย ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สำหรับสภาพที่พึงประสงค์ เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ รองลงมาคือ ด้านการกำหนดทิศทาง ด้านแบบอย่างการเป็นผู้นำ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการจัดการระบบการทำงาน ส่วนผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล มีค่าดัชนี PNImodified คือ 0.519 ด้านที่มีความต้องการจำเป็นอันดับที่ 1 คือ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง แสดงให้เห็นว่าองค์กรให้ความสำคัญกับการวางแผนและจัดการทรัพยากรบุคคลให้เหมาะสมกับความต้องการขององค์กรในยุคดิจิทัล ในยุคดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้องค์กรมีบุคลากรที่มีทักษะและความสามารถที่จำเป็นต่อการดำเนินงานในยุคดิจิทัล ความต้องการในด้านนี้อาจสะท้อนถึงความท้าทายที่องค์กรกำลังเผชิญ เช่น การขาดแคลนบุคลากรที่มีทักษะด้านดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร และความต้องการในการปรับปรุงกระบวนการสรรหาและคัดเลือกบุคลากร สอดคล้องกับการวิจัยของสมบัติ บุตรแสนคม (2565) ที่พบว่า สภาพการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ภาพรวมทั้ง 5 ด้าน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านวินัยและการรักษาวินัย และด้านการออกจากราชการ และสอดคล้องกับการวิจัยของพระมหาชินทร์ ชุตินฺธะ (อรรถบุตร) (2565) ที่พบว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวสภาพการบริหารงานบุคคลในยุคฐานชีวิตวิถีใหม่ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสร้างเสริมประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ด้านการสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง ด้านการวางแผนอัตรากำลังและการกำหนดตำแหน่ง ด้านวินัยและการรักษาวินัย และการออกจากราชการ โดยภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากตามลำดับ

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง เป็นแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ประกอบด้วย การกำหนดเกณฑ์อัตรากำลังในสถานศึกษา ควรพิจารณาปัจจัยหลายด้านเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษา การกำหนดเกณฑ์ดังกล่าวสามารถอ้างอิงแนวทางตามเกณฑ์การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของการศึกษาในยุคใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ บุตรแสนคม (2565) ที่พบว่า วิธีการบริหารงานบุคคลในยุคฐานชีวิตใหม่ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 มีวิธีการดังนี้ 1. ศึกษารูจักเหตุ ผู้บริหารโรงเรียนรู้กระบวนการและวิธีการต่างๆ ในการสรรหาบุคลากรโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงานมากขึ้นในยุคฐานชีวิตใหม่ มีการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ 2. อดทน อดกลั้น รู้จักผล

ผู้บริหารโรงเรียนมีกลวิธีในการสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้เหมาะกับงาน อัตตัญญูตา รู้จักตน ผู้บริหารโรงเรียน ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต โปร่งใส มัตตัญญูตา รู้จักประมาณ ผู้บริหารโรงเรียน รู้จักความพอประมาณมีวิธีการวิเคราะห์ปริมาณงานของบุคลากรอย่างเหมาะสม ด้านกาลัญญูตา เป็นผู้รู้จักกาล ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้จักกาลเวลา จัดสรรบุคลากรเข้าทำงานในโรงเรียนได้อย่างเหมาะสมโดยยึดหลักความถูกต้อง ปรีศัญญูตา เป็นผู้รู้จักชุมชน ผู้บริหารโรงเรียน รู้จักชุมชน มีวิธีการจัดสภาพแวดล้อมใหม่ๆ ที่เหมาะกับการปฏิบัติงานรูปแบบออนไลน์และออฟไลน์ของบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ และปุคคัลญูตา รู้จักบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจความแตกต่างแห่งบุคคล ความรู้ความสามารถ คุณธรรม ความเอาใจใส่ และให้บุคลากรได้รับการพัฒนาบุคลากรอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต (2565) ที่พบว่า วิธีพัฒนาการพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล ตามหลักคุณธรรม ของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี มีดังนี้ 1) สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือการบริหารงานบุคคลให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา 2) ตั้งคณะกรรมการในการกำหนดคุณสมบัติ โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประชาสัมพันธ์ในการรับสมัคร 3) มีเกณฑ์การประเมินการปฏิบัติงานให้เอื้อต่อการทำงาน และ 4) นำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการบริหารจัดการให้กับบุคลากรและสอดคล้องกับการวิจัยของพระครูพิศาลปริยัตยานุกูล (อนันต์ วฑฒโน) (2555) ที่พบว่า การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ควรวางแผนการบริหารงานบุคคลให้เป็นระบบทั้งด้านการสรรหา การกำหนดหน้าที่การประเมินงาน รวมถึง ควรจัดประชุมในการมอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นอย่างดี ทั้งนี้ต้องกำหนดเป้าหมายในการบริหารงานบุคคลให้ชัดเจนส่งเสริมขับเคลื่อนงานและตรวจสอบการดำเนินงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรชี้แจงข้อคิดเห็นพร้อมรับฟังความคิดเห็นและช่วยเหลือเอื้อเฟื้อกัน

3. ผลการนำเสนอแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง ประกอบด้วย (1) ความรู้ในหลักการและเหตุผล (อัมมัญญูตา) ใช้ข้อมูลจากระบบสารสนเทศ (HRIS) เพื่อวิเคราะห์และวางแผนการบริหารงานบุคคล กำหนดนโยบายโดยใช้ข้อมูลและเหตุผลสนับสนุน (2) ความรู้ในเป้าหมาย (อัตตัญญูตา) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรในยุคดิจิทัล เช่น การยกระดับทักษะเทคโนโลยี พัฒนาสมรรถนะบุคลากรให้พร้อมใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (3) ความรู้ในตนเอง (อัตตัญญูตา) ใช้เครื่องมือดิจิทัลในการประเมินตนเองและบุคลากร ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (4) ความรู้ในความพอดี (มัตตัญญูตา) จัดสรรทรัพยากรบุคคลอย่างเหมาะสมโดยใช้ข้อมูลจากระบบ HRIS รักษาสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวโดยใช้เครื่องมือดิจิทัล (5) ความรู้ในกาลเวลา (กาลัญญูตา) วางแผนพัฒนาบุคลากรระยะยาวด้านทักษะดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและตรงต่อเวลา (6) ความรู้ในชุมชน (ปรีศัญญูตา) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัลเพื่อรับฟังความคิดเห็น พัฒนาเครือข่ายบุคลากรโดยใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์ และ (7) ความรู้ในบุคคล (ปุคคัลญูตา) คัดเลือกบุคลากรผ่านระบบดิจิทัล สร้างแรงจูงใจด้วยเทคโนโลยีและการประเมินผลที่โปร่งใส สอดคล้องกับการวิจัยของนิรมล ดาบเงิน (2565) ที่พบว่า แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายบางกุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1 ประกอบด้วยการบริหาร 5 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนงานบุคคล 2) การสรรหาบุคลากร 3) การพัฒนาบุคลากร 4) การจรรีกรักษาบุคลากร 5) การประเมินผลการปฏิบัติงานบุคลากร บูรณาการกับหลักสัปปุริสธรรม

7 และสอดคล้องกับการวิจัยของกาญจน์เกล้า ภูประกัน (2565) ที่พบว่า แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 คือ 1) ผู้บริหารควรมีการบริหารงานบุคลากรด้วยความเที่ยงธรรมปราศจากอคติ 2) สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างเท่าเทียมกันทุกฝ่าย 3) ผู้บริหารควรมีความยินดีในการให้คำแนะนำปรึกษาแก่บุคลากรอยู่ตลอดเวลา 4) สถานศึกษาควรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเป็นค่าใช้จ่ายในการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นธรรม 5) สถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาโดยบุคลากรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างเครือข่ายชุมชน 6) ให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นต่องานด้านการบริหารงานบุคลากรอย่างทั่วถึง และ 7) สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนบุคลากรให้ศึกษาต่อ/การอบรม เพื่อให้บุคลากรมีโอกาสได้พัฒนาก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือแนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง เป็นการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล และสัปปุริสธรรม 7 สอบถาม ความคิดเห็นของผู้บริหารและครูกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง 92 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้องค์ความรู้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย มีอธิบายดังนี้

แนวทางการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์
จังหวัดระยอง ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง เป็นกระบวนการสำคัญในการบริหารทรัพยากร
มนุษย์ที่ช่วยให้หน่วยงานหรือองค์กรมีบุคลากรเพียงพอ มีคุณภาพ และเหมาะสมกับตำแหน่งงาน เพื่อ
สนับสนุนเป้าหมายและกลยุทธ์ขององค์กร การวิเคราะห์ความต้องการบุคลากร (Workforce Demand
Analysis) พิจารณาถึงความต้องการด้านจำนวนบุคลากรและทักษะที่จำเป็นสำหรับการดำเนินงานประเมินผล
กระทบจากแผนกลยุทธ์ เช่น การขยายงานหรือการปรับปรุงกระบวนการ การกำหนดตำแหน่ง (Job Design
and Position Allocation) กำหนดลักษณะของตำแหน่งงาน (Job Description) เช่น หน้าที่ความรับผิดชอบ
และคุณสมบัติที่ต้องการ จัดโครงสร้างงานในองค์กรเพื่อรองรับเป้าหมายและลดความซ้ำซ้อนของงาน

2. การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาขีดความสามารถ
ของหน่วยงานราชการและบุคลากร เพื่อให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเป้าหมายและ
นโยบายของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง โดยการฝึกอบรมและพัฒนา จัดหลักสูตรเพิ่มพูนความรู้และ
ทักษะ เช่น การบริหารจัดการ การใช้เทคโนโลยี และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม การสร้างแรงจูงใจ จัดทำ
ระบบค่าตอบแทนที่เหมาะสม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การจัดสรรทรัพยากร สนับสนุน
อุปกรณ์ เครื่องมือ และทรัพยากรที่จำเป็น

3. การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ในระบบบริหารงานบุคคลที่มุ่งคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพ
เหมาะสมกับตำแหน่ง และสอดคล้องกับเป้าหมายของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง วิเคราะห์ความ
ต้องการบุคลากร กำหนดจำนวน อัตรากำลัง และคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับแต่ละตำแหน่ง กำหนดแผนการ
สรรหา เช่น ช่องทางการสรรหา ระยะเวลา และกลยุทธ์ในการเข้าถึงผู้สมัครที่มีศักยภาพ การประกาศรับสมัคร
ใช้สื่อหลากหลาย เช่น เว็บไซต์ของหน่วยงาน โซเชียลมีเดีย หรือการประชาสัมพันธ์ในชุมชน กระบวนการสรร
หา (Recruitment Process) การรับสมัคร เปิดรับเอกสารใบสมัครและคุณสมบัติที่ผู้สมัครต้องส่ง การคัดกรอง
เบื้องต้น ตรวจสอบคุณสมบัติเบื้องต้น เช่น คุณวุฒิ ประสบการณ์ และเอกสารประกอบ การทดสอบหรือ
สัมภาษณ์ ใช้วิธีการที่เหมาะสม เช่น การสอบข้อเขียน การสัมภาษณ์ หรือการประเมินเชิงปฏิบัติ การบรรจุ
และแต่งตั้ง (Appointment and Placement) การจัดลำดับความเหมาะสม พิจารณาผู้ผ่านการคัดเลือกจาก
ผลการประเมินหรือการทดสอบ การออกคำสั่งแต่งตั้ง ออกคำสั่งหรือเอกสารที่มีผลทางกฎหมายสำหรับการ
บรรจุเข้าดำรงตำแหน่ง การจัดปฐมนิเทศ แนะนำผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่เกี่ยวกับภารกิจของหน่วยงาน
วัฒนธรรมองค์กร และบทบาทหน้าที่ของตำแหน่ง

4. การออกจากราชการ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการสิ้นสุดสถานภาพการเป็นข้าราชการ
ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ เช่น การเกษียณอายุราชการ การลาออก การให้ออกจากตำแหน่ง หรือการ
ลงโทษทางวินัย กระบวนการนี้มีขั้นตอนและรายละเอียดที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่
เกี่ยวข้อง การดำเนินการตามระเบียบ ตรวจสอบเงื่อนไขและเหตุผลการออกจากราชการ ดำเนินการตาม
ระเบียบ เช่น การส่งหนังสือคำสั่ง การแจ้งเตือน หรือการออกเอกสารรับรองการจัดการสิทธิประโยชน์คำนวณ
และจัดสรรสิทธิประโยชน์ เช่น เงินบำเหน็จ บำนาญ หรือค่าชดเชย การส่งมอบงาน ดำเนินการส่งมอบงาน
และทรัพย์สินของราชการคืนให้กับหน่วยงาน การแจ้งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมบัญชีกลาง เพื่อ
ดำเนินการเรื่องบำเหน็จบำนาญ หรือหน่วยงานประกันสังคม

5. วินัยและการรักษาวินัย ในบริบทของราชการ หมายถึงกฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่กำหนดขึ้น เพื่อควบคุมพฤติกรรมของข้าราชการให้ดำเนินการตามหลักการและค่านิยมที่เหมาะสม รวมถึงการดำเนินการเมื่อเกิดการฝ่าฝืนวินัย สร้างกลไกป้องกันการทุจริต ใช้ระบบตรวจสอบภายในและระบบการแจ้งเบาะแส การให้รางวัลสำหรับความซื่อสัตย์ จัดโครงการจิตซบุดบุคคลตัวอย่างในด้านวินัยและจริยธรรม การให้คำปรึกษาให้คำแนะนำสำหรับเจ้าหน้าที่ที่มีความเสี่ยงต่อการฝ่าฝืนวินัยการฝึกอบรมผู้นำด้านวินัย เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมการปฏิบัติตามกฎหมาย การสร้างเครือข่ายองค์กรโปร่งใส เช่น หน่วยงานที่ได้รางวัลด้านความซื่อสัตย์และธรรมาภิบาล

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัยด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้รู้สึกปลอดภัย อบอุ่น และเป็นมิตร เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากสภาพแวดล้อม เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจกาย จะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว

1.2 จากผลการวิจัยด้านตัวผู้สอน ควรเพิ่มให้ผู้สอนมีทักษะการสื่อสารที่ดีทั้งการพูด การเขียน และการฟัง ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการติดตามผลและให้คำปรึกษาแนะนำผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จัดการชั้นเรียน ดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ และมีคุณธรรม

1.3 บุคลากรในกลุ่มโรงเรียนนวัตพัฒน์มีทักษะดิจิทัลและสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้ ระบบการบริหารงานบุคคลมีความโปร่งใสและยืดหยุ่น การทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนในกลุ่มมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและชุมชนโรงเรียนในกลุ่มนวัตพัฒน์ก้าวหน้าเทคโนโลยี และสามารถเป็นต้นแบบในยุคดิจิทัล การนำหลัก สัปปุริสธรรม 7 มาใช้กับการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัล ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างเทคโนโลยี คุณธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารงานบุคคลในยุคดิจิทัลของกลุ่มโรงเรียนนวัตพัฒน์ จังหวัดระยอง โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับสภาพปัจจุบัน เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง รองลงมาคือ ด้านการออกจากราชการ ด้านวินัย และการรักษาวินัย ด้านการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอการปฏิบัติดังนี้

2.1 ควรศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการวางแผนอัตรากำลังและกำหนดตำแหน่งให้เหมาะสมกับงาน ของครูกลุ่มโรงเรียนนวัตพัฒน์ จังหวัดระยอง

2.2 ควรศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่รับผิดชอบของครูกลุ่มโรงเรียนนวัตพัฒน์ จังหวัดระยอง

2.3 ควรวิจัยเรื่อง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ตามสายวิชาชีพของครูกลุ่มโรงเรียนนวัตพัฒน์ จังหวัดระยอง

2.4 ควรศึกษาเรื่อง วินัยและการรักษาวินัยในการปฏิบัติงานของกลุ่มโรงเรียนนวัตพัฒน จังหวัดระยอง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา
- กาญจน์เกล้า ฤประกัน. (2565). การบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ณัฐพันธ์ เขจรันันท์. (2555). การบริหารทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็นยูเคชั่น.
- นิรมล ดาบเงิน. (2565). แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารสถานศึกษาในเครือข่ายบางกุ่ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูพิศาลปริยัตยานุกูล (อนันต์ วฑฒโน). (2555). แนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2545). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). (2535). ทศวรรษธรรมทัศน์พระธรรมปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.
- พระมหาชินทร์ ชุตินฺธะ (อรรคบุตร). (2565). แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปริญญา เตชปัญโญ (ปราบชมพู). (2564). การบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัล. วารสารการสอนสังคม, 3(2), 185.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2548). การบริหาร หลักการ ทฤษฎี และประเด็นทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์.
- ศักดิ์ชัย อนันต์ชัยลิขิต. (2565). การพัฒนาทักษะการบริหารงานบุคคลยุคดิจิทัลตามหลักคุณธรรมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธระดับประถมศึกษา จังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมบัติ บุตรแสนคม. (2565). การบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- Cronbach, Lee J. (1971). Essentials of psychological testing. 4 th ed. New York: Harper & Row.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, Rensis. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale in Reading in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา
MODEL FOR EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATION BASED ON THE
PRINCIPLES OF AESTHETIC EDUCATION FOR PRIMARY SCHOOL UNDER THE
OFFICE OF PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

¹กรณัฏฐ์ จำเริญพันธุ์ Karantar Chamnianpan

²พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวาทโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

³เผด็จ จงสกุลศิริ Padet Jongsakulsiri

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: karantar.ch@hotmail.com

Article Received: February 22, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษา โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารและครู จำนวน 354 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า $PNI_{modified}$ ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบฯ โดยการประชุมกลุ่มย่อยผู้บริหาร ครู และหัวหน้างานบริหาร 18 คน เครื่องมือที่ใช้คือคู่มือการใช้รูปแบบ และแบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบ โดยการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติคือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การบูรณาการการบริหารสถานศึกษากับหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน คือ ความพึงพอใจ จริยธรรม จิตอาสา 4) การนำไปใช้ 5) การทดลองใช้ 6) การประเมิน มีผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา มีความคิดเห็นต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และมีผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปองค์ความรู้เป็น “BESE”

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนประถมศึกษา, หลักสุนทรียการศึกษา

Abstract

This research article aimed to propose a school administration model based on the principles of aesthetic education for primary schools under the Office of the Primary Educational Service Area of Phra Nakhon Si Ayutthaya. This research was a mixed-method research with 4 steps: Step 1: Studying the needs of school administration by using a questionnaire with a sample group of 354 administrators and teachers. Data were analyzed using statistics, namely percentage, mean, standard deviation, and PNI modified. Step 2: Developing the model by interviewing 16 key informants. The research instrument used was a semi-structured interview form. Data were analyzed using content analysis. Step 3: Testing the model by holding a small group meeting with 18 administrators, teachers, and school administrative supervisors. The research instrument used was a manual for using the model and an evaluation form for the opinions on the model. Data were analyzed using statistics to obtain the mean and standard deviation. Step 4: Evaluating the model by holding a focus group meeting with 9 experts. The research instrument used was a focus group discussion form. Data were analyzed using statistics, namely the mean and standard deviation.

The results of the research found that the school administration model based on the principles of aesthetic education for primary schools under the Office of the Primary Educational Service Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya, consisting of 1) Principles, 2) Objectives, 3) Integration of school administration with the principles of educational aesthetics in 3 aspects: satisfaction, ethics, volunteerism, 4) Application, 5) Trial use, 6) Evaluation. The results of the trial of the school administration model based on the principles of educational aesthetics which the opinions on the model were at the highest level. And the results of the evaluation of the school administration model based on the principles of educational aesthetics were at the highest level. Therefore, the knowledge was summarized as "BESE".

Keywords: Educational Institution Administration, Primary School, Aesthetic Education

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 จ. โดยสรุปได้บัญญัติให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ครอบคลุมให้เด็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย และพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพครูและอาจารย์ ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566) สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาและปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบันนี้มีความสำคัญอย่างยิ่ง ต้องเร่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ สิ่งสำคัญในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา คือ ระบบการบริหารและการจัดการศึกษาที่ดี มีคุณภาพมีมาตรฐานมีประสิทธิภาพ

และประสิทธิผลที่ จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานสูงขึ้นเทียบเท่าหรือใกล้เคียงกับนานาชาติ อารยประเทศ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาทั้งระบบให้พร้อมรับมือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งต้องมึนวัตกรรมการจัดการศึกษา ปรับการบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การยกระดับการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากลรวมถึงการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาทุกด้าน (ปัญญากร เวชศาสตร์, 2565) ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ในปัจจุบัน ได้ถูกพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและ กิจกรรมการเรียนการสอนให้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคเพื่อให้มีสอดคล้องกับสภาพสังคมเกิดความทางการศึกษากับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง พัฒนาระบบบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม การบูรณาการการจัดการศึกษาและ เสริมสร้างความรับผิดชอบต่อคุณภาพการศึกษาซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนระดับก่อนประถมศึกษาและระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐานทุกคน มีพัฒนาการเหมาะสมตามวัย มีคุณภาพและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพราะประชากรวัยเรียนทุกคนควรได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงมีคุณภาพและเสมอภาค (เมริน ทกาล พัฒนทรัพย์พิศาล, 2563)

หลักสุนทรียการศึกษา (Edutainment) เป็นเนื้อหาว่าด้วยการศึกษาเรื่องมาตรฐานของความงาม ในเชิงทฤษฎีอันเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ กฎเกณฑ์ทางศิลปะ สุนทรียศาสตร์นับว่าเป็นแขนงหนึ่งของปรัชญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาคุณค่า (Axiology) ในสมัยก่อนวิชานี้เป็นที่รู้จักกันในรูปของวิชา “ทฤษฎีแห่งความงาม” (Theory of Beauty) ครูจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังให้นักเรียนรู้ถึงความหมายของความ งาม ให้รู้ว่าอะไรคือความงาม ทำอย่างไรจึงมีพฤติกรรมที่งามหรือปรัชญาแห่งรสนิยม (Philosophy of taste) อันประกอบไปด้วย 1) ความปิติ (Pleasure) 2) จริยธรรม (Ethics) 3) อรรถประโยชน์ (Function) (พิสมัย รัตนวรรณ, 2566) เป็นขอบเขตของการเรียนรู้ที่ผู้สอนชี้แนะให้ผู้เรียน เช่นเดียวกับผู้ชมงานศิลปะมีต่องานศิลปะ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา รับผิดชอบดูแลเขตพื้นที่โรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 176 โรงเรียน เขต 2 จำนวน 157 โรงเรียน โดยมีผู้บริหารและครู จำนวน 4,186 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2, 2567) เป็นหน่วยงานทางการศึกษาหน่วยงานหนึ่งที่ดูแล รับผิดชอบการจัดการศึกษา อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่ง ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึงและเสมอภาค ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการศึกษาให้ ผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานการศึกษา มีคุณธรรมจริยธรรม สำนึกในความเป็นชาติไทยมีวิถีชีวิตตามหลัก ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงฯ พัฒนาสถานศึกษาและระบบการบริหารจัดการศึกษาให้มีความปลอดภัย ผู้เรียน และบุคลากรทางการศึกษามีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี แต่เนื่องจากการบริหารจัดการเรียนการสอนใน ปัจจุบันมุ่งผลสัมฤทธิ์มากจนเกินไป ทำให้ผู้เรียนเกิดความเครียด น่าเบื่อ เร่งรีบ ขาดความสุข ไม่มีความรื่นรมย์ กับเรื่องราวรอบตัว ขาดความสุนทรีย์ะในการใช้ชีวิต ขาดความสุขสนุกเพลิดเพลิน และไม่มีความสุข ซึ่งส่ง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทำให้ผู้เรียนไม่ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ สิ่งสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งใน การเรียนการสอนยุคปฏิรูปการศึกษานั้น ควรที่จะให้มีการส่งเสริมและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ หลากหลาย ให้ผู้เรียนค้นหาความถนัดและสิ่งที่ตนเองชื่นชอบ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนและส่งเสริม ประสบการณ์ทางด้านสุนทรียภาพพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา ให้เป็นคนใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถแสวงหาความรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะชีวิต มีความภูมิใจในตนเอง มองโลกในแง่ดี รวมทั้งมีการจัดประสบการณ์ทางด้านสุนทรีย์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุนทรีย์ มีความสุขกับกระบวนการเรียน การสอน มองเห็นคุณค่าแห่งชีวิต มีความซาบซึ้งกับความงาม และ ศิลปะ ย่อมส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิด ไป

ในทางที่ดีส่งผลไปถึงพฤติกรรม และการแสดงออกที่ดียิ่ง (สนามพล พรหมกอง, 2559) ซึ่งมีปรากฏในงานของ พระครูโสภาสนทนทิตต์ (ศักดิ์ โอภาโส) และพระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน (บุตดาวงษ์) (2562) ที่ได้เรียบเรียงแนวคิดทางการศึกษาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) ไว้ว่า ความสุขจากการเรียนควรเกิดขึ้นจากตัวผู้เรียนเอง คือให้ผู้เรียนเกิดปัจจัยภายในด้วยตนเองที่จะมีความสุขในการเรียน โดยมีครูเป็นปัจจัยภายนอกที่คอยจัดการต่างๆ เป็นตัวกลางในการนำให้ผู้เรียนพัฒนาปัจจัยภายในเอง ด้วยบทเรียนและกิจกรรมสนุกสนาน ปลุกเร้าความสนใจ เมื่อผู้เรียนเกิดความสนใจเนื้อหาที่เรียนแล้วก็จะมีความสุขในการเรียนและอยากเรียนรู้เพิ่มขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาตามแนวคิดการบริหารสถานศึกษามายูณาการเข้ากับหลักสุนทรียการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุข สนุกสนาน มีความสุขกับกระบวนการเรียนการสอน มองเห็นคุณค่าแห่งชีวิต สังคม ประเทศชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัย โดยแบ่งการวิจัยเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 4,186 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2, 2567) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 354 คน โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) โดยเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็นของการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารทั่วไป ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ตรงกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบเครื่องมือโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้ค่ารายข้อคำถามแต่ละข้อคะแนน คือ 0.60-1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทใกล้เคียง 30 ชุด เพื่อหาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.981 จากนั้นนำแบบสอบถามไปใช้จริงโดยวิธีส่งแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (Google form) ผ่านโปรแกรมประยุกต์ (Application line) ส่วนตัว และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้ 1) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 16 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษา และกลุ่มที่ 2 ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาพระไตรปิฎก เอกสารตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มีแนวคำถาม 4 ด้าน คือ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล และ 4) การบริหารทั่วไป บูรณาการหลักสุนทรียการศึกษา โดยนำผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นในรายชื่อ ที่มีค่ามากที่สุดมาใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) ยกร่างรูปแบบฯ โดยสังเคราะห์จากผลการสัมภาษณ์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อตรวจสอบข้อความแต่ละข้อในเครื่องมือ ตรวจสอบความเกี่ยวข้อง ความชัดเจนของข้อความ พบว่าผลความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ที่ 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหาร ครู และหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานงบประมาณ หัวหน้ากลุ่มบริหารงานบุคคล และหัวหน้ากลุ่มบริหารทั่วไป จำนวน 18 คน ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจงตามขนาดโรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนประตูลี้ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 4 คน 2) โรงเรียนเชียงรากน้อย (ทรัพย์-สังเวียน เหราบัตย์ อนุสรณ์) โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 4 คน 3) โรงเรียนวัดพญางิ้ว (ไตรรัตน์นายก) โรงเรียนขนาดกลาง จำนวน 6 คน และ 4) โรงเรียนวัดใหม่ (ประพิตรประชาคาร) โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 4 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินฯ และทำการบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม 9 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านการศึกษา และกลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษา เครื่องมือที่ใช้คือ แบบการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบฯ ตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การบูรณาการการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา 4) การนำไปใช้ 5) การทดลองใช้ และ 6) การประเมิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ เป็นการมุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความงาม ความสุข ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยดำเนินการตามวงจรคุณภาพ (PDCA) เป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางการบริหารการศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา ให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข เกิดความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่นนำไปใช้ตามบริบทของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 การบูรณาการการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา ประกอบด้วย 1) การบริหารด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) ขับเคลื่อนการดำเนินงานการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา ด้วยวงจรคุณภาพ PDCA เป็นกระบวนการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act) และ 2) การบูรณาการการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน การบริหารทั่วไป การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานงบประมาณ กับหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน คือ 1) ความพึงพอใจ 2) จริยธรรม 3) จิตอาสา เป็นการนำแนวคิดที่เน้นความงาม ความสุข และคุณค่าทางจริยธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความสุข และมีความรู้ความสามารถ

องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้ ประกอบด้วย 1) หลักการ การบริหารโรงเรียนเป็นการบริหารสถานศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น การจัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมประสบการณ์ทางด้านสุนทรียการศึกษาเป็นการพัฒนาทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา ให้เป็นคนใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถแสวงหาความรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะชีวิต มีความภูมิใจในตนเอง มองโลกในแง่ดี โดยนำแนวคิดการบริหารสถานศึกษามารับรู้การเข้ากับหลักสุนทรียการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุข สนุก มีความสุขกับกระบวนการเรียนการสอน มองเห็นคุณค่าแห่งชีวิต 2) วัตถุประสงค์ เพื่อให้สถานศึกษานำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษาไปใช้ในการบริหารงาน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป ในลักษณะการบูรณาการหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน คือ ความพึงพอใจ จริยธรรม จิตอาสา ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) 3) วิธีการบริหาร การนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ในสถานศึกษา มี 4 โมเดล คือ โมเดลที่ 1 “แปลงร่างที่ว่าง สู่สวนสวยสบายตา” โมเดลที่ 2 “ห้องเรียนแสนสนุก” โมเดลที่ 3 “ค้นหาครูดี ครูเก่ง ครูคุณภาพ” และโมเดลที่ 4 “อาสาสมัครผู้พิทักษ์งบประมาณ”

องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้ เป็นการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปทดลองใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา และการประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบฯ

องค์ประกอบที่ 6 การประเมิน เป็นการประเมินรูปแบบตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความถูกต้อง หมายถึง รูปแบบถูกต้องตามหลักการ วัตถุประสงค์ การบูรณาการการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา การนำไปใช้ การทดลองใช้ และการประเมินของรูปแบบ 2) ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการปฏิบัติตามรูปแบบ 3) ความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบมีความ

สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพการดำเนินการ ความต้องการ สามารถปฏิบัติได้ตามรูปแบบ 4) ความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบเป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อผู้บริหารที่สามารถปฏิบัติตามได้และส่งผลถึงภารกิจให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของ สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา (ฉบับสมบูรณ์)

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยรวมผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อยมีความคิดเห็นต่อรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
1. หลักการ			
1.1 มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความงาม ความสุข ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้กระบวนการกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนรู้สืกอยากเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการเรียนได้สัมผัสกับความงามและความหลากหลายทำให้มีความสุข สนุกสนาน และพึงพอใจกับการเรียนจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น และเกิดความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจของผู้เรียน	4.94	0.24	มากที่สุด
1.2 ดำเนินการตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act)	4.94	0.24	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์			
2.1 เพื่อเป็นแนวทางการบริหารการศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ	4.78	0.43	มากที่สุด
2.2 เพื่อเป็นแนวทางให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่นนำไปใช้ตามบริบทของสถานศึกษา	4.94	0.24	มากที่สุด
3. การบูรณาการการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา			
3.1 การบริหารด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA)	4.94	0.24	มากที่สุด
3.2 การบูรณาการการบริหารสถานศึกษา 4 ด้านกับหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน	4.94	0.24	มากที่สุด
การบูรณาการการบริหารสถานศึกษากับหลักสุนทรียการศึกษา ด้านที่ 1 การบริหารทั่วไป			
การบูรณาการการบริหารสถานศึกษากับหลักสุนทรียการศึกษา ด้านที่ 2 การบริหารงานวิชาการ			
การบูรณาการการบริหารสถานศึกษากับหลักสุนทรียการศึกษา ด้านที่ 3 การบริหารงานบุคคล			
การบูรณาการการบริหารสถานศึกษากับหลักสุนทรียการศึกษา ด้านที่ 4 การบริหารงานงบประมาณ	4.94	0.24	มากที่สุด
4. การนำไปใช้			
4.1 หลักการ	4.94	0.24	มากที่สุด
4.2 วัตถุประสงค์	4.83	0.38	มากที่สุด
4.3 วิธีการบริหาร			
โมดูลที่ 1 “แปลงร่างที่ว่าง สู่สวนสวยสบายตา”	4.89	0.32	มากที่สุด
โมดูลที่ 2 “ห้องเรียนแสนสนุก”	4.83	0.38	มากที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น		
	μ	σ	แปลผล
โมดูลที่ 3 “ค้นหาครูดี ครูเก่ง ครูคุณภาพ”	4.89	0.32	มากที่สุด
โมดูลที่ 4 “อาสาสมัครผู้พิทักษ์งบประมาณ”	4.78	0.43	มากที่สุด
5. การทดลองใช้			
5.1 การนำรูปแบบ ไปทดลองใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา	4.83	0.51	มากที่สุด
5.2 ผลการทดลองใช้รูปแบบ ด้วยแบบประเมินความคิดเห็น	4.94	0.24	มากที่สุด
6. การประเมิน			
6.1 ความถูกต้อง	4.78	0.55	มากที่สุด
6.2 ความเหมาะสม	4.72	0.57	มากที่สุด
6.3 ความเป็นไปได้	4.83	0.38	มากที่สุด
6.4 ความเป็นประโยชน์	4.89	0.32	มากที่สุด
ภาพรวม	4.87	0.36	มากที่สุด

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ตามลำดับ ดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

รายการ	ความถูกต้อง			ความเหมาะสม			ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์		
	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล	μ	σ	แปลผล
องค์ประกอบที่ 1 หลักการ	4.64	0.48	มากที่สุด	4.64	0.51	มากที่สุด	4.68	0.49	มากที่สุด	4.68	0.46	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์	4.62	0.50	มากที่สุด	4.66	0.48	มากที่สุด	4.55	0.51	มากที่สุด	4.73	0.45	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 การบูรณาการ	4.64	0.50	มากที่สุด	4.70	0.43	มากที่สุด	4.68	0.49	มากที่สุด	4.69	0.47	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้	4.70	0.52	มากที่สุด	4.65	0.48	มากที่สุด	4.67	0.44	มากที่สุด	4.67	0.45	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้	4.64	0.46	มากที่สุด	4.68	0.51	มากที่สุด	4.73	0.46	มากที่สุด	4.73	0.49	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 6 การประเมิน	4.71	0.39	มากที่สุด	4.56	0.46	มากที่สุด	4.58	0.51	มากที่สุด	4.74	0.44	มากที่สุด
รวม	4.66	0.49	มากที่สุด	4.65	0.45	มากที่สุด	4.65	0.51	มากที่สุด	4.70	0.55	มากที่สุด
ภาพรวม	$\mu = 4.66, \sigma = 0.57$ แปลผล มากที่สุด											

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่ามี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ เป็นการสร้างประสบการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความงาม ความสุข ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้กระบวนการกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนรู้สืบทอดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการเรียน ได้สัมผัสกับความงามและความหลากหลายทำให้มีความสุข สนุกสนาน และพึงพอใจกับการเรียนจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น และเกิดความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจของผู้เรียน ดำเนินการตามวงจรคุณภาพ (PDCA) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การนำวงจร PDCA มาประยุกต์ใช้กับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ มีประสิทธิภาพ และเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากกระบวนการเรียนรู้ การบริหารโดยวงจรคุณภาพจะช่วยให้มั่นใจได้ว่ารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา จะไม่หยุดนิ่ง แต่จะพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้เรียนและสังคม สอดคล้องกับแนวคิดของสมุน อมรวิวัฒน์ และคณะ (2545) ที่เสนอว่า กระบวนการบริหารการศึกษาของเดมมิง (Deming) สำหรับผู้บริหารและครูในยุคโลกาภิวัตน์ ควรรู้จักและทำความเข้าใจกับวงจร PDCA เพื่อประโยชน์ในการบริหารและพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Action) วงจรการพัฒนาที่หมุนให้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ไม่หยุดนิ่ง องค์การใดหยุดหมุนวงจร PDCA ก็เปรียบเสมือนกับคนที่หมดลมหายใจ เพราะฉะนั้น วงจร PDCA จึงเหมาะสมกับการนำมาพัฒนาสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเทียบทันกับนานาประเทศ

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เป็นแนวทางการบริหารการศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา ให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ และเป็นแนวทางให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่นนำไปใช้ตามบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า จุดมุ่งหมายของการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา เน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์และมีความสุข ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความคิดริเริ่มและพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทั้งด้านสติปัญญา อารมณ์ และจิตใจ เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของชไมพร ดิสภาพร (2554) ที่พบว่า วัตถุประสงค์ของรูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้สุนทรียศาสตร์ที่พัฒนาขึ้น ช่วยเสริมสร้างความสามารถด้านการสื่อสารภายในครอบครัวให้ผู้ปกครองสามารถสื่อสารกับบุตรหลานได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านการพูดและการฟัง ลดความขัดแย้งภายในครอบครัว มีความเข้าใจกันมากขึ้น

องค์ประกอบที่ 3 การบูรณาการการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา ประกอบด้วย การขับเคลื่อนการดำเนินการการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ PDCA และการบูรณาการการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน กับหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน คือ การบูรณาการการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปกับหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน ได้แก่ ความพึงพอใจ จริยธรรม จิตอาสา ทั้งนี้ อาจเป็น

เพราะว่า การบูรณาการการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา ที่ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยวงจรคุณภาพ PDCA และการบูรณาการการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน กับหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน เป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการของสุนทรียการศึกษา โดยวงจร PDCA ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างต่อเนื่องและมีการปรับปรุงแก้ไขอยู่เสมอ ขณะที่การบูรณาการการบริหารงานต่างๆ เข้ากับหลักสุนทรียการศึกษา จะช่วยให้การบริหารจัดการเกิดความสมดุลและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างครอบคลุม สอดคล้องกับผลการวิจัยของสนามพล พรหมกอง (2559) ที่พบว่า การประยุกต์แนวคิดและทฤษฎีความคิดสร้างสรรค์ ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์เพื่อส่งเสริมทางด้านสุนทรียภาพ ให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงจากกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมการเรียนรู้ที่นำไปสู่การรับรู้ทางการมองเห็นนั้น ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างประสบการณ์เรียนรู้ได้จากการเห็นและการรับรู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ทางด้านสุนทรียภาพมากยิ่งขึ้น และให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมทางการเรียนที่หลากหลายเพื่อเพิ่มศักยภาพทางการเรียนรู้ให้เหมาะสมให้สอดคล้องกับกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสอดคล้องกับแนวคิดของสุมิน อมรวิวัฒน์ และคณะ (2545) ที่เสนอว่า กระบวนการบริหารการศึกษาของเดมมิง (Deming) สำหรับผู้บริหารและครูในยุคโลกาภิวัตน์ ควรรู้จักและทำความเข้าใจกับวงจร PDCA เพื่อประโยชน์ในการบริหารและพัฒนาการศึกษา ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) ตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Action) วงจรการพัฒนาที่หมุนให้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ไม่หยุดนิ่ง องค์การใดหยุดหมุนวงจร PDCA ก็เปรียบเสมือนกับคนที่หมดลมหายใจ เพราะฉะนั้น วงจร PDCA จึงเหมาะสมกับการนำมาพัฒนาสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเทียบทันกับนานาประเทศ

องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้ การนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ในสถานศึกษา จะประกอบด้วย 1) หลักการ คือการบริหารการศึกษาโดยการจัดกระบวนการเรียนการสอน ส่งเสริมประสบการณ์ทางด้านสุนทรียการศึกษาเป็นการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา ให้เป็นคนใฝ่เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถแสวงหาความรู้และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง มีทักษะชีวิต มีความภูมิใจในตนเอง มองโลกในแง่ดี 2) วัตถุประสงค์ เพื่อให้สถานศึกษานำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษาไปใช้ในการบริหารงาน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป ในลักษณะการบูรณาการหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน คือ ความพึงพอใจ จริยธรรม จิตอาสา ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) 3) วิธีการบริหาร การนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ในสถานศึกษา มี 4 โมดูล คือ โมดูลที่ 1 “แปลงร่างที่ว่าง สู่สวนสวยสบายตา” โมดูลที่ 2 “ห้องเรียนแสนสนุก” โมดูลที่ 3 “ค้นหาครุติ ครูเก่ง ครูคุณภาพ” และโมดูลที่ 4 “อาสาสมัครผู้พิทักษ์งบประมาณ” ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การนำไปใช้จะช่วยให้โรงเรียนสามารถสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่สนุกสนาน มีความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะต่างๆ อย่างรอบด้านได้อย่างเป็นรูปธรรม การนำไปใช้จะทำให้หลักการทางทฤษฎีกลายเป็นการปฏิบัติจริงที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและบุคลากรในโรงเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของสมใจ จงรักวิทย์ (2562) ที่พบว่า การจัดการศึกษาทางด้านสุนทรียะมีความสำคัญต่อนักเรียนในวัยประถมศึกษาที่ควรได้รับการวางรากฐานของพัฒนาการที่ดีอันจะทำให้เติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีสุนทรียภาพ พหุศิลป์ศึกษาเชิงแบบแผนเป็นทฤษฎีการจัดการเรียน

การสอนศิลปศึกษาที่เน้นการบูรณาการความรู้ ให้นักเรียนได้สังเกต สำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัวด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า ให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายมีความละเอียดอ่อนลึกซึ้งในการคิดพิจารณาและส่งเสริมสุนทรีย์ของนักเรียน และสอดคล้องกับผลการวิจัยของชไมพร ดิสภาพร (2554) ที่พบว่า รูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้สุนทรีย์สนทนาและการสื่อสารอย่างสันติ จะประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ คือ กิจกรรมเตรียมความพร้อมและเห็นคุณค่าในตนเอง กิจกรรมสุนทรีย์สนทนา กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และกิจกรรมพูดคุย

องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้ การทดลองใช้ เป็นการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรีย์การศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปทดลองใช้ในโรงเรียนประถมศึกษา และการประเมินด้วยแบบประเมินความคิดเห็น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การนำรูปแบบมาทดลองใช้จะทำให้บุคลากรในโรงเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ ได้ร่วมกันออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทำให้บุคลากรมีความพร้อมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการประเมินด้วยแบบประเมินความคิดเห็น จะช่วยให้ทราบถึงผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบ ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปปรับปรุงและพัฒนารูปแบบการบริหารให้เหมาะสมยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2545) ที่กล่าวว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นถึงแม้ว่าจะพัฒนาโดยมีรากฐานจากทฤษฎีแนวความคิด รูปแบบของผู้อื่น และผลการวิจัยที่ผ่านมาแล้ว แม้กระทั่งได้รับการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญแล้วก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงรูปแบบตามสมมติฐานซึ่งจำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลในสถานการณ์จริง หรือทำการทดลองนำไปใช้ในสถานการณ์จริง เพื่อทดสอบดูว่ามีความเหมาะสมหรือไม่

องค์ประกอบที่ 6 การประเมิน รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรีย์การศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การประเมินรูปแบบช่วยให้ทราบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้นำรูปแบบไปใช้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2001) ที่กล่าวว่า การประเมินรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ 4 ด้าน คือ 1) ด้านความมีประโยชน์ เพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินผลจะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้ประเมินผลได้ข้อมูลตามต้องการ 2) ด้านความเป็นไปได้ การประเมินผลจะต้องเป็นจริง ประหยัดและมีข้อความที่เหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้ 3) ด้านความเหมาะสม เป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ จริยธรรม และคำนึงถึงสวัสดิการของผู้เกี่ยวข้อง 4) ด้านความถูกต้อง วิธีการที่ใช้ในการประเมินต้องมีความถูกต้อง โดยผู้ให้ข้อมูลหรือสารสนเทศที่เชื่อถือได้ ต้องสามารถวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้จริง

ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรีย์การศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบที่นำไปทดลองใช้ตรงตามหลักสุนทรีย์การศึกษา โดยการบูรณาการความรู้ต่างๆ เข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในบริบทที่หลากหลาย เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งช่วยกระตุ้นให้อยากเรียนรู้ และอยากพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่น สื่อสาร แก้ปัญหา และสร้างสรรค์ มีความสุข โดยครูและผู้บริหารมีหน้าที่จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ มีมุมเรียนรู้ที่น่าสนใจ มีอุปกรณ์การเรียนรู้ที่ทันสมัย กล่าวคือ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรีย์การศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง มองเห็นความสวยงามของการศึกษา ได้พัฒนาทักษะชีวิตที่จำเป็น และสามารถนำ

ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในทางที่ถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับผลการวิจัยของณิชารีย์ ธนบรรเจิดสิน (2545) ที่พบว่าความคิดเห็นของครูในการจัดสุนทรียประสบการณ์สำหรับเด็กวัยอนุบาล โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของปาริชาติ แข็งแก้ว (2557) ที่พบว่า การใช้ชุดฝึกอบรมสร้างเสริมสุนทรียภาพทำให้นักเรียนสามารถนำเสนอผลงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ มีจินตนาการ ผลงานมีความเป็นไปได้สวยงาม นำไปประยุกต์ แก้ไขปัญหาหรืออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้นักเรียนรู้สึกพึงพอใจในการทำงานของตนเอง มีความสุขสนุกสนาน ชื่นชมผลงานของตนเอง และของเพื่อน มีความภาคภูมิใจที่ได้สร้างสรรค์งานอย่างอิสระตามจินตนาการ แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีกระบวนการกลุ่มทำงาน โดยมีการวางแผนรูปแบบการนำเสนออย่างเป็นระบบ มีการยอมรับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ ทำให้มีความรู้สึกตระหนัก เห็นคุณค่าและห่วงใยสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลงานเกิดจากแรงบันดาลใจ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก

ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ โดยมี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา และทำการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหาร ครู และหัวหน้ากลุ่มบริหารงานวิชาการ หัวหน้ากลุ่มบริหารงาน 4 ด้าน ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบฯ โดยกลุ่มนักวิชาการด้านการศึกษา และกลุ่มนักวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2001) ที่กล่าวว่า การประเมินรูปแบบที่มีประสิทธิภาพ 4 ด้าน คือ 1) ด้านความมีประโยชน์ เพื่อให้แน่ใจว่าการประเมินผลจะช่วยให้การปฏิบัติงานของผู้ประเมินผลได้ข้อมูลตามต้องการ 2) ด้านความเป็นไปได้ การประเมินผลจะต้องเป็นจริง ประหยัดและมีข้อความที่เหมาะสม สามารถนำไปปฏิบัติได้ 3) ด้านความเหมาะสม เป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ จริยธรรม และคำนึงถึงสวัสดิการของผู้เกี่ยวข้อง 4) ด้านความถูกต้อง วิธีการที่ใช้ในการประเมินต้องมีความถูกต้อง โดยผู้ให้ข้อมูลหรือสารสนเทศที่เชื่อถือได้ ต้องสามารถวัดในสิ่งที่ต้องการวัดได้จริง และสอดคล้องกับแนวคิดของอัมพร เรืองศรี (2554) ที่กล่าวว่า การตรวจสอบหรือประเมินรูปแบบมีความสำคัญยิ่งต่อการที่จะให้ได้มาซึ่งรูปแบบในการศึกษาวิจัยที่มีคุณภาพ รูปแบบต้องมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เทียบตรง เชื่อถือได้ การทดสอบหรือการประเมินรูปแบบ อาจกระทำได้ 4 ลักษณะ ได้แก่ 1) การประเมินความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริง 2) การประเมินการสนองตอบต่อความต้องการของผู้ใช้รูปแบบ 3) การประเมินความเหมาะสมทั้งในด้านกฎหมายและศีลธรรมจรรยา และ 4) การประเมินความน่าเชื่อถือและได้สาระครอบคลุมครบถ้วนตามความต้องการอย่างแท้จริง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการสร้างประสบการณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความงาม ความสุข ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้กระบวนการกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนรู้สืบทอดการเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการเรียน ได้สัมผัสกับความงามและความหลากหลายทำให้มีความสุข สนุกสนาน และพึงพอใจกับการเรียนจดจำเนื้อหาได้ดีขึ้น และเกิดความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจของผู้เรียน ดำเนินการตามวงจรคุณภาพ (PDCA) โดยสรุปเป็นองค์ความรู้การวิจัยดังในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย “BESE”

จากภาพที่ 2 มีอธิบายดังนี้ “BESE” เป็นการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป บูรณาการหลักสุนทรียการศึกษา 3 ด้าน คือ ความพึงพอใจ จริยธรรม จิตอาสา ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) จะช่วยให้การบริหารสถานศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ให้ผู้เรียนเกิดความสุข สนุกสนาน มีความสุขกับกระบวนการเรียนการสอน มองเห็นคุณค่าแห่งชีวิต สังคม ประเทศชาติ อธิบายได้ดังนี้

B = Buddhist principles หลักพุทธธรรม หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เน้นการพัฒนาคนรอบด้าน ทั้งด้านปัญญา จิตใจ และร่างกาย ซึ่งผลการวิจัยได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมที่เหมาะสมกับการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ดังนี้ 1) หลักกฏศีลธรรม ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญามี ส่งเสริมการบริหารงานวิชาการ

คือ ช่วยให้ครูและบุคลากรได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาคุณภาพ การศึกษาให้ดียิ่งขึ้น 2) อริยสัจธรรม ความจริงอันประเสริฐ ส่งเสริมการบริหารงานงบประมาณ คือ ช่วยให้การ จัดสรรงบประมาณเป็นไปอย่างมีระบบ มีการวางแผนที่ชัดเจน โดยเริ่มจากการระบุปัญหาและความต้องการ ด้านงบประมาณ หาสาเหตุของปัญหาและวางแผนการแก้ไข กำหนดเป้าหมายและวิธีการจัดการงบประมาณที่ เหมาะสม และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ 3) สัมปยุตธรรม ธรรมของคนดีที่สามารถนำมาพัฒนานตนเองและผู้อื่นได้ ส่งเสริมการบริหารงานบุคคล คือ ช่วยให้เกิดการบริหารจัดการบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนา บุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมจริยธรรม สร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากร และ 4) สัมปาย ธรรม ธรรมที่เอื้อต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต ส่งเสริมการบริหารทั่วไป คือ ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมใน โรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนา

E = Edutainment สนุกการเรียน การบริหารการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างประสบการณ์ที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความงาม ความสุข ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ โดยใช้กระบวนการกระตุ้นความสนใจให้ผู้เรียนรู้สืกอยากเรียนรู้และมีส่วนร่วมในการเรียน ได้ สัมผัสกับความงามและความหลากหลายทำให้มีความสุข สนุกสนาน และพึงพอใจกับการเรียนจดจำเนื้อหาได้ดี ขึ้น และเกิดความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังช่วยพัฒนาด้านอารมณ์ สังคม และจิตใจของผู้เรียน มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ 1) ความพึงพอใจ 2) จริยธรรม และ 3) จิตอาสา

S = Stakeholders ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโรงเรียน เป็นการบริหารสถานศึกษาเชิงบูรณาการเป็น องค์กรร่วมโดยมุ่งเน้นการดำเนินงานอย่างมีเป้าหมายที่เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้นักเรียนคิดดี มีพฤติกรรมดี มี ความสุขได้ด้วยตนเอง เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้บริหารและครูมีความสุขในการจัดการเรียนการสอน ภูมิใจใน วิชาชีพ มีคุณธรรมจริยธรรม พัฒนาระบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพอยู่ตลอดเวลา ผู้ปกครอง ได้เห็น บุตรหลานของตนกระตือรือร้นอยากมาโรงเรียนก็จะเกิดความยินดีและพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรม ของโรงเรียน เมื่อผู้เรียนเติบโตก็จะเป็นคนที่มีคุณภาพ เป็นกำลังสำคัญชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

E = Educational Institution Administration การบริหารสถานศึกษา การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในสถานศึกษาที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้บริหารให้ปฏิบัติตามแผนงาน ในการขับเคลื่อนสถานศึกษา อย่างเป็นระบบตามมาตรฐานและมีคุณภาพ ให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทุกด้าน มีขอบข่ายงาน 4 ด้าน ได้แก่ การ บริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ควรส่งเสริมให้นำรูปแบบการบริหาร สถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ โดยจัดให้มีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจก่อนนำรูปแบบไปใช้ และ ปรับใช้ตามบริบทของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้ มีขอบเขตการศึกษาในพื้นที่โรงเรียนประถมศึกษา ดังนั้น ควรทำการวิจัย เรื่องรูปแบบบริหารสถานศึกษาตามหลักสุนทรียการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่จะอยู่ ในช่วงวัยรุ่นการนำหลักสุนทรียการศึกษามาใช้ในการบริหารจัดการจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความคิด

ความรู้สึก และทักษะชีวิตที่สำคัญ การปลูกฝังผู้เรียนให้ได้สัมผัสกับความงามในรูปแบบต่างๆ จะช่วยให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการ และมีความสุขกับชีวิตมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมที่ค้นพบจากการวิจัย คือ 1) หลักคุณธรรม 2) อริยสัจธรรม 3) สัมปยุตธรรม 4) สัมปายธรรม

เอกสารอ้างอิง

- ชไมพร ดิสถาพร. (2554). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยใช้สุนทรียสนทนาและการสื่อสารอย่างสันติเพื่อเสริมสร้างความสามารถด้านการสื่อสารภายในครอบครัวของผู้ปกครองเยาวชนผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติด. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณิชารีย์ ธนบรรเจิดสิน. (2564). ความคิดเห็นของครูในการจัดสุนทรียประสบการณ์สำหรับเด็กวัยอนุบาลโรงเรียนสาธิตในสังกัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ในกรุงเทพมหานคร. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 16(2), 101.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล. กรุงเทพมหานคร: สุริยาสาน.
- ปัญญากร เวชชาศาสตร์. (2565). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 9(1), 231-248.
- ปาริชาติ ช่างแก้ว. (2557). การพัฒนาชุดฝึกอบรมสร้างเสริมสุนทรียภาพทางสิ่งแวดล้อมสำหรับนักเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์เขต 3. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- พระครูโสภาสนนทกิตติ (ศักดิ์ โอภาโส) และพระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน (บุตดาวงษ์). (2562). แนวคิดทางการศึกษาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). พิมพ์ครั้งที่ 2. อ่างทอง: วรศิลป์การพิมพ์ 89.
- พิสมัย รัตนวรรณ. (2566). สุนทรียศาสตร์และสุนทรียภาพ. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/292695> สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2566.
- เมรินทกาล พัฒนทรัพย์พิศาล. (2563). การบริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในพื้นที่จังหวัดในความรับผิดชอบของสำนักงานศึกษาธิการภาค 11: พหุกรณีศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- สนามพล พรหมกอง. (2559). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทางด้านสุนทรียภาพ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- สมใจ จงรักวิทย์. (2562). รูปแบบการจัดการศึกษานอกสถานที่ร่วมกับพหุศิลป์ศึกษาเชิงแบบแผนเพื่อส่งเสริมสุนทรียะของนักเรียนประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(1), 415.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และเขต 2. (2567). ข้อมูลองค์กร. แหล่งที่มา https://aya1.go.th/download_main.php สืบค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2567.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. แหล่งที่มา: <http://www.secondarytak.go.th/wp-content/uploads/2022/12/%E0%B9%81%E0%B8%.pdf> สืบค้นเมื่อ 10 ธ.ค. 2566.
- สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ. (2545). การพัฒนาการศึกษาด้วยกระบวนการ PDCA. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- อัมพร เรืองศรี. (2554). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของนักเรียนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.
- McMillan, J. H. and Schumacher, S. (2001). Research in education: A conceptual introduction. 5th ed. New York: Longman.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท
A DIGITAL LEADERSHIP DEVELOPMENT MODEL BASED ON THE FOUR
PRINCIPLES OF PATISAMBHIDA FOR EDUCATIONAL INSTITUTION
ADMINISTRATORS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE,
UTHAI THANI, CHAINAT

¹ไชยโพธิ์ ร่มโพธิ์ Chaiyapho Rompho

²พระครูภาวนาวุฒิบัณฑิต Phrakhruphawawuthibanthit

³พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author Email: chaifarm19@hotmail.com

Article Received: February 15, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท 3 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและครู จำนวน 302 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า $PNI_{modified}$ ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบฯ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 19 รูป/คน ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 รูป/คน ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการผู้บริหารสถานศึกษา 43 คน เครื่องมือที่ใช้คือคู่มือการใช้รูปแบบ และแบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบ โดยการประชุมสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบประเมินรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กลไกการพัฒนา บุคลากรหลักปฏิสัมพันธ์ 4 4) การประเมิน มีผลการทดลองใช้รูปแบบ โดยรวมผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความคิดเห็นต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด มีผลการประเมินรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสรุปองค์ความรู้เป็น “DDP”

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาภาวะผู้นำ, ภาวะผู้นำดิจิทัล, ปฏิสัมพันธ์ 4

Abstract

This research article aimed to propose a model for developing digital leadership based on the four principles of Paṭisambhidā for school administrators under the Office of Secondary Education Area 3, Uthai Thani, Chainat. This research was a mixed-method research with 4 steps: Step 1: Studying the need for developing digital leadership using a questionnaire with a sample group of 302 school administrators and teachers. Data were analyzed using statistics, namely percentage, mean, standard deviation, and PNImodified. Step 2: Developing the model by interviewing 19 key informants using a semi-structured interview form. Data were analyzed using content analysis and content validity was checked by 5 experts. Step 3: Testing the model by organizing a workshop for 43 school administrators. The research instruments used were a model user manual and an evaluation form for assessing opinions on the model. Data were analyzed using statistics, namely mean and standard deviation. Step 4: Evaluating the model by holding a focus group discussion with 9 experts. The research instrument used was a model evaluation form. Data were analyzed using statistics, namely mean and standard deviation.

The results of the research found that: The model for developing digital leadership based on the four principles of Paṭisambhidā for school administrators under the Office of the Secondary Education Area, Uthai Thani, Chainat consisted of 1) Principles, 2) Objectives, 3) Development mechanisms, integrating the four principles of Paṭisambhidā, 4) Evaluation. The results from the trial of the model, overall, the workshop participants had the highest opinions on the model. The overall evaluation results of the model were at the highest level. Therefore, the knowledge was summarized as "DDP".

Keywords: Model, Leadership Development, Digital Leadership, The Four Principles of Paṭisambhidā

บทนำ

โลกยุคศตวรรษที่ 21 อยู่ในช่วงระยะเวลา ค.ศ. 2001-ค.ศ. 2100 หรือ พ.ศ. 2544-พ.ศ. 2643 ซึ่งเป็นยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่มีการเปลี่ยนแปลง และเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีเชื่อมโยงข้อมูลต่างๆ ของทุกภูมิภาคและทั่วโลกเข้าด้วยกัน ทั้งข้อมูลทางเศรษฐกิจ การลงทุน ความมั่นคง การเมืองการปกครอง ความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรมจัดการศึกษา (สุทธิวรรณ ตันตริจนาวงศ์, 2560) โดยเฉพาะการขับเคลื่อนการบริหารคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ดิจิทัลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการด้านยุทธศาสตร์ ส่งเสริมและพัฒนาาระบบเทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อการศึกษา มุ่งเพิ่มและขยายช่องทางการเรียนรู้ด้วย เทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในการเรียนการสอน เพื่อสร้างความคุ้นเคย และยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนสำหรับเป็นฐานในการเรียนรู้วิชาอื่นๆ จัดทำ และรวมไปถึงการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำ

องค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติและสร้างวัฒนธรรมใหม่ในโรงเรียน เป็นผู้บริหารที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง บรรลุเป้าหมายองค์การ กลายเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำดิจิทัล (Sheninger, E., 2014)

ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันจึงต้องมีวิธีคิดใหม่สามารถนำเอาดิจิทัลเข้ามาใช้ให้เกิดประโยชน์ สามารถสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์ในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเต็มศักยภาพ ดังที่ ชีระ ญูเจริญ (2555) ได้กล่าวไว้ว่า การบริหารการศึกษาในยุคนี้จำต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำที่เอื้อและสอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้ากว้างไกล จึงจะสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพบรรลุตามเป้าหมายของการศึกษาเป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ ซึ่งมีปรากฏในงานวิจัยของ กัญญารัตน์ สุขแสน (2563) ที่พบว่า องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้นำดิจิทัลที่ควรมีคือ การสร้างแรงบันดาลใจ การสร้างความมั่นใจ การจัดสรรเวลาในการเข้าถึง และการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานให้สัมฤทธิ์ผลความสำเร็จในผลงาน มีส่วนสัมพันธ์กับความสามารถของผู้บริหาร หรือภาวะผู้นำเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานนั้นมีลักษณะการปฏิบัติงานอย่างไร มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงใด ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญที่สุดที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถในความเป็นผู้นำ บริหารงานให้บุคลากรที่มีอยู่ ช่วยกันทำงานและรู้จักเลือกวิธีการแก้ปัญหาได้อย่าง ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อให้การดำเนินงานต่างๆ เกิดประสิทธิผลและประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย (สุวรรณา เทพประสิทธิ์, 2562) ดังนั้น การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบันจะต้องอาศัยภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของสถานศึกษา ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลสูงก็จะได้เปรียบในการแข่งขันที่จะนำไปสู่การบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน สามารถบริหารการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท มีหน้าที่ในการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับการบริหารจัดการการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้กำหนดทิศทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลไว้ในพันธกิจข้อที่ 8 คือ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาทุกระดับ และจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Technology) และกลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริม พัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านศักยภาพการจัดการเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรม สมรรถนะทางด้านภาษาและดิจิทัล (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท, 2566) โดยทางพระพุทธศาสนาหลักปฏิสัมพันธ์ 4 เป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล เป็นปัญญาชุดที่ทำให้ผู้บริหารปฏิบัติต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องและเท่าทันในยุคดิจิทัล หากผู้บริหารมีปัญญาชุดนี้ครบ 4 อย่าง จะเป็นผู้พร้อมที่จะทำงานข่าวสารข้อมูลได้และอยู่ในสังคมดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้การปฏิบัติงาน บริหารสถานศึกษา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1) อัธยาศัยปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในอรรถ มีความแตกฉานในเนื้อหา ในความหมาย รู้จริง เข้าใจจริง หัดตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบตัวเอง 2) อัมมปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในธรรม จับประเด็นได้ จับจุดของเรื่องได้ แตกฉานในตัวหลักตัวประเด็น 3) นิรุตติปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในนิรุตติ คือ ภาษา ปัญญาแตกฉานในการใช้ภาษา สื่อภาษา สื่อความให้ผู้ฟังเข้าใจได้ 4) ปฏิกายปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในปฏิภาณ เอาข้อมูลทั้งหลายมาเชื่อมโยงกันได้ สร้างเป็นความรู้ใหม่ ใช้แก้ปัญหาได้ตรงตาม

สถานการณ์ คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ สองข้อแรกใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารเข้ามา ส่วนสองข้อหลังเป็นการนำข้อมูลข่าวสารนั้นไปใช้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2562)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท” โดยผลวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้บริหาร ครู รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่สนใจ สามารถนำข้อมูลไปใช้พัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท 34 โรงเรียน จำนวน 1,312 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท, 2566) โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษาของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท จำนวน 302 คน โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970) และเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล 4 ด้าน คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว 3) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล 4) การเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือจากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ให้ตรงกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ตรวจสอบเครื่องมือโดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC ได้ค่ารายข้อคำถามแต่ละข้อคะแนน คือ 0.60-1.00 จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ 0.985 จากนั้นนำแบบสอบถามไปใช้จริงโดยวิธีส่งแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (Google form) ผ่านโปรแกรมประยุกต์ (Application line) ส่วนตัว และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท มีดังนี้ 1) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 19 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 พระสงฆ์ กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านการศึกษา กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารสถานศึกษา และกลุ่มที่ 4 ศิษยานุศิษย์ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ที่สร้างจากการศึกษาพระไตรปิฎก เอกสารตำรา หนังสือ งานวิจัย บทความ เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มีแนวคำถาม 4 ด้าน คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว 3) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และ 4) การเข้าใจใน

ความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล โดยนำผลการจัดลำดับความต้องการจำเป็นรายข้อที่มีค่ามากที่สุดมาใช้เป็นกรอบในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) ยกร่างรูปแบบ โดยสังเคราะห์จากผลการสัมภาษณ์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ร่วมกันตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อตรวจสอบข้อความแต่ละข้อในเครื่องมือ ตรวจสอบความเกี่ยวข้อง ความชัดเจนของข้อความ พบว่าผลความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ที่ 1.00

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท มีกลุ่มเป้าหมาย คือผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท จำนวน 43 คน ใช้วิธีการเลือกแบบอาสาสมัคร (Voluntary Selection) ที่มีความสนใจพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล และยินดีเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) คู่มือการใช้รูปแบบ และ 2) แบบประเมินความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบประเมินฯ และทำการบันทึกภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม 9 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านการศึกษา และกลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านพุทธบริหารการศึกษา เครื่องมือที่ใช้คือ แบบการสนทนากลุ่ม และแบบประเมินรูปแบบฯ ตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กลไกการพัฒนา 4) การประเมิน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำการใช้งานดิจิทัล สร้างความเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยียุคใหม่ บูรณาการหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านการมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้คล่องแคล่ว ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านการเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีปัญญาแตกฉานในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคใหม่ และ 2) เพื่อเป็นแนวทางให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่นนำไปใช้กำหนดนโยบายการปฏิบัติงานตามบริบทของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 กลไกการพัฒนา ประกอบด้วย

1. หลักการ คือ ในปัจจุบันการพัฒนาด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารเป็นไปในลักษณะก้าวกระโดด จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาในด้านต่างๆ ให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาประเทศ ในเวทีโลกท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลก ประกอบกับความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจ และสังคมโลก อัน

เนื่องมาจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) ภาวะผู้นำดิจิทัล เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นำทางการศึกษา ในยุคปัจจุบัน คือ จะต้องมีความรู้ดิจิทัล และมีความสามารถในการนำเทคโนโลยีเข้าไปสู่ห้องเรียนและสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องได้รับการสนับสนุนให้ได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการแข่งขันในบริบทของโลกยุคใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานใน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) อรรถปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในอรรถ มีความแตกฉานในเนื้อหา ในความหมาย รู้จริง เข้าใจจริง หัดตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบตัวเอง 2) อัมมปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในธรรม จับประเด็นได้ จับจุดของเรื่องได้ แตกฉานในตัวหลักตัวประเด็น 3) นิรุตติปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในนิรุตติ คือ ภาษา ปัญหาแตกฉานในการใช้ภาษา สื่อภาษา สื่อความให้ผู้ฟังเข้าใจได้ 4) ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ปัญหาแตกฉานในปฏิภาณ เอาข้อมูลทั้งหลายมาเชื่อมโยงกันได้ สร้างเป็นความรู้ใหม่ ใช้แก้ปัญหาได้ตรงตามสถานการณ์ คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ได้ สองข้อแรกใช้ในการรับข้อมูลข่าวสารเข้ามา ส่วนสองข้อหลังเป็นการนำข้อมูลข่าวสารนั้นไปใช้ เป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล โดยหลักปฏิสัมพันธ์ 4 เป็นปัญหาชุดที่ทำให้ผู้บริหารปฏิบัติต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องและเท่าทันในยุคดิจิทัล หากผู้บริหารมีปัญหาคู่นี้ครบ 4 อย่าง จะเป็นผู้พร้อมที่จะทำงานข่าวสารข้อมูลได้และอยู่ในสังคมดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้การปฏิบัติงาน บริหารสถานศึกษา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2. วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำดิจิทัล บูรณาการตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ประกอบด้วย (1) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล (2) การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว (3) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และ (4) การเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล

3. เนื้อหา รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยม ศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท แบ่งเป็น 4 โมดูล ได้แก่ โมดูล 1 การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล โมดูล 2 การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว โมดูล 3 การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และโมดูล 4 การเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล บูรณาการหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ประกอบด้วย อรรถปฏิสัมพันธ์ (เข้าใจ) อัมมปฏิสัมพันธ์ (สรุปความ) นิรุตติปฏิสัมพันธ์ (สื่อภาษา) ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ (สร้างสรรค์)

4. กระบวนการ ดำเนินการโดย 1) รับฟังการบรรยาย 2) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) ลงมือปฏิบัติ

5. ระยะเวลา ระยะเวลา 12 ชั่วโมง

6. สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) เอกสารประกอบการพัฒนา 2) ใบงานแบบทดสอบ และแบบประเมิน 3) สไลด์นำเสนอประกอบการพัฒนา 4) เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง/แพลตฟอร์ม/แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา

7. การวัดประเมินผล ได้แก่ 1) การประเมินผู้เข้ารับการพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ (1) การประเมินก่อนการพัฒนา ได้แก่ การประเมินตนเอง (2) การประเมินระหว่างการพัฒนา ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การทดสอบ และการประเมินใบงานและใบกิจกรรม (3) การประเมินหลังการพัฒนา ได้แก่ ประเมินการรายงานผลการเรียนรู้จากการปฏิบัติงาน และการประเมินจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และ 2) การประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการพัฒนา

องค์ประกอบที่ 4 การประเมิน คือ การประเมินรูปแบบตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ความถูกต้อง หมายถึง รูปแบบถูกต้องตามหลักการ วัตถุประสงค์ กลไกการพัฒนา การทดลองใช้ และการ

ประเมินของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท 2) ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท 3) ความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพการดำเนินการ ความต้องการ สามารถปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท และ 4) ความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบเป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อผู้บริหารที่สามารถปฏิบัติตามได้ และส่งผลถึงภารกิจให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท พบว่า โดยรวมผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท พบว่ามี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำการใช้นวัตกรรม สร้างความเปลี่ยนแปลงด้วยเทคโนโลยียุคใหม่ บูรณาการหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านการมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว ด้านการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านการเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบที่ดีประกอบด้วย หลักการอันเป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาให้ผู้บริหารเข้าใจถึงทิศทางและเป้าหมายช่วยให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกิจ กลางสุข (2566) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบ คือ หลักการ มุ่งให้ผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะด้านภาวะผู้นำดิจิทัล และมีวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่หลากหลายและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีปัญญาแตกฉานในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลในยุคใหม่ และเป็นแนวทางให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และหน่วยงานอื่นนำไปใช้กำหนดนโยบายการปฏิบัติงานตามบริบทของสถานศึกษา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า วัตถุประสงค์ เป็นสิ่งที่ช่วยให้ทราบว่าการพัฒนาผู้บริหารไปในทิศทางใดเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้เมื่อผู้บริหารเห็นความสำคัญของวัตถุประสงค์ จะช่วยสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกิจ กลางสุข (2566) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบ คือ

วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็กด้านวิสัยทัศน์และกระบวนการทัศน์ใหม่ด้านความรู้ความเข้าใจดิจิทัลด้านการสื่อสารดิจิทัลและการสร้างและพัฒนานวัตกรรม

องค์ประกอบที่ 3 กลไกการพัฒนา ได้แก่ 1) หลักการ การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมกับการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล คือ หลักปฏิสัมพันธ์ 4 ผู้ที่มีปัญญาแตกฉานใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) อรรถปฏิสัมพันธ์ 2) ธรรมปฏิสัมพันธ์ 3) นิรุตติปฏิสัมพันธ์ 4) ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ซึ่งหลักปฏิสัมพันธ์ 4 เป็นปัญญาชุดที่ทำให้ผู้บริหารปฏิบัติต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องและเท่าทันในยุคดิจิทัล หากผู้บริหารมีปัญญาชุดนี้ครบ 4 อย่างจะเป็นผู้พร้อมที่จะทำงานข่าวสารข้อมูลได้และอยู่ในสังคมดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้การปฏิบัติงานบริหารสถานศึกษา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ 2) วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำดิจิทัล 4 บุณการตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 คือ การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และการเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล 3) เนื้อหา มี 4 โมดูล คือ โมดูล 1 การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล โมดูล 2 การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว โมดูล 3 การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และโมดูล 4 การเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล 4) กระบวนการ ได้แก่ คำแนะนำ ขั้นตอนการดำเนินการพัฒนาก่อน ระหว่างและหลังดำเนินการ ประเมินผลหลังการพัฒนา วิธีการพัฒนาดำเนินการโดยวิธีรับฟังการบรรยาย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติ 5) ระยะเวลาการพัฒนา 12 ชั่วโมง 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ เอกสารประกอบการพัฒนา โมดูล 1 - 4 ใบงาน แบบทดสอบ และแบบประเมิน สไลด์นำเสนอประกอบการพัฒนา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง/แพลตฟอร์ม/แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา 7) การวัดและประเมินผล ก่อน/ระหว่าง/หลังการพัฒนา ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า กลไกการพัฒนาเป็นวิธีการพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำดิจิทัลโดยบูรณาการหลักปฏิสัมพันธ์ 4 คือ โมดูล 1 การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล โมดูล 2 การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว โมดูล 3 การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และโมดูล 4 การเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล หากผู้บริหารมีครบ 4 ข้อ จะเป็นผู้มีปัญญาแตกฉานในข้อมูลข่าวสารที่ได้รับ และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาหรือสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ในสถานศึกษาได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกิจ กลางสุข (2566) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบ คือ เนื้อหาและกระบวนการพัฒนา ประกอบด้วย หน่วยการเรียนรู้ชุดที่ 1 วิสัยทัศน์และกระบวนการทัศน์ใหม่ หน่วยการเรียนรู้ชุดที่ 2 ความรู้ความเข้าใจดิจิทัล หน่วยการเรียนรู้ชุดที่ 3 การสื่อสารดิจิทัล หน่วยการเรียนรู้ชุดที่ 4 การสร้างและพัฒนานวัตกรรม กระบวนการพัฒนา ดำเนินการโดยการอบรมเชิงปฏิบัติการ ศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติการ และการวัดและประเมินผล

องค์ประกอบที่ 4 การประเมิน ได้แก่ 1) ความถูกต้อง หมายถึง รูปแบบถูกต้องตามหลักการ วัตถุประสงค์ กลไกการพัฒนา การทดลองใช้ และการประเมินของรูปแบบ 2) ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการปฏิบัติ 3) ความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพการดำเนินการ ความต้องการ สามารถปฏิบัติได้ 4) ความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบเป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อผู้บริหารที่สามารถปฏิบัติตามได้ และส่งผลถึงภารกิจให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การประเมินรูปแบบช่วยให้ทราบว่ารูปแบบที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้นำรูปแบบไปใช้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกิจ กลางสุข (2566) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบ คือ การวัดและ

ประเมินผล เพื่อประเมินผลการดำเนินการพัฒนาตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร และ ประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมการพัฒนาตามรูปแบบ

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท พบว่า โดยรวมผู้เข้าร่วมประชุม เชิงปฏิบัติการมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ที่นำมาใช้มีความสอดคล้องกับความต้องการและปัญหาที่ผู้บริหารสถานศึกษากำลังเผชิญในปัจจุบัน มีวิธีการพัฒนาทั้งแบบการบรรยาย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการลงมือปฏิบัติ โดยเนื้อหาประกอบด้วยพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำดิจิทัล ประกอบด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล 2) การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว 3) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล 4) การเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล บูรณาการตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 (ปัญญาแตกฉาน) อันเป็นปัญญาชุดที่ทำให้ผู้บริหารปฏิบัติต่อข้อมูลข่าวสาร ได้อย่างถูกต้องและเท่าทันในยุคดิจิทัล หากผู้บริหารมีปัญญาชุดนี้ครบ 4 อย่างจะเป็นผู้พร้อมที่จะทำงาน ข่าวสารข้อมูลได้และอยู่ในสังคมดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้การปฏิบัติงานบริหารสถานศึกษา ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกิจ กลางสุข (2566) ที่พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยรวมมีการปฏิบัติตามตัวชี้วัดอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระภิกษุณามังคลาจารย์ (อนมกมล นาประกอบ) (2566) ที่พบว่า ระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ได้แก่ ปริชาแจ้งในอรรถ M = Meanings: ความหมาย คือการเรียนรู้หลักการ แนวคิดและทฤษฎีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาปัญญาแตกฉานในเนื้อความ ความเข้าใจแจ่มแจ้งในความหมายของ ถ้อยคำ ข้อความ หลักธรรมต่างๆ อย่างย่อ ก็ขยายความแยกแยะ ออกไปได้โดยพิสดาร เมื่อเห็นเหตุการณ์อย่างหนึ่งสามารถคิด เชื่อมโยงแยกแยะ กระจายความคิดออกไป จน ล่วงรู้ถึงผลที่จะเกิดขึ้นได้ เพื่อพัฒนาปัญญาอรรถนี้ให้เกิดขึ้นแก่พระสงฆ์ผู้เผยแผ่ เข้าใจในธรรม O = Origin analysis: การวิเคราะห์ต้นเหตุ คือความรู้แจ้ง ประยุกต์หลักธรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เข้าใจชัดเจนใน หลัก/ข้อธรรม เมื่อเห็นอรรถาธิบายโดยพิสดารก็สามารถจับใจความมาตั้งเป็นกระทู้ หรือหัวข้อได้ เมื่อรู้ผลที่ ปรากฏก็สามารถสืบสาวกลับไปหาเหตุได้ ขำของในภาษา L = Language: การใช้ภาษา คือ การใช้ศัพท์ ถ้อยคำ บัญญัติ ภาษาต่างประเทศและทักษะการใช้นวัตกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ชี้แจงแสดงอรรถ และธรรมให้คนอื่นเข้าใจ เห็นตาม นำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ คิดแก้ปัญหาทันการณ์ Q = Quick witted: มีไหวพริบอย่างรวดเร็ว คือ ความเฉลียวฉลาดในการใช้หลักการคิดได้คล่องแคล่ว เป็นการพัฒนาปัญญาแตกฉาน มีเขว้าไฉวในการกล่าวแก้ปัญหา โต้ตอบได้ทันต่อเหตุการณ์อย่างฉับพลันทันที และมีความรู้ความ เข้าใจชัดในความรู้ แหล่งที่มาที่มีประโยชน์อย่างไร สามารถเชื่อมโยงความรู้ทั้งหลายเข้าด้วยกัน สร้างความคิด ด้วยเหตุผลเพื่อพัฒนาให้เกิดปัญญาขึ้นแก่พระสงฆ์นักเผยแผ่

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท พบว่า โดยรวมผลการประเมินอยู่ ในระดับมากที่สุด เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ความเป็นประโยชน์ ความถูกต้อง ความเหมาะสม ความ เป็นไปได้ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนการวิจัยอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมี 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็น การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

อุทัยธานี ชัยนาท 2) พัฒนารูปแบบฯ โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3) ทดลองใช้รูปแบบ โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท 43 คน 4) ประเมินรูปแบบฯ โดยการจัดการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุกิจ กลางสุข (2566) ที่พบว่า วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมายที่ทำการศึกษาคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อยืนยันองค์ประกอบและตัวชี้วัด ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 297 คน เครื่องมือวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 3 สร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อสร้างรูปแบบและผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อยืนยันและประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความจำเป็น ประโยชน์ของรูปแบบ ระยะที่ 4 ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก โดยมีผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับผลการวิจัยของอนุสรณ์ นามประดิษฐ์ (2565) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลที่สร้างขึ้น มีผลการตรวจสอบและประเมินรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยภาพรวมมีความถูกต้อง สอดคล้อง เหมาะสม เป็นไปได้และเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินของ Stufflebeam (2001) ที่ได้พัฒนามาตรฐานการประเมินสำหรับให้นักประเมินทั่วไปใช้เป็นกรอบในการตรวจสอบคุณภาพการประเมิน โดยมีทั้งหมด 4 มาตรฐาน ได้แก่ 1) มาตรฐานด้านอรรถประโยชน์จากการประเมิน (Utility Standards) ผลการประเมินต้องให้ข้อมูลตรงตามที่ผู้ใช้ผลการประเมินอยากรู้ และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินงานได้จริง โดยเฉพาะถ้าสามารถให้ข้อมูลช่วยในการปรับปรุงตนเองได้ในระดับบุคคล ก็จะเป็นประโยชน์มากขึ้น 2) มาตรฐานด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards) วิธีการที่ใช้ในการประเมินจะต้องมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติจริง ประหยัด คุ่มค่า และเหมาะสม 3) มาตรฐานด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) มุ่งเน้นเกี่ยวกับเรื่อง กฎ ระเบียบ ศีลธรรมจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน 4) มาตรฐานด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) เกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพตลอดจนวิธีเก็บข้อมูลตามหลักวิชาการ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ “DDP” เป็นการบูรณาการหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท เพื่อให้ผู้บริหารมีปัญญาแตกฉาน เป็นผู้พร้อมที่จะทำงานข่าวสารข้อมูลได้และอยู่ในสังคมดิจิทัลได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท สามารถขับเคลื่อนนโยบายด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงสถานศึกษาให้ก้าวสู่ยุคดิจิทัล ครูได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษา นักเรียนมีโอกาสเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้พัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย อธิบายดังนี้

D = Digital Leadership Development การพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล ด้วยรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัล ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กลไกการพัฒนา และ 4) การประเมิน มี 4 โมดูล คือ โมดูล 1 การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล โมดูล 2 การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว โมดูล 3 การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล และโมดูล 4 การเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของแต่ละบุคคล

D = Digital Leadership ภาวะผู้นำดิจิทัล คุณลักษณะ ความรู้ ทักษะ ความสามารถและพฤติกรรมแสดงออกในการนำของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน

P = Patisambhida หลักปฏิสัมพันธ์ ความรู้หรือปัญญาแตกฉาน 4 ด้าน ประกอบด้วย 1) อรรถปริสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในเนื้อหา คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะในการรับรู้ เข้าใจความหมายและจุดมุ่งหมายของข้อมูลได้อย่างชัดเจน (เข้าใจ) 2) สัมพันธภาพ ปัญญาแตกฉานในหลัก คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะในการสรุปความ ค้นหาประเด็นสำคัญและนำมาอธิบายขยายความได้เป็นระเบียบ (สรุปความ) 3) นิรนัยสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในภาษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะการสื่อสาร มีท่าทีท่วงทำนองและถ้อยคำไพเราะชวนฟัง ถูกต้องดีงามและเหมาะสม (สื่อสาร) และ 4) ปฏิภาณปฏิสัมพันธ์ ปัญญาแตกฉานในความคิดทันการ คือ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะความคิดรวบยอด เชื่อมโยงความรู้ความคิดที่มีอยู่ สร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ (สร้างสรรค์)

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ควรจัดให้มีการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลสำหรับผู้บริหาร โดยใช้รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท เป็นเครื่องมือในการพัฒนาจะช่วยให้ผู้บริหารมีทักษะและพฤติกรรมแสดงออกในการเป็นผู้นำ เข้าใจเทคโนโลยีดิจิทัลก้าวทันการเปลี่ยนแปลง มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น สามารถนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท ไปเป็นต้นแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของหน่วยงานตน โดยปรับใช้ตามบริบทของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท มีความต้องการจำเป็นการพัฒนาภาวะผู้นำด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัลเป็นลำดับที่ 1 ดังนั้นจึงควรทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลด้านวิสัยทัศน์ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท

2.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการบูรณาการหลักปฏิสัมพันธ์ 4 คือ ปัญญาชุดที่ทำให้ผู้บริหารปฏิบัติต่อข้อมูลข่าวสารได้อย่างถูกต้องและเท่าทันในยุคดิจิทัล ดังนั้น จึงควรทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลบูรณาการกับหลักธรรมอื่นๆ เช่น หลักคุณธรรม ธรรมที่เป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญา ช่วยพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านความคิดและการตัดสินใจในการทำงานยุคดิจิทัล หลักสัมมปปทาน 4 ธรรมแห่งความเพียร ช่วยพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการปฏิบัติต่อเทคโนโลยีดิจิทัลในทางที่ถูกต้องและเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ สุขแสน. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิ คณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จิราภรณ์ ปกรณ์. (2564). รูปแบบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธีระ รุญเจริญ. (2555). ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา ยุคปฏิรูปการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง.
- พระภาวนามังคลาจารย์ (อนมกคล นาประกอบ). (2566). การเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ของคณะสงฆ์จังหวัดเพชรบูรณ์. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(6), 1391-1402.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2562). ปฏิสัมพันธ์ 4 ที่ฉายแสงแห่งพุทธปัญญา. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์.

- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. อุทัยธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท.
- สุกิจ กลางสุข. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. *Journal of Modern Learning Development*, 8(9), 17-34.
- สุทธิวรรณ ตันติรจนาวศ. (2560). ทิศทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10(2), 2843-2854.
- สุวรรณ เทพประสิทธิ์. (2562). ภาวะผู้นำที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาราชบุรี เขต 2. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 16(74), 154-167.
- อนุสรณ์ นามประดิษฐ์. (2565). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ของผู้บริหารโรงเรียนในเครือข่ายสารสนเทศ จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์เครือข่ายวิจัยประชาชื่น*, 4(2), 68-83.
- เอกรัตน์ เชื้อวงศ์. (2564). องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4. *เอกสารการประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 22 มหาวิทยาลัยขอนแก่น*.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Sheninger, E. (2014). *Digital Leadership: Changing Paradigms for Changing Times*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- Stufflebeam, D. L. (2001). Evaluation Checklists: Practical Tools for Guiding and Judging Evaluations. *American Journal of Evaluation*, 22(1), 71-79.

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม
ในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
STRATEIES FOF DEVELOPING FEMALE ADMINISTRATOR LEADERSHIP OF
SCHOOL ADMINISTRATORS BASED ON THE BUDDHIST PRINCIPLES IN THE
CHAOTIC ERA OF SCHOOLS UNDER THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

¹รุจิรัตน์ ธนดลชยากร Rujirut Tanadonchayakon

²สิน งามประโคน Sin Ngamprakon ³ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka

^{1, 2, 3} มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: jean.rujirat@gmail.com

Article Received: February 27, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้าและนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อนำไปสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน พัฒนากลยุทธ์โดยการสนทนากลุ่ม มีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน การทดลองใช้กลยุทธ์กับสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานีจำนวน 1 แห่ง และระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มที่ 1 ศึกษาสภาพภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษา คือ ผู้บริหารและครูจำนวน 379 คน กลุ่มที่ 2 ประเมินกลยุทธ์คือผู้บริหารและครู จำนวน 377 คน การแจกแบบสอบถามตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน คือ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง มีสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ย่อย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ส่งเสริมสร้างความเปลี่ยนแปลง กลยุทธ์สร้างแรงบันดาลใจในการจัดการศึกษา กลยุทธ์ส่งเสริมการมีส่วนร่วม กลยุทธ์ส่งเสริมการเคารพต่อผู้อื่น กลยุทธ์เพิ่มศักยภาพการสร้างสรรค์นวัตกรรม พร้อมด้วยแนวทางการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติด้วยหลักสาราณียธรรม 6 โดยมีผลการทดลองใช้กลยุทธ์ พบว่า การประเมินการทดลองใช้มีค่าสูงกว่าก่อนการประเมิน การทดลองใช้ และผลการประเมินกลยุทธ์ พบว่า ในภาพรวมมีด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุด คือ ความเป็นประโยชน์ โดยเรียงลำดับจากด้านมากไปหาน้อย คือ ความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: กลยุทธ์, ภาวะผู้นำสตรี, ผู้บริหารสถานศึกษา, หลักพุทธธรรม, ยุคโลกโกลาหล

Abstract

This research article aimed to propose a strategy for developing female leadership of school administrators according to Buddhist principles in the chaotic world era of schools under the Office of the Primary Educational Service Area. This research was a mixed-method research with a qualitative research method by studying documents and creating a semi-structured interview form for in-depth interviews with 5 key informants, developing strategies by focusing on group discussions with 9 experts, testing the strategies with one school in Pathum Thani Province, and quantitative research method. There were 2 sample groups: Group 1, studying the leadership of female school administrators in the chaotic world era of schools, namely 379 school administrators and teachers. Group 2, evaluating the strategies, namely 377 school administrators and teachers. The questionnaires were distributed according to the evaluation standards in 4 dimensions: usefulness, feasibility, appropriateness, and accuracy. The statistics used for data analysis were mean, percentage, standard deviation, and need index.

The research results found that the strategies for developing female leadership of school administrators according to Buddhist principles in the chaotic world era of schools under the Office of the Primary Educational Service Area consisted of 1) Vision, 2) Mission, 3) Objectives, 4) Five sub-strategies: Strategy to promote change, Strategy to inspire education management, Strategy to promote participation, Strategy to promote respect for others, Strategy to increase potential for innovation creation along with the guidelines for driving strategies into practice with the principles of Six Sāraṇīyadhamma. The results of the strategy trial found that the evaluation of the trial use was higher than before the evaluation of the trial use and the results of the strategy evaluation found that overall, the aspect with the highest average value at the highest level was the aspect of usefulness, ranked from most to least, as follows: the aspect of correctness was at the highest level, the aspect of appropriateness was at the highest level, and the aspect of feasibility was at the highest level.

Keywords: Strategy, Female's Leadership, School Administrators, Buddhist Principles, An Era of Global Chaos

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่มีการปฏิวัติเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) จนถึงเรื่องของการปฏิวัติอาชีพ (Career Disruption) ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปเพื่อก้าวทันโลกที่เปลี่ยนแปลง รวมไปถึงเรื่องการศึกษาที่เริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบตลอดจนมีสาขาวิชาใหม่ๆ ที่น่าสนใจเกิดขึ้นมากมาย แม้แต่องค์กรเองก็ต้องปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงแรงงานทั้งหลายที่ต้องพัฒนาตัวเองให้ทันความก้าวหน้าด้วย หลายประเทศเริ่มมีการส่งเสริมการศึกษาในการเตรียมความพร้อม

เพื่อพัฒนาประชากรให้เหมาะสำหรับโลกในยุคใหม่ ไปจนถึงพัฒนาศักยภาพประชากรและแรงงานให้ทันการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย การศึกษาทำให้มนุษย์มีองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ อยู่ในตัว และทำให้กลายเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถตลอดจนมีศักยภาพในการปฏิบัติงานใดๆ ซึ่งจะทำให้การทำงานราบรื่น และในขณะเดียวกันหากพัฒนาการศึกษาให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ก็จะช่วยพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นได้ เกิดการปรับเปลี่ยน เปลี่ยนแปลง หรือปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้หมดไป ทำให้การทำงานดียิ่งขึ้น (th.hrnote. asia, 2562) ซึ่งจะสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาที่ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 เพื่อวางกรอบเป้าหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของประเทศ โดยมุ่งจัดการศึกษาให้คนไทยทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสและความเสมอภาคในการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะในการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) อีกทั้ง กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ตระหนักถึงความสำคัญยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ จุดเน้นประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ในด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งได้กำหนดสาระสำคัญสำหรับบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษาใน 5 ประการ ได้แก่ การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา (Access) ความเท่าเทียมทางการศึกษา (Equity) คุณภาพการศึกษา (Quality) ประสิทธิภาพ (Efficiency) และตอบโจทย์บริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) ในระยะ 20 ปีข้างหน้าและยุทธศาสตร์ 6 ประการ คือ 1) การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคม และประเทศชาติ 2) การผลิตและพัฒนาากำลังคนการวิจัยและนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ 3) การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ 4) การสร้างโอกาสความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา 5) การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม 6) การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา (สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) ดังนั้น ผู้นำองค์กรต้องปรับเปลี่ยนแนวความคิดการบริหารและกระบวนการทำงานของบุคลากรในองค์กรโดยพัฒนาการฝึกทักษะส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาให้มากกว่าเดิมต้องกระตุ้นในการแสวงหาความรู้และสิ่งที่เป็นใหม่ๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้สามารถอยู่รอด (survive) ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (continuous learning) ปรับปรุงองค์กรอย่างต่อเนื่อง (continuous improvement) และให้ความสำคัญกับความสามารถในการเรียนรู้ของบุคลากรในองค์กรอย่างถูกต้องและเหมาะสมให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง (high performance organization) (ดวงเดือน จันทรเจริญ, 2560)

Jamais Cascio นักพฤติกรรมศาสตร์ชื่อดังชาวอเมริกาได้ไขปริศนาเรื่องนี้ ด้วยการนำเสนอรูปแบบใหม่ที่โลกในอนาคตหลังวิกฤติโควิดต้องพบเจอ และเรียกมันว่า โลกยุคบานี (BANI World) ปรากฏในข้อเขียนงานสัมมนาของ IFTF (Institute of the Future เป็น Think Tank หรือองค์กรเสนอความคิดต่อสังคม) โลกยุคบานี (BANI World) เป็นกรอบคิดที่พยายามทำการอธิบายและพยากรณ์โลกยุคใหม่ โดยเสนอแนวคิดที่ว่าหลายสิ่งในโลกแตกสลายได้ง่าย และก่อให้เกิดผลกระทบเป็นวงกว้างไปทั่วโลก ความเปราะบางนี้มีผลต่อความมั่นคงขององค์กรต่างๆ โลกยุคบานีจะช่วยให้ผู้คนมองโลกจากความเป็นจริง โอกาสที่จะเกิดการเตรียมตัว เตรียมใจ และเตรียมพร้อมสำหรับโลกธุรกิจที่เปราะบางในอนาคตต่อไปได้ดีขึ้น โลกยุคบานี (BANI

World) ถูกคิดค้นโดย Jamais Cascio โดยต่อยอดจากแนวคิดทางสังคมวิทยา Liquid Modernity ที่กล่าวว่าทุกอย่างเป็นการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหลที่คลุมเครือไม่แน่นอน ลักษณะของ BANI ประกอบด้วย Brittle เป็นโลกที่เปราะบาง หมายถึง แทบทุกอย่าง มาเร็วไปเร็ว ความสำเร็จในโลกธุรกิจหลายตัวไม่อาจอยู่คงทนถาวร แฉกยังแตกหักได้ง่าย อาจถูก disrupt ได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเทคโนโลยี รูปแบบธุรกิจ ฯลฯ ตัวอย่างเช่น แม้ว่าตอนนี้ blockchain กำลังมาแรง แต่หากมีเทคโนโลยีที่ดีกว่าที่พร้อมใช้งานได้จริงทันที (หรือแม้แต่ควอนตัมคอมพิวเตอร์) ระบบทั้งหมดก็อาจจะจบทันที หรือก่อนหน้านี้ธุรกิจร้านซักผ้าอัตโนมัติอาจจะกำลังมาแรงจนมีเฟรนไชส์ขยายสาขาอย่างรวดเร็ว แต่เมื่อเกิดโรคระบาดก็อาจเปลี่ยนพฤติกรรมคนให้กลัวที่จะใช้บริการนี้ร่วมกันกับคนอื่น ๆ ไปเลยก็เป็นได้ Anxiety-inducing หรือ Anxious เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความกังวล เพราะอะไรๆ ก็เกิดขึ้นได้ ทุกทางเลือกอาจจะไม่ใช่ทางที่ถูกต้องสามารถล้มเหลวได้ อาจทำให้เกิดความลังเล ขะกั๊กใจ ไม่กล้าตัดสินใจ หรือความสิ้นหวัง หรือภาวะlearn helplessness เพราะพลาดอยู่เรื่อยๆ ได้ง่าย Nonlinear หรือเป็นโลกที่ความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ไม่เป็นเส้นตรง เหตุและผล อาจไม่แปรผันตามกันชัดเจนเหมือนเดิม มีปัจจัยแทรกซ้อน ตัวแปร สถานการณ์อื่นๆ มาส่งผลกระทบแบบที่เราไม่รู้ หรือ ส่งผลล่าช้า ดีเลย์ ทำให้ไม่สามารถคาดการณ์ หรือทำนายได้ ระบบตรรกะแบบเดิมๆ อาจถูกทำให้รวนได้ตัวอย่างง่าย ๆ ที่สุด คือวิกฤตโรคระบาดนี้เลยครับที่เราพยายามคาดการณ์หลายทีว่าจะจบช่วงนั้นช่วงนี้ เพราะยึดหลักระบาดวิทยา และตามหลักเราควรสร้างให้เกิดภูมิคุ้มกันหมู่ได้ในปีแรกเลย และ Incomprehensible หรือโลกที่เข้าใจได้ยาก คือ มันจะมีความซับซ้อน บางครั้งการใช้ data มาช่วยอาจทำได้ยากเกิดปัญหาข้อมูลท่วม (Information Overload) ซึ่ง BANI เป็นมากกว่าสถานการณ์ผันผวน,ไม่แน่นอน,ซับซ้อน,คลุมเครือ เป็นการกระทบด้านอารมณ์ของคนด้วย เช่น ความกังวล ความหดหู่ ความสับสน เป็นต้น (เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ, 2565)

อีกทั้งสถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นต้องเตรียมปรับตัวกันอย่างไรบ้าง การเตรียมตัวใน BANI world ที่โลกเรา เปราะบาง กังวล คาดเดาได้ยาก และไม่อาจเข้าใจได้ถ่องแท้จึงมีอยู่ว่า 1) ต้องเพิ่มขีดความสามารถและการยืดหยุ่นจากความล้มเหลว (Capacity & Resilience) เพื่อลู่จากความล้มเหลวที่เกิดจากความเปราะบางขององค์กร หรือสถานการณ์ต่างๆ 2) สร้างความเข้าใจและใส่ใจและมีส่วนในการรับมือ (Empathy & Mindfulness) เพื่อให้จัดการสิ่งต่างๆ ได้ดีขึ้นจนคลายความกังวล 3) ครอบงำสถานการณ์ที่รายล้อมและปรับตัว (Context & Adaptability) เพื่อให้คาดการณ์ได้ดีขึ้น 4) มีความโปร่งใสและใช้สัญชาตญาณประกอบควบคู่กัน (Transparency & Intuition) เพื่อเพิ่มความเข้าใจ และกล้าตัดสินใจลงมือทำสิ่งต่างๆ ได้ แม้ว่าจะต่าง ๆ เราอาจไม่มีวันรู้หรือเข้าใจมันได้ร้อยเปอร์เซ็นต์ (อนิรุทธิ์ ตูลสุข, 2566) เพื่อให้สถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรให้เกิดการปรับเปลี่ยน ค้นหาวิธีการใหม่ๆ ทำให้งานมีประสิทธิภาพประสิทธิผลที่ดีขึ้นอยู่เสมอ (สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564) การปฏิรูปประเทศไทยและการก้าวไปสู่ Thailand 4.0 ซึ่งประเด็นปัญหาของการดำเนินงานและการบริหารจัดการภาครัฐที่ยังขาดการบูรณาการ การดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ขาดความต่อเนื่อง ประสิทธิภาพต่ำ ขาดความโปร่งใส และขาดความรับผิดชอบ ซึ่งเงื่อนไขจำเป็นที่ต้องปรับตัว คือการแก้ปัญหาความอ่อนแอของการบริหารราชการแผ่นดินที่ทำให้จำเป็นต้องเร่งปฏิรูประบบราชการและการเมืองเพื่อให้เกิดการบริหารราชการที่ดี โครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนและการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสดังกล่าวจะส่งผลให้ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับแรงกดดันและความเสี่ยงมากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่กระแสโลกาภิวัตน์เข้มข้นขึ้น (คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ, 2559) ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งของหน่วยงานภาครัฐให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญ คือ การ

พัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล, 2560) ผู้บริหารสตรีจึงเป็นอีกบทบาทหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการบริหารสถานศึกษา แต่ในปัจจุบันผู้บริหารสตรีพบเจอปัญหาอคติทางเพศ สตรีมักถูกตัดสินจากมาตรฐานที่แตกต่างจากผู้ชาย โดยเฉพาะในบทบาทผู้นำ เช่น การถูกมองว่ามีความอ่อนไหวหรือขาดความเด็ดขาด (Eagly, A. H. and Karau, S. J., 2002) การขาดโอกาสในการพัฒนา สตรีมักได้รับโอกาสน้อยกว่าในการเข้าถึงตำแหน่งบริหารหรือโครงการพัฒนาทักษะ (McKinsey and Company, 2020) การแบ่งเวลาระหว่างงานและครอบครัว สตรีมักถูกคาดหวังให้รับผิดชอบงานบ้านและดูแลครอบครัวมากกว่าผู้ชายทำให้มีเวลาและพลังงานสำหรับงานน้อยลง (Hochschild, A. R. and Machung, A., 2012) การถูกกดดันหรือกลั่นแกล้ง สตรีอาจเผชิญกับการกลั่นแกล้งทางเพศหรือการเลือกปฏิบัติในที่ทำงาน ปัญหาที่สตรีเผชิญในการบริหารงานมักเกี่ยวข้องกับอคติทางเพศ โครงสร้างองค์กรที่ไม่เอื้ออำนวย และความคาดหวังทางสังคม การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับบุคคล องค์กร และสังคมโดยการสร้างความตระหนักรู้และนโยบายที่สนับสนุนความเท่าเทียมทางเพศ (International Labour Organization, 2018)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานภาครัฐหลักในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศมีการปฏิบัติงานสำคัญคือการพัฒนาระบบการบริหารและส่งเสริมประสานงานเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้รวมทั้งการวิจัย และพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวข้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2546) ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาสังคมกล่าวโทษในเรื่องปัญหาคุณภาพการศึกษาของประเทศตกต่ำ รวมถึงได้รับความคาดหวังในการยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้เห็นประจักษ์เป็นรูปธรรม (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, 2556) ซึ่งในสภาพจริงพบว่า ปัญหาการศึกษาดังกล่าวมีสาเหตุหนึ่งที่สำคัญคือการไม่สามารถใช้ศักยภาพของบุคลากรในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เต็มที่ รวมถึงพฤติกรรมการทำงานที่เน้นทำงานเฉพาะส่วนงานและหน่วยงานของตน ขาดการบูรณาการไม่เกิดการแบ่งปันองค์ความรู้อย่างเป็นรูปธรรมและขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ (วสันต์ สุทธาวาส และคณะ, 2559) ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการปฏิรูปประเทศไทย รวมถึงการก้าวไปสู่ Thailand 4.0 ได้อย่างทัน่วงที่ต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จากเหตุผลความจำเป็นดังที่กล่าวมาแล้ว (ออนไลน์) เพื่อหาแนวทางพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งจะเป็ประโยชน์ในการนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาต่อไป

ธรรมะนั้นมีความสำคัญที่ทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม มีคุณค่าให้ดำรงตนอยู่ในสังคมด้วยดี จึงจำเป็นสำหรับคนทุกพวกทุกหมู่ มองดูอย่างง่ายๆ แม้แต่มนุษย์ในป่าดงหรือถิ่นห่างไกล ที่เราเรียกว่าคนเถื่อนไร้การศึกษา ถ้าเขามีธรรม เช่น เป็นคนอ่อนโยน ไม่ดุร้าย ใฝ่สงบ มีจิตเอื้อเฟื้อ ชอบช่วยเหลือ ใจซื่อ รู้เหตุผล เป็นต้น ชุมชนของเขา ก็สามารถอยู่ร่วมกันด้วยดี เป็นหมู่ที่งาม มีความสุขได้ ถ้าคนมีการศึกษาในถิ่นเจริญจะเดินทางเข้าไปในถิ่นของคนล้าหลังเหล่านั้นก็คงประสบการต้อนรับ มีความปลอดภัย ได้รับความสุขสบายใจ คนไร้การศึกษามีธรรมยังได้รับประโยชน์แก่พวกตนและมีประโยชน์แก่คนพวกอื่นถึงเพียงนี้ ถ้าคนเจริญผู้ได้รับการศึกษาแล้วมีธรรมด้วยก็จะสร้างสรรค์ประโยชน์สุขได้ยิ่งกว่านั้นอีกมากมาย ในทางตรงข้าม ถึงแม้เป็นคนในถิ่นที่เรียกว่าเจริญ มีการศึกษาดีแต่ถ้าขาดธรรมก็หาความสุขได้ไม่ แม้แต่คนเถื่อนไร้การศึกษา เข้ามาในถิ่นของคนเจริญที่ขาดธรรมก็ประสบแต่ความทุกข์ยากเดือดร้อนและกลับอกออกไปด้วยความชอกช้ำ คนมี

การศึกษาและมีธรรมด้วยจึงจะเป็นประโยชน์แท้จริง ดังนั้น การศึกษาที่ดีจึงต้องมีธรรม แต่ถ้าจะพูดให้ถูกต้องแท้จริงแล้ว ความมีธรรมนั้นแหละคือความมีการศึกษาที่ดี ทั้งนี้เพราะว่า คุณค่าพื้นฐานของการศึกษาอยู่ที่แก้ปัญหาของมนุษย์ได้ ปัญหาทั้งปวงของมนุษย์รวมอยู่ในคำว่าทุกข์ เมื่อมีทุกข์เรารู้จัก แม้จะได้เล่าเรียนวิชาการต่างๆ ไร้เป็นอันมาก แต่ถ้าไม่นึกถึงธรรมก็แก้ปัญหาในใจของตนเองไม่ได้ สังคมที่ว่าเจริญแล้ว แต่เมื่อขาดธรรมก็ปรากฏว่ามีความเดือดร้อนวุ่นวายเต็มไปด้วยการเบียดเบียนและความทุกข์ ผู้ได้เล่าเรียนศึกษาแล้วแต่ไร้ธรรม แทนที่จะนำเอาศิลปวิทยาและความชำนาญจัดเจนไปใช้ในทางก่อประโยชน์สุข กลับใช้ศิลปวิทยาและความจัดเจนนั้นก่อความทุกข์ยากเดือดร้อนแก่คนอื่น ๆ มากขึ้น เมื่อการศึกษาเป็นเหตุก่อปัญหาเสียเองแล้วจะถือว่าเป็นการศึกษาที่แท้จริงหาได้ไม่ ส่วนคนที่มีความยอมแก้ปัญหาการจัดความทุกข์ภายในของตน ทำจิตใจให้สงบพอใจมีความสุขได้ สังคมของคนมีธรรมอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข เมื่อชาวมหาวิทยาลัยดำรงอยู่ในธรรม บรรยายภาศภายในสถาบันย่อมเรียบเรียงก็อู่กุลแก่การศึกษาเล่าเรียน และการปฏิบัติกิจหน้าที่ทุกอย่าง ความสัมพันธ์ระหว่างครูอาจารย์กับครูอาจารย์ ระหว่างครูอาจารย์กับนิสิตและระหว่างนิสิตกับนิสิตเป็นต้น ย่อมเป็นไปด้วยเมตตาและไมตรีทำให้ทุกคนมีความสุขสดชื่นและช่วยให้กิจการทั้งหมดดำเนินไปด้วยดี (พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), 2527)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาให้บุคลากรในสถานศึกษาเห็นคุณค่าและมีวิสัยทัศน์ต่อการพัฒนาร่วมกันชัดเจน การใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลักและการมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดและตัดสินใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับตนเองและหน่วยงาน การสนับสนุนให้ทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพและกำลังความสามารถ เพื่อให้ผู้บริหารมีการบริหารอย่างเป็นธรรมชาติอันเป็นรากฐานที่เข้มแข็งในการนำพาสถานศึกษาให้รอดพ้นจากวิกฤติซึ่งอันจะเชื่อมโยงและนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มตัวอย่างการวิจัยที่ให้ข้อมูลจากการสอบถาม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 379 คน ส่วนผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามสภาพภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 2) แบบสัมภาษณ์สภาพภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ระยะที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ยกร่างกลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยผู้วิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผลลัพธ์ที่ได้จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำมายกร่างกลยุทธ์

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แหล่งข้อมูลได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน

ระยะที่ 3 ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีขั้นตอนการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประเมินกลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา แหล่งข้อมูล ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 377 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย โดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน 4 ด้าน ได้แก่ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม ความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 2 ปรับปรุงแก้ไขและนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

กลยุทธ์การพัฒนาระบบสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

วิสัยทัศน์ เป็นผู้สร้างแรงบันดาลใจ ใฝ่เรียนรู้ กล้าตัดสินใจ มีความโปร่งใสอย่างมีคุณธรรม

พันธกิจ 1) สร้างแรงบันดาลใจและการสนับสนุน เป็นตัวอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำและสร้างแรงบันดาลใจให้กับพนักงานและผู้ร่วมงาน ให้การสนับสนุนในทุกๆ ด้านเพื่อให้พวกเขาสามารถเติบโตและพัฒนาได้ดีที่สุด 2) มีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมใหม่ๆ ได้ 3) ดำเนินงานด้วยความโปร่งใสและซื่อสัตย์อย่างมีคุณธรรม เพื่อสร้างความเชื่อถือและความไว้วางใจจากผู้ร่วมงาน 4) สามารถตัดสินใจด้วยความมั่นใจและมีพื้นฐานจากข้อมูลและการวิเคราะห์ที่ดี เพื่อให้สามารถนำพาองค์กรไปในทิศทางที่ถูกต้อง

เป้าประสงค์ 1) ผู้เรียนมีแบบอย่างที่ดีในการเรียน ประพฤติปฏิบัติตน มีแรงบันดาลใจและมีความภาคภูมิใจในตนเอง 2) ผู้เรียนได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เสมอภาค มีคุณภาพตามมาตรฐาน รู้สึกรู้ว่ามีความปลอดภัย สอดคล้องกับศักยภาพตามฐานสมรรถนะของผู้เรียน 3) ครู และบุคลากรทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีจรรยาบรรณ 4) โรงเรียนมีเป้าหมายในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยดำเนินงานด้วยความโปร่งใสเน้นคุณธรรม

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ มี 5 กลยุทธ์ ดังนี้ 1) ส่งเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลง 2) สร้างแรงบันดาลใจในการจัดการศึกษา 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วม 4) ส่งเสริมการเคารพต่อผู้อื่น 5) เพิ่มศักยภาพการสร้างสรรค์นวัตกรรม ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 5 แผนการดำเนินการ และ 5 ตัวชี้วัด แผนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) กำหนดแนวทางการจัดการความเสี่ยงในการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) กำหนดเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจให้กับบุคลากรในองค์กร 4) ส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว 5) สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนดำเนินการตามภารกิจ ด้วยความรับผิดชอบตนเองและองค์กร และมีตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ร้อยละของด้านการปฏิบัติงาน ด้านการเงิน และด้านการปฏิบัติเป็นไปตามกฎระเบียบ 2) ร้อยละของโรงเรียนได้รับความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาในสังกัดและนอกสังกัดเพื่อบูรณาการการใช้วิทยาการของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ 3) ร้อยละของนักเรียนที่เข้าศึกษาเป็นไปตามแผนการรับนักเรียน 4) ร้อยละของนักเรียนที่เข้าศึกษาเป็นไปตามแผนการรับนักเรียน 5) ร้อยละของบุคลากรโรงเรียนปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุตามเป้าประสงค์

กลยุทธ์ที่ 2 สร้างแรงบันดาลใจในการจัดการศึกษา ประกอบด้วย 4 แผนการดำเนินการ และ 4 ตัวชี้วัด แผนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) สนับสนุน ยกย่อง ชมเชยในผู้ที่ทำความดี 2) สนับสนุนการสร้างความรู้ความเข้าใจในภารกิจและหน้าที่ที่มีต่อสถานศึกษา 3) สนับสนุนการมองโลกในแง่บวกและโอกาสในการสร้างความสำเร็จ 4) สนับสนุนการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา และมีตัวชี้วัด 1) ร้อยละของด้านการปฏิบัติงาน ด้านการเงิน และด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ 2) ร้อยละของกิจกรรมเกี่ยวกับการสร้างความผูกพันในองค์กรของผู้บริหาร 3) ร้อยละของกิจกรรมในการมองโลกในแง่บวกและโอกาสในการสร้างความสำเร็จตามเป้าประสงค์ 4) ร้อยละของผู้ทำงานบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้

กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 แผนการดำเนินการ และ 4 ตัวชี้วัด แผนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) สร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก 2) เสริมสร้างความรู้ความสามารถในการทำงานร่วมกัน โดยใช้กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนา 3) เสริมสร้างสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ความเด็ดขาดในการบริหาร 4) พัฒนาการควบคุมดูแลปรับปรุงงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด 5) ส่งเสริมการควบคุมความรู้สึกละอายใจของตนเองและรับฟังข้อวิพากษ์วิจารณ์ได้ และมีตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ร้อยละของผู้บริหารมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการพัฒนาและรายงานผลการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ร้อยละของการเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการพัฒนางาน 3) ร้อยละของการเข้าร่วมอบรมกิจกรรมพัฒนาตนเองทั้งภายในและภายนอก 4) ร้อยละของการควบคุมดูแล ปรับปรุงงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด

กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมการเคารพต่อผู้อื่น ประกอบด้วย 5 แผนการดำเนินการ และ 4 ตัวชี้วัด แผนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) สร้างความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือบุคลากรทางการศึกษา สร้างความไว้วางใจ ความเคารพนับถือ รับฟังความต้องการของผู้ใต้บังคับบัญชา 2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกับชุมชน รู้จัก

การปฏิบัติตน และมีทักษะการพูด 3) ส่งเสริมการปรับตัวและปรับสิ่งอื่นให้เหมาะสมกับความจำเป็นของสถานการณ์และความต้องการของผู้ตาม 4) ส่งเสริมให้มีความอดทนอดกลั้นจากสถานการณ์ต่างๆ 5) สนับสนุนช่วยเหลือรวมถึงการแสดงความเป็นมิตรต่อ ผู้ได้บังคับบัญชา ต่อผู้อื่น

กลยุทธ์ที่ 5 เพิ่มศักยภาพการสร้างสรรค์นวัตกรรม ประกอบด้วย 4 แผนการดำเนินการ และ 4 ตัวชี้วัด แผนการดำเนินงาน ดังนี้ 1) สนับสนุนให้มีการแก้ปัญหา และการตัดสินใจที่ถูกต้อง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 2) สนับสนุนให้มีความมั่นใจในตนเอง มีความสามารถและมีศักยภาพ 3) สนับสนุนให้มีความมั่นใจในตนเอง มีความสามารถและมีศักยภาพ 4) พัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้นำเชิงปฏิรูป กระตุ้นให้ผู้ตามใช้สติปัญญา ความคิด ให้มีความริเริ่มสร้างสรรค์ นำความรู้แนวคิดใหม่ๆ มาสร้างนวัตกรรม และมีตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ร้อยละของกิจกรรมที่ได้รับการอนุมัติตามเป้าหมายที่กำหนด 2) ร้อยละของนวัตกรรมหรือความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ 3) ร้อยละของกิจกรรมที่สนับสนุนความมั่นใจ 4) ร้อยละของโครงการหรือกิจกรรมในการพัฒนาผู้นำเชิงปฏิรูป กระตุ้น ให้ผู้ตามใช้สติปัญญา ความคิด ให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การนำกลยุทธ์การจัดการศึกษาตามกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อให้เป็นการบริหารจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดที่สอดคล้องกับเป้าหมาย จึงได้นำการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ มาบูรณาการขับเคลื่อนกลยุทธ์ในโครงการกิจกรรมต่างๆ และเสนอแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ

การทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สรุปได้ว่า ผลการประเมินก่อนการทดลองใช้กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่าการประเมินการทดลองใช้มีค่าสูงกว่าก่อนการประเมินการทดลองใช้

กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมากที่สุดได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ ด้านความถูกต้อง มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับและด้านที่มีระดับมาก คือ ความเป็นไปได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยการพัฒนากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกาภิวัตน์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมสร้างความเปลี่ยนแปลง มีการสร้างความเชื่อมั่น ไว้วางใจให้กับบุคลากรในองค์กร ส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว สนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานทุกคนดำเนินการตามภารกิจ ด้วยความรับผิดชอบต่อตนเองและองค์กร และมีตัวชี้วัด ดังนี้ 1) ร้อยละของด้านการปฏิบัติงาน ด้านการเงิน และด้านการปฏิบัติเป็นไปตามกฎระเบียบ 2) ร้อยละของโรงเรียนได้รับความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาในสังกัดและนอกสังกัดเพื่อบูรณาการการใช้วิทยากรของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ 3) ร้อยละของนักเรียนที่เข้าศึกษาเป็นไปตามแผนการ

รับนักเรียน 4) ร้อยละของนักเรียนที่เข้าศึกษาเป็นไปตามแผนการรับนักเรียน 5) ร้อยละของบุคลากรโรงเรียน ปฏิบัติหน้าที่ได้บรรลุตามเป้าประสงค์ สอดคล้องกับการวิจัยของการณันท์ รัตนแสนวงษ์ (2555) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี พบว่ามี 5 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 2) ลักษณะของความเป็นผู้นำด้านภาวะผู้นำและการมอบอำนาจ 3) การมีส่วนร่วม 4) สถานภาพและบทบาทสตรี และ 5) ลักษณะของความเป็นผู้นำด้านความเป็นผู้นำ และวิสัยทัศน์ส่วนปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรี พบว่ามี 6 ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ 2) ลักษณะของความเป็นผู้นำด้านอำนาจและอิทธิพล 3) ลักษณะของความเป็นผู้นำด้านจริยธรรมและขอบเขตของอำนาจ 4) ความฉลาดทางอารมณ์ 5) ความเชื่อในอำนาจตนและ 6) นโยบายสตรี อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Koozes and Posner (1997) กล่าวว่า การพัฒนาภาวะผู้นำ ซึ่งผู้นำสามารถนำไปพัฒนาตนเอง ได้วันต่อวันและปีต่อปีทั้งภายในและภายนอกองค์กร สอดคล้องกับ Leith wood and Jamtzi (1990) ระบุว่า การฝึกผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นนำ 12 แห่ง ซึ่งมีประสิทธิผลในการบริหารงานสูง พบว่า ผู้ที่ขับเคลื่อนให้เกิดความร่วมมือคือ ผู้บริหารสูงสุดของสถานศึกษา ที่แสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพทั้งสิ้น ซึ่งแสดงถึงว่า การนำรูปแบบนี้ไปใช้นั้น ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำด้วย

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัย คือ กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยผู้วิจัยได้นำการขับเคลื่อนจากการสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับผู้บริหาร โดยเน้นย้ำให้ผู้นำสตรีมีการจัดทำแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน จัดทำแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน และนำมาบูรณาการกับหลักสารณียธรรม 6 เพื่อเป็นการขับเคลื่อนกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

การนำกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมในยุคโลกโกลาหลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่จัดทำขึ้นเป็นกรอบในการบริหารจัดการหน่วยงานของสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตอบสนองความเปลี่ยนแปลงโดยเชื่อมโยงวิสัยทัศน์พันธกิจ เพื่อให้เป็นการบริหารจัดการศึกษาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลสูงสุดที่สอดคล้องกับเป้าหมาย จึงได้นำการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ มาบูรณาการขับเคลื่อนกลยุทธ์ในโครงการกิจกรรมต่างๆ และเสนอแนวทางในการนำไปสู่การปฏิบัติ ดังนี้

1. สร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนในความเป็นมาและความเชื่อมโยงของ กลยุทธ์ กับนโยบายและแผนสำคัญอื่นๆ เพื่อให้เกิดการรับรู้และเข้าใจในทิศทางเดียวกันด้วยความเมตตาต่อเพื่อนร่วมงานร่วมกิจกรรม ร่วมช่วยเหลือต่างๆ อย่างเต็มใจ (เมตตากายกรรม) และช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดีกล่าววาจาสุภาพเคารพนับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง (เมตตาวจีกรรม)

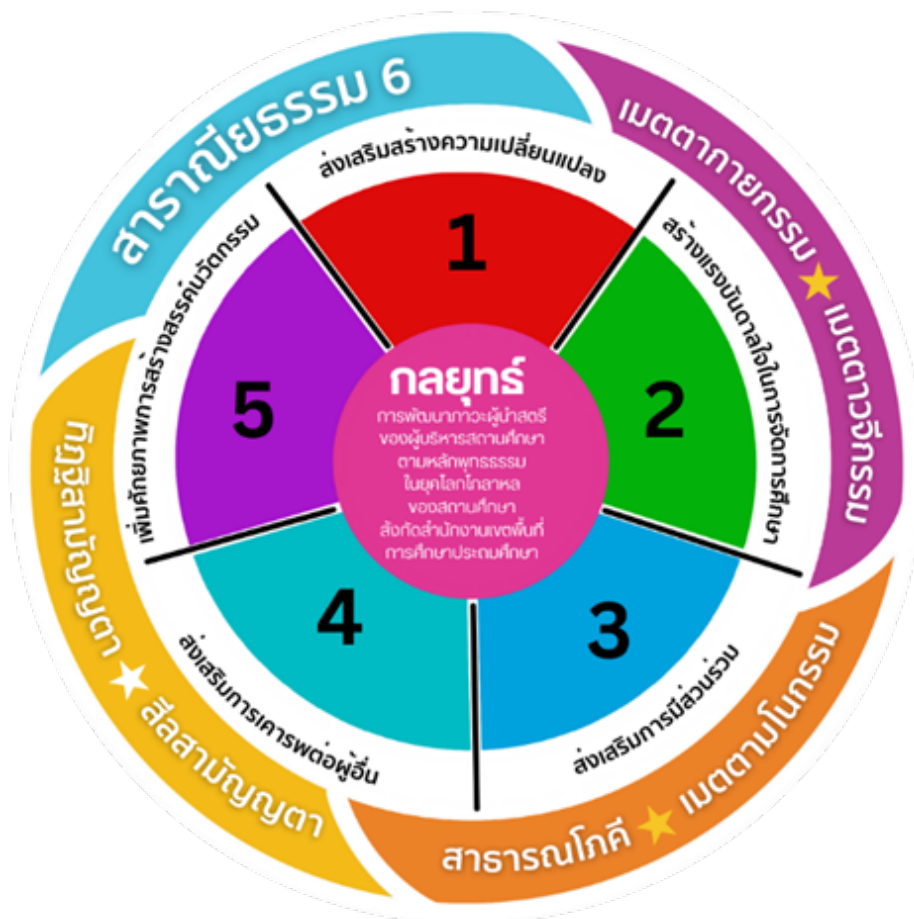
2. เน้นย้ำให้ผู้บริหารทั้งในส่วนกลางและระดับศูนย์ให้ความสำคัญในการพิจารณากลยุทธ์ ด้วยวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา คือช่วยบอกแจ้งสิ่งที่ประโยชน์สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี

(เมตตาวจีกรรม) และตั้งจิตปรารถนาที่ดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กันมองเห็นในแง่ดีและหวังประโยชน์ต่อส่วนรวม (เมตตามโนกรรม)

3. จัดทำแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย มาตรการและโครงการที่เป็นรูปธรรม สำหรับดำเนินงานในแต่ละปีงบประมาณด้วยความพร้อมเพรียงมีระเบียบวินัยร่วมกันทั้งหมด (สี่สามัญญตา) และมีความเห็นดีงามถูกต้องเสมอกันเห็นชอบตกลงกันได้ด้วยหลักการที่สำคัญ (ทฤษฎีสามัญญตา) ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์

4. กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างเป็นระบบ และมีการแบ่งปันความดีความชอบที่ได้มาโดยชอบธรรมแม้เล็กน้อยก็แจกจ่ายให้มีส่วนร่วมทั่วกัน (สาธารณโภคี)

สรุปเป็นองค์ความรู้การวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ โดยภาพรวม พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านความเป็นประโยชน์ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านความ

เป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ มีข้อเสนอและสู่การปฏิบัติ ดังนี้ 1) ควรมีการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติโดยใช้หลักสารานุกรม 6 เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนในกลยุทธ์หรือขับเคลื่อนการบริหารงานด้านอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง 2) จัดทำกิจกรรมโครงการเพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหาร และครูที่เป็นทั้งสตรีและชายเกิดความรัก ความสามัคคีในการทำงาน และได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดี สร้างวัฒนธรรมองค์กร ให้เกิดความรักและผูกพันกับองค์กร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ได้ศึกษาเฉพาะโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเท่านั้น จึงควรศึกษาโรงเรียนในระบบการศึกษาในสังกัดอื่นๆ เช่น โรงเรียนประถมศึกษา หรือในสังกัดอื่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบ

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมต่อองค์กร ที่มีบริบทที่หลากหลาย

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจของสถานศึกษาที่ใช้ภาวะผู้นำสตรีของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรมของครู

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ. (2565). โลกยุคบาเนีย (BANI World). แหล่งที่มา <https://www.iok2u.com/article/innovation/bani-world> สืบค้นเมื่อ 2 ธันวาคม 2566.
- การุณรัตน์ รัตนแสนวงษ์. (2555). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสตรีมหาวิทยาลัยภาครัฐและภาคเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร. คุชชินีพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. (2559). ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579). กรุงเทพมหานคร: สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี.
- ดวงเดือน จันทรเจริญ. (2560). หลักการการพัฒนางานองค์กรแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2527). ลักษณะสังคมพุทธ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2546). กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546. เล่ม 120 ตอนที่ 63 ก หน้า 17 (7 กรกฎาคม 2546).
- วสันต์ สุทธาวาส และคณะ. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างศักยภาพความเป็นนวัตกรรมการศึกษา. Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 9(2), 194-215.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2556). การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการพัฒนาศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แผนพัฒนาศึกษาขั้นพื้นฐาน 2564- 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). องค์การแห่งการเรียนรู้เป็นอย่างไร...รู้ได้อย่างไร. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานวิจัยและพัฒนาระบบงานบุคคล. (2560). ระบบราชการไทยในบริบทไทยแลนด์ 4.0. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน ก.พ.
- อนิรุทธิ์ ตูลสุข. (2566). ต้องปรับตัวอย่างไร เมื่อเข้าสู่ยุค BANI world. แหล่งที่มา <https://www.coachforgoal.com/blog/topic/ต้องปรับตัวอย่างไร-เมื่อเข้าสู่ยุค-bani-world> สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2566.
- th.hrnote. asia. (2562). การศึกษา (Education) สำคัญอย่างไรกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. แหล่งที่มา <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190625-education-for-hrd/> สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2565.
- Cronbach, Lee J. (1971). Essentials of psychological testing. 4 th ed. New York: Harper & Row.
- Eagly, A. H. and Karau, S. J. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders. Psychological Review, 109(3), 573-598.
- Hochschild, A. R. and Machung, A. (2012). The Second Shift: Working Families and the Revolution at Home. Penguin Books.
- International Labour Organization. (2018). Ending Violence and Harassment Against Women and Men in the World of Work. International Labour Conference 107th Session.
- Kouzes and Posner. (1997). The Leadership Challenge. San Francisco: Jossey-Bass.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Leith wood and Jantzi. (1990). Transformational Leadership: How Principals Can Help Reform Cultures. Paper Presented At the Annual Meeting of The Canadian Association For Curriculum Studies.
- Likert, Rensis. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale, in Reading in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.
- McKinsey and Company. (2020). Women in the Workplace is the largest study on the state of women in corporate America. Women in the Workplace 2020.

**ความรับผิดทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ:
ศึกษากรณี พระภิกษุกระทำความผิดฐานยักยอก**
**CRIMINAL LIABILITY AND DHAMMA VINAYA OF MONKS: A CASE STUDY OF
MONKS COMMITTED OFFENSES OF EMBEZZLEMENT**

¹ไพศาล นาสุริวงศ์ Phaisan Nasuriwong ²วรพจน์ ถนอมกุล Worapote Thanomkul
³ประเสริฐ ลิ้มประเสริฐ Prasert Limprasert
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: pp.sran2525@gmail.com

Article Received: March 10, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยและพระธรรมวินัย 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยและพระธรรมวินัย 3) เพื่อวิเคราะห์ความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยและพระธรรมวินัย และ 4) เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ประพฤติผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาจากเอกสาร หนังสือตำราวิชาการ กฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายของต่างประเทศ กฎหมายไทย และพระสูตรต่างๆ ในพระพุทธศาสนาเถรวาท ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา การตีความหมาย และการสังเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยและพระธรรมวินัย มีลักษณะเหมือนกันคือมุ่งคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์เหมือนกัน ในขณะเดียวกัน ในทางพระธรรมวินัยมุ่งคุ้มครองพรหมจรรย์ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อขจัดความมัวหมองที่จะเกิดขึ้นในหมู่แห่งพระสงฆ์ แต่ในทางกฎหมายอาญาซึ่งเป็นฝ่ายราชอาณาจักรต้องการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่นและความสงบเรียบร้อยของสังคม 2) โครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยและพระธรรมวินัย มีโครงสร้างทางอาญาเหมือนกัน การครอบครองที่กฎหมายบัญญัติโครงสร้างองค์ประกอบความผิด คือ องค์ประกอบภายนอก และองค์ประกอบภายใน 3) ความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย (1) ความคล้ายคลึงกันของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส กฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัยข้อหุติยปาราชิก (2) ความแตกต่าง คือ ผู้กระทำความผิด มูลค่าทรัพย์ โทษ และ

คุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการคุ้มครอง และ 4) ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ประพฤติผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย (1) ขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นมาตรา 352/1 (2) ขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตรา 356 (3) ขอเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในหมวดที่ 4 เรื่องนิคหกรรม และการสละสมณเพศ เป็นมาตรา 26 บรรค 2

คำสำคัญ: ความรับผิดทางอาญา, พระธรรมวินัย, พระภิกษุกระทำความผิดฐานยักยอก

Abstract

This research article aimed to 1) study the concept and theory of legal morality of the offence of embezzlement under the Criminal Code of the Kingdom of Thailand and the Dhamma-Vinaya, 2) study the comparative structure and elements of the offence of embezzlement under foreign criminal codes, the Criminal Code of the Kingdom of Thailand and the Dhamma-Vinaya. 3) analyze the similarities and differences of the offence of embezzlement under foreign criminal codes, the Criminal Code of the Kingdom of Thailand and the Dhamma-Vinaya, and 4) draw conclusions and suggestions for revision and improvement of the Criminal Code and related laws concerning the offence of monks who commit the offence of embezzlement under the Criminal Code of the Kingdom of Thailand to be consistent with the Dhamma-Vinaya. This research was a qualitative research by studying documents, academic textbooks, international law, foreign law, Thai law, and various sutras in Theravada Buddhism. The data were analyzed using content analysis, interpretation, and synthesis techniques.

The research results found that 1) the legal morality of the offence of embezzlement under the Criminal Code of the Kingdom of Thailand and the Dhamma-Vinaya have similar characteristics, which are aimed at protecting the ownership of property. At the same time, in the Dhamma-Vinaya, it aimed to protect the celibacy of Buddhist monks to eliminate the defilement that may arise among the monks. However, in the criminal law, which is the Kingdom's side, it aims to protect the property ownership of others and the peace and order of society. 2) The structure and elements of the offence of embezzlement according to foreign criminal codes, the Criminal Code of the Kingdom of Thailand and the Dhamma-Vinaya had the same criminal structure. The completeness of the elements prescribed by law for the structure of the elements of the offence was the external element and the internal element. 3) Similarities and differences between the offence of embezzlement according to foreign criminal codes, the Criminal Code of the Kingdom of Thailand and the Dhamma-Vinaya (1) Similarities of the offence of embezzlement according to the Criminal Code of the Federal

Republic of Germany, the Criminal Law of the French Republic, the Criminal Law of the Kingdom of Thailand and the Dhamma-Vinaya, the second Parajika offense. (2) The differences were the offender, the value of the property, the penalty and the legal morality that needed to be protected. 4) Conclusions and suggestions for revisions to the Criminal Code and related laws regarding the offence of monks who commit the offence of embezzlement according to the Criminal Code of the Kingdom of Thailand in order to be consistent with the Dhamma-Vinaya (1) it was proposed to amend the Criminal Code of the Kingdom of Thailand to be Section 352/1, (2) it was proposed to amend the Criminal Code of the Kingdom of Thailand in Section 356, (3) it is proposed to amend the Sangha Act of 1962 (No. 2) of 1992 in Chapter 4 on the suppression (Niggahakamma) and renunciation of the monkhood to be Section 26, paragraph 2.

Keywords: Criminal Liability, Dhamma-Vinaya, Monks Committed Offenses of Embezzlement

บทนำ

ศาสนาพุทธเปรียบเสมือนรากแก้วหนึ่งของระบบจริยธรรมและศีลธรรมของสังคมไทยโดยมีพระภิกษุเป็นผู้เผยแผ่คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของศาสนาพุทธ บรรดาพระภิกษุทั้งหลายจึงเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนาผู้มีหน้าที่ควบคุมดูแลศีลธรรมกำหนดแบบแผนแห่งความประพฤติที่ดีของผู้คนในสังคมไทย มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากฎหมายของบ้านเมือง พระภิกษุเหล่านี้ย่อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและดำรงตนเป็นผู้เผยแผ่พุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชนยึดปฏิบัติตาม สังคมพระสงฆ์ของไทยในอดีตนั้นได้ดำรงอยู่โดยปราศจากกฎหมายของแผ่นดินหรือของฝ่ายราชอาณาจักรเข้าไปกำหนดแบบแผนการปกครองของพระสงฆ์ ต่อมาใน พ.ศ. 2445 (รศ. 121) สมัยรัชกาลที่ 5 ท่ามกลางการปฏิวัติทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลางได้มีการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ รศ. 121 ขึ้นเพื่อให้คณะสงฆ์ใช้เป็นรูปแบบการปกครองกันเอง ซึ่งถือว่าเป็นมาตรการอันสำคัญในการผดุงรักษาพระธรรมวินัยให้ดำรงอยู่ต่อไป อย่างไรก็ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ตั้งแต่ฉบับแรกจนถึงฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ล้วนแล้วแต่ไม่ใช่พระธรรมวินัย แต่เป็นกฎหมายของแผ่นดินที่ฝ่ายราชอาณาจักรตราขึ้นเพื่อไว้เป็นเครื่องมือในการผดุงรักษาและส่งเสริมพระธรรมวินัย ฉะนั้น ในกรณีพระภิกษุกระทำความผิดตามพระธรรมวินัยนั้นจะนำข้อกฎหมายของแผ่นดินมาหักล้างไม่ได้ เพราะต้องตีความให้เป็นไปเพื่อรักษาพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัดพระภิกษุจึงต้องมีลักษณะที่แตกต่างจากพลเมืองโลกทั่วไป เพราะนอกจากจะต้องปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธองค์แล้วยังต้องยึดมั่นในพระธรรมวินัยอีกด้วย และยังคงต้องเคารพปฏิบัติตามกฎหมายของฝ่ายราชอาณาจักรและจารีตประเพณีของสังคมด้วย

อย่างไรก็ตาม พระภิกษุในอีกสถานะหนึ่งย่อมถือเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาเช่นกัน เพียงแต่เป็นผู้ที่ผ่านการอุปสมบทตามแนวทางของพระพุทธศาสนา แต่เมื่อบุคคลเหล่านั้นกล่าวคำขอบวชว่าจะขอถึงซึ่งผู้มีพระภาคเจ้าโดยปวารณาตัวว่าจะยึดมั่นถือมั่นในพระธรรมของพระศาสดาเป็นสรณะของชีวิต จะละเว้นจากความยึดมั่นถือมั่นในกามตัณหา ความติดใจยินดีในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส เรื่องไร้สาระ เช่น ลาภยศ ทรัพย์สินเงินทองต่างๆ และอารมณ์อันเป็นสุขเป็นทุกข์เพื่อมุ่งสู่พระนิพพานอันเป็นหนทางแห่งการดับทุกข์

แล้ว บุคคลเหล่านั้นก็ย่อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและดำรงตนเป็นผู้เผยแผ่พุทธศาสนาให้แก่พุทธศาสนิกชน ยึดถือปฏิบัติตาม ด้วยเหตุที่พระภิกษุถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการธำรงไว้ซึ่งศีลธรรมในสังคมไทย ความประพฤติของพระภิกษุจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะพระภิกษุเป็นผู้อบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ปฏิบัติตนเป็นคนดีอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข แต่การณ์กลับไม่เป็นเช่นนั้นเมื่อปรากฏว่าในปัจจุบันนี้มีการกระทำ ความผิดอาญาที่เกิดขึ้นจากการกระทำของพระภิกษุเพิ่มมากขึ้น ดังที่ปรากฏเป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และสื่อต่างๆ อยู่บ่อยครั้ง และในทางปฏิบัติส่วนใหญ่ก็พบว่า การกระทำของพระภิกษุเหล่านี้ แม้จะถือว่าผิดวินัยสงฆ์แต่ก็จะได้รับโทษเพียงให้สึกจากสมณเพศและรับโทษทางอาญาอย่างบุคคลทั่วไปเท่านั้น (ณัฐธิดา ใจเย็น, 2558) การกระทำผิดอาญาของภิกษุถือเป็นเรื่องร้ายแรง เพราะนอกจากจะเป็นการสร้างความเดือดร้อนต่อประชาชนทั่วไปแล้ว ยังทำให้พุทธศาสนามัวหมอง เนื่องจากการฉวยโอกาสจากความเคารพนับถือศรัทธาของพุทธศาสนิกชนทั่วไปมาเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิด แสวงหาประโยชน์ให้ตนเองโดยมิชอบ โดยเฉพาะการกระทำความผิดทางอาญาเกี่ยวกับการยักยอกทรัพย์ เช่น พระภิกษุหลอกเอาเงินชาวบ้าน โดยพยายาม พุดจาโน้มน้าวและอาศัยความเชื่อความศรัทธาของชาวบ้านให้บริจาคเงินให้แก่วัดหรือแก่ตนเพื่อเป็นการทำบุญ อดอ้างว่าการบริจาคเงินมากๆ จะได้บุญมาก และเอาเงินที่ได้นั้นไปใช้เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ทั้งที่พระภิกษุควรจะได้ชื่อว่าเป็นผู้สละแล้วซึ่งกิเลสทั้งปวง ตามแนวทางที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ให้ยึดถือปฏิบัติตาม พระภิกษุถือเป็นบุคคลที่มีสถานะสูงในสังคมและได้รับความไว้วางใจจากสังคม ควรจะประพฤติตนให้อยู่ในกรอบพระธรรมวินัยและกรอบกฎหมายทางสังคม เป็นตัวอย่างที่ดีแก่พุทธศาสนิกชน ตั้งใจช่วยเผยแผ่พุทธศาสนาสืบไป เมื่อพระภิกษุกลับกลายเป็นผู้กระทำความผิดก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเสียเอง ทั้งลำพังเพียงพระธรรมวินัยในพระไตรปิฎกก็ไม่สามารถควบคุมให้พระภิกษุมีความประพฤติอยู่ในธรรมได้ เนื่องจากพระธรรมวินัยเป็นเพียงหลักเกณฑ์ทางศีลธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2555)

ประเด็นที่เป็นข่าวร้อนในขณะนี้ (ไทยรัฐ, 2565) เมื่อมีข้อกล่าวหาว่าพระภิกษุยืมเงินของวัดไปใช้ส่วนตัวเพื่อนำไปให้หญิงสาวคนสนิทใช้จ่าย ต่อมา เมื่อเป็นข่าวโด่งดังจึงนำเงินมาคืนวัดจนถูกกล่าวหาว่าเป็นการยักยอกเงินวัดหรือไม่ จากนั้นพระภิกษุรูปดังกล่าวได้นำเงินมาคืนวัดและทางวัดโดยคณะกรรมการของวัดไม่ติดใจเอาความกับอดีตพระรูปนั้น เนื่องจากความผิดฐานยักยอกเป็นความผิดอันยอมความได้ กล่าวคือความผิดนี้ผู้เสียหายได้รับความเดือดร้อนโดยตรง แต่คนอื่นในสังคมหาได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้นไม่ ผู้เสียหายจึงมีสิทธิยุติคดีเมื่อใดก็ได้ ถึงอย่างไรก็ตามความผิดฐานยักยอกทรัพย์ได้ครบองค์ประกอบความผิดโดยสมบูรณ์แล้ว ดังนั้น พระภิกษุรูปนั้นก็ต้องอาบัติปาราชิกและต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุ มีประเด็นเกิดข้อกังขาต่อไปว่าพระภิกษุรูปนั้นต้องอาบัติปาราชิกและต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุหรือไม่ ทำให้เกิดข้อสงสัยกับชาวพุทธอย่างยิ่งว่าคณะกรรมการของวัดหรือสำนักงานพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลวัดทำไมไม่นำหลักกฎหมายอาญามาบังคับใช้อย่างเดียว โดยไม่นำหลักพระธรรมวินัยมาปรับใช้เลยหรืออย่างไร ดังนั้น ถ้าหากพระภิกษุประพฤติผิดปาราชิกข้อหนึ่งนาคือความผิดเกี่ยวกับการยักยอกทรัพย์ นอกจากพระภิกษุรูปที่ประพฤตินั้นต้องอาบัติปาราชิกสิกขาบทที่ 2 แล้วยังคงต้องรับผิดตามพระธรรมวินัยคือเป็นผู้ปราชัย เป็นผู้ที่ต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุ และพระภิกษุรูปนั้นยังคงจะต้องรับผิดฐานยักยอกทรัพย์ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 352 ซึ่งเป็นกฎหมายของฝ่ายบ้านเมือง ดังนี้ พระภิกษุรูปนั้นต้องรับผิดทางอาญาตามกฎหมายแผ่นดินแต่ความรับผิดทางอาญานั้นเป็นความรับผิดที่ยินยอมความได้ แต่ในทางพระธรรมวินัยนั้นถ้าต้องอาบัติทุติยปาราชิกแล้วต้องขาดจากความเป็นพระภิกษุเลยเทียบเท่ากับโทษทางโลกคือประหารชีวิตซึ่งเป็นโทษหนัก

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษามาตรา 352 อันเป็นความผิดฐานยกยอก มาแยงองค์ประกอบความผิด และนำพระวินัยในความผิดฐานปาราชิก มาแยงองค์ประกอบความผิดด้วยอีกประการหนึ่งเช่นกัน เพื่อศึกษาถึงโทษที่เป็นความผิดตามอาญาบ้านเมืองกับความผิดตามพระวินัยในทางพุทธศาสนาทั้ง 2 ประการนี้ มาปรับเข้ากับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นว่าการกระทำของพระภิกษุรูปดังกล่าวจะมีโทษทางอาญาบ้านเมืองและทางพระวินัยหรือไม่ อย่างไร รวมถึงคุณธรรมทางกฎหมาย ลักษณะ องค์ประกอบของความผิดทางอาญาและคุณธรรมทางพระธรรมวินัยที่เกี่ยวข้องกับการยกยอก มีลักษณะและองค์ประกอบที่คล้ายคลึงและแตกต่างกันอย่างไร เพื่อจะได้เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ประพฤติดุติฐานยกยอกทรัพย์ เพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัยสำหรับพระภิกษุในพระพุทธศาสนาให้เกิดความบริสุทธิ์ในสังคมพลสืไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย
3. เพื่อวิเคราะห์ความคล้ายคลึงและแตกต่างกันของความผิดฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย
4. เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ประพฤติดุติฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร ข้อมูลและหนังสือตำราวิชาการ เอกสารงานวิจัย วารสารวิชาการทางกฎหมาย ข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ต บทบัญญัติของกฎหมาย คำพิพากษาของศาลฎีกา กฎหมายต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์ปกรณ์วิเสส ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย และวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน ทั้งในส่วนที่เป็นหลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ: ศึกษากรณีพระภิกษุกระทำความผิดฐานยกยอก แล้วนำมาวิเคราะห์ให้เป็นระบบ เพื่อการศึกษาหาข้อสรุปและข้อเสนอแนะ มีวิธีการและขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary source) ได้แก่ ข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา และคัมภีร์ปกรณ์วิเสส ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย
2. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary source) ได้แก่ ส่วนที่เป็นคำอธิบายจากเอกสาร หนังสือ และตำราต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความผิดทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ: ศึกษากรณีพระภิกษุกระทำความผิดฐานยกยอก

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เป็นต้น โดยการวิเคราะห์ (1) การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis) (2) การตีความหมาย (Interpretation) และ (3) การสังเคราะห์

(Synthesis) โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content analysis technique) เพื่อเสนอแนะและแก้ไขการกระทำความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

สรุปผลการวิจัย

1. คุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย

คุณธรรมทางกฎหมายมุ่งคุ้มครองความปลอดภัยของร่างกาย (ร่างกาย อนามัย) เสรีภาพ หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งดัง การคุ้มครองไว้ล่วงหน้าเป็นสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง ไม่อาจสัมผัสโดยใช้ประสาทสัมผัสได้ และสิ่งที่ไม่รูปร่างที่ไม่อาจสัมผัสโดยใช้ประสาทสัมผัสได้ดังกล่าวเรียกว่า คุณค่า (Wert) ที่เป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ทั้งสิ้น

การรับเอาคุณค่า (Wert) เหล่านี้เข้ามาในกรอบแห่งการคุ้มครองของกฎหมายทำให้ชีวิตของมนุษย์มีความปลอดภัยของร่างกาย อนามัย เสรีภาพ ทรัพย์สิน หรือสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น กลายเป็นคุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut) ในกฎหมายอาญาไป

นอกจากนั้นแล้วยังมีความชั่ว (Schuld) ซึ่งถือว่าเป็นองค์ประกอบของการกระทำความผิดซึ่งอาจพิจารณาจากสิ่งที่คุณคนนั้นได้กระทำเป็นสิ่งที่สังคมจะตำหนิหรือไม่ ถ้าหากสิ่งที่คุณคนนั้นทำไปเป็นสิ่งที่สังคมไม่ควรตำหนิแล้วกฎหมายก็จะให้อภัยสำหรับการกระทำนั้น เพราะถือว่าโดยสภาพทางจิตใจแล้วบุคคลนั้นไม่มีความชั่ว การให้อภัยในกรณีนี้อาจจะเป็นการให้อภัยโดยเด็ดขาดดังเช่นในกรณีของการกระทำความผิดด้วยความจำเป็น ถ้าการกระทำนั้นเกินสมควรแก่เหตุกฎหมายก็จะเว้นโทษให้เลยหรืออาจจะเป็นการอภัยบางส่วนก็ได้ โดยให้อยู่ในดุลยพินิจของศาลที่จะพิจารณาโทษ ดังเช่นกรณีของการกระทำการป้องกันเกินสมควรแก่เหตุหรือการกระทำการกรณีแห่งความจำเป็นเหล่านี้ เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน คุณธรรมทางพระธรรมวินัยมุ่งคุ้มครองพรหมจรรย์ของพระภิกษุ ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงประกาศหลักแห่งพระพุทธศาสนาไว้ 3 ประการ เป็นแม่บทสำหรับยึดถือปฏิบัติของพระสาวก เรียกว่า โอวาทปาติโมกข์ คือ 1) สัพพปาปสส อกรรม การไม่ทำบาปทั้งปวง 2) กุสลสสุปสมปทา การยังกุศลให้ถึงพร้อม 3) สจิตตปริโยทปนํ การทำจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์

การบัญญัติยุติปาราชิกก็เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์ทรงต้องการทำให้พระสงฆ์ทั้งปวงบริสุทธิ์ ผ่อง เป็นผู้มีจิตใจชั่วร้าย ให้สมกับเป็นนอานาญของโลก ฉะนั้น คุณธรรมทางกฎหมายเกี่ยวกับความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และตามพระธรรมวินัย มีลักษณะเหมือนกันคือมุ่งคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเหมือนกัน ในขณะเดียวกัน ในทางพระธรรมวินัยมุ่งคุ้มครองพรหมจรรย์ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อขจัดความมัวหมองที่จะเกิดขึ้นในหมู่แห่งพระสงฆ์ แต่ในทางกฎหมายอาญาซึ่งเป็นฝ่ายราชอาณาจักรต้องการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่นและความสงบเรียบร้อยของสังคม

2. การเปรียบเทียบโครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และตามพระธรรมวินัย

โครงสร้างและองค์ประกอบประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินแบ่งตามคุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองซึ่งความผิดฐานยักยอกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้นคุ้มครองกรรมสิทธิ์ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 246 องค์ประกอบความผิดฐานยักยอก ดังนี้

1) ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่นและยกยอกเป็นของตนหรือบุคคลที่สามโดยทุจริต 2) ยกยอกทรัพย์สินที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษา

โทษ 1) จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ 2) จำคุกไม่เกิน 5 ปี หากยกยอกทรัพย์สินที่ได้รับมอบหมายให้ดูแลรักษา

การยกยอกที่ร้ายแรงกำหนดโทษหนักขึ้นในกรณีที่ร้ายแรงตามมาตรา 263 เช่น ทำเป็นกระบวนกรต่อเนื่อง ก่อให้เกิดความสูญเสียทางการเงินจำนวนมาก และการใช้ตำแหน่งในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐโดยมิชอบ

การลงโทษปรับแบบ Day-Fine 1) กำหนดค่าปรับตามรายได้และฐานะของผู้กระทำความผิด 2) อัตราค่าปรับรายวันขั้นต่ำ 1 ยูโร ขึ้นสูง 5,000 ยูโร 3) ใช้แทนการจำคุกในระยะสั้น 4) มีอัตราการกระทำความผิดซ้ำน้อยกว่าการจำคุก

การดำเนินคดีอาญารัฐเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก แต่มีความผิดบางประเภทที่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เสียหาย (เช่น ความผิดที่ผู้เสียหายต้องร้องทุกข์) เป็นต้น

โครงสร้างและองค์ประกอบประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศสความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นแบ่งตามคุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองซึ่งความผิดฐานยกยอกของฝรั่งเศสเน้นแนวคิดเรื่องความไว้วางใจ (Trust) ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาปี 1810 (Code Penal 1810) มาตรา 406 และ Nouveau Code Penal 1992 มาตรา 314-1 องค์ประกอบความผิดฐานยกยอกดังนี้ 1) เบียดบังหรือทำให้เสียหายซึ่งเงินทุนหรือทรัพย์สินหรือสิ่งใดที่เขามอบให้และ ได้รับไว้โดยมีหน้าที่ที่ต้องคืน 2) ตั้งใจกระทำให้เสียหาย

โทษ 1) จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับ 375,000 ยูโร

การยกยอกที่ร้ายแรงกำหนดโทษจำคุกและปรับตามความร้ายแรงของการกระทำความผิด เช่น หากผู้ยกยอกทรัพย์สินอยู่ในฐานะเป็นผู้ดูแลจัดการทรัพย์สินของบุคคลอื่นหรือกระทำความผิดเกี่ยวกับอุตสาหกรรมหรือพาณิชย์กรรมหรือเกี่ยวกับหลักทรัพย์หรือทรัพย์สินที่เป็นขององค์การการกุศลเพื่อสังคมกล่าวคือผู้กระทำความผิดที่จะต้องรับโทษหนักขึ้นก็ต่อเมื่อการกระทำความผิดนั้นกระทบต่อบุคคลจำนวนมากหรือมีความเสียหายเกิดขึ้นเป็นอย่างมาก อันส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมจะต้องรับโทษจำคุกเพิ่มขึ้นเป็นเจ็ดปี และปรับ 750,000 ยูโร และหากผู้กระทำความผิดได้รับแต่งตั้งให้เป็นอนุญาโตตุลาการ หรือเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย จะต้องรับโทษจำคุกเพิ่มขึ้นเป็นเวลาสิบปี และปรับ 1,500,000 ยูโร

การลงโทษปรับแบบ Day-Fine 1) คำนวณตามความร้ายแรงของความผิดและทรัพย์สิน 2) รายได้ของผู้กระทำความผิด

การดำเนินคดีอาญารัฐเป็นผู้ดำเนินคดีอาญาเป็นหลัก และเป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ ทั้งมีมาตรการไกล่เกลี่ยทางอาญาเพื่อยุติการฟ้องคดีในความผิดเล็กน้อย

โครงสร้างและองค์ประกอบประมวลกฎหมายอาญาของราชอาณาจักรไทยความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินนั้นแบ่งตามคุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการคุ้มครองซึ่งความผิดฐานยกยอกของไทยเน้นคุ้มครองกรรมสิทธิ์ดังได้บัญญัติไว้ในมาตรา 352 องค์ประกอบความผิดฐานยกยอก ดังนี้

องค์ประกอบภายนอก 1) บุคคลที่ครอบครองทรัพย์สินของผู้อื่น 2) การเบียดบังทรัพย์สินนั้นเป็นของตนหรือบุคคลที่สาม 3) ทรัพย์สินของผู้อื่นหรือซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วย

องค์ประกอบภายใน 1) เจตนาเปียดบัง คือรู้ว่าทรัพย์สินเป็นของผู้อื่นและต้องการเปียดบัง 2) มูลเหตุชักจูงใจโดยทุจริต คือแสวงหาประโยชน์ที่สมควรได้สำหรับตนเองหรือผู้อื่น

ประเภทของความผิดฐานยักยอก 1) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินทั่วไป คือเปียดบังทรัพย์สินของผู้อื่นโดยเจตนาและมูลเหตุชักจูงใจโดยทุจริต 2) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินที่ส่งมอบโดยสำคัญผิด คือเปียดบังทรัพย์สินที่ผู้อื่นส่งมอบให้โดยเข้าใจผิด 3) ความผิดฐานยักยอกทรัพย์สินหาย คือเปียดบังทรัพย์สินที่เป็นของหายซึ่งผู้กระทำได้

การรับโทษ 1) ทรัพย์สินทั่วไป จำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 6,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ 2) ทรัพย์สินที่ส่งมอบโดยสำคัญผิดหรือทรัพย์สินหาย ระวังโทษเพียงกึ่งหนึ่ง 3) ทรัพย์สินที่จัดการทรัพย์สินหรือมีอาชีพที่ไว้วางใจของประชาชน ระวังโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี ปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

โครงสร้างและองค์ประกอบ ทูตียปราชิกเป็นความผิดร้ายแรงในพระธรรมนูญถึงขั้นขาดจากความเป็นพระภิกษุซึ่งเกี่ยวเนื่องกับทรัพย์สินที่ถือเอาทรัพย์สินของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตมีโทษเป็นปราชิก (อาบัติร้ายแรงที่สุด) นั้น แบ่งตามคุณธรรมที่ต้องการคุ้มครองซึ่งมุ่งคุ้มครองพรหมจรรย์ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อขจัดความมัวหมองที่จะเกิดขึ้นในหมู่แห่งพระสงฆ์ องค์ประกอบความผิดทูตียปราชิก ดังนี้ (1) ทรัพย์สินมีผู้ครอบครอง (2) สำคัญว่าเป็นทรัพย์สินที่มีผู้ครอบครอง (3) ทรัพย์สินมีมูลค่า 5 มาสขึ้นไป (4) มีเจตนาถือเอาทรัพย์สิน (5) ภิกษุทำให้ทรัพย์สินเคลื่อนที่

โทษ ทำให้ขาดจากความเป็นพระภิกษุ

ฉะนั้น โครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และตามพระธรรมนูญ จะมีโครงสร้างทางอาญาเหมือนกัน การครอบครองประกอบที่กฎหมายบัญญัติโครงสร้างองค์ประกอบความผิดคือ องค์ประกอบภายนอก และองค์ประกอบภายใน ทั้งเป็นความผิดกฎหมายการกระทำที่เป็นความผิดฐานยักยอกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรไทย และพระธรรมนูญข้อทูตียปราชิก ต้องมีการเปียดบังทรัพย์สินมาเป็นของตน ความรู้ผิดและชอบก็คือคุณธรรมทางกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศไทย คุณธรรมทางกฎหมายก็คือการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ ส่วนประเทศฝรั่งเศส คุณธรรมทางกฎหมายคือความไว้วางใจ และพระธรรมนูญข้อทูตียปราชิกคุณธรรมทางกฎหมายคือพรหมจรรย์ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

ความผิดฐานยักยอกที่กล่าวมาข้างต้นจะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เรื่องของการรับโทษ ความผิดยักยอกตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี สาธารณรัฐฝรั่งเศส และของราชอาณาจักรไทย มีโทษทั้งจำคุก และปรับ ถ้ามีเหตุการณ์ที่รับโทษเพิ่มขึ้น ส่วนพระธรรมนูญข้อทูตียปราชิกนั้นไม่มีโทษจำคุก และปรับ แต่เป็นการขาดจากความเป็นภิกษุซึ่งถือว่าเป็นโทษร้ายแรงที่สุด นอกจากนั้นแล้วความผิดยักยอกตามกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส และพระธรรมนูญข้อทูตียปราชิก เป็นความผิดยอมความไม่ได้ ส่วนของประเทศไทยนั้นเป็นความผิดยอมความได้

3. ค้นพบความคล้ายคลึงและความแตกต่างของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ กฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมนูญ

ความคล้ายคลึงกันของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายอาญาสาธารณรัฐฝรั่งเศส กฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมนูญข้อทูตีย

ปาราชิก คือการเปิดบังเอาทรัพย์ของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยมาเป็นของตน ทั้งเจตนาในการกระทำความผิดก็เหมือนกันคือเปิดบังเอาทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตน

ความแตกต่างของความผิดฐานลักขโมยตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัยข้อทุติยปาราชิก ดังนี้ 1) ผู้กระทำความผิด ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย เป็นบุคคลทั่วไปหรือบุคคลตามกฎหมาย ส่วนพระธรรมวินัยข้อทุติยปาราชิก เป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเท่านั้น 2) มูลค่าทรัพย์ ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยไม่ได้กำหนดมูลค่าไว้ ส่วนพระธรรมวินัยข้อทุติยปาราชิก มูลค่าทรัพย์ต้อง 5 มาสก หรือ 1 บาทไทย ขึ้นไป 3) โทษ ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส และประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย โทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดมีทั้งจำคุก และปรับ ส่วนพระธรรมวินัยข้อทุติยปาราชิก โทษคือขาดจากความเป็นพระภิกษุซึ่งถือว่าเป็นโทษร้ายแรงเท่ากับโทษประหารของกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย เพราะถึงขั้นไม่สามารถกลับมาบวชเป็นพระภิกษุได้อีก ไม่มีโทษจำคุก และปรับ 4) คุณธรรมทางกฎหมายที่ต้องการคุ้มครอง ตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย ต้องการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเจ้าของทรัพย์ กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส ต้องการคุ้มครองการไว้วางใจ ส่วนพระธรรมวินัยข้อทุติยปาราชิก ต้องการคุ้มครองพรหมจรรย์ของพระภิกษุ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานลักขโมยตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย มีลักษณะเหมือนกันคือมุ่งคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์เหมือนกัน ในขณะเดียวกัน ในทางพระธรรมวินัยมุ่งคุ้มครองพรหมจรรย์ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาเพื่อขจัดความมัวหมองที่จะเกิดขึ้นในหมู่แห่งพระสงฆ์ แต่ในทางกฎหมายอาญาซึ่งเป็นฝ่ายราชอาณาจักรต้องการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของบุคคลอื่นและความสงบเรียบร้อยของสังคม สอดคล้องกับที่ คณิศ ญ นคร (2529) ได้กล่าวว่า คุณธรรมทางกฎหมายเป็นผลผลิตของทฤษฎีกฎหมายอาญาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทฤษฎีกฎหมายอาญาในขณะนั้นกล่าวว่ากฎหมายอาญาตั้งบนหลักการคุ้มครองสิทธิสมบัติทั้งหลายทั้งที่เป็นทรัพย์สินสมบัติและสมบัติอื่นๆ (สมบัติในทางความคิด) ของบุคคล ชอบที่จะได้รับความคุ้มครองโดยกฎหมายอาญา และเห็นกันว่ากฎหมายอาญาไม่มีหน้าที่นอกเหนือจากนี้ โดยนัยคุณธรรมทางกฎหมายเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณากันก็เฉพาะในกรณี ที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของสมบัติสามารถสละสมบัตินั้นได้เท่านั้น สมบัติที่สละได้ เช่น กรรมสิทธิ์ ความปลอดภัยของร่างกายเสรีภาพ เป็นต้น และมีความสอดคล้องกับหลักมหาปเทศ ซึ่งเป็นหลักการที่พระพุทธเจ้าทรงทราบและทรงเห็นกาลไกลว่า ภายหลังพุทธกาล เหตุการณ์สิ่งแวดล้อมและสังคมมนุษย์ จักเปลี่ยนแปลงพระพุทธศาสนาจะแผ่กว้างออกไปในนานาประเทศ พระวินัยที่ทรงบัญญัติไว้ นอกจากจะน้อยแล้ว ยังคลุมไม่ถึงพฤติกรรมของสมมติสงฆ์ในชั้นหลังที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ตามยุคสมัย จึงประทานแบบไว้เป็นหลักพิจารณาเรียก “มหาปเทศ” แปลว่าหลักสำหรับอ้างอิงหรือหลักสำคัญสำหรับพิจารณา ตามที่ปรากฏในพระวินัยปิฎกจำแนกเป็น 4 อย่าง คือ 1) สิ่งใดมิได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งเป็น

อกับปิยะ ชัดกับสิ่งเป็น กับปิยะ สิ่งนั้น ย่อมไม่ควร 2) สิ่งใดมิได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งเป็น กับปิยะ ชัดกับสิ่งเป็น อกับปิยะ สิ่งนั้นย่อมควร 3) สิ่งใดมิได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งเป็น อกับปิยะ ชัดกับสิ่งเป็น กับปิยะ สิ่งนั้นย่อมไม่ควร และ 4) สิ่งใดมิได้ทรงอนุญาตไว้ว่าควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งเป็น กับปิยะ ชัดกับสิ่งเป็น อกับปิยะ สิ่งนั้นย่อมควร (ปลื้ม โชติชูชูยางกูร, 2559)

2. ผลการศึกษาโครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมนูญ จะมีโครงสร้างทางอาญาเหมือนกัน การประกอบองค์ประกอบที่กฎหมายบัญญัติโครงสร้างองค์ประกอบความผิดคือ องค์ประกอบภายนอก และองค์ประกอบภายใน ทั้งเป็นความผิดกฎหมายการกระทำที่เป็นความผิดฐานยกยอกของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศฝรั่งเศส ประเทศไทย และพระธรรมนูญข้อหุติยปาราชิก ต้องมีการเบียดบังทรัพย์สินมาเป็นของตน ความรู้ผิดและชอบก็คือคุณธรรมทางกฎหมายสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศไทย คุณธรรมทางกฎหมายก็คือการคุ้มครองกรรมสิทธิ์ ส่วนประเทศฝรั่งเศส คุณธรรมทางกฎหมายคือความไว้วางใจ และพระธรรมนูญข้อหุติยปาราชิกคุณธรรมทางกฎหมายคือพรหมจรรย์ของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของเกียร์ติจอร์ วัจนะสวัสดิ์ (2544) ที่ได้กล่าวว่า กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติว่า การกระทำหรือไม่กระทำการอย่างใด เป็นความผิดและกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดไว้ด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติห้ามมิให้มีการกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใด หรือบังคับให้มีการกระทำความผิดอย่างหนึ่งอย่างใด โดยผู้ที่ฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะต้องได้รับโทษ และสอดคล้องกับแนวคิดของจิตติ ดิงศักดิ์ (2546) ที่ได้สรุปว่า กฎหมายอาญา ได้แก่ 1) เป็นกฎหมายมหาชน 2) ว่าด้วยความผิดและโทษอาญา 3) ตามปกติบังคับเฉพาะการกระทำในอาณาเขต 4) บัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษร 5) ไม่มีผลย้อนหลังในทางลงโทษบุคคลหรือให้รับโทษหนักขึ้น

3. ผลการศึกษาความคล้ายคลึงและความแตกต่างกันของความผิดฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมนูญ พบว่า ความคล้ายคลึงกันของความผิดฐานยกยอกตามประมวลกฎหมายอาญาของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี กฎหมายอาญาของสาธารณรัฐฝรั่งเศส กฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมนูญข้อหุติยปาราชิก คือ การเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่นหรือผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยมาเป็นของตน ทั้งเจตนาในการกระทำความผิดก็เหมือนกันคือเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาเป็นของตน สอดคล้องกับแนวคิดของทวิเกียร์ติ มีนะกนิษฐ (2563) ได้เสนอไว้ว่า กฎหมายอาญานั้นมุ่งที่ตัวผู้กระทำความผิดยิ่งกว่าผลของการกระทำความผิด ดังนั้น แม้ผลไม่เกิด เช่น การพยายามกระทำความผิดหรือผู้ให้กระทำความผิด กฎหมายอาญาจะต้องลงโทษ เพราะผู้กระทำได้แสดงเจตนากระทำความผิดอาญาออกมาแล้ว เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้นั้นกระทำความผิดอีกต่อไป จึงลงโทษไม่ให้เบียดเบียนอย่างและให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดได้ปรับปรุงแก้ไขยิ่งกว่าที่จะลงโทษเพื่อเป็นการชดใช้หรือแก้แค้นทดแทนผู้เสียหาย แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่าไม่มีลักษณะของการแก้แค้นเสียเลย โดยเห็นได้จากระดับของโทษที่แตกต่างกันไปตามความร้ายแรงของลักษณะของการกระทำและผลของการกระทำ เพราะหากการลงโทษมิได้กำหนดให้มีผลเป็นการแก้แค้นทดแทนเลย ย่อมจะทำให้ผู้เสียหายรู้สึกว่าการกระทำความผิดมิได้รับผลตอบแทนที่สมควรจะได้รับจากการกระทำความผิด อันอาจจะส่งผลให้เกิดการแก้แค้นกันเองเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ โทษที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำความผิดนั้นจะต้องได้สัดส่วนกับผลของการกระทำความผิดเพื่อความสมดุลกันระหว่างการกระทำความผิดและโทษที่จะได้รับ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ ความรับผิดชอบทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ ศึกษากรณี พระภิกษุกระทำความผิดฐานยักยอก ผู้วิจัยมุ่งศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำมาเปรียบเทียบระหว่างความรับผิดชอบทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ ศึกษากรณี พระภิกษุกระทำความผิดฐานยักยอก ได้แก่ 1) ความรับผิดชอบทางอาญา การกระทำที่มีผลกระทบกระเทือนต่อสังคมหรือคนส่วนใหญ่ของประเทศ เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดทางอาญา จะต้องได้รับโทษตามกฎหมายอย่างน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของการกระทำความผิด กฎหมายมิได้ถือว่าการกระทำความผิดทุกอย่างร้ายแรงเท่าเทียมกัน การลงโทษผู้กระทำความผิดจึงขึ้นอยู่กับกระทำความผิด และสังคมมีความรู้สึกต่อการกระทำนั้นๆ ว่าอะไรเป็นปัญหาสำคัญมากน้อยเพียงใด 2) พระธรรมวินัย พระธรรมคือคำสอนที่พระพุทธเจ้าทรงแสดง ทรงกล่าว ทรงบอก ทรงเปิดเผยไว้ ส่วนพระวินัย คือ คำสั่งอันเป็นข้อห้ามที่พระพุทธเจ้าส่งบัญญัติขึ้นให้พระภิกษุถือปฏิบัติ ดังนั้น เมื่อรวมกันแล้วพระธรรมวินัยจึงเป็นทั้งข้ออนุญาตและข้อห้าม 3) พระภิกษุ ชายผู้สละการครองเรือนครองพรหมสมบัติแล้วออกบวชเป็นพระในพระพุทธศาสนา และถือวัตรปฏิบัติตามพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์เพื่อฝึกพัฒนาตนให้รู้แจ้งเห็นจริงตามพระธรรมวินัยและสอนให้ผู้อื่นรู้แจ้งเห็นจริงด้วย และ 4) ยักยอก ความผิดอาญาฐานเบียดบังเอาทรัพย์สินของผู้อื่นที่อยู่ในความครอบครองของตนไว้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง หรือเอาทรัพย์สินที่เขามอบให้โดยสำคัญผิด หรือเก็บทรัพย์สินหายได้แล้วเอาเป็นประโยชน์เสีย สรุปดังภาพที่ 1

ความรับผิดชอบทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ: ศึกษากรณี พระภิกษุกระทำความผิดฐานยักยอก
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมทางกฎหมายของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยและพระธรรมวินัย
การเปรียบเทียบโครงสร้างและองค์ประกอบของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย
การวิเคราะห์ความคล้ายคลึงและแตกต่างกันของความผิดฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาต่างประเทศ ตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย และพระธรรมวินัย
แนวทางการแก้ไขปรับปรุงประมวลกฎหมายอาญาและกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการกระทำความผิดของพระภิกษุที่ประพฤติดุติฐานยักยอกตามประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย เพื่อให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ขอเสนอให้มีการแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นมาตรา 352/1 ดังนี้ “มาตรา 352/1 ถ้าผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 352 วรรคแรก เป็นพระภิกษุ ต้องระวางโทษ

จำคุกหนักขึ้นกว่าที่บัญญัติไว้ในมาตรา 352 วรรคแรกอีกกึ่งหนึ่ง

1.2 ข้อเสนอแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายอาญาแห่งราชอาณาจักรไทย ในมาตรา 356 ดังนี้ “มาตรา 356 ความผิดในหมวดนี้เป็นความผิดอันยอมความได้ ยกเว้นมาตรา 352/1”

1.3 ข้อเสนอแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ในหมวดที่ 4 เรื่องนิคกรรม และการละสมณเพศ เป็นมาตรา 26 วรรค 2 ดังนี้ “มาตรา 26 พระภิกษุรูปใด..... พระภิกษุตามวรรค 1 ที่ต้องอาบัติปาราชิกไม่ว่าบทใดบทหนึ่ง ไม่สามารถกลับมาขอบวชเป็นพระภิกษุได้อีกต่อไป”

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ความรับผิดชอบทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ: ศึกษากรณี พระภิกษุกระทำผิดที่สอดคล้องกับปาราชิกสิกขาบท

2.2 ความรับผิดชอบทางอาญาและพระธรรมวินัยของพระภิกษุ: ศึกษากรณี พระภิกษุกระทำผิดที่สอดคล้องกับสังฆาติเสสิกขาบท

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. (2544). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์.
- คณิต ณ นคร. (2529). ผู้เสียหายในคดีอาญา. วารสารอัยการ, 1(1), 48.
- จิตติ ตังศภักย์. (2546). คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1. กรุงเทพมหานคร: จีระการพิมพ์.
- ณัฐธิดา ใจเย็น. (2558). ความเหมาะสมของมาตรการทางกฎหมายอาญาที่บังคับใช้แก่ภิกษุในการกระทำ ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์:ศึกษาเฉพาะกรณี ลักทรัพย์ ยักยอก ฉ้อโกง. วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2563). คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 21. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.
- ไทยรัฐ. (2565). โฟกัส คอมเมนต์แซ่บ หลังรู้ข่าว อดีตพระกาโตะ เบิกเงินวัด 6 แสนบาท. แหล่งที่มา <https://www.thairath.co.th/entertain/news/2384121> สืบค้นเมื่อ 2 กรกฎาคม 2565.
- ปลื้ม โชติขจร. (2559). คำบรรยายกฎหมายคณะสงฆ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2555). นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภavana 4
กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี
GUIDELINES FOR THE DEVELOPMENT OF DESIRABLE CHARACTERISTICS OF
TEACHERS ACCORDING TO THE FOUR PRINCIPLES OF BHAVANA IN
PATHUMBENCHA SUB-CAMPUS GROUP, PATHUM THANI PROVINCE

¹ชาคริต สุวรรณวงษ์ Chachrit Suwannawong

²เกษม แสงนนท์ Kasem Sangmont ³สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Chakrit_pv@hotmail.com

Article Received: February 26, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูกลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภavana 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภavana 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจาจังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครู กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จำนวน 186 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและครู จำนวน 7 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ตามหลักภavana 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ครูต้องรักและเมตตาศิษย์ ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชน ในทางสร้างสรรค์ และข้ออยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ตามลำดับ 2) วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำครู ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม สร้างความเชื่อมั่นและความเคารพในวิชาชีพครูในสังคม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมและคุณธรรม และชุมชนในทางสร้างสรรค์ ชักนำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน ได้ตามทุกข์สุขของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ เข้าใจความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น เลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอน ให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพ ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับศิษย์แต่ละคนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของศิษย์ในแต่ละรูปแบบการเรียนรู้ ทำให้ศิษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่และมีพัฒนาการที่ดีในทุกด้าน ปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมและคุณธรรมอย่างแท้จริงจะช่วยสร้างความไว้วางใจ ความยุติธรรม และความโปร่งใส ครูมีความพร้อมในการสร้างสรรค์การเรียนรู้และการรักษาความประพฤติและการแสดงออกของครู ควรเป็นไปอย่าง

เหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม เคารพความรู้สึกของผู้อื่น สร้างแรงบันดาลใจแก่ศิษย์
เพื่อนครู แสดงออกถึงความรักในวิชาชีพและการเผยแพร่ผลงานต้องมาจากการกระทำที่เป็นรูปธรรมการ
พัฒนาตนเอง และการสร้างผลงานครูควรมุ่งมั่นพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่องให้
เกียรติและยอมรับในผลงานของเพื่อนร่วมวิชาชีพ 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในกลุ่มสห
วิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย การคำนึงถึงบริบทพื้นที่ ความหลากหลายของวัฒนธรรม
ในพื้นที่ จำนวนครูต่อห้องเรียน หรือการเข้าถึงทรัพยากรด้านการศึกษา การพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีและ
นวัตกรรม การส่งเสริมการอบรมและพัฒนาวิชาชีพ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะทาง
การพัฒนาด้านจริยธรรมและคุณธรรม การจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู การใช้ทรัพยากรและ
เทคโนโลยีในท้องถิ่นใช้ความร่วมมือกับองค์กรในพื้นที่ การวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เกณฑ์วัด
คุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ที่ชัดเจนและการนำไปใช้ประเมินทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม การใช้ผลการประเมิน
นำมาพัฒนาแผนการอบรมรายบุคคลให้สมบูรณ์แบบ

คำสำคัญ: การพัฒนา, คุณลักษณะอันพึงประสงค์, ครู, ภาวนา 4

Abstract

This research article aimed to 1) study the development conditions of desirable characteristics of teachers in Pathumbenchā sub-campus group, 2) study the development method of desirable characteristics of teachers according to the four principles of Bhāvanā, and 3) propose a guideline for the development of desirable characteristics of teachers according to the four principles of Bhāvanā in Pathumbenchā sub-campus group, Pathum Thani Province. This research was a mixed-method research. The quantitative research used a questionnaire from the sample group, consisting of 186 school administrators and teachers in Pathumbenchā sub-campus group. The data were analyzed using basic statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research was conducted by interviewing 7 administrators and teachers and analyzing the data using content analysis.

The results of this research found that: 1) The development condition of desirable characteristics of teachers in Pathumbenchā sub-campus group according to the four principles of Bhāvanā, overall and in each aspect, was at a high level, namely teachers loved and believed in the teaching profession, teachers developed themselves professionally, teachers must not act as an enemy of progress, teachers must behave as a good example for their students, teachers must not seek benefits through bribery, teachers must train, teach, and enhance knowledge, teachers must love and have compassion for students, teachers must help and support teachers and the community in a constructive way, and the lowest level was, teachers must behave as leaders, respectively. 2) The methods for developing desirable characteristics of teachers, teachers should behave as leaders of teachers with morality and ethics, creating confidence and respect for the teaching profession in society, being good leaders and examples in terms of ethics and morality and the community in a constructive

way, leading students to community learning resources, inquiring about students' happiness and sorrow regularly, understanding students' needs, choosing various methods of teaching that should be appropriate for students' conditions, creating a good and effective learning atmosphere, using appropriate methods for each student, which would make teaching and learning diverse, responding to students' needs in each learning style, and enable students to learn fully and develop well in all aspects, acting in accordance with ethics and morality truly would create trust, fairness, and transparency. Teachers were ready to create learning and maintain teachers' behavior and expressions as they should be appropriate and consistent with society's expectations, respect the feelings of others, inspire students, fellow teachers, show love for the profession, and disseminate work that must come from tangible actions, self-development, and work creation. Teachers should strive to continuously develop their own skills and abilities, and respect and accept the work of their fellow professionals. 3) The development of desirable characteristics of teachers in the Pathumbenchu Sub-Campus Group, Pathum Thani Province, consisted of consideration of the context and cultural diversity in the area, the number of teachers per classroom, or access to educational resources, self-development in technology and innovation, promoting training and professional development, organizing workshops to develop specialized skills, developing ethics and morality, organizing activities to instill the spirit of being a teacher, using local resources and technology in cooperation with local organizations, continuous measurement and evaluation with the clear criteria for measuring desirable teacher characteristics and their use in both individual and group evaluations, and using evaluation results to develop a complete individual training plan.

Keywords: Development, Desirable Characteristics, Teachers, The Four Bhāvanā

บทนำ

ในปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีไม่ว่าจะเป็นคอมพิวเตอร์ไอแพด หรือ สมาร์ทโฟน และการให้โรงเรียนกวดวิชาหรือการสอนพิเศษมีบทบาทสำคัญมากกว่าครูผู้สอนการเรียนใน โรงเรียนปกติซึ่งสถิติของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) พบว่า ในช่วง พ.ศ. 2549–2556 โรงเรียนกวดวิชาที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นปีละประมาณ 200-300 แห่งทั่วประเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ จำนวน 265 แห่งซึ่งนอกจากโรงเรียนกวดวิชาที่เพิ่มขึ้นแล้ว จำนวนนักเรียนที่เรียนกวดวิชาก็เพิ่มขึ้นด้วยซึ่ง จากข้อมูลระบุว่า พ.ศ. 2556 มีจำนวนนักเรียนกวดวิชา 535,695 คน โดยอยู่ในกรุงเทพมหานคร 209,350 คนคิดเป็นร้อยละ 39 ของนักเรียนทั้งหมดที่เรียนกวดวิชา (สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2567)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 79 บัญญัติไว้ว่า รัฐต้องให้ความสำคัญ อนุรักษ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นศาสนาที่ประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่นับถือมาช้านานและศาสนา อื่น ทั้งต้องส่งเสริมความเข้าใจอันดีงามและความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุน

การนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณธรรม คือ ธรรมที่เป็นคุณ ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556)

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาโดยรวมได้ปฏิรูปการศึกษาที่เน้นทักษะที่มีคุณภาพมีการพัฒนาด้วย ไอเดียความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมใหม่ๆ แต่คงเลือกที่จะเป็นผู้รับมากกว่าที่จะเป็นนักสร้างสรรค์ทำให้ ประเทศไทยเรากลายอยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้บริโภคอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งตัวแปรที่สำคัญในเรื่องนี้ก็คือครู ซึ่งคุณลักษณะสำคัญ 7 ประการ มีดังนี้ สร้างและบูรณาการความรู้ได้ ครูจะต้องสามารถบูรณาการความรู้ ต่างๆ ครูจะต้องสอนให้เด็กมีทักษะกระบวนการคิด โดยสามารถคิดวิเคราะห์ในเรื่องต่างๆ และมีความคิด สร้างสรรค์ที่เป็นประโยชน์ มีวิสัยทัศน์และตักตวงผลึกทางความคิดเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เรียน ครูจะต้องเป็นคนมีวิสัยทัศน์ เน้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้ โดยการส่งเสริมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้อง รู้และเข้าใจเทคโนโลยีใหม่ มีทักษะใหม่ๆ พร้อมทั้งชี้แนะข้อดีข้อเสียให้ผู้เรียนได้ ครูจะต้องสามารถใช้ เทคโนโลยีส่งเสริมการศึกษาได้ มีทักษะการสอนเด็กให้เติบโตเต็มศักยภาพและสร้างผลงานใหม่ ๆ ครูจะต้อง ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กตามวัยและให้เด็กพัฒนาอย่างเต็มที่ตามศักยภาพของเด็ก เข้มแข็งในจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม ครูจะต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ รักษาคุณธรรมจริยธรรมมีบทบาทนำด้านการสอน และวิชาชีพ พัฒนาคุณภาพของโรงเรียนและในวิชาชีพพร้อมกับผู้บริหารมากขึ้น ครูจะต้องมีบทบาทต่อการ ส่งเสริม พัฒนา และประเมินผลการเรียนรู้และวิชาชีพในโรงเรียนร่วมกับบุคลากร ผู้บริหารและชุมชน (ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2556)

สำหรับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีแยก เป็น 4 สหวิทยาเขต ประกอบไปด้วย สหวิทยาเขตสัตตตบงกช สหวิทยาเขตปทุมเบญจา สหวิทยาเขตปทุมมิตร และสหวิทยาเขต : สวนเทพรัตน์ที่ปัทมเฉลิมพระเกียรติ ตัวชี้วัดประเด็นยุทธศาสตร์กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริม ศักยภาพของผู้เรียนให้มีความเป็นเลิศด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมโดยการบูรณา การแบบมีส่วนร่วมผู้เรียน ได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะและทักษะด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ การคิดขั้นสูง นวัตกรรมวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีดิจิทัล และภาษาต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เชื่อมโยงสู่อาชีพและการมี งานทำมีทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศผู้เรียน ได้รับการพัฒนาให้มีความเป็นเลิศทาง วิชาการ มีความสามารถในการแข่งขันทักษะทางวิชาการและวิชาชีพในระดับประเทศและระดับนานาชาติ สถานศึกษา ได้รับการส่งเสริมให้จัดการเรียนโดยใช้กระบวนการวิจัย พัฒนานวัตกรรม โดยความร่วมมือของ เครือข่ายและหน่วยงานภายนอก กลยุทธ์ที่ 2 เพิ่มขีดความสามารถให้ผู้เรียนมีทักษะในศตวรรษที่ 21 ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ให้เป็นผู้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 รวมถึงทักษะด้านภาษา ศิลปะ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และเพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้ มีศักยภาพสู่ความเป็นเลิศเสริมสร้างให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม มีจิตสาธารณะ และมีความเป็น พลเมืองไทยและความเป็นพลโลก ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัย เสริมสร้างโอกาส และความเสมอภาคเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมพัฒนาผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะ จรรยาบรรณวิชาชีพ และมาตรฐานทางวิชาชีพ พัฒนาระบบบริหาร การจัดการศึกษาโดยมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพตามหลักภาวะ 4 เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึง ประสงค์ของครู ตามหลักภาวะ 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี การบูรณาการพัฒนาระบบ นวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลให้ดียิ่งขึ้นไป (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, 2567)

หลักภาวนา 4 ในพระพุทธศาสนาเป็นหลักปฏิบัติ 4 ด้านที่ใช้เป็นคุณสมบัติของบุคคลท่านใช้ว่า 1) กายภาวนา คนเป็นภาวิตกาโย ตัวการกระทำเป็นกายภาวนา 2) ศีลภาวนา คนเป็นภาวิตสีโล ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา 3) จิตภาวนา คนเป็นภาวิตจิตโต ตัวการกระทำเป็นจิตภาวนา 4) ปัญญาภาวนา คนเป็นภาวิตปัญญา ตัวการกระทำเป็นปัญญาภาวนา เป็นเกณฑ์มาตรฐานขั้นพื้นฐานที่พระพุทธศาสนาใช้วัดการพัฒนา คือ บุคคลที่ดี ไม่เบียดเบียนทั้งตนเอง และไม่เบียดเบียนผู้อื่น เกณฑ์มาตรฐานนี้ มิใช่เป็นเพียงเครื่องวัดความถูกต้องชอบธรรมเท่านั้น แต่เป็นเครื่องวัดความสามารถด้วย คนที่ได้รับการพัฒนาย่อมมีความสามารถมากยิ่งขึ้นๆ ในการที่จะสร้างผลดีหรือทำประโยชน์ให้แก่ตน โดยไม่ต้องเบียดเบียนก่อโทษแก่ผู้อื่น คือ คนยังพัฒนายังมีความสามารถ ยิ่งเก่ง ก็ยิ่งทำให้โลกเบียดเบียนกันน้อยลง (lifestudies.net, 2567)

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี” เพื่อพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู กลุ่มปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูกลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจาจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาวิธีพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจาจังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจาจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 โรงเรียน โดยมีผู้บริหารและครูจำนวน 360 คน กำหนดโดยการเปิดตารางของ Krejcie and Morgan ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 186 คน ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 และระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ใช้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified random sampling)
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 รูป/คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวนา 4 2) กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา การใช้ภาษาและพิจารณาว่าแบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่โดยการหาดัชนี (index of congruence: IOC) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไปเพื่อจัดทำเป็นแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยซึ่งผลจากการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญปรากฏว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.5 - 1.00 5) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (tryout)

กับครูโรงเรียนธรรมศาสตร์คลองหลวงวิทยาคม ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลจากการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นปรากฏว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.874 6) นำเครื่องมือไปใช้โดยส่งแบบสอบถามผ่าน application line ส่วนตัวในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและแบบสอบถาม สภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี เป็นแบบสอบถามชนิดเลือกตอบจำแนกตามการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี จำนวน 9 ด้าน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบใช้มาตราวัดแบบ Likert Scale

3.2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นคำถามแบบปลายเปิด 4 ประเด็น เพื่อศึกษาวิธีพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักทฤษฎี 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจาจังหวัดปทุมธานี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จะใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย และข้อมูลการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ด้านครูย่อมพัฒนาตนทั้งในด้านวิชาชีพ ด้านครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ ด้านครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ ด้านครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง ด้านครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ ด้านครูต้องรักและเมตตาศิษย์ ด้านครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทาง สร้างสรรค์ และด้านที่อยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ตามลำดับดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี ในภาพรวม

สภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู กลุ่มสหวิทยาเขต ปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี	n = 186 คน			ลำดับ
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	
1. ครูต้องรักและเมตตาศิษย์	3.96	0.65	มาก	7
2. ครูต้องอบรม สั่งสอนฝึกฝน สร้างเสริมความรู้	4.04	0.54	มาก	6
3. ครูต้องประพฤติ ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์	4.07	0.57	มาก	4
4. ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ	4.07	0.61	มาก	3
5. ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง	4.04	0.56	มาก	5
6. ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ	4.27	0.54	มาก	2

7.	ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู	4.24	0.53	มาก	1
8.	ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทาง สร้างสรรค์	3.95	0.49	มาก	8
9.	ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ	3.55	0.76	มาก	9
ภาพรวม		4.02	0.25	มาก	

2. วิธีพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวะนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี เป็นการเน้นให้ครูมีความสามารถในการนำพาศิษย์และทีมงานในสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักภาวะนา 4 พัฒนาครูให้มีความเป็นผู้นำที่ดี ดังนี้

2.1 ภาวะนา (การพัฒนาภาวะนา) การพัฒนาภาวะนา ครูดูแลสุขภาพให้แข็งแรงและเต็มไปด้วยพลังในการทำงาน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเป็นผู้นำที่ดี เพราะครูต้องมีพลังงานในการทำหน้าที่เป็นผู้นำให้กับศิษย์และทีมงาน การดูแลสุขภาพและพลังในการทำงานครูที่มีร่างกายแข็งแรงสามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำได้เต็มที่ โดยไม่ประสบกับปัญหาทางสุขภาพที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงาน เช่น การยืนยงในกิจกรรมต่างๆ การให้คำแนะนำ และการให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นในการทำงานเป็นตัวอย่างในการดูแลตัวเองการรักษาสุขภาพและความแข็งแรงเป็นการแสดงถึงความสามารถในการจัดการกับตนเอง ครูที่มีสุขภาพดีจะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแบบอย่างให้กับศิษย์

2.2 ศิลภาวะนา (การพัฒนาศิลปะ) การรักษาศิลปะ ครูมีจริยธรรมและความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการเป็นผู้นำที่ดีในองค์กรการศึกษา ครูเป็นผู้นำที่มีความยุติธรรมและซื่อสัตย์ครูที่รักษาศิลปะจะมีความซื่อสัตย์และมีความยุติธรรมในการตัดสินใจและการกระทำ โดยไม่เลือกปฏิบัติหรือกระทำสิ่งที่ไม่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้ครูสามารถสร้างความไว้วางใจจากศิษย์และเพื่อนร่วมงานได้ การปฏิบัติตามหลักจริยธรรมที่ดีการปฏิบัติในทางที่ดีและมีศีลธรรมจะช่วยให้ครูสามารถเป็นผู้นำที่มีความน่าเชื่อถือ และทำให้ศิษย์และเพื่อนร่วมงานมองเห็นว่าครูเป็นแบบอย่างที่ดีควรปฏิบัติตาม

2.3 จิตภาวะนา (การพัฒนาจิตใจ) การพัฒนาจิตใจ ครูฝึกฝนให้ครูมีความสงบและมุ่งมั่นในการนำพาศิษย์ไปสู่การเรียนรู้และการพัฒนา โดยใช้ความเมตตาและการเข้าใจในผู้อื่นเป็นพื้นฐาน ครูเป็นผู้นำที่มีความเมตตาและเข้าใจผู้อื่นครูที่เป็นผู้นำต้องสามารถเข้าใจความต้องการของศิษย์และเพื่อนร่วมงาน และมีความเมตตาในการช่วยเหลือผู้อื่นให้เติบโตและประสบความสำเร็จการมีจิตใจที่มั่นคงและไม่หวั่นไหวต่อความยากลำบากการเป็นผู้นำที่ดีต้องมีความมั่นคงทางจิตใจในการตัดสินใจและการดำเนินการต่างๆ โดยไม่หวั่นไหวต่อปัญหาหรืออุปสรรค และต้องสามารถให้กำลังใจและแรงบันดาลใจแก่ศิษย์และทีมงานได้

2.4 ปัญญาภาวะนา (การพัฒนาปัญญา) การพัฒนาปัญญา ครูใช้ความรู้และทักษะในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ครูเป็นผู้นำที่ดีต้องสามารถใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาผู้อื่นได้ การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาครูที่เป็นผู้นำต้องสามารถใช้ความรู้และทักษะในการแก้ปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในห้องเรียนและในชุมชนการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพการพัฒนาผู้อื่นผู้นำที่ดีต้องสามารถพัฒนาและเสริมสร้างทักษะให้กับศิษย์และเพื่อนร่วมงาน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันเพื่อให้ทุกคนเติบโตไปพร้อมๆ กัน

3. แนวทางพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวะนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานีควรคำนึงถึง สภาพปัจจุบัน และ ปัจจัยสำคัญ ที่ส่งผลต่อการพัฒนา มีดังนี้

3.1. บริบทพื้นที่ ศึกษาปัญหาเฉพาะของกลุ่มสหวิทยาเขต เช่น ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่, จำนวนครูต่อห้องเรียน, หรือ การเข้าถึงทรัพยากรด้านการศึกษา สำนวญความคิดเห็นของ

ครู นักเรียน และชุมชน เกี่ยวกับลักษณะครูที่พึงประสงค์ในท้องถิ่น สภาพปัจจุบันที่อาจพบ ความแตกต่างของมาตรฐานการสอนในแต่ละโรงเรียน ครูบางส่วนอาจขาดโอกาสพัฒนาตนเองในด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม

3.2. ส่งเสริมการอบรมและพัฒนาวิชาชีพ ควรมีการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะทาง เช่น การใช้เทคโนโลยีในการสอน การวิจัยในชั้นเรียน หรือการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สร้างระบบ Coaching and Mentoring โดยครูผู้มีประสบการณ์ช่วยให้คำแนะนำกับครูรุ่นใหม่ ความหลากหลายในระดับความเชี่ยวชาญของครูในแต่ละโรงเรียน การเข้าร่วมอบรมอาจถูกจำกัดด้วยเวลาและงบประมาณ

3.3. การพัฒนาด้านจริยธรรมและคุณธรรม จัดกิจกรรมปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู เช่น การแลกเปลี่ยนแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมแก่นักเรียน สร้าง “ชมรมจริยธรรมครู” เพื่อร่วมกันสร้างต้นแบบด้านคุณธรรมในกลุ่มเขต ครูบางส่วนอาจเผชิญปัญหาความเครียดหรือแรงกดดันจากงานที่มากเกินไป ส่งผลต่อจริยธรรมในวิชาชีพ

3.4. การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีในท้องถิ่นใช้ความร่วมมือกับองค์กรในพื้นที่ เช่น สถาบันการศึกษาท้องถิ่น หรือหน่วยงานภาครัฐ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาครู สร้างแพลตฟอร์มออนไลน์สำหรับการเรียนรู้ร่วมกัน ของครูในเขต เช่น การแชร์บทเรียนหรือแนวทางการสอน

3.5. การวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จัดทำ เกณฑ์วัดคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ ที่ชัดเจน และนำไปใช้ประเมินทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม ใช้ผลการประเมินมาพัฒนา แผนการอบรมรายบุคคล (Individual Development Plan) เพื่อปรับปรุงจุดอ่อน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพครู ผู้วิจัยได้นำผลดังกล่าวมาจัดลำดับสภาพการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี เรียงลำดับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี ด้านที่น้อยที่สุด สอดคล้องกับการวิจัยของพรเพ็ญ ใจศิริ (2565) ที่ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารและครูโรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนขยายโอกาสในอำเภออุทัยมีความคิดเห็นต่อสภาพแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัล อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วยการรักษา วินัย ความประพฤติดี การทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี ความสามารถในการปฏิบัติงาน และความรู้ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมุห์สมนึก สมณธมโม (อุทัยแสงไพศาล) (2562) ที่พบว่า สภาพคุณลักษณะของครูตามหลักพรหมวิหาร 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านอุเบกขา ด้านกรุณา ด้านเมตตา และด้านมุทิตา ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำครูที่มีคุณธรรมและจริยธรรม สร้างความเชื่อมั่นและความเคารพในวิชาชีพครูในสังคม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมและคุณธรรม และชุมชนในทางสร้างสรรค์ ชักนำศิษย์ไปศึกษาในแหล่งวิทยาการชุมชน ได้ถามทุกข์

สุขของศิษย์อย่างสม่ำเสมอ เข้าใจความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น เลือกใช้วิธีการที่หลากหลายในการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของศิษย์เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีและมีประสิทธิภาพ ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับศิษย์แต่ละคนจะช่วยให้การเรียนการสอนมีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของศิษย์ในแต่ละรูปแบบการเรียนรู้ ทำให้ศิษย์สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่และมีพัฒนาการที่ดีในทุกด้าน ปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรมและคุณธรรมอย่างแท้จริงจะช่วยสร้างความไว้วางใจ ความยุติธรรม และความโปร่งใส ครูมีความพร้อมในการสร้างสรรค์การเรียนรู้และการรักษาความประพฤติและการแสดงออกของครู ควรเป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคม เคารพความรู้สึกรักของผู้อื่น สร้างแรงบันดาลใจแก่ศิษย์ เพื่อนครู แสดงออกถึงความรักในวิชาชีพและการเผยแพร่ผลงานต้องมาจากการกระทำที่เป็นรูปธรรมการพัฒนาตนเอง และการสร้างผลงานครูควรมุ่งมั่นพัฒนาทักษะและความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่องให้เกิดประโยชน์ในผลงานของเพื่อนร่วมวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระใบฎีกาเอกกมล กิตติภทโท (บุญเกิดรอด) (2562) ที่พบว่า สภาพการพัฒนาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21 คือ ครูต้องรักและเมตตา ศิษย์ ครูผู้สอนควรจะมีเมตตาต่อศิษย์เสมอตามความเหมาะสมของยุคร่วมสมัย ครูต้องอบรม สั่งสอน ฝึกฝน สร้างเสริมความรู้ต้องกระตุ้นนักเรียนให้เกิดการแสวงหาความรู้ให้เกิดทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงาม ครูต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญ ครูต้องไม่แสวงหาประโยชน์อันเป็นอามิสสินจ้าง ครูย่อมพัฒนาตน ทั้งในด้านวิชาชีพ ครูพึงช่วยเหลือเกื้อกูลครู และชุมชนในทางสร้างสรรค์ ครูย่อมรักและศรัทธาในวิชาชีพ ครู ปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และข้ออยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำ ครูผู้สอนควรจะมีเมตตาต่อศิษย์เสมอตามความเหมาะสมของยุคร่วมสมัยของจำนวนและโอกาสของนักเรียนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและไม่ใช้อารมณ์ในการสอนศิษย์มากเกินไป โดยให้ความเอาใจใส่ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจ ในการศึกษาแก่ศิษย์โดยเสมอหน้าให้ความสนใจของศิษย์อย่างจริงจัง

3. ผลการนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจางจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วยการคำนึงถึงบริบทพื้นที่ ความหลากหลายของวัฒนธรรมในพื้นที่ จำนวนครูต่อห้องเรียน หรือการเข้าถึงทรัพยากรด้านการศึกษา การพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม การส่งเสริมการอบรมและพัฒนาวิชาชีพ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะทาง การพัฒนาด้านจริยธรรมและคุณธรรม การจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู การใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีในห้องเรียนใช้ความร่วมมือกับองค์กรในพื้นที่ การวัดผลและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เกณฑ์วัดคุณลักษณะครูที่พึงประสงค์ที่ชัดเจนและการนำไปใช้ประเมินทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม การใช้ผลการประเมินนำมาพัฒนาแผนการอบรมรายบุคคลให้สมบูรณ์แบบ จากผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงหลักธรรมภาวนา 4 ที่ครูพึงประพฤติปฏิบัติตนในฐานะผู้นำและแบบอย่างที่ดีในด้านจริยธรรมและคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการพัฒนาทางศีลธรรมและคุณภาพชีวิตของผู้เรียน โดยการปฏิบัติตนดังกล่าวสามารถแสดงออกได้ผ่านพฤติกรรมและการกระทำที่ชัดเจน ต้องเป็นผู้นำที่เอาใจใส่ มีความใส่ใจในความต้องการและความรู้สึกของผู้เรียนสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองและสนับสนุนการแสดงออกของผู้เรียนอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพรเพ็ญ ใจศิริ (2565) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลอำเภออุทัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยด้านความรู้ ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน ด้านการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยครูควรนำหลักธรรมด้านภาวนา 4 อันได้แก่ กายภาวนา จิตภาวนา ศีลภาวนา ปัญญาภาวนา มาร่วมในการพัฒนา และแนวทางทางการพัฒนาคุณลักษณะ

อันพึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรมอำเภออุทัยจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คือ ครูควรนำหลักหลักธรรมด้านภาวนา 4 มาช่วยให้การพัฒนามีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น ด้านความรู้ครูผู้สอนควรนำหลักธรรมด้านปัญญาภาวนาด้านความสามารถในการปฏิบัติงานควรนำหลักธรรมด้านกายภาวนาด้านการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีครูควรนำหลักธรรมด้านจิตภาวนาและศีลภาวนา มาร่วมใช้ในการพัฒนาเพื่อให้ครูมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตรงตามยุคปัจจุบัน

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูตามหลักภาวนา 4 ในกลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี สรุปลักษณะที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของครูตามหลักภาวนา 4 กลุ่มสหวิทยาเขตปทุมเบญจา จังหวัดปทุมธานี ซึ่งเน้นส่งเสริมครูให้เป็นผู้นำด้านการศึกษาและพัฒนาชุมชน แนวทางเหล่านี้สามารถอธิบายได้ตามหลักภาวนา 4 ดังนี้

1. กายภาวนา (การฝึกฝนทางกาย) การพัฒนาด้านกายภาวนามุ่งเน้นให้ครูแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม ฝึกฝนและปรับปรุงการกระทำของครูเพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ เป็นแบบอย่างด้านการแสดงออกและการปฏิบัติตน ฝึกครูให้ตระหนักถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี

2. ศิลภาวณา (การพัฒนาศีล) การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์ การประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดี ครูควรแสดงออกถึงความซื่อสัตย์ สุจริต และความมีเมตตาในการปฏิบัติตน การไม่แสวงหาประโยชน์ส่วนตน ครูต้องยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ การช่วยเหลือเกื้อกูลชุมชน ครูควรมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนในเชิงสร้างสรรค์

3. จิตภาวณา (การพัฒนาจิตใจ) การฝึกจิตใจให้มั่นคง มีเมตตา และเป็นแรงบันดาลใจให้แก่ผู้อื่น การรักและเมตตาศิษย์ ครูควรใส่ใจศิษย์ สนทนาไต่ถามทุกข์สุข และช่วยเหลือศิษย์ในทุกด้านการส่งเสริมความสามัคคีในหมู่ครูควรร่วมมือและสนับสนุนเพื่อนร่วมงานในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนและชุมชนการเป็นแรงบันดาลใจครูควรปลูกฝังทัศนคติที่ดีและสร้างแรงจูงใจให้ศิษย์ใฝ่เรียนรู้

4. ปัญญาภาวณา (การพัฒนาปัญญา) การพัฒนาความรู้และความสามารถทางวิชาชีพให้สอดคล้องกับยุคสมัย การพัฒนาทักษะวิชาชีพ ครูควรเข้ารับการอบรมหรือศึกษาต่อ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และวิธีการสอนใหม่ๆ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ครูสามารถนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการสอน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสนใจของศิษย์ การเผยแพร่ผลงานครูควรนำผลงานที่ประสบความสำเร็จของตนเอง และเพื่อนครูมาเผยแพร่เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย อบอุ่น และเป็นมิตร เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากสภาพแวดล้อม เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายสบายใจกาย จะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว
 - 1.2 ด้านตัวผู้สอน ควรเพิ่มให้ผู้สอนมีทักษะการสื่อสารที่ดีทั้งการพูด การเขียน และการฟัง ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการติดตามผลและให้คำปรึกษาแนะนำผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จัดการชั้นเรียน ดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ และมีคุณธรรม
 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการศึกษาด้านครูพึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำจรรยาบรรณวิชาชีพครูในยุคไทยแลนด์ 4.0 โรงเรียนประถมศึกษา เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร
 - 2.2 ควรทำการศึกษาด้านการสร้างรูปแบบการปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมแก่นักเรียนเป็นพื้นฐานป้องกันในการดำเนินชีวิตประจำวัน
 - 2.3 ควรทำการศึกษาการจัดกิจกรรมพื้นฐานด้านคุณธรรมและจริยธรรมด้านชีวิตประจำวันแก่นักเรียนเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เข้ากับครู
-

เอกสารอ้างอิง

- พรเพ็ญ ใจศิริ. (2565). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในยุคดิจิทัลตามหลักพุทธธรรม
อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระใบฎีกาเอกกมล กิตติภทโท (บุญเกิดรอด). (2562). ศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะของครูในศตวรรษที่ 21
โรงเรียนประถมศึกษา เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์สมนึก สมณธโม (อุทัยแสงไพศาล). (2562). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะของครูตามหลักพรหม
วิหาร 4 ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ไพฑูรย์ สีนลารัตน์. (2556). การกวดวิชาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทย. รายงานการวิจัย.
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี. (2567). ข้อมูลพื้นฐานโรงเรียน. แหล่งที่มา https://data.bopp-obec.info/emis/school.php?Area_CODE=130001 สืบค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2567.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. (2567). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ
พ.ศ. 2566. แหล่งที่มา <https://spmpt.go.th/school/> สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567.
- สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. (2567). วิฤทธิการศึกษาไทย. แหล่งที่มา <http://thaipublica.org/2015/02/tutor-1>
สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2567.
- lifestudies.net. (2567). การพัฒนาที่ยั่งยืน : ภาวนา 4 – ธรรมานามัย. แหล่งที่มา
https://www.lifestudies.net/Article_202_11_20.html สืบค้นเมื่อ 1 สิงหาคม 2567.

รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต
คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
A MODEL FOR USING ONLINE PLATFORMS TO PROMOTE LEARNING ACTIVITIES
OF STUDENTS OF THE FACULTY OF SOCIAL STUDIES EDUCATION
MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

¹ฉัตรชัย ธารพล Chatchai Tanpon ²ชวาล ศิริวัฒน์ Chaval Siriwat

³นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ Niwes Wongsuwan

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: Chatchai.tanpon@hotmail.com

Article Received: February 20, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอการใช้รูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นของรูปแบบฯ ใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 62 คน ด้วยวิธีเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระยะที่ 3 ประเมินประสิทธิผลการพัฒนารูปแบบ โดยทดลองใช้แบบวัดทักษะ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบกับนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 62 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ การทดสอบค่าที ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต มีความสอดคล้องเชิงโครงสร้างโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) สารการเรียนรู้ 5) การวัดและประเมินผล ผลการประเมินการเรียนรู้ทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และนิสิตมีความพึงพอใจต่อรูปแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แพลตฟอร์มออนไลน์, กิจกรรมการเรียนรู้, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The objective of this research article was to develop the use of an online platform model to promote learning activities for students in the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. It was divided into 3 phases: Phase 1: Studying the problems and needs of the formats using a questionnaire with a sample group of 62 students of the Faculty of Education, Department of Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, using a purposive sampling method. Data were analyzed using statistical values, including mean and standard deviation. Phase 2: Developing the formats using focus group discussions with 9 experts to examine the appropriateness and structural consistency of the formats. Data were analyzed using content analysis and statistical analysis such as mean and standard deviation. Phase 3: Evaluating the effectiveness of the development of the formats by testing the skills test and questionnaires on satisfaction with the formats with 62 sample students. Data were analyzed using statistics such as t-tests, mean and standard deviation.

The results of the research found that: The online platform model was structurally consistent, overall, it was at the highest level, consisting of 1) Principles, 2) Objectives, 3) Learning management processes, 4) Learning content, and 5) Measurement and evaluation. The results of the evaluation of learning in using online platforms skills found that after studying, it was higher than before studying, with statistical significance at level 0.05, and students were satisfied with the model overall at the highest level.

Keywords: Online Platform, Learning Activities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

ยุคที่โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาการศึกษาและการบริหารภาครัฐเพื่อให้มีประสิทธิภาพจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง การศึกษาไม่เพียงแต่ต้องตอบสนองความต้องการในปัจจุบัน แต่ยังต้องเตรียมพร้อมคนไทยให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีการเสริมสร้างทักษะสำคัญที่จำเป็นในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่สามารถปรับตัวและเติบโตได้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว (มิ่งสรรพ ขาวสะอาด, 2565; Lindblom Charles E.V., 1986) การพัฒนาคุณภาพการศึกษามุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งเทคโนโลยีและสังคม นอกจากนี้ยังเน้นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่สามารถปรับตัวตามสถานการณ์และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานในอนาคต เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และทักษะการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง (สุรัตน์ จันทโซ และคณะ, 2566) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมสร้างทักษะและความสามารถของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับความท้าทายในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกิจกรรมการเรียนรู้เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา

ซึ่งสามารถทำให้การเรียนรู้มีความหลากหลายและมีประสิทธิภาพมากขึ้น (ชัชฎาภรณ์ แหวนเงิน และคณะ, 2566) การเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนจะช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะที่สำคัญในชีวิตจริง ในหลายประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา การใช้ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการทำงานร่วมกัน (Collaborative Learning) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ได้รับการพิสูจน์ว่าเป็นวิธีที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง การเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยให้ผู้เรียนไม่เพียงแต่ท่องจำเนื้อหา แต่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในสภาพแวดล้อมที่เป็นจริงได้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับอนาคตได้ดียิ่งขึ้น ในประเทศฟินแลนด์ การศึกษานับเป็นการสร้างประสบการณ์ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง โดยการเรียนรู้จะมุ่งเน้นที่การทำกิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตจริงได้ ซึ่งทำให้การศึกษาไม่น่าเบื่อหน่ายและมีความหมายสำหรับผู้เรียน (Sahlberg, 2011; Kolb, 1984) นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและสามารถใช้ความรู้ได้ในสถานการณ์จริง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการพัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสนใจและความสามารถของตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้กรอบของการเรียนในห้องเรียนทั่วไป ซึ่งสามารถเรียนรู้ได้ทั้งจากแพลตฟอร์มออนไลน์ หรือแอปพลิเคชันที่ช่วยให้การเรียนรู้สนุกและมีประสิทธิภาพ การใช้เทคโนโลยีเหล่านี้จะช่วยให้การศึกษาในประเทศไทยเติบโตและสามารถแข่งขันในระดับสากลได้ในอนาคต โดยสรุป การพัฒนาการศึกษาในปัจจุบันไม่เพียงแต่เน้นการให้ความรู้ แต่ยังต้องเตรียมทักษะที่สำคัญให้กับผู้เรียนในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและการเติบโตในศตวรรษที่ 21 การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและเน้นการใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้การศึกษาในประเทศไทยสามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงในอนาคต

การเรียนรู้ยุคการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน การศึกษาได้รับการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการพัฒนาเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยการใช้เครื่องมือและนวัตกรรมต่างๆ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 อีกด้วย (วิจารณ์ พานิช, 2556) โดยมุ่งเป้าเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต กิจกรรมการเรียนรู้ในยุคการเปลี่ยนแปลง ไม่เพียงแต่เน้นการให้ความรู้ แต่ยังมุ่งพัฒนาทักษะที่สำคัญ เช่น ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (critical thinking) การแก้ปัญหา (problem-solving) และการทำงานร่วมกับผู้อื่น (collaboration) (วิจารณ์ พานิช, 2555; 2565) ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการใช้ชีวิตและทำงานในอนาคต การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือช่วยให้กิจกรรมการเรียนรู้ สามารถเกิดขึ้นได้อย่างหลากหลายและมีความน่าสนใจมากขึ้น เช่น การเรียนรู้แบบออนไลน์ผ่านเว็บไซต์การศึกษาต่างๆ หรือการใช้แอปพลิเคชันที่ช่วยในการเรียนรู้ผ่านการเล่นเกมหรือทำแบบฝึกหัดออนไลน์ ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้เทคโนโลยี ได้แก่ การทำโครงการออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงผู้เรียนจากทั่วโลกเข้ามาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน หรือการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มการสอนออนไลน์ที่ให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามความสะดวก เช่น การทำสื่อการสอนด้วยการสร้างคลิปวิดีโอ หรือการเรียนรู้ผ่านคอร์สออนไลน์ที่ให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนตามความสนใจได้อย่างอิสระ กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหา แต่ยังเสริมสร้างความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะการทำงานในโครงการกลุ่มที่ต้องใช้เครื่องมือดิจิทัลในการสื่อสารและแบ่งปันข้อมูล ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน และการใช้ข้อมูลที่ค้นพบเพื่อสร้างผลงานใหม่ๆ (กัมปนาท คูศิริรัตน์ และนุชรัตน์ นุชประยูร, 2566; จิตติการณ เหมเกศรา และคณะ, 2566) การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องการกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ไม่เพียงแต่เน้นการ

ห้องจำ แต่ต้องเน้นการคิดและลงมือปฏิบัติจริง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในกิจกรรมการเรียนรู้ ช่วยเสริมทักษะสำคัญเหล่านี้ โดยที่ผู้เรียนจะได้ฝึกคิดวิเคราะห์และเรียนรู้จากการทำงานจริงๆ ในสภาพแวดล้อมที่สามารถเข้าถึงข้อมูลและเครื่องมือการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและสะดวกสบาย การเรียนการสอนในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ในยุคการเปลี่ยนแปลง และเสริมสร้างทักษะที่สำคัญของผู้เรียนให้พร้อมต่อการใช้ชีวิตในสังคมที่เต็มไปด้วยเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร การนำกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ใช้เทคโนโลยีมาใช้ในการสอน จะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ และผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการทำงานในอนาคตได้ พร้อมทั้งพัฒนาตนเองและเรียนรู้ตลอดชีวิต (ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580), 2561; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2556)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเรื่องรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตและเทคโนโลยีในยุคปัจจุบัน ซึ่งมีผลกระทบต่อการเรียนการสอนและการพัฒนาวิชาชีพครู การปรับตัวของบุคลากรทางการศึกษาในด้านการใช้เทคโนโลยีจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสาขาวิชาสังคมศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้จะสร้างแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนในคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา รวมถึงการส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูและการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอการใช้รูปแบบแพลตฟอร์มออนไลน์ในการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการจำเป็นของรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีขั้นตอนคือ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อเป็นกรอบของการศึกษาให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ 2) การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยเพศ อายุ และตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ และการวัดผลและการประเมินผล และนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item-Objective

Congruence Index) มีค่าความเที่ยงตรงทางเนื้อหาสูงกว่า 0.80 ขึ้นไป จากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient Cronbach) (Cronbach, L. J., 1990) ผลการวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 0.897 3) รวบรวมข้อมูล โดยการแจกแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 62 คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยใช้แบบฟอร์มออนไลน์ผ่านโปรแกรมประยุกต์ Application Line ส่วนตัว และวิเคราะห์แบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 มาออกแบบและพัฒนารูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ฉบับร่าง) ซึ่งประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) สารการเรียนรู้ 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 5) การวัดและการประเมินผล และทำการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ (Focus Group) จำนวน 9 รูป/คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม/ความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบฯ และรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ และสรุปผลโดยการวิเคราะห์ค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 ประเมินประสิทธิผลการพัฒนารูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปทดลองใช้กับนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง 62 คน เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบฯ ได้แก่ 1) ผลการเรียนรู้ทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต ก่อนเรียนและหลังเรียน และ 2) การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบวัดทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ การทดสอบค่าที ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีระดับความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประเด็นการประเมินความสอดคล้องเชิงโครงสร้าง	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. หลักการของรูปแบบ	4.66	0.50	มากที่สุด
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.69	0.42	มากที่สุด
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้	4.74	0.36	มากที่สุด
4. สารการเรียนรู้	4.88	0.33	มากที่สุด
5. การวัดและการประเมิน	4.61	0.48	มากที่สุด
รวม	4.71	0.35	มากที่สุด

รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เป็นเป็นกระบวนการทางสติปัญญาหรือกระบวนการทางสมองซึ่งบุคคลใช้ในการสร้างความเข้าใจหรือการสร้างประสบการณ์ให้แก่ตนเองเป็นกระบวนการทางสังคมซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้ทั้งจากการคิดและการกระทำ รวมทั้งการแก้ปัญหาและการศึกษาวิจัยต่างๆ ทำให้ผู้เรียนรู้สึกผูกพันเกิดความสนใจไปสู่การเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่นำมาซึ่งความสนุกสนานหรืออาศัยสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ส่งผลต่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเองทั้งด้านเศรษฐกิจ ความรู้สึก ความคิด และการกระทำเพื่อการดำรงชีวิตอย่างปกติสุขและสมเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นกระบวนการที่ยั่งยืนช่วยให้บุคคลและสังคมมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พัฒนานักศึกษาวิชาชีพรู้ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์เพื่อสรรค์สร้างผลงานในการพัฒนานวัตกรรมทางการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในชั้นเรียน

3. สารการเรียนรู้ 1) คำอธิบายรายวิชาวัตกรรมการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา คือ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบ การประยุกต์ใช้และการประเมินสื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร คุณธรรม และจริยธรรมในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษา ฝึกปฏิบัติการค้นคว้า หาข้อมูลจากแหล่งความรู้และฐานข้อมูลความรู้ วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดจากการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ฝึกปฏิบัติการออกแบบ ผลิต พัฒนา ประยุกต์ใช้และประเมินสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียนในกลุ่มสังคมศึกษา 2) วัตถุประสงค์ ให้ผู้เรียนมีความรู้ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการเรียนรู้ทางสังคมศึกษา มีทักษะพื้นฐานในการสร้างนวัตกรรม การเรียนการสอนที่เหมาะสม และสามารถออกแบบ ผลิต พัฒนา ประยุกต์ใช้และประเมินการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียนในกลุ่มสังคมศึกษา

4. กระบวนการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมที่มีขั้นตอนและเทคนิคตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมกับพุทธินิยม (Behavior Cognitivist) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้กระบวนการความคิดเพื่อสร้างสรรค์ผลงาน โดยมีกระบวนการ 5 ขั้นตอนต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 แจ้งจุดประสงค์ (Informing the learner of the objective) เป็นขั้นที่บอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้นโดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนเองได้นอกจากนั้นยังสามารถช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี

ขั้นที่ 2 สร้างความสนใจ (Gaining attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนเป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งสิ่งยั่วยุภายนอกและแรงจูงใจที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองด้วยครูอาจใช้วิธีการสนทนา ชักถาม ทายปัญหา หรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวและมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ 3 เสนอบทเรียนใหม่ (Presenting The Stimulus) เป็นขั้นเริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมมาประกอบการสอน เช่น นวัตกรรมการสร้างสื่อออนไลน์

ขั้นที่ 4 ให้งมมือปฏิบัติ (Eliciting The Performance) เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์

ขั้นที่ 5 นำเสนอผลงาน (Presentation) เป็นขั้นของการนำเสนอผลงานที่ผู้เรียนได้ออกแบบเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้

5. การวัดและการประเมินผล เป็นการแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้นสามารถช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการพัฒนาสื่อการสอนและเทคโนโลยีสารสนเทศ หลักการ และวัตถุประสงค์ของรูปแบบ การจัดการเรียนรู้ ซึ่งการวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีแบบทดสอบแบบข้อเขียน เพื่อให้นักศึกษาได้แสดงทัศนคติแนวคิด โดยมีผลการประเมิน ดังนี้

5.1 ผลการวัดทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า คะแนนทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต หลังเรียน ($\bar{X} = 41.24$, $SD. = 2.19$) สูงวก่อนเรียน ($\bar{X} = 25.96$, $SD. = 3.34$) ตามลำดับและเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวัดทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต

ผลการสอบ	จำนวนนักศึกษา	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t	Sig
ก่อนเรียน	62	50	25.96	3.34	45	24.35**	.00
หลังเรียน		50	41.24	2.19			

ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

5.2 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.61$, $SD = 0.24$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ ประกอบการจัดการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมาก แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. ด้านเนื้อหาสาระ	4.46	0.35	มาก
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	4.54	0.35	มากที่สุด
3. ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน	4.56	0.43	มากที่สุด
4. รวมด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้	4.56	0.38	มากที่สุด
5. รวมด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ	4.72	0.26	มากที่สุด
รวมค่าเฉลี่ยผลการประเมินความพึงพอใจ	4.61	0.24	มากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) สารการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผล รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 แจ้งจุดประสงค์ (Informing the learner of the objective) เป็นขั้นที่บอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับจากการเรียนบทเรียนนั้นโดยเฉพาะเพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียนเห็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียน ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนเองได้ นอกจากนี้ ยังสามารถช่วยให้ครูดำเนินการสอนตามแนวทางที่จะนำไปสู่จุดหมายได้เป็นอย่างดี ขั้นที่ 2 สร้างความสนใจ (Gaining attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งสิ่งยั่วยุภายนอกและแรงจูงใจที่เกิดจากตัวผู้เรียนเองด้วยครูอาจใช้วิธีการสนทนา ชักถาม ทายปัญหา หรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวและมีความสนใจที่จะเรียนรู้ ขั้นที่ 3 เสนอบทเรียนใหม่ (Presenting The Stimulus) เป็นขั้นเริ่มกิจกรรมของบทเรียนใหม่โดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมมาประกอบการสอน เช่น นวัตกรรมการสร้างสื่อออนไลน์ ขั้นที่ 4 เป็นขั้นที่ให้ลงมือปฏิบัติ (Eliciting The Performance) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ ขั้นที่ 5 นำเสนอผลงาน (Presentation) เป็นขั้นของการนำเสนอผลงานที่ผู้เรียนได้ออกแบบเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากผลตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพของการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมมีระดับความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สามารถนำไปใช้ทดลองได้ ทั้งนี้

อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้นักศึกษามีทักษะการผลิตสื่อการสอน และได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ และได้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์จนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้ง รูปแบบฯ ได้ถูกพัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจนที่มีการนำข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์และดำเนินการพัฒนาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบและการพัฒนา การทดลองใช้ และการประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรภา อรรถพร (2557) ที่พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) บทบาทผู้สอน 2) บทบาทผู้เรียน 3) ระบบจัดการเรียนรู้ 4) เนื้อหาของบทเรียน 5) การสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 6) การติดต่อสื่อสารผ่านเทคโนโลยี 7) กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ 8) การสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียน และ 9) การวัดและประเมินผล รูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ฯ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นศึกษาค้นคว้า 2) ขั้นเชื่อมโยงปัญหา 3) ขั้นระดมสมอง 4) ขั้นสังเกตการณ์ 5) ขั้นสะท้อนคิด

ผลการประเมินการเรียนรู้ทักษะการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจะลักษณะเป็นหลักการ แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อให้นักศึกษามีประสิทธิภาพ โดยการนำความต้องการ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ปฏิบัติและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกส่วนไปสู่การพัฒนาสอดคล้องกับผลการวิจัยของกัมปนาท คูศิริรัตน์ และนุชรรัตน์ นุชประยูร (2566) ที่พบว่า 1) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรีหลังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายสังคมแบบ Big Six Skills สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเครือข่ายสังคมนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของนิสิตได้ 2) ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนิสิตหลังจากการเรียนรู้ผ่าน Big Six Skills อยู่ในระดับดี ซึ่งบ่งชี้ว่ากิจกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการเตรียมความพร้อมให้กับนิสิตในโลกยุคใหม่ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนยอมรับและเห็นคุณค่าในการเรียนผ่านเครือข่ายสังคมแบบ Big Six Skills สรุปได้ว่า การใช้เครือข่ายสังคมแบบ Big Six Skills มีผลบวกต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการพัฒนาทักษะของนิสิตในศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งได้รับความพึงพอใจจากนักศึกษา ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จในการประยุกต์ใช้เทคนิคนี้ในการเรียนการสอน ผลการความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับ รองลงมาด้านสื่อและแหล่งเรียนรู้ประกอบการจัดการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศการเรียนการสอน และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนด้านเนื้อหาสาระมีความพึงพอใจมาก ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้สอนมีการวัดและการประเมินที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับภาระงาน ซึ่งผลที่ได้เป็นไปในลักษณะเดียวกับการงานวิจัยของสุพรรณิ บุญหนัก และคณะ (2564) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง คือ นักศึกษามีความพึงพอใจการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัย คือ รูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการส่งเสริมการเรียนรู้ กล่าวคือ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพสูง โดยการประเมินพบว่า แพลตฟอร์มออนไลน์นี้สามารถช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ของนิสิตในทุกด้านได้ดีซึ่งสะท้อนถึงความเหมาะสมและประสิทธิผลในการใช้งาน การตั้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้มุ่งสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์อย่างชัดเจน ก็จะทำให้การเรียนรู้มีทิศทางและโฟกัสที่ถูกต้อง การตั้งวัตถุประสงค์ที่มีความชัดเจนจึงช่วยเพิ่มความสำเร็จในกระบวนการเรียนรู้ นอกจากนี้ การใช้ การทดสอบก่อนและหลังเรียน ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการประเมินพัฒนาการของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถติดตามความคืบหน้าของการเรียนรู้และวิเคราะห์ผลที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ การทดสอบทั้งก่อนและหลังเรียนช่วยให้สามารถระบุช่องว่างในการเรียนรู้และจัดการกับความท้าทายที่เกิดขึ้นได้ดียิ่งขึ้น การประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและเกิดประโยชน์สูงสุด การเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริงช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเนื้อหาที่เรียนและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การประเมินผลครอบคลุมทั้งผู้สอนและผู้เรียน ยังเป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม การประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งผู้สอนและผู้เรียนช่วยพัฒนาผลการเรียนรู้ให้สมบูรณ์และมีทิศทางที่ดีขึ้น เพราะสามารถสะท้อนถึงการพัฒนาในทุกด้าน ไม่เพียงแต่ผู้เรียนเท่านั้น แต่รวมถึงการพัฒนาทักษะของผู้สอนด้วย และสุดท้าย การเพิ่มข้อสอบแบบข้อเขียน เพื่อประเมินทัศนคติ และการคิดเชิงวิพากษ์ ของผู้เรียนถือเป็นการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ในระดับลึก และพัฒนาความสามารถในการคิดและวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษานี้จึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปได้ ตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 ผู้บริหารคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์นำรูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปใช้และมีการติดตามวัดและประเมินผลอยู่เสมอ
 - 1.2 ผู้บริหารคณะครุศาสตร์ สาขาวิชาสังคมศึกษา ควรนำผลการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ได้จากใช้รูปแบบฯ มาพัฒนาปรับปรุงกิจกรรมให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรศึกษารูปแบบการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ของนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในคณะอื่นๆ จะช่วยให้ได้มุมมองและข้อเสนอแนะที่หลากหลายยิ่งขึ้น
 - 2.2 ควรศึกษาผลกระทบจากการใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในระยะยาว เพื่อประเมินผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นต่อการเรียนรู้และการพัฒนาของผู้เรียน จะช่วยให้แพลตฟอร์มเกิดการพัฒนารุดหน้าตลอดเวลา
 - 2.3 ควรนำเทคโนโลยีใหม่ๆ เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) หรือการเรียนรู้ผ่านเกม มาปรับใช้ในแพลตฟอร์ม จะช่วยเพิ่มความน่าสนใจและเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

- กัมปนาท คูศิริรัตน์ และนุชรรัตน์ นุชประยูร. (2566). การพัฒนานวัตกรรมสื่อดิจิทัลสำหรับแพลตฟอร์มการเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์การเคลื่อนที่. วารสารสนเทศ, 22(1), 29-43.
- จิตติการณ เหมเกตุรา และคณะ. (2566). การบริหารจัดการเรียนรู้ผ่านดิจิทัลแพลตฟอร์มในโรงเรียนประถมศึกษา. วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6(4), 277-288.
- จิรภา อรรถพร. (2557). การพัฒนารูปแบบการสอนเชิงรุกออนไลน์เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้ของนิสิตปริญญาบัณฑิต. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 9(4), 122-136.
- ชัชฎาภรณ์ แหวนเงิน และคณะ. (2566). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 1. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 10(12), 163-172.
- ประกาศ เรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580). (2561). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอน 82 ก หน้า 1-71. (13 ตุลาคม 2561).
- ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2556). การศึกษาไทย 4.0: การศึกษาเชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มิ่งสรรพ ขาวสอาด. (2565). อนาคตประเทศไทย พุทธศักราช 2585. เชียงใหม่: มูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ สยามกัมมาจล.
- วิจารณ์ พานิช. (2565). เอื้อระบบนิเวศเพื่อครูเป็นผู้ก่อการ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ สยามกัมมาจล.
- สุพรรณิ บุญหนัก และคณะ. (2564). รูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง. วารสารศรีล้านช้างปริทรรศน์, 7(2), 53-70.
- สุรัตน์ จันทโซ และคณะ. (2566). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษายุคพลิกผันที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 10(6), 117-127.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychological Testing. 5th ed. New York: Harper.
- Kolb, D. A. (1984). Experiential learning: Experience as the source of learning and development. Prentice Hall.
- Lindblom Charles E. V. (1986). The Policy-Making Process. Englewood Cliffs. N.J.: Prentice-Hall. Massic and Douglas.
- Sahlberg, P. (2011). Finnish lessons: What can the world learn from educational change in Finland? Teachers College Press.

ความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา*
THE NEED FOR PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF ADMINISTRATORS OF
EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE OFFICE OF THE PRIMARY
EDUCATION AREA, PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA

¹น้ำอ้อย สุนทรพฤกษ์ Numaoy Suntronpruk

²พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

³บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Numaoy086@gmail.com

Article Received: March 08, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีประชากรที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 285 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 165 คนด้วยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่เป็นจริงการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนามาก่อน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นทุกขั้นตอน $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.085-0.096 โดยภาพรวมค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ในที่นี้ คือ 0.090 และพบว่า อันดับ 1 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อันดับ 2 ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล อันดับ 3 ด้านการบริหารจัดการที่ดีแบบบริหารยุคใหม่ อันดับ 4 ด้านทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ดี อันดับ 5 ด้านบุคลิกภาพดี และอันดับ 6 ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้นำ

คำสำคัญ: ความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนประถมศึกษา

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์เรื่อง รูปแบบการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพตามหลักคุณธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This research article aimed to study the needs of professional development of school administrators under the Office of the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area. It was a quantitative research with a population of 285 school administrators in primary schools under the Office of the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area in the academic year 2024. The sample group was 165 people by opening the Krejcie and Morgan sample size table and analyzing the data using basic statistics, including percentage, mean, standard deviation, and needs.

The research results found that the actual situation of professional executive development for school administrators under the Office of the Primary Education Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya, overall, had a high average value. The situation that should be professional executive development for school administrators under the Office of the Primary Education Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya, overall, had the highest average value. When ranking according to the importance of the needs for professional executive development for school administrators under the Office of the Primary Education Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya, by specifying the most important needs and the urgent needs that must be developed first, it was found that the sample group had needs at every step, $PNI_{modified}$ was between 0.085-0.096. The overall $PNI_{modified}$ index value here was 0.090 and it was found that the first rank was transformational leadership, the second was far-sighted vision, the third was good management for modern executives, the fourth was good communication and interpersonal skills, the fifth was good personality, and the sixth was morality, ethics, and ethics of leaders.

Keywords: Professional Executive, Educational Institutions Administrators, Primary School

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 จ. โดยสรุปได้บัญญัติให้มีการดำเนินการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา ครอบคลุมให้เด็กได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมกับวัย และพัฒนาผู้ประกอบวิชาชีพครูและอาจารย์ ให้ได้ผู้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความรู้ความสามารถอย่างแท้จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566) สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษาและปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนประกอบด้วยบุคลากรหลายฝ่าย ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเจริญรุ่งเรืองในปัจจุบันนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต้องเร่งพัฒนาการจัดการศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ สิ่งสำคัญในการบริหารการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา คือ ระบบการบริหารและการจัดการศึกษาที่ดี มีคุณภาพมีมาตรฐานมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะนำไปสู่การพัฒนาเด็กไทยให้มีคุณภาพ มีมาตรฐานสูงขึ้นเทียบเท่าหรือใกล้เคียงกับนานาชาติอารยประเทศ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาทั้งระบบให้พร้อมรับมือสภาวะการณ์ต่างๆ

ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งต้องมึนวัตกรรมการจัดการศึกษา ปรับการบริหารสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การยกระดับการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากลรวมถึงการดำเนินการพัฒนาสถานศึกษาทุกด้าน (ปัญญากร เวชศาสตร์, 2565)

กระแสของความเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการแสวงหากลยุทธ์ในการพัฒนาความสามารถของประชากรในประเทศประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน ด้านการศึกษาก็มีการเปลี่ยนแปลงและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาปรับเปลี่ยนให้ทันกับกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยกลุ่มเป้าหมายที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคือกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มครูผู้สอน โดยที่เมื่อผู้บริหารมีความพร้อมและมีศักยภาพในการพัฒนาที่สามารถเป็นผู้นำให้แก่ครูผู้สอนในการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเมื่อผู้สอนมีความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญแล้วกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูที่มีคุณภาพย่อมส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการฝึกฝนและเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยการพัฒนาการศึกษาให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาชาตินั้นทำได้ยาก แต่นับเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งสามารถทำได้และมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ เพราะเป็นเรื่องที่อยู่ในใจของคนทุกคนเป็นโครงการที่อยู่ในความสนใจของผู้บริหารทั้งหลายที่ต้องหาหนทางในการพัฒนาโรงเรียนให้ มีประสิทธิภาพตามมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยผู้บริหารคือกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทในการดำเนินงานกระบวนการรูปแบบดังกล่าวเป็นเครื่องมือ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2556)

ในการศึกษาที่สามารถสร้างพัฒนาการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เพื่อเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนรากฐานความรู้ในการพัฒนาด้านการศึกษาให้มีทั้งประสิทธิภาพและประสิทธิผล อนึ่ง การจัดการศึกษาในปัจจุบันนั้นได้มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงโดยยึดแนวทางตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติที่มีการกระจายอำนาจในการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ดำเนินการไปคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง (ประเวศ วะสี, 2550) ในการบริหารงานของสถานศึกษานั้น ดำเนินไปโดยมีผู้บริหารสถานศึกษาโดยมีการสนับสนุนจากผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์ หรือผู้แทนศาสนาอื่นในพื้นที่ (ทิตนา เขมมณี, 2555)

ด้วยหลักการที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษานี้ ทำให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีการกำหนดบทบาทของตนหลายอย่างในการบริหารจัดการสถานศึกษาของตนให้สามารถขับเคลื่อนไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยต้องมีการกำหนดบทบาทของตนเองให้ชัดเจนในฐานะที่เป็นผู้นำสถานศึกษาและจำเป็นต้องกำหนดบทบาทในการดำเนินงานกับคณะบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกัสถานศึกษาเพื่อให้มีการประสานความร่วมมือในการทำกิจกรรมภายในสถานศึกษาร่วมกันรวมทั้งการกำหนดบทบาทในการบริหารจัดการภาระงานทั้งระบบของโรงเรียนให้ดำเนินไปได้อย่างเป็นระบบและมีความชัดเจนในการดำเนินงานตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้นั้น คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งโรงเรียน ซึ่งการจะทำให้ได้ผลเช่นนั้นจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ผู้นำสถานศึกษาต้องมีแนวทางหลักทฤษฎีเพื่อนำมาใช้เป็นกลไกสำคัญเพื่อที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาทั้งระบบและการบริหารงานวิชาการนั้นเป็นภารกิจที่สำคัญยิ่งของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะต้องกำหนด แผนงาน วิธีการ ตลอดจนขั้นต่างๆ ในการปฏิบัติงานไว้อย่างมีระบบ เพราะถ้าระบบบริหารภายในสถานศึกษาไม่ดีจะกระทบกระเทือนต่อส่วนอื่นๆ ของหน่วยงานได้

ดังนั้นความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษาจึงขึ้นอยู่กับสมรรถภาพของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสำคัญ การบริหารสถานศึกษาเป็นแหล่งพัฒนาประชากรของประเทศที่สำคัญยิ่งเป็นหน่วยที่ใช้คน เงิน วัสดุอุปกรณ์จำนวนมากมาย หากการจัดบริหารงานในโรงเรียนขาดประสิทธิภาพ ผลผลิตของโรงเรียนคือนักเรียนที่สำเร็จออกไปย่อมมีประสิทธิภาพต่ำ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาประเทศย่อมล่าช้าตามไปด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาความต้องการจำเป็น การพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในการดำเนินงานบริหารสถานศึกษาและพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 285 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา, 2566)

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ปีการศึกษา 2567 จำนวน 165 คน โดยการเปิดตารางขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970) และเลือกแบบเจาะจงผู้ให้ข้อมูลวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเพื่อการศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มี 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ในประเด็นต่อไปนี้ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ขนาดโรงเรียน และประสบการณ์ในการทำงาน และตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริง และสภาพที่ควรจะเป็นของการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยมีคำถามเกี่ยวกับความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา 6 ด้าน คือ 1) ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้นำ 2) ด้านการบริหารจัดการที่ดีแบบผู้บริหารยุคใหม่ 3) ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล 4) ด้านบุคลิกภาพดี 5) ด้านทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ดี และ 6) ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Type) (Likert, R.,1967) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 1) ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือ เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเพื่อสร้างเครื่องมือ เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2) นำแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาฯ ปรึกษา เพื่อพิจารณาตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามในเบื้องต้น 3) ตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ทำการตรวจสอบประเมิน โดยใช้ดัชนีความสอดคล้อง IOC (Item Objective Congruence Index) โดยใช้สูตรในการคำนวณดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistency : IOC) (สุวิมล ติรกันันท์, 2550) 4) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีบริบทใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) จำนวน 30 ชุด โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) เป็นเกณฑ์ชี้วัดว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง โดยถือเกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟา ระหว่าง 0.60-1.00 เป็นเกณฑ์ชี้วัดว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง โดยงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาเรียบร้อยแล้วไปทำ Try out จำนวน 30 ชุด และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.988 ซึ่งถือว่าเครื่องมือมีคุณภาพสามารถนำไปใช้เพื่อทำการเก็บข้อมูลได้ 5) ปรับปรุงแบบสอบถามให้สมบูรณ์ ก่อนนำแบบสอบถามไปแจกกับกลุ่มตัวอย่าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และ เขต 2 เพื่อขอความร่วมมือในการแจกแบบสอบถามกับ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

3.2 นำหนังสือขอความร่วมมือส่งไปยังกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ใน การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการส่งแบบสอบถามอิเล็กทรอนิกส์ (Google form) ผ่านโปรแกรม ประยุกต์ (Application line) ส่วนตัว

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จะใช้ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

4.2 ข้อมูลระดับความคิดเห็นความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ใช้การวิเคราะห์หา ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.3 แปลความหมายของค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคำตอบ โดยภาพรวมราย ด้าน และรายชื่อที่คำนวณได้ นำมาแปลผลตามเกณฑ์การแปลผลของบุญชม ศรีสะอาด (2545)

4) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index (PNI_{modified}) (สุวิมล ว่องวานิช, 2542) ซึ่ง นางลักษณ์ วิรัชชัย และ สุวิมล ว่องวานิช (2558) ได้ปรับสูตรการคำนวณมาจากดัชนี PNI โดยการหารค่าผลต่างของ (I-D) โดยใช้ หลักการกำหนดความต้องการจำเป็นจากระดับของสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีดังนี้

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนี $PNI_{modified}$ ของสภาพที่เป็นจริง สภาพที่ควรจะเป็น และความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

	การพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา	สภาพที่เป็นจริง			สภาพที่ควรจะเป็น			$PNI_{modified}$	อันดับที่ $PNI_{modified}$
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1	ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้นำ	4.54	0.49	มากที่สุด	4.93	0.18	มากที่สุด	0.085	6
2	ด้านการบริหารจัดการที่ดีแบบผู้บริหารยุคใหม่	4.47	0.57	มาก	4.89	0.24	มากที่สุด	0.093	3
3	ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล	4.47	0.55	มาก	4.89	0.22	มากที่สุด	0.095	2
4	ด้านบุคลิกภาพดี	4.53	0.53	มากที่สุด	4.92	0.21	มากที่สุด	0.086	5
5	ด้านทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ดี	4.51	0.62	มากที่สุด	4.90	0.22	มากที่สุด	0.087	4
6	ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง	4.50	0.58	มาก	4.94	0.20	มากที่สุด	0.096	1
	ภาพรวม	4.50	0.53	มาก	4.91	0.19	มากที่สุด	0.090	

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพที่เป็นจริงการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.53) และสภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.91$, S.D. = 0.19) เมื่อพิจารณารายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการความจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาก่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นทุกขั้นตอน $PNI_{modified}$ อยู่ระหว่าง 0.085-0.096 โดยภาพรวมค่าดัชนี $PNI_{modified}$ ในที่นี้ คือ 0.090 และพบว่า อันดับ 1 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ($PNI_{modified} = 0.096$) อันดับ 2 ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล ($PNI_{modified} = 0.095$) อันดับ 3 ด้านการบริหารจัดการที่ดีแบบผู้บริหารยุคใหม่ ($PNI_{modified} = 0.093$) อันดับ 4 ด้านทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ดี ($PNI_{modified} = 0.087$) อันดับ 5 ด้านบุคลิกภาพดี ($PNI_{modified} = 0.086$) และอันดับ 6 ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้นำ ($PNI_{modified} = 0.085$)

อภิปรายผลการวิจัย

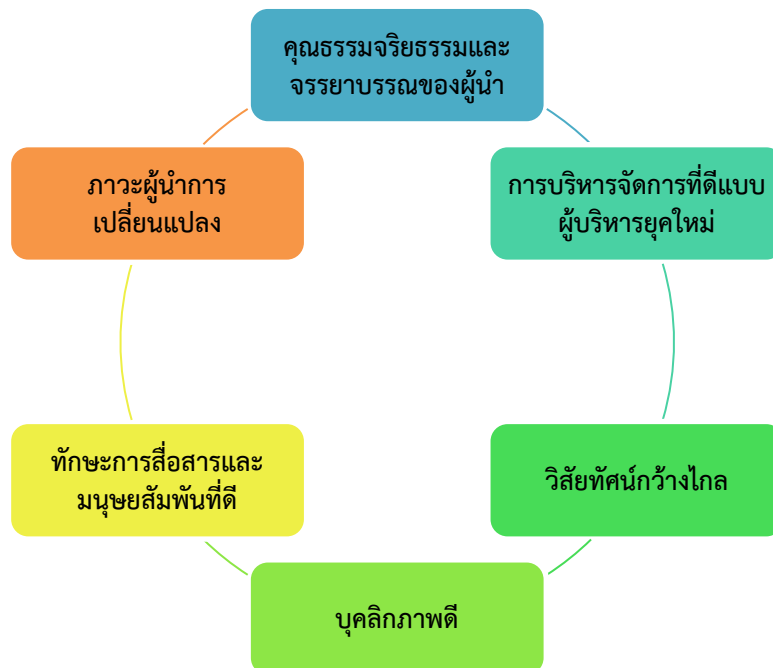
การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า สภาพที่เป็นจริงการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สภาพที่ควรจะเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเรียงลำดับตามความสำคัญของความต้องการความจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยระบุความต้องการความจำเป็นที่มีความสำคัญมากที่สุด และมีความเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนามาก่อน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการจำเป็นทุกขั้นตอน PNImodified อยู่ระหว่าง 0.085-0.096 โดยภาพรวมค่าดัชนี PNImodified ในที่นี้ คือ 0.090 และพบว่า อันดับ 1 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง อันดับ 2 ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล อันดับ 3 ด้านการบริหารจัดการที่ดีแบบผู้บริหารยุคใหม่ อันดับ 4 ด้านทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ดี อันดับ 5 ด้านบุคลิกภาพดี และอันดับ 6 ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้บริหาร เป็นเพราะว่าบริบทการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเทคโนโลยี นโยบาย และความต้องการของสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำพาโรงเรียนให้สามารถปรับตัวและพัฒนาได้อย่างทันต่อสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ต้องการผู้บริหารที่สามารถสร้างวิสัยทัศน์ใหม่ๆ กระตุ้นการทำงานร่วมกัน และส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร อีกทั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองให้มีความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยาและชุมชน อาจคาดหวังให้ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทในการนำการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในพื้นที่ ซึ่งความคาดหวังเหล่านี้อาจเป็นแรงผลักดันให้ผู้บริหารต้องการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเอง ซึ่งมีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของตรีนุช ศรีสวัสดิ์ และพรหมพิริยะ พนาสนธิ์ (2566) ที่พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับบทบาทหน้าที่ของครูในการทำงาน ในตำบลทุ่งมหาเจริญ อำเภอมัญจาคีรี จังหวัดสระแก้ว ในภาพรวม มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลาง กล่าวคือถ้าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารดี บทบาทหน้าที่ของครูในการทำงานก็จะดีตามไปด้วย โดยสรุปองค์ความรู้การวิจัย คือ ความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับบทบาทหน้าที่ของครู ประกอบด้วยภาวะผู้นำสัมพันธ์กับประสิทธิผลของงาน ในปัจจุบันภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนต้องคำนึงถึงภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยเฉพาะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน 4 ด้านคือ 1) การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) การสร้างแรงบันดาลใจ 3) การกระตุ้นทางปัญญา 4) การคำนึงความเป็นปัจเจกบุคคล ถ้าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารดีจะส่งผลให้บทบาทหน้าที่ของครูดีตามไปด้วยเช่นกัน ยังสอดคล้องกับการวิจัยของพระสรศักดิ์ สมนต์ปาสาทิโก, เพลด็จ จงสกุลศิริ และพีรวัฒน์ ชัยสุข (2567) ที่พบว่า สภาพการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรีเขต 2 ความคิดเห็นโดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของธนากร คุ่มนายอ (2562) ได้ศึกษาเรื่องภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัด

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและประสิทธิผลของโรงเรียน ตามความเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

จากภาพที่ 1 อธิบายได้ว่า ความต้องการจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผู้บริหารที่ความรู้ความสามารถใช้ศาสตร์และศิลป์ในการบริหารงาน ต้องมีประสบการณ์มุ่งส่งเสริมพัฒนา บริหารจัดการและใดๆ ดำเนินการให้ผู้เรียนทุกคนได้เกิดการเรียนรู้ อย่างมีคุณภาพ มุ่งมั่นในการที่จะจัดการการศึกษาที่สมบูรณ์แบบในการบริหารงาน มีความพยายามและอดทน มุ่งมั่นทำงาน นำพาให้องค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้บริหารหรือองค์กรอื่นๆ ได้ดังนี้

1. คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้นำ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงพฤติกรรมว่ามีคุณงามความดี เป็นแบบอย่างของผู้มีมาตรฐานวิชาชีพทางคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพชั้นสูง ตัดสินใจในกรอบความคิดทางจริยธรรม มีเหตุผลและมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แก้ปัญหาด้วยหลักเมตตาธรรม พัฒนาและสนับสนุนด้านคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนของโรงเรียนมีความปรารถนาดี ประพฤติตนเสมอต้นเสมอปลาย

2. การบริหารจัดการที่ดีแบบผู้บริหารยุคใหม่ การที่ผู้บริหารสถานศึกษา มีการกำหนดแผนการดำเนินการและวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย บริหารจัดการตามหลักและกระบวนการจัดการเน้นการกระจาย

อำนาจ ใช้กระบวนการมีส่วนร่วม จัดลำดับความสำคัญของงานทบทวนโครงสร้างองค์กรและระบบการจัดการ พัฒนาระบบการวางแผนงบประมาณ จัดทำรายงานการปฏิบัติการตามแผนสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโครงสร้างองค์กร

3. วิสัยทัศน์กว้างไกล การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถมองเห็นเหตุการณ์ในอนาคตและคาดการณ์ได้อย่างแม่นยำด้วยสายตาวัดที่กว้างไกล สร้างวิสัยทัศน์พัฒนาโรงเรียนชุมชนการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงองค์กร วิเคราะห์และแก้ปัญหาโดยใช้เทคนิคการแก้ปัญหาและทักษะการตัดสินใจ วางแผนกลยุทธ์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม นำเสนอวิสัยทัศน์สู่ชุมชนสังคมของโรงเรียน ตรวจสอบ ติดตาม การกิจของชุมชนและโรงเรียน

4. บุคลิกภาพดี การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีบุคลิกภาพที่ดี แต่งกายสุภาพ สะอาดเรียบร้อย มีนิสัยสุภาพอ่อนโยน มีความเชื่อมั่นในตนเองและให้เกียรติทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีอารมณ์มั่นคงเป็นแบบอย่างที่ดี ในการอุทิศตนทำงาน เหมาะสมในการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา นักเรียนและคนในสังคม

5. ด้านทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ดี การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการสื่อสาร สร้างความสัมพันธ์ร่วมมือกับครู วางแผนและจัดทำหลักสูตร พัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เน้นการปฏิบัติเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน มีการจัดโครงสร้างองค์กร สนับสนุนสื่อการเรียนรู้ สนับสนุนและสนองตอบการเรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน สนับสนุนการใช้เทคโนโลยี บูรณาการกิจกรรมในการเรียนการสอน อำนวยความสะดวกในการพัฒนาความก้าวหน้าในวิชาชีพ

6. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาใช้อิทธิพล ในการนำพาครูหรือบุคลากรทางการศึกษา รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาเช่นผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน องค์กร แสวงหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง กล้าคิด กล้าทำและกล้า นำเสนอโครงการใหม่ๆ สร้างกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้สามารถ โน้มน้าวจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชาในการทำกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างศักยภาพมาร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้บรรลุวัตถุประสงค์มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
ผลการศึกษาความต้องการจำเป็นความเป็นผู้บริหารมืออาชีพ สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา มีผลการวิจัยที่ควรนำไปใช้ดังนี้
 - 1.1 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รายชื่อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับพัฒนาก่อนคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สร้างนวัตกรรมใหม่ๆ
 - 1.2 ด้านวิสัยทัศน์กว้างไกล รายชื่อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับพัฒนาก่อนคือ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำวิสัยทัศน์มากำหนดกลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษาได้
 - 1.3 ด้านการบริหารจัดการที่ดีแบบผู้บริหารยุคใหม่ รายชื่อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับพัฒนาก่อนคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีการพัฒนานวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการการศึกษา
 - 1.4 ด้านทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ดี รายชื่อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับพัฒนาก่อนคือ ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ปฏิภาณไหวพริบในการพูดคุยและมีความอ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจให้ความช่วยเหลือครูในการจัดการเรียนการสอน

1.5 ด้านบุคลิกภาพดี รายชื่อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับพัฒนาก่อนคือ ผู้บริหารสถานศึกษามีความมั่นคงในอารมณ์ เชื่อมมั่นในตนเอง

1.6 ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณของผู้นำ รายชื่อที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับพัฒนาก่อนคือ ผู้บริหารสถานศึกษาประพฤติปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย เหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผลการวิจัยความต้องการความจำเป็นการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า ความต้องการจำเป็น อันดับ 1 ด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาความเป็นผู้บริหารมืออาชีพตามหลักพุทธธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ตรีสุข ศรีสวัสดิ์ และพรหมพิริยะ พนาสนธิ์. (2566). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับบทบาทหน้าที่ของบุคลากรทางการศึกษาในการทำงานของโรงเรียน ตำบลทุ่งมหาเจริญ อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสระแก้ว. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(3), 247-260.
- ทิตินา แคมมณี. (2555). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธนากร คุ่มนายอ. (2562). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22. วิทยานิพนธ์ครุศาสตร มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวานิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: ชมรมเด็ก.
- ประเวศ วะสี. (2550). การเรียนรู้ใหม่ไปให้พ้นวิกฤต. กรุงเทพมหานคร: ร่วมด้วยช่วยกัน.
- ปัญญากร เวชชาศาสตร์. (2565). รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 9(1), 234.

- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2556). สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสกับการปฏิรูปการศึกษาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.
- พระสรศักดิ์ สมนต์ปาสาทิโก, เฝด็จ จงสกุลศิริ และพีรวัฒน์ ชัยสุข. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(1), 64-75.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา. (2566). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา.
- สุวิมล ตีรกานันท์. (2550). การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2542). การสังเคราะห์เทคนิคที่ใช้ในการประเมินความต้องการจำเป็นในนิสิตคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานวิจัย. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V. and D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

**แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4
ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา**
**GUIDELINES FOR LEARNING MANAGEMENT USING AN ONLINE MEDIA
ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF FOUR IDDHIPADA OF
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA VOCATIONAL COLLEGE**

¹อุดมลักษณ์ พิศรูป Udomluk Phitrup ²สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai
³พระมหาชำนาญ มหาชาโน PhramahaChamnan Mahachano
^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Udomluk_Phitrup@outlook.co.th

Article Received: March 01, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ 2) เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประชากรทั้งหมดที่เป็นครูในวิทยาลัยอาชีวศึกษา จำนวน 112 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติการวิจัย คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 7 รูป/คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ด้านอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ด้านการออกแบบบทเรียนออนไลน์ ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์ ด้านการเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ 2) วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ 5 ด้าน บุคลากรตามหลักอิทธิบาท 4 คือ (1) ฉันทะ ความรักงาน (2) วิริยะ ความเพียรสู้งาน (3) จิตตะ ความใส่ใจงาน (4) วิมังสา การพิจารณาด้วยปัญญา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา และ 3) แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย (1) การเลือกแพลตฟอร์มการสอน การเลือกแพลตฟอร์มที่ตอบสนองความต้องการของทั้งนักเรียนและครู การมีระบบประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การควบคุมเวลาการเข้าถึงเนื้อหาได้ การมีเครื่องมือติดตามความตั้งใจของนักเรียน (2) การออกแบบบทเรียนออนไลน์ การมีเนื้อหาที่น่าสนใจและดึงดูดใจ การใช้สื่อมัลติมีเดียที่หลากหลาย การมีเนื้อหาสั้นกระชับและตรงประเด็น การมีโครงสร้างบทเรียนชัดเจนและแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนย่อยๆ การประเมินผลเป็นระยะ (3) การใช้สื่อในการสอนออนไลน์ การใช้สื่อที่สามารถวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อที่ช่วยให้นักเรียนจดจ่อกับเนื้อหาได้โดยไม่ถูกรบกวน การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (4) การวัดและประเมินผล การออกแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายและ

เชื่อมโยงกับทักษะอาชีพ การประเมินผลด้วยโครงการหรือภารกิจ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล
ตัวเอง การประเมินผลอย่างต่อเนื่องและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง และ (5) อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้
ออนไลน์ การประเมินและปรับปรุงระบบการเรียนออนไลน์อย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและ
ตรวจสอบได้ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้เรียนเพื่อปรับปรุง การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้
คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้, สื่อออนไลน์, หลักอิทธิบาท 4 , วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

Abstract

This research article aimed to 1) study the status of learning management using an online media, 2) study the methods of learning management using an online media according to the principles of the Four Iddhipāda (Basis for Success), and 3) propose guidelines for learning management using an online media according to the principles of the Four Iddhipāda of Phranakhon Si Ayutthaya Vocational College. It was a mixed-method research. The quantitative research used a questionnaire of the entire population of teachers in the vocational college, totaling 112 people. The research statistics were analyzed, namely percentage, frequency, mean, and standard deviation. The qualitative research was conducted by interviewing 7 key informants. The data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) The overall and individual learning management conditions using online media of vocational colleges were at a high level in all 5 aspects: measurement and evaluation of learning management, obstacles to online learning management, online lesson design, use of media in online teaching, and selection of learning management platforms, respectively. 2) The method of learning management using an online media according to the principle of the Four Iddhipāda was a guideline for learning management using an online media in 5 aspects, integrated according to the principle of the Four Iddhipāda: (1) Chanda: love of work, (2) Viriya: diligence in working, (3) Citta: care for work, (4) Vīmaṃsā: investigate work with wisdom, to be beneficial to the development of learning management in Phranakhon Si Ayutthaya Vocational College. 3) The guidelines for learning management using an online media according to the principle of the Four Iddhipāda consisted of (1) Selecting a teaching platform, selecting a platform that meets the needs of both students and teachers, having an efficient evaluation and data analysis system, controlling the time of access to content, having tools to track student intentions. (2) Designing online lessons, having interesting and attractive content, using a variety of multimedia, having concise and to-the-point content, having a clear lesson structure and dividing content into small sections. (3) Periodic assessment, using media in online teaching, using media that can continuously measure and evaluate learning outcomes, using media that help students focus on content without being distracted, creating motivation to learn. (4) Measurement and assessment, designing diverse and professionally skilled instruction, project-based or task-

based assessment, allowing learners to participate in self-evaluation, continuous assessment and use of data from multiple sources, and (5) Barriers to organizing online learning, continuous evaluation and improvement of the online learning system, using appropriate and verifiable technology, listening to learners' feedback for improvement, creating motivation in learning.

Keywords: Learning Management, Online Media, Principles of Four Iddhipāda, Phra Nakhon Si Ayutthaya Vocational College

บทนำ

ยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) ที่มีการเปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการใช้เทคโนโลยีเชื่อมต่อข้อมูลต่างๆ ของทุกภูมิภาคและทั่วโลกเข้าด้วยกัน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และนวัตกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทรัพยากรธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและสังคม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการจัดการศึกษา ดังนั้นการจัดการศึกษาทั่วโลกในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการจัดการศึกษาที่ต้องเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพโดยให้ผู้เรียนมีความรู้ ทักษะความสามารถและสมรรถนะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน (วราพร คำจับ, 2562)

สื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการเป็นเครื่องมือที่ครูและนักเรียนสามารถนำมาช่วยในการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเอกสาร การให้งานการนำเสนอ การอภิปรายแสดง ความคิดเห็น ฯลฯ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความรู้ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม การนำสื่อสังคมออนไลน์มาใช้ในการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงผลกระทบ ทางด้านลบที่จะตามมาด้วย ควรปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดี ชี้แนะการใช้งานที่ถูกต้องสร้างความรู้เท่าทันสื่อ เพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้บริโภคสื่อ โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน ในการเปิดรับเนื้อหา ผ่านสื่อในเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ และประเมินสื่อ การสร้างความรู้เท่าทันสื่อนี้ โดยส่วนใหญ่แล้วจะเกิดจากการเรียนรู้ของเด็กผ่านการชี้แนะของครูและผู้ปกครอง รวมถึงการพัฒนาความคิดในเชิงวิเคราะห์วิพากษ์ของเด็กเองผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงนั่นเอง ทั้งหมดนี้เพื่อให้นักเรียนสามารถนำโซเซียลมีเดียมา ช่วยพัฒนาความรู้และทักษะอย่างถูกวิธี ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2567)

การประยุกต์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการเรียนการสอน เป็นการนำแหล่งข้อมูล ภาพ เสียง และปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในเครือข่ายสังคมมาเป็นสื่อ เครื่องมือ และใช้แหล่งความรู้ที่หลากหลายทำให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่ เมื่อจะนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของสื่อสังคมออนไลน์มาเป็นกรอบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนี้ 1) การร่วมมือ (Collaboration) เป็นการแบ่งกลุ่มผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อยตามประเด็นหัวข้อที่ นักเรียนสนใจ มีการกำหนดบทบาท หน้าที่และความรับผิดชอบ โดยสมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องร่วมมือกัน เช่น Group (กลุ่มร่วมมือกันเรียนรู้) และ Member (การเป็นสมาชิกในกลุ่ม) 2) การสื่อสาร (Communication) เป็นการใช้ช่องทางของสื่อสังคมออนไลน์ในการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยน สอบถาม ติดตาม แสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ในสถานที่และเวลาที่ แตกต่างกันไป เช่น Facebook จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) กระดานสนทนา (Web Board) การ

พูดคุย(Chat) 3) บริบททางสังคม (Social Context) เป็นองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อม ความสัมพันธ์ ช่องทาง สถานที่ เวลา และสถานการณ์หรือเรื่องราวที่กำหนดให้ผู้เรียนเข้าไปร่วมทำกิจกรรมการเรียนรู้ โดยสมาชิกทุกคนในห้องต้องเข้า ร่วมกลุ่มจึงจะสามารถทำกิจกรรมได้ และมีการเชื่อมโยงเพื่อการสื่อสารกับกลุ่ม ในเฟสบุ๊ค (Facebook) 4) เทคโนโลยี (Technologies) อาศัยเทคโนโลยีเครือข่ายในรูปแบบของสื่อสังคม ออนไลน์ เป็นสื่อกลางในการติดต่อสื่อสารเพื่อเพิ่ม ศักยภาพในการเรียนรู้ การสื่อสารในลักษณะของการโต้ตอบ เช่น Facebook, Blog, YouTube, E-mail (Discussion, Web Board, Chat, Comment, Reply) แบบทดสอบออนไลน์ รวมถึงการ เชื่อมโยงไปยังแหล่งทรัพยากรสารสนเทศอื่นๆ 5) การแบ่งปัน (Sharing) หรือการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นกระบวนการสำคัญในการจัดการความรู้ ข้อมูล แหล่งข้อมูล ภาพ เสียง เนื้อหา ผ่านสื่อสังคมออนไลน์เพื่อแบ่งปันให้กับสมาชิกในกลุ่มโครงการและใน เครือข่าย 6) ความสัมพันธ์ (Connections) โดยการให้สมาชิกทุกคนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทั้งในส่วนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันทั้งภายในกลุ่มระหว่างกลุ่มทุกคนอย่างสม่ำเสมอ 7) การใช้เครื่องมือร่วมกันสร้างเนื้อหา (Content co-creation Tools) โดยการที่สมาชิกในกลุ่มนอกกลุ่มและในเครือข่ายมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์ (Co-Creation) และนำเสนอข้อมูลเนื้อหา (Content) แสดงความคิดเห็นด้วยการโพสต์คอมเมนต์ โต้ตอบกัน ได้อย่างอิสระ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ โดยนักเรียนจะเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้ (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2567) ดังนั้น ครูผู้สอนยังมีบทบาทหน้าที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเหนือความคาดหมายโดยสิ่งที่ครูต้องมีเพิ่มเติมคือทักษะการใช้สื่อใช้สื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ซึ่งเป็นความรู้ใหม่ที่ต้องศึกษาและลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดความชำนาญ โดยสื่อที่ครูนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนผ่านช่องทางที่หลากหลายนั้น ต้องตอบสนองพฤติกรรมของผู้เรียนในยุคปัจจุบันเพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าถึงข้อมูลอย่างทั่วถึง หากมีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ คือ อิทธิบาท 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/110/80-81) อันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เป็นบาทฐานแห่งความสำเร็จเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาตนเองและการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพึงพอใจในงานที่ทำ) วิริยะ (ความพยายาม) จิตตะ (ความใส่ใจ) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้หมายถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดนวัตกรรมและความเจริญก้าวหน้าในระยะยาว (ประเวศ วะสี, 2560)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยศึกษาสภาพการใช้สื่อออนไลน์พร้อมด้วยการประยุกต์หลักอิทธิบาทเพื่อหาวิธีการพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ให้เกิดประสิทธิภาพและเสนอแนวทางที่จะเกิดขึ้นในอนาคตเกี่ยวกับการใช้สื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนรู้ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการแบบผสมวิธี (Mixed method Research) ใช้ระเบียบวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ครู วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา จำนวน 112 คน (วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา, 2567) โดยผู้วิจัยเลือกประชากรทั้งหมดในการเก็บข้อมูลการวิจัย
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ หัวหน้าแผนก วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักสูตร รวมจำนวน 7 รูป/คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยาจาก แนวคิด ทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติตนของครู 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาและเนื้อหาารายข้อจากนั้นนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการวิจัย (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป 5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย (Try Out) จำนวน 30 ชุด เพื่อค่า Cronbach's Alpha ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.901 6) นำเครื่องมือไปใช้โดยส่งแบบสอบถามผ่าน application line ส่วนตัวในการเก็บข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปครู ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การสอน ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติตามแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 5 ด้าน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3.2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นคำถามแบบปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การสอน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยใช้เกณฑ์การแปลผลของคะแนนค่าเฉลี่ยการวัดระดับคะแนน และข้อคำถามข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาและการอ้างอิงคำพูดบุคคล

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ด้านอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ด้านการออกแบบบทเรียนออนไลน์ ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์ และข้ออยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านการเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม

สภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา		N = 112 คน			
		μ	σ	แปลผล	ลำดับ
1	การเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน	4.16	0.36	มาก	5
2	การออกแบบบทเรียนออนไลน์	4.27	0.43	มาก	3
3	การใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์	4.21	0.44	มาก	4
4	การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน	4.34	0.34	มาก	1
5	อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์	4.32	0.38	มาก	2
ภาพรวม		4.26	0.24	มาก	

2. วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ 5 ด้าน คือ (1) การเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน (2) การออกแบบบทเรียนออนไลน์ (3) การใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์ (4) การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน (5) อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ บุคลากรตามหลักอิทธิบาท 4 คือ (1) ฉันทะ ความรักงาน (2) วิริยะ ความเพียรสู้งาน (3) จิตตะ ความใส่ใจงาน (4) วิมังสา การพิจารณาด้วยปัญญา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

2.1 ด้านการเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน การบูรณาการอิทธิบาท 4 ในการเลือกแพลตฟอร์มจะช่วยให้วิทยาลัยอาชีวศึกษา พระนครศรีอยุธยา สามารถเลือกใช้ระบบที่สอดคล้องกับความต้องการทั้งของนักเรียนและครูได้ ควรเลือกแพลตฟอร์มที่มีระบบการประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ แพลตฟอร์มที่สามารถให้ข้อมูลเชิงสถิติในเรื่องของความก้าวหน้าของนักเรียน ความถี่ในการเข้าเรียน การมีส่วนร่วมส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น แพลตฟอร์มควรมีความสามารถควบคุมเวลาการเข้าถึงเนื้อหาได้ เพื่อให้นักเรียนสามารถมุ่งเน้นการเรียนรู้ในเนื้อหาที่เหมาะสมตามช่วงเวลา และควรมีเครื่องมือที่ช่วยให้ครูสามารถติดตามความใส่ใจและสมาธิของนักเรียนได้

2.2 ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์ การบูรณาการอิทธิบาท 4 ในการใช้สื่อออนไลน์จะช่วยให้สื่อที่เลือกมามีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรใช้สื่อที่สามารถวัดผลหรือประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การมีแบบทดสอบออนไลน์ที่สามารถให้คำตอบและคำอธิบายหลังทำข้อสอบเสร็จ

หรือการมีแบบฝึกหัดที่มีคำแนะนำให้กับนักเรียนทันทีเมื่อทำผิดพลาด เลือกใช้สื่อที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจดจ่อกับเนื้อหาได้โดยไม่ถูกรบกวนสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนและเอื้อต่อการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เลือกใช้สื่อที่ช่วยให้นักเรียนสามารถจดจ่อกับเนื้อหาได้โดยไม่ถูกรบกวน เช่น การใช้วิดีโอสั้นๆ ที่ตรงประเด็นหรือภาพสรุปเนื้อหา จะช่วยให้สื่อที่เลือกมามีประสิทธิภาพมากขึ้น ควรใช้สื่อที่สามารถวัดผลหรือประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น การมีแบบทดสอบออนไลน์ที่สามารถให้คำตอบและคำอธิบายหลังทำข้อสอบเสร็จ หรือการมีแบบฝึกหัดที่มีคำแนะนำให้กับนักเรียนทันทีเมื่อทำผิดพลาด

2.3 ด้านการออกแบบบทเรียนออนไลน์ การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการออกแบบบทเรียนออนไลน์จะช่วยให้เนื้อหาที่น่าสนใจขึ้น ออกแบบบทเรียนออนไลน์ควรมีเนื้อหาที่น่าสนใจ ดึงดูดให้นักเรียนมีความอยากเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดีย (เช่น วิดีโอ ภาพกราฟิก เสียง) และการออกแบบเนื้อหาให้สั้น กระชับ และตรงประเด็น บทเรียนออนไลน์ควรมีโครงสร้างที่ชัดเจนและแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนย่อยๆ ที่เข้าใจง่าย นักเรียนสามารถทำตามได้อย่างต่อเนื่อง ออกแบบบทเรียนที่มีการประเมินผลเป็นระยะ เช่น การมีแบบทดสอบหลังเรียน หรือการใช้ระบบวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ (เช่น การติดตามเวลาเรียน การเข้าร่วมกิจกรรม

2.4 ด้านอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา สามารถช่วยให้การเรียนการสอนผ่านออนไลน์มีความสมดุลและมีประสิทธิภาพมากขึ้น แม้จะมีอุปสรรคหรือความท้าทายต่าง ๆ การประเมินและปรับปรุงระบบการเรียนออนไลน์ การใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าระบบการเรียนออนไลน์นั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง และควรปรับปรุงอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและตรวจสอบได้ ให้การสนับสนุนในการเลือกใช้แพลตฟอร์มที่สามารถปรับปรุงได้ตามข้อเสนอแนะของผู้เรียนและสามารถใช้ได้กับอุปกรณ์ที่หลากหลาย การฟังความคิดเห็นจากผู้เรียน สร้างช่องทางให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนออนไลน์ของตนเอง เช่น การสอบถามความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามออนไลน์หรือการประชุมเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะโดยเฉพาะในแง่ของการสร้างแรงจูงใจ การส่งเสริมความพยายาม และการพิจารณาแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างมีระบบและมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.5 การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในบริบทของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ควรเน้นการออกแบบการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับทักษะอาชีพที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความชำนาญ ตัวอย่างการบูรณาการเช่น การประเมินผลด้วยการใช้โครงการหรือภารกิจที่ต้องอาศัยความพยายามและการตั้งใจจริงจากผู้เรียน การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลตัวเองและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดี การจัดให้มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งในการปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง

3. แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา

3.1 ด้านการเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน ควรเลือกแพลตฟอร์มที่สามารถติดตามความคืบหน้าของผู้เรียน แพลตฟอร์มนั้นควรสามารถติดตามและบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้สอนสามารถเห็นความพยายามและพัฒนาการของผู้เรียนอย่างชัดเจน เช่น เลือกแพลตฟอร์มที่มีระบบการติดตามการทำงานของนักเรียน เช่น ระบบรายงานที่สามารถดูข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมเรียน, การ

ทำกิจกรรม, ผลการสอบ หรือความคืบหน้าของโปรเจกต์ต่าง ๆ การสร้างแรงจูงใจผ่านฟีดแบคและการสนับสนุน แพลตฟอร์มที่สามารถให้ฟีดแบคที่สร้างสรรค์และกระตุ้นผู้เรียน เช่น ระบบการให้คะแนนที่โปร่งใส หรือการมีช่องทางให้ผู้สอนสามารถให้คำแนะนำส่วนบุคคล แพลตฟอร์มที่สามารถให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเชิงบวกหลังจากการประเมินผล เช่น Moodle หรือ Google Classroom ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนที่ต่อเนื่องจากผู้สอน

3.2 ด้านการออกแบบบทเรียนออนไลน์ ควรเลือกการออกแบบบทเรียนออนไลน์ควรมีเนื้อหาที่น่าสนใจ ดึงดูดให้นักเรียนมีความอยากเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดีย (เช่น วิดีโอ ภาพกราฟิก เสียง) และการออกแบบเนื้อหาให้สั้น กระชับ และตรงประเด็น การเพิ่มกรณีศึกษา หรือสถานการณ์จริงที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยกระตุ้นความสนใจ และทำให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของเนื้อหา บทเรียนออนไลน์ควรมีโครงสร้างที่ชัดเจนและแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนย่อยๆ ที่เข้าใจง่าย นักเรียนสามารถทำตามได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การกำหนดเป้าหมายเล็กๆ ในแต่ละบทเรียน และการเสริมด้วยกิจกรรมที่มีการสร้างรางวัล หรือการยกย่องเมื่อทำสำเร็จ จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้เกิดความมุ่งมั่นและพยายามที่จะเรียนรู้และทำบทเรียนให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3.3 ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์ ผู้สอนควรเลือกใช้สื่อที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนและเหมาะสมกับบริบทของการเรียนรู้ เช่น สื่อวิดีโอที่มีการเล่าเรื่อง กราฟิกสีสันสดใส การใช้ภาพเคลื่อนไหว และสื่อแบบอินเทอร์แอคทีฟ (interactive media) ที่นักเรียนสามารถตอบโต้ได้ การออกแบบสื่อควรมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพหรือทักษะที่นักเรียนจะต้องใช้จริงในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าและรู้สึกรู้ว่า การเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน ควรมีการเลือกสื่อที่สามารถวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น แบบทดสอบออนไลน์ที่ให้ฟีดแบคทันที หรือสื่อที่มีพีเจอร์สำหรับติดตามพฤติกรรมของนักเรียน เช่น เวลาในการเรียนรู้ จำนวนครั้งในการเข้าชมเนื้อหา และคะแนนจากแบบทดสอบย่อยๆ เพื่อช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์และปรับปรุงการสอนได้ตามความก้าวหน้าของผู้เรียน นอกจากนี้ควรมีฟีดแบคที่ชัดเจนเพื่อให้นักเรียนได้รู้จุดแข็งและจุดที่ควรปรับปรุง

3.4 ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ควรเน้นการออกแบบการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับทักษะอาชีพที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความชำนาญ ตัวอย่างการบูรณาการเช่น การประเมินผลด้วยการใช้โครงการหรือภารกิจที่ต้องอาศัยความพยายามและการตั้งใจจริงจากผู้เรียน การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลตัวเองและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดี การจัดให้มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งในการปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง

3.5 ด้านอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ การประเมินและปรับปรุงระบบการเรียนรู้ออนไลน์การใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าระบบการเรียนรู้ออนไลน์นั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง และควรปรับปรุงอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและตรวจสอบได้ ให้การสนับสนุนในการเลือกใช้แพลตฟอร์มที่สามารถปรับปรุงได้ตามข้อเสนอแนะของผู้เรียนและสามารถใช้ได้กับอุปกรณ์ที่หลากหลาย การฟังความคิดเห็นจากผู้เรียน สร้างช่องทางให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนรู้ออนไลน์ของตนเอง เช่น การสอบถามความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามออนไลน์หรือการประชุมเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำผลมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านการวัดและประเมินผล การจัดการเรียนการสอน ด้านอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ด้านการออกแบบบทเรียนออนไลน์ ด้านการใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์ ด้านการเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ออนไลน์อยู่ในระดับมาก บ่งชี้ถึงความสมดุลและความครอบคลุมในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา และได้ให้ความสำคัญกับการวัดผลประเมินผล การแก้ไขอุปสรรค การออกแบบบทเรียน การใช้สื่อ และการเลือกแพลตฟอร์มอย่างครบถ้วน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เชาวน์ รำมะนา (2564) ผลการวิจัย ได้แก่ครูมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตจตุจักร สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการใช้สื่อออนไลน์ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้และสื่อการสอน ด้านการใช้สื่อออนไลน์ในการวัดและประเมินผล ด้านการใช้สื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอน และด้านความพร้อมในการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสาโรจน์ ธีรภทโท (นิมเนียม) (2561) ที่พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นมีความคิดเห็นต่อสภาพการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อจัดการสอน ศีลธรรมสำหรับนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยภาพรวมและทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านสื่อธรรมชาติในการสอนศีลธรรมด้านสื่อสิ่งพิมพ์อื่นและวัสดุอุปกรณ์การสอนศีลธรรมด้าน บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอนศีลธรรม ตามลำดับ

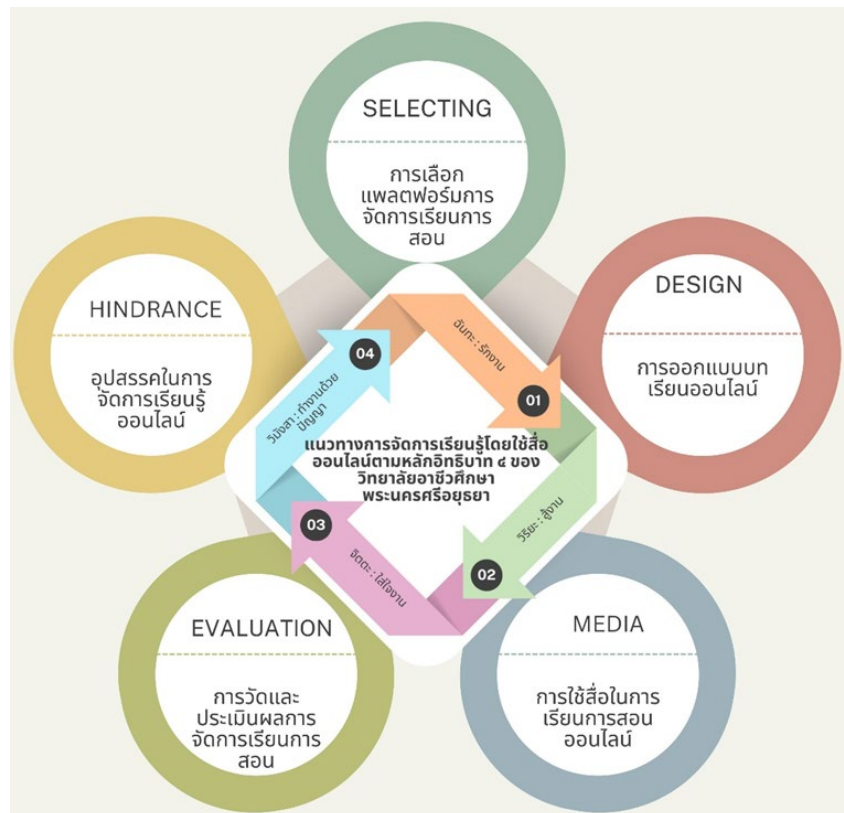
2. ผลการศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ 5 ด้าน บุรณาการตามหลักอิทธิบาท 4 คือ (1) ฉันทะ ความรักงาน (2) วิริยะ ความเพียรสู้งาน (3) จิตตะ ความใส่ใจงาน (4) วิมังสา งานด้วยปัญญา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ซึ่งหลักอิทธิบาท 4 นี้มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับแนวคิดของชนากร ศาสตร์สกุล, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (2567) ที่เสนอไว้ว่า พุทธวิธีการบริหารวิชาการในสถานศึกษาเป็นการที่ผู้บริหารมีความรู้ในศาสตร์และศิลป์หลักการบริหารและสิ่งสำคัญต้องมีหลักคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งถือว่าเป็นบันไดสำคัญของการปฏิบัติงานให้บรรลุความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 1) หลักฉันทะ ผู้บริหารที่ดีต้องเป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการทำงาน ด้วยการปลุกฉันทะความพอใจรักใคร่ในงานที่ทำ 2) วิริยะ ความเพียรความขยันในการทำงาน ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จทั้งหน้าที่การงานและการดำเนินชีวิต ต้องมีความพากเพียรพยายาม 3) จิตตะ การมีจิตตั้งมั่น ความมุ่งมั่น ตลอดถึงการมีสมาธิในการทำงานซึ่งเป็นอีกคุณสมบัติสำคัญของผู้บริหาร 4) วิมังสา การใช้ปัญญาในการทำงาน มีความรู้ความเข้าใจงานที่ทำอย่างถ่องแท้ และสอดคล้องกับแนวคิดของสุภัทสรารวันทมาตย์ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (2566) ที่เสนอไว้ว่า รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนานวัตกรรมนักเรียนขึ้นมา คือ SUPAT Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้ 1) Searching for Information สืบค้นความรู้ ข้อมูลสารสนเทศ 2) Understanding การทำความเข้าใจ สรุปลงเป็นความคิดรวบยอด 3) Planning and Practice วางแผนการดำเนินงานออกแบบนวัตกรรม และฝึกปฏิบัติ 4) Applying the innovation นำ

นวัตกรรมที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ 5) Transfer innovation to public เผยแพร่นวัตกรรมสู่ชุมชนและสังคม ในการใช้รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ SUPAT Model จะต้องนำมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนโดยบูรณาการร่วมกับหลักพุทธธรรม คือ อิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ คือ พอใจรักใคร่ในการศึกษาเล่าเรียน 2) วิริยะ คือ ความเพียรในการศึกษาเล่าเรียน 3) จิตตะ คือ เอาใจฝึกฝนในการศึกษาเล่าเรียนไม่วางธุระ 4) วิมังสา คือ หมั่นตรិตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น และในการจัดการเรียนรู้สู่การพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้จะต้องสอดแทรกหลักอิทธิบาท 4 ในทุกๆ ขั้นตอน ของการจัดการเรียนรู้โดยรูปแบบ SUPAT Model จึงจะส่งผลให้ประสบความสำเร็จ และได้มาซึ่งนวัตกรรม ของผู้เรียน

3. ผลการนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัย อาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 1) การเลือกแพลตฟอร์มการสอน การเลือกแพลตฟอร์มที่ ตอบสนองความต้องการของทั้งนักเรียนและครู การมีระบบประเมินและวิเคราะห์ข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ การ ควบคุมเวลาการเข้าถึงเนื้อหาได้ การมีเครื่องมือติดตามความตั้งใจของนักเรียน 2) การออกแบบบทเรียน ออนไลน์ การมีเนื้อหาที่น่าสนใจและดึงดูดใจ การใช้สื่อมัลติมีเดียที่หลากหลาย การมีเนื้อหาสั้นกระชับและตรง ประเด็น การมีโครงสร้างบทเรียนชัดเจนและแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนย่อยๆ การประเมินผลเป็นระยะ 3) การใช้สื่อ ในการสอนออนไลน์ การใช้สื่อที่สามารถวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง การใช้สื่อที่ช่วย ให้ นักเรียนจดจ่อกับเนื้อหาได้โดยไม่ถูกรบกวน การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล การ ออกแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายและเชื่อมโยงกับทักษะอาชีพ การประเมินผลด้วยโครงการหรือภารกิจ การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลตัวเอง การประเมินผลอย่างต่อเนื่องและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่ง และ 5) อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ การประเมินและปรับปรุงระบบการเรียนออนไลน์อย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและตรวจสอบได้ การรับฟังความคิดเห็นจากผู้เรียนเพื่อปรับปรุง การสร้าง แรงจูงใจในการเรียนรู้ สอดคล้องกับงานวิจัยของเขว่ รำมะนา (2564) ที่พบว่า แนวทางการจัดการ เรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ 1) ด้านการใช้สื่อออนไลน์ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้และสื่อการสอน ยึด หลักสูตรและตัวชี้วัด ผลิตสื่อการสอนใช้เองและเผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ บูรณาการกิจกรรมหลายวิชา ร่วมมือกับองค์กรภายนอกพัฒนาศักยภาพของบุคลากรด้านทักษะการใช้เทคโนโลยี สื่อออนไลน์และการผลิต สื่อการสอน 2) ด้านการใช้สื่อออนไลน์ในการจัดการเรียนการสอน ครูใช้สื่อออนไลน์หลายประเภท ให้ คำแนะนำช่วยเหลือผู้เรียน สถานศึกษาช่วยเหลือสนับสนุนให้ครูใช้อุปกรณ์และระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตที่มี คุณภาพ 3) ด้านการใช้สื่อออนไลน์ในการวัดและประเมินผล มีความยืดหยุ่น สามารถวัดและประเมินผลผู้เรียน ทั้งกลุ่มที่มีความพร้อมและกลุ่มที่ไม่มีความพร้อมในการเรียนออนไลน์ได้ สร้างเครือข่ายชุมชนเพื่อให้ผู้เรียน และผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล และยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Quintanilla, Brenda U. (2519) พบว่า สภาพปัจจุบันของการใช้สื่อออนไลน์ของครูระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้จำกัดไว้เฉพาะ วัตถุประสงค์ส่วนบุคคลและทางวิชาชีพเป็นหลัก ใช้เพื่อเชื่อมต่อกับครอบครัวและเพื่อนฝูง เชื่อมต่อกับนัก การศึกษาที่มีความคิดเห็นเหมือนกันและใช้เป็นเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อค้นหาแหล่งข้อมูลการสอน ใช้สร้าง ปฏิสัมพันธ์กับนักเรียนและผู้อื่น แต่ส่วนใหญ่ครูมีความกังวลเกี่ยวกับความเป็นส่วนตัวของนักเรียนในการใช้สื่อ ออนไลน์ เพราะบางครั้งครูไม่สามารถควบคุมสิ่งที่นักเรียนทำบนสื่อออนไลน์ได้

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือทำให้ทราบถึงสภาพการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 เสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ตามหลักอิทธิบาท 4 ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา ทั้ง 5 ด้าน ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย อธิบายได้ดังนี้

1. การเลือกแพลตฟอร์มการจัดการเรียนการสอน Selecting การเลือกแพลตฟอร์มที่สามารถติดตามความคืบหน้าของผู้เรียน แพลตฟอร์มนั้นควรสามารถติดตามและบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างละเอียด เพื่อให้ผู้สอนสามารถเห็นความพยายามและพัฒนาการของผู้เรียนอย่างชัดเจน เช่น เลือกแพลตฟอร์มที่มีระบบการติดตามการทำงานของนักเรียน เช่น ระบบรายงานที่สามารถดูข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมเรียน, การทำกิจกรรม, ผลการสอบ หรือความคืบหน้าของโปรเจกต์ต่าง ๆ การสร้างแรงจูงใจผ่านฟีดแบคและการสนับสนุน แพลตฟอร์มที่สามารถให้ฟีดแบคที่สร้างสรรค์และกระตุ้นผู้เรียน เช่น ระบบการให้คะแนนที่โปร่งใส หรือการมีช่องทางให้ผู้สอนสามารถให้คำแนะนำส่วนบุคคล แพลตฟอร์มที่สามารถให้คำแนะนำหรือข้อเสนอแนะเชิงบวกหลังจากการประเมินผล เช่น Moodle หรือ Google Classroom ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนได้รับการสนับสนุนที่ต่อเนื่องจากผู้สอน

2. การออกแบบบทเรียนออนไลน์ Design การออกแบบบทเรียนออนไลน์ควรมีเนื้อหาที่น่าสนใจดึงดูดให้นักเรียนมีความอยากเรียนรู้ เช่น การใช้สื่อมัลติมีเดีย (เช่น วิดีโอ ภาพกราฟิก เสียง) และการออกแบบเนื้อหาให้สั้น กระชับ และตรงประเด็น การเพิ่มกรณีศึกษา หรือสถานการณ์จริงที่นักเรียนสามารถนำไปใช้ใน

ชีวิตประจำวันจะช่วยกระตุ้นความสนใจ และทำให้นักเรียนเห็นถึงความสำคัญของเนื้อหา บทเรียนออนไลน์ควรมีโครงสร้างที่ชัดเจนและแบ่งเนื้อหาเป็นส่วนย่อยๆ ที่เข้าใจง่าย นักเรียนสามารถทำตามได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การกำหนดเป้าหมายเล็กๆ ในแต่ละบทเรียน และการเสริมด้วยกิจกรรมที่มีการสร้างรางวัล หรือการยกย่องเมื่อทำสำเร็จ จะช่วยเพิ่มแรงจูงใจให้เกิดความมุ่งมั่นและพยายามที่จะเรียนรู้และทำบทเรียนให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. การใช้สื่อในการเรียนการสอนออนไลน์ Media เลือกใช้สื่อที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียนและเหมาะสมกับบริบทของการเรียนรู้ เช่น สื่อวิดีโอที่มีการเล่าเรื่อง กราฟิกสีสันสดใส การใช้ภาพเคลื่อนไหว และสื่อแบบอินเทอร์แอคทีฟ (interactive media) ที่นักเรียนสามารถตอบโต้ได้ การออกแบบสื่อควรมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับอาชีพหรือทักษะที่นักเรียนจะต้องใช้จริงในอนาคต ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าและรู้สึกรู้ว่าการเรียนรู้มีความหมายต่อผู้เรียน ควรมีการเลือกสื่อที่สามารถวัดผลการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น แบบทดสอบออนไลน์ที่ให้ฝึกแก้โจทย์ หรือสื่อที่มีฟีเจอร์สำหรับติดตามพฤติกรรมของนักเรียน เช่น เวลาในการเรียนรู้ จำนวนครั้งในการเข้าชมเนื้อหา และคะแนนจากแบบทดสอบย่อยๆ

4. การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน Evaluation การออกแบบการเรียนการสอนที่มีความหลากหลายและเชื่อมโยงกับทักษะอาชีพที่ต้องการให้ผู้เรียนมีความชำนาญ ตัวอย่างการบูรณาการเช่น การประเมินผลด้วยการใช้โครงการหรือภารกิจที่ต้องอาศัยความพยายามและการตั้งใจจริงจากผู้เรียน การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลตัวเองและการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างทัศนคติที่ดี การจัดให้มีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องและใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งในการปรับปรุงการสอนอย่างต่อเนื่อง

5. อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ Hindranceการประเมินและปรับปรุงระบบการเรียนออนไลน์การใช้ข้อมูลจากการประเมินผลเพื่อพิจารณาว่าระบบการเรียนออนไลน์นั้นมีปัญหาหรืออุปสรรคอะไรบ้าง และควรปรับปรุงอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้อย่างราบรื่น การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและตรวจสอบได้ ให้การสนับสนุนในการเลือกใช้แพลตฟอร์มที่สามารถปรับปรุงได้ตามข้อเสนอแนะของผู้เรียนและสามารถใช้ได้กับอุปกรณ์ที่หลากหลาย การฟังความคิดเห็นจากผู้เรียน สร้างช่องทางให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับประสบการณ์การเรียนออนไลน์ของตนเอง เช่น การสอบถามความคิดเห็นผ่านแบบสอบถามออนไลน์หรือการประชุมเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ควรส่งเสริมการใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในเชิงลึกมากขึ้น แก้ไขปัญหาการประเมินผลการเรียนรู้ออนไลน์อาจทำได้ยากทำให้เป็นเรื่องที่สะดวกตรวจสอบผลได้ เนื่องจากขาดการสังเกตการณ์อย่างใกล้ชิด แก้ไขปัญหาเรื่องการโกงในการสอบออนไลน์

1.2 ด้านอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ออนไลน์ ควรให้ข้อเสนอแนะและคำแนะนำความไม่เท่าเทียมกันในโอกาสการเรียนรู้ และอาจทำให้นักเรียนบางส่วนไม่สามารถเข้าถึงบทเรียนได้ ส่งเสริมการเรียนรู้ออนไลน์ที่ขาดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอาจทำให้นักเรียนรู้สึกเหงาหรือแยกตัว ซึ่งอาจนำไปสู่ความเครียดหรือปัญหาทางจิตใจ ส่งเสริมงานหรือรายได้นักเรียนอาจต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ เช่น

ครอบครัวที่มีรายได้น้อยอาจไม่มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการซื้ออุปกรณ์หรือการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาด้านตัวผู้เรียน ควรศึกษาวิจัยให้ผู้เรียนมีเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน การเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้เนื้อหาหรือกิจกรรมที่จัดขึ้น ทักษะการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และตัดสินใจ ทักษะการสื่อสารที่ดีทั้งการพูด การเขียน และการฟัง ทักษะการทำงานเป็นทีมและทักษะชีวิตอื่นๆ ที่จำเป็น ความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ที่จะเรียนรู้

2.2 ควรศึกษาด้านเนื้อหา โดยศึกษาวิจัยในประเด็นส่งเสริมให้ผู้เรียนมีวิจารณญาณ คิดอย่างมีเหตุผล และตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ สามารถนำไปต่อยอดความรู้ในระดับที่สูงขึ้นได้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตสำนึกในเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม เนื้อหาที่นำมาใช้น่าสนใจในรูปแบบที่หลากหลาย น่าสนใจ และเข้าใจง่าย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้

เอกสารอ้างอิง

- ชนากกร ศาสตรสกุล, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และพระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฺฒโน. (2567). พุทธวิธีการบริหารวิชาการในสถานศึกษา. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(3), 723-732.
- เชาว์ รำมะนา. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้สื่อออนไลน์ของโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตจตุจักร สังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2560). การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรในยุคดิจิทัล. วารสารการจัดการการศึกษา, 8(1), 15-35.
- พระสาโรจน์ ธีรภทโท (นิมเนียม). (2561). การใช้สื่อดิจิทัลเพื่อจัดการสอนศีลธรรมสำหรับนักเรียน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2567). การเรียนการสอนแบบผสมผสานผ่านสื่อสังคมออนไลน์. แหล่งที่มา <https://edu.library.cmu.ac.th/> สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2567.
- มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. (2567). การสอนผ่านสื่อสังคมออนไลน์. แหล่งที่มา <https://edu.library.cmu.ac.th/> สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2567.
- วราพร คำจับ. (2562). สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2(2), 151.
- วิทยาลัยอาชีวศึกษาพระนครศรีอยุธยา. (2567). ข้อมูลสารสนเทศบุคลากร. แหล่งที่มา http://rms.avc.ac.th/pms_graph.php สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2567.
- สุภัทสร วัฒนมาตย์ และพระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฺฒโน. (2566). SUPAT Model: รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาวัฒนธรรมผู้เรียนร่วมกับหลักอิทธิบาท 4 ในศตวรรษที่ 21. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 10(2), 519-528.
- Quintanilla, Brenda U. (2019). Social Media Implications: Secondary Teacher's Use of Social Media for Personal, Professional and Teaching Purposes. Retrieved August.

**รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม**
**MODEL FOR DEVELOPING DESIRABLE CHARACTERISTICS ACCORDING TO THE 4
PRINCIPLES OF SANGAHAVATTHU OF STUDENTS AT SATHIT PATHUM
DEMONSTRATION SCHOOL**

¹พลเอก อติสร สุวรรณตรา General Adisorn Suwantra

²พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

³สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: yannawat9@gmail.com

Article Received: March 06, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ โดยการตรวจสอบรูปแบบ ด้วยแบบ CVI กับผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบ โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสาธิตปทุม 18 รูป/คน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ ระยะที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบ โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบประเมินรูปแบบ

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ 1) การดำเนินการตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา 1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL 2) การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักการ PDCA 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม องค์ประกอบที่ 4 การประเมิน มีการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด และมีการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ในภาพรวมมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สรุปองค์ความรู้การวิจัย คือ DA12

คำสำคัญ: รูปแบบ, การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์, หลักสังคหวัตถุ 4, นักเรียน

Abstract

This research article aimed to propose a model for developing desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu for sathit pathum demonstration school. This was a multi - phase mixed method research: Phase 1: to study the components of desirable characteristics according to the principle of the four principles of Saṅgahavatthu by interviewing 17 key informants using a semi-structured interview form. Phase 2: to develop a model by examining the model using the CVI form with 5 research experts. Phase 3: to trial the model by holding a workshop with 18 experts and stakeholders of sathit pathum demonstration school using a satisfaction evaluation form. Phase 4: to evaluate the model by holding focus group discussions with 9 experts using a model evaluation form.

The research results found that: The development of the model for developing the desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu of students at sathit pathum demonstration school consisted of 4 components: Component 1: Principle 1) Implementation of the PDCA (Deming Cycle) principle to drive operations according to the quality cycle, which was a systematic management process for operations to achieve the specified objectives efficiently. Component 2: Objectives, encouraging students to have desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu. Component 3: Development 1) Problem-based learning PBL, 2) Driving operations according to the principles of PDCA, 3) Developing desirable characteristics according to the four principles of Saṅgahavatthu for students at Pathum Demonstration School. Component 4: Evaluation, there was an experiment using the model for developing desirable characteristics according to the principles of the four principles of Saṅgahavatthu, overall, it was at the highest level of satisfaction. There was an evaluation of the model for developing desirable characteristics according to the principles of the four principles of Saṅgahavatthu, overall, the evaluation result was at the highest level. Therefore, the summary of research knowledge was DA12.

Keywords: Model, Developing Desirable Characteristics, Four Principles of Saṅgahavatthu, Students

บทนำ

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในแง่ของการพัฒนาเจตคติ การสร้างคุณธรรมจริยธรรม โดยตระหนักว่า “การศึกษาเป็นกระบวนการการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคลากรและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางด้านวิชาการ สร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) การศึกษาจึงเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่

มีคุณภาพ มีความสามารถ เต็มศักยภาพ มีการพัฒนาที่สมดุลทั้งสติปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ เป้าหมายการศึกษาที่แท้จริง คือ การพัฒนาบุคคลให้เขาเป็นผู้มีพื้นฐานความรู้ ความสามารถ ความเป็นคนดีเพื่อจะได้ช่วยเหลือตัวเองให้ดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างเป็นสุข ในขณะเดียวกันก็ต้องให้เขาเป็นคนที่ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ช่วยเหลือพัฒนาสังคม ประเทศชาติ การศึกษาจึงเป็นการสร้างคนเพื่อให้ไปสร้างสังคมที่ตนอาศัยอยู่นั่นเอง การศึกษาที่เหมาะสมสำหรับสังคมไทยต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาคนให้มีความเป็นคนที่สมบูรณ์มีวินัยใฝ่รู้ มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี (สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) และเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าวข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดเป็นพันธกิจ เพื่อพัฒนา ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา ให้ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างมีคุณภาพ โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและการพัฒนาสู่คุณภาพระดับสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2555) ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน โดยมีคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีประชาธิปไตยพัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันศาสนา และสถาบันการศึกษาเพื่อพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีความรู้ และอยู่ดีมีสุขโดยใช้หลักคุณธรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีวิสัยทัศน์ “เป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมคุณธรรมในการศึกษาทุกระดับเพื่อเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษาไทยจึงมีเป้าหมายพัฒนาคุณธรรมและความรู้ควบคู่กันมาโดยตลอด โดยมีกรอบแนวคิดให้การศึกษา เป็นกลไกการพัฒนาคนให้เกิดคุณธรรมนำความรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมภายในโรงเรียน ส่วนใหญ่พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้น คือ ในขณะดำเนินการจัดการศึกษาไปแล้ว ยังประสบปัญหาเรื่องเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน และสภาพปัญหาทั่วไปของปัญหาด้านจริยธรรม คือ นักเรียนยังไม่ได้รับการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีพอ ด้านความประพฤติจึงยังไม่เรียบร้อย โต๊ะเรียนมีรอยขีดเขียน สกปรก สภาพห้องเรียนไม่น่าเรียน โรงเรียนมุ่งเน้นคุณภาพทางด้านวิชาการมากกว่า การส่งเสริมให้นักเรียนมีความซื่อสัตย์ ความปรองดอง ความอดทน ในการสอนการทำความดี โดยการบันทึกความดียังไม่ใช้ การส่งเสริมความดีมากนัก นักเรียนจะไม่เห็นความสำคัญของการบันทึกความดี เพื่อทำให้นักเรียนเข้าใจในการทำความดีมากขึ้น การดำเนินการจัดกิจกรรมในการทำความดี ครูออกคำสั่งมากกว่าที่จะให้นักเรียนคิดและปฏิบัติด้วยจิตสำนึกของตนเอง ส่วนใหญ่ครู จะใช้แบบทดสอบเป็นการตัดสินการปฏิบัติกิจกรรมโดยไม่คำนึงถึงผลต่อการสังเกตแสดงพฤติกรรม ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะเน้นการมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ตั้งแต่การศึกษาปัญหา การวางแผนดำเนินการ การตัดสินใจ การแก้ไขปัญหาและการประเมินร่วมกัน เพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือ หลักร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตรวจสอบ และร่วมรับผิดชอบ (อารมณ คำเกาะ, 2557)

ในการเรียนการสอนนั้น ครูมีบทบาทสำคัญยิ่งเพราะมีหน้าที่รับผิดชอบคนสอนให้รู้และเข้าใจฝึกพฤติกรรมของคนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม ครูต้องเป็นตัวอย่างที่ดีมีคุณภาพ และโรงเรียนจึงต้องเปิดโอกาสให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วม จึงเป็นการบริหารที่เปิดโอกาสให้มีการเสนอความคิดเห็น มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน ร่วมกันคิด

ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผลประโยชน์อันเกิดจากงาน เกิดความรู้สึกในความเป็นเจ้าของและความมีพันธะผูกพันทำให้ผู้ร่วมงานมีความพึงพอใจและมีขวัญและกำลังใจ ในการปฏิบัติงานในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และครูต้องปรับบทบาทจากการเป็นผู้บอข้อมูลเป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษา โดยต้องตระหนักเสมอว่าตนเองไม่ใช่ผู้กำหนดความรู้ แต่เป็นผู้สอนแก่นความรู้ในวิชาที่สอนและแนะวิธีการคิดให้กรอบในการวิเคราะห์เนื้อหาวิชาการ แนะนำ การพิจารณาข้อมูลที่จะเลือกนำมาใช้ แนะนำเรื่องต่างๆ ไปที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียนด้วย เช่น ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพ การพัฒนาบุคลิกภาพ มารยาท การป้องกันตนเองจากภัยอันตรายต่างๆ เป็นต้น ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำแนะนำปรึกษาแก่นักเรียนและเป็นผู้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ก็ต่อเมื่อครูเป็นผู้ที่เรียนรู้มาก่อนและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้กระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เป็นคนช่างสังเกตและคิดแตกฉานกับข้อมูลและความรู้ที่ผ่านเข้ามาในสมองด้วยการตั้งคำถามและหาทางพิสูจน์เรื่องเหล่านี้ให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน (ธนวัฒน์ บุญทวี, 2558)

โรงเรียนสาธิตปทุม เดิมชื่อ โรงเรียนนานาชาติเพรพ (ปทุมธานี) (Prep International School Pathumthani) ได้รับอนุมัติให้ใช้หลักสูตร NSW จากรัฐ New South Wales ประเทศออสเตรเลีย และได้รับอนุมัติหลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ ให้จัดตั้งโรงเรียนเอกชน ประเภทเฉพาะกาล (นานาชาติ) และเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 (ใบอนุญาตเลขที่ ปท (เขต 1) 001/2548) ในระดับชั้นอนุบาลถึงประถมศึกษา และเพิ่มหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย (ร.12 ใบอนุญาตเลขที่ ปท (เขต 1) 070/2549) ในปีการศึกษา 2564 ได้ทำความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน แผนกนานาชาติร่วมกับ Invictus International School (สิงคโปร์) ซึ่ง Invictus International School ก่อตั้งขึ้นครั้งแรกในประเทศสิงคโปร์ ได้รับการยอมรับในด้านความสามารถในการให้การศึกษาที่มีคุณภาพและราคาย่อมเยา พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยโปรแกรมการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และโปรแกรมวิทยาศาสตร์ STEMWerkz โดยเรียกชื่อแผนกว่า Invictus International Programme (IIP) ดังนั้น โรงเรียนสาธิตปทุม จึงมีวิสัยทัศน์ว่า โลกในยุคปัจจุบันมีการวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก โดยเฉพาะในความเจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งของเทคโนโลยี กล่าวคือเป็นยุคที่ทุกคนมีความจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ในชีวิตประจำวันอย่างไม่สามารถเลี่ยงได้ การศึกษาระดับอนุบาลและประถมจึงจำเป็นต้องเน้นกระบวนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่างๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้และมีทักษะที่จำเป็นทั่วไปและในการใช้เทคโนโลยีที่มีความจำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมทั้งการจัดกิจกรรมเสริมที่ช่วยพัฒนาในด้านจริยธรรมให้นักเรียน การให้นักเรียนรู้จักหน้าที่ที่มีต่อตนเองและผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในแต่ละวันได้อย่างเหมาะสมกับวัย เพื่อธำรงวัฒนธรรมที่ดีและค่านิยมที่สังคมโลกพึงมี โดยมีเป้าหมายที่จะปลูกฝังและส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการครบทุกด้าน มีความรัก ชื่นชมตลอดจนเคารพตนเองและผู้อื่น เป็นผู้รู้จักรักษานามัย ได้รับการกล่อมเกล่าจิตใจ มีปัญญา มีความสุขและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันได้ มีชีวิตประสบความสำเร็จและมีความสุข (โรงเรียนสาธิตปทุม, 2566)

การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนจะต้องยึดนักเรียนเป็นหลักและมีการจัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเองและช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน ทำให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม มีความรู้ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เพื่อให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่จัดการเรียนการสอนโดยยึดนักเรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ทั้งนี้ การจัดการศึกษาในอนาคต จึงไม่ใช่ว่าเป็นหน้าที่ของโรงเรียนเพียง

ฝ่ายเดียว แต่ต้องร่วมกันจัดการศึกษากับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาทุกๆ ฝ่าย และการร่วมกันจัดกิจกรรมนักเรียนในด้านต่างๆ โดยมีความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน จึงน่าจะเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น การทำงานร่วมที่จะให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ทุกคนจะต้องยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับอยู่ร่วมกันในสังคม นั่นก็คือ หลักสังคหวัตถุ 4 (ที.ปา. (ไทย) 11/140/167; 267/244; อง.จตุกก. (ไทย) 21/32/42; 256/335; (ไทย) อง.อฎ. ก. (ไทย) 23/144/232; อง.นวก. (ไทย) 23/209/377) ที่จะทำให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ประกอบด้วย 1) ทาน การให้ 2) ปิยวาจา การพูดจาไพเราะ 3) อตถจริยา ประพฤติเป็นประโยชน์ และ 4) สมานัตตตาวางตนเหมาะสม โดยองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ ประกอบด้วย 1) ทาน คือการให้อื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน 2) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาสุดดีมน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐาน จูงใจให้นิยมยินดี 3) อตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม 4) สมานัตตตาคือ ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2559) ดังนั้น การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม เป็นอีกแนวคิดสำคัญที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้ ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมศักยภาพองค์กร ในงานวิจัยฉบับนี้ได้เน้นในการนำหลักพุทธธรรม คือ สังคหวัตถุ 4 ถือเป็นคุณธรรมที่ในปัจจุบันแนวคิดดังกล่าวได้ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลาย โดยมีสาระสำคัญที่จะเสริมส่งให้สถานศึกษานั้นนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถาบันการศึกษาได้อย่างเหมาะสม และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามมา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม เพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะตามหลักพุทธธรรมอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาและการพัฒนาเยาวชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการตรวจสอบรูปแบบ CVI ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน ด้วยแบบการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) และทำการวิเคราะห์เนื้อหาตรวจหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสาธิตปทุม 18 รูป/คน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ระยะที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบประเมินรูปแบบ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) การพัฒนา 4) การประเมิน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ

1.1 การดำเนินการตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act)

1.2 แนวทางการดำเนินการงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม เพื่อให้การดำเนินงานมีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ กำหนดแนวการดำเนินงานจัดทำโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน)

2.2 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา)

2.3 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อัตถจริยา)

2.4 เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา)

องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม โดยมีการดำเนินการพัฒนา ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL 2) การขับเคลื่อนการดำเนินงาน

ตามหลักการ PDCA และ 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสัคคหัตถ์ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1 การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL โรงเรียนสาธิตปทุม มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานนั้น ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหา ระบุปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นจริงจากกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนสาธิตปทุมในปีที่ผ่านมา เลือกปัญหาของการดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการพัฒนา โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและสะท้อนผลการดำเนินงาน

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา โดยมุ่งเน้นการเจาะลึกในรายละเอียดของปัญหาที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งจะทำให้ได้ภาพที่ชัดเจนและเข้าใจถึงต้นตอของปัญหาอย่างแท้จริง ด้วยวิธีการระดมความคิดจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ได้แนวทางและวิธีการในการหาคำตอบที่ถูกต้องและดีงาม

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า การศึกษาค้นคว้าจากโรงเรียนต้นแบบ เอกสารรายงานผลต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน จะช่วยให้โรงเรียนสาธิตปทุมสามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวตรงจุดและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ เพื่อนำมาวิเคราะห์และหาข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการจำแนกข้อมูลที่ได้ออกเป็นประเด็น หรือหัวข้อ และพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่างๆ ในแต่ละกลุ่ม เปรียบเทียบข้อมูล แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทบทวนและตรวจสอบความถูกต้อง เพื่อหาข้อสรุปที่มีความน่าเชื่อถือและเป็นไปได้มากที่สุด

ขั้นที่ 5 สรุปและประเมิน เป็นการเชื่อมโยงระหว่างการวิเคราะห์ข้อมูลกับการวางแผนแก้ไขปัญหาดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจถึงข้อสรุปและประเมินความเป็นไปได้ของแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว การสรุปในขั้นตอนนี้จะทำให้โรงเรียนสาธิตปทุมได้ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ สาเหตุหลักของปัญหา ปัจจัยเสริมที่เกี่ยวข้อง และแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้

ทั้งนี้ ข้อสรุปจะถูกนำไปใช้ในการวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน ช่วยให้โรงเรียนสาธิตปทุมสามารถวางแผนดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

3.2 การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act) โรงเรียนสาธิตปทุม มีการดำเนินการตามขั้นตอนโดยประยุกต์ใช้วงจรคุณภาพ (Deming Cycle: PDCA) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นที่ 1 วางแผนการดำเนินงาน (Plan) 1) ผู้บริหารจัดการประชุมผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินงานตามคู่มือการใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสัคคหัตถ์ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม 2) แจกปฏิทินการดำเนินงานระดับสถานศึกษา 3) จัดกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและสะท้อนผลการดำเนินงานจากปีการศึกษาที่ผ่านมาผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) เพื่อนำข้อมูลเป็นกรอบทิศทางในการวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสัคคหัตถ์ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม ให้ตรงตามบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาและชุมชนอย่างแท้จริง 4) ร่วมกันออกแบบการดำเนินงาน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและสะท้อนผลการ

ดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) มาใช้ในการวางแผนให้ครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม 4 และสอดคล้องกับบริบท สภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษาและชุมชน 5) แต่งตั้งคณะกรรมการ/ผู้รับผิดชอบการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 6) กำหนดปฏิทินการดำเนินงานที่สอดคล้องกับปฏิทินระดับสถานศึกษา 7) จัดสรรงบประมาณตามความเหมาะสม

ขั้นที่ 2 ดำเนินงานตามแผน (Do) 1) ผู้รับผิดชอบและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายขับเคลื่อนการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ร่วมกันดำเนินงานตามแผนงานตามที่ยกแบบไว้ เพื่อให้การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ 2) เตรียมพร้อมรับการนิเทศติดตามการดำเนินจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) ผู้รับผิดชอบนำข้อเสนอแนะ จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนจากการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ในระดับสถานศึกษา นำมาปรับปรุงและพัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ขั้นที่ 3 ขั้นตรวจสอบผลการดำเนินงาน (Check) 1) คณะกรรมการนิเทศติดตามและประเมินผล ดำเนินการนิเทศติดตาม และประเมินผลการดำเนินงาน ตามปฏิทินที่กำหนดไว้ 2) จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) เพื่อร่วมกันสะท้อนภาพความสำเร็จ ปัญหา อุปสรรคจากผลการดำเนินงานและผลการนิเทศติดตามการดำเนินงาน รวมทั้งข้อเสนอแนะจากการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระดับสถานศึกษา เพื่อร่วมกันเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ ตามปฏิทินที่สถานศึกษากำหนดไว้ 3) มอบหมายผู้รับผิดชอบ นำข้อเสนอแนะจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถอดบทเรียนการดำเนินงาน ผ่านกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL) ไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน 4) ดำเนินการประเมินพฤติกรรมที่สะท้อนการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โดยใช้แบบประเมินที่สถานศึกษากำหนด ตามปฏิทินที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน (Act) 1) ผู้เกี่ยวข้องร่วมกันสะท้อนภาพความสำเร็จ ปัญหา/อุปสรรค จากการดำเนินงาน 2) ร่วมกันระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานผ่านกระบวนการ PDCA ในวงรอบถัดไป เพื่อให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่อง และส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน 3) รายงานผลการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องและสาธารณชนรับทราบ 4) ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ประสานความร่วมมือในการสร้างเครือข่ายการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม เพื่อส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3.3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อให้การดำเนินงานมีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ กำหนดแนวทางการดำเนินงานจัดทำโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. หลักการ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตราที่ 23, 24 และ 26 ได้กล่าวถึงการจัดการศึกษาโดยสรุปว่า ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้และคุณธรรม การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องบูรณาการความรู้ด้านต่างๆ เช่น ความรู้เกี่ยวกับตนเอง ทักษะทางวิทยาศาสตร์

และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยต้องผสมผสานสาระความรู้เหล่านั้นให้ได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา และให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต พฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอน ตามความเหมาะสมในแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา โดยมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ทั้งในฐานะพลเมืองและพลโลก ซึ่งหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ 8 ประการ ได้แก่ รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ การจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนจะต้องยึดนักเรียนเป็นหลักและมีการจัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม มีความรู้ผู้รู้ ใฝ่เรียน จึงเป็นหน้าที่ของทุกๆ ฝ่าย ที่จะร่วมกันจัดการศึกษาและร่วมกันจัดกิจกรรมนักเรียนในด้านต่างๆ โดยมีความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อพัฒนาคุณลักษณะพึงประสงค์ในนักเรียนซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การปลูกฝังหลักธรรมนี้ตั้งแต่เด็กจะช่วยให้เด็กมีพื้นฐานทางจริยธรรม พัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ เมื่อนักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สังคมโรงเรียนก็จะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความอบอุ่น และเอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนนั้น ถือเป็นการวางรากฐานที่ดีเยี่ยมให้แก่นักเรียนในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นได้ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีดังนี้ 1) การให้ (ทาน) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการเสียสละ แบ่งปัน สิ่งของ เวลา ความรู้ หรือความสามารถให้แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 2) วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการใช้คำพูดที่ไพเราะ สุภาพ อ่อนน้อม และเหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคลที่พูดด้วย 3) จิตสาธารณะ (อตถจริยา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและสังคม 4) ประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์ และมีความรับผิดชอบ

2. วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ การให้ (ทาน) วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) จิตสาธารณะ (อตถจริยา) และประพฤตินเหมาะสม (สมานัตตตา)

3. เนื้อหา การพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม แบ่งออกเป็น 4 โครงการ ดังนี้

โครงการที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน)

การให้ (ทาน) เป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ที่รู้จักการแบ่งปัน เสียสละ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยจิตอันบริสุทธิ์และไม่หวังสิ่งใดตอบแทน จึงเป็นการกระทำที่ช่วยให้เกิด

ความสุขในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้ากับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตักบาตรวันสุข กิจกรรมที่ 2 ถวายเทียนพรรษากับสาธิตปทุม กิจกรรมที่ 3 สาธิตปทุมร่วมใจทำบุญปีใหม่

โครงการที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา)

วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) การพูดจาสุภาพ มีหางเสียง และเลือกใช้คำในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์และสถานการณ์ เป็นพฤติกรรมที่สร้างมิตร ช่วยให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันในเรื่องต่างๆ เกิดความสามัคคี และมีมิตรไมตรีที่ดีระหว่างกัน เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้ากับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กราบแม่ด้วยใจรักแม่ด้วยวาจา กิจกรรมที่ 2 วาจาไพเราะบูชาคุณครู กิจกรรมที่ 3 เรียนภาษาไทยในวันสุนทรภู่

โครงการที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา)

จิตสาธารณะ (อรรถจริยา) เป็นการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานของความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่และมีความสุข และลดละความเห็นแก่ตัว เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้ากับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตามรอยพระยุคลบาทสืบสานจิตอาสา กิจกรรมที่ 2 ถวายราชสดุดีวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กิจกรรมที่ 3 ค่ายลูกเสืออาสา

โครงการที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา)

ประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) เป็นการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โรงเรียนและสังคม เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้ากับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เลือกตั้งเลือกดีมีมารยาท กิจกรรมที่ 2 วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 กิจกรรมที่ 3 สนุกกับวิทย์คิดดีทำดี

4. การจัดโครงการ/กิจกรรม

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม แบ่งออกเป็น 4 โครงการ คือ โครงการที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังค

วัตถุประสงค์ 4 ด้านการให้ (ทาน) โครงการที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) โครงการที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) และโครงการที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤตินเหมาะสม (สมานัตตตา)

5. ผลลัพธ์การดำเนินงาน

ผลลัพธ์การดำเนินงาน โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน คณะครูและบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลที่เกิดจากกระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามรูปแบบ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่สะท้อนพฤติกรรมในการเป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม คือ 1) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านการให้ (ทาน) 2) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) 3) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) 4) นักเรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนด้านประพฤตินเหมาะสม (สมานัตตตา)

องค์ประกอบที่ 4 การประเมิน

การประเมินรูปแบบตามมาตรฐานการประเมิน 4 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.1 ความถูกต้อง หมายถึง รูปแบบถูกต้องตามหลักการ วัตถุประสงค์ การพัฒนา และการประเมินของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

4.2 ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

4.3 ความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพการดำเนินการ ความต้องการ สามารถปฏิบัติได้ตามรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

4.4 ความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบเป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อผู้บริหารที่สามารถปฏิบัติตามได้และส่งผลถึงภารกิจให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม พบว่า มีความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมมีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด 4 ด้าน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม มี 4 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ 1) การดำเนินการตามหลักการ PDCA (Deming Cycle) เพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานตามวงจรคุณภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารงานตามขั้นตอน

อย่างเป็นระบบ เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การดำเนินงานตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงแก้ไข (Act) 2) แนวทางการดำเนินงานการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิต ปทุม เพื่อให้การดำเนินงานมีกรอบและทิศทางที่ชัดเจน บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายการดำเนินงานที่กำหนดไว้ กำหนดแนวทางการดำเนินงานจัดทำโครงการ/กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา 1) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL 2) การขับเคลื่อนการดำเนินงานตามหลักการ PDCA 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โรงเรียนสาธิตปทุม และองค์ประกอบที่ 4 การประเมิน โดยการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาบูรณาการกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้นมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของเทียนชัย เจริญสุข, พระครูปริยัติคุณรังสี และพระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร (2566) ที่ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการจัดการระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนในยุคดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนและนักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน สนับสนุนงบประมาณ และกิจกรรมปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนอยู่เสมอ ควรกำหนดนโยบายให้บุคลากรใช้คำพูดที่ไพเราะ อ่อนหวานด้วยความจริงใจ สนับสนุนส่งเสริม ชื่นชมการปฏิบัติงานของบุคลากร ใช้คำพูดที่แสดงถึงความรัก ความสามัคคีและให้กำลังใจ เปิดโอกาสให้บุคลากร นักเรียนและชุมชน พัฒนา ปรับปรุงและใช้สื่อเทคโนโลยี ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างทั่วถึงโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง จัดการสภาพแวดล้อมบริเวณสถานศึกษาอย่างเหมาะสม ส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการใช้หลักคุณธรรม สอดคล้องกับการวิจัยของพระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ์ (ธีรศักดิ์ ธีรสุโก), พระมหาสมบัติ ธนปญโญ และลำพอง กลมกุล (2566) ที่พบว่า การพัฒนาการจัดการงาน สาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย คือ 1) การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา บูรณาการ 2) หลักวิถีพุทธ (สังคหวัตถุ 4) ได้แก่ โอบอ้อมอารี (ทาน) วชิโรหิต (ปิยวาจา) สงเคราะห์ชุมชน (อัตถจริยา) วางตนพอดี (สมานัตตตา) และ 3) การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย ได้แก่ สร้างความรู้รักสามัคคี ปลูกความศรัทธาเลื่อมใส เชื่อมจิตใจคณะสงฆ์กับชุมชน และพัฒนาเครือข่ายจิตอาสา และสอดคล้องกับการวิจัยของโยธิกา เลิศรัตยากุล, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, สมศักดิ์ บุญปู และกฤษฎา นันทเพ็ชร (2564) ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมมาช่วยในการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ สังคหวัตถุ 4 อันเป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน ผูกไมตรี เอื้อเฟื้อเกื้อกูล ประสานใจกัน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านทาน การให้ การให้คำปรึกษา อบรม สั่งสอนและคำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล ให้ความรู้ ชี้แนะไปในทางที่ถูกต้อง การแบ่งปัน และเสียสละ สิ่งของเครื่องใช้ให้กันและกัน มีทุนการศึกษาให้นักเรียน การให้อภัยแก่ผู้อื่น การใช้เวลาแก่นักเรียน 2) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปิยวาจา พูดจาอ่อนหวาน การให้คำปรึกษา อบรม สั่งสอนและคำแนะนำที่ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ไพเราะ การพูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพ้อเจ้อ 3) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านอัตถจริยา ประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว และ 4) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านสมานัตตตา การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย ดำรงตนไม่ให้ตกไปในความชั่ว

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม พบว่า มีความพึงพอใจรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของจิระวัฒน์ โรจนศิลป์ (2565) ที่พบว่า การพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงนั้นต้องเริ่มต้นจากการสร้างนโยบายการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหาร โดยการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ปฏิบัติตามแนวทางของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านครูหรือบุคลากรทางการศึกษาดำเนินตามนโยบายศึกษาค้นคว้าหาความรู้ในด้านการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปลุกฝังแนวคิดการถอดบทเรียน 2 เงื่อนไข ความรู้ คุณธรรม 3 ห่วง พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน 4 มิติ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม 3 ศาสตร์ ประกอบด้วย ศาสตร์พระราชา ศาสตร์สากล และศาสตร์ชาวบ้าน เพื่อให้เกิดเป็นคลัสเตอร์ความพอเพียงภายในโรงเรียนจากโรงเรียนสู่ครอบครัว นักเรียนนำหลักการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในครอบครัวส่งผลให้เกิดเป็นวิถีของครอบครัวที่ปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เกิดเป็นคลัสเตอร์ครอบครัวพอเพียงจากครอบครัวสู่ชุมชนสมาชิกในชุมชนเปิดรับและให้ความสำคัญกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเกิดเป็นคลัสเตอร์ ความพอเพียงในชุมชน เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเมื่อนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าช่วยในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนเพื่อการรู้จักการดำเนินชีวิตให้เกิดความพอดี เป็นแนวทางของการแก้ทุกข์ ที่เรียกว่า “อริยมรรคมีองค์ 8” โดยมุ่งเน้นให้มีความสุขกายและสุขใจ เพื่อนักเรียนจะได้มีทั้งความรู้และคุณธรรมพร้อมที่จะเติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมสืบไป

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ในภาพรวมมีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน เป็นเพราะผลการวิจัยครั้งนี้เป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบที่มีความสมบูรณ์ตามแนวทางการพัฒนารูปแบบ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการตรวจรูปแบบ CVI ผู้เชี่ยวชาญการวิจัย จำนวน 5 รูป/คน ด้วยแบบการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนสาธิตปทุม 17 รูป/คน ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ และระยะที่ 4 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยแบบประเมินรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับที่ธวัชชัย รัตัญญ (2551) ได้กล่าวว่า การพัฒนาแบบจำลอง (Model Development) เป็นกระบวนการในการสร้างหรือพัฒนาแบบจำลอง ประกอบด้วยการศึกษาองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง การร่างแบบจำลอง และการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้หรือการทดลองใช้แบบจำลอง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม สรุปลักษณะรู้จากการวิจัย คือ DA12 คือ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม อันเป็นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณลักษณะนักเรียนจะต้องยึดนักเรียนเป็นหลักและมีการจัดกิจกรรมตามความสนใจ ความถนัดของนักเรียน ทำให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง ช่วยกันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะทำงาน นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วม มีความรู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน จึงเป็นหน้าที่ของทุกๆ ฝ่าย ที่จะร่วมกันจัดการศึกษาและร่วมกันจัดกิจกรรมนักเรียนในด้านต่างๆ โดยมีความร่วมมือของบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถอธิบายขยายความดังนี้

D = Desirable Characteristics According to the 4 Principles of Sangahavatthu คุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นการประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 กับคุณลักษณะพึงประสงค์ของนักเรียน ซึ่งหลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่เน้นการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การปลูกฝังหลักธรรมนี้ตั้งแต่เด็กจะช่วยให้นักเรียนมีพื้นฐานทางจริยธรรม พัฒนาทักษะชีวิตที่สำคัญ เมื่อนักเรียนทุกคนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สังคมโรงเรียนก็จะเป็นสังคมที่น่าอยู่ มีความอบอุ่น และเอื้อต่อการเรียนรู้ นักเรียนเติบโตไปเป็นกำลังสำคัญของสังคม และเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้อื่น การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนนั้น ถือเป็นการวางรากฐานที่ดีเยี่ยมให้แก่นักเรียนในการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ดีขึ้นได้ การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน มีดังนี้

1. การให้ (ทาน) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการเสียสละ แบ่งปันสิ่งของ เวลา ความรู้ หรือความสามารถให้แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน
2. วาจาสุภาพ (ปิยวาจา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการใช้คำพูดที่ไพเราะ สุภาพ อ่อนน้อม และเหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคลที่พูดด้วย
3. จิตสาธารณะ (อตัลจริยา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีจิตใจที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และพร้อมที่จะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นและสังคม
4. ประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) หมายถึง นักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุมมีการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสม รู้จักควบคุมอารมณ์ และมีความรับผิดชอบ

A12 = Activity 12 คือ 12 กิจกรรมการพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียน โดยแต่ละกิจกรรมมีรายละเอียดประกอบด้วยชื่อกิจกรรม หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย สถานที่ดำเนินการ ขั้นตอนการดำเนินการ ตัวชี้วัดและพฤติกรรมบ่งชี้ เกณฑ์การประเมิน เครื่องมือการประเมินผล การนำไปใช้จริง ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม คำแนะนำเพิ่มเติม สิ่งที่ควรสังเกต การนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินไปใช้ และสรุป ซึ่ง 12 กิจกรรมการพัฒนาพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 แบ่งออกเป็น 4 โครงการๆ ละ 3 กิจกรรม ดังนี้

โครงการที่ 1 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) เป็นการขัดเกลาจิตใจให้ผู้ปฏิบัติเป็นผู้ที่รู้จักการแบ่งปัน เสียสละ มีน้ำใจ ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยจิตอันบริสุทธิ์และไม่หวังสิ่งใดตอบแทน จึงเป็นการกระทำที่ช่วยให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกัน เพื่อให้

เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการให้ (ทาน) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตักบาตรวันสุข กิจกรรมที่ 2 ถวายเทียนพรรษากับสาธิตปทุม กิจกรรมที่ 3 สาธิตปทุมร่วมใจทำบุญปีใหม่

โครงการที่ 2 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) การพูดจาสุภาพ มีทางเสีย และเลือกใช้คำในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์และสถานการณ์ เป็นพฤติกรรมที่สร้างมิตร ช่วยให้เกิดการร่วมมือร่วมใจกันในเรื่องต่างๆ เกิดความสามัคคี และมิตรไมตรีที่ดีระหว่างกัน เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านการวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 กราบแม่ด้วยใจรักแม่ด้วยวาจา กิจกรรมที่ 2 วาจาไพเราะบูชาคุณครู กิจกรรมที่ 3 เรียนภาษาไทยในวันสุนทรภู่

โครงการที่ 3 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อถกจริยา) เป็นการกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และการช่วยเหลือผู้อื่นบนพื้นฐานของความเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม ส่งเสริมให้สังคมน่าอยู่และมีความสุข และลดละความเห็นแก่ตัว เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อถกจริยา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านจิตสาธารณะ (อถกจริยา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 ตามรอยพระยุคลบาทสืบสานจิตอาสา กิจกรรมที่ 2 ถวายราชสดุดีวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า กิจกรรมที่ 3 ค่ายลูกเสืออาสา

โครงการที่ 4 การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) เป็นการปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ และข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว โรงเรียนและสังคม เพื่อให้เกิดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) จึงได้มีสวดแทรกและบูรณาการเข้าไปกับการจัดกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน

โครงการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ด้านประพฤติตนเหมาะสม (สมานัตตตา) แบ่งเป็น 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 1 เลือกตั้งเลือกดีมีมารยาท กิจกรรมที่ 2 วันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 กิจกรรมที่ 3 สนุกกับวิทย์คิดดีทำดี

สรุปเป็นภาพองค์ความรู้การวิจัย ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย “DA12”

ข้อเสนอแนะการวิจัย

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - การนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ไปใช้ปฏิบัติในการพัฒนานักเรียนนั้น ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้งานให้ละเอียดและชัดเจน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - การนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของนักเรียนโรงเรียนสาธิตปทุม ไปใช้พัฒนานักเรียนในสถานศึกษาแต่ละแห่งนั้น ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อจำกัดของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีความแตกต่างกัน
- ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนานักเรียนด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักสังคหวัตถุ 4 โดยแยกพัฒนาตามองค์ประกอบของหลักสังคหวัตถุ 4 คือ การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการให้ (ทาน) 2) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านวาจาสุภาพ (ปิยวาจา) 3) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตสาธารณะ (อรรถจริยา) และ 4) การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านประเพณีเหมาะสม (สมานัตตตา) เพราะองค์ประกอบทั้ง 4 นี้เป็นพื้นฐานสำคัญของนักเรียน
 - ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนตามหลักพุทธธรรมข้ออื่น

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จิระวัฒน์ โจนศิลป์. (2565). การบูรณาการเพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงอย่างยั่งยืน. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(4), 309-323.
- เทียนชัย เจริญสุข พระครูปริยัติคุณรังสี และพระมหาสุภวิชัย ปภสฺสโร. (2566). การจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในยุคดิจิทัลตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการ, 3(8), 33-45.
- ธนวัฒน์ บุญทวี. (2558). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารงานโรงเรียนอนุบาลเทศบาล ตำบลแม่ฮ้อย (บ้านเด่น) อำเภอแม่ฮ้อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้เทคนิคการประชมเชิงสร้างสรรค์ (AIC : Appreciation Influence Control). วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.
- ธวัชชัย รัตตัญญู. (2551). การพัฒนารูปแบบการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.
- พระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ์ (ธีรศักดิ์ ธีรสกโก), พระมหาสมบัติ ธนปญโญ และลำพอง กลมกุล. (2566). ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 4(1), 1-9.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต).
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โยธิกา เลิศรติยากุล, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, สมศักดิ์ บุญปู และกฤษฎา นันทเพ็ชร. (2564). ระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(3), 166-179.
- โรงเรียนสาธิตปทุม. (2566). ข้อมูลโรงเรียน. แหล่งที่มา <https://sathitpathum.ac.th/> สืบค้นเมื่อ 9 มกราคม 2566.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2555). จุดเน้น สพฐ. ปี 2555. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). การเสริมสร้างคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: วีซีคอมมิวนิเคชั่น.
- อารมณ คำเกาะ. (2557). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของโรงเรียนบ้านโคกไม้ล้ม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดกรุงเทพมหานคร
EDUCATIONAL ADMINISTRATION STRATEGIES ACCORDING TO THE PRINCIPLES
OF GOOD GOVERNANCE OF SMALL SCHOOLS UNDER BANGKOK METROPOLIS

¹นุชรี นุชนิล Nutchree Nutchnil ²ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka

³สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: fasai2011_@hotmail.com

Article Received: February 22, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 346 คน การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน การทดลองใช้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 26 คน การประเมินกลยุทธ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 224 คน มีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ คู่มือการทดลองใช้ แบบประเมินกลยุทธ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ด้วยระบบคุณภาพ (หลักนิติธรรม) กลยุทธ์ที่ 2 โรงเรียนคุณธรรม (หลักคุณธรรม) กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพครู และบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ (หลักความโปร่งใส) กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา (หลักการมีส่วนร่วม) กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับความรู้สู่คุณภาพผู้เรียนด้วยความรับผิดชอบ (หลักความรับผิดชอบ) กลยุทธ์ที่ 6 การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานทั้งระบบอย่างคุ้มค่า (หลักความคุ้มค่า) 5) การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมีผลการทดลองใช้กลยุทธ์ พบว่า ผลการเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการทดลองใช้กลยุทธ์ มีค่า t เท่ากับ 20.908 มีความแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังการทดลองใช้ ซึ่งค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีผลการประเมินกลยุทธ์ พบว่ามีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การบริหารสถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล

Abstract

This research article aimed to propose the educational administration strategies based on the principles of good governance of small schools under the Bangkok Metropolitan. It was a mixed-method research between quantitative and qualitative research. It used a questionnaire with a sample group of 346 school administrators, teachers, and personnel of small schools, interviewing 5 key informants, focusing on 9 experts, testing with 26 stakeholders, and evaluating the strategies of school administrators with 224 people. The research instruments were questionnaires, interview forms, a trial manual, and a strategy evaluation form. Quantitative data were analyzed using basic statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, and qualitative data were analyzed using content analysis.

The research results found that the school administration strategies based on the good governance principles of small schools under the Bangkok Metropolitan Administration consisted of 1) Vision, 2) Mission, 3) Objectives, and 4) Strategies. Strategy 1: Developing and increasing the efficiency of education management with a quality system (principle of justice). Strategy 2: Moral schools (principle of morality). Strategy 3: Developing the potential of teachers and personnel to be of quality according to professional standards (principle of transparency). Strategy 4: Developing educational cooperation networks (principle of participation). Strategy 5: Raising the level of knowledge to the quality of students with responsibility (principle of responsibility). Strategy 6: Increasing the efficiency of the entire system's operations with value (principle of value). 5) Driving the strategy into practice, and 6) Conditions for success. The results of the strategy experiment found that the results of comparing data before and after the strategy experiment had a t-value of 20.908, which was different from before and after the experiment. The mean value after the experiment was higher than the mean value before the experiment with statistical significance at the .05 level. The strategic evaluation results found that the usefulness, feasibility, appropriateness, and correctness were at the highest level.

Keywords: Strategy, Educational Administration, Good Governance

บทนำ

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งทางด้าน เศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม การเมือง วัฒนธรรม ล้วนทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนก้าวเข้าสู่สังคมที่มีความสลับซับซ้อน นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ผลักดันให้เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อวิถีชีวิต ค่านิยม วัฒนธรรม และที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทย เพราะกลไกในการพัฒนานคนที่มีประสิทธิภาพที่สุดคือ “การศึกษา” สถานศึกษา คือ องค์กรหลักที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา ต้องมีกลยุทธ์ในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพของการศึกษา เพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จกลยุทธ์จะช่วยให้องค์กรมีทิศทางที่

ชัดเจน และมีวิธีการที่จะขับเคลื่อนให้องค์กรเกิดการพัฒนาในเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งทำให้การพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วย (ปกรณ ปรียากร, 2553)

กรุงเทพมหานคร เป็นองค์กรท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ มีระเบียบการปกครองตามบทบัญญัติ แห่งพระราชบัญญัติการบริหารราชการกรุงเทพมหานคร โดยมีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานครเป็นผู้กำหนดนโยบาย ในการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร มีโรงเรียนในสังกัด จำนวน 437 โรงเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับ อนุบาลศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนเรียนร่วม จากรายงาน สถิติการศึกษา ประจำปีการศึกษา 2565 ได้จัดขนาดโรงเรียน จำแนกตามจำนวนนักเรียนไว้ดังนี้ 1) โรงเรียน ขนาดเล็ก (นักเรียน 1-400 คน) จำนวน 224 โรงเรียน 1) โรงเรียนขนาดกลาง (นักเรียน 401 - 800 คน) จำนวน 113 โรงเรียน 1) โรงเรียนขนาดใหญ่ (นักเรียน 801 คน ขึ้นไป) จำนวน 100 โรงเรียน รวมโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร 437 โรงเรียน (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2565)

กรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษา มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ขั้นพื้นฐานพัฒนาเด็กในพื้นที่กรุงเทพมหานครเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งองค์ความรู้ มีคุณธรรม และมีทักษะ ในการดำรงชีวิต โดยกำหนดนโยบายด้านการศึกษา คือ “เสริมสร้างกรุงเทพฯ ให้เป็นมหานครแห่งการเรียนรู้ที่ แท้จริง ด้วยนโยบายการศึกษาที่ทำได้จริง มีคุณภาพมาตรฐาน พร้อมพัฒนาองค์ความรู้อย่างครอบคลุมทั้งใน และนอกห้องเรียน” การพัฒนาดังกล่าวต้องใช้ทั้งกำลังคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และการบริหารจัดการ เพื่อ รองรับนโยบายการพัฒนาต่างๆ ของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งความแตกต่างของขนาดโรงเรียนมีผลต่อการจัดการ พัฒนาดังกล่าว เนื่องจากโรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง มีอัตรากำลังคน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ เพียงพอ ต่อการสนองต่องานในนโยบายต่างๆ ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็ก มีบริบทพื้นที่ของโรงเรียนก็มีจำกัด ส่วนใหญ่ ตั้งอยู่บริเวณวัด ล้อมรอบด้วยชุมชนแออัด นอกจากนี้ยังประสบปัญหาการดำเนินงาน เพราะโรงเรียนขนาด เล็กบางโรงเรียนมีอัตราค่าจ้างครูน้อย ไม่เต็มกรอบอัตราค่าจ้าง ครูต้องรับภาระการสอนหลายวิชาและต้อง รับภาระงานด้านอื่นๆ ที่มีปริมาณชิ้นงานที่ต้องทำทั้งหมดเท่ากันกับโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ส่งผล ให้ 1) ข้าราชการครูเบื่อระบบจากภาระงานที่มากจึงขอย้ายหรือขอโอนไปสังกัดหน่วยงานอื่น 2) การบริหาร จัดการไม่ต่อเนื่องจากนโยบายการโยกย้ายผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก 3) การพิจารณาผลงานเลื่อนวิทยฐานะ ค่อนข้างยาก ทำให้ครูขาดแรงจูงใจในความก้าวหน้าทางวิชาชีพ ครูจึงปฏิบัติงานโดยขาดความรับผิดชอบ ขาด ลา มาสาย สุขภาพจิตตกต่ำ ทำให้เสี่ยงต่อการกระทำผิดทางวินัย ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตกต่ำ 3) นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ผู้ปกครองต้องประกอบอาชีพเพื่อหารายได้จุนเจือครอบครัวไม่มี เวลาช่วยดูแลนักเรียน ในเรื่องการเรียน ขาดการอบรมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่องานที่รับมอบหมายจาก โรงเรียนเป็นเหตุให้ ผลการเรียนตกต่ำ 4) ชุมชนที่อยู่อาศัยของนักเรียน มีแหล่งอบายมุขและสิ่งชั่วร้ายในสังคม เมือง เสี่ยงต่อการกระทำผิด (สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร, 2565)

จากปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการบริหาร สถานศึกษาเพราะเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูและคุณภาพผู้เรียนอย่างชัดเจน สอดคล้องกับ สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ที่ระบุไว้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการเรียนรู้ และมีทัศนคติที่ถูกต้องตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อการพัฒนาและ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน เนื่องจากหลักธรรมาภิบาลเป็นการบริหาร ราชการเพื่อบรรลุเป้าหมายเกิดประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพ และเกิดความคุ้มค่า ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทัน ต่อสถานการณ์ ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและ ได้รับการตอบสนองความต้องการ มีการ

ประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอตามหลักการ 6 ประการ (เทศบาลตำบลบึงวิชัย, 2562) แนวคิดหลักธรรมมาภิบาลในพระพุทธศาสนา คือหลักธรรมวินัย มีความหมายว่า แนวทาง หรือหลักการที่จะนำไปสู่การปกครองที่เป็นธรรม ดีงาม ถูกต้อง ซึ่งผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้การปกครองยึดถือเป็นแบบแผนความประพฤติตามหลักธรรมสู่การปกครองที่ดีงาม ดังนี้คือ 1) หลักนิติธรรม พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติพระวินัยด้วยความเสมอภาคและยุติธรรมโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ พุทธศาสนิกชนจะต้องประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมวินัยอย่างเท่าเทียม 2) หลักคุณธรรม พระพุทธศาสนายกย่องเชิดชูคุณธรรมเหนือสิ่งอื่นใด หลักธรรมเกี่ยวกับธรรมาภิบาลในพระพุทธศาสนา มีอยู่เป็นจำนวนมากเช่น หลักทศพิธราชธรรม หรือคุณธรรมสำหรับนักปกครอง เป็นต้น 3) หลักความโปร่งใส พระพุทธศาสนาสอนให้ยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรมเพื่อให้เกิดความโปร่งใสทางกาย วาจา และจิตใจ ตามหลักกายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต 4) หลักการมีส่วนร่วม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับหลักการมีส่วนร่วมอย่างมาก เช่น หลักอภิปรายธรรม คือหลักธรรม ที่ไม่มีความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว 5) หลักความรับผิดชอบ พระพุทธศาสนาสอนว่า ทุกคนเกิดมาพร้อมกับหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ญาติพี่น้อง และสังคม และบุคคลทุกคนจะต้องรับผิดชอบต่อภาระของตน และ 6) หลักความคุ้มค่า พระพุทธศาสนาสอนให้รู้จักประหยัดในการใช้สอยทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เช่น หลักคำสอนเรื่องมัตตัญญูตา คือ ความรู้จักประมาณในการบริโภคและใช้สอยสิ่งที่มีอยู่ พระพุทธศาสนาไม่ส่งเสริมให้ใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย (พระพนสิทธิ์ สุทนต์จิตโต (ปิยะศ), 2562) ซึ่งหลักธรรมมาภิบาลในพระพุทธศาสนาเป็นหลักการปกครองโดยธรรมหรือธรรมรัฐที่มีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล และสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธองค์สนับสนุนรูปแบบการปกครองโดยธรรม คำว่า “ธรรม” คือ ความถูกต้องเป็นหลักในการปกครอง เป็นข้อประพฤติปฏิบัติหรือกฎกติกาที่สามารถนำไปเป็นหลักในการบริหารจัดการองค์กรธุรกิจให้ประสบความสำเร็จและสร้างสันติสุข เพราะหลักพุทธธรรมมาภิบาลดังกล่าวมีแนวทางที่เป็นไปเพื่อความเป็นธรรมเพื่อความโปร่งใส เพื่อการมีส่วนร่วม เพื่อความรับผิดชอบต่อความคุ้มค่า และเกื้อหนุนคุณธรรม

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพราะเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานของครูและคุณภาพผู้เรียน ฉะนั้นผู้บริหารจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน และการทำตนให้เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของผู้ร่วมงานตามแนวคิดเรื่องการบริหารด้วยหลักธรรมมาภิบาล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะใช้เป็นกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยใช้หลักธรรมมาภิบาลที่สามารถไปประยุกต์ใช้เพื่อให้การจัดการศึกษามีคุณภาพและประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพของการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกลยุทธ์และการพัฒนากลยุทธ์ การบริหารสถานศึกษาด้วยหลักธรรมาภิบาล และการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการวิเคราะห์เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเว็บไซต์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 แจกแบบสอบถามเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษา และสภาพที่คาดหวังของการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 114 แห่ง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากรโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ให้ข้อมูล จำนวน 346 คน โดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Krejcie and Morgan ด้วยแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 2 เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร มีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร จากการสัมภาษณ์ (Interview) เพื่อหาข้อมูลการบริหารสถานตามหลักธรรมาภิบาลฯ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน ด้วยแบบสัมภาษณ์ (Interview) แบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 ยกร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร ด้วยการวิเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาในตอนที่ 1 และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในระยะที่ 2 ขั้นตอนที่ 1 ด้วยแบบศึกษาเอกสาร(Document Study) แบบวิเคราะห์ SWOT Analysis และ TOWS Matrix การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ SWOT โดยใช้การวิเคราะห์ TOWS Metrix

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการจัดสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ที่กำหนด ด้วยแบบสนทนากลุ่ม และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 3 เพื่อทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการนำไปทดลองใช้กับผู้บริหาร ครู บุคลากร โรงเรียนวัดเวฬุราชิม สำนักงานเขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร จำนวน 26 คน ด้วยแบบสอบถามการทดลองใช้กลยุทธ์ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 ประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร จากการแจกแบบสอบถามประเมินกลยุทธ์กับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 224 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ด้วยแบบสอบถาม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร มีรายละเอียดดังนี้

วิสัยทัศน์ ผู้เรียนมีคุณภาพมาตรฐาน บริหารแบบมีส่วนร่วม ศูนย์รวมการเรียนรู้ โดยครูมืออาชีพ
พันธกิจ

1. พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาให้ทันสมัย โดยบูรณาการตามหลักธรรมาภิบาล เข้ากับการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษา
2. ส่งเสริมสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับทุกภาคส่วน จัดตั้งกรรมการฝ่ายต่างๆ เพื่อให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผลและเป็นไปตามนโยบายที่กำหนด
3. พัฒนาหลักสูตร และจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นผู้ประพฤติดี มีความรู้ มีระเบียบ วินัย มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นพลโลกบนพื้นฐานความเป็นไทย
4. ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา พัฒนาแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนรู้
5. พัฒนาครู และบุคลากรให้เป็นครูมืออาชีพ มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษา ที่ตอบสนองต่อการเสริมสร้างคุณภาพการศึกษา และมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

เป้าประสงค์

1. ระบบบริหารจัดการศึกษา มีประสิทธิภาพ และทันสมัย ตามมาตรฐานการจัดการศึกษามีการให้บริการทางการศึกษาที่สะดวก และรวดเร็ว โปร่งใส และเป็นไปตามนโยบายที่กำหนด
2. โรงเรียนมีคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด
3. สถานศึกษามีหลักสูตรที่ตรงตามบริบทของสถานศึกษา ตอบสนองต่อการพัฒนาศักยภาพตามความต้องการของผู้เรียน
4. ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ ได้รับการพัฒนาให้มี ความรู้ ความเข้าใจ ปฏิบัติค่านิยมที่ถูกต้อง มีทักษะจำเป็นในการดำรงชีพ มีระเบียบ วินัย มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ มีความรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยี มีทักษะอาชีพ มีทักษะการคิด การแก้ปัญหา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข
5. ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพและได้รับการส่งเสริมให้มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัด กรุงเทพมหานคร

กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ด้วยระบบคุณภาพ (หลักนิติธรรม)

1. วางแผนดำเนินการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามระเบียบ ข้อบังคับ และ ความถูกต้อง โดยยึดคุณภาพผู้เรียนเป็นเป้าหมายสูงสุด ด้วยความร่วมมือกับทุกภาคส่วน
2. กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนมีทั้งความรู้ ความสามารถ มีระเบียบ วินัย และคุณธรรม
3. วางแผนพัฒนา ปรับปรุงหลักสูตรให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษา และ มีความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาตรงตามความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน
4. ชี้แจง แนะนำแนวทางให้ครูและบุคลากร ปฏิบัติตนถูกต้องตาม ระเบียบ ข้อบังคับ ให้มี ความเข้าใจตรงกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน
5. กำหนดปฏิทินการปฏิบัติงานของสถานศึกษาอย่างมีระเบียบแบบแผนชัดเจน เป็นธรรม เพื่อให้ครูและบุคลากรปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

6. แต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบการดำเนินงานต่าง ๆ ตามความถนัด และความสามารถของแต่ละคน ด้วยความยุติธรรม ติดตาม ควบคุม ดูแลให้ถูกต้อง ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้

กลยุทธ์ที่ 2 โรงเรียนคุณธรรม (หลักคุณธรรม)

1. ส่งเสริมให้ครูพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการเรื่องคุณธรรม จริยธรรม และปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

2. ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ มีความรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยี มีทักษะการคิด การแก้ปัญหาและนำไปประยุกต์ ใช้ได้อย่างเหมาะสม

3. ผู้บริหารพิจารณาสั่งการมอบหมายงานด้วยความเป็นธรรม

4. จัดสวัสดิการจำเป็นที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลให้ครูได้มีแรงจูงใจในการทำงานอย่างเป็นธรรม

5. สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ให้ครูอย่างเพียงพอ เพื่อใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนอย่างทั่วถึง

6. แต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณาความดีความชอบอย่างชัดเจน เป็นธรรม ตามคุณภาพของการปฏิบัติงาน ด้วยระบบคุณธรรม

7. ส่งเสริมให้ครูและบุคลากร มีความรู้ และปฏิบัติอยู่ในจรรยาบรรณ เพื่อป้องกันการกระทำผิดวินัย

กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพครู และบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ (หลักความโปร่งใส)

1. กำหนดขอบข่ายในการปฏิบัติงานงบประมาณให้ถูกต้อง และเหมาะสม จัดสรรงบประมาณอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม

2. จัดสรรงบประมาณอย่างพอเพียงตามวัตถุประสงค์/โครงการ/กิจกรรม และการเบิกจ่ายงบประมาณเป็นไปตามแผนปฏิบัติการประจำปี

3. ผู้บริหารดำเนินการจัดซื้อจัดจ้างตามระเบียบ เปิดเผย โปร่งใส มีหลักฐานตรวจสอบได้

4. ส่งเสริมให้ ครู และบุคลากร ปฏิบัติหน้าที่ราชการด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต

5. ติดตาม ประเมินผล และรายงานฐานะทางการเงินอย่างโปร่งใสให้สาธารณชนทราบ

กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา (หลักการมีส่วนร่วม)

1. สร้างเครือข่ายความร่วมมือประสานส่งเสริมการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และเสริมสร้างความเข้าใจในบทบาทของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีมาตรฐาน และมีคุณภาพ

2. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน/ภายนอกสถานศึกษา สนับสนุนให้สถานศึกษาเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. พัฒนาครู ให้มีความรู้เรื่องหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ พัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21

4. พัฒนาศักยภาพครู และบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ และบุคลากรมีการพัฒนาความก้าวหน้าให้ตนเอง โดยการอบรมสัมมนา ศึกษาดูงาน

5. สร้างบรรยากาศให้เกิดความร่วมมือร่วมใจแก่ครู และบุคลากร

กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับความรู้สู่คุณภาพผู้เรียนด้วยความรับผิดชอบ (หลักความรับผิดชอบ)

1. จัดระบบการบริหารงานวิชาการให้คล่องตัว รวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน
 2. จัดอบรมให้ครูพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอน ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
 3. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยี การผลิตสื่อ และนวัตกรรมใหม่ ๆ ที่ทันสมัย หลากหลาย มาใช้ในการบริหารจัดการ และจัดการเรียนรู้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน
 4. จัดประชุมเชิงปฏิบัติการครูอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อสนับสนุนให้ครูมีความรับผิดชอบต่อนักเรียน
 5. จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ ครู บุคลากร และผู้เรียนมีความสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม และส่งเสริมให้การร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
 6. การพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพื่อรองรับระบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม
 7. ส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนโดยบูรณาการหลักคุณธรรม จริยธรรม กับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข
 8. ส่งเสริมให้ครูนำปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนมาทำเป็นวิจัยชั้นเรียนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
 9. จัดกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่รู้ใฝ่เรียน รู้จักแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- กลยุทธ์ที่ 6 การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานทั้งระบบอย่างคุ้มค่า (หลักความคุ้มค่า)
1. จัดโครงสร้างการบริหารสถานศึกษาให้เกิดความคล่องตัวมีประสิทธิภาพ
 2. วางแผนการใช้งบประมาณอย่างเป็นระบบ สำนวญความถูกต้องของวัสดุ อุปกรณ์ และทำระบบฐานข้อมูลวัสดุ ครุภัณฑ์เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้อย่างคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด
 3. จัดสรรงบประมาณของสถานศึกษาให้ตามความเหมาะสมกับโครงการ/กิจกรรม เน้นความคุ้มค่า และเกิดประโยชน์สูงสุด
 4. ระดมทรัพยากรเพื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ด้วยวิธีที่หลากหลาย
 5. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น นำวัสดุที่มีในชุมชนมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน
 6. นำเทคโนโลยีสารสนเทศ และเครื่องมือที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารและจัดการเรียนรู้เพื่อความสะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลา
 7. นิเทศ กำกับ ติดตาม อย่างต่อเนื่องเพื่อปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน
- การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ
1. สร้างการรับรู้ และความเข้าใจให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากรในโรงเรียน ถึงความเป็นมา และความเชื่อมโยงของกลยุทธ์ กับนโยบาย และแผนสำคัญอื่น ๆ เพื่อให้เกิดการรับรู้ และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันด้วยความรับผิดชอบ (หลักความรับผิดชอบ) และดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ เน้นการมีส่วนร่วม ร่วมกิจกรรม ร่วมช่วยเหลือต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ (หลักการมีส่วนร่วม) เพื่อทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพ
 2. เน้นย้ำให้ผู้บริหารในระดับเครือข่าย และระดับส่วนกลาง ถึงการให้ความสำคัญในการพิจารณากลยุทธ์ฯ ด้วยความจริงใจ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ (หลักคุณธรรม)

3. จัดทำแผนปฏิบัติการของหน่วยงาน เพื่อนำไปสู่การกำหนดนโยบาย มาตรการและโครงการที่เป็นรูปธรรม สำหรับการดำเนินงานในแต่ละปีงบประมาณด้วยความชัดเจนตามกฎหมาย ระเบียบ วินัย (หลักนิติธรรม) ร่วมกันทั้งหมุ่คณะ และมีความรับผิดชอบเห็นต้งามถูกต้องเสมอกันเห็นชอบ ตกลงกันได้ด้วย หลักการที่สำคัญให้สอดคล้องกับกลยุทธ์ฯ (หลักความรับผิดชอบ)

4. ตั้งเป้าหมายร่วมกัน เพิ่มการมีส่วนร่วมของทุกคนในองค์กร โดยการสร้างเงื่อนไข การวัดผลที่ยึดโยงกับ KPI เช่น เงินโบนัส หรือค่าตอบแทนต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย

5. เสริมทักษะรอบด้านให้ครู และบุคลากร เพื่อทำงานได้หลากหลายรูปแบบ โดยมีวัตถุประสงค์ให้ทุกคนเข้าใจว่าจากขอบเขตหน้าที่ในปัจจุบัน จะมุ่งไปสู่เป้าหมายในอนาคตขององค์กรได้อย่างไร ขณะที่ผู้บริหารต้องสร้างความเชื่อมั่นว่าเป้าหมายนั้นสามารถบรรลุผลได้จริง

6. กำกับ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างเป็นระบบ ด้วยความโปร่งใส (หลักความโปร่งใส) และมีการแบ่งปันความดีความชอบที่ได้มาโดยชอบธรรม แม้เล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมทั่วกัน (หลักความคุ้มค่า)

เงื่อนไขความสำเร็จ

1. มีความต่อเนื่องด้านนโยบายทุกระดับ
2. หน่วยงานทุกระดับมีแผนสู่การปฏิบัติที่สอดคล้องกับกลยุทธ์ฯ โดยมีการกำหนดเป้าหมายตัวชี้วัด ผู้รับผิดชอบ และกำหนดเวลาที่เหมาะสม

3. การได้รับการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา และบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องและครอบคลุมภารกิจ และนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการสนับสนุนทรัพยากรดังกล่าว

4. การดำเนินการของทุกระดับเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในหน่วยงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยผู้บริหารต้องให้ความสำคัญในการติดตามประเมินผล โดยมุ่งเน้นผลลัพธ์ของงานและการทำงานแบบมีส่วนร่วม ที่เอื้อต่อการพัฒนา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ปฏิบัติงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผ่านระบบการติดตาม ประเมินผลที่ทันสมัย โดยการใช้เทคโนโลยี

5. การสร้างและประสานเครือข่ายความร่วมมือในการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ทั้งหน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานภาคเอกชน องค์กรอื่นๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนและขับเคลื่อนไปในทิศทางเดียวกัน โดยมีผู้รับผิดชอบการสร้างและประสานเครือข่ายความร่วมมือที่ชัดเจน

ผลการทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ผลการเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการทดลองใช้กลยุทธ์ฯ มีค่า t เท่ากับ 20.908 มีความแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังการทดลองใช้ ซึ่งค่าเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่า ค่าเฉลี่ยก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า กลยุทธ์ฯ มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ กลยุทธ์ที่ 1 การพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา ด้วยระบบคุณภาพ (หลักนิติธรรม) กลยุทธ์ที่ 2 โรงเรียนคุณธรรม (หลักคุณธรรม) กลยุทธ์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพครู และบุคลากรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ (หลักความโปร่งใส) กลยุทธ์ที่ 4 การพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา (หลักการมีส่วนร่วม) กลยุทธ์ที่ 5 ยกระดับความรู้สู่คุณภาพผู้เรียน ด้วยความรับผิดชอบ (หลักความรับผิดชอบ) กลยุทธ์ที่ 6 การเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานทั้งระบบอย่างคุ้มค่า (หลักความคุ้มค่า) 5) การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการบริหารสถานศึกษาที่น่าสนใจ โดยการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ว่า 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ที่ชัดเจน การมีเป้าหมายที่ชัดเจนจะช่วยให้โรงเรียนสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถวัดผลความสำเร็จได้อย่างเป็นรูปธรรม 2) การกำหนดกลยุทธ์ที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล (1) การที่แต่ละกลยุทธ์เชื่อมโยงกับหลักธรรมาภิบาลแต่ละด้าน แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจของโรงเรียนในการนำหลักการเหล่านี้มาใช้ในการบริหารจัดการ (2) กลยุทธ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพการศึกษา คุณธรรม จริยธรรม การพัฒนาบุคลากร การมีส่วนร่วม และความรับผิดชอบต่อสังคม แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจในทุกมิติของการพัฒนาโรงเรียน 3) การขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ การมีแผนการขับเคลื่อนกลยุทธ์สู่การปฏิบัติที่ชัดเจน จะช่วยให้โรงเรียนสามารถดำเนินงานตามแผนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ การกำหนดเงื่อนไขความสำเร็จจะช่วยให้โรงเรียนสามารถติดตามและประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของวรวัชร เทียมสุวรรณ (2563) ที่พบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาควรประกอบด้วย 1) กลยุทธ์ด้านการจัดการนักเรียน 2) กลยุทธ์ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา 3) กลยุทธ์ด้านผู้บริหาร ผลิตผู้บริหารที่มีคุณภาพมีความรู้ความสามารถสูง 4) กลยุทธ์ด้านหลักสูตร มีกระบวนการเรียนรู้ที่มี คุณภาพส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 5) กลยุทธ์ด้านการจัดการอาคารสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาที่น่าศึกษาเรียนรู้ มีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของพลกฤษณ์ ก้าวสิทธิ์ (2563) ที่พบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาควร ประกอบด้วย 1) สมรรถนะขององค์กร ต้องมีความพร้อมทุกด้านเพื่อรองรับการปฏิบัติงานและ แผนการต่างๆ 2) ภาวะผู้นำทางวิชาการ ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีภาวะผู้นำเพื่อการดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ มีการทำงานอย่างมีระบบแบบแผนสนับสนุนการเรียนรู้ รอบด้าน 4) บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์กร ให้ความสำคัญในบริบทขององค์กรเพื่อเป็นพลัง ขับเคลื่อนแผนการดำเนินการต่างๆ 5) การกำกับติดตาม เพื่อที่จะสามารถปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไป 6) การสนับสนุนของชุมชน ให้ความสำคัญของการประสานงานในชุมชนรวมทั้งส่วนที่ เกี่ยวข้องเพื่อช่วยในการพัฒนาส่งเสริมสถานศึกษาให้ดียิ่งขึ้นไป และมีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของพัชรินทร์ ชัยจันทร์ และรัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย (2562) ที่พบว่า การพัฒนากลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ให้เอื้อต่อการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริม

พัฒนาศักยภาพสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ กลยุทธ์ที่ 4 ส่งเสริมพัฒนาครูและบุคลากรให้มีคุณภาพ กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ให้มีทักษะแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 21

ผลการประเมินกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด กรุงเทพมหานคร ผลการวิเคราะห์ประเมินความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของกลยุทธ์ฯ พบว่า มีความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง อยู่ในระดับ “มากที่สุด” ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า การจัดทำกลยุทธ์ฯ เป็นไปตามกระบวนการในการจัดทำกลยุทธ์ ประกอบด้วย การวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) สำนวณสถานการณ์และปัจจัยที่มีผลกระทบต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค การตั้งเป้าหมาย (Goal Setting) กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานการวางแผนกลยุทธ์ (Strategy Formulation) สร้างกลยุทธ์ในการบรรลุเป้าหมายตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้แนวทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของแต่ละสถานศึกษา มีการดำเนินการและติดตามผล (Implementation and Monitoring) การดำเนินการตามแผนกลยุทธ์ และติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องโดยมีตัวบ่งชี้ กำหนดถึงความสำเร็จหรือความล้มเหลว เพื่อให้มั่นใจว่าแผนที่ได้วางไว้จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษา กลยุทธ์ฯ จึงเป็นการสร้างระบบการบริหารที่มีความโปร่งใส และยั่งยืน โดยยึดหลัก คุณธรรมและความเป็นธรรมในการทำงานทุกระดับ ตั้งแต่ผู้บริหารจนถึงนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา ทำให้การจัดการสถานศึกษาภายใต้หลักธรรมาภิบาล มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติจริงใน โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร สร้างประโยชน์ต่อนักเรียนและชุมชน สร้างความน่าเชื่อถือในการ บริหารงานภายในโรงเรียน มีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของพลชัย ชุมปัญญา (2566) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวิถีใหม่ตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนครทุกองค์ประกอบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็น ประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้การวิจัย

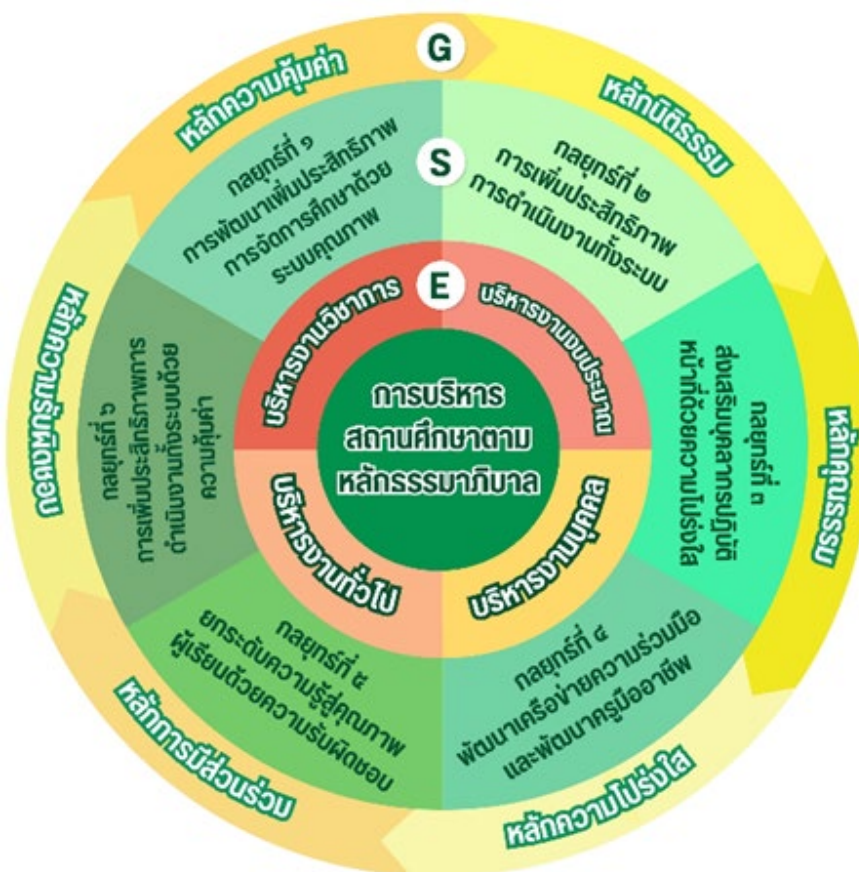
กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปเป็นองค์ความรู้การวิจัย คือ EGS มีอธิบายดังนี้

E : EDUCATION ADMINISTRATION = การบริหารสถานศึกษา เป็นกระบวนการบริหารจัดการ ของสถานศึกษา ที่ผู้บริหารสถานศึกษาดำเนินกิจกรรม โดยความร่วมมือของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เพื่อให้ สถานศึกษามีคุณภาพ และผู้เรียนเป็นคนเก่ง ดี มีความสุข และสามารถใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่าง สันติสุข

G : GOOD GOVERNANCE = หลักธรรมาภิบาล เป็นการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มี ประสิทธิภาพ ด้วยหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (Good Governance) ประกอบด้วย หลักการสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) หลักนิติธรรม 2) หลักคุณธรรม 3) หลักความโปร่งใส 4) หลักความ รับผิดชอบ 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักความคุ้มค่า

S : STRATEGIES = กลยุทธ์ ประกอบด้วย 6 กลยุทธ์ โดยมีหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความ โปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า เป็นตัวขับเคลื่อนกลยุทธ์ สถานศึกษา สามารถบูรณาการและประยุกต์ใช้กลยุทธ์ ในการบริหารงานสถานศึกษา ให้มีความสอดคล้อง เหมาะสมกับ บริบทของสถานศึกษาเพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ การทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพ เป็นคนดี คน

เก่ง และมีความสุข นอกจากนี้ยังช่วยแก้ไขปัญหาการบริหารงานภายในสถานศึกษาได้อีกด้วย ทั้งนี้การใช้กลยุทธ์จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยทำให้การดำเนินงานจัดการศึกษาเป็นไปตามระเบียบแบบแผน มีความรับผิดชอบ เป็นธรรม มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วม มีการพัฒนาบุคลากร และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย “EGS”

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 โรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดกรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ควรให้ความสำคัญในการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้และบูรณาการในการบริหารจัดการศึกษา และให้ มีการกำกับ ติดตาม และนิเทศการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำหลักธรรมาภิบาลไปกำหนด นโยบาย วิสัยทัศน์ แผนปฏิบัติงานประจำปี บูรณาการลงสู่แผนงานโครงการของโรงเรียนเพื่อทำให้เกิดการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลสู่การบริหารจัดการและการจัดเรียนการสอนของสถานศึกษา

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและ บุคลากรทุกคน ควรส่งเสริมและพัฒนาสถานศึกษาให้เป็น
องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ความรู้ ทำกิจกรรมตามหลักธรรมาภิบาลให้นักเรียน
ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่สนใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการศึกษาการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนขนาดกลาง
และขนาดใหญ่ ในสังกัดกรุงเทพมหานคร และสังกัดอื่นๆ

2.2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ โรงเรียน
ในสังกัดกรุงเทพมหานครและสังกัดอื่นๆ

2.3 ควรศึกษาปัจจัยสำหรับการส่งเสริมการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของ
ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาเสริมสร้างการบริหารสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมาภิบาลของสถานศึกษาในทุก
ระดับ

เอกสารอ้างอิง

- เทศบาลตำบลบึงวิชัย. (2562). พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.
2546 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. แหล่งที่มา
https://buengvichai.go.th/index/load_data/?doc=12876 สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2566.
- ปกรณ ปรียากร. (2553). การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ 14.
กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- พระนพสิทธิ์ สุทธิจิตโต (ปิยยศ). (2562). กระบวนการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลเชิงพุทธขององค์การ
บริหารส่วนตำบลบ้านเอื้อม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 7(4),
1007-1021.
- พลกฤษณ์ ก้าวสิทธิ์. (2563). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 20(3), 109-120.
- พลชัย ชุมปัญญา. (2566). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวิถีใหม่ตามหลักธรรมาภิบาล ของโรงเรียน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในจังหวัดสกลนคร. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎี
บัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พัชรินทร์ ชัยจันทร์ และรัชนิวรรณ อนุตระกูลชัย. (2562). กลยุทธ์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โรงเรียน
สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(8), 3901-3916.
- วรวรรษ เทียมสุวรรณ. (2563). กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานคาทอลิกในอัครสังฆมณฑล
กรุงเทพมหานคร ผู้ประชาชนอาเซียน. วารสารวิชาการวิทยาลัยแสงธรรม, 12(2), 94-116.
- สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร. (2565). รายงานสถิติการศึกษา ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนสังกัด
กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มงานแผนงานและสารสนเทศ.

**แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4
ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง**
**GUIDELINES FOR ORGANIZING COOPERATIVE TEACHING ACCORDING TO THE
FOUR PRINCIPLES OF SANGHAWATTHU OF THE NAWAPAT SCHOOL GROUP,
RAYONG PROVINCE**

¹พระวรพล วิชโย (ทองอยู่) PhraWoraphol Wachayo (Thongyo)
²พระสุรัชย์ สุรชัย PhraSurachai Surachayo ³บุญเชิด ชำนิศาสตร์ Booncherd Chumnisart
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: phraworaphol@outlook.co.th

Article Received: March 01, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ 2) เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประชากรทั้งหมดในการวิจัยที่เป็นผู้บริหารและครูกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง จำนวน 92 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 11 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก การรับผิดชอบรายบุคคลการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ทักษะทางสังคม และด้านสุดท้ายได้แก่ กระบวนการกลุ่ม ตามลำดับ 2) วิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 กลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ 5 ด้าน คือ ด้านกระบวนการกลุ่ม ด้านทักษะทางสังคม ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ด้านการรับผิดชอบต่อรายบุคคล ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก โดยนำมาบูรณาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ (1) ทาน การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น (2) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพเหมาะสมกับเวลา สถานที่ บุคคล (3) อตถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์ตามกำลังสติปัญญาความรู้ความสามารถ (4) สมานัตตา การวางตนให้เสมอต้นเสมอปลายเหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่การงานเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง และ 3) แนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย (1) กระบวนการกลุ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการพัฒนากระบวนการตัดสินใจร่วมกัน (2) ทักษะทางสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 การเสริมสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างความเข้าใจและการยอมรับในความแตกต่าง (3) ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าหลักสังคหวัตถุ 4

การส่งเสริมการสื่อสารที่เปิดกว้างและตรงไปตรงมา และการสนับสนุนการตัดสินใจที่เปิดกว้างและร่วมมือกัน (4) ด้านการรับผิดชอบต่อรายบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลในการทำงานร่วมกัน และการติดตามผลและประเมินผลการทำงาน และ (5) การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวกตามหลักสังคหวัตถุ 4 การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และการเสริมสร้างทักษะในการทำงานร่วมกัน

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ, สังคหวัตถุ 4, โรงเรียน

Abstract

This research article aimed to 1) study the status of cooperative learning management, 2) develop cooperative learning management according to the principles of the four social objects, and 3) propose the guidelines for cooperative learning management according to the principles of Four Saṅgahavatthu (Bases of social solidarity) of the Nawapat School Group, Rayong Province. This research was a mixed-method research. The quantitative research used a questionnaire of the entire population in the research, which were administrators and teachers of the Nawapat School Group, Rayong Province, totaling 92 people. The data were analyzed using statistics, namely percentage, frequency, mean, standard deviation, and qualitative research used interviews with 11 key informants. The data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) The overall and individual conditions of cooperative learning management were at a high level, ranked from most to least as follows: positive interaction or interdependence, individual responsibility, promotion of face-to-face interaction, social skills, and group process, respectively. 2) The development method of cooperative learning management based on the principles of the four social factors of Nawapat School Group, Rayong Province was a guideline for cooperative learning management in 5 aspects: group process, social skills, promotion of face-to-face interaction, individual responsibility, and positive interaction or interdependence, integrated according to the principles of Four Saṅgahavatthu: (1) Dāna: generosity, sharing, sacrificing, and helping others. (2) Piyavācā: kind words, speaking politely and appropriately with time, place, and person. (3) Atthacariyā: making oneself useful according to one's intellectual, knowledge, and abilities, and (4) Samānattā: conducting oneself consistently and appropriately according to one's position and duties to benefit the development of teaching and learning of the Nawapat School Group, Rayong Province. 3) The development guideline for collaborative teaching and learning based on the Four Saṅgahavatthu, consisting of (1) group process based on the Four Saṅgahavatthu, strengthening group cooperation and developing a joint decision-making process. (2) Social skills based on the Four Saṅgahavatthu, strengthening effective communication and creating understanding and acceptance of differences. (3) Promoting face-

to-face interaction based on the Four Saṅgahavatthu, promoting open and direct communication and supporting open and collaborative decision-making. (4) Individual responsibility based on the Four Saṅgahavatthu, promoting personal responsibility in working together, and monitoring and evaluating work results, and (5) Positive interaction or interdependence based on the Four Saṅgahavatthu, creating an atmosphere conducive to joint interaction and strengthening teamwork skills.

Keywords: Organizing Cooperative Teaching, The Four Saṅgahavatthu, Schools

บทนำ

การศึกษาเป็นการสืบทอดความรู้ความสามารถที่มนุษย์ได้ฝึกฝนกันคิดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคม เพื่อถ่ายทอดความรู้ความสามารถ และสร้างเสริมพฤติกรรมแก่เยาวชน สมาชิกที่ดีของสังคม การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการศึกษา ซึ่งได้รับองค์ความรู้ว่ามีคุณภาพในการพัฒนาคุณภาพ เพราะกระบวนการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาเยาวชนทั้งกาย สติปัญญา จิตใจ และศีลธรรม ให้เป็นพลเมืองดีมีความรับผิดชอบ ช่วยสร้างสรรค์สังคมให้มีความเจริญก้าวหน้า ส่งผลให้สังคมความสงบสุข และความมั่นคงของประเทศชาติ (สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, 2542)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นแผนระยะปานกลางเพื่อให้หน่วยงานในสังกัดทั้งในส่วนกลาง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาทั่วประเทศนำไปใช้เป็นกรอบและแนวทางในการดำเนินงาน รวมทั้งจัดทำแผนที่เกี่ยวข้อง และหน่วยงานภายนอกใช้เป็นกรอบและแนวทางในการพิจารณาขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้อง ส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมต่อไป โดยมีเป้าหมายผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน เป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งของประเทศ โดยได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ และกลยุทธ์ ในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามศักยภาพ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะตามหลักสูตร และทักษะที่จำเป็นต่ออนาคตในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) มีเป้าหมายผู้เรียนทุกช่วงวัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความรักในสถาบันหลักของชาติ และยึดมั่นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่อย่างมีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและความภูมิใจในความเป็นไทย ผู้เรียนทุกช่วงวัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เสมอภาค มีคุณภาพตามมาตรฐาน สอดคล้องกับศักยภาพให้เป็นผู้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2, 2565)

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning: CL) เป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็น ศูนย์กลางรูปแบบหนึ่งการเรียนรู้แบบร่วมมือแบบ CL นี้เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันและมีการทำงานร่วมกัน เป็นทีมเล็กๆ ทีมละ 2-5 คน โดยกำหนดให้สมาชิกของทีมต้องมีความสามารถที่แตกต่างกัน

เพื่อเสริมสร้างสมรรถภาพการเรียนรู้ของแต่ละคนและเพื่อที่จะทำให้สมาชิกแต่ละคนมีความสามารถมากยิ่งขึ้น สมาชิกแต่ละคนจะต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกันจนบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้บทบาทของสมาชิกที่ทำงานด้วยกันในทีมมีหน้าที่สองอย่างด้วยกันคือ เป็นผู้เรียน - รับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองและเป็นผู้สอน - รับผิดชอบการสอนและช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกในทีมให้เรียนรู้ไปพร้อมๆกันนักการศึกษาที่มีบทบาทที่สำคัญในการเผยแพร่แนวคิดของการเรียนรู้แบบ CL (Slavin, 1995) โดยจุดมุ่งหมายของการเรียนแบบ Cooperative learning คือ การเรียนรู้แบบกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมร่วมกัน แก้ไข ปัญหาและทำงานร่วมกันจนเกิดความสำเร็จและประการสำคัญต้องมีกระบวนการทักษะทางสังคมไปพร้อมๆ กัน (Johnson, D. W., 1990) เพื่อการทำงานที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและมีเป้าหมายร่วมกัน มีลักษณะการทำงานหลายแบบ มีการทำงานที่ประสานกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ร่วมกันตั้งไว้ ดังนั้น ผู้บริหารควรมีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการบริหารงาน คือ หลักสังคหวัตถุ (ที.ปา. (ไทย) 11/140/167) หมายถึง ธรรมเป็นเครื่องสงเคราะห์กันและกัน พระพุทธองค์ทรงอุปมาสังคหวัตถุไว้ในสังคหสูตรเปรียบเหมือนกับพาหนะที่จะนำคนไปสู่ความเจริญในโลก โดยสังคหวัตถุ 4 ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว คือยึดเหนี่ยวใจบุคคล และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี, หลักการสงเคราะห์ประกอบด้วย 1) ทาน คือการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้และแนะนำสั่งสอน 2) ปิยวาจา หรือ เปยยวัชชะ คือ วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดดีมีน้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี ให้เกิดไมตรีและความรักใคร่นับถือ ตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผลเป็นหลักฐานจูงใจให้นิยมยินดี 3) อตถัตถจริยา คือ การประพฤติประโยชน์ คือ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ ตลอดถึงช่วยแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรม 4) สมานัตตา คือ ความมีตนเสมอ คือ ทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติสม่ำเสมอในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล เหตุการณ์และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในเบื้องต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือในเครือข่ายสถานศึกษาโดยใช้หลักธรรมสังคหวัตถุ 4 นำมาประยุกต์ในการบริหารอย่างต่อเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง
2. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ครูกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์ จังหวัดระยอง จำนวน 92 คน ผู้วิจัยเลือกประชากรทั้งหมดในการเก็บข้อมูลการวิจัย

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้บริหารและครู กลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 จำนวน 11 รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาหลักการแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง 2) กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4) ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำเสนอผู้เชี่ยวชาญรวมจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) การใช้ภาษาและพิจารณาว่าแบบสอบถามครอบคลุมของเนื้อหาหรือไม่โดยการหาดัชนี (index of congruence: IOC) และคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป 5) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย (Try Out) จำนวน 20 ชุด เพื่อค่า Cronbach's Alpha ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.842 6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ตอนดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปผู้บริหารและครู กลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง ทั้ง 5 ด้าน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง

3.2 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นคำถามแบบปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของ เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์การสอน โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้เกณฑ์การแปลผลของคะแนนค่าเฉลี่ยการวัดระดับคะแนน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาและการอ้างอิงคำพูดบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง ในภาพรวม มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก การรับผิดชอบรายบุคคล การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ทักษะทางสังคม และด้านสุดท้าย ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม ตามลำดับดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง ในภาพรวม

สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง		N = 92 คน			
		μ	σ	แปลผล	ลำดับ
1	การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก	4.06	0.60	มาก	1
2	การส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า	3.63	0.38	มาก	3
3	การรับผิดชอบรายบุคคล	3.72	0.22	มาก	2
4	ทักษะทางสังคม	3.62	0.33	มาก	4
5	กระบวนการกลุ่ม	3.52	0.31	มาก	5
ภาพรวม		3.71	0.24	มาก	

2. วิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 กลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ 5 ด้าน คือ ด้านกระบวนการกลุ่ม ด้านทักษะทางสังคม ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ด้านการรับผิดชอบรายบุคคล ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก โดยนำมาบูรณาการตามหลักสังคหวัตถุ 4 คือ (1) ทาน การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละช่วยเหลือผู้อื่น (1) ปิยวาจา การพูดจาด้วยถ้อยคำสุภาพเหมาะสมกับเวลา สถานที่ บุคคล (3) อัตถจริยา การทำตนให้เป็นประโยชน์ตามกำลังสติปัญญาความรู้ความสามารถ (4) สมานัตตา การวางตนให้เสมอต้นเสมอปลายเหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่การงาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง โดยนำไปบูรณาการกับการจัดการเรียนการสอนดังนี้

2.1 ด้านกระบวนการกลุ่ม ควรจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวัตน์ จังหวัดระยอง จัดให้สมาชิกแต่ละคนรับผิดชอบในงานที่เหมาะสมกับทักษะและความถนัดของตนเอง จัดการประชุมสั้น ๆ เพื่อติดตามความคืบหน้าของงานเป็นระยะ ให้สมาชิกทราบถึงเป้าหมายที่ชัดเจนและบทบาทของตนเองในภาพรวมของกลุ่มการเสริมสร้างความสามัคคีในทีมจัดกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ (Team Building) เช่น กิจกรรมกลุ่มที่ต้องอาศัยความร่วมมือในการแก้ปัญหาส่งเสริมวัฒนธรรมการให้กำลังใจยกย่องหรือแสดงความชื่นชมสมาชิกที่มีผลงานดีหรือมีส่วนช่วยกลุ่ม ซึ่งบุคคลแต่ละคนมีบุคลิกภาพ, มุมมอง, และวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน ซึ่งหากไม่มีการจัดการที่ดีก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งของการทำงานต่อไป ความแตกต่างของบุคลิกภาพ บุคลิกภาพที่แตกต่างกันอาจทำให้สมาชิกมีความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน บทบาทที่ไม่ชัดเจน หากบทบาทและความรับผิดชอบของแต่ละคนไม่ชัดเจน อาจเกิดความขัดแย้งในการทำงาน การสื่อสารที่ไม่เข้าใจ การสื่อสารที่ไม่ชัดเจนหรือเข้าใจผิดอาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดและความขัดแย้ง ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ส่วนตัวอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานร่วมกันของทีม ความกดดันในการทำงาน ความกดดันในการทำงานที่สูงอาจทำให้สมาชิกเกิดความเครียดและแสดงพฤติกรรมที่ก้าวร้าว

2.2 ด้านทักษะทางสังคม การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การเคารพซึ่งกันและกัน และการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง การทำเช่นนี้จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา สร้างสภาพแวดล้อมที่บุคลากรทุกคนรู้สึกปลอดภัยที่จะแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกฟังทุกฝ่ายอย่างตั้งใจ ให้โอกาสทุกฝ่ายได้อธิบายถึงมุมมองและความกังวลของตนเอง โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่สถานศึกษาต้องหาข้อตกลงที่เป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่ายเมื่อเกิดความขัดแย้ง

เปิดใจรับฟังความคิดเห็นและข้อกังวลของทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียม จัดหาทรัพยากรหรือแนวทางสนับสนุน เช่น เอกสาร ความรู้ หรือเวทีสนทนา เพื่อช่วยลดความตึงเครียดใช้คำพูดที่สร้างสรรค์ สุภาพ และแสดงถึงความปรารถนาดี จัดการประชุมในบรรยากาศเชิงบวก โดยครูหรือผู้ประสานงานเป็นตัวอย่างในการใช้ถ้อยคำสร้างสรรค์ สนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการหาทางออก เช่น การคิดแก้ปัญหาาร่วมกันใช้กระบวนการแก้ไข ปัญหาที่เน้นการฟังพาและช่วยเหลือกัน สร้างความมั่นใจว่าทุกฝ่ายมีสิทธิเท่าเทียมในการแสดงความคิดเห็น จัดกระบวนการที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2.3 ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า บุคลากรทุกคนมีโอกาสนำเสนอแนะหรือแบ่งปันความคิดเห็นในกลุ่มเล็กๆ โดยไม่ถูกขัดจังหวะสร้างความรู้สึกที่แต่ละคนมีสิทธิในการให้ข้อมูลและช่วยเหลือกันส่งเสริมให้บุคลากรใช้คำพูดที่สุภาพและเป็นมิตรในระหว่างสนทนาให้โอกาสทุกคนในการเสนอความคิดเห็นหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียน ใช้การสนทนาในกลุ่มเพื่อหาทางออกสำหรับปัญหาหรือข้อเสนอแนะในการพัฒนาการเรียนการสอน ทุกคนในกลุ่มมีสิทธิในการพูดและแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียม มีโอกาสให้ข้อเสนอแนะหรือแบ่งปันความคิดเห็นในกลุ่มเล็กๆ โดยไม่ถูกขัดจังหวะสร้างความรู้สึกที่แต่ละคนมีสิทธิในการให้ข้อมูลและช่วยเหลือกันส่งเสริมให้บุคลากรใช้คำพูดที่สุภาพและเป็นมิตรในระหว่างสนทนาให้โอกาสทุกคนในการเสนอความคิดเห็นหรือคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียนสร้างกลุ่มที่มีความหลากหลาย ทั้งในด้านประสบการณ์การทำงานและบทบาทหน้าที่ เพื่อให้ได้มุมมองที่หลากหลายใช้กิจกรรมต่างๆ เช่น การวางแผนร่วมกัน การแชร์ประสบการณ์ เพื่อกระตุ้นการคิดและการพูดคุยในกลุ่ม ชื่นชมความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นให้บุคลากรมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นให้บุคลากรสามารถพูดและรับฟังความคิดเห็นในลักษณะที่เป็นการแลกเปลี่ยน โดยไม่มุ่งเน้นการตอบโต้ที่มีทิศทางเดียว บุคลากรจากทุกฝ่าย เช่น ครู ผู้บริหาร และบุคลากรสนับสนุน จะจัดตั้งกลุ่มย่อยเพื่อพูดคุยเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียนหรือการปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

2.4 ด้านการรับผิดชอบรายบุคคล ส่งเสริมการให้การสนับสนุนในการพัฒนาทักษะการบริหารจัดการเวลา เช่น การแบ่งปันทรัพยากรที่สามารถช่วยให้ครูจัดการเวลาได้ดีขึ้น ใช้การพูดจาสุภาพเพื่อกระตุ้นให้ครูร่วมพูดคุยเกี่ยวกับการจัดสรรเวลาในการสอนและงานต่างๆ ส่งเสริมการสร้างประโยชน์ร่วมกันจากการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การวางแผนการทำงานร่วมกันหรือการแบ่งปันทรัพยากรในโรงเรียน ทุกครูควรได้รับโอกาสในการฝึกฝนและเรียนรู้ทักษะการบริหารจัดการเวลาที่เหมาะสมกับตนเองและบทบาทการสอนของตน เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรที่มีประสบการณ์ในการบริหารจัดการเวลาให้มาแบ่งปันวิธีการที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันของครู สอนวิธีการจัดการความเครียดและความเหนื่อยล้าจากการทำงาน ส่งเสริมการติดตามผลที่ไม่ใช่แค่การประเมินผล แต่เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเองและต่อโรงเรียน ให้ทุกคนในทีมมีโอกาสในการรับคำแนะนำและข้อเสนอแนะอย่างเท่าเทียม สร้างระบบที่สามารถติดตามและประเมินผลได้อย่างเปิดเผยและโปร่งใส การมอบหมายงานที่ชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ เช่น การกำหนดงานที่ครูต้องรับผิดชอบ เช่น การจัดการสอน หรือการพัฒนาแผนการสอน ให้ครูมีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจงและเข้าใจถึงบทบาทของตนเองในกระบวนการพัฒนาโรงเรียน

2.5 ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก บุคลากรในโรงเรียนสามารถช่วยเหลือกันและกันในด้านต่างๆ เช่น การแบ่งปันทรัพยากรความรู้ วิธีการสอน และแนวทางพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การพูดจาสุภาพและเป็นมิตรจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องการแก้ไขปัญหาหรือมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน บุคลากรในโรงเรียนควร

ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการทำประโยชน์ เช่น การทำงานร่วมกันในโครงการพัฒนาโรงเรียนหรือการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนทุกบุคลากรควรได้รับการยอมรับและให้โอกาสในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการต่าง ๆ ส่งเสริมการให้กำลังใจผ่านการยกย่องผลงานของเพื่อนร่วมงาน เมื่อมีการทำงานสำเร็จหรือมีการพัฒนาที่ดีขึ้น การประชุมหรือกิจกรรมต่าง ๆ ควรมีการเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนแสดงความคิดเห็นสุภาพ โดยไม่กลัวว่าจะถูกตัดสินหรือถูกวิจารณ์ในทางลบ ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมุ่งหวังผลประโยชน์ร่วม เช่น การพัฒนาโครงการการเรียนการสอนที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ การให้โอกาสและความสำคัญกับทุกความคิดเห็นจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ทุกคนรู้สึกว่าคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโรงเรียน การตั้งประเด็นที่ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นหรือเสนอแนวทางแก้ไขร่วมกันจะช่วยให้การประชุมมีประสิทธิภาพและสร้างความร่วมมือในโรงเรียน ส่งเสริมให้ทุกคนสามารถสื่อสารและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างเปิดเผยและจริงใจ โดยไม่ต้องกลัวการถูกตัดสิน การสื่อสารที่ดีจะช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกันและช่วยให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น ส่งเสริมให้ทุกคนในทีมสามารถเชื่อใจและพึ่งพาอาศัยกันได้ เช่น การสนับสนุนกันในช่วงเวลาที่มีความท้าทาย หรือการร่วมมือกันในโครงการต่างๆ การใช้เทคโนโลยีสามารถช่วยให้การประชุมมีประสิทธิภาพและส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดียิ่งขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง

3.1 ด้านกระบวนการกลุ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันในกลุ่ม การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การจัดกิจกรรมที่มีเป้าหมายร่วมกัน เช่น การประชุมประจำสัปดาห์ หรือการทำโปรเจกต์ร่วมกัน ช่วยให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การเพิ่มทักษะการทำงานร่วมกัน บุคลากรในโรงเรียนได้ฝึกฝนการทำงานในทีม รวมถึงการแบ่งงานและการแก้ไขปัญหาด้วยกัน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร 2) การพัฒนากระบวนการตัดสินใจร่วมกัน การสร้างข้อตกลงร่วมกัน การตัดสินใจในกระบวนการกลุ่มจะเน้นที่การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายและมุ่งเน้นการหาข้อตกลงที่เป็นประโยชน์แก่ทุกคน โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการเจรจาร่วมกัน การตัดสินใจโดยการระดมความคิดเห็น การมีการระดมความคิดเห็นจากสมาชิกในกลุ่มทำให้สามารถตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของทุกฝ่าย

3.2 ด้านทักษะทางสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ 1) การเสริมสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การฝึกฝนการสื่อสารที่เปิดเผยและสุภาพ บุคลากรได้รับการฝึกฝนทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั้งในด้านการฟังและการพูด เพื่อให้ทุกคนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเปิดเผย และเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างแท้จริง การฟังอย่างใส่ใจ การให้ความสำคัญกับการฟังอย่างตั้งใจทำให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหาหรือทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดการเข้าใจผิดและช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันในกลุ่ม 2) การสร้างความเข้าใจและการยอมรับในความแตกต่าง การยอมรับความหลากหลาย การฝึกฝนให้บุคลากรยอมรับความแตกต่างทางความคิด พฤติกรรม และวัฒนธรรม ทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่น และบุคลากรสามารถเรียนรู้จากประสบการณ์และทักษะที่หลากหลาย การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร การทำงานร่วมกันโดยใช้ทักษะในการยอมรับความคิดเห็นและการสนับสนุนผู้อื่น ส่งผลให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนดีขึ้น และเสริมสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร

3.3 ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าหลักสังคหวัตถ์ 4 ได้แก่ 1) การส่งเสริมการสื่อสารที่เปิดกว้างและตรงไปตรงมา การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพูดคุย การจัดกิจกรรมในรูปแบบการประชุมกลุ่มเล็ก ๆ หรือการตั้งวงสนทนาเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ ทำให้มีการสื่อสารที่เปิดกว้าง การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายช่วยสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันในที่ทีม โดยที่ทุกคนรู้สึกมีคุณค่าและได้รับการยอมรับในความคิดเห็นของตน 2) การสนับสนุนการตัดสินใจที่เปิดกว้างและร่วมมือกัน การตัดสินใจร่วมกันในกลุ่ม การส่งเสริมให้การตัดสินใจในกลุ่มทำได้โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นและร่วมกันหาทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่ม เป็นการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้าและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้วิธีการต่าง ๆ ในการตัดสินใจ การใช้เทคนิคการตัดสินใจที่เน้นการมีส่วนร่วมจากทุกคน เช่น การใช้การระดมความคิด (Brainstorming) หรือการอภิปรายกลุ่ม ช่วยให้กลุ่มสามารถตัดสินใจได้ดีขึ้นและมีความพึงพอใจจากทุกฝ่าย

3.4 ด้านการรับผิดชอบรายบุคคลตามหลักสังคหวัตถ์ 4 ได้แก่ 1) การส่งเสริมความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการทำงานร่วมกัน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บุคลากรทุกคนเข้าใจบทบาทของตนเองและมีความรับผิดชอบในการบรรลุผลสำเร็จของเป้าหมายร่วม การมอบหมายงานตามความสามารถ การมอบหมายงานและความรับผิดชอบให้กับบุคลากรตามความถนัดและทักษะเฉพาะของแต่ละคน ช่วยให้การงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมาย 2) การติดตามผลและประเมินผลการทำงาน การติดตามผลการทำอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษามีการติดตามผลการทำของบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อประเมินความก้าวหน้าในการบรรลุเป้าหมายการทำงานร่วมกัน การให้ข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ การให้ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมและตรงประเด็น ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรพัฒนาและปรับปรุงการทำงานของตนเอง เพื่อให้การงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวกตามหลักสังคหวัตถ์ 4 ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การสร้างบรรยากาศเปิดกว้าง สถานศึกษามุ่งสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและเป็นมิตร ซึ่งช่วยให้บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็น แสดงความคิดเห็น และแลกเปลี่ยนความรู้กันได้อย่างอิสระ การสร้างบรรยากาศเช่นนี้ทำให้บุคลากรรู้สึกสบายใจและมีความกระตือรือร้นในการร่วมมือกับผู้อื่น การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งสถานศึกษามีการจัดกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์และการพึ่งพาซึ่งกันและกัน เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การประชุมร่วม หรือการจัดงานสังสรรค์ต่าง ๆ 2) การเสริมสร้างทักษะในการทำงานร่วมกัน การให้โอกาสในการทำงานร่วมกัน สถานศึกษาจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ต้องใช้ความร่วมมือระหว่างบุคลากรหลากหลายกลุ่ม โดยให้บุคลากรทุกคนได้ร่วมงานกันในทุกบทบาทที่แตกต่างกันเพื่อสร้างการพึ่งพาซึ่งกันและกัน การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมหรือการตั้งวงสนทนาเป็นช่องทางที่ช่วยให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ ซึ่งช่วยกระตุ้นการทำงานร่วมกันและพัฒนาแนวคิดใหม่ๆ ในการดำเนินงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือของกลุ่มโรงเรียนนพพัฒน์ จังหวัดระยอง ผลการวิจัยพบว่า สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือของกลุ่มโรงเรียนนพพัฒน์ จังหวัดระยอง ภาพรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากความคิดเห็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก ด้านการรับผิดชอบรายบุคคล ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า ด้านทักษะทางสังคม และข้ออยู่ในระดับต่ำสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการกลุ่ม ตามลำดับ โดยผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นถึง สภาพการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ บุคลากรในกลุ่มให้ข้อเสนอแนะและการประเมินผลช่วยให้กลุ่มสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มทำงานร่วมกันด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีในทีม โดยผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสิริภาพ ปภัสสร (ยุทธธรรม) (2563) ที่พบว่า ผลการพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือในวิชาพระพุทธศาสนา พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนมีสมาธิในการเรียนมีระเบียบวินัย ทั้งทางกาย และวาจา นักเรียนมีวินัยในการทำงานเป็นกลุ่ม มีการแบ่งการทำงานกันอย่างเป็นระบบ รู้จักทำหน้าที่ของตนเองได้เป็นอย่างดี และรักษาเวลาในการทำงานอย่างตรงเวลาตามที่ผู้สอนกำหนด มีความสามัคคีกันในการทำงาน รักษากฎระเบียบของกลุ่มศึกษา ค้นคว้า และแสวงหาความรู้ด้วยความตั้งใจ นักเรียนสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองได้ในการแสวงหา ความรู้ นักเรียนแต่ละกลุ่มกล้าพูด กล้าคิด กล้าแสดงออก ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลตามเป้าหมายของการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้กำหนดไว้ ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐานที่ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และ คุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังฆัตถุ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนพพัฒน์ จังหวัดระยอง ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นถึงหลักสังฆัตถุ 4 ประการ คือ ทาน (การให้) บุคลากรทุกคนสามารถแบ่งปันทรัพยากรและความรู้ในด้านต่างๆ เช่น การให้คำแนะนำในการสอน หรือการให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาผลงานการสอนแก่เพื่อนร่วมงาน ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และแนวคิดระหว่างครูและบุคลากร เพื่อเพิ่มพูนทักษะและพัฒนาความสามารถในการสอน ปิยวาจา (การพูดจาสุภาพ) สร้างบรรยากาศที่บุคลากรในโรงเรียนสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและสุภาพ โดยไม่กลัวว่าจะถูกตัดสินหรือถูกวิจารณ์ในทางลบ การประชุมควรเป็นสถานที่ที่ทุกคนรู้สึกสบายใจในการนำเสนอความคิดเห็นของตนเอง อตถจริยา (การทำประโยชน์ต่อกัน) ส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนทำงานร่วมกันอย่างมุ่งหวังผลประโยชน์ร่วม เช่น การพัฒนาโครงการการเรียนการสอนที่ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ สร้างกิจกรรมหรือโครงการที่เน้นการร่วมมือและการแบ่งปัน เช่น โครงการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่ครูและบุคลากรต่าง ๆ สามารถมีบทบาทในการทำงานร่วมกันได้ สมานัตตตา (ความเสมอภาค) ทุกคนในสถานศึกษาควรมีสติในการแสดงความคิดเห็นและมีบทบาทในการตัดสินใจอย่างเท่าเทียมกัน การให้โอกาสและความสำคัญกับทุกความคิดเห็นจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ทุกคนรู้สึกว่ามีค่าและเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาโรงเรียน มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปัญญาธิฐานวัตร (ไพชน สิริธมโม) (2563) ที่พบว่า การพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมหลักสังฆัตถุ 4 สำหรับโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (PSS Model) เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ จะมีจุดเน้นสำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1) Participative Administration

การบริหารแบบมีส่วนร่วมสำหรับโรงเรียน เป็นการที่ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการจัดการศึกษา มี 2 ประการ ได้แก่ 1) ด้านร่วมคิดวางแผน 2) ด้านร่วมจัดกิจกรรม 3) ด้านร่วมกำกับ ติดตาม ประเมินผล และประชาสัมพันธ์ 2) Sangahavatthu หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน ผูกไมตรีเอื้อเพื่อเกื้อกูล ประสานใจกัน ในการบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียน มี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทาน (การให้) 2) ปิยวาจา (วาจาไพเราะ) 3) อัตถจริยา (ประพฤติตนเป็นประโยชน์) 4) สมานัตตตา (วางตนเหมาะสม) 2) School การบริหารโรงเรียน เป็นการดำเนินการในการทำงานด้านต่างๆ ทั้ง 4 ด้านของโรงเรียน ได้แก่ 1) การบริหารงานวิชาการ 2) การบริหารงานงบประมาณ 3) การบริหารงานบุคคล 4) การบริหารงานทั่วไป และสอดคล้องกับการวิจัยของพระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ (ธีรศักดิ์ ธีรสกโก), พระมหาสมบัติ ธนปญโญ และลำพอง กลมกุล (2566) ที่พบว่า การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ 1) การพัฒนาการจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ได้แก่ สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา บำรุง การ 2) หลักวิถีพุทธ (สังคหวัตถุ 4) ได้แก่ โอบอ้อมอารี (ทาน) วชิไพเราะ (ปิยวาจา) สงเคราะห์ชุมชน (อัตถจริยา) วางตนพอดี (สมานัตตตา) และ 3) การจัดการงานสาธารณสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย ได้แก่ สร้างความรู้รักสามัคคี ปลูกความศรัทธาเลื่อมใส เชื่อมจิตใจคณะสงฆ์กับชุมชน และพัฒนาเครือข่ายจิตอาสา

3. ผลการนำเสนอแนวทางพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย (1) กระบวนการกลุ่มตามหลักสังคหวัตถุ 4 การเสริมสร้างการทำงานร่วมกันในกลุ่ม และการพัฒนากระบวนการตัดสินใจร่วมกัน (2) ทักษะทางสังคมตามหลักสังคหวัตถุ 4 การเสริมสร้างการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการสร้างความเข้าใจและการยอมรับในความแตกต่าง (3) ด้านการส่งเสริมปฏิสัมพันธ์แบบเผชิญหน้า หลักสังคหวัตถุ 4 การส่งเสริมการสื่อสารที่เปิดกว้างและตรงไปตรงมา และการสนับสนุนการตัดสินใจที่เปิดกว้างและร่วมมือกัน (4) ด้านการรับผิดชอบรายบุคคลตามหลักสังคหวัตถุ 4 การส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลในการทำงานร่วมกัน และการติดตามผลและประเมินผลการทำงาน และ (5) การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันหรือการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวกตามหลักสังคหวัตถุ 4 การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และการเสริมสร้างทักษะในการทำงานร่วมกัน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ดา กมลศิริพงษ์ (2560) ที่พบว่า ผลงานของนักเรียนแต่ละกลุ่มโดยภาพรวมมีความสวยงาม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการตกแต่ง และทักษะการทำงานกลุ่มทั้งของผู้วิจัยเป็นผู้ประเมิน นักเรียนประเมินสมาชิกกลุ่มของตนเอง และนักเรียนประเมินตนเอง มีความสอดคล้องกัน คือมีทักษะการทำงานกลุ่มอยู่ในเกณฑ์ดีมาก และสอดคล้องกับการวิจัยของโยธิกา เลิศรัตยา กุล, พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, สมศักดิ์ บุญปู และภุชญา นันทเพ็ชร (2564) ที่พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรมมาช่วยในการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ สังคหวัตถุ 4 อันเป็นธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกัน ผูกไมตรีเอื้อเพื่อเกื้อกูล ประสานใจกัน ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านทาน การให้ ประกอบด้วย การให้คำปรึกษา อบรม สั่งสอนและคำแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล ให้ความรู้ ชี้แนะไปในทางที่ถูกต้อง การแบ่งปัน และเสียสละ สิ่งของเครื่องใช้ให้กัน และกัน มีทุนการศึกษาให้นักเรียน การให้อภัยแก่ผู้อื่น การใช้เวลาแก่นักเรียน เคารพสิทธิ หน้าที่ของนักเรียน 2) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านปิยวาจา พูดจาอ่อนหวาน ประกอบด้วย การให้คำปรึกษา อบรม สั่งสอนและคำแนะนำที่ด้วยวาจาที่อ่อนหวาน ไพเราะ การพูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ประโยชน์ เหมาะกับกาลเทศะ พูดดีต่อกัน ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดเพื่อเจ้า ไม่พูดจาถ้อยคำที่ไปกระทบกระทั่งผู้อื่น รู้จักกล่าวขอโทษเมื่อทำผิด รู้จักกล่าวขอบคุณ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านอัตถจริยา บำเพ็ญประโยชน์ ประกอบด้วย

ประพัตติตนเป็นประโยชน์แก่ทั้งตนเองและผู้อื่น รู้จักการเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เห็นแก่ความสุขสบายส่วนตัว ทุ่มเทร่างกาย แรงใจ ในการบำเพ็ญสาธารณะประโยชน์และช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับสิ่งที่ดี มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ และ 4) การพัฒนาระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนด้านสมานัตตตา การทำตนเสมอต้นเสมอปลาย ประกอบด้วยการวางตัวให้เหมาะสมเสมอต้นเสมอปลายกับนักเรียนทุกคน รู้จักวางตนให้เหมาะสมกับฐานะ มีจิตใจมั่นคงไม่หวั่นไหวเปลี่ยนแปลงง่าย ดำรงตนไม่ให้ตกไปในความชั่ว ปฏิบัติกับนักเรียนหรือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน ร่วมทุกข์ร่วมสุข ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ร่วมแก้ปัญหา กับนักเรียน โรงเรียน เพื่อความสามัคคีของหมู่คณะ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ แนวทางการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือตามหลักสัทธิ 4 ของกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์ จังหวัดระยอง สรุปดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย สรุปได้เป็นองค์ความรู้ ดังนี้

1. การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกันของบุคลากร คือ การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน บุคลากรในกลุ่มโรงเรียนนวพัฒน์สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแบ่งปันความรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการพัฒนาการเรียนการสอน การเพิ่มความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง เมื่อบุคลากรมีการฝึก

ทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันจะช่วยให้สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้ดียิ่งขึ้นและทำงานร่วมกันอย่างราบรื่น

2. การเสริมสร้างความสัมพันธ์ในองค์กร การสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นบวก การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เช่น การยกย่องและการให้กำลังใจช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานร่วมกัน และลดความตึงเครียดในองค์กร การเพิ่มความมั่นใจในตัวเองของบุคลากร การได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานส่งผลให้บุคลากรรู้สึกมีความมั่นใจและมีแรงจูงใจในการพัฒนาการเรียนการสอน

3. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนการสอน การปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน การทำงานร่วมกันในทีมช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนแนวคิดและการพัฒนาหลักสูตรการสอนที่มีคุณภาพมากขึ้น การใช้แนวทางการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เมื่อมีการใช้แนวทางการเรียนการสอนแบบร่วมมือ นักเรียนสามารถเรียนรู้จากกันและกันได้ดีขึ้น ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาผ่านการร่วมมือ

4. การสร้างความร่วมมือในชุมชนการศึกษา การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ บุคลากรในกลุ่มโรงเรียนนวมพัฒน์มีโอกาสมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการพัฒนาโรงเรียน และช่วยเสริมสร้างความเป็นทีมในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน การสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม เช่น การตั้งวงสนทนาในกลุ่มเล็ก ๆ หรือการจัดฝึกอบรมร่วมกัน ช่วยส่งเสริมให้เกิดการพึ่งพาอาศัยกันในทางบวก

5. ผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาการเรียนการสอนแบบร่วมมือ พัฒนาคุณภาพการศึกษา การทำงานร่วมกันของครูและบุคลากรทำให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการสอนอย่างมีระบบ พัฒนาทักษะการสื่อสารของบุคลากร การทำงานร่วมกันช่วยเพิ่มทักษะการสื่อสารทั้งในระดับบุคคลและทีมงาน ทำให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสำเร็จที่ดีขึ้น สร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น การส่งเสริมการพึ่งพาอาศัยกันช่วยให้เกิดการรับฟังความคิดเห็นและแนะนำอย่างมีประสิทธิภาพภายในทีมการศึกษา

6. สรุปผลจากการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 การเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลลัพธ์ที่ดีในการพัฒนาโรงเรียน การสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างยั่งยืน การส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันทำให้บุคลากรมีโอกาสพัฒนาทักษะการทำงานและความรู้ได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย อบอุ่น และเป็นมิตร เรียนรู้จากประสบการณ์จริงจากสภาพแวดล้อม เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลายสบายใจกาย จะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบบูรณาการร่วมกับสภาพแวดล้อมใกล้ตัว

1.2 ด้านตัวผู้สอน ควรเพิ่มให้ผู้สอนมีทักษะการสื่อสารที่ดีทั้งการพูด การเขียน และการฟัง ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะการติดตามผลและให้คำปรึกษาแนะนำผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จัดการชั้นเรียน ดูแลนักเรียนได้อย่างทั่วถึง ประเมินผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ และมีคุณธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการส่งเสริมการสื่อสารที่เปิดกว้างและตรงไปตรงมา การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้สมาชิกพูดคุย การจัดกิจกรรมในรูปแบบการประชุมกลุ่มเล็กๆ หรือการตั้งวงสนทนาเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ ทำให้มีการสื่อสารที่เปิดกว้าง การสนับสนุนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเปิดรับฟังความคิดเห็นจากทุกฝ่ายช่วยสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันในทีม โดยที่ทุกคนรู้สึกมีคุณค่าและได้รับการยอมรับในความคิดเห็นของตน

2.2 ควรศึกษาด้านเนื้อหาโดยศึกษาวิจัยในประเด็นการส่งเสริมความรับผิดชอบส่วนบุคคลในการทำงานร่วมกัน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สถานศึกษามีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงานร่วมกัน เพื่อให้บุคลากรทุกคนเข้าใจบทบาทของตนเองและมีความรับผิดชอบในการบรรลุผลสำเร็จของเป้าหมายร่วม การมอบหมายงานตามความสามารถ การมอบหมายงานและความรับผิดชอบให้กับบุคลากรตามความถนัดและทักษะเฉพาะของแต่ละคน ช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและตรงตามเป้าหมาย

2.3 การเสริมสร้างทักษะในการทำงานร่วมกัน การให้โอกาสในการทำงานร่วมกัน สถานศึกษาจัดกิจกรรมหรือโครงการที่ต้องใช้ความร่วมมือระหว่างบุคลากรหลากหลายกลุ่ม โดยให้บุคลากรทุกคนได้ร่วมงานกันในบทบาทที่ต่างกันไปเพื่อสร้างการพึ่งพาซึ่งกันและกัน การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การประชุมหรือการตั้งวงสนทนาเป็นช่องทางที่ช่วยให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น โดยการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะซึ่งช่วยกระตุ้นการทำงานร่วมกันและพัฒนาแนวคิดใหม่ๆ ในการดำเนินงาน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). แผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2566-2570. แหล่งที่มา <https://www.moe.go.th> สืบค้นเมื่อ 20 กรกฎาคม 2567.
- พระครูธำรงวงศ์วิสุทธิ (ธีรศักดิ์ ธีรสกโก), พระมหาสมบัติ ธนปญโญ และลำพอง กลมกุล. (2566). ศึกษาองค์ประกอบการพัฒนาการจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์วิถีพุทธของคณะสงฆ์ไทย. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 4(1), 1-9.
- พระครูปัญญารัตนวัตร (ไพชน สิริธมโม). (2563). การพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักสังคหวัตถุ 4 สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต).
- พระสิริภพ ปภสสร (ยุทธราม). (2563). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือในรายวิชาพุทธศาสนา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดผ่องพลอยวิริยาราม แผนกสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พิมพ์ลดา กมลศิริธพงษ์. (2560). การพัฒนาสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติการทำงานกลุ่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชนบางขุนเทียน โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โยธิกา เลิศรัตยากุล, พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, สมศักดิ์ บุญปู และกฤษฎา นันทเพ็ชร. (2564). ระบบการส่งเสริมดูแลช่วยเหลือนักเรียนสำหรับสถานศึกษาตามหลักพุทธธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 8(3), 166-179.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2542). รัตนพินิจนิตศการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. (2565). แผนการพัฒนาศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะ 5 ปี. ระยอง: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2. (2567). ข้อมูลสารสนเทศการพัฒนาบุคลากร. แหล่งที่มา <https://www.rayong2.go.th/> สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2567.

การพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ สำหรับนักเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกบาลี วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
DEVELOPMENT OF THAI TO MAGADHA TRANSLATION LEARNING PACKAGE
FOR STUDENTS IN PALI SECTION OF PHRA PARIYATTIDHAMMA SCHOOL
AT WAT SAM PHRAYA BANGKOK METROPOLITAN

¹พระมหาอุดร อุดตโร (มากดี) PhramahaUdorn Uttaro (Makdee)

²สมชัย ศรีนอก Somchai Srinok ³นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ Niwes Wongsuwan

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Udon921@gmail.com

Article Received: March 14, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร 2) เพื่อพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ และ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างแล้ววิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ส่วนการวิจัยเชิงทดลองเก็บข้อมูลจากนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา 45 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสอบวัดผลชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ (1) การจัดการเรียนการสอน ควรเน้นการศึกษาภาษาบาลี ปรับปรุงเนื้อหาให้ทันสมัย มีครูที่มีความรู้และทัศนคติที่ดี พร้อมด้วยอุปกรณ์และสถานที่เรียนที่เหมาะสม การใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนการสอน (2) ปัญหาที่พบ เนื้อหาที่มากและซับซ้อน การเน้นการจำและการแปล ทำให้นักเรียนไม่เข้าใจลึกซึ้ง ครูบางรูปขาดความพร้อม การใช้เทคโนโลยีและสื่อการสอนไม่ทันสมัย เวลาการเรียนไม่สม่ำเสมอ และขาดแคลนงบประมาณ จำเป็นต้องเน้นทักษะฟัง พูด อ่าน เขียน และการคิดวิเคราะห์ (3) ความต้องการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้ ควรปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัยและเข้าใจง่าย พัฒนาสื่อการเรียนการสอนและคู่มือการเรียนการสอน ใช้เทคโนโลยีและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ พร้อมทั้งวัดผลประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน 2) ผลการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร พบว่า การออกแบบและพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ส่วนหลัก คือ (1) เนื้อหาชุดส่งเสริมการเรียนรู้ ถูกจัดเตรียม

อย่างเหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะในการแปลภาษาไทยเป็นมคธ พร้อมสื่อเสริมการเรียนรู้ เช่น ภาพประกอบและวิดีโอ (2) การจัดรูปเล่ม มีการเลือกใช้ขนาด A5 หรือ B5 เพื่อความสะดวกในการพกพา ออกแบบปกและหน้าในให้สวยงาม ขนาดตัวอักษรอ่านง่าย และใช้เทคนิคการเย็บเล่มที่ทนทาน (3) การประเมินชุดส่งเสริมการเรียนรู้ มีการวัดผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะการแปล โดยใช้เครื่องมือและคำถามที่เหมาะสม ส่วนชุดส่งเสริมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ 67.00/88.15 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ 80/80 ช่วยพัฒนาทักษะการแปล ความเข้าใจความหมาย และการใช้โครงสร้างภาษาอย่างถูกต้อง ได้รับการตอบรับที่ดีจากนักเรียนและครูผู้สอน เนื้อหาชัดเจน มีการฝึกปฏิบัติที่เน้นการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง นำไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตประจำวันและงานอาชีพ และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร มีความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนา, การเรียนรู้, บาลี, วิชาแปลไทยเป็นมคธ, วัด

Abstract

This research aimed 1) to study the status, problems, and needs of developing the Thai to Magadha translation learning package for students in Pali section of PhraPariyattidhamma school at Wat Sam Phraya, Bangkok, 2) to develop the Thai to Magadha translation learning package, and 3) to evaluate the satisfaction of the Thai to Magadha translation learning package for students in Pali section of PhraPariyattidhamma school at Wat Sam Phraya, Bangkok. The research methodology was a research and development project. The qualitative research collected data from 10 qualified persons. The research instrument used was a semi-structured interview and analyzed the qualitative data. The experimental research collected data from 45 Pali students of Wat Sam Phraya. The research instruments used were an evaluation test for the Thai to Magadha translation learning package and a satisfaction questionnaire. The statistics used in this research were percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that 1) The problems and needs of developing the Thai to Magadha translation learning package of the Pali Studies School, Wat Sam Phraya, Bangkok, consisted of 3 main parts: (1) Teaching and learning management should focus on studying the Pali language, updating the content to be up-to-date, having teachers with knowledge and good attitudes, along with appropriate equipment and learning locations, using modern technology and teaching media to increase teaching and learning efficiency. (2) The problems found were that the content was too much and complicated, the emphasis on memorization and translation caused students to not understand deeply, some teachers were not ready, the use of technology and teaching media was not up-to-date, the learning time was not consistent, and there was a lack of budget. It was necessary to focus on listening, speaking, reading, writing, and analytical thinking skills. (3) The needs of developing a learning promotion

package should improve the curriculum content to be up-to-date and easy to understand, developing teaching media and teaching manuals, using technology, and creating an interesting learning atmosphere, and measure and evaluate regularly to improve teaching and learning. 2) The results of developing a learning promotion package for the Thai to Magadha translation course of Pali section of PhraPariyattidhamma school at Wat Sam Phraya, Bangkok, found that the design and development of the learning promotion package for the Thai to Magadha translation course consisting of 3 main parts: (1) The learning promotion content was appropriately prepared to enhance understanding and skills in Thai to Magadha translation, with learning enhancement media such as illustrations and videos. (2) Book format: A5 or B5 size was selected for easy portability, with attractive cover and inside pages designed, with easy-to-read fonts, and durable binding techniques. (3) The evaluation of the learning promotion package covered knowledge, understanding, and translation skills, using appropriate tools and questions. The learning promotion package had an efficiency score of 67.00/88.15, which was higher than the 80/80 criterion. It helped to develop translation skills, understanding meaning, and using language structures correctly. It had been well-received by students and teachers. The content was clear, with practice that emphasized the use of language in real situations and could be applied in daily life and professional work. 3) The satisfaction evaluation result of the Thai to Magadha translation promotion package of the Pali section of PhraPariyattidhamma school, Bangkok showed the highest level of student satisfaction.

Keywords: Development, Learning, Pali, Thai to Magadha Translation, Temples

บทนำ

การศึกษาในสมัยของพระพุทธเจ้าเป็นการศึกษาหลักธรรมอันเป็นคำสอนของพุทธศาสนาที่รวมเรียกว่า “พระธรรมวินัย” หากนำมาจัดเป็นประเภทแล้ว ท่านแยกไว้ถึง 9 ประเภท เรียกว่า “นวัคคัสตฤคศาสตร์” (แก้ว ชิตตะขพบ, 2552) ภาษาบาลีเป็นภาษาที่ใช้จารึกคำสอนในพระพุทธศาสนา มีบทวิเคราะห์ว่า พุทธวจน ปาเลตติ ปาลี (ภาษา) อันว่าภาษาใด ย่อมรักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะ เพราะเหตุนั้น อันว่าภาษานั้น ชื่อว่า บาลี แปลว่า ภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธวจนะพระพุทธเจ้า ทรงวางแผนการศึกษาปริยัติธรรมที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลกัน เมื่อการปริยัติธรรมและการปฏิบัติดำเนินไปควบคู่กันย่อมได้รับผลปฏิเวธธรรมอย่างแน่นอน (พระมหาอุดร อุตตโร, 2557)

การศึกษาพระปริยัติศึกษาแผนกบาลีนี้ นับตั้งแต่ยุคอดีตเป็นต้นมา ต่างก็ถือเอาเป็นการธุระที่จะต้องส่งเสริมทำนุบำรุงพระปริยัติศึกษา คณะสงฆ์ของประเทศไทยได้ดำเนินการจัดการศึกษาเรื่อยมาเป็นลำดับมีระบบการและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุม มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนา เพื่อรับใช้พระศาสนา (พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตน์) (2549) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงถือได้ว่าเป็นบันไดขั้นต้นแห่งการยังพระพุทธศาสนาให้งอกงาม จึงได้ชื่อว่าเป็นภาษาที่รักษา

หลักสูตรวินัยของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ถ้าหากพระไตรปิฎก อรรถกถาฎีกา และอื่นๆ ซึ่งเป็นภาษาบาลีถูกทอดทิ้ง ไม่มีใครศึกษาเล่าเรียน การศึกษาพระธรรมวินัยก็มิมีโอกาสที่จะคลาดเคลื่อนผิดเพี้ยนไปจากต้นฉบับ และเมื่อการศึกษาเกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อน ก็จะเป็นเหตุให้พระศาสนาเสื่อมสูญไป (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญฺโญ) (2545) ปัจจุบัน สำนักงานแม่กองบาลีสนามหลวง เป็นหน่วยงานจัดการศึกษาภาษาบาลีของคณะสงฆ์ไทย เป็นหน่วยงานภายใต้การดูแลของมหาเถรสมาคมซึ่งอยู่ในความอุปถัมภ์ของรัฐบาล ดูแลรับผิดชอบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีระดับชาติ และกำหนดเปลี่ยนแปลงการใช้คัมภีร์เรียนในหลักสูตรเปรียญธรรม 1-9 ให้เหมาะสมกับชั้นเรียนของแต่ละประโยค รวมทั้งการจัดสอบประเมินผลการศึกษาบาลีระดับชาติ โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้รับสนองงานภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม

สำนักเรียนวัดสามพระยา หรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ภายใต้การกำกับดูแลของมหาเถรสมาคม ก่อตั้งขึ้นในสมัยเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฟื้น ชุตินฺธมฺหาเถร ป.ธ.9) ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างมีคุณภาพ โดยในปัจจุบัน พระพรหมติลกเจ้าอาวาสวัดสามพระยา ได้ทุ่มเทให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนภาษาบาลี เพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้แก่พระภิกษุสามเณร การศึกษาภาษาบาลีที่สำนักเรียนวัดสามพระยานั้นได้รับการจัดการอย่างเป็นระบบ แต่ก็เต็มไปด้วยความท้าทาย เนื่องจากเกณฑ์การสอบเปรียญธรรมที่สูง ทำให้ผู้เรียนจำนวนมากเลิกล้มไปศึกษาสายสามัญแทน แม้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมจะมีผลรับรองที่เทียบเท่ากับการศึกษาสายสามัญ แต่การสนับสนุนจากผู้ปกครองมักเน้นไปที่สายสามัญมากกว่า ในบริบทเช่นนี้ การพัฒนาการศึกษาฝ่ายสงฆ์จึงมีความสำคัญยิ่งเพื่อผลิตบัณฑิตที่มีความรู้และคุณธรรมสูง ซึ่งจะส่งผลดีต่อการพัฒนาประเทศ ตามแนวทางที่พระราชดำรัสของรัชกาลที่ 7 ได้แสดงไว้ ความสำเร็จในด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมจะเป็นกำลังสำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณภาพและยั่งยืนในอนาคต

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธสำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เพื่อให้ผู้ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตลอดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการดำเนินการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย การวิจัยและพัฒนา โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ขั้นตอน ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ ของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร ศึกษาจากเอกสารวิชาการ บทความทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ศึกษาข้อมูลทั่วไปในด้านต่างๆ รวมทั้งการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 2) ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีบทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 10 รูป/คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง 4) วิเคราะห์ปัญหาของการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ 5) วิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร เป็นการนำผลการศึกษาจากขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการกำหนดกรอบแนวคิดของการออกแบบชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ ดังนี้ 1) ออกแบบ (ร่าง) ชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ การพัฒนาร่างชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ สักระยะหนึ่งที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 นำแบบสังเคราะห์ (ร่าง) ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและนำไปปรับปรุงแก้ไข จากการออกแบบชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธสำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา ผู้วิจัยได้ (ร่าง) ชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ จำนวน 9 ชุด มีเนื้อหาดังนี้ ชุดที่ 1 กล่าวด้วยเสพและไม่เสพพาลและบัณฑิต ชุดที่ 2 เรื่องกล่าวด้วยการบูชา ชุดที่ 3 เรื่องกล่าวด้วยความเป็นผู้มีบุญอันทำไว้ในก่อน ชุดที่ 4 เรื่องกล่าวด้วยศิลปะ ชุดที่ 5 เรื่องกล่าวด้วยวินัย ชุดที่ 6 เรื่องกล่าวด้วยวาจาเป็นสุภาษิต ชุดที่ 7 เรื่องกล่าวด้วยการบำรุงมารดาบิดา ชุดที่ 8 เรื่องกล่าวด้วยการสงเคราะห์บุตรและภริยา และชุดที่ 9 เรื่องกล่าวด้วยการงานไม่อาภูล 2) การพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ ตรวจสอบคุณภาพของการใช้ชุดส่งเสริมการเรียนรู้โดยผู้ทรงคุณวุฒิจากการจัดสนทนากลุ่ม เพื่อพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมและตรวจสอบ ความสอดคล้องของชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ 7 รูป/คน 3) ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขชุดส่งเสริมการเรียนรู้ เรื่อง “การพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธสำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร”ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ 4) ชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธเสร็จสมบูรณ์พร้อมนำไปทดลองใช้

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจัดทำชุดส่งเสริมการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์ ไปใช้กับนักเรียนสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินความพึงพอใจต่อการใช้ชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร ได้แก่ นักเรียนพระภิกษุ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา แม่ชี ป.ธ.7 ปีการศึกษา 2567 แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพ ปัญหา และความต้องการชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธ พบว่า การศึกษาของพระสงฆ์ในสมัยพุทธกาลซึ่งเน้นการใช้ภาษาบาลีในการรักษาพระธรรมวินัย ใช้การสอนที่บอกต่อกันมา ในปัจจุบันการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพื่อเข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า ปัญหาของการเรียนบาลี คือ

เนื้อหาดีมาก เน้นการจำและการแปลมากกว่าการเข้าใจและการประยุกต์ใช้ ความต้องการในการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอสำหรับสำนักเรียนจะเน้นการปรับปรุงชุดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน การใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน เสริมสร้างความน่าสนใจในการสอน และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียน

2. การพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ พบว่า กำหนดเป้าหมายชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ ออกแบบชุดส่งเสริมการเรียนรู้ เนื้อหาเน้นการเสริมสร้างความเข้าใจและทักษะในการแปลภาษาไทยเป็นมคอ การจัดรูปแบบเหมาะสำหรับการเรียนการสอน ตามขั้นตอนที่ชัดเจน นำชุดส่งเสริมการเรียนรู้ที่ได้จากการพัฒนานำไปลองใช้จริง ประสิทธิภาพของชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ E_1/E_2 เท่ากับ 67.00/88.15 ซึ่งสูงกว่า เกณฑ์ 80/80

3. การประเมินความพึงพอใจของชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ การคิดวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียน อยู่ในระดับมากที่สุดได้ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.84 พิจารณารายข้อ พบว่า นักเรียนรู้สึกพึงพอใจต่อเทคนิคและวิธีการสอนของผู้สอน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ เนื้อหา ภาษา รูปแบบชุดส่งเสริมการเรียนรู้ เหมาะสมกับระดับชั้นของนักเรียน ครูยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน และครูให้ความสนใจแก่นักเรียนอย่างทั่วถึง อยู่ในระดับมากที่สุดและข้ออันดับสุดท้ายคือบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาศาภาพ ปัญหา และความต้องการชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ พบว่า การจัดการเรียนการสอนในแผนกบาลีเน้นการจำและการแปลมากกว่าการเข้าใจและการประยุกต์ใช้ การสื่อสารและการสอนที่ซับซ้อน ทั้งนี้เพราะเนื้อหาของหนังสือหรือตำราที่ใช้สอนในเล่มมีมากทำให้นักเรียนไม่สามารถเข้าใจและจดจำได้หมด สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเมธี อริยวโร (พิมพ์สระเกษ) (2565) ที่พบว่า ปัญหาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี หลักสูตรการเรียนการสอนที่ไม่ทันสมัยยังใช้สำนวนที่ยากต่อการเข้าใจของผู้เรียน สื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน หนังสือตำราที่ยังขาดแคลน

2. ผลการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ พบว่า เน้นการปรับเปลี่ยนเนื้อหาหลักสูตรให้ทันสมัยและเข้าใจง่าย พัฒนาการใช้สื่อการเรียนการสอน เพิ่มประสิทธิภาพ และพัฒนาคู่มือการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีเสริมสร้างความน่าสนใจในการสอน และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่กระตุ้นความสนใจของนักเรียน ทั้งนี้เพราะการใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เช่น วิดีโอการสอน แผนภาพ และแอปพลิเคชันการเรียนรู้ จะเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยของพระศรีรัตนวิมล (วีรภัทร รตนบุญ) (2564) ที่พบว่า พัฒนาดำราให้เรียนรู้ได้ง่าย พัฒนาสื่อการสอนให้พร้อม จัดหาหนังสือหลักสูตรให้พร้อม มีการวางแผนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ ด้านสื่อและอุปกรณ์การสอน พัฒนาสื่อการสอนให้ทันสมัยอยู่เสมอ และมีการนำเอาเทคโนโลยีมาช่วยในการสอน

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคอ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคออยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ เพราะผู้สอนสามารถอธิบายเนื้อหาและวิธีการแปลได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย การเรียนการสอนยังมีการปรับใช้เทคนิคที่ทันสมัยและน่าสนใจ ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากขึ้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของพระ

มหาอนุพันธ์ อานนทเมธี (พรมชาติ) (2566) ที่พบว่า ความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา โดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธสำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร สรุปลงภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย UDORN MODEL

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย UDORN MODEL มีอธิบายดังนี้
 การพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธสำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี วัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 3 ส่วนซ้อนกัน ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน ดังนี้
 วงในสุด คือ สิ่งที่ได้วิจัยได้ตั้งเป้าประสงค์ไว้เป็นข้อค้นพบที่ได้จากวิจัย ชื่อว่า “การพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นมคธสำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา กรุงเทพมหานคร”

วงที่สอง คือ ข้อค้นพบเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีวัดสามพระยา ที่เป็นส่วนประกอบขององค์ความรู้เพื่อการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นนครแบ่งเป็น 6 ด้าน ได้แก่ 1) หลักสูตร 2) ครูผู้สอน 3) การจัดการเรียนการสอน 4) สื่อการเรียนการสอน 5) กิจกรรมการเรียนการสอน 6) การวัดผลประเมินผล

วงที่สาม คือ ข้อค้นพบชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นนครสำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีวัดสามพระยา 9 ชุดส่งเสริมการเรียนรู้ ซึ่งเชื่อมโยงกับการจัดการเรียนการสอนของครู 6 ด้านหรือแปลความได้ว่า ครูพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของสำนักเรียนวัดสามพระยา จะจัดการเรียนการสอนได้ดีมีประสิทธิภาพ ต้องชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นนคร 9 ชุดส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นสำคัญ

รายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาชุดส่งเสริมการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นนคร ต้องแสดงองค์ประกอบของชุดส่งเสริมการเรียนรู้ 3 ด้าน ให้เห็นไว้อย่างชัดเจน ตามหลักการ ทฤษฎี จึงได้นำมาสร้างเป็นรูปแบบจำลองโดยใช้ชื่อว่า “UDORN MODEL”

U (Understanding Myself) = เข้าใจตนเอง

D (Dream Teams) = การทำงานร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข

O (Organizing Management) = การจัดการเรียนการสอนวิชาแปลไทยเป็นนคร

R (Relative virtues) = ภูมิสัมพันธให้เกิดประสิทธิผลเชิงประจักษ์

N (Normal ability) = ความสามารถเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการพัฒนาหลักสูตรที่ครอบคลุมและเป็นระบบ ควรดำเนินการดังนี้ 1) การพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ควรจัดทำหลักสูตรที่เชื่อมโยงไวยากรณ์ ศัพท์ และโครงสร้างประโยคให้สอดคล้องกันเพื่อช่วยให้ผู้สอนสามารถออกแบบการสอนที่มีลำดับขั้นตอนชัดเจน จัดเรียงเนื้อหาตามระดับความยากง่ายและมีการทบทวนปรับปรุงหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ 2) การจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ควรสร้างเครือข่ายผู้สอนภาษาบาลีเพื่อแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี พัฒนาการเรียนรู้แบบผสมผสานระหว่างห้องเรียนและออนไลน์ รวมถึงออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการสร้างองค์ความรู้ 3) การประเมินผลที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาเครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย ครอบคลุมทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริงผ่านชิ้นงานที่สะท้อนการประยุกต์ใช้ภาษาบาลี พร้อมใช้เทคโนโลยีเพื่อให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างรวดเร็วและแม่นยำ

1.2 ในการจัดทำสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย ควรดำเนินการดังนี้ 1) ควรพัฒนาหลักสูตรและแผนการสอนที่บูรณาการสื่อดิจิทัลควบคู่กับหนังสือเรียนที่เข้าใจง่าย พร้อมตัวอย่างการแปลและกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ 2) ควรผลิตแบบฝึกหัดที่มีความหลากหลาย รวมถึงพัฒนาแอปพลิเคชัน วิดีโอการสอน และพอดแคสต์ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดสัมมนาและอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับครูผู้สอนก็เป็นอีกแนวทางสำคัญที่จะช่วยให้ครูสามารถใช้สื่อเหล่านี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ควรส่งเสริมการนำสื่อที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในบริบทที่หลากหลาย พร้อมทั้งสนับสนุนการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับประสิทธิภาพของสื่อการสอน เพื่อให้สามารถพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนยุคใหม่และสร้างผลลัพธ์ทางการศึกษาที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

1.3 ในการประเมินผลและปรับปรุง ควรดำเนินการดังนี้ 1) ควรใช้เครื่องมือการประเมินที่หลากหลาย เช่น แบบทดสอบ การนำเสนอผลงาน และการประเมินแบบพหุประเมิน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนผลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริง 2) การรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เรียนและครูผู้สอนเป็นอีกแนวทางสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อระบุจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา พร้อมทั้งจัดเวิร์กช็อปหรือสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการพัฒนา โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วม เพื่อให้ได้แนวทางที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานทางการศึกษา 3) การติดตามผลหลังการปรับปรุงเป็นขั้นตอนที่ไม่ควรมองข้ามเนื่องจากจะช่วยให้สามารถประเมินผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลง และปรับปรุงแนวทางการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาที่มีคุณภาพและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีการเรียนการสอนการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นนคร สำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการใช้สื่อดิจิทัลการเรียนการสอนการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นนคร สำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายครูผู้สอนการเรียนการสอนการเรียนรู้วิชาแปลไทยเป็นนคร สำหรับสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

เอกสารอ้างอิง

- แก้ว ชิตตะขบ. (2552). ภูมิวัฒนธรรมศึกษาขั้นตรี. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงคปญโญ). (2545). การคณะสงฆ์และการพระศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตน์). (2549). ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช 2549. กรุงเทพมหานคร: สตาร์กรุ๊ป (1994).
- พระมหาเมธี อิริยวสี (พิมพ์สระเกษ). (2565). รูปแบบการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอนุพันธ์ อานนทเมธี (พรมชาติ). (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาโดยประยุกต์แนวคิดชุมชนเป็นฐานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดขอนแก่น. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาอุดร อุตโตโร. (2557). สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักกัลยาณมิตร. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระศรีรัตนวิมล (วีรภัทร รตนปญโญ). (2564). กลยุทธ์การบริหารจัดการสำนักศาสนศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีที่มีผลงานดีเด่นของคณะสงฆ์จังหวัดสมุทรปราการ. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

**การพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย
สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช**

**THE TEACHER DEVELOPMENT IN ARIYASACCA 4 METHOD FOR SALAMEECHAI
SCHOOL UNDER NAKHON SI THAMMARAT CITY MUNICIPALITY**

¹สิทธิกร โพธิ์วิเชียร Sittikorn Powichian ²พระครูประโชติกิจจาภรณ์ Phrakhruprachotkichaporn

³บุญเลิศ วีระพรกานต์ Boonlert Weeraponkan

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: sittikornpowichian@hotmail.com

Article Received: February 27, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย 2) เพื่อพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย และ 3) เพื่อประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ เก็บข้อมูลโดยสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 15 คน ประเมินผลการพัฒนาครูโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 15 คน และประเมินความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้โดยนักเรียน 470 คน วิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลจากการวิจัยพบว่า 1) สภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย พบว่าประกอบด้วย (1) การออกแบบการเรียนรู้มีองค์ประกอบไม่ครบ ขาดการคำนึงถึงผู้เรียนเป็นรายบุคคล (2) จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญการเรียนรู้มีครูเป็นศูนย์กลาง สอนแบบบรรยาย (3) การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ ไม่ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการใช้สื่อการเรียนรู้ ขาดการพัฒนา และปรับปรุง (4) การวัดประเมินผลการเรียนรู้ ใช้วิธีการสอบและการตรวจแบบฝึกหัด การวัดประเมินผลไม่หลากหลาย 2) ผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย เป็นการพัฒนาดำเนินการเป็น 2 วงรอบ วงรอบที่ 1 วางแผนการอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ครุณาแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประชุมสะท้อนผล และสรุปผล วงรอบที่ 2 ปรับปรุงจากสรุปผล 3) ผลการประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย พบว่า (1) คะแนนหลังการอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) คะแนนแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุงสูงกว่าคะแนนแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .04 (3) คะแนนการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุงสูงกว่าคะแนนการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (4) ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ระดับดีมาก

คำสำคัญ: การพัฒนาครู, วิจัยเชิงปฏิบัติการ, การจัดการเรียนรู้, อริยสัจ 4

Abstract

The objectives of this research article were: 1) to study the learning management condition of Salameechai School under Nakhon Si Thammarat Municipality, 2) to develop teachers in learning management based on the method of Four Ariyasacca at Salameechai School under Nakhon Si Thammarat Municipality, and 3) to evaluate the results of teacher development in learning management based on the method of Four Ariyasacca at Salameechai School under Nakhon Si Thammarat Municipality. This research employed action research methodology, collecting data through in-depth interviews with 15 stakeholders. The teacher development results were evaluated by 15 experts, and satisfaction assessment from 470 students. Quantitative analysis employed descriptive statistics including mean, standard deviation, and t-test, while qualitative data were analyzed using descriptive analysis.

The research results were found as follows: 1) The conditions of learning management was found that: (1) Learning design had incomplete components and lacked consideration of individual learners, (2) Despite emphasizing learner-centered approaches, teaching remained teacher-centered with lecture-based instruction, (3) Learning media development and utilization were insufficient, lacking awareness, development, and improvement, (4) Learning assessment relied primarily on examinations and homework checks, lacking diverse evaluation methods. 2) The results of teacher development in the method of Four Ariyasacca approach revealed a two-cycle process: Cycle 1 consisted of workshop planning, workshop implementation, development of the Four Ariyasacca lesson plans, lesson plan evaluation, classroom implementation, learning activity supervision, reflection meetings, and outcome summary. Cycle 2 focused on improvements based on the first cycle's results. 3) The evaluation of teacher development in the method of Four Ariyasacca revealed that: (1) Post-workshop scores were significantly higher than pre-workshop scores at .05 level, (2) Revised scores of Four Ariyasacca lesson plan were significantly higher than initial scores at .05 level, (3) Supervision scores of revised lesson plans were significantly higher than initial scores at .05 level, and (4) Satisfaction assessment results with the Four Ariyasacca learning management had an overall average at a very good level.

Keywords: Teacher Development, Action Research, Learning Management, Four Ariyasacca

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566-2570 เป็นกรอบในการดำเนินการเพื่อให้การพัฒนาประเทศในทุกกระบวนมีความสอดคล้องกันและนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาประเทศให้ มั่งคั่ง มั่งคั่งและยั่งยืน ยุทธศาสตร์ด้านการผลิตและพัฒนาด้านกำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นกลไกที่สำคัญในการนำประเทศเข้าสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 และเป็นประเด็นหลักที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 การเตรียมความพร้อมในกำลังคนทั้งด้านความรู้ ทักษะ สมรรถนะที่จำเป็นให้สามารถปรับตัวและรู้เท่าทันต่อกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่มีพลวัต สอดคล้องเชื่อมโยงกับกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ และมาตรฐานอาชีพ วิชาการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอน การฝึกอบรมฝีมือแรงงานและการฝึกงานที่มุ่งเน้นการปฏิบัติจริงอย่างครบวงจรในสถานการณ์จริง เช่น ระบบทวิภาคและสหกิจศึกษา ผลิตและพัฒนาครูผู้สอนที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อสร้างกำลังคนให้มีสมรรถนะตอบสนองต่อความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รองรับพลวัตของโลกและการแข่งขันในศตวรรษที่ 21 และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาของทุกประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ความสามารถในการแข่งขันของประเทศขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของคนมากกว่าจำนวนคนการขับเคลื่อนนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จึงเน้นย้ำให้ดำเนินการตามนโยบายด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการปฏิรูปหลักสูตร การพัฒนาคุณภาพการศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนา ครู ณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาและส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนร่วมกันในการจัดการศึกษาไทยให้ก้าวสู่เวทีโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2556)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้สะท้อนความตื่นตัวในการปฏิรูปการศึกษา ที่ยึดหลักการศึกษาตลอดชีวิต และมีความเชื่อว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถที่จะพัฒนาและเรียนรู้ได้ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดทั้งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่ต้องการได้ คือ ครูผู้สอน ซึ่งมีองค์ประกอบ 2 ส่วน ได้แก่ คุณภาพของตัวครูเองและคุณภาพการจัดการเรียนของครู คุณลักษณะพื้นฐานของความเป็นครู คือ ต้องมีความศรัทธาในอาชีพ เมตตาและเอาใจใส่ลูกศิษย์ เป็นแบบอย่างที่ดีต่อลูกศิษย์ แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ครูต้องมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน (การต่อยอดความรู้) อย่างมีประสิทธิภาพโดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้เรียนเป็นอันดับแรก (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

การพัฒนาบุคลากรเป็นเรื่องที่สำคัญ การบริหารงานขององค์กรใดจะพัฒนาไปอย่างมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด ต้องอาศัยทรัพยากรมนุษย์เป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จ ดังนั้นผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ในการวางแผนดำเนินการพัฒนาบุคลากรและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากรอย่างจริงจังจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงนโยบายปฏิรูปการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เรื่องนี้จึงนับได้ว่าเป็นวาระแห่งชาติที่ผู้เกี่ยวข้องต้องพึงตระหนักและร่วมกันพัฒนาทรัพยากรบุคคลในทุกระดับเพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติเพื่อการเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนและเพื่อเพิ่มศักยภาพของบุคลากรให้ประสบความสำเร็จในชีวิตการทำงานสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุข การพัฒนาศักยภาพครูเป็นสิ่งที่สถานศึกษาให้

ความสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการพัฒนาศักยภาพครูให้เป็นผู้นำด้านวิชาการ ซึ่งทางโรงเรียนได้ให้ครูหรือบุคลากรต่างๆ ในโรงเรียนเข้าร่วมการสัมมนาหรืออบรม จึงเป็นสิ่งที่โรงเรียนควรส่งเสริมสนับสนุนเพราะครูเป็นหัวใจหลักในการพัฒนาระบบการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ให้มีศักยภาพ ครูต้องมีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายในการสร้างองค์ความรู้ สามารถพัฒนาผู้เรียนในทุกๆ ด้าน ทั้งในและนอกห้องเรียน หรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนใดๆ ให้บรรลุจุดประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะกระบวนการเรียนรู้ เจตคติ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม มีการมุ่งเน้นความสำคัญด้านความรู้ คุณธรรม (บุญมี แทนแก้ว, 2538)

ในปัจจุบันมีรูปแบบการสอนแบบต่างๆ หลากหลาย ซึ่งรูปแบบการสอนที่มีชื่อเสียงมากรูปแบบหนึ่งคือ รูปแบบอริยสัจ 4 ตามแนวความคิดศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี ซึ่งได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้แก้ปัญหาในกระบวนการเรียนการสอน การสอนแบบอริยสัจ 4 จะใช้ปัญหาเป็นสื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกกระบวนการคิดเพื่อแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลดำเนินการไปตามขั้นตอนอริยสัจ 4 ซึ่งมีขั้นทุกข์หรือขั้นกำหนดปัญหา ขั้นสมุทัยหรือขั้นตั้งสมมติฐาน ขั้นนิโรธหรือขั้นทดลองและเก็บข้อมูล และขั้นมรรคหรือขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการสอนดังกล่าวเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยยึดหลักพุทธวิธีเป็นแนวทาง โดยในทางพระพุทธศาสนาถือว่าชีวิตมนุษย์จะต้องเผชิญกับความทุกข์คือปัญหาต่างๆ และแนวทางแก้ไขปัญหาคือการพัฒนาปัญญาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาต่างๆ ในการจัดการศึกษาจึงต้องมีการฝึกอบรมคนให้มีปัญญา เมื่อมีปัญญารู้ความเป็นจริงแล้วก็สามารถแก้ปัญหาได้ (ลัดดา ศิลาน้อย, 2544)

โรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย (2566) เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษา เทศบาลนครนครศรีธรรมราช กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย มีบทบาทภารกิจจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนในพื้นที่บริการของตำบลในเมือง และผู้เรียนส่วนหนึ่งของบริเวณใกล้เคียง กำหนดให้มีโครงการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่ 4 ยุกระดับคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา กลยุทธ์ที่ 4.1 ส่งเสริมศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ในแผนการพัฒนาศักยภาพครู (2566-2567) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของโครงการคือ 1) เพื่อพัฒนาศักยภาพครูให้มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน 2) เพื่อส่งเสริมสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีความรู้ และมีทักษะในการสอนเพื่อพัฒนาสู่วิชาชีพที่สูงขึ้น ซึ่งมีผลการดำเนินงานคือ ครูมีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการจัดการเรียนการสอน และมีจุดที่ควรพัฒนาคือ ครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย ครูเป็นศูนย์กลาง ไม่ได้ฝึกให้นักเรียนคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาครู และสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ยึดหลักพุทธวิธีเป็นแนวทาง ซึ่งเป็นการพัฒนาการเรียนการสอน เสริมสร้างพลังความสามารถด้านการคิดของนักเรียนแต่ละคนให้เต็มขีดความสามารถโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับสถานศึกษาอื่นนำไปประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
2. เพื่อพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช
3. เพื่อประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research)

1. รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา 4 ลักษณะ คือการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Investigation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสังเกต การตรวจสอบเอกสาร และประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การสังเกตผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) ขั้นตอนการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ 2) ขั้นตอนการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 3) ขั้นตอนการประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยทุกคนมีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 3 ปี ประกอบด้วย 1) รองผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 4 คน 2) ครู จำนวน 11 คน

2.2 ขั้นตอนการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย คือ ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 12 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง โดยทุกคนมีประสบการณ์ในตำแหน่งไม่น้อยกว่า 3 ปี

2.3 ขั้นตอนการประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในขั้นตอนนี้ ได้แก่ คณะกรรมการประเมินผลการพัฒนา ประกอบด้วย รองผู้อำนวยการสถานศึกษา กลุ่มบริหารวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้างานบริหารวิชาการ จำนวน 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 1 คน ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 12 คน วิทยากรอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 1 คน และนักเรียนโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย จำนวน 470 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้

3.2 ขั้นตอนการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

3.3 ขั้นตอนการประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) แบบทดสอบการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 2) แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 3) แบบ

บันทึกการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4) แบบประเมินความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขั้นตอนการศึกษาสภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก In-depth Interview) เกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้

4.2 ขั้นตอนการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีขั้นตอนดังนี้ 1) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 2) ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 3) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 4) ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์นำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ไปใช้จัดการเรียนรู้ในห้องเรียน 5) นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 6) ประชุมสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 7) สรุปการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 8) วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง โดยปรับปรุงจากผลการประชุมสะท้อนผล 9) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง 10) ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง ไปใช้จัดการเรียนรู้ในห้องเรียน 11) นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 12) ประชุมสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 13) สรุปการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

4.3 ขั้นตอนการประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 1) ขั้นตอนอบรมเชิงปฏิบัติการ (1) ครูทดสอบก่อนอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (2) ครูทดสอบหลังอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 2) ขั้นประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (1) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ใช้แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (2) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง โดยใช้แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 3) ขั้นนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (1) นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้แบบบันทึกการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (2) นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง โดยใช้แบบบันทึกการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 4) ขั้นประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์ และการจัดสนทนากลุ่ม ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการประเมินผลการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 1) ขั้นตอนอบรมเชิงปฏิบัติการดำเนินการนำผลการทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test 2) ขั้นประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ดำเนินการนำผลที่ได้จากการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 และการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบน

มาตรฐาน และการทดสอบ t-test 3) ชั้นนิเทศการจัดการจัดการการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ดำเนินการนำผลที่ได้จากการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 และการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง มาหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test 4) ชั้นประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ดำเนินการนำผลที่ได้จากการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มาหาค่าเฉลี่ย

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลาไม้ชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

1.1 การออกแบบการเรียนรู้ สภาพการออกแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีองค์ประกอบไม่สมบูรณ์ กิจกรรมการเรียนรู้ไม่ได้เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ไม่ได้วิเคราะห์ผู้เรียน และขาดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ครูไม่สามารถเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกได้เนื่องจากขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ครูไม่มีเวลาเพียงพอในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การสนับสนุนจากทางโรงเรียนไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู ห้องเรียนขาดเทคโนโลยีในการตอบสนองต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

1.2 ดกจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สภาพจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ พบว่า การจัดการจัดการเรียนรู้มีครูเป็นศูนย์กลาง สอนแบบบรรยาย ผู้เรียนเป็นผู้ฟัง ไม่ได้ประยุกต์การใช้เทคโนโลยีในการจัดการจัดการเรียนรู้ไม่มีกิจกรรมการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน การวัดประเมินผลโดยใช้ข้อสอบและแบบฝึกหัด ครูยึดติดการจัดการเรียนรู้แบบเดิมไม่พัฒนาและปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้ ห้องเรียนที่มีขนาดใหญ่ จำนวนผู้เรียนมาก ส่งผลให้ดำเนินกิจกรรมเป็นไปได้อย่างยาก ห้องเรียนขาดวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ตอบสนองการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

1.3 การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ สภาพการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ พบว่า ครูไม่ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ของครูขึ้นอยู่กับความสะดวกในการใช้สื่อการเรียนรู้ของครูไม่ได้คำนึงถึงนักเรียนเป็นสำคัญ ครูใช้สื่อการเรียนรู้ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ครูไม่ได้ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้ ครูไม่มีการพัฒนาปรับปรุง และผลิตสื่อการเรียนรู้ให้ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน สภาพแวดล้อมของห้องเรียนและศักยภาพของผู้เรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้สื่อการเรียนรู้ ครูไม่มีความรู้ทางด้านการผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้ ครูไม่มีเวลาในการผลิต พัฒนาและปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ ขาดงบประมาณสำหรับการจัดหาและผลิตสื่อการเรียนรู้ ครูได้รับการสนับสนุนจากทางโรงเรียนไม่เพียงพอต่อความต้องการของครู

1.4 การวัดประเมินผลการเรียนรู้ สภาพการวัดประเมินผลการเรียนรู้ พบว่า การวัดประเมินผลการเรียนรู้ของครูใช้วิธี คือ การสอบและการตรวจแบบฝึกหัด มีวิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่ไม่หลากหลายไม่ใช้เทคโนโลยีในการวัดประเมินผลการเรียนรู้ การวัดประเมินผลการเรียนรู้เป็นการวัดทักษะด้านความจำของผู้เรียน ไม่ได้วัดทักษะอื่นที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โรงเรียนที่สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราชมีโครงการคณก่งซึ่งเป็นการแข่งขันที่วัดประเมินผลการเรียนรู้ทักษะด้านความจำ ส่งผลให้ครูใช้วิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้โดยใช้ข้อสอบเพื่อเตรียมผู้เรียนเข้าร่วมการแข่งขันในโครงการคณก่ง ครูขาดความรู้ในด้านการวัดประเมินผลการเรียนรู้ที่ถูกต้องและหลากหลาย ครูขาดทักษะทางด้านเทคโนโลยี

2. การพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

ขั้นตอนการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ PAOR 2 วงรอบ ดังนี้ วงรอบที่ 1 มีขั้นตอนดังนี้ 1) กำหนดวิธีการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช โดยวางแผนจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ (Planning) 2) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (Action) 3) ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (Action) 4) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (Action) 5) ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 12 คน นำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ไปใช้จัดการเรียนรู้ในห้องเรียน (Action) 6) นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Observation) 7) ประชุมสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (Reflection) 8) สรุปการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (Reflection) วงรอบที่ 2 มีขั้นตอนดังนี้ 1) วางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง โดยปรับปรุงจากผลการประชุมสะท้อนผล (Planning) 2) ประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง (Action) 3) ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จำนวน 12 คน นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง ไปใช้จัดการเรียนรู้ในห้องเรียน (Action) 4) นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (Observation) 5) ประชุมสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (Observation) 6) สรุปการสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (Reflection)

3. การประเมินการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลามีชัย สังกัดเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

3.1 ผลการประเมินการอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 12 คน ประเมินโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน จำนวน 20 ข้อ มีผลการประเมินดังนี้ ผลการทดสอบก่อน หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมเท่ากับ 12.92 และคะแนนเฉลี่ยหลังการอบรมเท่ากับ 19.00 โดยมีค่า t เท่ากับ 10.92 และค่า Sig. เท่ากับ 0.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคะแนนหลังการอบรมสูงกว่าคะแนนก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบก่อนและหลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนการอบรม	12	12.92	2.99	10.92	0.00
หลังการอบรม	12	19.00	0.85		

3.2 ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยมีประเมินโดยใช้แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีผลการประเมินดังนี้ การเปรียบเทียบผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 พบว่า คะแนนเฉลี่ยแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เท่ากับ 4.60 และคะแนนเฉลี่ยแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุงเท่ากับ 4.97 โดยมีค่า t เท่ากับ 2.79 และค่า Sig. เท่ากับ 0.01 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคะแนนแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุงสูงกว่าคะแนนแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ผลการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยมีแบบบันทึกการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีผลการประเมินดังนี้ การเปรียบเทียบผลการ

นิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 พบว่า คะแนนเฉลี่ยการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เท่ากับ 4.51 และคะแนนเฉลี่ยการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง เท่ากับ 4.90 โดยมีค่า t เท่ากับ 16.45 และค่า Sig. เท่ากับ 0.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคะแนนการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง สูงกว่าคะแนนการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 โดยมีแบบประเมินความพึงพอใจการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ดังในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4

ที่	รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1	ครูมีการเตรียมการสอน	4.88	0.35	ดีมาก
2	การจัดบรรยากาศห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนการสอน	4.87	0.37	ดีมาก
3	เนื้อหาที่สอนทันสมัยนำไปใช้ได้จริง	4.87	0.37	ดีมาก
4	ครูแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ชัดเจน	4.89	0.33	ดีมาก
5	กิจกรรมการเรียนการสอนสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนการสอน	4.89	0.35	ดีมาก
6	ครูส่งเสริมให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม และรายบุคคล	4.88	0.35	ดีมาก
7	ครูส่งเสริมให้นักเรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมกันอภิปราย	4.90	0.33	ดีมาก
8	กิจกรรมการเรียนสนุกและน่าสนใจ	4.89	0.35	ดีมาก
9	ครูให้โอกาสนักเรียนซักถามปัญหา	4.89	0.35	ดีมาก
10	ครูใช้วิธีการสอนและใช้สื่ออย่างหลากหลาย	4.87	0.38	ดีมาก
11	ครูยอมรับความคิดเห็นของนักเรียน	4.88	0.35	ดีมาก
12	ครูให้ความสนใจแก่นักเรียนอย่างทั่วถึงขณะสอน	4.87	0.36	ดีมาก
13	ครูส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้จากห้องสมุด อินเทอร์เน็ตหรือแหล่งเรียนรู้อื่นๆ	4.89	0.36	ดีมาก
14	ครูตั้งใจสอน ให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการทำกิจกรรม	4.88	0.34	ดีมาก
15	ครูมีบุคลิกภาพ การแต่งกายและการพูดจาเหมาะสม	4.86	0.39	ดีมาก
16	ครูเข้าสอนและออกตรงเวลา	4.86	0.38	ดีมาก
17	นักเรียนทราบเกณฑ์การประเมินล่วงหน้า	4.88	0.35	ดีมาก
18	นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียน	4.87	0.37	ดีมาก
19	ครูประเมินอย่างยุติธรรม	4.86	0.37	ดีมาก
20	นักเรียนเรียนอย่างมีความสุข	4.87	0.37	ดีมาก
ภาพรวม		4.88	0.01	ดีมาก

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังนี้

1. ผลการประเมินการอบรมเชิงปฏิบัติการในหัวข้อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการอบรมเชิงปฏิบัติการ เท่ากับ 12.92 และคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมเชิงปฏิบัติการ เท่ากับ 19.00 ซึ่งแสดงถึง

ความก้าวหน้าในความรู้ความเข้าใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า หลังจากการอบรมเชิงปฏิบัติการ ครูจำนวน 12 คน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพิ่มขึ้นอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูได้รับการพัฒนาในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพิสมัย สิมส์พิมพ์ (2564) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนบ้านน้ำพ่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 คือ ครูผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มขึ้นหลังจากที่มีการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการ ร้อยละ 37.4 จากวิทยากรที่มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ครู ผ่านการบรรยายและการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในการอบรมเชิงปฏิบัติการ และสอดคล้องกับการวิจัยของพระสอละสิน ไสสะหวัน (2563) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ Active learning โรงเรียนมัธยมสงฆ์ตอนปลาย คือ ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ Active learning เพิ่มขึ้นหลังจากการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพ ในการจัดการเรียนรู้ Active learning โดยมีผลการประเมินในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีคะแนนเฉลี่ยแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เท่ากับ 4.60 และคะแนนเฉลี่ยแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุงเท่ากับ 4.97 ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ครูจำนวน 12 คน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ครูได้รับการพัฒนาในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 จากวิทยากรที่มีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 และการลงมือปฏิบัติ แก่ไข ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้จากการนิเทศติดตาม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของอรไท แสงลุน (2564) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้ การศึกษาชั้นเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ กลุ่มเป้าหมายมีความสามารถในการจัดทำแผนการเรียนรู้เชิงรุกมีองค์ประกอบคือ สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การวัดและการประเมินผล และบันทึกผลหลังสอน และแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับการวิจัยของพิสมัย สิมส์พิมพ์ (2564) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนบ้านน้ำพ่น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 ครูมีความสามารถในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก โดยรวมอยู่ในระดับมาก แผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.43

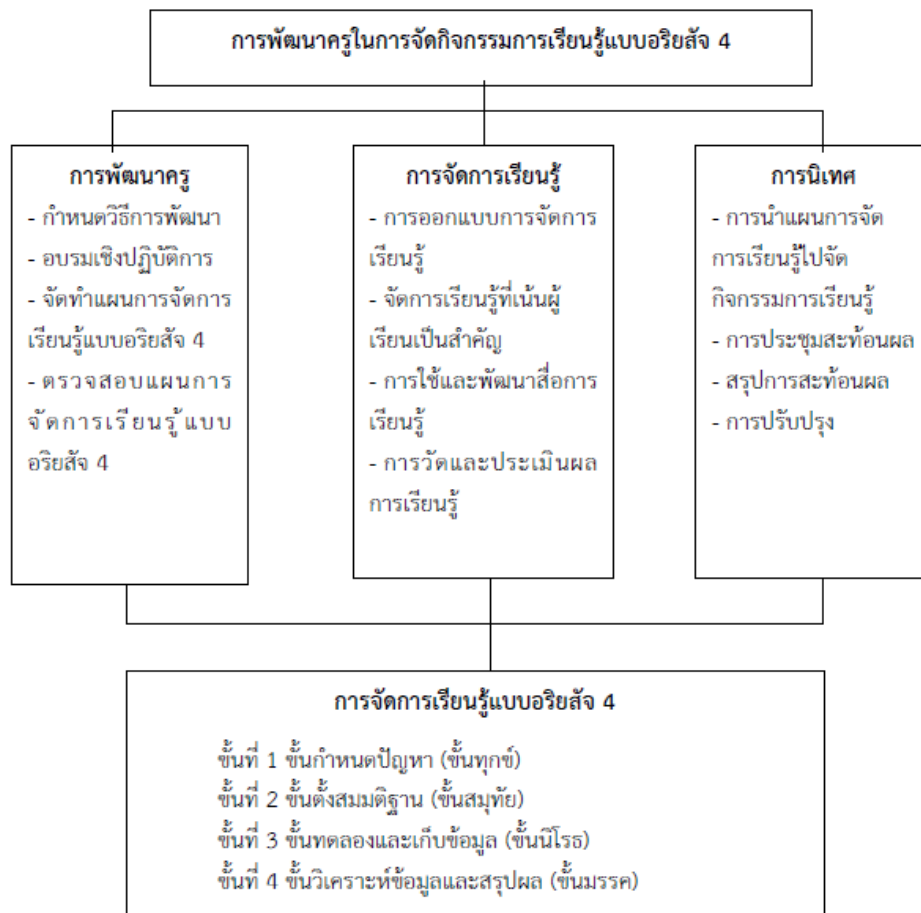
3. ผลการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยมีคะแนนเฉลี่ยการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เท่ากับ 4.51 และคะแนนเฉลี่ยการนิเทศตามแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ฉบับปรับปรุง เท่ากับ 4.90 ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่า ครูจำนวน 12 คน มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการนิเทศได้เปิดโอกาสให้ผู้นิเทศได้ช่วยเหลือผู้รับการนิเทศแก้ไขปรับปรุงส่วนที่เป็นปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับพระสอละสิน ไสสะหวัน (2563) ที่พบว่า การนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน 2 วงรอบ ส่งผลให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการนิเทศเป็นการช่วยปรับปรุงแก้ไขในการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้นโดยการสนทนาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับการวิจัย

ของพิสมัย สิมสีพิมพ์ (2564) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนบ้านน้ำพัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 คือ การนิเทศภายในในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ส่งผลให้ครูมีความเข้าใจสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ดีมากขึ้นอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.88 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของพิสมัย สิมสีพิมพ์ (2564) ที่พบว่า การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนบ้านน้ำพัน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1 คือ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับการวิจัยของสมชาย พาชอบ (2563) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชานวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี คือ ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกภาพรวมอยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ การพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ของโรงเรียนเทศบาลวัดศาลาไม้ชัย สังกัดเทศบาลนครนครราชสีมา อันเป็นแนวทางการพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 1) การพัฒนาครู มีขั้นตอนดังนี้ (1) กำหนดวิธีการพัฒนา (2) อบรมเชิงปฏิบัติการ (3) จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 (4) ตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ 2) การจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย (1) การออกแบบการเรียนรู้ (2) จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (3) การใช้และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ (4) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 3) การนิเทศ ประกอบด้วย (1) การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (2) การประชุมสะท้อนผล (3) สรุปการสะท้อนผล (4) การปรับปรุง โดยองค์ความรู้การจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 ประกอบด้วย 4 ขั้น ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นกำหนดปัญหา (ขั้นทุกข์) การระบุปัญหาที่ต้องการแก้ไขโดยผู้สอนกำหนดและนำเสนอปัญหาอย่างละเอียด พยายามให้ผู้เรียนทำความเข้าใจต่อปัญหานั้นตรงกัน และพยายามเร้าความรู้สึกให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักว่าสิ่งที่ผู้สอนนำเสนอเป็นปัญหาของทุกคน ขั้นที่ 2 ขั้นตั้งสมมติฐาน (ขั้นสมุทัย) ผู้สอนช่วยผู้เรียนให้ได้พิจารณาด้วยตนเองว่าสาเหตุของปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ 1 นั้น มีอะไรบ้าง ขั้นที่ 3 ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล (ขั้นนิโรธ) ผู้สอนช่วยผู้เรียนให้ได้กระทำหรือทำการลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่างๆ ที่ได้กำหนด ขั้นที่ 4 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล (ขั้นมรรค) ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสรุปได้ว่า ในบรรดาการทดลองหรือการกระทำด้วยตนเองหลายๆ ครั้งแล้วลงข้อสรุปวิธีแก้ปัญหาลงและติดตามการปฏิบัติเมื่อแก้ไขปัญหาลง สรุปองค์ความรู้การวิจัยดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

- ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - สถานศึกษาอื่นที่มีความประสงค์จะนำรูปแบบดังกล่าวไปปรับใช้ ควรปรับตามบริบทของสถานศึกษา
 - ควรดำเนินการติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบอริยสัจ 4 อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
 - สถานศึกษาควรศึกษาหลักธรรมโดยเฉพาะหลักอริยสัจ 4 ให้เข้าใจอย่างละเอียดเพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ตรงตามเป้าหมาย
- ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - ควรศึกษาวิจัยแนวทางการปฏิบัติงานของครูตามหลักอริยสัจ 4 ที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา
 - ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ระหว่างการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบปกติและการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4
 - ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียนตามหลักอริยสัจ 4

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). กระทรวงศึกษาธิการกับการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์
การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- บุญมี แทนแก้ว. (2538). อริยสัจ 4. กรุงเทพมหานคร: โอ เอ พรินท์เฮาส์.
- พระสอละสิน ไสยะหวั่น. (2563). การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้ Active learning โรงเรียนมัธยม
สงฆ์ตอนปลาย วัดไชยะพุทธาราม นະคອນໂກສອນພົມວິຫານ แขวงสะหวันนะเขต สาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- พระอนุสรณ์วชิรวีโส (เกาะน้ำใส). (2563). ภาวะผู้นำตามหลักทฤษฎีปาปนิกรสูตร ของผู้บริหารโรงเรียนพระ
ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิสมัย สิมสีพิมพ์. (2564). การพัฒนาศักยภาพครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนบ้านน้ำพ่น สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุภาลัย มะลิซ้อน. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา สังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 2. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- โรงเรียนเทศบาลวัดศาลาไม้ชัย. (2566). แผนพัฒนาการศึกษา (2566-2570). นครศรีธรรมราช: โรงเรียน
เทศบาลวัดศาลาไม้ชัย.
- ลัดดา ศิลาน้อย. (2544). การสอนแบบอริยสัจ 4. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- ศักดิ์รินทร์ นิลรัตน์ศิริกุล. (2563). การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก กรณีศึกษาศหวิทยา
เขตสตึก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร
มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมชาย พาชอบ. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวัฒนธรรม
และเทคโนโลยีสารสนเทศทางการศึกษาของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยการกีฬา
แห่งชาติ วิทยาเขตอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ
วิทยาเขตอุดรธานี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร:
พริกหวานกราฟฟิค.
- อรไท แสงลุน. (2564). การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้
การศึกษาชั้นเรียนผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*
THE STATE OF LEARNING ORGANIZATIONS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF
THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

¹ประภาพร ยอดย้อย Prapaporn Yodyoy

²ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka ³สมศักดิ์ บุญปู Somsak Boonpoo

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: jang.prapaporn@gmail.com

Article Received: March 15, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 400 คน และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า สภาพที่ปฏิบัติจริงองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านองค์กร ด้านคน ด้านความรู้ ด้านการเรียนรู้ และด้านที่เทคโนโลยี ตามลำดับ ส่วนสภาพที่คาดหวังองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ด้านองค์กร ด้านคน ด้านความรู้ ด้านการเรียนรู้ และด้านเทคโนโลยีมี ตามลำดับ

คำสำคัญ: องค์กรแห่งการเรียนรู้, ผู้บริหารสถานศึกษา, โรงเรียนประถมศึกษา

Abstract

This research article aimed to study the state of the learning organization of educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area. The research was quantitative using a questionnaire with a sample group of 400 administrators and teachers in educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that the state of the learning organization of educational institutions under the Office of the Primary Educational Service Area found that the actual state of the learning organization of educational institutions was at a high level overall. When considering each aspect, from most to least, they were organization, people, knowledge,

*บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดัชนีนิพนธ์เรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

learning, and technology, respectively. As for the expected state of the learning organization of educational institutions, they were at a high level overall. When considering each aspect, from most to least, they were organization, people, knowledge, learning, and technology, respectively.

Keywords: Learning Organizations, School Administrators, Primary Schools

บทนำ

โลกในยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่มีการปฏิวัติเทคโนโลยีดิจิทัล (Digital Disruption) จนถึงเรื่องของการปฏิวัติอาชีพ (Career Disruption) ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนไปเพื่อก้าวให้ทันโลกที่เปลี่ยนแปลง รวมไปถึงเรื่องการศึกษาที่เริ่มปรับเปลี่ยนรูปแบบตลอดจนมีสาขาวิชาใหม่ๆ ที่น่าสนใจเกิดขึ้นมากมาย แม้แต่องค์กรเองก็ต้องปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลง รวมไปถึงแรงงานทั้งหลายที่ต้องพัฒนาตัวเองให้ทันความก้าวหน้าด้วย หลายประเทศเริ่มมีการส่งเสริมการศึกษาในการเตรียมความพร้อมเพื่อพัฒนาประชากรให้เหมาะสมสำหรับโลกในยุคใหม่ไปจนถึงพัฒนาศักยภาพประชากรและแรงงานให้ทันการเปลี่ยนแปลงนี้ด้วย การศึกษาทำให้นักศึกษามีองค์ความรู้ในเรื่องต่างๆ อยู่ในตัวและทำให้กลายเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสามารถตลอดจนมีศักยภาพในการปฏิบัติงานใดๆ ซึ่งจะทำให้การทำงานราบรื่นและในขณะเดียวกันหากพัฒนาการศึกษาให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ก็จะช่วยพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้นเกิดการปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงแก้ไขปัญหาให้หมดไป (HREX.asia, 2562)

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 ตระหนักถึงความสำคัญยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ ดังนั้นผู้นำองค์กรต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดการบริหารและกระบวนการทำงานของบุคลากรในองค์กรโดยพัฒนาการฝึกทักษะส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาให้มากกว่าเดิม ต้องกระตุ้นหรือรื้อฟื้นในการแสวงหาความรู้และสิ่งที่จำเป็นต่างๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้สามารถอยู่รอด (Survive) ได้ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา โดยเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning) ปรับปรุงองค์กรอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) และให้ความสำคัญกับความสามารถในการเรียนรู้ของบุคลากรในองค์กรอย่างถูกต้องและเหมาะสมให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง (High Performance Organization)

สถานศึกษาจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ต่อกระบวนการในการทำงานขององค์กรในด้านต่างๆ ดีขึ้น ในปัจจุบันเป็นยุคที่หลายองค์กรต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างในการทำงาน มีการวางแผนในการนำองค์กรท่ามกลางสถานการณ์ต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการทำงาน และบรรลุเป้าหมายตามที่ตั้งไว้ เพราะในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายใต้ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้องค์กรมีความท้าทายทั้งในด้านการปฏิบัติงานของบุคลากรและความคาดหวังของผู้รับบริการที่เพิ่มสูงขึ้นจึงต้องมีกระบวนการส่งเสริมให้บุคลากรใช้ความรู้ในการทำงานและพัฒนานตนเองเพื่อให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สามารถขับเคลื่อน

การดำเนินงานขององค์กรให้เกิดการปรับเปลี่ยนค่านิยมวิถีการใหม่ๆ ทำให้งานมีประสิทธิภาพประสิทธิผลที่ดีขึ้นอยู่เสมอ (สมบัติ กุสุมาลี, 2554)

การปฏิรูปประเทศไทยและการก้าวไปสู่ Thailand 4.0 ซึ่งประเด็นปัญหาของการดำเนินงานและการบริหารจัดการภาครัฐที่ยังขาดการบูรณาการ การดำเนินงานเพื่อการพัฒนา ขาดความต่อเนื่อง ประสิทธิภาพต่ำ ขาดความโปร่งใส และขาดความรับผิดชอบ ซึ่งเงื่อนไขจำเป็นที่ต้องปรับตัว คือ การแก้ปัญหาความอ่อนแอของการบริหารราชการแผ่นดิน ที่ทำให้จำเป็นต้องเร่งปฏิรูประบบราชการและการเมืองเพื่อให้เกิดการบริหารราชการที่ดี โครงสร้างที่เป็นจุดอ่อนและการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใสดังกล่าว จะส่งผลให้ประเทศไทยยังต้องเผชิญกับแรงกดดันและความเสี่ยงมากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่กระแสโลกาภิวัตน์เข้มข้นขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดยุทธศาสตร์ที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขจุดอ่อนและเสริมจุดแข็งของหน่วยงานภาครัฐให้เอื้อต่อการพัฒนาประเทศได้อย่างยั่งยืน ซึ่งประเด็นยุทธศาสตร์หนึ่งที่สำคัญ คือ การพัฒนาไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ที่ยั่งยืน (HREX.asia, 2562)

การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Marquardt, M.J., 2002) เป็นการพัฒนาในเชิงระบบซึ่งประกอบด้วยระบบย่อย 5 ระบบ คือ การเรียนรู้ องค์กร คน ความรู้ และเทคโนโลยี มาประสานเข้าด้วยกันเป็นมุมมองของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในลักษณะที่เป็นองค์รวม (System Thinking) สอดคล้องกับแนวความคิดของ Senge (1990) ที่ได้นำเสนอไว้ผ่านกรอบแนวคิดใน 5 ด้าน คือ พลวัตในการเรียนรู้ การปฏิรูปองค์กร การเอื้ออำนาจให้แก่บุคลากร การจัดการเรียนรู้ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การปฏิรูปองค์กรการเอื้ออำนาจให้แก่บุคลากร การจัดการความรู้ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ซึ่งการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้สำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยการเรียนรู้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยมีการสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจ ใฝ่เรียนรู้ และตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาการเรียนรู้ (Nonaka, I. and Takeuchi, H., 1995) ปัจจุบันประเทศไทยได้รับเอาแนวคิดเรื่ององค์กรแห่งการเรียนรู้มาใช้ โดยเริ่มจากภาครัฐกิจเอกชน และเผยแพร่เข้าสู่องค์กรในภาครัฐเพิ่มมากขึ้น รวมถึงจะต้องเข้าใจถึงสภาพปัญหาอย่างแท้จริงอยู่ตลอดเวลา สามารถรวบรวม วิเคราะห์ถกแถลงและมีความสามารถในการตัดสินใจสูง พัฒนาสู่ความเป็นองค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูงและทันสมัยบุคลากรมีความเป็นมืออาชีพ มีกลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพระบบราชการ เพิ่มผลผลิตในการปฏิบัติราชการและส่งเสริมการสร้างสรรค์นวัตกรรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เป็นหน่วยงานภาครัฐหลักในการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศ มีภารกิจสำคัญคือการพัฒนากระบวนการบริหารและส่งเสริมประสานงานเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศการนำเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้รวมทั้งการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประชาสังคมกล่าวโทษในเรื่องปัญหาคุณภาพการศึกษาของประเทศตกต่ำ รวมถึงได้รับความคาดหวังในการยกระดับคุณภาพการศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ของประเทศให้เห็นประจักษ์เป็นรูปธรรม (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ, 2556) ซึ่งในสภาพจริงพบว่า ปัญหาการศึกษาดังกล่าวมีสาเหตุหนึ่งที่สำคัญ คือ การไม่สามารถใช้ศักยภาพของบุคลากรในสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้เต็มที่ รวมถึงพฤติกรรมการทำงานที่เน้นทำงานเฉพาะส่วนงานและหน่วยงานของตน ขาดการบูรณาการ ไม่เกิดการแบ่งปันองค์ความรู้เป็นรูปธรรม และขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ (วสันต์ สุทธาวาส และคณะ, 2559) ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างความ

เข้มแข็งให้สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการปฏิรูปประเทศไทย รวมถึงการก้าวไปสู่ Thailand 4.0 ได้อย่างทันต่วงที่ต่อสถานการณ์ปัจจุบัน จากเหตุผลความจำเป็นดังที่กล่าวมาแล้ว จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ผู้บริหารระดับสูงองค์กรส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญกับเรื่องการพัฒนาส่งเสริมแนวความคิดของการมุ่งมั่นสู่ความเป็นเลิศ ในหมู่พนักงาน ซึ่งผลก็คือ องค์กรเหล่านั้นมีผู้คนเป็นจำนวนมากที่ปราศจากความมุ่งมั่น ขาดความรับผิดชอบพันธกิจ รวมถึงขาดความกระตือรือร้นในการเริ่มทำงานอย่างมืออาชีพ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อใช้ศักยภาพและทรัพยากรที่มีอยู่ การสนับสนุนให้ทุกคนได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ การแบ่งปันและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ ก่อเกิดพลังการเรียนรู้อันเป็นรากฐานการพัฒนาสถานศึกษาสู่การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 183 เขต จำนวน 26,766 สถานศึกษา โดยมีผู้บริหารที่เป็นประชากร จำนวน 26,766 คน และครูที่เป็นประชากร จำนวน 357,209 คน รวมผู้บริหารและครูที่เป็นประชากร จำนวน 383,974 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างในการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ได้แก่ ผู้บริหารและครูสถานศึกษาประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีผู้บริหารและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 400 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้ตารางเทียบหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970) และใช้การสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ ตามสัดส่วนขนาดของกลุ่มประชากรในแต่ละจังหวัด หลังจากนั้นคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารและครูด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายกำหนดให้สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากรเท่ากับ 0.5 ระดับความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 5% และระดับความเชื่อมั่น 95 %

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ผู้วิจัยได้ออกแบบแบบสอบถาม 2 ฉบับ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ แล้วพัฒนาเป็นแบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ประกอบด้วยตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ตามสภาพที่เป็นจริง

และตามสภาพที่คาดหวัง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของ Best W. John (1997) โดยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบลิเคิร์ท (Likert Five Rating Scale)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ผู้วิจัยขอหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตรครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อแจกแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 2) นำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง ใช้แบบสอบถามทดสอบเครื่องมือวิจัย โดยใช้วิธีการส่งแบบสำรวจออนไลน์ด้วยแบบสอบถามที่สร้างจาก google form

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การนำข้อมูลจากการแจกแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัย

สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีผลการวิจัย ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวม

ด้าน	สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา	สภาพที่ปฏิบัติจริง (D)			สภาพที่คาดหวัง (I)		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านการเรียนรู้	3.80	1.13	มาก	4.38	0.73	มาก
2	ด้านองค์กร	3.92	1.44	มาก	4.44	0.71	มาก
3	ด้านคน	3.92	1.61	มาก	4.42	0.72	มาก
4	ด้านความรู้	3.87	1.15	มาก	4.42	1.28	มาก
5	ด้านเทคโนโลยี	3.63	1.40	มาก	4.38	0.75	มาก
รวม		3.83	1.35	มาก	4.41	0.84	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

สภาพที่ปฏิบัติจริงองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 1.35) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านองค์กร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 1.44) ด้านคน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$, S.D. = 1.61) ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$, S.D. = 1.15) ด้านการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = 1.13) และด้านที่เทคโนโลยี ($\bar{X} = 3.63$, S.D. = 1.40) ตามลำดับ

สภาพที่คาดหวังองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.84) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจาก

มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านองค์กร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.71) ด้านคน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.72) ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 1.28) ด้านการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.73) และด้านเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.75) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้
ผลการศึกษาสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

สภาพที่ปฏิบัติจริงองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ด้านที่อยู่ในอันดับที่ 1 คือ ด้านองค์กร การที่ผลการศึกษาสภาพที่ปฏิบัติจริงอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีความตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของสถานศึกษาในการปรับตัวและพัฒนาตนเองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน การที่ด้านองค์กรอยู่ในอันดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษามีการบริหารจัดการองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ และมีการจัดสรรทรัพยากรที่สนับสนุนการเรียนรู้ สิ่งนี้เป็นรากฐานสำคัญในการสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ เนื่องจากองค์กรที่มีโครงสร้างและการบริหารจัดการที่ดีจะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการที่ผลการศึกษาในทุกด้านอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า สถานศึกษามีการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้รอบด้าน ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดี เนื่องจากองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริงจะต้องมีการพัฒนาในทุกด้านอย่างสมดุล เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับการวิจัยของพิชชาภา อ่างสุวรรณ (2560) ที่พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพพึงประสงค์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สภาพพึงประสงค์ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยรวมพบว่ามีอยู่ในระดับมากที่สุดและความต้องการจำเป็นในการพัฒนา โดยเรียงลำดับความต้องการได้ดังนี้ 1) ด้านองค์กร 2) ด้านระบบสมาชิก 3) ด้านระบบการเรียนรู้ 4) ด้านระบบเทคโนโลยี และ 5) ด้านระบบความรู้

สภาพที่คาดหวังองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาพรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านองค์กร แสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์และความมุ่งมั่นในการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านองค์กร ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาในด้านอื่นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของเจษฎา นกน้อย (2552) ได้กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นโครงสร้างองค์กรมีสายการบังคับบัญชาน้อยทำให้เกิดความยืดหยุ่นในการบริหารงานสามารถเปลี่ยนแปลงและจัดทีมงานได้ง่าย อีกทั้งการบริหารงานจะอิงกับหลักสมรรถนะ (Competency) ของคนในองค์กรมากกว่าอิงกับคำอธิบายรายละเอียดของงาน (Job description) สอดคล้องกับแนวคิดของวิโรจน์ สารรัตน์ (2544) ที่กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรบุคลากรตื่นตัว มีแรงบันดาลใจพัฒนาศักยภาพต่อเนื่อง คิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความสัมพันธ์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบุคลากรขององค์กร เป็นองค์กรที่มุ่งแสวงหาความเป็นไปได้และโอกาสเพื่อพัฒนา สอดคล้องกับแนวคิดของวิฑูรย์ สิมะโชค (2543) กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่ให้คุณแสดงความรู้ความสามารถ เพื่อร่วมกันสร้าง

ผลลัพธ์ที่ต้องการ ทุกคนได้คิดใหม่ ทำงานร่วมกันเรียนรู้ร่วมกัน สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้องค์กร อันเป็นการสร้างเอกลักษณ์ขององค์กรขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของวิระวัฒน์ ปันดินามัย (2544) ได้กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่สามารถผลักดันความคิดเป็นการปฏิบัติอย่างรวดเร็วที่สุด ถูกต้อง เหมาะสมและประหยัด และให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ มีการแลกเปลี่ยนกันอย่างรวดเร็วและทั่วถึงภายในองค์กร และสอดคล้องกับแนวคิดของณัฐพันธุ์ เจริญนันท์ (2544) ได้กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ เป็นองค์กรที่ขยายขอบเขตความสามารถ ในการสร้างอนาคตตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยการเรียนรู้เพื่อให้องค์กรสามารถสร้างปัจจัยส่งเสริมความอยู่รอดได้ในอนาคต การเรียนรู้ในการปรับตัว เพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ถือเป็นการเรียนรู้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับตนเอง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือสภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นการศึกษาสถานศึกษาซึ่งเป็นองค์กรที่มีการสนับสนุนให้บุคลากรสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง เกิดจากการเรียนรู้การส่งสมความรู้ การสร้างความรู้จากประสบการณ์ในการทำงาน ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับองค์กร สามารถแสดงศักยภาพเพื่อสร้างสรรค์ผลงานที่ดีให้กับองค์กรอย่างเป็นระบบและสามารถแลกเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เพื่อร่วมกันสร้างความเป็นเลิศแก่องค์กร 5 ด้าน ได้แก่

1. การเรียนรู้ การส่งเสริมบุคลากรให้เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ พัฒนาความสามารถและทักษะในการเรียนรู้ อย่างสม่ำเสมอ สร้างระบบและบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกันภายในองค์กรให้บุคลากรมีความคิดและพลังสร้างสรรค์ในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนเอง ให้บุคลากรได้ร่วมกำหนดวิสัยทัศน์ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และความคิดเห็นร่วมกัน เพื่อนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

2. องค์กร การจัดโครงสร้าง และวิสัยทัศน์ขององค์กรที่ยืดหยุ่น โดยการกำหนดเป้าหมาย วิธีการ และทิศทางของการดำเนินงาน สามารถนำปัญหาที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติงานมาวิเคราะห์ หาสาเหตุหาแนวทางในการแก้ปัญหา พร้อมทั้งจะปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว มีการใช้การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร โดยมีกระบวนการคิดที่เป็นขั้นตอนในการวางแผนการปฏิบัติงานร่วมกันอย่างมีหลักการและเป็นระบบ มีการส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร

3. คน การส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรเข้าร่วมประชุมสัมมนากับหน่วยงานอื่นอย่างต่อเนื่อง ให้องค์กร ยกย่อง ชมเชยบุคลากรที่สร้างผลงานใหม่ และผู้บริหารเป็นผู้ฝึกสอนเป็นพี่เลี้ยง เป็นแบบอย่างให้กับบุคลากร ให้บุคลากรในองค์กรมีอิสระในการคิด การแก้ปัญหา รวมถึงการตัดสินใจ บุคลากรมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อเพื่อนร่วมงานช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

4. ความรู้ การส่งเสริมในการสร้างความรู้ใหม่โดยอาศัยกระบวนการตั้งแต่การทำวิจัยในชั้นเรียน จนเกิดนวัตกรรม มีความคิดสร้างสรรค์ที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้มีเครือข่ายการสร้างนวัตกรรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรบุคลากรมีการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่บูรณาการและทำคู่ขนานกับการทำงานอย่างต่อเนื่อง และมีกลยุทธ์ การเผยแพร่ความรู้โดยใช้เครื่องมือที่หลากหลาย มีการจัดเก็บความรู้เพื่อให้บุคลากรเข้าถึงความรู้นั้นได้ง่าย ทุกเวลาทุกสถานที่ข้อมูลที่จัดเก็บนั้นต้องมีความถูกต้อง

5. เทคโนโลยี การส่งเสริมสนับสนุนในการนำเทคโนโลยีรูปแบบต่าง ๆ ใช้ในการเรียนรู้ภายในองค์กร เพื่อการจัดการความรู้ การเพิ่มพูนความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อีกทั้งบุคลากรมีความรอบรู้ และ

ทักษะในการใช้เทคโนโลยีเพื่อแสวงหาความรู้อยู่เสมอ และสถานศึกษาให้การสนับสนุนการจัดอบรมบุคลากรให้มีสมรรถนะด้านการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 สภาพองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่ปฏิบัติจริงและสภาพที่คาดหวังองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ด้านที่อยู่อันดับสุดท้าย คือ ด้านที่เทคโนโลยี เหตุนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนงบประมาณเกี่ยวกับเทคโนโลยีในสถานศึกษาและสนับสนุนการพัฒนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีทางการศึกษาให้ครูมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการตัวชี้วัดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรมของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- เจษฎา นกน้อย. (2552). แนวคิดการบริหารทรัพยากรมนุษย์ร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2544). ยอดกลยุทธ์การบริหารสำหรับองค์กรยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: ด้านสุทธา.
- พิชชาภา อ่างสุวรรณ. (2560). การพัฒนาแนวทางสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วสันต์ สุทธาวาส และคณะ. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างศักยภาพความเป็นนวัตกรรมการศึกษา. Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์และศิลปะ, 9(2), 194-215.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2544). โรงเรียน: องค์กรแห่งการเรียนรู้ กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิฑูรย์ สิมะโชคดี. (2543). คุณภาพคือการเรียนรู้: องค์กรแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักส่งเสริมเทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น.
- วีระวัฒน์ ปันตินามัย. (2544). การพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์ และคณะ. (2556). การจัดทำยุทธศาสตร์การปฏิรูปการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความรับผิดชอบ. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สมบัติ กุสุมาวลี. (2554). เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้...รู้ได้อย่างไร. แหล่งที่มา https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/learning-organization/ สืบค้นเมื่อ 28 เมษายน 2565.
- HREX.asia. (2562). การศึกษา (Education) สำคัญอย่างไรกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. แหล่งข้อมูล <https://th.hrnote.asia/orgdevelopment/190625education-for-hrd/> สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2565.
- Best W. John. (1997). Research in Education. Boston MA.: Allyn and Bacon.
- Cronbach, Lee J. (1971). Essentials of psychological testing. 4 th ed. New York: Harper & Row.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, Rensis. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale in Reading in Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.
- Marquardt, M.J. (2002). Building the Learning Organization: A System Approach to Quantum Improvement and Global Success. New York: McGraw-Hill.
- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1995). The Knowledge-Creating Company. Oxford University Press, Oxford.
- Senge, P. M. (1990). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. London: Century Press. Senge.

**รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียน
มัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา**
**MODEL FOR DEVELOPING TEACHER LEADERSHIP COMPETENCIES BASED ON
VUDDHIDHAMMA PRINCIPLES FOR SECONDARY SCHOOL TEACHERS UNDER THE
PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE**

¹นันทวรรณ ศรีคำ Nantawan Srikum

²พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

³ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritragarn

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: wanwan2111t@gmail.com

Article Received: March 02, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 30, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูของครูโรงเรียนมัธยมศึกษาด้วยการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษา 302 คน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 ท่าน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิ 17 ท่าน และระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบ ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา CVI กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และดัชนีความต้องการจำเป็น

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา 1) สมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู 2) หลักคุณธรรม 4 คือ (1) สัมปนิสัยสังเสวะ การคบคนดี (2) สัทธัมมัสสวนะ การตั้งใจฟังคำสั่งสอน (3) โยนิโสมนสิการ การพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคาย (4) อัมมานัสมมปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติจริง 3) การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม 4 องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้ องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้ และองค์ประกอบที่ 6 การประเมิน ผลการทดลองใช้รูปแบบ ในภาพรวมมีความคิดเห็นต่อรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินรูปแบบมีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องมีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 ด้วยเหมือนกัน แสดงว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สรุปองค์ความรู้การวิจัย “BLDCV”

คำสำคัญ: รูปแบบ, สมรรถนะ, ภาวะผู้นำครู, หลักคุณธรรม

Abstract

This research aimed to propose a model for developing leadership competency for teachers in secondary schools based on the principle of **Vuddhi-dhamma** (Virtues conducive to growth). It was a mixed-method research with 4 stages of research: Stage 1: Studying the needs for developing leadership competency of teachers in secondary schools using a questionnaire with a sample of 302 teachers. Stage 2: Developing the model by interviewing 10 key informants and focusing on 9 experts. Stage 3: Testing the model by holding a workshop with 17 experts, and Stage 4: Evaluating the model by checking the content validity of the CVI with 5 experts. Data were analyzed using basic statistics, including percentages, means, standard deviations, and needs index.

The research results found that the development model of teacher leadership competence based on the principle of **Vuddhi-dhamma** for teachers in secondary schools under the Office of the Secondary Education Area, Phra Nakhon Si Ayutthaya, consisted of 6 components: Component 1: Principles, Component 2: Objectives, Component 3: Development; 1) Teacher leadership competence, 2) The four principles of **Vuddhi-dhamma**, consisted of (1) **Sappurisaṃseva**: associating with good people. (2) **Saddhammasavana**: listening attentively to teachings. (3) **Yonisomanasikāra**: thoughtful reflection. (4) **Dhammānudhammapaṭtipatti**: putting into practice, 3) Development of teacher leadership competence based on the four principles of **Vuddhi-dhamma**. Component 4: Application, Component 5: Trial use, and Component 6: Evaluation. The results of the trial use of the model showed that overall, there were opinions about the model at the highest level. The evaluation results of the model showed a content validity index of 1.00 and a content validity index of 1.00 for the entire model. This indicated that the developed model was appropriate, correct, feasible to practice, and could be utilized. Therefore, the summary of research knowledge was “BLDCV”

Keywords: Model, Competence, Teacher Leadership, **Vuddhi-Dhamma**

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 258 จ ได้บัญญัติให้มีการปฏิรูปประเทศ ด้านการศึกษา โดยเน้นให้เด็กเล็กได้รับการดูแลและพัฒนาโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย รวมถึงการตรากฎหมายจัดตั้ง กองทุนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพครูให้มีจิตวิญญาณของความเป็นครู มีความสามารถแท้จริง และได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสม ตลอดจนปรับปรุงการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและปรับโครงสร้างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การปฏิรูปการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศเพื่อ สนับสนุนยุทธศาสตร์ชาติ ซึ่งการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะด้านการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ ความเสมอภาคทางสังคม และขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ แผนพัฒนา

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตคนไทยให้สมบูรณ์ มีวินัย มีทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ รับผิดชอบต่อสังคม และเตรียมพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562) มาตรา 52 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการพัฒนาระบบผลิตและพัฒนาครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยกำกับและประสานงานให้สถาบันผลิตครูมีความเข้มแข็ง มีระบบคัดกรอง ใจคนเก่งให้เรียนครู และมีการพัฒนาครูทั้งระบบ รวมถึงปรับปรุงเกณฑ์การประเมินสมรรถนะวิชาชีพครูเชื่อมโยงกับความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) ในปัจจุบันมีการกำหนดแนวทางและรูปแบบการพัฒนาครู เพื่อให้เป็นครูที่มีคุณภาพมีสมรรถนะเพื่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริงดังที่สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ได้กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนาครูแนวใหม่ เน้นสมรรถนะครูในด้านหลักการทำงานและสมรรถนะเฉพาะทาง เพื่อให้ครูสามารถพัฒนาผู้เรียนตามมาตรฐานที่กำหนด โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อให้ครูตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพของตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561)

การพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์นั้นต้องอาศัยความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและศิษย์ โดยมีการสนับสนุน ชี้นำ อบรม และสั่งสอนด้วยความปรารถนาดี เพื่อให้ศิษย์มีศรัทธา มุ่งมั่น และสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ สุนท อมรวัฒน์ นักการศึกษาไทย ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) มาพัฒนาแนวทางการสอนตามหลักพุทธวิธี โดยเน้นให้ครูเป็นผู้สร้างสภาพแวดล้อมและแรงจูงใจในการเรียนรู้ ช่วยเหลือศิษย์เกิดปัญญา และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม หลักธรรมที่ส่งเสริมสมรรถนะความเป็นครู ได้แก่ หลักกุศลธรรม (อง.จตุตถ. (ไทย) 21/449/368) ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญสำหรับผู้บริหารทุกระดับ โดยมีองค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) สัมปฐิสังเสวะ (คบสัตบุรุษ) คัดสรรบุคลากรที่มีความสามารถเข้ามาสอน 2) สัทธัมมัสสนะ (ฟังธรรม) ตั้งใจฟังคำสอนของครูเพื่อให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ 3) โยนิโสมนสิการ (ไตรตรองธรรม) นำคำสอนไปไตรตรองให้ลึกซึ้ง และ 4) ธัมมานุฉินมปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) นำคำสอนไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ หลักกุศลธรรมสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการศึกษา โดยส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำ เพื่อช่วยให้ครูสามารถบริหารจัดการเรียนการสอนอย่างมีคุณธรรม สร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ และพัฒนาศิษย์ให้มีความสามารถและคุณธรรมควบคู่กันไป (พระธรรม อธิปัญญา, 2561)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษา "รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักกุศลธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา" เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาคุณภาพการขับเคลื่อนสมรรถนะครูในสถานศึกษา โดยควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อการจัดการเรียนการสอนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อเสนอรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักกุศลธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ดังนี้
ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา จำนวน 29 โรงเรียน จำนวน 1,348 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนแต่ละโรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา จำนวน 302 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นแปดค่าเป็น 5 ระดับ (Rating Scale) ของลิเกิร์ต (Likert) (Likert, Rensis, 1967) เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยระบบคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของเบสท์ (Best W. John)(บุญชม ศรีสะอาด, 2535) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นและจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น โดยใช้สูตร Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$) ซึ่งนงลักษณ์ วิรัชชัย และสุวิมล ว่องวาณิช (สุวิมล ว่องวาณิช, 2558) ได้ปรับปรุงสูตรการคำนวณมาจากดัชนี PNI โดยการหารค่าผลต่างของ (I-D) โดยใช้หลักการกำหนดความต้องการจำเป็นจากระดับของสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่ควรจะเป็น $PNI_{modified} = (I - D) / D$ ($PNI_{modified}$ หมายถึง ดัชนีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น I (Important) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น และ D (Degree of Success) หมายถึง ค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริง) โดยค่า $PNI_{modified}$ มากที่สุด หมายถึง มีความต้องการจำเป็นมากที่สุด

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา โดยมีวิธีการวิจัยในระยะนี้มีการวิจัย 2 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 การสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนารูปแบบ

1.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 10 รูป/คน คัดเลือกด้วยวิธีแบบเจาะจง (Purposive Selection) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา มีประสบการณ์ในการสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี และได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ กลุ่มที่ 2 ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี และได้รับวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ และกลุ่มที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีความรู้ด้านพุทธบริหารการศึกษา มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 10 ปี

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผู้วิจัยศึกษาเอกสารแนวความคิดการบริหารการศึกษา และแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรศึกษา และนำผลการวิจัยในระยะที่ 1 มาพัฒนาประเด็นคำถาม เพื่อสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยให้ชัดเจนและตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สังเคราะห์และสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้จะนำไปสู่การยกกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา ต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนารูปแบบ

2.1 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูป/คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 นักวิชาการด้านการศึกษามีประสบการณ์บริหารสถานศึกษา กลุ่มที่ 2 นักวิชาการด้านการศึกษามีประสบการณ์บริหารการศึกษา มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอกขึ้นไป และกลุ่มที่ 3 นักวิชาการด้านการศึกษาด้านพุทธบริหารการศึกษา

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบการสนทนากลุ่มเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา

2.3 การวิเคราะห์ข้อมูล จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปตามแบบการสนทนากลุ่ม

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา

1. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ทรงคุณวุฒิเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 17 คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษา และกลุ่มที่ 2 ครูผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการวิเคราะห์โดยใช้แนวความคิดของ Best W. John

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

1. กลุ่มเป้าหมาย / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู และกลุ่มที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นมีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) 6 องค์ประกอบ ได้แก่ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้ องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้ และองค์ประกอบที่ 6 การประเมิน โดยมีเกณฑ์การประเมิน แบ่งเป็น 4 ระดับ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการค่าความตรงเชิงเนื้อหา (CVI) (ทิพย์สิริ กาญจนวาสิ และคณะ, 2561) จากนั้นนำไปปรึกษาที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญ เพื่อสรุปผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะประจำสายงานด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้ องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้ และองค์ประกอบที่ 6 การประเมิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ

มุ่งสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม 4

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม 4

2. เพื่อเป็นแนวทางให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่นนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม 4 ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ตามบริบทของสถานศึกษา

องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา

การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม ประกอบด้วย 1) สมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู 2) หลักคุณธรรม 4 3) การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม 4

1. สมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู

1.1 การจัดการเรียนรู้ หมายถึง ความสามารถของครูในการวางแผน ดำเนินการ ประเมิน และปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและทักษะชีวิต ได้แก่ วางแผนเป็น สอนสนุก ใช้เทคโนโลยีเก่ง ประเมินผลเป็นธรรม ให้คำแนะนำได้ทันเวลาที่ สร้างบรรยากาศที่ดี ทำงานเป็นทีมได้ พัฒนาดตนเองอยู่เสมอ

1.2 การจัดการหลักสูตร หมายถึง ความสามารถของครูในการเข้าใจ วิเคราะห์ ปรับปรุง และนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยคำนึงถึงความต้องการของผู้เรียนและบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ได้แก่ เข้าใจหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตร เลือกสื่อและกิจกรรม ประเมินและปรับปรุง ทำงานร่วมกัน นำหลักสูตรไปใช้ สร้างสรรค์นวัตกรรม พัฒนาดตนเอง

1.3 การพัฒนาดตนเองและเพื่อนครูไปสู่ครูมืออาชีพ หมายถึง ความสามารถของครูในการพัฒนาดตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อนครูให้เป็นมืออาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ได้แก่ มุ่งมั่นพัฒนาดตนเอง รู้จักจุดแข็งจุดอ่อน แสวงหาความรู้ใหม่ เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมเพื่อนครู แบ่งปันความรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ประเมินผลการพัฒนา

1.4 การเป็นแบบอย่าง หมายถึง ความสามารถของครูในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน บุคลากรในสถานศึกษา และชุมชน โดยมีเป้าหมายในการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาให้ทุกคนเติบโตไปในทางที่ดี ได้แก่ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม สื่อสารได้ดี สร้างแรงบันดาลใจ แก้ไขปัญหาได้ สร้างบรรยากาศที่ดี ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงเป็นตัวแทนของโรงเรียน

2. หลักคุณธรรม 4

หลักคุณธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่พัฒนาปัญญาให้เจริญขึ้น นำพาให้ผู้ปฏิบัติมีชีวิตที่เจริญรุ่งเรือง มีความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ของครู ซึ่งประกอบไปด้วย

2.1 สปักริสสังเสวะ การคบคนดี การเสวนาสัตบุรุษ คือ เสวนาท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณความดี มีความประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ

2.2 สัทธัมมัสสนะ การตั้งใจฟังคำสั่งสอน ตั้งใจฟังคำสั่งสอนของท่าน เอาใจใส่เล่าเรียน

2.3 โยนิโสมนสิการ การพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคาย รู้จักคิดพิจารณาให้เห็นเหตุผลคุณโทษในสิ่งที่ได้เล่าเรียนสดับฟังนั้น จัปสารถีจะนำไปใช้ประโยชน์ได้

2.4 อัมมานุสสัมปฏิบัติ การลงมือปฏิบัติจริง หรือการปฏิบัติธรรมให้ถูกหลัก ถูกความมุ่งหมาย ถูกระบบ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและไตร่ตรองเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลัก สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักการนั้นๆ

3. การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม

การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา โดยมีการพัฒนาดังต่อไปนี้

องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้

การนำไปใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย โมดูล 4 ประการ ดังนี้

โมดูลที่ 1 การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู ด้านที่ 1 การเป็นแบบอย่าง เรื่อง “ความเป็นผู้นำที่สร้างแรงบันดาลใจและกระตุ้นให้ผู้อื่นอยากพัฒนาตนเอง ตามหลักคุณธรรม 4”

โมดูลที่ 2 การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู ด้านที่ 2 การจัดการเรียนรู้ เรื่อง “การจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมตามหลักคุณธรรม 4”

โมดูลที่ 3 การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู ด้านที่ 3 การพัฒนาตนเองและเพื่อนครูไปสู่ครูมืออาชีพ เรื่อง “การระบุดูแลและจุดอ่อนของตนเองในด้านการสอนและนำไปปรับปรุงพัฒนาตามหลักคุณธรรม 4”

โมดูลที่ 4 การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู ด้านที่ 4 การจัดการหลักสูตร เรื่อง “การวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้เรียนตามหลักคุณธรรม 4”

องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้

การนำไปใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เป็นการพัฒนาสมรรถนะครู โดยเฉพาะการระบุดูแลและจุดอ่อนและนำไปปรับปรุงนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพ

การศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา การนำหลักคุณธรรม 4 มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่ดีในการพัฒนาครู แต่การจะนำแนวคิดนี้ไปปฏิบัติจริงในโรงเรียนนั้นจำเป็นต้องมีการวางแผนและดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีขั้นตอนการทดลองใช้ดังนี้

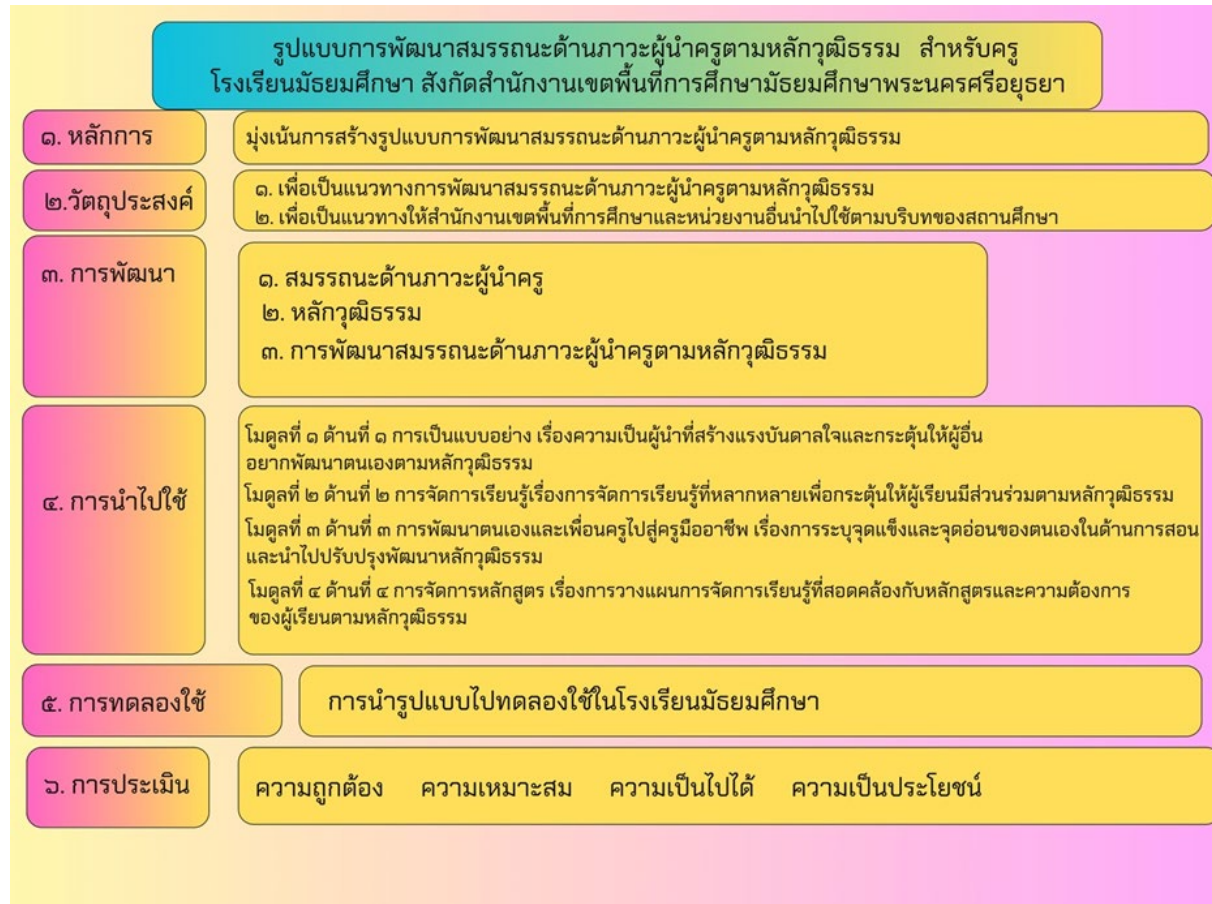
1. กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดให้ชัดเจนว่าต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านใดเป็นพิเศษ เช่น การสอนแบบบูรณาการ การใช้เทคโนโลยีในการสอน หรือการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21
2. เลือกกลุ่มเป้าหมาย เลือกกลุ่มครูที่ต้องการพัฒนา เช่น ครูใหม่ ครูที่มีประสบการณ์ หรือครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้เฉพาะ
3. จัดทำแผนการดำเนินงาน
 - 3.1 ขั้นเตรียม 1) จัดทำแบบประเมินเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน และความต้องการในการพัฒนาของครู 2) สร้างกลไกในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น กลุ่ม PLC (Professional Learning Community) 3) คัดเลือกผู้ที่มีความรู้ความสามารถมาเป็นพี่เลี้ยง
 - 3.2 ขั้นดำเนินการ 1) จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับหลักคุณธรรม และวิธีการนำไปประยุกต์ใช้ 2) สนับสนุนให้ครูได้ปฏิบัติจริง เช่น สังเกตการสอนซึ่งกันและกัน ให้คำแนะนำ และนำเสนอผลงาน 3) จัดกิจกรรมพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น การอภิปรายกลุ่ม การศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม
 - 3.3 ขั้นประเมินผล 1) ประเมินผลการเปลี่ยนแปลงของสมรรถนะครู 2) ประเมินความพึงพอใจของครูที่มีต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น 3) ประเมินผลกระทบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
4. ปรับปรุงแก้ไข 1) รวบรวมข้อมูลจากการประเมินผล 2) วิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแผนการดำเนินงาน 3) ปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของครู

องค์ประกอบที่ 6 การประเมิน

การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา ใน 4 ด้าน ได้แก่

1. ความถูกต้อง หมายถึง รูปแบบถูกต้องตามหลักการ วัตถุประสงค์ การนำไปใช้ การทดลองใช้ และการประเมินของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา
2. ความเหมาะสม หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมสอดคล้องต่อการปฏิบัติตามรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา
3. ความเป็นไปได้ หมายถึง รูปแบบมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง สภาพการดำเนินการ ความต้องการ สามารถปฏิบัติได้ตามรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา
4. ความเป็นประโยชน์ หมายถึง รูปแบบเป็นแนวทางที่ส่งเสริมสนับสนุนต่อผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถปฏิบัติตามได้และส่งผลถึงภารกิจให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา

โดยมีภาพรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม พบว่ามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยาอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องมีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 ด้วยเหมือนกัน แสดงว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนำผลการวิจัยมาอภิปรายดังนี้

ผลการพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เมื่อพิจารณารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนา 1) สมรรถนะประจำสายงานด้านภาวะผู้นำครู 2) หลักคุณธรรม 4 3) การพัฒนาสมรรถนะประจำสายงานด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม 4 องค์ประกอบที่ 4 การนำไปใช้ องค์ประกอบที่ 5 การทดลองใช้ และ องค์ประกอบที่ 6 การประเมิน มีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของพระมหาพิทยา ปิยฉโน (2565) ที่พบว่า 1) หลักคุณธรรมได้กล่าวถึงการเจริญทางปัญญา มี 4 ประการ ได้แก่ สัปปุริสสังเสวะ สัทธัมมสังวะระ โยนิโสมนสิการ และธัมมานุวัตรปฏิบัติ ปัญญา 2 ลำดับแรกเป็นปัญญาที่เกิดจากสุตมยปัญญา ส่วนโยนิโสมนสิการเป็นปัญญาที่เกิดจากจินตมยปัญญา ปัญญา ทั้ง 3 เป็นโลกียปัญญา สำหรับธัมมานุวัตรปฏิบัติเป็นปัญญาที่เกิดจากภาวนามยปัญญา เป็นโลกุตตรปัญญา 2) การพัฒนาปัญญาตามหลักคุณธรรมเริ่มต้นจากการเห็นที่ถูกต้อง คือ การพัฒนาปัญญาตามหลักคุณธรรม นั้นมาจากการวิเคราะห์ว่า ปัญญาตามความหมายของพุทธธรรมนั้น 2 ลักษณะ คือ ปัญญาภายหลัง (post-knowledge) หรือปัญญาที่มีมาก่อน (priori-knowledge) ปัญญาที่มีมาก่อนเป็นการอาศัยผู้อื่นทำให้เกิดมีขึ้น การเข้าใจปัญญาที่มีมาก่อนจากพุทธธรรม 2 ข้อแรก แต่หากเป็นปัญญาที่มีภายหลังก็เกิดจากการปฏิบัติแล้ว สร้างให้มีขึ้น และการพัฒนาปัญญาภายหลังมาจากพุทธธรรม 2 ข้อหลัง

ผลการทดลองใช้รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา ในภาพรวม พบว่ามีความคิดเห็นต่อรูปแบบฯ อยู่ในระดับมากที่สุด มีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของพระครูสมุทรคล่อง กมฺพโล (2562) ที่พบว่า 1) การนำไปประยุกต์ใช้หลักคุณธรรมของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) ด้านธัมมานุวัตรปฏิบัติ (การนำไปปฏิบัติ) 2) ด้านโยนิโสมนสิการ (การคิดใคร่ครวญ) 3) ด้านสัปปุริสสังเสวะ (การคบคนดี) และ 4) ด้านสัทธัมมสังวะระ (การฟังธรรม) และสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของพระครูธรรมาธิปญโญ (2561) ที่พบว่า การสอนแบบบรรยาย การสาธิต และการสอนแบบปฏิบัติจริง และการสอนแต่ละวิธีจะใช้หลักคุณธรรมเป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอน คือ 1) สัปปุริสสังเสวะ (คบสัตบุรุษ) การคบคนดีมีความสามารถ โดยผู้วิจัยสรรหาครูภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาทำการสอนถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียน 2) สัทธัมมสังวะระ (ฟังธรรม) การฟังคำสอนครูบาอาจารย์ให้ชัดเมื่อเราได้พบครูดีแล้ว สิ่งสำคัญอันดับที่สองก็คือตั้งใจฟังคำสั่งสอนของท่าน วิธีการนี้จะใช้การประเมินจากครูผู้สอน 3) โยนิโสมนสิการ (ไตร่ตรองธรรม) การไตร่ตรองคำครูบาอาจารย์ให้ลึกซึ้งจะใช้การประเมินจากครูผู้สอน ว่านักเรียนสามารถบอกเล่าได้ตรงตามเนื้อหา และตอบคำถามได้ครบถ้วน 4) ธัมมานุวัตรปฏิบัติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) การทำตามครูบาอาจารย์ให้ครบสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ เป็นการทดสอบจากการปฏิบัติจริง ว่าสามารถปฏิบัติตามครูได้ครบถูกต้องหรือไม่ เครื่องมือ และอุปกรณ์ที่ใช้สอน มีหลากหลายแตกต่างกันไปตามแต่ละรายวิชา รวมถึงการบูรณาการที่หลากหลาย เช่น สมุด ภาพ วิดีทัศน์ โปรเจ็คเตอร์ คอมพิวเตอร์ รวมถึงการลงพื้นที่สำรวจสภาพพื้นที่จริง และมีค่าความเหมาะสมของหลักสูตร ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้

ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา พบว่า มีผลการตรวจสอบรูปแบบ CVI พบว่า ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องมีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องทั้งฉบับ แสดงว่า รูปแบบฯ นี้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ได้จริง เป็นเพราะการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผานวิธี มีวิธีดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ด้วยการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูโรงเรียนมัธยมศึกษา 302 คน ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบ ด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 ท่าน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ 9 ท่าน ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบ ด้วยการประชุมเชิงปฏิบัติการผู้ทรงคุณวุฒิ 14 ท่าน และระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบ ด้วยการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา CVI กับผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ซึ่งมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของไพรัช พันชมภู (2561) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการนำหลักคุณธรรม 4 ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาเพื่อความสำเร็จของงานแห่งปัญญา พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่ารูปแบบการนำหลักคุณธรรม 4 ในการส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อความสำเร็จของงานแห่งปัญญาทุกองค์ประกอบและทุกตัวบ่งชี้มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พระนครศรีอยุธยา โดยสรุปองค์ความรู้การวิจัย คือ “BLDCV” อธิบายได้ดังนี้

B = Being a role model การเป็นแบบอย่าง เป็นสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูเกี่ยวกับความสามารถของครูในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน บุคลากรในสถานศึกษา และชุมชน โดยมีเป้าหมายในการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาให้ทุกคนเติบโตไปในทางที่ดี ได้แก่ เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม สื่อสารได้ดี สร้างแรงบันดาลใจ แก้ไขปัญหาได้ สร้างบรรยากาศที่ดี ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง เป็นตัวแทนของโรงเรียน

D = Developing oneself and fellow teachers to become professional teachers การพัฒนาตนเองและเพื่อนครูไปสู่ครูมืออาชีพ เป็นสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูเกี่ยวกับความสามารถของครูในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อนครูให้เป็นมืออาชีพ เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ได้แก่ มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง รู้จักจุดแข็งจุดอ่อน แสวงหาความรู้ใหม่ เป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมเพื่อนครู แบ่งปันความรู้ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ประเมินผลการพัฒนา

L = Learning Management การจัดการเรียนรู้ เป็นสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูเกี่ยวกับความสามารถของครูในการวางแผน ดำเนินการ ประเมิน และปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทั้งด้านวิชาการและทักษะชีวิต ได้แก่ วางแผนเป็น สอนสนุก ใช้เทคโนโลยีเก่ง ประเมินผลเป็นธรรม ให้คำแนะนำได้ทันทั่วทั้งที่ สร้างบรรยากาศที่ดี ทำงานเป็นทีมได้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ

C = Course Management การจัดการหลักสูตร เป็นสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูเกี่ยวกับความสามารถของครูในการเข้าใจ วิเคราะห์ ปรับปรุง และนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เกิด

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 การนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ปฏิบัติในการพัฒนาครูโรงเรียนมัศึกษานั้น ควรมีการจัดทำคู่มือการใช้งานให้ละเอียดและชัดเจนเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 - 1.2 การนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรม สำหรับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาพระนครศรีอยุธยา ไปใช้ปฏิบัติจริงนั้น ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับข้อจำกัดของหน่วยงาน องค์กร และสถานที่ที่มีความแตกต่างกัน
 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะประจำสายงานของครูอีก 5 ด้าน นอกจากด้านภาวะผู้นำครู ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ 5) การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียน เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปพัฒนาครูให้มีสมรรถนะประจำสายงานให้ครบทั้ง 6 ด้าน
 - 2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูตามหลักคุณธรรมข้ออื่นๆ เพื่อเป็นเปรียบเทียบผลการนำหลักสมรรถนะด้านภาวะผู้นำครูกับพุทธธรรมข้ออื่นๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูได้เป็นอย่างดี
-

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562). แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ณรงค์วิทย์ แสนทอง. (2547). มารูจัก Competency กันเถอะ. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.
- ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และคณะ. (2561). วิธีวิทยาการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ทันใจ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2535). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์นการพิมพ์.
- พระครูสมุห์คล่อง กมฺพโล. (2562). การประยุกต์ใช้หลักคุณธรรมในชีวิตประจำวันของนักเรียนโรงเรียนสมานคุณวิทยาทาน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 54-55.
- พระสุตรฐ อธิปญโญ. (2561). การพัฒนารูปแบบโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ตามหลักคุณธรรม. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 12(2), 145.
- พระมหาพิทยา ปิยวณฺโณ. (2565). กระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักคุณธรรม. วารสาร มจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 6(3), 201-202.
- ไพรัช พันชมภู. (2561). รูปแบบการนำหลักคุณธรรม 4 ไปใช้ในการส่งเสริมการเรียนรู้ ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา. วารสารวิชาการธรรมทรรศน์, 18(2), 153 - 154.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). สภาวะการศึกษาไทยปี 2559/2560 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยเพื่อก้าวสู่ยุค Thailand 4.0. กรุงเทพมหานคร: พรินทวาทกราฟฟิค.
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2558). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 3 ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Eun, S. (2002). Contextual Autonomy in EFL Classrooms: A Critical Review of English Teaching Methods in South Korea. Dissertation Abstracts International, 62(11), 3666.
- Likert, Rensis. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale in Reading in Attitude Theory and Measurement. Fishbein, Martin. New York: Wiley & Son.
- Romine, Stephen. (1975). Student and Faculty Perceptions of an Effective University Instructional Climates. The Journal of Education Research, 68(6), 139-143.

**รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7
ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ACADEMIC ADMINISTRATION MODEL USING TECHNOLOGY CREATIVELY
ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF SAPPURISADHAMMA FOR LARGE SCHOOLS
UNDER THE PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE**

¹เทพศิรินทร์ วุฒิยางกูร Dhepsirin Vuttiyangkoon
²ระวิง เรืองสังข์ Rawing Ruangsanka ³ทองดี ศรีตระการ Thongdee Srित्रagarn
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: kruarmpts@gmail.com

Article Received: February 27, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วยการใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 220 คน การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิโดยเลือกเฉพาะเจาะจงจำนวน 5 คน การสนทนากลุ่มโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน และการทดลองใช้รูปแบบ จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 25 คน เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และคู่มือการใช้รูปแบบ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติด้วยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ได้แก่ หลักการรูปแบบ การบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การวางแผนงานด้านวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 2) การบริหารการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 3) การพัฒนาบุคลากรโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 4) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 5) การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 6) การพัฒนาสื่อวัตกรรมและเทคโนโลยีโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 7) การประสานความร่วมมือโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โดยมีหลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์คือหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) รู้เหตุ (อัมมัญญตา) 2) รู้ผล (อัตถัญญตา) 3) รู้ตน (อัตตัญญตา) 4) รู้ประมาณ (มัตตัญญตา) 5) รู้กาล (กาลัญญตา) 6) รู้ชุมชน (ปริสสัญญตา) 7) รู้บุคคล (ปุคคลัญญตา) และวัตถุประสงค์รูปแบบ 1) เพื่อส่งเสริมการนำหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการอย่างเป็นรูปธรรม 2) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาเลือกเทคโนโลยีในการบริหารงานวิชาการอย่างสร้างสรรค์ 3) เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม ส่วนที่ 2 ตัวแบบเป็นกระบวนการดำเนินการ ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อม การดำเนินงาน

การประเมินผล การสรุปผล และส่วนที่ 4 เจาะลึกความสำเร็จ ประกอบด้วย การปรับใช้ สร้างเป้าหมายเดียวกัน เทคโนโลยี และความร่วมมือ

คำสำคัญ: รูปแบบ, การบริหารงานวิชาการ, หลักสัปปุริสธรรม 7

Abstract

This research article aimed to present a model of academic administration using creative technology based on the seven principles of the Sappurisdhamma at large schools under the Office of the Primary Educational Service Area. It was a mixed-method research, consisting of a questionnaire with a sample group of 220 school administrators. Data analysis were performed using statistics to find percentages, means, and standard deviations, interviews with 5 specifically selected experts, group discussions with 9 experts, and a trial of the model from a seminar with 25 stakeholders. The research instruments were a document study form, an interview form, a group discussion form, and a manual for using the model. Data analysis was performed using statistics to find percentages, means, and standard deviations, and content analysis.

The research results found that the academic administration model using creative technology based on the seven principles of Sappurisdhamma at large schools under the Office of the Primary Educational Service Area consisted of 4 parts: Part 1, Introduction, including principles and models of academic administration using creative technology, consisting of 1) Academic planning using creative technology, 2) Teaching and learning management using creative technology, 3) Human resource development using creative technology, 4) Teaching and learning management using creative technology, 5) Measurement and evaluation using creative technology. 6) Development of innovative media and technology using creative technology, 7) Collaboration using creative technology based on the principle of academic administration by using technology creatively, namely the Seven Sappurisdhamma: 1) Knowing the cause (Dhammaññutā), 2) Knowing the result (Attanñutā), 3) Knowing oneself (Attanñutā), 4) Knowing the limit (Mattaññutā), 5) Knowing the time (Kalanñutā), 6) Knowing the community (Parisanñutā), 7) Knowing people (Puggalaññutā), and the purposes of the model were 1) to promote the application of the Seven Sappurisdhamma to academic administration in a tangible way, 2) to encourage educational institutions to choose technology to creatively administer academic affairs, 3) to raise the quality of academic administration with modern and appropriate technology. Part 2, Model, it was the implementation process. Part 3, Applying the model, including preparation, implementation, evaluation, and conclusion. Part 4, Conditions for success, including adaptation, creating the same goals, technology, and cooperation.

Keywords: Model, Academic Administration, The Seven Principles of Sappurisdhamma

บทนำ

สังคมโลกในปัจจุบันมีวิวัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องจากอดีต เพื่อตอบสนองความต้องการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในด้านต่างๆ ที่มีมากขึ้น มนุษย์จึงได้คิดค้นพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสะดวกสบายและมีความสะดวกมากขึ้นไม่เว้นแม้แต่การใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ในการบริหารสถานศึกษา (เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ, 2563) ระบบนิเวศทางการศึกษาในยุคที่โลกแวดล้อมเปลี่ยนไป ส่งสัญญาณชัดว่า การศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวไปกับโลกดิจิทัล สอดรับกับการพัฒนาและพลังขับเคลื่อนใหม่ที่มีประสิทธิภาพสูง ในยุคสมัยที่สังคมได้เชื่อมเข้ากับเทคโนโลยีที่มากด้วยพลังและประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองคุณภาพชีวิต รวมถึงระบบการศึกษาจึงได้มีการกำหนดให้ภาครัฐมีความเชื่อมโยงในการให้บริการสาธารณะต่างๆ ผ่านการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการพัฒนาประสิทธิภาพของระบบการบริหารจัดการศึกษาโดยเน้นย้ำให้พัฒนาระบบบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการสถานศึกษาทั้ง 4 ฝ่าย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษาให้กับประชาชน จึงจำเป็นต้องจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพมากที่สุดโดยยึดมาตรฐานของการศึกษาของชาติ ซึ่งในการบริหารงานของสถานศึกษานั้นประกอบไปด้วยกรอบภารกิจงานจำนวน 4 งาน คือ งานบริหารงานวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป โดยถือว่าการบริหารงานวิชาการเป็นหัวใจสำคัญและเป็นภารกิจหลักในการบริหารส่วนการบริหารงานอื่นๆ นั้นถือว่าเป็นส่วนช่วยสนับสนุนให้การบริหารงานวิชาการประสบผลสำเร็จและส่งผลให้การบริหารงานของสถานศึกษาทั้ง 4 งานบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่สถานศึกษากำหนด โดย ภิญญู สาร (2544) ได้กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง งานหลักสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เพราะเป็นงานเกี่ยวกับคุณภาพการจัดการศึกษาของผู้บริหารโดยตรง ผู้บริหารการศึกษาของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาทุกแห่งคือการให้การศึกษาแก่ผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยปฏิบัติงานร่วมกับครูจะต้องกระตุ้นให้ครูพัฒนาตนเองให้คำแนะนำและประสานงานให้ครูทุกคนร่วมกันทำงานด้านการสอนให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะโรงเรียนในระดับประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ ยังต้องให้ความสำคัญต่อการจัดการด้านวิชาการ เพราะการบริหารงานวิชาการในระดับประถมศึกษาเป็นพื้นฐานเริ่มแรกของการศึกษาและมีความสำคัญต่อการศึกษาต่อในระดับต่างๆ หากการบริหารงานวิชาการในระดับประถมเกิดความผิดพลาดหรือไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์อาจทำให้ผู้เรียนพลาดโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงขึ้นไป

ในสถานศึกษานั้นมีภาระงานด้านบริหารวิชาการในปัจจุบันนั้นมีความจำเป็นอย่างมากในการใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารสถานศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังที่ อภิญญา รัตนโกเมศ (2552) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า การบริหารงานวิชาการที่มีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมากที่สุดคือการวัดและประเมินผล และมีแนวทางในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาระบบบริหารงานวิชาการในด้านการวางแผนเกี่ยวกับงานวิชาการ คือ การให้ความรู้แก่บุคลากร ประชุมระดมสมอง การจัดทำระบบสารสนเทศให้เป็นปัจจุบัน ด้วยสภาพปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดนี้เทคโนโลยีดิจิทัลจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจในแวดวงการศึกษา การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาบริหารสถานศึกษานั้นนับได้ว่าเป็นกระแสคลื่นลูกใหม่ที่จะทำให้การศึกษาไทยมีความตื่นตัวมากขึ้นกว่าเดิม และสอดคล้องกับที่ ปัทมาพร ท่อชู และวิทยา อินทร์สอน (2559) กล่าวว่า การเลือกใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับการบริหารวิชาการนั้นต้องอาศัยการพิจารณาเพื่อนำเทคโนโลยีที่มีอยู่มาใช้

ให้เหมาะสมและสร้างสรรค์ การเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบความเหมาะสมและการเปลี่ยนแปลงหรือผลที่จะเกิดขึ้นต่อชีวิต สังคม และสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากงานบริหารวิชาการเป็นกลุ่มงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาโดยตรงตั้งแต่ด้านหลักสูตร ตลอดจนการจัดการศึกษาแก่ผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ พร้อมกันนี้การบริหารงานด้านวิชาการภายในสถานศึกษานอกจากจะต้องมีการนำเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ในการบริหารงานแล้วนอกจากนี้ยังต้องบริหารงานภายใต้ความถูกต้องและความสมเหตุสมผล จากผลวิจัยของพระวราวุธ ปัญญาวิโร (เพชรไพร) (2562) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น ที่พบว่า กลุ่มบริหารงานวิชาการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเมื่อเทียบกับกลุ่มบริหารงานอื่น จึงควรศึกษาเพื่อสร้างแนวทางการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาให้เหมาะสมกับ บริบทสถานศึกษา ผู้บริหารจำเป็นต้องพิจารณารอบด้าน และบริหารงานวิชาการให้ทันต่อยุคสมัยควบคู่กับคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งหลักธรรมที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมจะส่งผลให้การบริหารงาน วิชาการในยุคปัจจุบันมีแนวทางที่มีประสิทธิภาพ โดยมีหลักธรรมที่สอดคล้องกับการบริหารงานวิชาการคือหลักสัปปุริสธรรม 7 ว่าด้วยธรรมแห่งคนดี ควรค่าแก่การเคารพนับถือ

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่องรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการวางแผนบริหารงานวิชาการโดยคำนึงผลจากการใช้เทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยมีขั้นตอน 1) การศึกษาเอกสาร โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และสร้างแบบสัมภาษณ์ และ 2) การสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง เกี่ยวกับสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากผู้บริหารจำนวน 5 คน โดยเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีขั้นตอนในการพัฒนารูปแบบ มี 4 ขั้นตอน คือ 1) ยกร่างรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จากผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยระยะที่ 1 2) พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม

ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง 3) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 25 คน 4) ประเมินรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับ ความเป็นประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง โดยมีกำหนดกลุ่มตัวผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 220 คน

ระยะที่ 3 นำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา โดยนำผลการทดลองใช้รูปแบบ และผลการประเมินรูปแบบ ดำเนินการปรับปรุง แก้ไข ตามคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลักและอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ซึ่งเป็นรูปแบบที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยและนำผลจากการศึกษามายกร่างรูปแบบซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ส่วน คือ 1) ส่วนนำ ได้แก่ หลักการ และวัตถุประสงค์ 2) ตัวแบบ 3) การนำรูปแบบไปใช้ ได้แก่ การเตรียมความพร้อม การดำเนินงาน การประเมินผล และการสรุปผล 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ การปรับใช้ สร้างเป้าหมายเดียวกัน เทคโนโลยี และความร่วมมือ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

1.1 หลักการ

หลักการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัล มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โดยการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การวางแผนงานด้านวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 2) การบริหารการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 3) การพัฒนาบุคลากรโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 4) การจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 5) การวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 6) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 7) การประสานความร่วมมือโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โดยมี หลักธรรมที่ใช้ในการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์คือหลักสัปปุริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) รู้เหตุ (ธัมมัญญตา) 2) รู้ผล (อัตถัญญตา) 3) รู้ตน (อัตตัญญตา) 4) รู้ประมาณ (มัตตัญญตา) 5) รู้กาล (กาลัญญตา) 6) รู้ชุมชน (ปริสสัญญตา) 7) รู้บุคคล (ปุคคลัญญตา) ซึ่งทั้งหมดนี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือและการทำงานที่มีประสิทธิภาพในสถานศึกษา การนำหลักการเหล่านี้มาประยุกต์ใช้จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมการนำหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานวิชาการ

อย่างเป็นรูปธรรม 2) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาเลือกเทคโนโลยีในการบริหารงานวิชาการอย่างสร้างสรรค์
3) เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารงานวิชาการด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสม

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ

ตัวแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ประกอบด้วย 1) การบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ 2) หลักสัปปริสธรรม 7 และ 3) กระบวนการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ดังนี้

2.1 การบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ จากการสังเคราะห์ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ และองค์ประกอบการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โดยมีการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ดังนี้ 1) การวางแผนงานด้านวิชาการ 2) การบริหารการเรียนการสอน 3) การพัฒนาบุคลากร 4) การจัดการเรียนการสอน 5) การวัดและประเมินผล 6) การพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี 7) การประสานความร่วมมือ

2.2 หลักสัปปริสธรรม 7 แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณธรรมในด้านต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีคุณภาพและความรับผิดชอบต่อกัน การมีคุณธรรมเหล่านี้จะช่วยให้บุคคลมีการตัดสินใจที่ดีขึ้น สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และส่งเสริมการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน 1) รู้เหตุ (ธัมมัญญตา) รู้จักเหตุและหลักการของสิ่งที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ต่างๆ การรู้วาทนมีหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างไร มีสิ่งใดเป็นเหตุให้บรรลุถึงผลสำเร็จตามที่มุ่งหมาย รวมถึงรู้หลักความจริงที่จะทำให้เกิดผลดี เลือกทำสิ่งที่ดีละเว้นสิ่งที่ไม่ดีและสามารถวิเคราะห์เหตุปัจจัยอย่างมีวิจารณ์ญาณ 2) รู้ผล (อตัณญตา) รู้จักผลและความมุ่งหมายของสิ่งที่ปฏิบัติ เช่น การรู้วาทนดีหรือผลเสียเกิดขึ้นจากเหตุใด ทำให้สามารถแยกแยะประโยชน์และข้อเสียของสิ่งที่กระทำได้ เข้าใจผลที่ต้องการและสามารถคาดคะเนผลล่วงหน้า รวมถึงรู้วาทนที่กำลังทำอยู่จะส่งผลอย่างไรต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 3) รู้ตน (อตัณญตา) รู้จักตนเองตามความเป็นจริงในเรื่องสถานะ ฐานะ ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรมที่ตนมีอยู่ รวมถึงรู้ถึงจุดเด่นและจุดด้อยของตนเอง เพื่อปรับปรุงและประพฤติดตนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ตลอดจนพัฒนาตนให้เจริญขึ้นในด้านที่ควรพัฒนาและแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ 4) รู้ประมาณ (มัตตัญญตา) รู้จักพอดีและความเหมาะสมในการกระทำ การใช้จ่ายทรัพย์สินอย่างพอเหมาะ ไม่เกินฐานะของตน การพักผ่อนและทำงานอย่างสมดุล รวมถึงการปฏิบัติตนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ไม่สุรุ่ยสุร่ายหรือประหยัดจนเกินไป แต่ทำทุกอย่างอย่างพอเหมาะและพอดีเพื่อให้ได้ผลดีที่แท้จริง 5) รู้กาล (กาลัญญตา) รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม เช่น รู้ว่าควรทำสิ่งใดในเวลาใด และมีระยะเวลาที่ใช้ในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ รู้จักแบ่งเวลาเพื่อให้การทำงานและกิจกรรมสำเร็จตรงตามเป้าหมาย รวมถึงความตรงต่อเวลาและการใช้เวลาอย่างคุ้มค่ามีประโยชน์สูงสุด 6) รู้ชุมชน (ปริสฺสญตา) รู้จักชุมชนและสังคมที่ตนต้องติดต่อเกี่ยวข้อง เข้าใจขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม กฎเกณฑ์ของชุมชนที่ตนอยู่ รู้จักการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับชุมชนและสังคมนั้นๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดหรือความไม่เคารพต่อชุมชน สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม 7) รู้บุคคล (ปุคคลัญญตา) รู้จักและเข้าใจความแตกต่างของบุคคล ด้านบุคลิกนิสัย ความสามารถ ความเชื่อถือและคุณธรรมของแต่ละคน ทำให้สามารถปฏิบัติต่อผู้อื่นได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีโดยรู้วาทนบุคคลแบบใดควรเข้าหาแบบใด

2.3 กระบวนการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นกระบวนการที่นำหลักสัปปริสธรรม 7 ใช้เพื่อสร้างการบริหารงานวิชาการที่ประสบความสำเร็จ

เกิดประสิทธิผลในการบริหารงานโดยแบ่งการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลัก
สัปปุริสธรรม 7 การออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นวางแผนงานวิชาการ (Academic Planning) รู้เหตุ (ธัมมัญญตา) ในการวิเคราะห์
สถานการณ์ปัจจุบันและปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการรักษา
ความปลอดภัยของข้อมูลและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้เทคโนโลยีที่ประหยัดพลังงาน เช่น ระบบ
คลาวด์ที่ช่วยลดการใช้ทรัพยากร และรู้ผล (อรรถัญญตา) ในการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับการใช้
เทคโนโลยีในการเรียนรู้ และผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น การปรับหลักสูตรให้เหมาะสมกับความพร้อมของนักเรียน
แต่ละระดับ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา

2) ขั้นบริหารการเรียนการสอน (Instructional Management) รู้ตน (อรรถัญญตา) ในการ
ประเมินทรัพยากรที่มีอยู่และกำหนดทรัพยากรที่ต้องการเพิ่มเติม เพื่อใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอน
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยพิจารณาทั้งคุณภาพของอุปกรณ์และการใช้งานที่เหมาะสม และรู้ประมาณ
(มัตตัญญตา) เพื่อจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เหมาะสม โดยไม่เกินกว่าความสามารถของสถานศึกษา
และต้องสามารถใช้งานได้อย่างยั่งยืน เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3) ขั้นพัฒนาบุคลากร (Personnel Development) รู้กาล (กาลัญญตา) การบริหารจัดการ
เวลาในการพัฒนาบุคลากร โดยใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพภายในเวลาที่เหมาะสม เช่น
การใช้เทคโนโลยีในการจัดอบรมที่สะดวกและสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ และรู้ชุมชน (ปริสัญญตา) เพื่อพัฒนา
บุคลากรโดยคำนึงถึงบริบทของสถานศึกษาและชุมชน โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการประชาสัมพันธ์การ
เรียนรู้และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน

4) ขั้นจัดการเรียนการสอน (Learning Management) รู้บุคคล (บุคคลัญญตา) เพื่อออกแบบ
การเรียนการสอนที่ตอบสนองความต้องการของนักเรียน โดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การเรียนออนไลน์
ร่วมมือหรือการจัดกิจกรรมกลุ่มที่ใช้แพลตฟอร์มเทคโนโลยีในการเรียนรู้ และรู้เหตุ (ธัมมัญญตา) ในการใช้
เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักเรียนและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
โดยการวิเคราะห์และเลือกใช้เครื่องมือเทคโนโลยีที่เหมาะสม

5) ขั้นวัดและประเมินผล (Assessment and Evaluation) รู้ผล (อรรถัญญตา)
การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนจากเครื่องมือประเมินออนไลน์ และประเมินผลกระทบจากการใช้
เทคโนโลยีที่เกิดขึ้น และรู้ประมาณ (มัตตัญญตา) ในการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่เหมาะสมตามบริบทของ
นักเรียน และติดตามผลการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

6) ขั้นพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี (Development of Media, Innovations, and
Technology) รู้กาล (กาลัญญตา) เพื่อสนับสนุนการพัฒนาและทดลองนวัตกรรมทางการศึกษา โดยใช้
เทคโนโลยีที่เอื้อต่อการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม และรู้เหตุ (ธัมมัญญตา) เพื่อใช้ส่งเสริมการคิดค้น
นวัตกรรมทางการศึกษาใหม่ ๆ ที่มีเหตุผล และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนได้

7) ขั้นประสานความร่วมมือ (Collaboration and Partnerships) รู้ชุมชน (ปริสัญญตา)
ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองด้านการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ในชุมชน
และรู้บุคคล (บุคคลัญญตา) เพื่อช่วยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้มีส่วนร่วม
และโรงเรียน ในการพัฒนาการศึกษาาร่วมกัน

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้

ขั้นตอนการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ไปใช้ในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษามีรายละเอียด 4 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 การเตรียมความพร้อม เริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและสถานการณ์ของโรงเรียน เช่น ปัญหาการเข้าถึงเทคโนโลยีที่ไม่เท่าเทียม หรือการขาดทักษะของบุคลากรในการใช้เทคโนโลยี จากนั้นดำเนินการฝึกอบรมเบื้องต้นเพื่อเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้แก่บุคลากร พร้อมทั้งตรวจสอบและจัดเตรียมทรัพยากรที่จำเป็น อาทิ อุปกรณ์เทคโนโลยี งบประมาณ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เพียงพอและเหมาะสม นอกจากนี้ ยังต้องกำหนดเป้าหมายและนโยบายที่ชัดเจนในการนำเทคโนโลยีมาใช้ โดยยึดหลักสัปปุริสธรรม เช่น การรู้เหตุและผล เพื่อสร้างแผนงานที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน

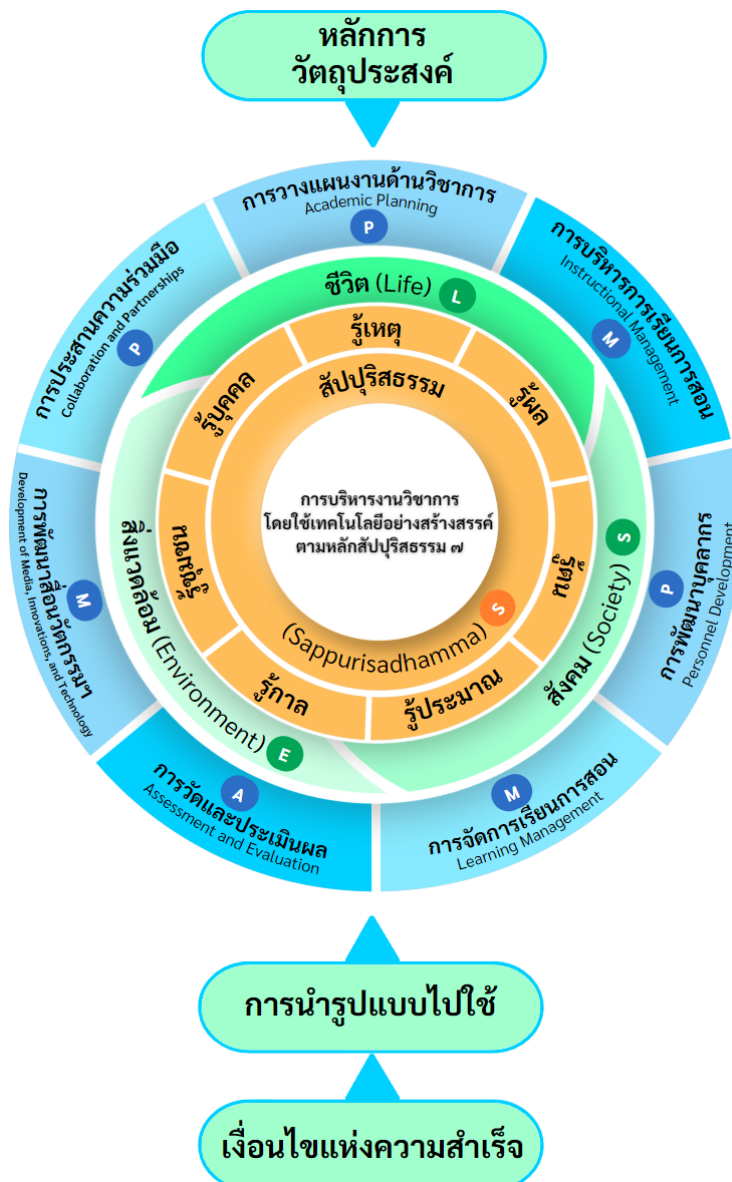
3.2 การดำเนินงาน ในขั้นตอนนี้เริ่มจากการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการกระบวนการเรียนการสอน เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ แอปพลิเคชัน หรือสื่อมัลติมีเดีย เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ จากนั้นดำเนินการพัฒนาทักษะของบุคลากรด้วยการฝึกอบรมให้สามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ เช่น แอปพลิเคชันสำหรับการเรียนรู้ หรือการใช้ระบบคลาวด์ในการจัดเก็บและจัดการข้อมูล เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการบริหารงานวิชาการ

3.3 การประเมินผล ในขั้นตอนนี้ควรประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยเครื่องมือออนไลน์ เช่น แบบทดสอบออนไลน์ หรือการประเมินผลงานผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ นอกจากนี้ ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยี ทั้งในด้านบวก เช่น ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่เพิ่มขึ้น และในด้านลบ เช่น ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการใช้เทคโนโลยี อีกทั้งยังต้องสำรวจความพึงพอใจของครูและนักเรียน เพื่อทราบถึงประสิทธิภาพและความสะดวกสบายของการใช้งาน

3.4 การสรุปผล สุดท้ายคือการสรุปผลการดำเนินงาน โดยนำข้อมูลจากการประเมินมาวิเคราะห์เพื่อสรุปผลลัพธ์ เช่น ความสำเร็จในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียน และผลกระทบที่เกิดขึ้น จากนั้นเสนอแนวทางการปรับปรุงเพื่อพัฒนาการใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมยิ่งขึ้นกับบริบทของโรงเรียน พร้อมทั้งจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ชุมชนและผู้ปกครอง เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการอย่างยั่งยืน

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ 1) ปรับใช้ตัวแบบให้เหมาะกับบริบทของสถานศึกษา 2) สถานศึกษาสร้างเป้าหมายเดียวกันในการพัฒนางานวิชาการ 3) มีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ทันสมัยและเหมาะสมสำหรับการใช้งาน 4) มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

โดยมีภาพรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปบุริธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยสำคัญมาอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปบุริธรรม 7 ที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ เน้นการบูรณาการแนวคิดเชิงพุทธธรรมเข้ากับการบริหารเชิงเทคโนโลยี โดยมุ่งหวังให้การบริหารวิชาการของโรงเรียนขนาดใหญ่มีความสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ หลักสัปบุริธรรม 7 ที่นำมาใช้ได้แก่ ธัมมัญญตา (รู้เหตุ) อัตถัญญตา (รู้ผล) อัตตัญญตา (รู้ตน) มัตตัญญตา (รู้ประมาณ) กาลัญญตา (รู้เวลา) ปริสสัญญตา (รู้ชุมชน) และปุคคัลโปปรัญญตา (รู้จักบุคคล) ซึ่งหลักธรรมเหล่านี้ได้รับการปรับใช้ในแต่ ละขั้นตอนของกระบวนการบริหารวิชาการอย่างเหมาะสม รูปแบบการบริหารที่พัฒนานี้ได้รับแรงบันดาลใจ จากงานวิจัยของพระราชูธ ปญญาวิโร (เพชรไพร) (2561) ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้หลักธรรม

ในบริบทของการบริหารงานยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการวางแผนและการจัดการทรัพยากรซึ่งต้องอาศัยหลักธรรมาภิบาลและมัตตัญญูตา เพื่อให้การบริหารงานมีความยืดหยุ่นและตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการพัฒนารูปแบบในงานวิจัยนี้ พบว่า การบูรณาการเทคโนโลยีควรเริ่มต้นจากการวางรากฐานความเข้าใจในตัวแบบการบริหารที่ชัดเจน เช่น การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การสร้างระบบสนับสนุนที่เชื่อมโยงข้อมูลระหว่างโรงเรียน ชุมชน และผู้ปกครอง รวมถึงการใช้ระบบสารสนเทศเพื่อช่วยจัดการกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑามาศ มูลกระโทก (2566) ที่เห็นว่า ผู้บริหารในยุคดิจิทัลต้องพัฒนาภาวะผู้นำที่ผสมผสานเทคโนโลยีกับการบริหารงานตามหลักสัปปุริสธรรม 7 เพื่อให้สามารถสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา นอกจากนี้ สมบัติ บุตรแสนคม (2565) ได้แสดงให้เห็นว่า การบริหารงานบุคคลในยุควิถีชีวิตใหม่ต้องอาศัยการจัดการที่คำนึงถึงความแตกต่างของบุคลากรแต่ละคน เช่น ความสามารถ ทักษะ และความสนใจ โดยใช้หลักปุคคลัญญูตา เพื่อให้การจัดการทรัพยากรบุคคลมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียน ทั้งยังต้องมีการพัฒนาบุคลากรผ่านการฝึกอบรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้พวกเขาสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้ในการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนการวิจัยของปรัชญา เจริญสุข, พระสุรชัย สุรชัย และลำพอง กลมกุล. (2567) ที่พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำที่เชื่อมโยงกับหลักสัปปุริสธรรม 7 ในกลุ่มครูและบุคลากรนั้น ช่วยส่งเสริมการทำงานร่วมกันในลักษณะทีมงาน รวมถึงการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียน ตัวอย่างเช่น การนำระบบการจัดการการเรียนรู้มาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในกระบวนการเรียนการสอนและการบริหารงานวิชาการ รูปแบบการบริหารงานในงานวิจัยนี้ยังมุ่งเน้นการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งพรศักดิ์ สุจริตรักษ์ และคณะ (2566) ได้เน้นว่า การจัดสรรงบประมาณและการบริหารทรัพยากรในสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเหมาะสมและโปร่งใส เพื่อให้โรงเรียนสามารถพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมได้ต่อเนื่อง ทั้งนี้ งานของ บัญชา วงศ์คำภา (2563) ยังได้แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีของครูและการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน เช่น เครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีความสำคัญอย่างมากต่อความสำเร็จของการบริหารงานในศตวรรษที่ 21 งานวิจัยนี้ยังพบว่า การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการบริหารวิชาการ เช่น การจัดเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และการพัฒนาระบบการเรียนรู้แบบดิจิทัล ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานวิชาการได้อย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Dorothy Leidner and Sirkka Jarvenpaa (2011) ที่ระบุว่า การใช้เทคโนโลยีในงานวิชาการไม่ควรหยุดเพียงการทำให้กระบวนการเป็นอัตโนมัติ แต่ควรมุ่งเน้นการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่สามารถสร้างคุณค่าใหม่ให้กับการเรียนรู้ และการพัฒนารูปแบบที่บูรณาการเทคโนโลยีกับหลักธรรมสัปปุริสธรรม 7 ยังสอดคล้องกับงานของ Ellen Goldring and Pearl Sims (2005) ที่เห็นว่า ความสำเร็จของการบริหารงานในยุคดิจิทัลขึ้นอยู่กับ การสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรต่างๆ เช่น เขตการศึกษา ชุมชน และมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนในการบริหารงานวิชาการ

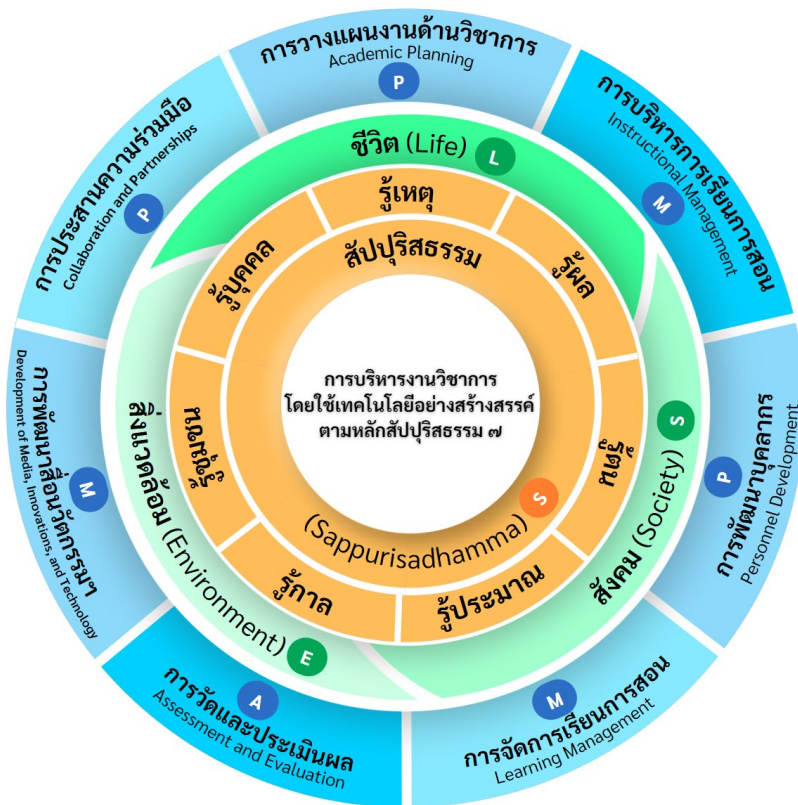
การนำเสนอรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ (1) ส่วนนำ (2) ตัวแบบ (3) การนำรูปแบบไปใช้ และ (4) เงื่อนไขความสำเร็จ โดยมุ่งเน้นการพัฒนางานวิชาการที่มีความยั่งยืนและเชื่อมโยงกับบริบทของโรงเรียน ชุมชน และเทคโนโลยีที่ทันสมัย การนำเสนอรูปแบบนี้ได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยรูปแบบที่นำเสนอเริ่มต้นด้วยการกำหนดหลักการพื้นฐานที่ผสมผสานแนวคิดของหลักสัปปุริสธรรม 7 กับการใช้

เทคโนโลยีเชิงสร้างสรรค์ ดังที่ พระมหาพงษ์สินธ์ ธิรจิตโต (โพธิ์คำ) (2564) ระบุว่า หลัก “อัมมัญญตา” และ “ปริสฺสญฺญตา” ช่วยให้ผู้บริหารมีความเข้าใจในบริบทของชุมชนและสามารถนำเทคโนโลยีมาใช้อย่างเหมาะสม การกำหนดเป้าหมายในรูปแบบนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yousef J. Alawneh (2023) ที่แสดงให้เห็นว่า การบุกเบิกเชิงกลยุทธ์เป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการบริหาร โดยต้องอาศัยความเข้าใจในเป้าหมายระยะยาวและการประยุกต์เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมขององค์กร ในส่วนของตัวแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย แนวทางการบูรณาการเทคโนโลยีกับกระบวนการบริหารงานวิชาการ โดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร และผู้ปกครอง Charles M. Reigeluth (2008) แสดงให้เห็นว่า การใช้ระบบ Learning Management Systems (LMS) เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดย LMS สามารถช่วยสนับสนุนการบันทึกข้อมูล วางแผนการสอน และประเมินผลอย่างเป็นระบบ ซึ่งเหมาะสมกับการบริหารงานวิชาการในยุคข้อมูลข่าวสาร ในขณะเดียวกัน Marissa R. Fearnley และ Johnny T. Amora (2020) เสนอว่าคุณภาพของระบบเทคโนโลยี เช่น LMS มีผลโดยตรงต่อการยอมรับและใช้งานในสถานศึกษา ระบบที่ใช้งานง่ายและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้สามารถช่วยลดความซับซ้อนของการบริหารงานและเพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการทำงานได้ และการดำเนินงานในรูปแบบนี้ประกอบด้วย ขั้นตอนที่วางแผนมาอย่างรอบคอบเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและความยั่งยืนในกระบวนการบริหารงาน และสอดคล้องกับที่ Dorothy Leidner and Sirkka Jarvenpaa (2011) เน้นว่า การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในโรงเรียนไม่ควรหยุดเพียงการอัตโนมัติ (Automation) แต่ต้องมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลง (Transformation) กระบวนการเรียนรู้และการสอนในเชิงลึก เพื่อสร้างคุณค่าใหม่ให้กับทั้งครูและนักเรียน ในกระบวนการนี้ผู้บริหารควรมีบทบาทในการกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน นอกจากนี้ จูซามาต มุลกระโทก (2566) ระบุว่า การมีภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน ต้องเน้นการจัดการเชิงกลยุทธ์ที่ส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน รวมถึงการพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีในบุคลากร เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืนในโรงเรียน อีกทั้งเงื่อนไขสำคัญของรูปแบบนี้ คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างชุมชน โรงเรียน และองค์กรภายนอก สอดคล้องกับที่ Ellen Goldring and Pearl Sims. (2005) แสดงให้เห็นว่า ความร่วมมือระหว่างองค์กร เช่น เขตการศึกษา มหาวิทยาลัย และชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างรากฐานการบริหารงานที่มั่นคงและยั่งยืน การมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายสามารถช่วยเพิ่มความน่าเชื่อถือและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อการบริหารงานวิชาการได้ในระยะยาว และสอดคล้องกับการวิจัยของพรศักดิ์ สุจริตรักษ์ และคณะ (2566) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากรอย่างเพียงพอ รวมถึงการจัดอบรมและพัฒนาทักษะให้กับบุคลากร เพื่อเพิ่มศักยภาพและความมั่นใจในการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัล แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ที่พัฒนาขึ้นนี้มีศักยภาพในการตอบโจทย์ความต้องการของโรงเรียนในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในด้านการจัดการเรียนรู้การบริหารงาน และการสร้างความร่วมมือในชุมชน โดยสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยคือรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เป็นรูปแบบ

เชิงสัญลักษณ์ (Semantic Model) โดยมีการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลัก
 สัปปุริสธรรม 7 เป็นตัวขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย “2PM AMP -
 LSE.S” ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้การวิจัย “2PM AMP – LSE.S”

จากภาพที่ 2 มีอธิบายดังนี้ รูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตาม
 หลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา องค์ความรู้การ
 วิจัยคือ “2PM AMP – LSE.S” ดังนี้

องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์

P คือ การวางแผนงานด้านวิชาการ Academic Planning

M คือ การบริหารการเรียนการสอน Instructional Management

P คือ การพัฒนาบุคลากร Personnel Development

M คือ การจัดการเรียนการสอน Learning Management

A คือ การวัดและประเมินผล Assessment and Evaluation

M คือ การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยี Development of Media, Innovations, and Technology

P คือ การประสานความร่วมมือ Collaboration and Partnerships

องค์ประกอบของการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์

L คือ การใช้เทคโนโลยีโดยคำนึงถึงชีวิต Life

S คือ การใช้เทคโนโลยีโดยคำนึงถึงสังคม Society

E คือ การใช้เทคโนโลยีโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม Environment

องค์ประกอบของหลักธรรม

S คือ หลักสัปปุริสธรรม 7 Sappurisadhamma ประกอบด้วยรู้เหตุ (อัมมัญญตา) รู้ผล (อัตถัญญตา) รู้ตน (อัตตัญญตา) รู้ประมาณ (มัตตัญญตา) รู้กาล (กาลัญญตา) รู้ชุมชน (ปริสฺสญญตา) และรู้บุคคล (ปุคคลัญญตา)

การบริหารงานวิชาการให้ประสบความสำเร็จนั้นต้องอาศัยการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โดยมีหลักสัปปุริสธรรม 7 บูรณาการในการขับเคลื่อน โดยสาระสำคัญของรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของโรงเรียนขนาดใหญ่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

1. องค์ประกอบของการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) การวางแผนงานด้านวิชาการ คือ การวางแผนงานด้านวิชาการเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบ ช่วยตัดสินใจและพัฒนางานโดยคำนึงถึงความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อสุขภาวะของนักเรียน พร้อมจัดกิจกรรมที่ลดช่องว่างทางสังคมและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 2) การบริหารการเรียนการสอน คือ การบริหารการเรียนการสอนมุ่งใช้เทคโนโลยีที่ได้มาตรฐาน เพื่อสนับสนุนโอกาสทางการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยเลือกใช้สื่อที่ส่งเสริมสุขภาพและลดการละเมิดลิขสิทธิ์ พร้อมออกแบบแหล่งเรียนรู้ที่ประหยัดพลังงาน และสร้างสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้ 3) การพัฒนาบุคลากร คือ การพัฒนาบุคลากรใช้เทคโนโลยีออนไลน์เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และอบรมโดยเน้นอุปกรณ์ที่เหมาะสมและปลอดภัย ป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพ และส่งเสริมให้บุคลากรมีวิจรรณญาณในการใช้เทคโนโลยี พร้อมลดช่องว่างทางสังคมและป้องกันข้อมูลผิดพลาด เพื่อสร้างความยั่งยืนในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ 4) การจัดการเรียนการสอน คือ การจัดการเรียนการสอนออกแบบให้คำนึงถึงสุขภาพกายและจิตใจของผู้เรียน โดยเลือกใช้สื่อที่ลดช่องว่างทางสังคมและส่งเสริมการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา กระบวนการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 5) การวัดและประเมินผล คือ การวัดผลควรใช้เทคโนโลยีที่ปลอดภัยและกำหนดระยะเวลาใช้งานที่เหมาะสม ระบบสารสนเทศต้องปกป้องความเป็นส่วนตัวและลดช่องว่างทางสังคม พร้อมพัฒนาเครื่องมือที่ช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 6) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ภาวะของผู้ใช้งาน โดยอบรมบุคลากรให้มีทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสมและป้องกันข้อมูลผิดพลาด พร้อมสนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนและระบบคลาวด์ เพื่อการพัฒนาสื่อ นวัตกรรมที่ยั่งยืน 7) การประสานความร่วมมือ คือ การประสานความร่วมมือเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ในทุกระดับอย่างเท่าเทียม ลดช่องว่างทางการศึกษา และสร้างชุมชนการเรียนรู้ที่เข้มแข็ง ด้วยการส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาวิชาการในชุมชนอย่างยั่งยืน

2. หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นหลักคุณธรรมที่ช่วยพัฒนาความรับผิดชอบและการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลโดยเน้นการรู้เหตุและผลของสิ่งที่กระทำ (อัมมัญญตา, อัตถัญญตา) รู้จักตนเองและข้อจำกัด (อัตตัญญตา) มีความพอดีในทุกด้าน (มัตตัญญตา) ใช้เวลาอย่างเหมาะสม (กาลัญญตา) เข้าใจชุมชนและบริบท

ของสังคม (ปรีสัญญา) และรู้จักความแตกต่างของบุคคล (บุคคลสัญญา) หลักธรรมนี้เป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การตัดสินใจที่มีคุณภาพ และส่งเสริมการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

3. กระบวนการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปริสธรรม 7 เป็นแนวทางที่เชื่อมโยงคุณธรรมกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานวิชาการมี 7 ประการสำคัญ ได้แก่ 1) การวางแผนงานวิชาการ โดยใช้หลักเหตุ (รู้เหตุ) และผล (รู้ผล) ในการกำหนดนโยบายและวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อสร้างแนวทางที่เหมาะสมและยั่งยืน 2) การบริหารการเรียนการสอน โดยประเมินทรัพยากรที่มีอยู่ (รู้ตน) และจัดสรรอย่างเหมาะสม (รู้ประมาณ) เพื่อการจัดการที่มีประสิทธิภาพ 3) การพัฒนาบุคลากร โดยใช้เวลาและทรัพยากรอย่างเหมาะสม (รู้กาล) และคำนึงถึงบริบทชุมชน (รู้ชุมชน) ในการพัฒนาศักยภาพครู 4) การจัดการเรียนการสอน โดยปรับรูปแบบการสอนให้เหมาะกับนักเรียน (รู้บุคคล) พร้อมเลือกใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับเป้าหมาย (รู้เหตุ) 5) การวัดและประเมินผล โดยกำหนดเกณฑ์การประเมิน (รู้ประมาณ) และวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยี (รู้ผล) 6) การพัฒนาสื่อนวัตกรรม โดยส่งเสริมการคิดค้นนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ปัญหาในชั้นเรียน (รู้เหตุ) และใช้เวลาในการพัฒนาอย่างเหมาะสม (รู้กาล) 7) การประสานความร่วมมือ โดยสร้างความร่วมมือกับชุมชน (รู้ชุมชน) และพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้อง (รู้บุคคล) เพื่อสนับสนุนการศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยพบว่า แนวทางแก้ไขจากสภาพปัญหาของการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ ได้แก่ การอบรมและพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทของการเรียนการสอน และการเชื่อมโยงระหว่างผู้ปกครองและชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ดังนั้นผู้บริหารควรปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การอบรมและพัฒนาเทคโนโลยีให้เหมาะสมกับบริบทของการเรียนการสอน โดยวิเคราะห์ความต้องการและบริบทของโรงเรียน ประเมินความสามารถด้านเทคโนโลยีของครูและนักเรียน รวมถึงทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อกำหนดหัวข้อการอบรมที่ตรงกับความต้องการ นำมาพัฒนาหลักสูตรการอบรมเฉพาะทาง โดยการออกแบบหลักสูตรอบรมที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน เช่น การใช้โปรแกรมจัดการชั้นเรียนออนไลน์ การสร้างสื่อดิจิทัล และการประเมินผลผ่านเทคโนโลยี ดำเนินการติดตามและประเมินผลการอบรม โดยตรวจสอบว่าครูสามารถนำเทคโนโลยีที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในห้องเรียน และให้คำปรึกษาเพิ่มเติมหากจำเป็น

1.2 การสร้างการเชื่อมโยงระหว่างผู้ปกครองและชุมชนเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน สถานศึกษาพัฒนาช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ใช้แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น ระบบแจ้งข่าวสารหรือการประชุมผู้ปกครองผ่านออนไลน์ เพื่อให้ข้อมูลถึงผู้ปกครองได้สะดวกและรวดเร็ว อีกทั้งยังจัดกิจกรรมส่งเสริมความร่วมมือ โดยเชิญชวนผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การแสดงผลงานนักเรียนผ่านเทคโนโลยี หรือเวิร์กช็อปการใช้เทคโนโลยีร่วมกับนักเรียน และสร้างเครือข่ายการสนับสนุนประสานความร่วมมือกับองค์กรในชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น บริษัทหรือหน่วยงานที่สามารถสนับสนุนทรัพยากรเทคโนโลยี หรือจัดกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาในกลุ่มประชากรของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ดังนั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถนำไปปฏิบัติได้โดย

2.1 ควรมีการนำรูปแบบการบริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลัก
สัปปุริสธรรม 7 ไปใช้ในการศึกษากับสังกัดอื่นๆ

2.2 ควรมีระยะเวลาในการทดลองใช้ 1 ภาคการศึกษา เพื่อให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของการ
บริหารงานวิชาการโดยใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ. (2563). ทักษะการทำงานในโลกดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการครู
สภา.
- จุฑามาศ มุลกระโทก. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทาง
การศึกษาเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บัญชา วงศ์คำภา. (2563). การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารงานวิชาการสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาใน
ศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคายเขต 1. วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปรัชญา เจริญสุข, พระสุรัชย์ สุทธโย และลำพอง กลมกุล. (2567). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของครู
และบุคลากรทางการศึกษา กลุ่มโรงเรียนสหวิทยาเขตเรื่อหลวงภาชีนุสรณ์ พระนครศรีอยุธยา.
วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(3), 94-107.
- ปัทมาพร ท่อชู และวิทยา อินทร์สอน. (2559). การเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์. Industrial
technology review, 22(285), 107-111.
- พรศักดิ์ สุจริตรักษ์ และคณะ. (2566). แนวทางการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารยุค
วิถีใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดราชบุรี. รายงาน
วิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.
- พระมหาพงษ์สินธ์ ธีรจิตโต (โพธิ์คำ). (2564). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของ
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดศรีนคราราม อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี.
วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชวุฒ ปัญญาวิโร (เพชรไพร). (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ตามหลักสัปปุริสธรรม 7
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวราวุฒ ปัญญาวิโร (เพชรไพร). (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น. บัณฑิตศึกษา, 6(2), 131.
- ภิญโญ สาธร. (2544). หลักการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา.

- สมบัติ บุตรแสนคม. (2565). การบริหารงานบุคคลในยุคฐานวิถีชีวิตใหม่ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พรินทวนกราฟฟิค.
- อภิญญา รัตนโกเมศ. (2552). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 3. ศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 32(4), 186.
- Charles, M. Reigeluth. (2008). Roles for Technology in the Information-Age Paradigm of Education: Learning Management Systems. Educational Technology, 32-33.
- Dorothy, E. Leidner and Sirkka, L. Jarvenpaa. (2011). The Use of Information Technology to Enhance Management School Education. A Theoretical View. Baylor University.
- Ellen Goldring and Pearl Sims. (2005). Modeling Creative and Courageous School Leadership Through District-Community-University Partnerships. Educational Policy, 19(1), 223-249.
- Marissa, R. Fearnley and Johnny. T. (2020). Amora. Learning Management System Adoption in Higher Education Using the Extended Technology Acceptance Model. Research. De La Salle-College of Saint Benilde Manila Philippines.
- Yousef, J. Alawneh and colleagues. (2023). Strategic Pioneering and Its Connection to Faculty Members' Administrative Creativity at Palestinian and Jordanian Universities. Namibian Studies, 808-828.

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
VISIONARY LEADERSHIP OF EXECUTIVES AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF
SCHOOLS UNDER ANGTHONG PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

¹พระครูกิตติญาณวิสิฐ PhrakhuKittiyanavisit

²พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน PhramahaYannawat Thitavaddhano

³พระปลัดพุทธิไกร ฐิตโสภโณ PhrapaladPhutthikrai Thitasopano

⁴พระศักดา ชนาสโภ PhraSakda Chanasapo

⁵พระมหาวีรวิชัย ตนต์ปาล PhramahaWerawich Tantipalo

^{1, 2, 3, 4, 5}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: mcusd6564@gmail.com

Article Received: March 11, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 30, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง 2) เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง และ 3) เพื่อประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ โดยใช้แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 291 คน การสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน และการใช้แบบประเมินผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง ทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยสถิติวิจัย ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ วิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ วิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ วิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร และพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ตามลำดับ 2) การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองโดยบูรณาการหลักอริยบท 4 เป็นการบูรณาการหลักการคิดวิเคราะห์ของบุคคลที่ต้องมีหลักฉันท์และหลักวิริยะเป็นตัวกำกับในการนำพาสถานศึกษาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ และแผนการบริหารตามวงจรเดมมิง (PDCA) และต้องมีหลักจิตตะและหลักวิมงสาที่สามารถให้ผู้บริหารและครูสามารถคิดเป็นวิเคราะห์เป็นโดยคิดและวิเคราะห์ได้อย่างถูกวิธีต่อเนื่องจากเหตุผลภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ และยังแสดงออกถึงความมั่นใจ จิตอาสาที่เปี่ยมไปด้วยเมตตาคุณธรรม ทำกิจกรรมเพื่อสถานศึกษา

และบุคลากรทางการศึกษาที่จะส่งผลต่อเนื่องไปยังนักเรียน ผู้ที่จะได้ผลประโยชน์โดยตรงจากภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ 3) ผลประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า หลังจัดกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคต่างๆ ที่นำมาใช้พัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร มีความเหมาะสมสอดคล้องกัน มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้จัดกิจกรรม มีความพึงพอใจภาพรวมของการทดลองกิจกรรมในครั้งนี้ เนื้อหาของการจัดกิจกรรมการพัฒนามีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารมีส่วนช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์, ผู้บริหาร, ประสิทธิภาพของสถานศึกษา

Abstract

This research article aimed to 1) study the level of visionary leadership of school administrators under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area, 2) develop visionary leadership of school administrators under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area, and 3) assess the visionary leadership of administrators that affects the effectiveness of schools under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area. This research was a mixed-method multi-stage research using a questionnaire with a sample of 291 school administrators and teachers in Ang Thong primary schools, a focus group of 10 experts, and a stakeholder assessment form with 15 experts by the purposive sampling method, analyzed quantitative research data using research statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. The qualitative research data were analyzed using content analysis.

The research results found that 1) The level of visionary leadership of school administrators under the Office of the Primary Education Area of Ang Thong in general and in each aspect was at a high level, namely, the vision of organizational atmosphere, the vision of creativity, the vision of emotional intelligence, the vision of communication, and the visionary leadership behavior, respectively. 2) The development of visionary leadership of school administrators under the Office of the Primary Education Area of Ang Thong by integrating the four principles of Iddhipāda (Basis for success) was the integration of the analytical thinking principles of individuals who must have the principles of Chanda (will) and Viriya (effort) as supervisors in leading the school to achieve the vision and the management plan according to the Deming cycle (PDCA) and must have the principle of Citta (thoughtfulness) and the principle of Vimāṁsā (investigation) that could enable the administrators and teachers to think analytically and think and analyze correctly and continuously from cause to effect under the foundation of morality that would lead to successful practice and appropriate problem solving, seeing the value of developing the school for learning and living a successful life according to the specified vision, and also show

kindness, volunteerism full of kindness and morality, doing activities for the school and educational personnel that would have a continuous effect on students. Those who would directly benefit from visionary leadership. 3) The evaluation results of visionary leadership of administrators affecting the effectiveness of educational institutions under the Office of Ang Thong Primary Educational Service Area found that after organizing the activities, the overall level was at a high level in all aspects, namely, principles, concepts, theories, and various techniques used to develop visionary leadership of school administrators and they were appropriate and consistent for using in organizing the activities. There was overall satisfaction with the experiment of the activities this time. The content of the development activities was appropriate for the target group. Visionary leadership of administrators helped the target group to have the ability to solve problems creatively.

Keywords: Visionary Leadership, Executives, School Effectiveness

บทนำ

ปัจจุบันองค์การที่จะประสบความสำเร็จได้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้จะต้องมีหลักการบริหารและการจัดการองค์การอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ทั้งองค์การภาครัฐหรือภาคเอกชน ผู้นำหรือผู้บริหารองค์การจะต้องมีความรู้ความสามารถวิสัยทัศน์และแนวทางในการบริหารเพื่อนำพาองค์การไปสู่ความสำเร็จในทุกๆ ด้าน ในการบริหารงานนอกจากที่จะต้องมีความรู้เรื่องการบริหารและการจัดการแล้ว ควรมีความรู้ความเข้าใจองค์การ คน และการเปลี่ยนแปลงด้วยทั้งนี้สิ่งสำคัญในการบริหารจัดการคือประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์การที่มีประสิทธิภาพย่อมก่อให้เกิดประสิทธิผล องค์การที่มีประสิทธิผลย่อมก่อให้เกิดความสำเร็จส่งผลดีและประโยชน์ต่อผู้บริหารและบุคลากรในองค์การ (ธัญพล ชะอุ่ม, 2558)

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์มีความสำคัญกับการขับเคลื่อนองค์การให้ประสบความสำเร็จภายใต้แรงผลักดันของกระแสโลกาภิวัตน์ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์เป็นแนวทางหนึ่งที่เชื่อมโยงองค์การต่างๆ ในโลกยุคการเปลี่ยนแปลง ปัจจุบันองค์การทั้งภายในประเทศและต่างประเทศต่างมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมกันอย่างแพร่หลายผู้นำยุคใหม่ต้องสามารถเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและอนาคต โดยผู้นำเชิงวิสัยทัศน์จะมีบทบาทสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นโดยต้องมองเห็นปัญหาขององค์การและพร้อมที่จะปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสามารถประสบความสำเร็จได้ด้วยการสร้างความร่วมมือคนในองค์การ การมอบอำนาจให้กับบุคคลที่ทำหน้าที่การเปลี่ยนแปลงรวมถึงมีการตรวจสอบความก้าวหน้าการเปลี่ยนแปลงและการสร้างวัฒนธรรมเชิงบวกที่สะท้อนถึงทัศนคติของบุคลากรในองค์การ (รักเกียรติ หงส์ทอง และธนพงษ์ อุดมทรัพย์, 2559)

กระทรวงศึกษาธิการ (2558) มีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษาที่จะต้องพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลกมีแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคน เพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน เตรียมความพร้อมประชากรวัยเรียนให้มีทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ทั้ง 3 ด้าน คือ ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพเพื่อความสำเร็จทั้งด้านการทำงานและการดำเนินชีวิต ดังนั้น ผู้บริหารจึงควรมีแนวคิดที่ถูกต้องเกี่ยวกับความ

ต้องการจำเป็นและสอดคล้องกับแนวทางการบริหารของหน่วยงานต้นสังกัดรวมทั้งมีแนวทางในการกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2558)

ในศตวรรษที่ 21 เป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลง คือ ความเป็นจริงของสังคมใหม่ที่มีปัญหาท้าทายสำหรับผู้บริหาร (วิโรจน์ สารรัตน์, 2556) กล่าวถึงโมเดลภาวะผู้นำทางการศึกษา (Educational Leadership Model) ซึ่งเป็นโมเดลที่กล่าวถึงเรื่องของคุณภาพ (qualities) ความรู้ (knowledge) และทักษะ (skills) ของผู้นำทางการศึกษา พอสรุปได้ว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องนำสถานศึกษาของตนเองเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตนเองในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) ปรับปรุงผลลัพธ์ของนักเรียนทุกคน 2) ริเริ่มการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 3) สำรวจและสนับสนุนการใช้ ICT และ E-Learning 4) พัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และความสำเร็จ และ 6) พัฒนาคณะอื่นให้เป็นผู้นำ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำที่เหมาะสมส่งผลให้การปฏิบัติงานของโรงเรียนในด้านการบริหารงานวิชาการ งานบริหารบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปได้อย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการกระจายอำนาจ และยังส่งผลต่อความสามารถในการสร้างความร่วมมือในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนการสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือและการสนับสนุนงานวิชาการแก่ชุมชน

ในการจัดการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ต้องมีความรู้ความสามารถ ทักษะและประสบการณ์ทางการบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลกต้องอาศัยทักษะภาวะผู้นำในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน มองเห็นภาพอนาคต และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ผู้ร่วมงานทุกคนปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอย่างสูงสุด (ธีระ รุญเจริญ, 2560)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะเป็นอาจารย์ผู้รับผิดชอบรายวิชาภาวะผู้นำทางการศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพและมาตรฐานที่มีประสิทธิภาพเป็นสถานศึกษาในฝันของผู้ปกครองสามารถดึงดูดผู้ปกครองให้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
2. เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง
3. เพื่อประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ทรงคุณวุฒิ 1) ได้แก่ ผู้บริหาร ครู ในโรงเรียนประถมศึกษา อ่างทอง จำนวน 142 โรงเรียน จำนวน 1,104 คน โดยกลุ่มตัวอย่างผู้วิจัยได้จากการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Robert V. Krejcie and Eayrle W. Morgan (1970 อ้างใน อีริคสัน เอเคกุล, 2543) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 291 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง และ 3) กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 15 รูป/คน เลือกแบบเจาะจง และผู้เชี่ยวชาญด้านบริหารการศึกษา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง 2) แผนการพัฒนาระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง 3) แบบประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

3. การสร้างเครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎี งานวิจัย และแนวคิด เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามากำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เป็นแนว คำถามในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 1) การพัฒนาระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของ ผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง และ 2) การประเมินภาวะ ผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง จากนั้นสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามให้ ครอบคลุมกับกรอบแนวคิดในการวิจัยที่ได้ศึกษามา ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์ 2) แบบการสนทนากลุ่ม เพื่อพัฒนาระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง 3) แบบประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการดังนี้ 1) ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหาร ครู สถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 2) ชี้แจงและทำความเข้าใจ กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มทดลองเกี่ยวกับเนื้อหา ระยะเวลาที่ใช้ในการจัดกิจกรรม 3) แจกแบบสอบถามความ คิดเห็นเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. การศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในภาพรวม 5 ด้าน ได้แก่ 1) พฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์

2) วิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร 3) วิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ 4) วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ และ 5) วิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ในภาพรวมทั้ง 5 ด้าน โดยภาพรวม

ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา อ่างทอง	n = 291			
	ระดับพฤติกรรม			
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับ
1. พฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์	4.19	0.63	มาก	5
2. วิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร	4.28	0.63	มาก	4
3. วิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์	4.30	0.61	มาก	2
4. วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ	4.35	0.57	มาก	1
5. วิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์	4.29	0.63	มาก	3
ภาพรวม	4.25	0.61	มาก	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองภาพรวม 5 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.25$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ วิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมา คือ วิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($\bar{X} = 4.29$) ส่วนด้านที่น้อยที่สุด คือ พฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ($\bar{X} = 4.19$) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 พฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ศรัทธาในวิชาชีพและปฏิบัติตามค่านิยมและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.26$) รองลงมา คือ มอบอำนาจหน้าที่แก่บุคลากรแต่ละระดับอย่างชัดเจนและเหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละบุคคลเพื่อให้วิสัยทัศน์บรรลุผลสำเร็จ ($\bar{X} = 4.25$) รองลงมาคือ สร้างบรรยากาศที่สนับสนุนให้ครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายในการจัดการศึกษา ($\bar{X} = 4.22$) ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ ปฏิบัติหน้าที่ตามกำหนดตารางเวลาและตรงต่อเวลาเสมอ ($\bar{X} = 4.09$)

1.2 วิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.28$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับ ได้แก่ ใช้รูปแบบการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ สามารถเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมตามสถานการณ์ ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมาคือ จัดให้มีการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ($\bar{X} = 4.29$) ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ สามารถแปลความหมายข้อมูลข่าวสารที่ได้รับฟังมาอย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 4.17$)

1.3 วิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ มองเห็นวิธีการแก้ปัญหาที่ได้ผลดีต่อหน่วยงานเวลาเกิดเหตุการณ์วิกฤต ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมาคือ คิดดัดแปลงความรู้

นวัตกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์และครอบคลุมทุกด้าน ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมาคือ คิดหาวิธีการที่ไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์เดิมอย่างอิสระและสร้างสรรค์เพื่อสื่อสารให้ครูและบุคลากรทราบและถือไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ($\bar{X} = 4.35$) ข้อที่น้อยที่สุดคือ สร้างผลงานที่เกิดจากความคิดริเริ่มและเป็นผลงานที่แปลกใหม่ไม่เคยปรากฏมาก่อน ($\bar{X} = 4.17$)

1.4 วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ ส่งเสริมให้ครูมีการเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมาคือ ให้เกียรติและยกย่องผู้ปฏิบัติดีและสมควรเป็นแบบอย่าง ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมาคือ ร่วมแรงร่วมใจกับคณะครูปฏิบัติงานและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ($\bar{X} = 4.29$) ข้อที่น้อยที่สุดคือ สร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจที่เป็นอยู่ระหว่างฝ่ายบริหารคณะครูนักเรียนและผู้ปกครอง ($\bar{X} = 4.20$)

1.5 วิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ ปรับมุมมองให้เกิดความคิดและการกระทำที่สร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.39$) รองลงมา คือ สร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับคนรอบข้างได้ง่าย ($\bar{X} = 4.35$) รองลงมา คือ เมื่อครูเกิดความท้อแท้ หดห่อกำลังใจ สามารถให้กำลังใจและทำให้เขามองเห็นคุณค่าในตัวเอง ($\bar{X} = 4.33$) ข้อที่น้อยที่สุดคือ หากรู้สึกโกรธหรือไม่พอใจจะไม่แสดงอารมณ์นั้นออกไป ($\bar{X} = 4.17$)

จากการระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ว่า 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ พฤติกรรมของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ที่อยู่ในระดับสูงจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจ นำพาองค์กรให้เติบโต และส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายร่วมกัน 2) ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของวิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร ความสามารถของภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ผู้นำที่มีความสามารถด้านนี้ในระดับสูงจะสามารถสร้างแรงจูงใจ เชื่อมโยงผู้ตามกับเป้าหมายขององค์กร และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน 3) ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของวิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถของภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ในระดับสูง จะสามารถนำพาองค์กรให้ก้าวล้ำ สร้างนวัตกรรม และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกยุค 5.0 4) ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในแง่ของวิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ ความสามารถของภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การในระดับสูงจะสามารถสร้างองค์กรที่แข็งแกร่ง ดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ และกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในที่ทำงาน 5) ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในแง่ของวิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ความสามารถของภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ในระดับสูงจะสามารถสร้างทีมที่แข็งแกร่ง ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก และพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

2. การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

2.1 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของพฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยทั้งกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ กระบวนการที่เป็นระบบ และวิธีการที่ช่วยพัฒนาแนวคิดการบริหารที่ทันสมัย เมื่อผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน ก็จะสามารถ

นำพาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จและเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากรและนักเรียนในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

2.2 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของวิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ด้านการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ กิจกรรมที่ออกแบบมาอย่างเหมาะสมสามารถช่วยให้ผู้บริหารพัฒนาทักษะการสื่อสาร สร้างความเข้าใจร่วมกัน และเป็นแรงผลักดันให้โรงเรียนเติบโตอย่างมีทิศทางที่ชัดเจนและมั่นคง

2.3 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของวิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำพาโรงเรียนไปสู่ยุคแห่งนวัตกรรมและการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยกิจกรรมและกระบวนการที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถคิดค้นแนวทางใหม่ๆ สร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและนักเรียน และส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความคิดสร้างสรรค์ในโรงเรียนได้อย่างยั่งยืน

2.4 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของวิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำงานของครูและบุคลากร กิจกรรมและกระบวนการที่เหมาะสมจะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงาน ลดความขัดแย้ง และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นมิตรและมีประสิทธิภาพ

2.5 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของวิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการบริหารจัดการบุคลากรและการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี กิจกรรมและกระบวนการที่เหมาะสมสามารถช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าใจและจัดการอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร และสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและบุคลากรในโรงเรียน

การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอ่างทอง ดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยได้เสนอการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นการคิดวิเคราะห์ของบุคคลที่ต้องมีฉันทะ วิริยะเป็นตัวกำกับ ในการนำพาองค์กรหรือสถานศึกษาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ และแผนการบริหารตามวงจรเดมมิง (PDCA) (วางแผน ลงมือทำ ตรวจสอบ และแก้ไข ปัญหา) และต้องมีจิตตะ วิมังสา ที่สามารถให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาสามารถคิดเป็น วิเคราะห์ เป็น โดยคิดและวิเคราะห์ได้อย่างถูกวิธี มีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่ประสบความสำเร็จ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของการพัฒนาสถานศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตที่ประสบความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ที่ได้กำหนดไว้ และยังแสดงออกถึงความมั่นใจ จิตอาสาที่เปี่ยมไปด้วยเมตตา คุณธรรม ทำกิจกรรมเพื่อสถานศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาที่จะส่งผลต่อเนื่องไปยังนักเรียน ผู้ที่จะได้ผลประโยชน์โดยตรงจากภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์

3. การประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

3.1 พฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ กำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาถ่ายทอดและสื่อสารวิสัยทัศน์ให้ครู บุคลากร และนักเรียนเข้าใจและยอมรับใช้เทคนิคและเครื่องมือที่หลากหลายในการเผยแพร่วิสัยทัศน์ เช่น การประชุม สื่อดิจิทัล หรือกิจกรรมพิเศษ แสดงพฤติกรรม

ที่เป็นแบบอย่างที่ดี เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีความเชื่อมั่นและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องสนับสนุนและให้กำลังใจทีมงานในการปฏิบัติงาน คิดวิเคราะห์และวางแผนเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาสถานศึกษาตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลและหลักฐานทางวิชาการเปิดรับความคิดเห็นและปรับเปลี่ยนนโยบายตามสถานการณ์ ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรมภายในสถานศึกษา พร้อมทั้งจะสนับสนุนการทำงานเป็นทีมและความร่วมมือระหว่างบุคลากรรวมไปถึงเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรภายนอกเชื่อมโยงเครือข่ายวิชาการและแหล่งเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการขยายโอกาสทางการศึกษา

3.2 วิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร กำหนดแนวทางการสื่อสารที่ชัดเจน กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบถ่ายทอดข้อมูลอย่างชัดเจน เข้าใจง่าย และตรงประเด็น ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ มีการประชุมเชิงปฏิสัมพันธ์ทั้งแบบออนไลน์และออฟไลน์ ใช้เครื่องมือทันสมัยที่ช่วยให้บุคลากรสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็ว เปิดโอกาสให้บุคลากรสามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางพัฒนามีระบบรับฟังความคิดเห็นจากครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ใช้คำพูดและแนวทางการสื่อสารที่สร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นถ่ายทอดค่านิยมและเป้าหมายขององค์กรให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อกระตุ้นการเปลี่ยนแปลง มีระบบติดตามและประเมินประสิทธิภาพของการสื่อสารภายในสถานศึกษา รับฟังข้อเสนอแนะและปรับปรุงแนวทางการสื่อสารให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3.3 วิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ กำหนดกิจกรรมที่ส่งเสริมวัฒนธรรมความคิดสร้างสรรค์ในองค์กร เพื่อสนับสนุนให้บุคลากรมีอิสระทางความคิดและกล้าแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ สร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างสำหรับแนวคิดใหม่ๆ สนับสนุนให้บุคลากรทดลองแนวทางการสอนและการบริหารที่แปลกใหม่ แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ผ่านการตัดสินใจและการแก้ปัญหา เพื่อมีความยืดหยุ่นในการบริหาร นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน สนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาแพลตฟอร์มการศึกษาที่ทันสมัย เปิดโอกาสให้บุคลากรและนักเรียนเสนอแนวคิดและโครงการใหม่ๆ มีระบบสนับสนุน เช่น งบประมาณ ทรัพยากร และการฝึกอบรม เพื่อให้แนวคิดสร้างสรรค์สามารถนำไปสู่การปฏิบัติ สร้างความร่วมมือกับองค์กรภายนอก มหาวิทยาลัย และหน่วยงานวิจัย เพื่อพัฒนาแนวคิดสร้างสรรค์ ติดตามและประเมินผลลัพธ์ของโครงการและแนวคิดสร้างสรรค์ ปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารเพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่มีคุณภาพแก่สถานศึกษา

3.4 วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์กร กำหนดบรรยากาศแห่งความไว้วางใจและความเคารพซึ่งกันและกัน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน และบุคลากรทางการศึกษา สนับสนุนวัฒนธรรมการสื่อสารแบบเปิดเผย โปร่งใส และให้เกียรติซึ่งกันและกัน ให้บุคลากรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสุขในการทำงานและการเรียนรู้จัดให้มีพื้นที่หรือโอกาสสำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการทำงานเป็นทีม สนับสนุนการทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายต่างๆ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด กระตุ้นให้บุคลากรกล้าคิด กล้าแสดงออก และทดลองแนวคิดใหม่ๆ มีการพัฒนานวัตกรรมด้านการบริหาร การจัดการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ใหม่และการแลกเปลี่ยนแนวคิดมีระบบการบริหารจัดการข้อร้องเรียนและปัญหาความขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพ การใช้การสื่อสารเชิงบวกและการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานในสถานศึกษา

ส่งเสริมให้มีพื้นที่สร้างสรรค์ที่ช่วยกระตุ้นแรงบันดาลใจให้บุคลากรมีโอกาสพัฒนาความเป็นผู้นำและเติบโตในสายอาชีพ สร้างแรงจูงใจในการทำงานผ่านการยกย่องชมเชยและให้รางวัลสำหรับผลงานที่ดี

3.5 วิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ การบริหารจัดการอารมณ์ที่ดีจะช่วยให้บุคลากรมีความสุขในการทำงาน นักเรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี และนำไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ตระหนักรู้และบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง สามารถรับรู้และเข้าใจอารมณ์ของตนเอง รวมถึงผลกระทบที่มีต่อการตัดสินใจ ควบคุมอารมณ์และพฤติกรรมของตนเองได้ดี โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่มีความกดดัน รับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของบุคลากรและนักเรียนอย่างจริงจัง เข้าใจมุมมองและความต้องการของผู้อื่น ช่วยให้อาจารย์สามารถบริหารทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถในการแก้ไขข้อขัดแย้งและลดความตึงเครียดในองค์กร เป็นผู้นำที่สามารถสร้างแรงจูงใจและสร้างความร่วมมือระหว่างบุคลากรได้ใช้ความฉลาดทางอารมณ์ในการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงาน ส่งเสริมบรรยากาศที่ช่วยให้ครูและบุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนมีความสุขทางอารมณ์ที่ดี ลดภาวะความเครียดในสถานศึกษา จัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว มีความมั่นใจในตนเองและกล้าตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

ตารางที่ 2 ผลการทดลองใช้ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง

ผลการทดลองใช้ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง		μ	σ	แปลผล	ลำดับ
1	มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้จัดกิจกรรม	4.32	0.63	มาก	2
2	หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคต่างๆ ที่นำมาใช้ พัฒนาภาวะผู้นำมีความเหมาะสม สอดคล้องกัน	4.43	0.19	มาก	1
3	จุดมุ่งหมายของกิจกรรม สอดคล้องกับขั้นตอนการดำเนินการ	4.01	0.88	มาก	7
4	เนื้อหาของการจัดกิจกรรมการพัฒนา มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย	4.22	0.42	มาก	4
5	ขั้นตอนการจัดการการพัฒนา มีความเหมาะสม	4.07	0.70	มาก	6
6	การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม	3.96	0.76	มาก	8
7	ภาวะผู้นำ มีส่วนช่วยให้กลุ่มเป้าหมายเกิด ความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ได้	4.09	0.74	มาก	5
8	ท่านพึงพอใจภาพรวมของการทดลองกิจกรรมในครั้งนี้	4.23	0.47	มาก	3
ภาพรวม		4.17	0.60	มาก	

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์การทดลองใช้ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.17$, $\sigma = 0.60$) โดยเรียงลำดับจากข้อที่มากที่สุด ได้แก่ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเทคนิคต่างๆ ที่นำมาใช้ พัฒนาภาวะผู้นำ มีความเหมาะสม สอดคล้องกัน ($\mu = 4.43$, $\sigma = 0.19$), มีความเหมาะสมกับการนำไปใช้จัดกิจกรรม ($\mu = 4.32$, $\sigma = 0.63$), และท่านพึงพอใจภาพรวมของการทดลอง

กิจกรรมในครั้งนี้ ($\mu = 4.23$, $\sigma = 0.47$) และข้อที่มีความคิดเห็นน้อยที่สุด การวัดและประเมินผลมีความเหมาะสม ($\mu = 3.96$, $\sigma = 0.76$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพบผลการวิจัยที่นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำวิสัยทัศน์มองเห็นถึงการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานเชิงบวก สามารถพัฒนาองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้ ในด้านที่ 1 วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ มีการส่งเสริมให้ครูมีการเลื่อนวิทยฐานะที่สูงขึ้น ให้เกียรติและยกย่องผู้ปฏิบัติดีและสมควรเป็นแบบอย่าง และร่วมแรงร่วมใจกับคณะครูปฏิบัติงานและให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จากผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของกมลวรรณ ชัยวานิชศิริ (2536) ที่พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชน โดยศึกษากับครูใหญ่ 230 คน จาก 230 โรงเรียน และครู 981 คน จาก 50% ของครูทั้งหมด ผลการวิจัยพบว่าจากการประเมินประสิทธิภาพ โดยกลุ่ม รวมนั้น ตัวพยากรณ์ที่ดีในการพยากรณ์ประสิทธิภาพของโรงเรียนได้แก่ ปัจจัยด้านพฤติกรรมกรรมการบริหาร ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านนักเรียน โดยมีตัวแปรย่อยในแต่ละปัจจัยดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ค้นคว้าครั้งนี้ได้แก่ ขนาดโรงเรียน อัตราส่วนระหว่างครูที่มีวุฒิปริญญา ครูที่มีวุฒิต่ำกว่าพฤติกรรม การแก้ปัญหาความขัดแย้งและการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของครู มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพ ของโรงเรียน โดยตัวแปรย่อยสามารถทำนายประสิทธิภาพของโรงเรียนเอกชนได้ 70.07% และสอดคล้องกับการวิจัยของวิสุทธิ ราตรี (2532) ที่พบว่า ปัจจัยด้านผู้บริหารสถานศึกษาที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของสถานศึกษาในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท ยากจน ผลปรากฏว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงานนั้น มีชาวบ้านให้ความร่วมมือกับทางสถานศึกษาเป็นอย่างดี หน่วยงานอื่นๆ ให้ความช่วยเหลือโรงเรียนด้วยดี และหมู่บ้านที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสูงและปัจจัยภายนอกมีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของสถานศึกษายังพบว่าบุคลากรในโรงเรียน ผู้นำชุมชนเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จของสถานศึกษา

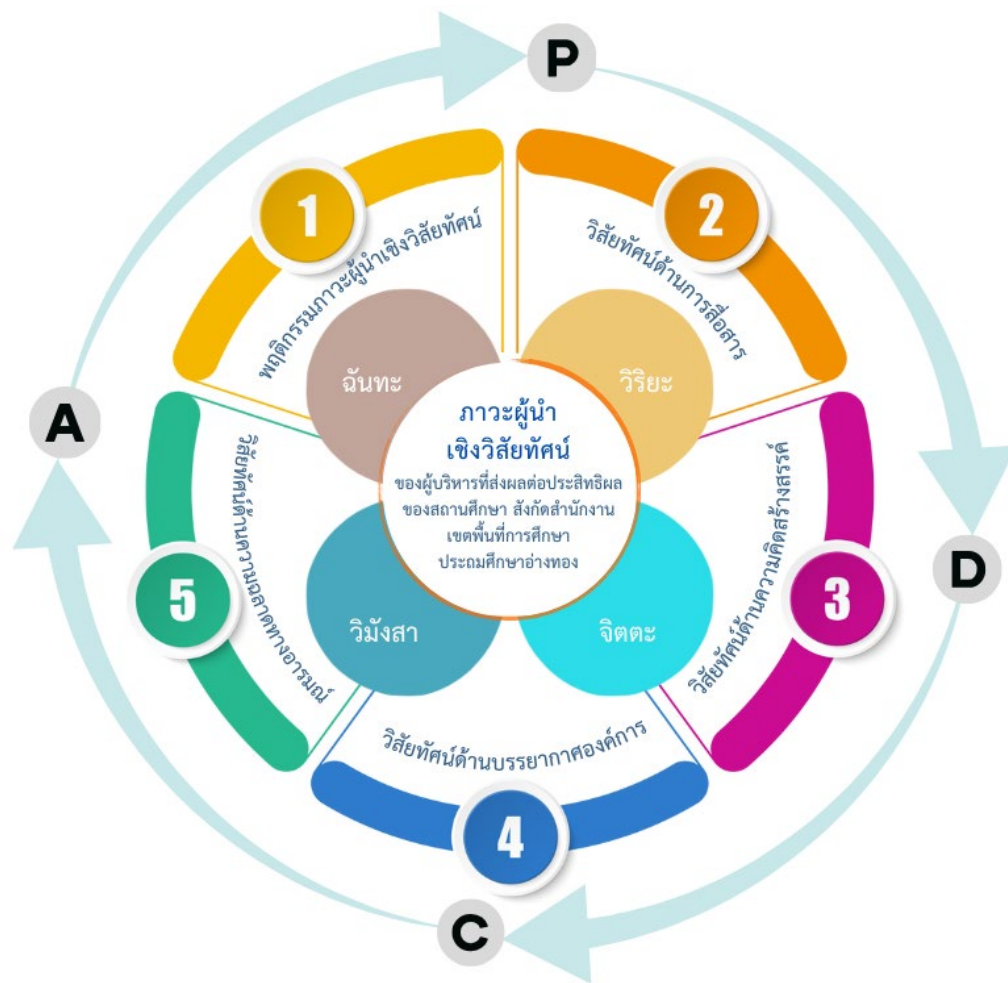
2. ผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง จำนวน 1 กิจกรรมโดยบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นการพัฒนาของบุคคลที่ต้องมีฉันทะ วิริยะเป็นตัวกำกับ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถกล้าตัดสินใจ ดำเนินกิจกรรมด้วยความเชื่อมั่น และมีระบบ มีระเบียบ ต่อเนื่องจากเหตุผล เชื่อมโยงกันภายใต้พื้นฐานของคุณธรรมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติ และการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เห็นคุณค่าของการพัฒนาจิตเพื่อการพัฒนาและการดำเนินชีวิตด้วยวิธีปฏิบัติที่มุ่งสู่ความสำเร็จ รวมไปถึงการพัฒนาจิตตามแนวทางของศาสนาที่ตนนับถือ ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวิจัยของชุมพล เปี่ยมศรี (2547) ที่พบว่า ประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าความสามารถในการแก้ปัญหาภายในโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านความสามารถในการพัฒนาให้นักเรียนมีทัศนคติทางบวก ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง และด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด และผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตาม

ประสบการณ์การบริหารโรงเรียนของผู้บริหาร โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จำแนกตามวุฒิการศึกษาของ ผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้องกับการวิจัยของสมบัติ บุญเกิด (2548) ที่พบว่า ประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้ว โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความสามารถในการแก้ปัญหาภายใน ด้านความสามารถในการผลิตนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ด้านความสามารถในการพัฒนาให้นักเรียนมีทักษะคิดทางบวก และด้านความสามารถในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน

3. ผลประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เนื่องจากกิจกรรมได้สร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นในการทำงาน ส่งเสริมบรรยากาศที่ช่วยให้ครูและบุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและได้รับการสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนมีสุขภาวะทางอารมณ์ที่ดี ลดภาวะความเครียดในสถานศึกษา จัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างสมดุลระหว่างการทำงานและชีวิตส่วนตัว มีความมั่นใจในตนเองและกล้าตัดสินใจโดยใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของจุฬพล พูลภัทรชีวิน (2532) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียนเอกชน พบว่า โรงเรียนเอกชนที่มีสัมฤทธิ์ผลสูงสามารถจัดวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนสื่อการสอนได้ทันสมัยและพร้อมกว่าโรงเรียนเอกชนที่มีสัมฤทธิ์ผลต่ำและนอกจากนี้การจัดสวัสดิการของครูในโรงเรียนเอกชนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำจะไม่ดีผลในโรงเรียนที่มีสัมฤทธิ์ผลต่ำ พบว่า บรรยากาศในการทำงานดี ครูและผู้บริหารมีความเข้าใจกันดี ในขณะที่ครูโรงเรียนเอกชนที่มีสัมฤทธิ์ผลสูง มีระบบการบริหารเป็นประชาธิปไตยโดยถึงแม้จะมีการติดตามผลการทำงานอย่าง

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้คือภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง เป็นกิจกรรมที่ส่งผลให้การบริหารงานมีความเป็นระบบและสามารถขับเคลื่อนโรงเรียนให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกปัจจุบัน การนำวิสัยทัศน์ไปใช้ในการบริหารงานจริง หรือ การสร้างแรงบันดาลใจให้ครูและบุคลากรปฏิบัติตามเป้าหมายของโรงเรียน ความท้าทายในการนำนโยบายไปใช้จริง ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยภายนอก ข้อจำกัดด้านงบประมาณ วัฒนธรรมองค์กร หรือการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่ประกอบไปด้วยหลักการบริหารผ่านองค์ประกอบ 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติตามแผน (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงการดำเนินการ (Act) ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษา ได้แก่ 1) พฤติกรรมภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ 2) วิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร 3) วิสัยทัศน์ด้านความคิดสร้างสรรค์ 4) วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์กร 5) วิสัยทัศน์ด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยนำหลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารองค์กรสู่ความสำเร็จตามหลักการ 4 ด้าน คือ 1) ฉันทะ (พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น) 2) วิริยะ (เพียรประกอบสิ่งนั้น) 3) จิตตะ (เอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้น) 4) วิมังสา (หมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น) สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำเภอ ระดับภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ควรพัฒนาอันให้เกิดประโยชน์คือพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ เพื่อเชื่อมั่นและยึดมั่นในวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาในอนาคตและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นที่ไว้วางใจให้กับบุคลากรในการทำงานอย่างอิสระและเต็มความสามารถวิสัยทัศน์ด้านการสื่อสาร ควรพัฒนาผู้บริหารสามารถแปลความหมายข้อมูล ข่าวสารที่ได้รับฟังมาอย่างถูกต้อง และแสดงปฏิกิริยาตอบสนองในทางบวกขณะที่รับฟัง

1.2 ผลการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอำเภอ ทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำผลการพัฒนาไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบนโยบายและจัดอบรมผู้บริหารในพื้นที่ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ เพื่อบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและยังสามารถปรับการทำงานให้สอดคล้องกับเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา

1.3 ผลประเมินภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ผู้บริหารสถานศึกษา ควรนำไปเป็นแนวทางในการ
พัฒนาทักษะภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ เพื่อปรับกลยุทธ์การบริหาร ใช้เป็นข้อมูลสะท้อนตนเองเพื่อพัฒนาสไตล์
การเป็นผู้นำที่สอดคล้องกับความต้องการและยังเพิ่มประสิทธิผลของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทอง ข้ออันดับที่ 1 คือ วิสัยทัศน์ด้านบรรยากาศองค์การ เหตุนี้
ควรมีการทำวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างวิสัยทัศน์ของผู้นำที่มีต่อความพึงพอใจของบุคลากรทาง
การศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจ และประสิทธิภาพในการทำงาน ให้ได้แนวทางในการพัฒนาวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน
และสามารถนำไปใช้ได้จริงในองค์กรต่างๆ

เอกสารอ้างอิง

- กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ. (2536). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้บริหารที่สัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน.
ดุสิตนิพนธ์การศึกษาดุสิตบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). คู่มือการบริหารจัดการเวลาเรียน “ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้”. กรุงเทพมหานคร:
สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง
2560). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2532). ปัจจัยที่ส่งผลต่อสัมฤทธิ์ผลของโรงเรียนเอกชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- จุมพล เปี่ยมศรี. (2547). ประสิทธิภาพของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา
จังหวัดฉะเชิงเทรา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ธณัฐพล ชะอุ่ม. (2558). ตัวแบบการบริหารจัดการที่มีผลต่อประสิทธิผลของเทศบาลตำบลในเขตภาคกลาง
ของประเทศไทย. ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.
- ธีระ รุญเจริญ. (2560). องค์ประกอบภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะการ
จัดการเรียนการสอนของครูสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา. วารสารบริหาร
การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 17(ฉบับพิเศษ), 669-683.
- รักเกียรติ หงส์ทอง และธนพงษ์ อุดมทรัพย์. (2559). ภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ในบริบท การนำการเปลี่ยนแปลง.
วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, 18(2), 73-87.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2556). กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษา กรณีทัศน์ต่อการศึกษาศตวรรษที่ 21.
กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- วิสุทธิ ราตรี. (2532). ปัจจัยด้านผู้บริหาร โรงเรียนที่สัมพันธ์กับความสำเร็จของโรงเรียนในโครงการการศึกษา
เพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ.

สมบัติ บุญเกิด. (2548). ประสิทธิภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสระแก้วเขต 2. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558) สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พ.ศ. 2558. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

**แนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
ตามหลักสัปบุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี**
**GUIDELINES FOR ADMINISTRATION OF PARIYATIDHAMMA SCHOOL IN PALI
DEPARTMENT BY INTEGRATING THE USE OF DIGITAL TECHNOLOGY
ACCORDING TO THE PRINCIPLES OF SAPPURISADHAMMA VII IN BANG BUA
THONG DISTRICT SCHOOLS NONTHABURI PROVINCE**

¹พระมหาภูริณัฐ ภูริณัฐ (อัมสิงห์) PhramahaPoorinut Bhurinuttho (Aumsing)

²สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai ³ประวิทย์ ชัยสุข Prawit Chaisuk

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: phramahapoorinut@outlook.co.th

Article Received: March 02, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 2) เพื่อศึกษาวิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสัปบุริสธรรม 7 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสัปบุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี โดยการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากประชากร ได้แก่ เจ้าสำนักเรียน พระอาจารย์ผู้สอน และพระภิกษุผู้เรียน สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 96 รูป การวิเคราะห์ทางสถิติ คือ ค่าร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 7 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาพรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และรายด้านน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ตามลำดับ 2) วิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสัปบุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ สำนักเรียนมีกระบวนการใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในการกำหนดเกณฑ์สำหรับการวัดและประเมินผล ทำให้เกิดความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้การบริหารด้านนี้มีความโปร่งใส ยุติธรรม และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนมีการให้กำลังใจ ความเอาใจใส่ และความรักแก่ผู้เรียนการจัดทำแผนการสอนและตารางสอนล่วงหน้าจะช่วยให้สำนักเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ สร้างความมั่นใจให้กับผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนการสอนทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนเกิดความเข้าใจในธรรมะอย่างลึกซึ้งและนำไปปฏิบัติได้จริง 3) แนวทางการบริหารสำนักเรียนตามหลักสัปบุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย (1) การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐาน

การศึกษา พัฒนาหลักสูตรบาลีที่เน้นทั้งความรู้ด้านบาลีไวยากรณ์ การแปล และอรรถกถา มีเป้าหมายการศึกษาของพระพุทธศาสนา กำหนดเป้าหมายชัดเจน ตั้งเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถสอบผ่านบาลีสถาบันหลวงในระดับต่างๆ (2) การสอนที่ปรับให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ผู้สอนต้องรู้จักความสามารถของนักเรียน (3) การจัดทำแผนภาพ หรือตารางสรุปกฎไวยากรณ์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น การใช้คู่มือคำศัพท์บาลีและแบบฝึกหัดทบทวน การใช้เทคโนโลยีเสริมการเรียนการสอน จัดหาสื่อดิจิทัลและออนไลน์ (4) ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (5) ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย และการทดสอบทักษะการแปลบาลี พร้อมติดตามผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การบริหาร, สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี, เทคโนโลยีดิจิทัล, หลักสัปปุริสธรรม 7

Abstract

This research article aimed to 1) study the conditions of administration of Phra Pariyattidhamma schools in Pali section, 2) study the administrative method of Phra Pariyattidhamma schools in Pali section based on the seven principles of Sappurisadhamma, and 3) propose administrative guidelines for Phra Pariyattidhamma schools in Pali section based on the seven principles of Sappurisadhamma in Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province. This research employed a mixed-methods approach, with a primary focus on quantitative research. Data were collected through questionnaires from 96 participants, including school directors, teaching monks, and student monks from Phra Pariyattidhamma schools in Pali section in Bang Bua Thong District, Nonthaburi. Statistical analysis included percentage, frequency, mean, and standard deviation. Qualitative research included interviewing with 7 key informants. Data were analyzed using content analysis.

The research results found that: 1) the administration of the Phra Pariyattidhamma schools in Pali section in Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province, overall, the five areas were at a high level, ranked from the lowest to the highest, these aspects included assessment and evaluation, teaching and learning, curriculum management, and instructional activities while the lowest aspect was the instructional materials, respectively. 2) The administrative method of Phra Pariyattidhamma schools in Pali section in Bang Bua Thong District, Nonthaburi Province, based on the seven principles of the Sappurisadhamma, included using various assessment tools and methods, the participation of all personnel in setting the criteria for measurement and evaluation created transparency and confidence in the teaching and learning process, which would help this administration be transparent, fair, and focused on developing the potential of the learners, providing encouragement, care, and love for students, and preparing lesson plans and schedules in advance would help the school operated systematically, built confidence among teachers and students, and promoted teaching efficiency. It also encouraged students and teachers to gain a deeper understanding of the Dhamma and put it into practice. 3) The school administrative guidelines according to

the seven principles of Sappurisdhamma of Bang Bua Thong District Schools, Nonthaburi Province consisted of (1) Creating a curriculum that was in line with educational standards, developing a Pali curriculum that emphasized knowledge of Pali grammar, translation, and commentary, having educational goals of Buddhism, setting clear goals, and setting goals for learners to pass the Pali Sanam Luang exams at various levels. (2) Teaching that was adapted to each student, teachers must know their students' abilities. (3) Creating diagrams or tables summarizing grammar rules to help learners understand more easily, using Pali vocabulary guidebook and review exercises, using technology to enhance teaching and learning, providing digital and online media. (4) Promoting good relationships between teachers and students. (5) Using a variety of assessments and testing on Pali translation skills, along with continuous monitoring of learning results.

Keywords: Administration, Phrapariyattidhamma schools in Pali section, Digital Technology, The Seven Principles of Sappurisdhamma

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกในยุคสมัยปัจจุบัน ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่เกิดความผันผวนอย่างรวดเร็วและรุนแรง โดยมีเทคโนโลยีเป็นตัวกลางชีวิตความเป็นอยู่ของคนกับดิจิทัลประเทศไทยในปัจจุบันก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) ที่นำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศหรืออินเทอร์เน็ตเข้ามาแก้ปัญหาและช่วยกิจกรรมทางเศรษฐกิจในทุกภาคส่วน ส่งผลโดยตรงกับวิถีชีวิตกับคนในสังคมยุคสมัยใหม่ที่จะต้องปรับตัวไปพร้อมกับเทคโนโลยี การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาภาคคนให้มีคุณภาพสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุข และในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศเพื่อการแข่งขันในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคม ทุกประเทศจึงให้ความสำคัญ และทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศภูมิภาคและของโลก ให้ควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ของประเทศไว้ ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาการพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานและการพัฒนาประเทศ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีสังคมไทยเป็นสังคมคุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการพัฒนาเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาดั้งเดิมที่คณะสงฆ์ดำเนินการมาเป็นลำดับจนถึงปัจจุบัน มีระบบและระเบียบการอันเกี่ยวข้องกับการศึกษาที่รัดกุมเป็นการศึกษาที่อยู่ภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ มีผลของการศึกษาเป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปมีเกียรติประวัติและเกียรติภูมิที่ผู้ศึกษาได้รับอย่างสูงส่ง และถือเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อผลิตบุคลากรของพระศาสนาเพื่อรับใช้พระศาสนา นอกจากนี้ การศึกษาพระปริยัติ-ธรรมแผนกบาลียังเป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะคัมภีร์สำคัญ เช่น พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทจารึกไว้ด้วย

ภาษาบาลี และการรักษาต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นภาษาบาลีเพื่อป้องกันพระพุทธรูปให้มีให้คลาดเคลื่อนที่รู้กันว่า พระสังฆธรรมปฏิรูป ฉะนั้น การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะรักษาศาสนาธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ (พระธรรมปัญญาภรณ์, 2549)

นอกจากนี้ การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังเป็นการเพิ่มวิทยฐานะให้กับพระภิกษุสามเณร ให้เป็นผู้มีเกียรติมีฐานะที่สูงขึ้น เป็นผู้มีความรู้ในสังคม ได้รับการยกย่องจากบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์ ซึ่งถือว่าเป็นเกียรติอย่างสูง โดยผู้ที่สามารถสอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาติถวายให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายก เสด็จประกอบพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม 3 ประโยค ประทานพัดเปรียญและประกาศนียบัตร ตามเวลาและสถานที่อันสมควร พระภิกษุสามเณรที่สอบเปรียญธรรม 3 ประโยค เมื่อได้รับพระราชทานทรงตั้งเปรียญธรรมแล้ว จะได้รับพระบรมราชานุญาติให้ใช้คำว่า “พระมหา” นำหน้าชื่อเดิมได้ ส่วนสามเณรจะใช้คำว่า ป. (เปรียญ) ตามหลังชื่อตัวและนามสกุลได้ นับว่าเป็นเกียรติและน่าชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูลไม่น้อย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การบริหารนักเรียนในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นก็มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำเอานวัตกรรมการบริหารงานวิชาการสมัยใหม่บูรณาการเพื่อจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นสื่อพัฒนาทักษะให้ภิกษุสามเณรนั้นได้เข้าใจบทเรียนพระปริยัติธรรม ได้เรียนเรียนรู้เข้าถึงมากที่สุดและเกิดทักษะใหม่ เกิดองค์ความรู้ใหม่ต่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากมีการนำมาบูรณาการตามหลักสัปปริยธรรม 7 อันเป็นหลักธรรมที่มีความเหมาะสม ประกอบด้วย (1) อัมมัญญาตา การแสดงออกถึงความต้องการขององค์กร วิสัยทัศน์ ค่านิยมองค์กรแต่บุคลากร ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับผู้ฟัง มีการแก้ปัญหาและความคิดอย่างสร้างสรรค์ มองโลกในแง่ดีตามความเป็นจริง และชัดเจนสามารถเข้าใจได้ง่าย (2) อัตถัญญาตา การกำหนดรายงานความก้าวหน้าและความเคลื่อนไหวในการปฏิบัติงานตามเป้าหมายสื่อสารอย่างชัดเจนกับผู้บังคับบัญชา (3) อัตตัญญาตา การพูดให้ถูกต้องตามกาลเทศะ มีความเสมอต้นเสมอปลาย (4) มัตตัญญาตา การสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่น มีบทบาทสำคัญในการทำให้ของบุคลากรของสถานศึกษา มีความเชื่อมั่นในองค์กร (5) กาลัญญาตา การพูดสร้างความรู้สึกหรือแรงบันดาลใจอย่างต่อเนื่อง (6) ปริสสัญญาตา การมีอิทธิพลและโน้มน้าวใจได้ มีส่วนร่วมของบุคลากรของสถานศึกษา (7) ปุคคัลลัญญาตา การเปิดโอกาสให้บุคลากรได้แสดงความคิดเห็นแก้ไขและตัดสินใจร่วมกัน (รตนพร โชติทวีศักดิ์ศรี, พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา และระวีง เรื่องสังข์, (2567) หลักสัปปริยธรรม 7 ที่ส่งเสริมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาความรู้ของผู้บริหารสถานศึกษาด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งประกอบไปด้วย 1) อัมมัญญาตา (รู้จักหลักการที่จะทำให้เกิดผล) 2) อัตถัญญาตา (รู้จักผลที่เกิดขึ้น) 3) อัตตัญญาตา (รู้จักตนเอง) 4) มัตตัญญาตา (รู้จักพอประมาณ) 5) กาลัญญาตา (รู้จักกาลเวลาอันเหมาะสม) 6) ปริสสัญญาตา (รู้จักวิเคราะห์ ชุมชน) 7) ปุคคัลลัญญาตา (รู้จักวิเคราะห์บุคคล) (ชนากร ศาสตร์สกุล, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวาทโน, 2567) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการบริหารนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีได้เป็นอย่างดี

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพการบริหารนักเรียนพระปริยัติธรรมทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี นักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์ในการนำไปปรับปรุงแนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรีให้ประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น เพราะการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรและประชาชนผู้สนใจทั่วไปให้เข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นและเป็นแนวทางการศึกษาแก่สำนักเรียนอื่นๆ ปฏิบัติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาวิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบเป็นการแบบผสมวิธี โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ พระโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 96 รูป ผู้วิจัยเลือกประชากรทั้งหมดในการเก็บข้อมูลการวิจัย
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเชิงคุณภาพ ได้แก่ เจ้าสำนักเรียน พระอาจารย์ผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี จำนวน 7 รูป
3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสอบถาม มีการสร้างแบบสอบถามดังนี้ 1) ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี วารสาร ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม 2) กำหนดนิยามปฏิบัติการเพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยโดยอาศัยฐานทฤษฎีและงานวิจัย 3) ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 4) นำแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 6 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาและเนื้อหารายข้อจากนั้นนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการวิจัย (Item-Objective Congruence Index IOC) และเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป 5) นำแบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบและการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (tryout) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย (Try Out) จำนวน 30 ชุด เพื่อค่า Cronbach's Alpha ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม และได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.765 6) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำจากกรรมการที่ปรึกษาแล้วจัดพิมพ์เป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของพระในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษาทางโลก ระดับการศึกษาทางธรรม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

พระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ทั้ง 3 ด้าน ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

3.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีประเด็นคำถามแบบปลายเปิด เกี่ยวกับข้อเสนอแนะวิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี โดยบูรณาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา พร้อมทั้งนำเสนอโดยวิธีการพรรณนาและการอ้างอิงคำพูดบุคคล

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ในภาพรวม 5 ด้าน มีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ รายด้านแต่ละด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมีน้อยไปหามาก ได้แก่ ด้านการวัดผลและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.34 ด้านการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.56 ด้านการบริหารหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 และรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน 4.19 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 ตามลำดับดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ในภาพรวม

สภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี		N = 96 รูป			
		μ	σ	แปลผล	ลำดับ
1.	การบริหารหลักสูตร	4.06	0.57	มาก	3
2.	การเรียนการสอน	4.02	0.56	มาก	4
3.	สื่อการเรียนการสอน	4.19	0.64	มาก	1
4.	กิจกรรมการเรียนการสอน	4.07	0.59	มาก	2
5.	การวัดผลและประเมินผล	3.13	0.34	มาก	5
ภาพรวม		3.79	0.45	มาก	

2. วิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านการเรียนการสอน มีสภาพความคิดเห็นที่ต้องให้ความสำคัญ เพื่อได้มาซึ่งข้อมูลตามความมุ่งหมายของการเรียน การใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัด

ที่หลากหลายในการเรียนการสอนของ สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เป็นสิ่งสำคัญในการประเมินความก้าวหน้าและพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามความมุ่งหมายของการศึกษามีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านการวัดผลและประเมินผล ได้แก่ 1) สำนักเรียนมีกระบวนการใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัดที่หลากหลาย การวัดผลและประเมินผลตาม มีวิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสัปปุริสธรรม 7 สำนักเรียนมีกระบวนการใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัดที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในการกำหนดเกณฑ์สำหรับการวัดและประเมินผล ไม่เพียงช่วยให้เกณฑ์มีความเหมาะสมและยุติธรรม แต่ยังสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในผลลัพธ์การศึกษา และทำให้เกิดความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้การบริหารด้านนี้มีความโปร่งใส ยุติธรรม และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน 2) บุคลากรในสำนักเรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์สำหรับการวัดและประเมินผลของสำนักเรียน การวัดผลและประเมินผลตาม มีวิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสัปปุริสธรรม 7 สำนักเรียนมีกระบวนการใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัดที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในการกำหนดเกณฑ์สำหรับการวัดและประเมินผล ไม่เพียงช่วยให้เกณฑ์มีความเหมาะสมและยุติธรรม แต่ยังสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในผลลัพธ์การศึกษา และทำให้เกิดความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้การบริหารด้านนี้มีความโปร่งใส ยุติธรรม และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน

2.2 ด้านการเรียนการสอน ได้แก่ 1) สำนักเรียนมีการให้กำลังใจ ความเอาใจใส่ และความรักแก่ผู้เรียน วิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การจัดการเรียนการสอนตาม จะช่วยสร้างความสมดุลและประสิทธิภาพในการเรียนการสอน การจัดทำแผนการสอนและตารางสอนล่วงหน้าจะช่วยให้สำนักเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ สร้างความมั่นใจให้กับผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนการสอนทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนเกิดความเข้าใจในธรรมะอย่างลึกซึ้งและนำไปปฏิบัติได้จริง 2) สำนักเรียนมีการจัดทำแผนการสอน ควรการจัดทำแผนการสอนและตารางสอนก่อนเปิดภาคเรียนวิธีการการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี การจัดการเรียนการสอนตาม จะช่วยสร้างความสมดุลและประสิทธิภาพในการเรียนการสอน การจัดทำแผนการสอนและตารางสอนล่วงหน้าจะช่วยให้สำนักเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ สร้างความมั่นใจให้กับผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนการสอนทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนเกิดความเข้าใจในธรรมะอย่างลึกซึ้งและนำไปปฏิบัติได้จริง

3. แนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี สรุปจากเนื้อหาการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ทั้ง 5 ด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการบริหารหลักสูตร แนวทางการบริหาร จัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา พัฒนาหลักสูตรบาลีที่เน้นทั้งความรู้ด้านบาลีไวยากรณ์ การแปล และอรรถกถา โดยสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของพระพุทธศาสนา กำหนดเป้าหมายชัดเจน ตั้งเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถสอบผ่านบาลีสณามหลวงในระดับต่าง ๆ และนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จัดทำคู่มือและแผนการเรียน ให้ครูและนักเรียนมีแผนการเรียนที่ชัดเจน โดยกำหนดเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับการศึกษา

3.2. ด้านการเรียนการสอน แนวทางการบริหาร เน้นการสอนที่ปรับให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ครูผู้สอนต้องรู้จักความสามารถของนักเรียน เพื่อปรับระดับความยากง่ายของบทเรียน ใช้สื่อการสอนที่หลากหลาย เช่น หนังสือใบลาน ไวยากรณ์ คำศัพท์ สื่อออนไลน์ และการบรรยายเชิงปฏิบัติ ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ให้นักเรียนฝึกแปลบาลีและอภิปรายเนื้อหาในกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์

3.3 ด้านสื่อการเรียนการสอน แนวทางการบริหาร ควรพัฒนาสื่อการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหา สื่อสำหรับบาลีไวยากรณ์ จัดทำ แผนภาพ หรือ ตารางสรุปกฎไวยากรณ์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น ใช้คู่มือคำศัพท์บาลี และแบบฝึกหัดทบทวน การใช้เทคโนโลยีเสริมการเรียนการสอน จัดหาสื่อดิจิทัลและออนไลน์ ใช้โปรแกรมหรือแอปพลิเคชันสำหรับการเรียนบาลี เช่น พจนานุกรมบาลีออนไลน์ จัดทำสื่อวิดีโอหรือไฟล์เสียงสำหรับสอนบาลีไวยากรณ์ เพื่อให้นักเรียนสามารถทบทวนได้ด้วยตนเอง พัฒนาระบบการเรียนแบบออนไลน์

3.4 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางการบริหาร สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและส่งเสริมการเรียนรู้ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน และจัดกิจกรรมที่สร้างความร่วมมือในชั้นเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม เช่น การปฏิบัติธรรม การสวดมนต์ และการสันทนาธรรม เพื่อเสริมสร้างสมาธิและจิตใจที่มั่นคง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา ผสมผสานการเรียนบาลีกับการฝึกฝนคุณธรรมในชีวิตประจำวัน

3.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล แนวทางการบริหาร กำหนดเกณฑ์การวัดผลอย่างโปร่งใส ใช้เกณฑ์ที่ชัดเจนและเหมาะสมกับระดับของนักเรียน ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสอบข้อเขียน การสอบปากเปล่า การประเมินพฤติกรรม และการทดสอบทักษะการแปลบาลี ติดตามผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง ประเมินผลการเรียนของนักเรียนในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ พร้อมทั้งปรับปรุงการสอนตามความต้องการ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีผลการวิจัยสำคัญที่นำผลมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาพรวม 5 ด้าน จากผลการวิจัยสภาพการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี สำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ภาพรวม 5 ด้าน อยู่ในระดับมาก รายด้านทุกด้านอยู่ในอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ได้แก่ ด้านการวัดผลและประเมินผล ด้านการเรียนการสอน ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และรายด้านที่มากที่สุด ได้แก่ ด้านสื่อการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเมธี อริยวิสัย (พิมพ์สระเกษ) (2565) ที่พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 11 โดยภาพรวมการบริหารงานบุคคลนั้น ควรมีการจัดประชุมประจำเดือน เพื่อให้บุคลากรสามารถดำเนินงานตามหน้าที่ของตนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และเกิดปัญหาน้อยที่สุด รวมถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีศักยภาพเพิ่มขึ้น เพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การพัฒนาการบริหารงบประมาณนั้น ควรให้มีความเพียงพอ ความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ควรมีการจัดบันทึกการใช้จ่ายงบประมาณ ลงรายละเอียดของงบประมาณในส่วนต่างๆ อย่างชัดเจน และสามารถตรวจสอบได้ เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดกับโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนอย่างจริงจัง การบริหารวัสดุ

อุปกรณ์นั้น ควรมีการสนับสนุนโรงเรียนที่ยังไม่มีวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน ให้มีความพร้อมในด้านนี้ เพื่อสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนให้น่าเรียน ที่สำคัญเป็นการเอื้ออำนวยความสะดวกสบายแก่ครูบาอาจารย์และนักเรียนให้เข้ากับยุคสมัย การบริหารการจัดการนั้นถือเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ฉะนั้นการบริหารโรงเรียน จึงจำเป็นต้องมีการจัดวางแผนการบริหาร ประเมินผล ติดตาม กำหนดกิจกรรม เพื่อดำเนินงานปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการศึกษาวิธีการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ได้แก่ สำนักเรียนมีกระบวนการใช้เครื่องมือหรือวิธีการวัดประเมินผลที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายในการกำหนดเกณฑ์สำหรับการวัดและประเมินผล ทำให้เกิดความโปร่งใสและความเชื่อมั่นในกระบวนการเรียนการสอนจะช่วยให้การบริหารด้านนี้มีความโปร่งใส ยุติธรรม และมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนมีการให้กำลังใจ ความเอาใจใส่ และความรักแก่ผู้เรียน การจัดทำแผนการสอนและตารางสอนล่วงหน้าจะช่วยให้สำนักเรียนมีการดำเนินงานที่เป็นระบบ สร้างความมั่นใจให้กับผู้สอนและนักเรียน และส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนการสอนทั้งยังส่งเสริมให้ผู้เรียนและผู้สอนเกิดความเข้าใจในธรรมะอย่างลึกซึ้งและนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหารุ่งอรุณ อรุณโชติ (วงศ์พิทักษ์) (2561) ที่พบว่า แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ 1) ด้านการบริหารวิชาการ แนวทางในการส่งเสริมการบริหารวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหารควรกำหนดกิจกรรมเสริมประสิทธิภาพการสอน จัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบ และจัดและประเมินผลการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านการบริหารบุคคล แนวทางในการส่งเสริมการบริหารบุคคล ได้แก่ ควรการประเมินการสอนก่อนและหลังสอนสม่ำเสมอ ควรมีการนำผลการประเมิน แจ้งให้ครูผู้สอนทราบ และควรส่งเสริมครูผู้สอนให้มีประสบการณ์ในวิชาที่สอนให้มากขึ้น 3) ด้านการบริหารสภาพแวดล้อม แนวทางในการส่งเสริมการบริหารสภาพแวดล้อม ได้แก่ ผู้บริหารควรใส่ใจในการดูแลอาคารสถานที่สม่ำเสมอ ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดบรรยากาศการเรียนรู้อยู่ร่วมกันในชั้นเรียน และส่งเสริมให้ครูบูรณาการองค์ความรู้ให้เข้ากับบรรยากาศในชั้นเรียน 4) ด้านการบริหารงบประมาณ แนวทางในการส่งเสริมการบริหารงบประมาณ ได้แก่ ควรจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายอย่างเป็นระบบ จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เป็นไปตามความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน และ จัดหางบประมาณที่จะได้รับให้สอดคล้องกับระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนการใช้จ่ายของโรงเรียนเพื่อให้เพียงพอต่อการบริหารจัดการ

3. การนำเสนอแนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย (1) การจัดทำหลักสูตรที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษา พัฒนาหลักสูตรบาลีที่เน้นทั้งความรู้ด้านบาลีไวยากรณ์ การแปล และอรรถกถา มีเป้าหมายการศึกษาของพระพุทธศาสนา กำหนดเป้าหมายชัดเจน ตั้งเป้าหมายให้ผู้เรียนสามารถสอบผ่านบาลีสนาทในหลวงในระดับต่างๆ (2) การสอนที่ปรับให้เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน ผู้สอนต้องรู้จักความสามารถของนักเรียน (3) การจัดทำแผนภาพ หรือตารางสรุปกฎไวยากรณ์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจได้ง่ายขึ้น การใช้คู่มือคำศัพท์บาลีและแบบฝึกหัดทบทวน การใช้เทคโนโลยีเสริมการเรียนการสอน จัดหาสื่อดิจิทัลและออนไลน์ (4) ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้สอนและผู้เรียน (5) ใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย และการทดสอบทักษะการแปลบาลี พร้อมติดตามผลการเรียนอย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับการวิจัยของพระครูโกศลธรรมานุสิฐ (ประสิทธิ์ อโศก/มกรางกูร) (2560) ที่พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ประกอบด้วย

1) ด้านการบริหารงานวิชาการ คือ ใฝ่ใจจัดทำแผนพัฒนางานด้านวิชาการ จัดครูสอน และตารางเรียน หมั่นส่งเสริมให้ครูสอนผลิตสื่อการสอนให้ เข้าใจง่ายขึ้น เอาจิตฝึกฝั ตรวจสอบคุณภาพการเรียนการสอนเป็นประจำ ใคร่ครวญ ตรวจสอบ และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ คือ มีความต้องการที่จะสำรวจค่าใช้จ่าย วางแผนการหางบประมาณประจำปี เพียรสรรหาแหล่งงบประมาณเพื่อนำมาใช้ในการบริหารงาน ใส่ใจจัดสรรงบประมาณอย่างทั่วถึง ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า ตรวจสอบบัญชีสรุปรายรับรายจ่ายงบประมาณการศึกษาประจำปี 3) ด้านการบริหารงานบุคคล คือ ตั้งใจที่จะสรรหาคัดเลือกแต่งตั้งครูสอน หมั่นให้กำลังใจ พัฒนาครูผู้สอน และนักเรียน เอาใจใส่กำกับ และติดตามผลการสอนของครูผู้สอน พิจารณากำหนดค่าตอบแทน และสร้างแรงจูงใจเพื่อรักษาไว้ซึ่งบุคลากร 4) ด้านการบริหารทั่วไป คือ มีใจรักในการวางแผนบริหารงาน ออกแบบระบบงานธุรการ หมั่นดูแลสภาพแวดล้อม อาคารสถานที่ และอุปกรณ์ทางการศึกษาให้พร้อมใช้งาน ไตร่ตรองหาวิธีพัฒนาเครือข่ายข้อมูล ประชาสัมพันธ์งาน การศึกษา พิจารณากำหนดทิศทางการบริหาร และพัฒนาสำนักเรียนให้มีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย คือ แนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เป็นแนวทางที่ยึดคุณธรรมและความ เป็นระบบ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและสร้างความยั่งยืนให้กับสำนักเรียนในพื้นที่บางบัวทอง ทั้งในด้าน การศึกษาและการสนับสนุนจากชุมชน.สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้จากการวิจัย มีอธิบายได้ดังนี้

แนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีโดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นแนวทาง เป็นการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นการสร้างแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับคุณธรรมหลักทาง พระพุทธศาสนา เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารและการเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม โดยเฉพาะในพื้นที่อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี หลักการและความสำคัญ สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีมีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนาและพัฒนาคุณธรรมในชุมชน การบริหารสำนักเรียน ตาม หลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยเสริมสร้างกระบวนการบริหารที่ยั่งยืน โดยยึดหลักคุณธรรม ความเป็นระเบียบ และการพัฒนาความสัมพันธ์ในหมู่คณะแนวทางการบริหารตามหลักสัปปุริสธรรม 7 ได้แก่

1. ฉัมมัญญตา (รู้เหตุ) ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร เช่น เป้าหมายของการเรียนบาลี ความต้องการของพระภิกษุและสามเณร กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่
2. อตถัญญตา (รู้ผล) วางแผนการจัดการเรียนการสอนที่ชัดเจนและสามารถวัดผลได้ ประเมินผล การเรียนของพระภิกษุและสามเณรอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอน
3. อัตตัญญตา (รู้ตน) สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารประเมิน ตนเองของผู้บริหารและบุคลากรในสำนักเรียนเพื่อหาจุดแข็งและจุดที่ต้องพัฒนา
4. มัตตัญญตา (รู้ประมาณ) จัดสรรทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร และเวลา ให้เหมาะสม กับกิจกรรมการเรียนการสอนคำนึงถึงขีดความสามารถของผู้เรียนและผู้สอน เพื่อให้การจัดการไม่เป็นภาระ เกินไป
5. กาลัญญตา (รู้กาล) วางแผนการดำเนินกิจกรรมและการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับฤดูกาล และบริบทในท้องถิ่นบริหารเวลาสำหรับกิจกรรมธรรมะและกิจกรรมชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด
6. ปริสัญญตา (รู้ชุมชน) สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ ชาวบ้าน เพื่อส่งเสริมความร่วมมือเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนสำนักเรียน
7. บุคคลัญญตา (รู้บุคคล) เลือกบุคลากรที่มีความสามารถและคุณธรรมเหมาะสมสำหรับงานใน สำนักเรียนสนับสนุนให้บุคลากรมีโอกาสด้านความรู้และศักยภาพการ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการบริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีตาม หลักสัปปุริสธรรม 7 ของสำนักเรียนอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี
 - 1.2 ควรมุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร การเรียนการสอน การบริหารจัดการ และคุณภาพชีวิต ของพระภิกษุสามเณร รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้สำนักเรียนมี บทบาทสำคัญในการธำรงและเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาบาลีไวยากรณ์ให้มีความ ทันสมัยและตามทันโลกปัจจุบัน
 - 2.2 สำนักเรียนควรศึกษาผลตรวจ เร่งเร็ว กระตุ้น และดึงดูดความสนใจรูปแบบการจัดการ

เรียนบาลีไวยากรณ์แบบมุขปาฐะของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ประจำจังหวัดปทุมธานีทั้ง 5 ด้านมา
พัฒนาผู้เรียนและผู้สอน

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนบาลีไวยากรณ์แบบมุขปาฐะ
ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี

2.4 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมพื้นฐานด้านการเรียนการสอนบาลีไวยากรณ์ใน
โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.
กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). ข่าววงการศึกษ การจัดการเรียนการสอนในโลกยุคดิจิทัล. แหล่งที่มา
<https://www.moe.go.th/moe/th/news>. สืบค้นเมื่อ 8 กรกฎาคม 2567.
- ชนากกร ศาสตร์สกุล, บุญเชิด ขำนิศาสตร์ และพระมหาญาณวัฒน์ จิตวฑฒโน. (2567). รูปแบบภาวะผู้นำทาง
วิชาการตามหลักสัปปริยธรรม 7 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย, 11(2), 77-93.
- พระกัณฑ์พัฒน์ สุภทโท เจริญจรัสวาสน์. (2561). การใช้วัตรกรรมและเทคโนโลยีการจัดการเรียนรู้วิชา
พระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา เขตคลองเตย สังกัดกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูโกศลธรรมานุสิฐ ประสิทธิ์ อโสโก/มกรากร. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการสู่ความเป็นเลิศของ
สำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปัญญานาถ. (2549). ประวัติความเป็นมาของสำนักเรียนวัดปากน้ำ พุทธศักราช 2549.
กรุงเทพมหานคร: สดาร์กรูป.
- พระมหาเมธี อริยวิสิ (พิมพ์สระเกษ). (2565). รูปแบบการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีของโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในเขตการปกครอง คณะสงฆ์ภาค 11. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหารุ่งอรุณ อรุณโชติ (วงศ์พิทักษ์). (2561). แนวทางการพัฒนาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนก
บาลี ในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- รตนพร โชติทวีศักดิ์ศรี, พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ภูริปัญโญ และระวีง เรืองสังข์. (2567). แนวทางการ
พัฒนาทักษะการสื่อสารตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(3),
108-109.

รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวและสถานศึกษาเฉพาะทาง ประเทศจีน THE MODELS OF BUDDHIST EDUCATION AT GUANGXIAO TEMPLE AND SPECIALIZED BUDDHIST EDUCATION INSTITUTIONS IN CHINA

¹พระปลัดปรีชา นนทโก (จุลเจือ) PhrapaladPreecha Nandhako (Chunchuea)
²พีรวัฒน์ ชัยสุข Peerawat Chaisuk ³พระครูโสภณภัทรเวทย์ PhrakruSoponpattaravet
⁴พระครูวิวัฒน์ธรรมานุกูล PhrakhruiWiwatthammanukun ⁵ณัฐนิชา ปัญญานิภา Natnicha Pannipa
¹วัดถ้ำเขาโบสถ์ Thumkaoboat Temple, Thailand
^{2, 3, 4, 5}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: Phrapaladchuea2038@hotmail.com

Article Received: March 13, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 30, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน วิเคราะห์บทบาทของวัดกวางเสี่ยวในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทของประเทศจีน และเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 11 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทดังกล่าวสามารถแบ่งออกเป็น 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสถาบันและหลักสูตร 2) ปัจจัยด้านบุคลากร 3) ปัจจัยด้านนโยบายและบริบททางสังคม 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและปัจจัยส่วนบุคคล วัดกวางเสี่ยวมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศจีนในด้านต่างๆ เช่น เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน พบว่ามีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น บทบาทและรูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

คำสำคัญ: รูปแบบ, การศึกษาพระพุทธศาสนา, สถานศึกษาเฉพาะทาง, วัด

Abstract

This research article aimed to investigate the factors influencing the models of Buddhist education at Guangxiao Temple and specialized Buddhist education institutions in China, analyzing the role of Guangxiao Temple in promoting Buddhist education within the Chinese context, and comparing the educational management models between Guangxiao Temple and specialized institutions. Qualitative data were collected through interviews with 11 key informants. Data analysis was performed using content analysis.

The research findings revealed four main factors influencing Buddhist education models in this context: 1) institutional and curriculum factors, 2) personnel factors, 3) policy and socio-cultural context, and 4) technology and individual factors. Guangxiao Temple played a crucial role in promoting Buddhist education in China by serving as a center for Buddhist studies, a place for spiritual practice, and a hub for disseminating Buddhist teachings. The comparison between the Buddhist education models at Guangxiao Temple and specialized institutions highlighted several differences. These included their roles and management styles, curriculum content and structure, teaching methodologies, and learning environments.

Keywords: Model, Buddhist Education, Specialized Education Institutions, Temple

บทนำ

เมืองกวางโจวเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมที่สำคัญของจีนตอนใต้ เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศจีน กวางโจวเป็นเมืองท่าที่สำคัญตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นหนึ่งในศูนย์กลางการค้าหลักของเส้นทางสายไหมทางทะเล ทำให้เมืองนี้เป็นศูนย์รวมของวัฒนธรรมและศาสนาต่างๆ รวมถึงพุทธศาสนาซึ่งได้รับอิทธิพลจากทั้งอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กวางโจวเป็นหนึ่งในเมืองแรกๆ ที่พระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้าสู่จีน ผ่านการติดต่อทางการค้ากับประเทศอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น (Jones, 2016) เมืองนี้มีวัดพุทธเก่าแก่หลายแห่งที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์และมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่ศาสนา หนึ่งในนั้นคือวัดกวางเสี่ยว ซึ่งถือเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญของจีนตอนใต้

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยและจีนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะในประเทศจีนที่แม้ว่าจะผ่านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองหลายยุคสมัย แต่การศึกษาพระพุทธศาสนายังคงมีบทบาทในการสืบทอดองค์ความรู้และจริยธรรม วัดกวางเสี่ยวในเมืองกวางโจวเป็นตัวอย่างสำคัญของสถาบันทางศาสนาที่มีบทบาทในการเผยแผ่และจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ นอกจากการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาแล้ว วัดยังเป็นสถานที่ที่ให้ความรู้แก่พระสงฆ์และฆราวาสที่สนใจในพระพุทธศาสนาผ่านหลักสูตรและกิจกรรมทางธรรมะที่มีโครงสร้างแตกต่างจากสถาบันการศึกษาเฉพาะทางที่เน้นการเรียนการสอนในระบบมหาวิทยาลัย การศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศจีนจึงมีพัฒนาการที่หลากหลายขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านวัฒนธรรม นโยบายรัฐ และความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2563) นอกเหนือจากบริบททางศาสนาแล้ว การศึกษาพระพุทธศาสนาในจีนยังสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับภาครัฐและสังคมโดยรวม นโยบายของรัฐบาลจีนที่ควบคุมกิจกรรมทางศาสนามีผลต่อโครงสร้างของสถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างมีนัยสำคัญ รัฐบาลมักกำหนดให้สถาบันศาสนาต้องสอดคล้องกับแนวทางของพรรคคอมมิวนิสต์จีน ซึ่งทำให้เกิดข้อจำกัดในด้านเนื้อหาและแนวทางการสอน อย่างไรก็ตาม การศึกษาพระพุทธศาสนายังคงได้รับการสนับสนุนในบางแง่มุม เนื่องจากแนวคิดของศาสนาพุทธสามารถเชื่อมโยงกับอุดมการณ์ของรัฐเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมได้ (Goossaert and Palmer, 2011) ดังนั้น สถานศึกษาเฉพาะทางด้านพระพุทธศาสนาในจีน เช่น สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย

จีน จึงต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทนี้ โดยการพัฒนาแนวทางการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างหลักธรรมพุทธศาสนาและแนวคิดที่สอดคล้องกับทิศทางของรัฐ

การศึกษาพระพุทธศาสนาในไทยและจีนมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างที่สะท้อนให้เห็นถึงบริบทของแต่ละประเทศ ในประเทศไทย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติและได้รับการสนับสนุนจากรัฐ โดยมีสถาบันสงฆ์ที่เข้มแข็ง เช่น มหาวิทยาลัยสงฆ์อย่างมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งเปิดสอนหลักสูตรพุทธศาสนาในระดับอุดมศึกษา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2556) ระบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในไทยแบ่งออกเป็นสองแนวทางหลัก ได้แก่ การศึกษาภายในวัดซึ่งเน้นการฝึกปฏิบัติและการศึกษาคัมภีร์ในบริบทของสงฆ์และการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสได้เรียนรู้พุทธศาสนาในเชิงลึกและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสังคมได้

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวและสถานศึกษาเฉพาะทาง ประเทศจีน เพื่อทำการวิเคราะห์แนวโน้มและทิศทางของการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทที่กว้างขึ้น รวมทั้งนำไปสู่แนวทางการพัฒนาระบบการศึกษาพุทธศาสนาในจีนและไทยให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมยิ่งขึ้นในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน
2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดกวางเสี่ยวในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทของประเทศจีน
3. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนพระพุทธศาสนา ในประเทศจีน จาก การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 5 รูป/คน โดยผู้ทรงคุณวุฒิผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ จะมีคุณสมบัติ ดังนี้ 1) เป็นผู้มีความรู้ในด้านการจัดการเรียนการสอน หรือการบริหารการศึกษา 2) เป็นผู้มีความรู้ในด้านพระพุทธศาสนา หรือเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แนวคำถามในการสัมภาษณ์ โดยมีประเด็นสำคัญประกอบด้วย 1) รูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนา 2) เหตุผลในการสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา 3) บริบททางสังคมและวัฒนธรรมกับการศึกษาพระพุทธศาสนา
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม โดยการหาค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity Index: CVI) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน พบว่า ค่าความตรงเชิงเนื้อหาทั้งฉบับ (S-CVI) มีค่าเท่ากับ 0.99 จึงนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในระยะที่ 1 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี่ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน ทบทวนวรรณกรรม ศึกษาเอกสาร งานวิจัย และ

รายงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน เพื่อสร้างความเข้าใจในบริบทและแนวคิดพื้นฐาน รวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ สืบค้นข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น เว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย สถาบันวิจัย องค์การทางศาสนา และฐานข้อมูลออนไลน์ เพื่อสำรวจหลักสูตร จำนวนนักศึกษา แนวทางการเรียนการสอน และความร่วมมือกับสถาบันทางศาสนา สัมภาษณ์เชิงลึก สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการสอนพระพุทธศาสนาหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาในจีน เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์และมุมมองต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน ระยะที่ 2 วิเคราะห์บทบาทของวัดกวางเสี้ยวในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทของประเทศจีน เข้าเยี่ยมชมศาสนสถาน และสถานศึกษาในเมืองกวางโจวที่สอนหลักสูตรเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา หรือมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา สังเกตการณ์ สังเกตการณ์การเรียนการสอน บรรยายภาค และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา สัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง ผู้เรียน หรือผู้สอนในการศึกษาพระพุทธศาสนา จำนวน 11 รูป/คน เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน และระยะที่ 3 เปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมด นำข้อมูลที่รวบรวมได้จากทั้งสามระยะมาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่อให้ได้ภาพรวมที่สมบูรณ์ สรุปผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการที่สำคัญในการทำความเข้าใจข้อมูลเชิงลึกจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และเอกสารต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อสรุปเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทของวัดกวางเสี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนที่เป็นระบบ ดังนี้ 1) การจัดระเบียบข้อมูล นำข้อมูลดิบที่ได้จากการสัมภาษณ์และการสังเกตมาจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงให้เป็นระบบ เพื่อให้สะดวกต่อการวิเคราะห์ในเชิงลึก โดยข้อมูลจะถูกจัดกลุ่มตามหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษา เช่น รูปแบบการเรียนการสอน บทบาทของวัดและสถานศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษา และความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับรัฐ 2) การตรวจสอบความถูกต้อง ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยพิจารณาจากความสอดคล้องของข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เช่น การเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์กับข้อมูลจากเอกสาร หรือการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลกับผู้เชี่ยวชาญ 3) การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา วิเคราะห์เนื้อหาของข้อมูลเชิงลึก เพื่อค้นหาความหมาย รูปแบบ และความสัมพันธ์ของข้อมูล โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุประเด็นสำคัญ รูปแบบของการศึกษา และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในแต่ละบริบท โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 11 รูป/คน

สรุปผลการวิจัย

1. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทดังกล่าว สามารถแบ่งออกเป็น 4 ปัจจัยหลัก ดังนี้

1.1 ปัจจัยด้านสถาบันและหลักสูตรรูปแบบและเนื้อหาของหลักสูตร หลักสูตรการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวจะเน้นการปฏิบัติธรรมและการศึกษาคัมภีร์แบบดั้งเดิม ขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางมีหลักสูตรที่หลากหลายและทันสมัยกว่า เช่น การศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทของสังคมสมัยใหม่ หรือการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างบางส่วนสนใจหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติธรรมและมีกิจกรรมให้เข้าร่วม ขณะที่บางส่วนให้ความสำคัญกับหลักสูตรที่ตรงกับความสนใจและเป้าหมายในการเรียน

ชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของสถาบัน วัดกวางเสียวเป็นวัดที่มีชื่อเสียงและประวัติศาสตร์อันยาวนาน ซึ่งเป็นปัจจัยดึงดูดให้ผู้คนสนใจศึกษาพระพุทธศาสนา ขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางบางแห่งก็มีชื่อเสียงในด้านผลงานวิจัยและอาจารย์ผู้สอน สิ่งอำนวยความสะดวก สถานศึกษาเฉพาะทางมักจะมียสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัยและครบครันกว่าวัด ซึ่งเป็นปัจจัยที่ดึงดูดใจผู้เรียนบางส่วน และค่าใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายในการศึกษาพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาเฉพาะทางมักจะสูงกว่าวัด ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคสำหรับผู้เรียนบางส่วน

1.2 ปัจจัยด้านบุคลากร อาจารย์ผู้สอน คุณวุฒิ วิทยวุฒิ ประสบการณ์ และชื่อเสียงของอาจารย์ผู้สอน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาพระพุทธศาสนา ผู้เรียนบางส่วนให้ความสำคัญกับอาจารย์ที่มีชื่อเสียงและมีความรู้ความสามารถ ขณะที่บางส่วนให้ความสำคัญกับการได้เรียนรู้จากพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ พระสงฆ์ วัดกวางเสียวมีพระสงฆ์ที่มีความรู้และความสามารถในการสอนซึ่งเป็นปัจจัยที่ดึงดูดให้ผู้คนสนใจศึกษาพระพุทธศาสนาที่วัด

1.3 ปัจจัยด้านนโยบายและบริบททางสังคม นโยบายของรัฐบาลจีนมีผลต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในหลายด้าน เช่น การควบคุมเนื้อหาการสอน การสนับสนุนงบประมาณ และการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติและระดับท้องถิ่น บริบททางสังคมและวัฒนธรรม สังคมจีนให้ความสำคัญกับการศึกษา และเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติมากขึ้น ทำให้การศึกษาพระพุทธศาสนาได้รับความสนใจจากคนรุ่นใหม่ นอกจากนี้ วัฒนธรรมจีนยังให้ความสำคัญกับการเคารพครูบาอาจารย์ การทำบุญ และการปฏิบัติธรรม ซึ่งส่งผลดีต่อการศึกษาพระพุทธศาสนา ตลอดจนความร่วมมือระหว่างประเทศ เช่น กับประเทศไทย ช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และวัฒนธรรม การพัฒนาหลักสูตร และการแลกเปลี่ยนอาจารย์และประสบการณ์ และ

1.4 ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและปัจจัยส่วนบุคคล เทคโนโลยีมีผลต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ที่ช่วยให้เข้าถึงข้อมูลและการเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ เทคโนโลยียังช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในวงกว้าง รวมไปถึง ความสนใจส่วนบุคคลและแรงบันดาลใจมีผลต่อการเลือกศึกษาพระพุทธศาสนา

2. บทบาทของวัดกวางเสียวในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทของประเทศจีนวัดกวางเสียว เป็นวัดพุทธนิกายมหายานเก่าแก่ที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 1,700 ปี ตั้งอยู่ในเมืองกวางโจวมณฑลกวางตุ้ง ประเทศจีน วัดแห่งนี้มีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่และสืบทอดพระพุทธศาสนาในประเทศจีนมาตั้งแต่สมัยโบราณ ปัจจุบัน วัดกวางเสียวยังคงเป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาที่สำคัญ และเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายทั้งในประเทศจีนและต่างประเทศ วัดกวางเสียวมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศจีนในด้านต่างๆ ดังนี้ 1) เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนา วัดกวางเสียวเป็นที่ตั้งของหน่วยงานทางพระพุทธศาสนาที่สามารถเผยแผ่ จัดกิจกรรม หรือมอบความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้กับผู้สนใจศึกษาได้ นอกจากนี้ วัดกวางเสียวยังมีห้องสมุดขนาดใหญ่ที่รวบรวมหนังสือและเอกสารทางพระพุทธศาสนาไว้เป็นจำนวนมาก 2) เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม วัดกวางเสียวเป็นสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติธรรม เนื่องจากมีบรรยากาศที่เงียบสงบและมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่เอื้อต่อการปฏิบัติธรรม เช่น กุฏิสำหรับพักอาศัย ห้องสำหรับนั่งสมาธิ และโรงอาหารมังสวิรัติ 3) เป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดกวางเสียวจัดกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดอบรมพระพุทธศาสนา การบรรยายธรรม และการจัดกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่างๆ และ 4) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

วัดกวางเสี้ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองกวางโจว วัดแห่งนี้มีสถาปัตยกรรมที่สวยงาม และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวจีนและชาวต่างชาติให้มาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

3. การเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน ในประเทศจีนมีสถานศึกษาเฉพาะทางที่ทำการสอนพระพุทธศาสนาแบบเฉพาะทางในจีนทั้งหมด 35 เมือง ดังนี้ 1) กรุงปักกิ่ง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาจีน และวิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาภาษาทิเบตขั้นสูง 2) นครเซินเจิ้น ประกอบด้วย 3) วิทยาลัยเป็นหวน 4) นครซูโจว ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาเขาหลงเหยียน และสถาบันวิจัยพุทธศาสนา 5) เมืองโจวซาน ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาเขาผู่ถั่ว 6) เมืองจี้หนิง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาภาษาบาลีขั้นสูง 7) เมืองเซียงลา ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา สาขาภาษาทิเบต 8) เมืองคุนหมิง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 9) เมืองลาซา ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาทิเบต 10) อำเภอคังติง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา สาขาภาษาทิเบต 11) เขาเอ๋อเหมย์ ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 12) เมืองเฉิงตู ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาภิกษุณี 13) อำเภอหลี่ ประกอบด้วยวิทยาลัยพุทธศาสนา สาขาภาษาทิเบต สาขาอาปา 14) อำเภอหลู่ติง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา สาขาภาษาทิเบต สาขาคังจื่อ 15) นครเซียงไฮ้ ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 16) อำเภอผู่เฟิง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา วัดฝ่าเหมิน 17) อำเภออู่ไถ ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาภิกษุณีเขาอู่ไถ 18) เมืองชิงเต่า ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 19) อำเภอกุ้ยเต๋อ ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา สาขาภาษาทิเบต 20) เมืองฮูฮอต ประกอบด้วย โรงเรียนพุทธศาสนา 21) อำเภอจี้จ๋อัน ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 22) อำเภออิ๋หวง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 23) เมืองเจิ้นเจียง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 24) เมืองหยางโจว ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 25) เมืองหนานจิง ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนาภิกษุณี และวิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาเขาซีเซี่ย 26) เมืองฉางซา ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 27) เมืองอู่ฮั่น ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 28) เมืองฮาร์บิน ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 29) อำเภอถงไป ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 30) อำเภอจ้าว ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 31) เมืองชานย่า ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 32) เมืองกว่างโจว ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 33) อำเภอเซี่ยเหอ ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 34) เมืองเซี่ยเหมิน ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา 35) เมืองผู่เถียน ประกอบด้วย วิทยาลัยพุทธศาสนา เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน พบว่ามีความแตกต่างกันในหลายด้าน ดังนี้ 1) บทบาทและรูปแบบการจัดการศึกษา วัดกวางเสี้ยวมีบทบาทในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับการเผยแผ่ศาสนา และการปฏิบัติธรรม รูปแบบการศึกษานี้เน้นการฝึกปฏิบัติและการเรียนรู้จากพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทาง เช่น วิทยาลัยพุทธศาสนาจีน และวิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาภาษาทิเบตขั้นสูง วิทยาลัยเป็นหวน วิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาเขาหลงเหยียน และสถาบันวิจัยพุทธศาสนา วิทยาลัยพุทธศาสนาจีน สาขาเขาผู่ มีบทบาทในการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในรูปแบบที่เป็นระบบ มีหลักสูตรที่หลากหลาย และเน้นการศึกษาเชิงวิชาการควบคู่ไปกับการปฏิบัติธรรม 2) หลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอน วัดกวางเสี้ยวมีหลักสูตรที่เน้นการปฏิบัติธรรมและการศึกษาคัมภีร์ เนื้อหาการเรียนการสอนเน้นการศึกษาพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิม ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางมีหลักสูตรที่หลากหลาย ทั้งหลักสูตรระดับปริญญาตรี โท และเอก เนื้อหาการเรียนการสอนครอบคลุมทั้งพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมและแบบประยุกต์ 3) วิธีการเรียนการสอน วัดกวางเสี้ยวใช้วิธีการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม เช่น การบรรยาย การ

สนทนา และการฝึกปฏิบัติ ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางใช้วิธีการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การบรรยาย การอภิปรายกลุ่ม การนำเสนอผลงาน และการใช้เทคโนโลยี 4) สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้: วัดกวางเสี้ยวมีสภาพแวดล้อมที่สงบและเป็นธรรมชาติ เหมาะสำหรับการฝึกปฏิบัติธรรม ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางมีสภาพแวดล้อมที่ทันสมัย มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน 5) บทบาทของอาจารย์: ในวัดกวางเสี้ยวพระสงฆ์เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางมีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่างๆ 6) ความร่วมมือระหว่างประเทศ: วัดกวางเสี้ยวมีความร่วมมือกับประเทศไทยในหลายด้าน เช่น การแลกเปลี่ยนพระสงฆ์และการจัดกิจกรรมทางศาสนา ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางมีความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในต่างประเทศ เช่น การแลกเปลี่ยนนักศึกษาและการทำวิจัยร่วมกัน 7) ผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาล: วัดกวางเสี้ยวได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลในด้านการควบคุมเนื้อหาการสอนและการเผยแผ่ศาสนา ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางได้รับผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาลในด้านการสนับสนุนงบประมาณและการกำหนดมาตรฐานการศึกษา 8) ผลกระทบจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรม: วัดกวางเสี้ยวได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนในการตีความพระพุทธศาสนาและการจัดกิจกรรมทางศาสนา ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางได้รับอิทธิพลจากสังคมจีนในการกำหนดทิศทางการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร 9) ปัจจัยอื่นๆ: เทคโนโลยีมีผลต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน โดยวัดกวางเสี้ยวเริ่มนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเผยแผ่ศาสนาและการจัดการศึกษา ในขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้

งานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จในการตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อ โดยศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน พบว่ามี 4 ปัจจัยหลักได้แก่ ปัจจัยด้านสถาบันและหลักสูตร ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านนโยบายและบริบททางสังคม และปัจจัยด้านเทคโนโลยีและปัจจัยส่วนบุคคล นอกจากนี้ ยังได้วิเคราะห์บทบาทของวัดกวางเสี้ยวในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศจีน และเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาในวัดกวางเสี้ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทาง พบว่ามีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น บทบาทและรูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน สภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ บทบาทของอาจารย์ ความร่วมมือระหว่างประเทศ ผลกระทบจากนโยบายของรัฐบาล ผลกระทบจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยอื่นๆ

อภิปรายผลการวิจัย

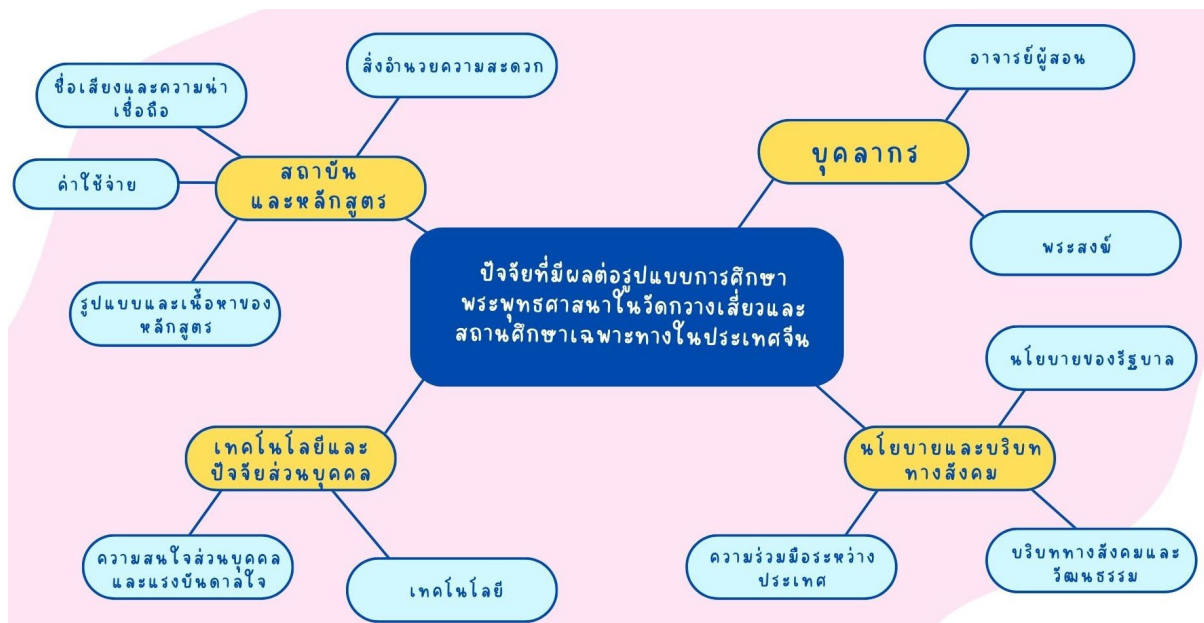
การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน วิเคราะห์บทบาทของวัดกวางเสี้ยวในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทของประเทศจีน และเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางเสี้ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน ผลการวิจัยพบว่ามี 4 ปัจจัยหลักที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทดังกล่าว ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสถาบันและหลักสูตร 2) ปัจจัยด้านบุคลากร 3) ปัจจัยด้านนโยบายและบริบททางสังคม 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยี และปัจจัยส่วนบุคคล วัดกวางเสี้ยวมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศจีนในด้านต่างๆ เช่น เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เมื่อเปรียบเทียบรูปแบบการจัดการศึกษา

พระพุทธศาสนาในวัดกวางเกี่ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน พบว่า มีความแตกต่างกันในหลายด้าน เช่น บทบาทและรูปแบบการจัดการศึกษา หลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอน วิธีการเรียนการสอน และสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Farahiza Zaihan Azizan (2010) ที่พบว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานในสถาบันอุดมศึกษาในมาเลเซีย พบว่า การเรียนรู้แบบผสมผสานที่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่หลากหลายให้ประสิทธิผลทางการเรียนรู้ที่มากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wan Fatimah Bt Wan Ahmad, Afza Bt Shafie and Josefina Barnachea Janier (2008) ที่พบว่า การรับรู้ของนักเรียนต่อการเรียนรู้แบบผสมผสานในการสอนและการเรียนรู้คณิตศาสตร์: การประยุกต์ใช้การบูรณาการคือ บทบาทของการเรียนรู้แบบผสมผสานในการสนับสนุนการสอนและการเรียนรู้ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่านักเรียนมีการรับรู้ในเชิงบวกเมื่อใช้แนวทางการเรียนรู้แบบผสมผสาน สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภลักษณ์ เศษระพานิช (2550) ที่พบว่า การพัฒนาระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ผลการศึกษาที่มุ่งเน้นถึงความเป็นเลิศในการบริหารสถานศึกษาจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่มีการมุ่งเน้นนักเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระวัชร เทวสิรินาโค และคณะ (2563) ที่พบว่า รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มีทักษะกระบวนการในการศึกษาประกอบด้วยแรงขับเคลื่อน 4 ประการ ได้แก่ 1) ระหว่างผู้สอน/ผู้เรียน 2) ผู้เรียน/ผู้เรียน 3) ผู้เรียน/สิ่งแวดล้อม และ 4) ผู้สอน/สิ่งแวดล้อม ซึ่ง 4 ประการนี้ทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีในการเรียนรู้ส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนรู้ที่ดี

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยในครั้งนี้ คือ ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกวางและสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศจีน 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านสถาบันและหลักสูตร รูปแบบและเนื้อหาของหลักสูตรที่มีความแตกต่างกัน หลักสูตรแบบดั้งเดิมที่เน้นการปฏิบัติธรรมและการศึกษาคัมภีร์ ขณะที่สถานศึกษาเฉพาะทางมีหลักสูตรที่หลากหลายและทันสมัยกว่า เช่น การศึกษาพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมสมัยใหม่ หรือการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของสถาบัน สิ่งอำนวยความสะดวก และค่าใช้จ่ายในการศึกษาก็เป็นปัจจัยที่ผู้เรียนพิจารณาในการเลือกสถานศึกษา 2) ปัจจัยด้านบุคลากร คุณวุฒิ วิทยุฒิ ประสบการณ์ และชื่อเสียงของอาจารย์ผู้สอน ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาพระพุทธศาสนา ผู้เรียนบางส่วนให้ความสำคัญกับอาจารย์ที่มีชื่อเสียงและมีความรู้ความสามารถ ขณะที่บางส่วนให้ความสำคัญกับการได้เรียนรู้จากพระสงฆ์ที่มีประสบการณ์ 3) ปัจจัยด้านนโยบายและบริบททางสังคม นโยบายของรัฐบาลจีนมีผลต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในหลายด้าน เช่น การควบคุมเนื้อหาการสอน การสนับสนุนงบประมาณ และการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติและระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของจีนที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาและเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติมากขึ้น รวมถึงค่านิยมในการเคารพครูบาอาจารย์ การทำบุญ และการปฏิบัติธรรม ก็ส่งผลดีต่อการศึกษาพระพุทธศาสนา 4) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและปัจจัยส่วนบุคคล เทคโนโลยี โดยเฉพาะสื่อออนไลน์ ช่วยให้เข้าถึงข้อมูลและการเรียนรู้พระพุทธศาสนาได้ง่ายขึ้น และช่วยในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในวงกว้าง นอกจากนี้ ความสนใจส่วนบุคคลและแรงบันดาลใจก็มีผลต่อการเลือกศึกษาพระพุทธศาสนา โดยสรุปดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 สถาบันการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยสามารถนำแนวคิดนี้ไปพัฒนาหลักสูตรให้มีความหลากหลายและทันสมัยมากขึ้น เช่น การนำเสนอหลักสูตรที่เชื่อมโยงพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์แขนงอื่นๆ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นการอภิปรายและการวิเคราะห์ หรือการใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้
 - 1.2 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยและจีนสามารถขยายความร่วมมือในด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาให้มากขึ้น เช่น การจัดโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและอาจารย์ การจัดสัมมนาทางวิชาการร่วมกัน หรือการทำวิจัยร่วมกัน
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป
 - 2.1 ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบรูปแบบการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกว้างเลี้ยวกับสถานศึกษาเฉพาะทางในประเทศอื่นๆ เพื่อให้เห็นภาพรวมของการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับโลก
 - 2.2 ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายของรัฐบาลจีนต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกว้างเลี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทาง
 - 2.3 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษาพระพุทธศาสนาในวัดกว้างเลี้ยวและสถานศึกษาเฉพาะทาง

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2545). พระพุทธศาสนาในจีน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระวัชร เทวสิรินาโค, พระครูพรหมเขตคณารักษ์ และจรรยาพร เหมรังสี. (2563). รูปแบบการจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 4(2), 1–11.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). การศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- ศุภลักษณ์ เศษะพานิช. (2550). การพัฒนาระบบการบริหารที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Azizan, F. Z. (2010). Blended learning in higher education institution in Malaysia. In Proceedings of regional conference on knowledge integration in ICT.
- Goossaert, V. and Palmer, D. A. (2011). The religious question in modern China. Chicago: University of Chicago Press.
- Harvey, P. (2013). An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jones, C. B. (2016). Buddhism in China: A historical overview. Honolulu: University of Hawai'i Press.
- Nedostup, R. (2020). Superstitious regimes: Religion and the politics of Chinese modernity. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Asia Center.
- Wan Fatimah Bt Wan Ahmad, Afza Bt Shafie and Josefina Barnachea Janier. (2008). Students Perceptions Towards Blended Learning in Teaching and Learning Mathematics: Application of Integration. Petronas University of Technology, Malaysia.
- Wei, X. (2018). Buddhist revival in post-Mao China. Oxford: Oxford University Press.

**ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์**
**PROJECT-BASED INSTRUCTIONAL PACKAGE FOR PHRAPARIYATTIDHAMMA
SCHOOL STUDENTS DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION,
WAT SAI NUEA WITTHAYA NAKHONSAWAN PROVINCE**

¹พระครูศรีสุธรรมนิวิฐ (ธานี สุขแจ่ม) Phrakhrusrisuthamniwit (Thanee Sukjam)
²สมชัย ศรีนอก Somchai Srinok ³พระวิเทศพรหมคุณ PhraWidesbrommakun
^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: sutamniwit@hotmail.com

Article Received: March 14, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 30, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน 2) เพื่อพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม และ 3) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน 33 รูป/คน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบพัฒนา จากแบบการสำรวจ และวิจัยเชิงคุณภาพ ร่วมกับการสัมภาษณ์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 2) แบบสัมภาษณ์ 3) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน โดยใช้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 6 ชุด และ 4) แบบประเมินคุณภาพชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน 5) แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิตาค่าเฉลี่ยร้อยละ ค่าเฉลี่ยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสถิติทดสอบ (T-test)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน จากปัญหาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของสามเณรนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า โดยภาพรวมในด้านจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง 2) ผลการพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน พบว่าชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน จำนวน 6 ชุด มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการ ขั้นที่ 3 วางแผนและวิเคราะห์โครงการ ขั้นที่ 4 ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน ขั้นที่ 6 สรุปผล รายงานผล และเสนอผลงาน โดยมีประสิทธิภาพเท่ากับ E181.94/E284.97 ซึ่งเป็นไปเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ และ 3) ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่าหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเรียนทั้ง 5 ชุดการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา, วัด

Abstract

This research aimed to 1) study and analyze the development of project-based teaching packages, 2) develop project-based teaching kits for Phra Pariyattidhamma School, and 3) evaluate academic achievement before and after learning with project-based teaching and learning activity packages. The target group used in the research was 33 Mathayom 6 students of Phra Pariyattidhamma School, General Education Department, Wat Sai Nuea Witthaya, Nakhon Sawan Province. This research was a development research from survey and qualitative research with interviews. The research instruments used were 1) a questionnaire on the opinions of learning management of Mathayom 6 students of Phra Pariyattidhamma school, General Education Department, Wat Sai Nuea Witthaya, Nakhon Sawan Province, 2) an interview form, 3) a project-based teaching packages using 6 sets of social studies, religion, and culture learning subjects, 4) a quality assessment form for project-based teaching kits, and 5) an assessment form for academic achievement before and after learning. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and T-test.

The research results found that 1) The results of the study analyzed the development of project-based learning activity packages from the problem of learning management in the social studies, religion, and culture of novice students in Mathayom 6 at the Phra Pariyattidhamma School, General Education Department, Wat Sai Nuea Witthaya, Nakhon Sawan Province found that the overall learning management was at a moderate level. 2) The results of the development of project-based teaching packages found that 6 sets of project-based teaching packages had 6 steps of learning management as follows: Step 1: Defining the problem, Step 2: Defining the project objectives, Step 3: Planning and analyzing the project, Step 4: Implement and solving the problem, Step 5: Evaluating during the work, Step 6: Summarizing, reporting, and presenting the results. The efficiency was equal to E181.94/E284.97, which was in line with the set criteria of 80/80, and 3) The results of the evaluation of learning achievement before and after learning with the project-based learning activity packages at the Phra Pariyattidhamma School, General Education Department, Wat Sai Nuea Witthaya, Nakhon Sawan Province. It was found that after studying, the average score was significantly higher than after studying all 5 learning packages at a statistical significance level of .05.

Keywords: Project-Based Instructional Packages, Department of General Education of Phrapariyattidhamma School, Temples

บทนำ

เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ในหมวด 4 มาตรา 22 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและตามศักยภาพ และมาตรา 24 ระบุว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันคนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 คือ วิสัยทัศน์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 มุ่งให้คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของ โลกศตวรรษที่ 21” โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา 4 ประการ คือ 1) เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการ จัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะ ทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ 3) เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคม แห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และความเหลื่อมล้ำภายในประเทศลดลง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

โดยศตวรรษที่ 21 มีเป้าหมายด้านผู้เรียน (Learner Aspirations) โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (3Rs 8Cs) คุณลักษณะต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ 2560)

3 Rs ได้แก่ การอ่านออก (Reading) การเขียนได้ (Writing) และการคิดเลขเป็น (Arithmetics) 8 Cs ได้แก่ ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity and Innovation) ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์ (Cross – cultural Understanding) ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ (Collaboration, Teamwork and Leadership) ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศ และการรู้เท่าทันสื่อ (Communications, Information and Media Literacy) ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Computing and ICT Literacy) ทักษะอาชีพ และ ทักษะ การเรียนรู้ (Career and Learning Skills) และความมีเมตตา กรุณา มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม (Compassion)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่าการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียน เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติจริง (active learning) จะช่วยให้ผู้เรียนนำตนเองและฝึกฝนทักษะของตนเองการเรียนรู้จึงมีความหมาย

เชื่อมโยงกับบริบทภายนอกที่เป็นปัจจุบันและอนาคตช่วยเพิ่มพูนทักษะซึ่งเป็นฐานของทักษะอื่นๆ ขยายประสบการณ์และพัฒนาความเข้าใจสิ่งที่ทำให้ลุ่มลึกขึ้น วิธีการสอนที่ครูสอนไม่ได้ นักเรียนต้องเรียนเอง หรือพูดใหม่ว่าครูต้องไม่สอน แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ให้นักเรียน เรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ แล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเอง ต้องเรียนเป็นทีม ไม่ใช่เรียนจากครูสอนในชั้นเรียนการเรียนแบบ PBL ที่ครูเก่งด้านการชวนทบทวนไตร่ตรอง (reflection หรือ AAR) บทเรียน การตั้งคำถามของครูที่ให้นักเรียนคิดหาคำตอบ ที่มีได้หลายคำตอบจะทำให้เกิดทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการเพิ่มพูนขึ้นเรื่อยๆ การเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Project Based Learning) จะช่วยให้นักเรียนเรียนรู้หรือเข้าใจทฤษฎี หรือหลักการต่างๆ ในสาระวิชาผ่านการปฏิบัติการสัมผัสด้วยตนเอง ไม่ใช่ผ่านการท่องจำซึ่งจะช่วยให้เข้าใจทฤษฎีในมิติที่ลึกและ เชื่อมโยงยิ่งขึ้น และเห็นคุณค่าของวิชาความรู้ในบริบทของชีวิตจริง ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุกและมีชีวิตชีวา การเรียนโดยโครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning) สามารถพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพทั้งทางด้านการส่งเสริมทักษะและกระบวนการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ เจตคติทางวิทยาศาสตร์ และยังทำให้นักเรียนได้รับความรู้ทั้งนี้ เพราะในกระบวนการดำเนินกิจกรรมผู้เรียนจะมีบทบาทสำคัญในการเลือกปัญหาที่จะศึกษากำหนดแนวทางและวิธีการในการดำเนินการทดลอง ลงมือทดลอง สรุปผลการทดลอง เขียนรายงานการศึกษา และนำเสนอผลการศึกษาก่อนหน้า โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา ซึ่งวิธีการหา ความรู้ และวิธีการสอนแบบโครงงานครูต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเองต้องเรียนเป็นทีมจะช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (Learning and Innovation Skills) ซึ่งเป็นหนึ่งในทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Sunsanee Chanteerarat, 2565)

การจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการหรือโครงงานเป็นฐาน (Project Based Learning) เป็นแนวทางเลือกหนึ่งที่นักการศึกษาหลายท่านยอมรับว่าจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ครูผู้สอนทุกระดับการศึกษาทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ควรนำไปใช้เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความสามารถของผู้เรียน โดยการค้นหาความรู้ด้วยตนเองด้วยการทำโครงการโดยการเรียนการสอนแบบโครงงานเป็นการปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิด โดยเริ่มต้นที่ปัญหา และใช้กระบวนการทำโครงงานมาสร้างความรู้หรือแก้ปัญหาขึ้น โดยได้ผลงานที่ผ่านการทำงาน เรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เรียน โดยมีขั้นตอนโดยเริ่มต้นจากการกำหนดหัวข้อโครงงานหรือโครงการ การวางแผนทำโครงงานหรือโครงการ การศึกษาค้นคว้าข้อมูล การลงมือปฏิบัติทำโครงงานหรือโครงการ สรุปผลงาน และนำเสนอโครงงานหรือโครงการตามลำดับ (ศิริพล แสนบุญส่ง, 2559)

ในปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยาได้เปิดการเรียนการสอนสามแผนกคือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญ ทำให้เวลาการจัดการเรียนการสอน และหน่วยกิตมากกว่าโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ทำให้ครูผู้สอนไม่เพียงพอต่อการสอนในรายวิชาต่างๆ วิธีจัดการเรียนการสอนจึงแบบครูเป็นศูนย์กลาง เน้นการบรรยายประกอบสื่อหน้าชั้นเรียน เช่น สื่อจาก Power Point สื่อจากหนังสือเรียน สื่อจากหนังสือนอกเวลาเรียน เป็นต้น จึงทำให้นักเรียนได้รับความรู้ด้านเดียว ยังขาดทักษะการลงมือปฏิบัติ และทดลองจริง ตามทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ทำให้นักเรียนขาดสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน เช่น 1) ความสามารถในการสื่อสาร

2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการแก้ปัญหา 4) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และ 5) ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี

จากเหตุผลที่กล่าวมา ผู้วิจัยตระหนักในความสำคัญของการจัดการเรียนรู้โดยเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อให้สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการและผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงการเป็นฐาน (Project Search Based Learning) เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ และนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ให้มีประสิทธิภาพตาม 80/80
3. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบพัฒนา (Research and Development) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ สังกัดสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 33 รูป/คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย ในครั้งนี้ได้แก่ 1) แบบสอบถามความคิดเห็นการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา 3) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน โดยใช้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จำนวน 5 ชุดได้แก่ (1) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย (2) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศพม่า (3) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศลาว (4) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา (5) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม 4) แบบประเมินคุณภาพชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ 5) แบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน 50 ข้อ

3. การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยในครั้งนี้โดยใช้สูตรสถิติ ค่าเฉลี่ยร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบ T-test Dependent และวิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อหนังสือ

อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การเผยแพร่พระพุทธศาสนาในอาเซียน โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ จากปัญหาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา ของสามเณรนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์พบว่า โดยภาพรวมในด้านจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา ผู้วิจัยสรุปปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนในหลายวิชาสังคมศึกษา คือเนื้อหาของกลุ่มสาระสังคมศึกษามีรายวิชามาก และบุคลากรของทางโรงเรียนมีจำนวนจำกัด รูปแบบการสอนของครูผู้สอนส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการบรรยาย นักเรียนบางรูปอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้จึงทำให้ไม่สามารถคิดวิเคราะห์และแยกแยะได้ บทพร่องทางการเรียนรู้มีความสามารถทางการเรียนรู้ตั้งแต่ระดับต่ำมากไปจนถึงระดับสูงมาก และครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมยังขาดความชำนาญ เพราะมีอายุมาก ขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ควรมีการจัดทำรูปแบบการสอนที่สมัย และต้องสร้างคู่มือประกอบการใช้และกำหนดขั้นให้ชัดเจนโดยจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยาในครั้งนี้ ได้กำหนดหัวข้อ 2 ด้าน คือ 1) ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน

ด้านที่ 1 ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนผู้วิจัยสรุปปัญหา ปัญหา/อุปสรรคด้านรูปแบบการจัดการเรียนการสอน คือหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม มีจำนวนเนื้อหาและความกว้างของเนื้อหาโดยรวมทั้งมีความซ้ำซ้อน และตัวชี้วัดจำนวนมาก ยุ่งยากในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนมีจำนวนจำกัด จึงทำให้ครูไม่ได้จัดทำแผนการเรียนรู้ด้วยตัวเอง อาศัยแผนการสอนสำเร็จ เพราะง่ายต่อการนำไปใช้ จึงทำให้การวางรูปแบบการสอนไม่ตรงกับบริบทกับนักเรียน โดยใช้รูปแบบการสอนแบบบรรยายเป็นหลัก ส่งผลให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียน จึงทำให้ไม่รู้สึกสนุกกับการเรียน

โดยมีข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือควรมีการพัฒนาครูผู้สอนโดยการอบรมพัฒนาครูและติดตามที่เป็นผลจริง สร้างแรงจูงใจให้ครูผู้สอน จัดทำแผนการสอนด้วยตนเองเพื่อความชำนาญ และเพิ่มประสิทธิภาพของแผนการสอน พร้อมศึกษาและหารูปแบบในการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทนักเรียนในโรงเรียนปริยัติธรรม หรือสร้างชุดการสอนเพื่อเป็นรูปแบบและควรมีคู่มือประกอบการเรียนรู้

ด้านที่ 2 ด้านการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านการใช้ นวัตกรรมสื่อการสอนผู้วิจัยสรุปปัญหา ปัญหา/อุปสรรคด้านด้านการใช้นวัตกรรมสื่อการสอน คือการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับนักเรียน โดยทำให้บางครั้งสื่อที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจไม่ตรงตามเนื้อหาที่เปลี่ยนแปลงไปหรือความต้องการของครูและนักเรียน ครูผู้สอนไม่นำนวัตกรรมของสื่อการสอนมาใช้สอนให้หลากหลาย เช่น สื่อประเภทวัสดุ สื่อประเภทอุปกรณ์ สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ และสื่อประเภทคอมพิวเตอร์ขาดความรู้

ความเข้าใจ ในการใช้สื่อ และเกิดจากปัญหาด้านบุคลากรเองหรือตัวผู้สอนเองไม่เข้าใจในการใช้สื่อ นวัตกรรม วัสดุอุปกรณ์ในการที่จะใช้สอนไม่พร้อมต่อการใช้สื่อ เป็นต้น

โดยมีข้อเสนอแนะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้านการใช้นวัตกรรมสื่อการสอนควรมีการพัฒนาครูผู้สอน ในการผลิตสื่อ นวัตกรรมด้วยตนเองเพื่อให้เข้าใจในองค์ประกอบของสื่อ นวัตกรรม และสร้างนวัตกรรมให้ เหมาะสมกับการเรียนรู้โดยมีความยืดหยุ่นปรับได้ตามความต้องการของรูปแบบการสอนโครงการเป็นฐาน ไม่ ยึดติดกับรูปแบบเดิมๆ มากจนเกินไป โดยอาจต้องมีการจัดเตรียมทรัพยากรที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองการ เรียนรู้ที่หลากหลาย

2. ผลการพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ ใช้โครงการเป็นฐาน จำนวน 5 ชุดได้แก่ 1) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่องการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาในประเทศไทย, 2) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน ประเทศพม่า, 3) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศลาว, 4) ชุด การสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา, 5) ชุดการสอนแบบใช้ โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม โดยผลการประเมินคุณภาพ ชุดการ สอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัด นครสวรรค์ โดยภาพรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด และผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของชุดการสอนแบบใช้ โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E_1 81.94/E_2 84.97$ เป็นตามเกณฑ์ประสิทธิภาพที่ผู้วิจัยตั้งวัตถุประสงค์การวิจัยไว้

3. ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้ โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเรียนทั้ง 5 ชุดการเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยที่มีประเด็นการอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์พบว่า ปัญหาการจัดการ เรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา ของบุคลากรทางการศึกษาและสามเณรนักเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา วัดไทรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์พบว่า โดยภาพรวมในด้านจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จากกระทรวงศึกษาธิการ (2551) เพื่อนำมาพัฒนาชุดการสอนแบบใช้ โครงการเป็นฐานพร้อมกับศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุดการเรียนรู้โดยศึกษาความหมายของการ พัฒนาชุดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดไทร เหนือวิทยา จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึงปัญหาของการได้การขาดแคลนครู ครูในกลุ่มสาระ การเรียนรู้สังคมศึกษามีจำนวนจำกัด ซึ่งตรงกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2539) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุด การเรียนรู้ไว้ว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดเนื้อหาและประสบการณ์ ซึ่งผู้สอนไม่

สามารถถ่ายทอดได้ด้วยการบรรยาย และเป็นการสร้างความพร้อมและความมั่นใจให้แก่ผู้สอน สามารถนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้มาแก้ไขปัญหาด้านประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การขาดแคลนครู และการขาดแคลนสื่อการสอน เป็นต้น ซึ่งจะเป็นการช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสประสบความสำเร็จได้ ผู้วิจัยจึงมุ่งในการศึกษาหลักการพัฒนาชุดการสอนโครงการเป็นฐานโดยเน้นให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากชุดการสอนโครงการเป็นฐานซึ่งมีความสอดคล้องกับบุญชม ศรีสะอาด (2560) กล่าวว่า ชุดการสอนนั้นต้องประกอบด้วย 1) คู่มือครู 2) บัตรคำสั่งหรือใบงาน เป็นลักษณะบัตรคำที่กำหนดให้ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมอะไรบ้าง ซึ่งประกอบไปด้วย (1) คำอธิบายในเรื่องที่จะศึกษา (2) คำสั่งสำหรับผู้เรียนในการดำเนินกิจกรรม และได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดการสอนโครงการเป็นฐาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับการวิจัยของกัญญภัทร แสงแป้น (2562) ได้ทำการวิจัยในเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อ เสริมสร้างทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาครู” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงาน ภาษาอังกฤษร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาครูให้มีคุณภาพตามเกณฑ์ 70/70 และเพื่อประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานภาษาอังกฤษร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะ การพูดเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาครูโดยเปรียบเทียบทักษะการพูดภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของนักศึกษาครู ก่อนและหลัง การสอนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วย ศึกษาพัฒนาการของทักษะการปฏิบัติ โครงงานภาษาอังกฤษหลังการใช้รูปแบบ การจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา และคอมพิวเตอร์ คณะศึกษาศาสตร์โดยการเลือก แบบเจาะจง จำนวน 19 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบทดสอบวัด แบบสอบถามความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่แบบไม่อิสระ โดยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานภาษาอังกฤษร่วมกับสื่อสังคมเพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาครูมีชื่อว่า “ESCAPE Model” มีองค์ประกอบ 5 ประการคือ หลักการ เนื้อหา กิจกรรม บทบาทผู้เรียน บทบาทผู้สอน และการจัดการเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม (Exploring the ideas: E) 2) ขั้นวางแผนการจัดทำโครงงาน (Starting plan for the project: S) 3) ขั้นเขียนเค้าโครงของโครงงาน (Creating an outline: C) 4) ขั้นลงมือปฏิบัติโครงงาน (Analyzing information to do the project: A) 5) ขั้นเสนอและแสดงโครงงาน (Presenting the project: P) 6) ขั้นประเมินผลโครงงาน (Evaluating the project: E) จากการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไพรเหนือวิทยา ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ ผู้วิจัยจึงนำปัญหามาวิเคราะห์และมุ่งพัฒนาชุดการสอนโครงการเป็นฐานให้มีกระบวนการ 6 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการ ขั้นที่ 3 วางแผนและวิเคราะห์โครงการ ขั้นที่ 4 ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน และขั้นที่ 6 สรุปผล รายงานผล และเสนอผลงาน

2. ผลการพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไพรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า การพัฒนาชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานโดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจำนวน 6 ชุด ซึ่งประกอบไปด้วย 1) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย (1) สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย (2) สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2, 3) ชุดการ

สอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศพม่าสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3, 4) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศลาวสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชาสำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5, 6) ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนามนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยรูปแบบของชุดการเรียนรู้โครงการเป็นฐานมีลักษณะขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการ ขั้นที่ 3 วางแผนและวิเคราะห์โครงการ ขั้นที่ 4 ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา ขั้นที่ 5 ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน ขั้นที่ 6 สรุปผล รายงานผล และเสนอผลงาน โดยมีความสอดคล้องกับกัญญาภัทร แสงแป้น (2562) ได้ทำการวิจัยในเรื่องการพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์เพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาครูโดยมีการจัดการเรียนรู้กระบวนการจัดการเรียนรู้มี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมความพร้อม 2)ขั้นวางแผนการจัดทำโครงงาน 3) ขั้นเขียนเค้าโครงของโครงงาน 4) ขั้นลงมือปฏิบัติโครงงาน 5) ขั้นเสนอและแสดงโครงงาน 6) ขั้นประเมินผลโครงงาน สอดคล้องกับการวิจัยของอรุณ นรพงษ์ และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยในเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสวนแตง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีลักษณะรูปแบบกิจกรรมเรียนรู้ตามขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ ยังมีความสอดคล้องกับไชโย อ่อนสกุล และคณะ (2566) ได้จัดทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง การพัฒนาชุดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน เรื่อง อำนาจอธิปไตย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนตะพานหิน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร ได้สร้างเป็นชุดกิจกรรมการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน โดยมีขั้นตอนในการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ศึกษาคำแนะนำในการใช้ชุดการเรียนรู้ 2) ศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้จุดประสงค์การเรียนรู้ คุณลักษณะอันพึงประสงค์สมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียน 3) ทำแบบทดสอบก่อนเรียน 4) ปฏิบัติตามชุดการเรียนรู้ 5) ทำแบบทดสอบหลังเรียน 6) นักเรียนได้คะแนนคุณภาพดีมากถือว่าผ่านเกณฑ์ 7) ผ่านการทำการชุดการเรียนรู้ และมีความสอดคล้องกับอชิรวิทย์ อานนท์ชัยคุณ และคณะ (2566) ได้จัดทำการศึกษาวิจัยในเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง นโยบายการเงินการคลังกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนตะพานหิน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร โดยรูปของชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD มีลักษณะ ขั้นที่ 1 การเสนอบทเรียนต่อทั้งชั้น (class presentation) ขั้นที่ 2 การเรียนกลุ่มย่อย (team study) ขั้นที่ 3 การทดสอบย่อย (test) ขั้นที่ 4 คะแนนความก้าวหน้าของสมาชิกแต่ละคน (Individual improvement scores), ขั้นที่ 5 กลุ่มที่ได้รับการยกย่องหรือยอมรับ (team recognition) โดยชุดการเรียนรู้โครงการเป็นฐานมีคุณภาพ โดยภาพรวม มีความเหมาะสมมากที่สุด และมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยตั้งไว้ มีประสิทธิภาพ 80/80 โดยชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดไพรเหนือวิทยา มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E_1 81.94/E_2 84.97$ เมื่อพิจารณาตามชุดการสอนแบบใช้โครงการโดยชุดที่ 1 ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่องการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E_1 80.38/E_2 86.06$, ชุดที่ 2 ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศพม่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E_1 81.14/E_2 82.42$, ชุดที่ 3 ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศลาว มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E_1 80.76/E_2 85.76$, ชุดที่ 4 ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E_1 83.48/E_2 85.15$, ชุดที่ 5 ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน เรื่อง

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยเวียดนาม มีประสิทธิภาพเท่ากับ $E1\ 83.94/E2\ 85.45$ โดยทุกชุดประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 เพราะผู้วิจัยได้เน้นการศึกษารูปแบบการหาประสิทธิภาพมีความสอดคล้องกับชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2539) ได้กล่าวถึงการวิธีการทดสอบและแนวทางการหาประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับอรุณา นรพงษ์ และคณะ (2566) ได้จัดทำการศึกษาวิจัยในเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสวนแตง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งมีผลวิจัยในการหาประสิทธิภาพโดยรวม (E_1/E_2) เท่ากับ $81.94/84.97$ มีความสอดคล้องกับเกณฑ์ 80/80 ที่ผู้วิจัยตั้งไว้

3. ผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน ด้วยชุดการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไพรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ พบว่าหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเรียนทั้ง 5 ชุดการเรียนเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จากกระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้ศึกษารูปแบบในการจัดการเรียนการสอนมีความสอดคล้องกับทิตินา แหมมณี (2553) ได้กล่าวถึงรูปแบบการสอนโดยทั่วไปมีองค์ประกอบรวมที่สำคัญ ซึ่งผู้พัฒนารูปแบบการสอนควรคำนึงถึงต่อไปนี้ 1) หลักการของรูปแบบการสอน เป็นส่วนที่กล่าวถึงความเชื่อและแนวคิดทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน หลักการของรูปแบบการสอนจะเป็นตัวชี้ว่า การกำหนดจุดประสงค์เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนการดำเนินงานในรูปแบบการสอน 2) จุดประสงค์ของรูปแบบการสอน เป็นส่วนที่ระบุถึงความคาดหวังที่ต้องการให้เกิดขึ้นจากการใช้รูปแบบการสอน 3) เนื้อหา เป็นส่วนที่ระบุถึงเนื้อหาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุตามจุดประสงค์ของรูปแบบการสอน 4) กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน เป็นส่วนที่ระบุถึงวิธีการปฏิบัติในขั้นตอนต่างๆ เมื่อนำรูปแบบการสอนไปใช้ดังนั้นชุดการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานนั้นมีรูปแบบที่ชัดเจน สร้างองค์ความรู้และสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ได้ ซึ่งศึกษาจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยการใช้ชุดการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานมีความสอดคล้องกับอชิรวิทย์ อานนท์ชัยคุณ และคณะ (2566) ได้ทำการวิจัยในเรื่องการพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง นโยบายการเงินการคลังกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนตะพานหิน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตรได้ศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD โดยมีผลการวิจัยดังนี้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้การวิจัยครั้งนี้ คือ ชุดการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไพรเหนือวิทยา จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาตามกระบวนการวิจัยและพัฒนาตั้งแต่ต้นจนถึงการวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยเป็นขั้นตอนรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนของชุดการเรียนการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือ
วิทยา จังหวัดนครสวรรค์

จากภาพที่ 1 มีอธิบายดังนี้

ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา วัดไทรเหนือ
วิทยา จังหวัดนครสวรรค์ 6 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา : ให้ผู้เรียนร่วมกันกำหนดปัญหาและอธิบายปัญหาของเรื่องที่เรียนรู้และ
กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจที่จะหาคำตอบในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการจักการ
เรียนรู้ในรูปแบบเปิดประสบการณ์ในการปฏิบัติงานให้แก่ผู้เรียนเหมือนการทำงานในชีวิตจริง เพื่อให้ผู้เรียนที่มี
ประสบการณ์ตรง ได้เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามโดยตามขอบเขตของขั้น
กำหนดปัญหา ดังนี้ 1) ปัญหาในการจัดทำโครงการเกิดจากข้อสงสัยของผู้เรียน 2) ปัญหาในการจัดทำโครงการ
เกิดจากการสังเกตของผู้เรียน 3) ปัญหาในการจัดทำโครงการเกิดจากความสนใจส่วนตัวหรือเพื่อนนักเรียนใน
กลุ่ม 4) ปัญหาในการจัดทำโครงการเกิดจากการที่ครูผู้สอนกระตุ้นด้วยคำถาม 5) ปัญหาในการจัดทำโครงการ
เกิดจากคำบอกเล่าของปัญหาจากรุ่นพี่ที่เรียนผ่านมาแล้ว

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการ : เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ควรมีความ
เฉพาะเจาะจง และสามารถวัดได้ เป็นการบอกขอบเขตของโครงการในงานที่จะทำได้ชัดเจนขึ้น พร้อมกับ
กำหนดหัวข้อในการทำโครงการ โดยตามขอบเขตของขั้นกำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการ ดังนี้
1) กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการในรูปแบบที่สามารถแนะนำทางที่จะหาคำตอบ 2) กำหนดจุดมุ่งหมาย
ในการทำโครงการให้สอดคล้องกับปัญหาให้อยู่ในขอบเขตของข้อเท็จจริง 3) กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำ
โครงการให้เข้าใจง่าย 4) กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการให้สามารถตรวจสอบได้โดยใช้การทดลองการ
สำรวจ หรือการสืบค้น 5) กำหนดจุดมุ่งหมายในการทำโครงการให้มีเหตุผลน่าเชื่อถือ

ขั้นที่ 3 วางแผนและวิเคราะห์โครงการ : เพื่อให้นักเรียนศึกษาเนื้อหาการเรียนรู้และร่วมกันวางแผนการดำเนินโครงการ ทำความเข้าใจปัญหา เชื่อมโยงความรู้เก่า พิจารณาปัญหาว่าควรปรับปรุงและดำเนินการให้สำเร็จอย่างไรโดยตามขอบเขตของขั้นวางแผนและวิเคราะห์โครงการ ดังนี้ 1) การวางแผนโครงการโดยให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์โครงการกระบวนการเตรียมหรือวางแผนในการดำเนินงานโครงการอย่างไรบ้าง 2) วางแผนและวิเคราะห์โครงการว่าโครงการที่นักเรียนตั้งไว้ควรมีแนวทางในการปฏิบัติตามอย่างไร 3) วางแผนการประเมินผลโดยการวิเคราะห์โครงการควรมีแนวทางการประเมินรูปแบบใด 4) ให้นักเรียนมีการเตรียมการวางแผนการพัฒนาต่อยอดในการโครงการครั้งต่อไป

ขั้นที่ 4 ลงมือปฏิบัติและแก้ปัญหา : นักเรียนลงมือปฏิบัติโครงการจากการที่ได้ศึกษาปัญหาวิเคราะห์องค์ความรู้ และนำปัญหาที่พบมาดำเนินการ และทำการทดสอบย่อย ก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการสรุปผลอย่างถูกต้องตามขั้นตอน ดังนี้ 1) นักเรียนเรียนดำเนินการทำโครงร่างโครงการที่นักเรียนมีความสนใจในการทำโครงการโดยกำหนดขอบเขตการเขียนโครงร่างของการจัดทำโครงการไว้ดังนี้ ชื่อโครงการ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินงาน ระยะเวลา การประเมินผลกิจกรรม ผลที่คาดว่าจะได้รับ 2) ครูผู้สอนและนักเรียนที่ไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มที่ทำการทดสอบโครงร่างเป็นผู้ร่วมวิพากษ์เพื่อความชัดเจนของโครงการ

ขั้นที่ 5 ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน : ครูผู้สอนและนักเรียนร่วมกันประเมินผลการดำเนินการโครงการ โดยพิจารณาหลายตัวอย่าง เช่น การสังเกต การวิเคราะห์ ผู้เรียนก็สามารถเปรียบเทียบ แยกแยะ ข้อแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติงานไปสู่กระบวนการที่สำเร็จได้โดยตามขอบเขตของขั้นประเมินผลระหว่างปฏิบัติงาน ดังนี้ 1) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานโดยให้ครูและเพื่อนร่วมห้องประเมินจากการตั้งประเด็นคำถาม 2) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานโดยให้ครูและเพื่อนร่วมห้องประเมินการตั้งสมมติฐาน 3) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานโดยให้ครูและเพื่อนร่วมห้องประเมินการสืบค้นความรู้ของสมาชิกในกลุ่ม 4) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานโดยให้ครูและเพื่อนร่วมห้องประเมินการสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการทำโครงการ 5) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานโดยให้ครูและเพื่อนร่วมห้องประเมินการมีจิตสาธารณะของนักเรียน 6) ประเมินผลระหว่างปฏิบัติงานโดยให้ครูและเพื่อนร่วมห้องประเมินการนำเสนอผลงานของนักเรียน

ขั้นที่ 6 สรุปผล รายงานผล และเสนอผลงาน : การนำข้อมูลที่เกิดจากองค์ความรู้จากการทำโครงการด้วยชุดการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน มาวิเคราะห์สรุปผลและนำเสนอให้กับเพื่อนร่วมชั้นได้ร่วมกันพิจารณาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สะท้อนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันจากกลุ่มอื่น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูสามารถนำกระบวนการของชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐานไปจัดการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน และส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ขึ้น ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนได้

1.2 ชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมที่ศึกษาด้วยตนเองหรือศึกษาเป็นกลุ่มได้ โดยมีการจัดทำรูปแบบขั้นตอน แทรกภาพ วิดีทัศน์ ทำให้นักเรียนเข้าใจง่ายและสามารถนำกลับมาอ่านทบทวนได้อีกครั้ง ทำให้การจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการออกแบบชุดการสอนแบบใช้โครงการเป็นฐาน ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมที่จะช่วยพัฒนาสมรรถนะหรือทักษะด้านอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

2.2 ควรศึกษารูปแบบในการจัดการเรียนการสอนโดยสร้างให้เป็นนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อมาปรับใช้การจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในลักษณะอื่นๆ เช่น การเรียนแบบบูรณาการ การเรียนโดยใช้เทคโนโลยีเป็นฐานการเรียนรู้ในบริบทของโรงเรียนนั้นๆ เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมของผู้เรียนในทุกระดับชั้น หรือชั้นที่สูงขึ้น หรือในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยในรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้นวัตกรรมการสอน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในระดับชั้นเรียนอื่นๆ หรือประยุกต์ใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นๆ ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมจนถึง (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัญญาภัทร แสงแป้น. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเสริมสร้างทักษะการพูดเพื่อการสื่อสาร สำหรับนักศึกษาครู. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2539). การทดสอบประสิทธิภาพของชุดการสอน ในเอกสารการสอนชุดวิชาสื่อการสอนระดับประถมศึกษา หน่วยที่ 8-15. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไชโย อ่อนสกุล และคณะ. (2566). การพัฒนาชุดการเรียนรู้รูปแบบห้องเรียนกลับด้าน เรื่อง อำนาจอธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนตะพานหิน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร. วารสารวิจัยและวิชาการบรรณพัฒน์, 1(3), 1-18.
- ทิตนา แคมมณี. (2553). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ศิริพล แสนบุญส่ง. (2559). การเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน (Project-based Learning). แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/614532> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2567.
- อชิรวิทย์ อานนท์ชัยคุณ และคณะ. (2566). การพัฒนาชุดการเรียนรู้แบบกลุ่มร่วมมือเทคนิค STAD เรื่องนโยบายการเงินการคลังกับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

- โรงเรียนตะพานหิน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร. วารสารวิจัยและวิชาการบรรณพัฒน์, 1(3), 1-18.
- อรญา นรพงษ์ และคณะ. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง พลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสวนแตง อำเภอเมือง จังหวัดพิจิตร. วารสารวิจัยและวิชาการบรรณพัฒน์, 1(2), 1-15.
- Sunsanee Chanteerarat. (2565). การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ACTIVE LEARNING โดยใช้รูปแบบการสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน. แหล่งที่มา <https://new.inskru.com/idea/-N68uCwOEKKxo8nHMHxW/> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2567.

**การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น
สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล**

**INTEGRATING THE FOUR BASES OF SUCCESS INTO STUDENT DEVELOPMENT
WITH FIVE STEPS FOR WORLD CLASS STANDARD SCHOOLS**

เนลวัฒน์ กิ่งสุวรรณพงษ์ Nelawat Kingsuwannapong
โรงเรียนโคกสำโรงวิทยา Khoksamrong Wittaya School, Thailand
Corresponding Author Email: Nelawat@hotmail.com

Article Received: February 16, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล เนื่องจากว่า การจัดการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนมีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและสามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ โดยเน้นการพัฒนาทักษะด้านการปรับตัว การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงถูกขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนา ยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ให้ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถทัดเทียมกับผู้เรียนนานาชาติ ประเทศ โดยการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลสามารถทำได้โดยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย การตั้งคำถาม/สมมติฐาน การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ การสร้างองค์ความรู้ การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ การบริการสังคมและจิตสาธารณะ การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น, โรงเรียนมาตรฐานสากล, อิทธิบาท 4

Abstract

This article aimed to present the integrating the four bases of success (Iddhipāda) into student development with five steps for world class standard schools. This was because education management in the 21st century was about preparing learners to have the skills necessary for living and being able to compete on the world stage, emphasizing the development of adaptability skills, lifelong learning, and living together happily. The International Standard School Project was therefore driven to develop and elevate the quality of education management to international standards, so that learners had the potential and abilities equal to learners from other countries. The development of learners to international standards could be done by organizing learning according to 5 steps, which was consisted of asking questions/hypotheses, searching for knowledge and information, creating knowledge, communicating and presenting effectively, and providing social and public service. Integrating

the 4 principles of success (Iddhipāda), which was consisted of desire, diligence, mind, and investigation, into the development of learners with 5 steps would help promoting the development of learners as a whole and sustainable.

Keywords: Five Steps for Student Development, World Class Standard Schools, The Four Bases of Success

บทนำ

“ฉลาดรู้ ฉลาดคิด ฉลาดทำ” คือ เป้าหมายสำคัญของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการศึกษาธิการ พลตำรวจเอก เพิ่มพูน ชิดชอบ ที่ต้องการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรให้มีความสามารถ ฉลาดรู้ คือ รู้ในสิ่งที่ควรจะมี รู้ แสวงหาความรู้ในสิ่งที่ยังไม่มีรู้ (Smart Learning) ฉลาดคิด คือ รู้แล้วต้องคิดเป็น คิดเป็นเหตุและเป็นผล (Smart Thinking) ฉลาดทำ (Smart Doing) คือ ทำในสิ่งที่ควรทำ เป็นประโยชน์ (ศธ. 360 องศา, 2568) เนื่องจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาการ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เศรษฐกิจการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ การเข้าถึงสินค้าและบริการที่หลากหลาย เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและความรู้ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมถึงเกิดการแข่งขันและการแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยกระตุ้นการพัฒนาเทคโนโลยี ทำให้แต่ละประเทศต้องร่วมมือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน การดำรงชีวิตของคนในแต่ละประเทศ มีการติดต่อสื่อสารซึ่งกันและกันมากขึ้น มีความร่วมมือในการปฏิบัติการกิจและแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกันมากขึ้น ทำให้คนต้องคิดวิเคราะห์ แยกแยะ และมีการตัดสินใจที่รวดเร็ว เพื่อให้ทันกับเหตุการณ์ในสังคมที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น นำไปสู่การแข่งขันทางเศรษฐกิจ การค้า และอุตสาหกรรม จึงมีความจำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับการทำงานในยุคโลกาภิวัตน์ เช่น ทักษะด้านภาษา เทคโนโลยี และการสื่อสาร รวมถึงการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ทำให้หลายประเทศต้องปฏิรูปการศึกษา คุณภาพของการจัดการศึกษาเป็นตัวบ่งชี้สำคัญประการหนึ่ง สำหรับความพร้อมในการเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 และศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลกของแต่ละประเทศ ประเทศที่จะอยู่รอดได้หรือคงความได้เปรียบก็คือประเทศที่มีอำนาจทางความรู้และเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ซึ่งในยุคโลกไร้พรมแดน คนต่างชาติจะเข้ามาทำงาน และประกอบอาชีพในประเทศไทยมากขึ้น ขณะเดียวกันคนไทยก็มีโอกาสไปทำงานและประกอบอาชีพในต่างประเทศมากขึ้นด้วยเช่นกัน คนยุคใหม่จะต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลาย ด้วยเหตุนี้ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่แต่ละประเทศต้องเตรียมคนรุ่นใหม่ให้มีทักษะในการแสวงหาความรู้ มีทักษะการคิด มีทักษะและความสามารถในการปรับตัว ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม และประเทศชาติ มีคุณลักษณะสำคัญในการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ได้ อย่างรู้เท่าทัน สงบ สันติ มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี เหมาะสมและเพียงพอ

กระทรวงศึกษาธิการจึงทำการทบทวน และปรับปรุงหลักสูตรการจัดการศึกษา และได้ประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนาผู้เรียนของชาติเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งส่งเสริมผู้เรียนให้มีคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย ควบคู่กับความเป็นสากล รักความเป็นไทย มีทักษะในการคิด มีทักษะในการแก้ปัญหา มีทักษะด้านเทคโนโลยี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการสื่อสาร และมีทักษะชีวิต สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมโลกได้อย่างสันติ ในระดับที่ไม่ต่ำกว่านักเรียนของนานาชาติประเทศ ส่งผลต่อการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน เป็นการเพิ่มขีดความสามารถ

ให้คนไทยก้าวทันต่อความเปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าของโลก มีศักยภาพในการแข่งขันในเวทีโลก แต่อย่างไรก็ตาม ผลการติดตามการใช้หลักสูตรแกนกลางฯ พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณภาพได้ต่างๆ เช่น ทักษะและความสามารถในการใช้ภาษาไทย-อังกฤษ เพื่อการสื่อสารและการศึกษาหาความรู้ ทักษะและความสามารถในการคิดรูปแบบต่างๆ การเป็นผู้มีจิตสาธารณะ มุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่อปัญหา เป็นต้น และดำเนินการเร่งหาวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะและความสามารถต่างๆ ดังกล่าวให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เพื่อให้เป็นฐานที่จะเติบโตเป็นคนไทยที่มีความคิดเป็นสากล มีความสามารถในการร่วมมือทำงานและแข่งขันกับนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสิ่งเหล่านี้จะทำให้ประเทศไทยดำรงอยู่ในเวทีระดับนานาชาติได้อย่างรู้เท่าทัน สมศักดิ์ศรี เคียงบ่าเคียงไหล่ไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ ได้รับประโยชน์ในสิ่งที่ควรจะได้รับ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติ ถ้อยทีถ้อยอาศัยและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงจัดตั้งโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ซึ่งเป็นนวัตกรรมจัดการศึกษาที่ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนการพัฒนากระบวนกำจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถทัดเทียมกับผู้เรียนนานาชาติ ประเทศ เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปี 2553 มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ข้อ คือ 1) พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก 2) จัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และ 3) บริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ โดยมีโรงเรียนเป้าหมาย 500 โรงเรียน เป็นกลุ่มบุกเบิก ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยการให้โรงเรียนในโครงการเร่งพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษาและดำเนินการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนบรรลุคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานและสาระการเรียนรู้ความเป็นสากล อย่างไรก็ตาม ผลการกำกับ ติดตามการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการมาตรฐานสากล ในปี 2553-2554 กลับพบว่า ทักษะและความสามารถที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นสากล อยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ ได้แก่ ทักษะและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ความสามารถด้านเทคโนโลยี และทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น รวมถึงข้อมูลเชิงประจักษ์จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ผลการทดสอบความถนัดทั่วไป (GAT) และผลการทดสอบความถนัดทางวิชาการและวิชาชีพ (PAT) ก็ยังไม่เป็นที่น่าพอใจเช่นเดียวกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของนลพรรณ บัณพาน (2559) ที่พบว่า คุณลักษณะและศักยภาพผู้เรียนที่ต้องได้รับการพัฒนา ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการพูด เจจ่าต่อรองเพื่อจัดและลดปัญหาความขัดแย้ง ความสามารถในการวิเคราะห์และประเมินทางเลือก ตัดสินใจเลือกทางแก้ปัญหาที่เหมาะสม และลงมือแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม และความตระหนักและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปในทางที่ถูกต้อง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555) จึงเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เรียกว่า “บันได 5 ขั้นของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล” เพื่อเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและศักยภาพความเป็นสากลให้โรงเรียนในโครงการนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนตามบริบทของตน

จากความเป็นมาและปัญหาดังกล่าวข้างต้นนี้ อธิบายได้ว่า โครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้นั้น ต้องมีองค์ประกอบหลักๆ คือ ผู้เรียนมีคุณภาพ และการบริหารจัดการที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ซึ่งเป็นปัจจัยหลักจะทำให้โรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จในการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล ทั้งนี้ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับการพัฒนาผู้เรียนในโรงเรียนมาตรฐานสากลที่เหมาะสม คือ อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่ว่าด้วยคุณธรรมเครื่อง

นำไปสู่ความสำเร็จ การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 เข้ากับบันได 5 ขั้น เป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและสนุกกับการเรียนรู้ในชั้นการตั้งคำถาม 2) วิริยะ (ความเพียร) สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการสืบค้นความรู้ 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) ช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิและตั้งใจในการสรุปองค์ความรู้ และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

ในบทความนี้ จะนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ ความเป็นมาและคุณลักษณะของโรงเรียนมาตรฐานสากล องค์ประกอบของการจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลด้วยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น และการบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล ตามลำดับ องค์ความรู้จากบทความนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

ความเป็นมาและคุณลักษณะของโรงเรียนมาตรฐานสากล

โรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) เป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานนำมาใช้เป็นมาตรการเร่งด่วนในการยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล ผู้เรียนมีศักยภาพและความสามารถแข่งขันทัดเทียมกับผู้เรียนของนานาชาติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมุ่งหวังให้โรงเรียนมาตรฐานสากล (World-Class Standard School) ทุกโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โดยเพิ่มเติมสาระความเป็นสากล และให้ความสำคัญในการจัดให้ผู้เรียนได้เรียนภาษาต่างประเทศที่ 2 อีกหนึ่งภาษา รวมทั้งการฝึกทักษะภาษาอังกฤษอย่างเข้มข้นเพื่อต่อยอดความรู้ที่ได้จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 รวมทั้งบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBECQA) ซึ่งประยุกต์ให้สอดคล้องตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Thailand Quality Award: TQA) ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นพลโลกมีศักยภาพทัดเทียมกับนานาชาติ เป็นเยาวชนไทยรุ่นใหม่ เป็นผู้ที่มีความเป็นเลิศทางวิชาการ สามารถสื่อสารได้สองภาษา ล้ำหน้าในทางความคิด สามารถผลิตงานได้อย่างสร้างสรรค์ และมีจิตร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก โดยได้ดำเนินงานหลักสูตรโรงเรียนมาตรฐานสากล (World Class Standard School) ตั้งแต่ปีการศึกษา 2553

ลักษณะของโรงเรียนมาตรฐานสากลจะเป็นโรงเรียนที่มีการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับเดียวกับมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานของประเทศชั้นนำที่มีคุณภาพการศึกษาสูง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพเยาวชนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ทั้ง 4 ด้าน คือ Learning to Know, Learning to Do, Learning to Live Together, Learning to Be คุณลักษณะโรงเรียนมาตรฐานสากลประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ สรุปได้ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก (World Citizen) คุณภาพผู้เรียนมีลักษณะ ดังนี้ 1) ความเป็นเลิศทางวิชาการ พัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเป็นเลิศ ผ่านการประเมินระดับชาติและนานาชาติ มีความสามารถและความถนัดเฉพาะทางโดดเด่น สามารถแข่งขันและศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

หรือภาษาต่างประเทศอื่นๆ ในการสื่อสารได้ดี ผ่านการวัดระดับความสามารถทางภาษาจากสถาบันนานาชาติ 3) ล้ำหน้าทางความคิด สนับสนุนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และโครงการเพื่อสาธารณประโยชน์ มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าเผชิญความเสี่ยง ใช้ความคิดระดับสูงอย่างมีเหตุผลและวางแผน จัดการสู่เป้าหมาย เคารพในค่านิยมและความเชื่อที่แตกต่าง 4) ผลงานอย่างสร้างสรรค์ พัฒนาความสามารถ ในการประเมิน แสวงหา สังเคราะห์ และใช้ข้อมูลข่าวสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีสนับสนุน มีความรอบรู้ด้านทัศนภาพ ติความและสร้างสื่อเพื่อพัฒนาการคิดและการเรียนรู้ มีผลงานที่โดดเด่นและ สามารถนำเสนอเผยแพร่ในระดับนานาชาติ 5) ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก สร้างความตระหนักรู้ใน สภาวะการณ์ของโลก สามารถเรียนรู้และจัดการกับความซับซ้อน เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีความสามารถในการวิเคราะห์เศรษฐกิจและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลง มีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็น พลเมืองดี และสามารถใช้อย่างมีประสิทธิภาพต่อสาธารณะ ปกป้องสิ่งแวดล้อม และยึดมั่นใน อุดมการณ์ประชาธิปไตย

2. การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล ประกอบด้วย 1) ด้านวิชาการ โรงเรียนจัด หลักสูตรหลากหลายเทียบเคียงมาตรฐานสากล เช่น EP, MEP, IEP, IB และหลักสูตรความเป็นเลิศเฉพาะทาง มีการปรับปรุงเนื้อหาให้เข้มข้น ลดเวลาเรียน เพิ่มเวลาเรียนรู้ด้วยตนเอง ใช้สื่อการเรียนรู้คุณภาพสูง จัดการ เรียนการสอนด้วยระบบห้องเรียนคุณภาพ และใช้ระบบการวัดผลประเมินผลแบบมาตรฐานสากล 2) ด้านครู ครูมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญเฉพาะทางผ่านการประเมินระดับชาติ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศ สื่อสาร ใช้สื่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการเรียนการสอน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับนานาชาติ และใช้การวิจัยพัฒนานวัตกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 3) ด้านการวิจัยและพัฒนา โรงเรียนดำเนินการวิจัยพัฒนาการจัดการศึกษาด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง และใช้ผลการวิจัยเพื่อยกระดับ คุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานสากล

3. การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ ประกอบด้วย 1) ด้านผู้บริหาร ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ที่ ชัดเจน มีความสามารถในการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ เป็นผู้นำทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับ สามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและการบริหารจัดการ มีความสามารถทางด้านภาษา และมีประสบการณ์ ในการจัดการศึกษานานาชาติ 2) ด้านระบบบริหารจัดการ โรงเรียนบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพที่ได้รับการรับรอง มีระบบการจัดการความรู้และการสร้างนวัตกรรมที่เผยแพร่ได้ มีการนำวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศมาใช้ในการ บริหารจัดการ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนานาชาติ มีการบริหารด้านบุคลากรอย่างมีอิสระและคล่องตัว และสามารถแสวงหาระดมทรัพยากรเพื่อพัฒนาการศึกษาได้อย่างคล่องตัว 3) ด้านปัจจัยพื้นฐาน โรงเรียนมี ขนาดชั้นเรียนที่เหมาะสม มีจำนวนครูที่เพียงพอและมีความรู้ตรงสาขา มีภาระงานสอนของครูที่เหมาะสม มีหนังสือตำราเรียนที่มีคุณภาพระดับมาตรฐานสากล มีคอมพิวเตอร์พกพาสำหรับนักเรียนทุกคน มีเครือข่าย อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง มีห้องเรียนอิเล็กทรอนิกส์มัลติมีเดีย ห้องทดลองและห้องปฏิบัติการที่ทันสมัย มีห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ และศูนย์วิทยบริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 4) ด้านเครือข่ายร่วมพัฒนา โรงเรียนมี สถานศึกษาที่เป็นเครือข่ายร่วมพัฒนาทั้งในระดับท้องถิ่น ภูมิภาค ประเทศ และนานาชาติ มีการจัดกิจกรรม การเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และทรัพยากร มีเครือข่ายสนับสนุนจากสถาบันอุดมศึกษาและองค์กร ต่างๆ และนักเรียนและครูมีเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นทั้งในประเทศและต่างประเทศ (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

สรุปได้ว่า โรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นนวัตกรรมการจัดการศึกษาที่นำมาใช้ในการยกระดับการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐานเทียบเท่าสากล มีคุณลักษณะ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนมีศักยภาพเป็นพลโลก มีความเป็นเลิศวิชาการ สื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลิตงานอย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก 2) การจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล โดยพัฒนาทั้งด้านวิชาการ ครู และการวิจัย มีการจัดหลักสูตรหลากหลายเทียบเคียงมาตรฐานสากล ปรับปรุงเนื้อหาให้เข้มข้น ใช้สื่อคุณภาพสูง และวัดผลประเมินผลแบบสากล พัฒนาครูให้มีความเชี่ยวชาญ สามารถใช้ภาษาต่างประเทศและสื่อเทคโนโลยี มีการวิจัยอย่างต่อเนื่อง และ 3) การบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพที่มุ่งเน้นการพัฒนาใน 4 ด้านหลัก ได้แก่ ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และสามารถนำโรงเรียนสู่มาตรฐานสากล ระบบบริหารจัดการที่ได้รับการรับรองและมีประสิทธิภาพ ปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเครือข่ายร่วมพัฒนาที่เข้มแข็งทั้งในและต่างประเทศ

องค์ประกอบของการจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากล

การจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นกระบวนการที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ โดยนำเอาทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่มาดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลได้นำแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management : TQM) มาใช้ เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนให้ดำเนินไปตามมาตรฐานสากล หรือมาตรฐานของประเทศชั้นนำที่มีคุณภาพการศึกษาสูง การประเมินการบริหารจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลได้นำเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติมาปรับใช้ โรงเรียนสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินการที่แตกต่างกันไปตามบริบทและศักยภาพของโรงเรียน โดยการจัดการระบบคุณภาพของโรงเรียนมาตรฐานสากล มีองค์ประกอบ 7 หมวด สรุปได้ ดังนี้ (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2565)

หมวดที่ 1 การนำองค์กร มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายในการกำหนดทิศทางและเป้าหมาย มีการบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีและส่งเสริมการพัฒนาบุคลากร มีการสื่อสารสองทางที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความผูกพัน และมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าแก่นักเรียนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ โรงเรียนยังให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามกฎหมายและจริยธรรม รวมถึงการสนับสนุนชุมชนอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 2 การวางแผนเชิงกลยุทธ์ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนดำเนินการจัดทำกลยุทธ์โดยวิเคราะห้ปัจจัยรอบด้าน กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน มีการจัดทำแผนปฏิบัติการที่คำนึงถึงความเสี่ยงและทรัพยากร พัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะสูง และติดตามผลการดำเนินงานอย่างใกล้ชิด โดยมีการเปรียบเทียบกับโรงเรียนคู่เทียบเคียงเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 3 การมุ่งเน้นผู้รับบริการ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่การทำความเข้าใจความต้องการ ผ่านการสำรวจพันธกิจ จัดทำฐานข้อมูลผู้รับบริการ จำแนกกลุ่มตามความท้าทายและปัจจัยต่างๆ รวมถึงเรียนรู้จากโรงเรียนคู่เทียบเคียง รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ พร้อมจัดระบบบริการที่เข้าถึงง่ายและรวดเร็ว มีการกำหนดมาตรฐานและแจ้งให้ผู้รับบริการทราบ มีการวัด การประเมินความพึงพอใจ สำรวจพันธกิจเพื่อกำหนดคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและบริการ ใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการวัดผล นำข้อมูลมาปรับปรุงและเปรียบเทียบกับโรงเรียนคู่

เทียบเคียง นำข้อมูลมาวิเคราะห์ จำแนกกลุ่มผู้ใช้บริการตามลักษณะต่างๆ พิจารณาผู้รับบริการในอนาคต และนำข้อมูลไปปรับปรุงการเรียนรู้ พัฒนาหลักสูตร และประชาสัมพันธ์บริการ

หมวดที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนดำเนินการจัดเก็บข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง เช่น ผลการดำเนินงานโครงการ ความพึงพอใจผู้รับบริการ ข้อมูลบุคลากร และผลงานวิจัย จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ทบทวน และปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น กำหนดสิทธิ์การเข้าถึงข้อมูล และปรับปรุงระบบให้ทันสมัยอยู่เสมอ เพื่อให้ข้อมูลถูกต้อง เชื่อถือได้ และพร้อมใช้งาน รวมถึงการจัดการความรู้ โรงเรียนดูแลรักษาอุปกรณ์และระบบเครือข่ายให้พร้อมใช้งาน จัดหาอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐาน และสร้างกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึง แลกเปลี่ยน และเรียนรู้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หมวดที่ 5 การมุ่งเน้นบุคลากร มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยให้ความสำคัญกับการสร้างคุณค่าและความผูกพันผ่านการปรับปรุงสวัสดิการ และสภาพแวดล้อมการทำงาน การพัฒนาศักยภาพบุคลากรและผู้นำด้วยการจัดระบบการเรียนรู้และการประเมินผล การประเมินความพึงพอใจเพื่อนำผลมาปรับปรุง และการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีที่คำนึงถึงความปลอดภัยและสิทธิประโยชน์ของบุคลากร

หมวดที่ 6 การจัดการกระบวนการ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ โรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาระบบการทำงานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยให้ความสำคัญกับการออกแบบระบบที่ครอบคลุมทุกด้านและมุ่งเน้นผู้รับบริการ มีการกำหนดกระบวนการทำงานที่สอดคล้องกับพันธกิจและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป มีการควบคุมและปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน นำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนากระบวนการทำงานให้มีความคล่องตัวและครอบคลุมประเด็นสำคัญ มีการนำกระบวนการทำงานไปปฏิบัติจริงโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียน มีการควบคุมตรวจสอบการทำงานอย่างเข้มงวด และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เพื่อนำมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

หมวดที่ 7 ผลลัพธ์ มีเนื้อหาสำคัญโดยสรุป คือ การนำเสนอผลลัพธ์ต้องครอบคลุมข้อมูลที่สำคัญ เช่น ข้อมูล สารสนเทศ และงานวิเคราะห์ต่างๆ โดยเน้น 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) รายงานผล เปรียบเทียบข้อมูลปัจจุบันกับเป้าหมาย ทั้งในด้านผลผลิต (Output) และผลลัพธ์ (Outcome) 2) แนวโน้ม แสดงข้อมูลเชิงตัวเลขเพื่อแสดงทิศทางของผลลัพธ์ตามช่วงเวลา 3) การเปรียบเทียบ เป็นการเปรียบเทียบผลลัพธ์กับโรงเรียนอื่นๆ ในกลุ่มสังกัด/ต่างสังกัด พื้นที่/ต่างพื้นที่ หรือระดับที่สูงกว่า 4) ความครอบคลุมและความสำคัญ แสดงให้เห็นว่ามีการรายงานผลลัพธ์ที่สำคัญทั้งหมด การแสดงผลควรทำในรูปแบบที่เข้าใจง่าย เช่น กราฟหรือตาราง

สรุปได้ว่า การจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลเป็นการนำแนวคิดการจัดการคุณภาพโดยรวม (Total Quality Management: TQM) มาปรับใช้ในโรงเรียนเพื่อให้การพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนให้ดำเนินไปตามมาตรฐานสากล มีองค์ประกอบ 7 หมวด ได้แก่ 1) การนำองค์กร 2) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 3) การมุ่งเน้นผู้รับบริการ 4) การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ 5) การมุ่งเน้นบุคลากร 6) การจัดการกระบวนการ และ 7) ผลลัพธ์

ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล

ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ การเป็นโรงเรียนที่สามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่ามาตรฐานสากล โดยมีเป้าหมายหลักคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพรอบด้าน ทั้งด้านวิชาการ ทักษะชีวิต คุณธรรมจริยธรรม และความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคมโลก การดำเนินงานตามโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจึงเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ โดยความสำเร็จของโรงเรียนในโครงการโรงเรียนมาตรฐานสากลจะพิจารณาจากคุณภาพของผู้เรียนที่เพิ่มขึ้นตามเป้าหมายที่แต่ละโรงเรียนกำหนดและทำความเข้าใจกับโครงการเป็นสำคัญ รวมถึงความสำเร็จด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการบริหารจัดการโรงเรียนด้วยระบบบริหารคุณภาพ ถือเป็นความสำเร็จในการดำเนินงานของโรงเรียนมาตรฐานสากลบนพื้นฐานความเชื่อว่า ถ้าโรงเรียนมีหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนและมีระบบการบริหารจัดการโรงเรียนที่ดี ก็จะช่วยทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังนั้น การจัดการโรงเรียนมาตรฐานสากลให้ประสบความสำเร็จได้ ต้องเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่ต้นทิววิชาการด้านศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นวิธีการที่จะนำไปสู่กระบวนการพัฒนาผู้เรียนสู่คุณภาพที่คาดหวังให้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จขั้นสุดท้ายของโรงเรียนมาตรฐานสากล คือ คุณภาพของผู้เรียน โรงเรียนที่ได้รับการประเมินว่ามีหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน และการบริหารจัดการที่ดีเยี่ยม แต่การประเมินคุณภาพของผู้เรียน ยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่โรงเรียนได้กำหนดไว้ ก็ไม่ถือว่าโรงเรียนนั้นประสบความสำเร็จในการเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

สรุปได้ว่า ความสำเร็จของโรงเรียนมาตรฐานสากลสามารถวัดได้จากคุณภาพของผู้เรียน ซึ่งโรงเรียนมาตรฐานสากลให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม และจริยธรรม ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา มีการวัด ประเมินคุณภาพของผู้เรียนตามเกณฑ์มาตรฐานที่ชัดเจนและสอดคล้องกับเป้าหมายที่ตั้งไว้ โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทั้งนักวิชาการ ผู้บริหาร ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชน การทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลด้วยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น

การพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเป็นพลโลก มีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในระดับเดียวกับมาตรฐานสากลหรือมาตรฐานของประเทศชั้นนำที่มีคุณภาพการศึกษาสูง สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพเยาวชนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ตามปฏิญญาว่าด้วยการจัดการศึกษาของ UNESCO ได้แก่ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

1. Learning to Know คือ การเรียนเพื่อให้ความรู้ซึ่งจะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป ได้แก่ การรู้จัก การแสวงหาความรู้ การต่อยอดความรู้ และการสร้างความรู้ใหม่
2. Learning to Do คือ การเรียนเพื่อปฏิบัติลงมือทำนำไปสู่การประกอบอาชีพ รวมถึงการสร้างประโยชน์ให้กับสังคม
3. Learning to Live Together คือ การเรียนรู้เพื่อการดำเนินชีวิต การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขทั้งในโรงเรียน ครอบครัว สังคม และการทำงาน

4. Learning to Be คือ การเรียนรู้เพื่อให้รู้จักตัวเอง รู้ถึงศักยภาพ ความถนัด ความสนใจ และสามารถนำความรู้ความสามารถไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมตามแนวทางและศักยภาพของตนเอง วางแผนการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนได้

การจัดการศึกษาโรงเรียนมาตรฐานสากล จำเป็นต้องเน้นการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณภาพทั้งในฐานะพลเมืองไทยและพลเมืองโลกเทียบเคียงกับนานาชาติโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานในยุคดิจิทัล ความสามารถคิดประดิษฐ์และความสามารถในการปรับตัว ทักษะการสื่อสาร ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สอดคล้องกับ ยุทธศาสตร์ และคณะ (2562) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียนมาตรฐานสากลจำเป็นต้องพัฒนาทักษะต่างๆ ของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะทักษะการคิด ซึ่งในปัจจุบันโรงเรียนยังไม่สามารถพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนได้เท่าที่ควร เนื่องจากการเรียนการสอนยังเน้นให้ผู้เรียนคิดตามสิ่งที่ป้อนความรู้มากกว่าการคิดสิ่งใหม่ๆ จึงควรมีการปรับรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดให้มากยิ่งขึ้น ประกอบกับผู้เรียนต้องมีทักษะชีวิตคือทักษะพื้นฐาน (Core Skills) คือทักษะการสื่อสาร การใช้ ICT การคิดคำนวณ การเผชิญและแก้ปัญหา ทักษะการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง (Personal Learning & Development Skills) มีความเชื่อมั่นในตนเอง คิดอย่างมีเหตุผล สามารถควบคุมตัวเองได้ และที่สำคัญต้องเห็นคุณค่าในตัวเอง มีทักษะพลเมือง (Citizenships Skills) เช่น สามารถรวมกิจกรรมในชุมชน รักความยุติธรรม ไม่เลือกปฏิบัติเข้าใจสิทธิและหน้าที่ตนเอง เคารพความแตกต่าง และสุดท้ายคือทักษะการทำงาน (Employability Skills) เริ่มจากการวางแผนการทำงาน มีจริยธรรมในการทำงาน เคารพกฎกติกาและสามารถจัดลำดับความสำคัญ รวมไปถึงการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม เนื่องจากแนวคิดของทุนนิยมที่มุ่งการแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จนละเลยการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ดังนั้น เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาให้เกิดคุณภาพ สิ่งสำคัญที่สุดคือ การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การออกแบบหลักสูตรจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งผู้เรียนจะเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามที่กำหนด มีการพัฒนาต่อยอดคุณลักษณะที่เทียบเคียงกับสากล โดยโรงเรียนต้องพิจารณาให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความพร้อมและจุดเน้นที่มีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงได้เสนอการจัดการเรียนรู้ ที่เรียกว่า “บันได 5 ขั้น ของการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากล” ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและศักยภาพความเป็นสากล คือ มีทักษะในการค้นคว้า แสวงหาความรู้ มีความรู้พื้นฐานที่จำเป็นสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ร่วมกับผู้อื่นและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี บันได 5 ขั้น ประกอบด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555)

1. การตั้งคำถาม/สมมติฐาน (Hypothesis Formulation) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรู้จักคิด สังเกต ตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในการตั้งคำถาม (Learning to Question)

2. การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ (Searching for Information) เป็นการฝึกแสวงหาความรู้ ข้อมูล และสารสนเทศ จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต หรือจากการฝึกปฏิบัติทดลอง เป็นต้น ซึ่งจะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในการแสวงหาความรู้ (Learning to Search)

3. การสร้างองค์ความรู้ (Knowledge Formation) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้และสารสนเทศที่ได้จากการแสวงหาความรู้ มาถกแถลง อภิปราย เพื่อนำไปสู่การสรุปและสร้างองค์ความรู้ (Learning to Construct)

4. การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Communication) เป็นการฝึกให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้มาสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีทักษะในการสื่อสาร (Learning to Communicate)

5. การบริการสังคมและจิตสาธารณะ (Public Service) เป็นการนำความรู้สู่การปฏิบัติ ซึ่งผู้เรียนจะต้องเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การทำประโยชน์ให้กับสังคมและชุมชนรอบตัวตามวิถีภาวะของผู้เรียน และจะส่งผลให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะและบริการสังคม (Learning to Serve)

การจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น ดังกล่าวข้างต้น สามารถดำเนินการได้หลายหลายวิธี ซึ่งการให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง (Independent Study: IS) เป็นวิธีการที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลจะนำมาบูรณาการเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2555; ชลิต สุริยะสกุลวงศ์, 2555)

IS 1 การศึกษาค้นคว้า และสร้างองค์ความรู้ (Research and Knowledge Formation) มุ่งให้ผู้เรียนตั้งประเด็นปัญหา ตั้งสมมุติฐาน ฝึกทักษะการศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย การคิดวิเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้ เป็นบันไดขั้นที่ 1 การตั้งประเด็นปัญหา และสมมุติฐาน (Hypothesis Formulation) ขั้นที่ 2 การแสวงหาเพื่อสืบค้นสารสนเทศ (Searching for Information) ขั้นที่ 3 การสรุปองค์ความรู้ (Knowledge Formation)

IS 2 การสื่อสารและการนำเสนอ (Communication and Presentation) มุ่งให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาพัฒนาวิธีการถ่ายทอด สื่อสารความหมาย แนวคิด ข้อมูล และองค์ความรู้ด้วยวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม หลากหลายรูปแบบ และมีประสิทธิภาพ เป็นบันไดขั้นที่ 4 การสื่อสาร และการนำเสนอ (Effective Communication)

IS 3 การนำองค์ความรู้ไปบริการสังคม (Social Service Activity) มุ่งให้ผู้เรียนนำ และประยุกต์องค์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ หรือนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม เกิดบริการสาธารณะ เป็นบันไดขั้นที่ 5 การบริการสังคม และจิตสาธารณะ (Public Service)

ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) ที่เน้นกลไกการเรียนรู้ที่นำไปสู่การสร้างความรู้ คือ เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์หนึ่ง ถ้าข้อมูลหรือประสบการณ์นั้นตรงกับความรู้และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม จะเกิดกระบวนการซึมซับเข้ากับความรู้ที่มีอยู่เดิม ในทางตรงกันข้าม หากข้อมูลหรือประสบการณ์ไม่ตรงกับความรู้และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น ทำให้บุคคลพยายามเรียนรู้เพื่อปรับสมดุลทางปัญญา โดยการสร้างโครงสร้างทางปัญญารูปแบบใหม่เกิดเป็นความรู้ใหม่ของบุคคลนั้น (Fosnot, C. T. and Perry, R. S., 1996)

สรุปได้ว่า การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลด้วยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนรูปแบบหนึ่ง ได้แก่ การตั้งคำถาม/สมมุติฐาน การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ การสร้างองค์ความรู้ การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ และการบริการสังคมและจิตสาธารณะ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการค้นคว้า แสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างสรรค์ สื่อสารได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี โดยมีการบูรณาการเข้ากับรายวิชาเพิ่มเติม เช่น IS1, IS2 และ IS3 เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองและการพัฒนาอย่างรอบด้าน

การบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล

อิทธิบาท 4 คือ หลักธรรมที่ว่าด้วยคุณธรรมเครื่องนำไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา (อภิ.วิ. (ไทย) 35/447/345, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) มาจากคำ 2 คำ คือคำว่า “อิทธิ” หมายถึง ความสำเร็จ ความสำเร็จด้วยดี กิริยาที่สำเร็จ กิริยาที่สำเร็จด้วยดี ความได้ ความได้เฉพาะ ความถึง ความถึงด้วยดี ความถูกต้อง การทำให้แจ้ง ความเข้าถึงสภาวะธรรมเหล่านั้น และ คำว่า “บาท” หมายถึง ฐาน เจริญ วิถีทางที่จะนำไปสู่ รวมกันจึงหมายถึง ฐานหรือกิริยาการทำหรือการเข้าถึง วิถีทางที่นำไปสู่เครื่องบรรลुสภาวะธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2537) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในการพัฒนาการงานให้บรรลุ เป้าหมาย เมื่อนำมาบูรณาการกับการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้อย่าง เป็นองค์รวมและยั่งยืน ดังนี้ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) ผู้เรียนจะเกิดความ อยากรู้ และสนุก กับ การตั้งคำถาม และสมมติฐาน ทำให้เกิดฉันทะในการเรียนรู้ 2) วิริยะ (ความเพียร) ผู้เรียนจะมีความ ขยันหมั่นเพียร และอดทน ในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเจอปัญหาหรืออุปสรรคใดๆ ก็จะไม่ย่อท้อ 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) ผู้เรียนจะมีสมาธิ และ ใจจดจ่อ ในการเรียนรู้ ทำให้สามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ผู้เรียนจะใช้วิจารณ์ญาณในการพิจารณาไตร่ตรองข้อมูลต่างๆ อย่างรอบคอบ มีแนวทางการบูรณาการ ดังนี้

ขั้นที่ 1 การตั้งประเด็นคำถาม/สมมติฐาน มีแนวทางการบูรณาการคือ ให้ผู้เรียนตั้งประเด็นคำถาม ในเรื่องที่สนใจ อาจเป็นคำถามเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของชุมชน ประเทศ หรือโลก รวมถึงตั้งสมมติฐาน พร้อมทั้งเหตุผลสนับสนุนโดยใช้ความรู้จากที่ได้ศึกษามา ซึ่งจำช่วยให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้ และสนุกกับการตั้งคำถามและสมมติฐาน ทำให้เกิดฉันทะในการเรียนรู้ (ฉันทะ-ความพอใจ) ผู้เรียนจะเกิดความมุ่งมั่น ในการหาคำตอบของคำถามที่ตนเองตั้งไว้ (วิริยะ-ความเพียร) ตั้งใจในการพิจารณาปัญหาและตั้งคำถามอย่างมีเหตุผล (จิตตะ-ความเอาใจใส่) สามารถวิเคราะห์ ปัญหาและตั้งคำถามอย่างมีเหตุผล (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

ขั้นที่ 2 การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนศึกษา ค้นคว้า แสวงหาความรู้เกี่ยวกับคำถามที่ตั้งไว้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ออนไลน์ วารสาร การทดลอง ทำการออกแบบ วางแผน และรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ รวมถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มโดยใช้ความรู้จากสาขาวิชาต่างๆ และการพิจารณาความน่าเชื่อถือของแหล่งเรียนรู้อย่างมีวิจารณ์ญาณ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและถูกต้อง จะช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้น และมุ่งมั่นในการแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพราะมีความพอใจในสิ่งที่ตนเองกำลังศึกษา (ฉันทะ-ความพอใจ) มีความพยายามในการค้นหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและน่าเชื่อถือ (วิริยะ-ความเพียร) และใส่ใจในการอ่านและทำความเข้าใจ เนื้อหาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ (จิตตะ-ความเอาใจใส่) และสามารถประเมินความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผล (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

ขั้นที่ 3 การสร้างองค์ความรู้ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูลแสดงถึงความเข้าใจความเป็นมาของศาสตร์ หลักการ และวิธีคิดในหัวข้อที่ศึกษาด้วยวิธีการที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ถูกต้องและแม่นยำ และสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์ พร้อมอภิปรายผล เปรียบเทียบ และเชื่อมโยงความรู้ที่ค้นพบกับความรู้เดิมที่มีอยู่ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรอบด้าน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนจะมีความ

สุข และภูมิใจกับองค์ความรู้ที่ตนเองได้มา ทำให้เกิดความพึงพอใจในผลงานของตนเอง (ฉันทะ-ความพอใจ) ผู้เรียนจะมีความตั้งใจในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ความรู้อย่างรอบคอบ (วิริยะ-ความเพียร) จดจ่อในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปองค์ความรู้ของตนเอง (จิตตะ-ความเอาใจใส่) สามารถตรวจสอบ ความถูกต้อง และสมบูรณ์ขององค์ความรู้ที่ตนเองสรุปได้ (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

ขั้นที่ 4 การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนเรียบเรียงความคิดอย่างสร้างสรรค์ นำเสนอผลงาน (เดี่ยวหรือกลุ่ม) โดยใช้สื่อเทคโนโลยี และเขียนรายงานการศึกษาค้นคว้า (ภาษาไทย 4,000 คำ หรือภาษาอังกฤษ 2,000 คำ) จะทำให้ผู้เรียนมีความมั่นใจ และกล้าแสดงออก ในการสื่อสารและนำเสนอความรู้ เพราะมีความพอใจในความรู้ที่ตนเองมี (ฉันทะ-ความพอใจ) มีความมานะในการฝึกฝนทักษะการสื่อสารและการนำเสนอ เพื่อให้สามารถนำเสนอความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิริยะ-ความเพียร) ในขณะนำเสนอผู้เรียนจะมีความตั้งใจในการสื่อสารและนำเสนอความรู้ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจได้อย่างชัดเจน(จิตตะ-ความเอาใจใส่) ผู้เรียนจะไตร่ตรองเนื้อหาและวิธีการนำเสนอ เพื่อให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

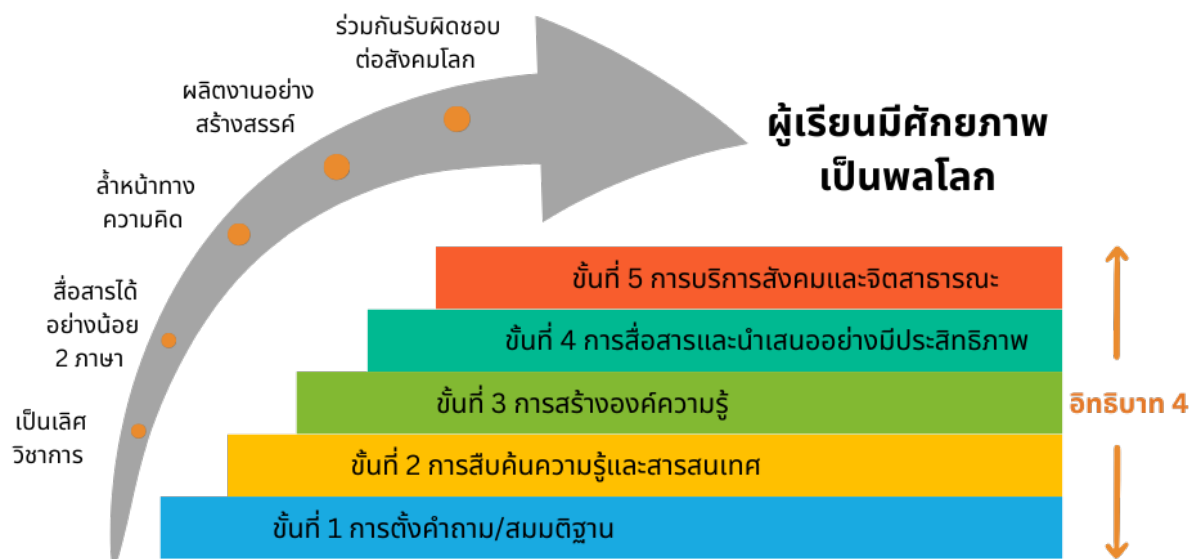
ขั้นที่ 5 การบริการสังคมและจิตสาธารณะ มีแนวทางการบูรณาการ คือ ให้ผู้เรียนนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน สังคม และโลก พร้อมทั้งเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติจริง โดยอ้างอิงแหล่งความรู้ที่น่าเชื่อถือ และใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น การสนทนาออนไลน์ จะช่วยให้ผู้เรียนมีความสุข และความภาคภูมิใจที่ได้นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และผู้อื่น ทำให้เกิดความพึงพอใจในผลลัพธ์ของการเรียนรู้ (ฉันทะ-ความพอใจ) เกิดความอดทนและใส่ใจในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงให้เกิดประโยชน์สูงสุด (วิริยะ-ความเพียร) (จิตตะ-ความเอาใจใส่) โดยพิจารณาถึงผลกระทบของการนำความรู้ไปใช้ และเลือกวิธีการที่เหมาะสมที่สุด (วิมังสา-ความไตร่ตรอง)

สรุปได้ว่า การบูรณาการหลักอริยบท 4 เข้ากับบันได 5 ขั้นเป็นแนวทางการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นองค์รวม โดยอริยบท 4 ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจและกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละขั้นของบันได 5 ขั้น ได้แก่ 1) ฉันทะ (ความพอใจ) ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักและสนุกกับการเรียนรู้ในขั้นการตั้งคำถาม 2) วิริยะ (ความเพียร) สนับสนุนให้ผู้เรียนมีความมุ่งมั่นในการสืบค้นความรู้ 3) จิตตะ (ความเอาใจใส่) ช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิและตั้งใจในการสรุปองค์ความรู้ และ 4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง) ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้เหตุผลในการวิเคราะห์และนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ การบูรณาการนี้จะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ คุณธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม

บทสรุป

โรงเรียนมาตรฐานสากลมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพเทียบเท่ามาตรฐานสากล มีคุณลักษณะที่โดดเด่นคือ 1) ผู้เรียนมีศักยภาพพลโลก คือ มีความเป็นเลิศทางวิชาการ สื่อสารได้หลายภาษา ล้ำหน้าทางความคิด ผลงานอย่างสร้างสรรค์ และร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมโลก 2) มีการจัดการเรียนการสอนเทียบเคียงมาตรฐานสากล และ 3) มีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ จะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาผู้เรียนสู่มาตรฐานสากลสามารถทำได้โดยการจัดการเรียนรู้ตามบันได 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย การตั้งคำถาม/สมมติฐาน การสืบค้นความรู้และสารสนเทศ การสร้างองค์ความรู้ การสื่อสารและนำเสนออย่างมีประสิทธิภาพ และการบริการสังคมและจิตสาธารณะ การบูรณา

การหลักอภิธิบาท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา เข้ากับการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นองค์รวมและยั่งยืน สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การบูรณาการหลักอภิธิบาท 4 ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยบันได 5 ขั้น สำหรับโรงเรียนมาตรฐานสากล

เอกสารอ้างอิง

- ชลิต สุริยะสกุลวงศ์. (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนมาตรฐานสากล. นครราชสีมา: โรงเรียนโชคชัยสามัคคี.
- นลพรรณ บัณฑิต. (2559). คุณลักษณะและศักยภาพผู้เรียนที่เป็นสากลของโรงเรียนมาตรฐานสากลในเขต จังหวัดนครพนม และมุกดาหาร. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 วิทยาลัยนครราชสีมา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2537). การงานที่เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพิน บุญประเสริฐ และคณะ. (2562). แนวทางสู่ความสำเร็จของการจัดการศึกษาในโรงเรียนมาตรฐานสากล. วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 3(1), 25-33.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2555). แนวทางการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน มาตรฐานสากล ฉบับปรับปรุง. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2565). เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA ปี 2565-2568. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- ศธ. 360 องศา. (2568). เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาผู้เรียน. แหล่งที่มา <https://www.facebook.com/share/p/12FNGWWE2mt/> สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2568.

Fosnot, C. T. and Perry, R. S. (1996). *Constructivism: Theory, Perspectives, and Practice*. New York: Teachers College Press.

การนิเทศการสอนตามหลักพุทธลีลา TEACHING SUPERVISION ACCORDING TO BUDDHA'S STYLE OF TEACHING

รัฐวัลย์ เหมือนมาตร Ratthawan Muanmart
โรงเรียนประถมศึกษาธรรมศาสตร์ Pratomsuksa Thammawat School, Thailand
Corresponding Author E-mail: pupupts@gmail.com

Article Received: March 17, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความนี้จะนำเสนอการนิเทศการสอนตามหลักพุทธลีลาเพื่อเกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนของครูให้มีความสำเร็จและนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นได้ กล่าวคือ ครูผู้สอนจะต้องมีความรู้เข้าใจในเนื้อหาที่สอนทำให้การนิเทศการเรียนการสอนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยแนวคิดการนิเทศการสอนตามหลักพุทธลีลาที่นำเสนอในบทความนี้สามารถจะมาปรับใช้ในการนิเทศการสอนของครู ครูต้องปรับทัศนคติความคิด ยอมรับการเปลี่ยนแปลงตามคำชี้แนะ แนะนำครูจะต้องปรับวิธีคิดเปลี่ยนการสอน จัดหาสื่อการสอนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียน มีความทันสมัยตามยุคตามสมัยปรับบทบาทจากเดิมที่ครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) ของความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Coaching) คอยชี้แนะเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Child Center) สอนเนื้อหาบ่อยครั้งให้ผู้เรียนศึกษาเรียนรู้ จัดการสอนให้นักเรียน ครูผู้บริหารมีส่วนร่วมมากขึ้น เมื่อผู้เรียนเป็นผู้รับฟังจากครูฝ่ายเดียว ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ค่อนข้างน้อย แต่ถ้ามีการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ผู้เรียนได้ปฏิบัติลงมือทำด้วยตนเองผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้แบบคงทนถาวร วิธีการจัดการเรียนการสอนที่เป็นที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบันคือการเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติและการนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ด้วย ดังนั้น การนิเทศการศึกษาที่บูรณาการกับหลักพุทธลีลาจึงเป็นแนวทางการนำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการนิเทศทางการศึกษาที่ผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศจะเป็นตัวช่วยหนึ่งในการกระตุ้น ส่งเสริม สนับสนุน พัฒนาและช่วยเหลือครูให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนการสอนของตนเองให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: การนิเทศการสอน, พุทธลีลา, ครู, ผู้เรียน

Abstract

This article presented the teaching supervision based on the Buddha's teaching style to benefit teachers' learning management to achieve success and students' higher achievements. In other words, teachers must have knowledge and understanding of the content being taught, making teaching supervision very important. The teaching supervision concept based on the Buddha's teaching style presented in this article could be applied to teachers' teaching supervision. Teachers must adjust their attitudes, thoughts, and accept changes according to suggestions and recommendations. Teachers must adjust their thinking and change their teaching methods, providing teaching media that should meet the needs of

the learners, and be up-to-date with the times. They must change their role from being the teacher's center of knowledge to being a facilitator (Coaching) who provided guidance to encourage learners to gain knowledge by themselves (Child Center). They must teach less content and let the learners study and learn more. They must organize teaching so that students, teachers, and administrators participated more. When learners were the only listeners to the teacher, they would learn and develop analytical thinking skills quite a bit. However, if there was an Active Learning teaching management, where the learners could practice and do it by themselves, the learners would gain lasting learning. The most popular teaching methods nowadays were hands-on learning and the application of technology. Therefore, educational supervision integrated with the principles of the Buddha's teaching style was a guideline for integrating Buddhist principles with educational supervision, where supervisors and those being supervised would be one of the tools to stimulate, promote, support, develop and assist teachers to develop their own teaching management competencies for maximum efficiency.

Keywords: Teaching Supervision, Buddha's Teaching Style, Teachers, Students

บทนำ

คำว่า นิเทศการสอน มาจากคำสองคำ คือ นิเทศ + สอน รวมกันเป็น นิเทศการสอน ก็เปรียบเสมือนเข็มทิศ ชี้แนวทาง เป็นแสงสว่างที่ให้ครูผู้สอนเดินถูกทิศทางในกระบวนการการสอนซึ่งจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่สำคัญอีกประการหนึ่งเป้าหมายหลักเดียวกัน คือเรื่องของคุณภาพการศึกษาและตัวบ่งชี้คุณภาพที่สำคัญ คือ คุณภาพของนักเรียนหรือประสิทธิผลการเรียนรู้ของนักเรียน ที่จะนำมาพัฒนาระบบการศึกษาให้มีคุณภาพและการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม พัฒนา ผู้เรียน เติบโตศักยภาพ คือ ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา บุคคลเหล่านี้จึงจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาให้มีศักยภาพเต็มความสามารถมีประสิทธิภาพเป็นกระบวนการที่ถูกต้อง หลายหลากวิธีการ และการนิเทศการจัดการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ การนิเทศการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องปรับประยุกต์บูรณาการสอดแทรกหลักพุทธศาสนาเข้ามาปรับรูปแบบนิเทศการสอน เป็นหัวใจสำคัญที่จะเป็นแนวทางนำไปสู่เป้าหมาย และบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ต้องได้รับการร่วมมือทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในกระบวนการสอนจะส่งเสริมการสอนจะเกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ลงสู่ตัวผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถเต็มศักยภาพออกมาถึงสุดขีดจำกัดของแต่ละบุคคล ดังนั้นผู้บริหารต้องมีระบบการจัดการที่ดี มีการวางแผนงานร่วมกันในการจัดการบริหารระบบการศึกษาภายในโรงเรียน รวมถึงมีส่วนร่วมมีวิสัยทัศน์ในการนิเทศการเรียนการสอนของครู ผู้นิเทศต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ เข้าใจขั้นตอน ทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการสอน ผู้บริหารหรือกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเหลือแก้ปัญหา แนะนำ ชี้แนะ ปรับกระบวนการในการสอน หรือส่งเสริม พัฒนา ผู้รับการนิเทศ คือ ครูผู้สอนต้องเป็นผู้ที่ได้รับการพัฒนารอบด้าน สถานศึกษาใดขาดกระบวนการนิเทศการสอนไม่ได้ เพราะการนิเทศเปรียบเสมือนวงล้อขับเคลื่อนการจัดการเรียนการเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลบรรลุตามตัวชี้วัด วัตถุประสงค์

และที่สำคัญตัวผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ แก้ปัญหาชี้แนะ แนะนำ มีความคิดเชิงบวกทัศนคติที่ดีกับเพื่อนร่วมงาน ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพเป็นผู้รับฟังที่ดี เป็นผู้มีความจริงใจ มีจิตเมตตา ยึดมั่นในความถูกต้องประยุกต์หลักการต่างๆ

อีกสิ่งหนึ่งควรนำหลักพุทธลีลา ผู้มีคุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอน 4 อย่างดังนี้ 1) สันถัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจน แจ่มแจ้ง วิธีการสอนของครู ส่งเสริม พัฒนาต่อ หรือการปรับ แก้ปัญหา วิธีการสอน ชี้แนะ แนะนำ เปรียบเหมือนผู้นิเทศเป็นผู้จูงมือผู้รับการนิเทศไปดูให้เห็นกับตา (ข้อบกพร่องขณะจัดการสอน) 2) สมาทปนา ชักจูง สร้างแรงจูงใจให้เห็นจริงในกระบวนการสอนการแนะนำ ชวนให้คล้อยตาม จนต้องยอมรับความคิดเห็นคำแนะนำและนำไปปฏิบัติ 3) สมุตเตชนา เราใจให้แก่วรรณ บังเกิดกำลังใจ ปลุกให้มีอุตสาหะแข่งขัน มั่นใจว่าจะทำให้สำเร็จได้ไม่หวั่นระย่อต่อความลำบาก อดทนต่อการเกิดผลสำเร็จช้ากว่าที่ตั้งไว้ 4) สัมปหังสนา ซื่อโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติจากคุณครูเป็นคำสั้นๆ ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ ชาญฉลาด ร่าเริง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบาน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2530)

นิเทศการจัดการเรียนการสอนย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่าง กระบวนต่างกัน ย่อมเกิดผลกระทบ ต่อความรู้สึกรู้สึกของครูผู้สอนหรือผู้รับการนิเทศ นำมาประยุกต์ ปรับในการนิเทศ เพื่อสร้างบรรยากาศในการนิเทศให้มีความสุข ทั้งครูผู้สอน ผู้เรียน ตัวผู้นิเทศเอง ลดปัญหาช่องว่างความคิดปัญหาระหว่างกันบุคคล เพราะการนิเทศการสอนเป็นกระบวนการช่วยเหลือ สนับสนุน ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะการคิดวิเคราะห์ และประสิทธิภาพของครูผู้สอน ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และต้องการสร้างบรรยากาศห้องเรียนแห่งความสุขเนื่องจากทั้งการนิเทศ การศึกษาและการนิเทศการสอนมีทฤษฎี แนวทางการปฏิบัติ หลักการ แนวคิด ในการนิเทศการศึกษาต้อง ดำเนินการตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง มีแผนการดำเนินงานเป็นลำดับ ขั้นตอนที่ชัดเจน เป็นระบบ มีการติดตามประเมินผล และให้คำแนะนำ ช่วยเหลือครูเพื่อให้เกิดการจัดการเรียนการสอนดีขึ้น ด้วยเหตุนี้การนิเทศ การศึกษาจึงเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความพร้อมในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก (ศิริวรรณ ลี้กิจเจริญผล, 2559)

บทความนี้จะนำเสนอการนิเทศการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธลีลา ประกอบด้วยแนวคิด เกี่ยวกับการนิเทศการจัดการเรียนการสอน แนวคิดตามหลักพุทธลีลา นิเทศการจัดการเรียนการสอนตามหลัก พุทธลีลา และบทสรุป อันเป็นประโยชน์ที่ได้รับความรู้เรื่องนี้อย่างเข้าใจหลักการของการนิเทศการสอนจะได้ เรียนรู้กระบวนการและขั้นตอนในการนิเทศการสอนอย่างเป็นระบบและนำหลักพุทธลีลาไปประยุกต์ใช้ สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาคุณภาพ การสอนช่วยให้ครูสามารถพัฒนาตนเองและปรับปรุงการสอนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่งเสริมการเรียนรู้ ของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนมากขึ้น และเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทั้งด้านสติปัญญา จิตใจและคุณธรรม ยังสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพ ช่วยให้ผู้เรียนและครูพัฒนาดูแลตนเองให้เป็นผู้ที่มี คุณธรรม จริยธรรม มีความสุข และแผนภาพที่เกี่ยวข้องการศึกษาเรื่องนี้จะใช้แผนภาพในการอธิบาย กระบวนการต่างๆ เช่น แผนภาพกระบวนการนิเทศแสดงขั้นตอนต่างๆ ในการนิเทศการสอนตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการประเมินผล แผนภาพความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ แสดงความเชื่อมโยง

ระหว่างครู ผู้เรียน สารการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้แผนภาพแสดงหลักกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง แสดงหลักกรรมที่นำมาประยุกต์ใช้ในการนิเทศ เช่น หลักการให้ การรับ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ หลักพุทธลีลา เป็นต้น ประโยชน์ของแผนภาพ ทำให้เป็นภาพรวมได้ชัดเจน เห็นความเชื่อมโยงของกระบวนการ ลดความซับซ้อนและจำได้ง่าย นำไปใช้ง่ายขึ้น

การนิเทศการจัดการเรียนการสอน

นิเทศการศึกษา หรือการนิเทศติดตามตามการจัดการเรียนการสอน (Supervisions) เป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพอันสูงสุดในการเรียนของนักเรียน การนิเทศเป็นการกระตุ้นให้การทำงานประสบผลสำเร็จ ซึ่งมีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Harris (1985) มีความเห็นว่า นิเทศการศึกษาหรือการนิเทศติดตามตามการจัดการเรียนการสอน คือ สิ่งที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำกับบุคคลหรือสิ่งของเพื่อมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไป ตามแนวทางที่จะส่งอิทธิพลให้บรรลุจุดหมายหลักการสอนของโรงเรียนนั้นคือ การนิเทศศึกษามุ่งให้เกิดผลต่อผู้เรียนโดยผ่านบุคคลและวัสดุ

การนิเทศ (Supervision) คือ การพัฒนาหรืออภินิเทศ การให้บริการทางเทคนิคจากผู้เชี่ยวชาญ การร่วมมือและประสานงานซึ่งมีความหมายโดยสรุปดังนี้ S คือ การสนับสนุน (Support) การมีส่วนร่วม (Share) การบริการ (Service), U คือ ความสามัคคี (Unity) ความเข้าใจ (Understanding) การยกฐานะ (Upgrading), P คือ การวางแผน (Planning) การเลื่อนขั้น (Promotion) การแก้ปัญหา (Problem-solving), E คือ การศึกษาหาความรู้ (Education) การประเมินผล (Evaluation) การทดลอง (Experiment), R คือ การวิจัย (Research) การรายงาน (Report) การบันทึก (Record), V คือ การเยี่ยมเยียน (Visiting) การรู้คุณค่า (Value) การมีคุณธรรม (Virtue), I คือ การปรับปรุง (Improvement) การให้ข่าวสาร (Information) การอบรม (Inservice Training), S คือ การปรับตัวเอง (Self-adjustment) ความมั่นใจตนเอง (Self-confidence) การรับผิดชอบตนเอง (Self-responsibility), I คือ นวัตกรรม (Innovation) ความฉลาดรอบรู้ (Intelligence) ความสนใจ (Interest), O คือ การสังเกต (Observation) การจัดรูปงาน (Organization) การตั้งจุดประสงค์ (Objective), N คือ ความต้องการ (Needs) การประนีประนอม (Negotiation) ความจำเป็น (Necessity) (สถาพร สมอุทัย, 2565)

จอมพงศ์ มงคลวนิช (2555) ให้ความหมายของการนิเทศว่าหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของผู้บริหารกับบุคลากรภายในสถานศึกษาซึ่งจะต้องร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อปรับปรุง และพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงานของครู เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนให้สูงขึ้นตามจุดหมายที่ทางสถานศึกษาคาดหวังไว้

ชุมศักดิ์อินทร์รักษ์ (2551) ให้ความหมายของการนิเทศ หมายถึง กระบวนการในการจัดกิจกรรมอันนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่พึงประสงค์ และเป็นการแสดงถึงกิจกรรมการนิเทศที่เป็นไปในทางการให้คำปรึกษาช่วยเหลือปรับปรุงการเรียนการสอนเพื่อให้ได้มาตรฐานที่กำหนดในการประกันคุณภาพ

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ (2542) เสนอหลักการสำคัญของการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. การนิเทศการสอนของครูเป็นกระบวนการทำงานร่วมรวมแรงร่วมใจ แลกเปลี่ยนความรู้ ซึ่งกับและกันระหว่างผู้บริหาร ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ เป็นกระบวนการนิเทศรวมถึงการทำงานเป็นขั้นตอน มี

ความต่อเนื่อง ไม่หยุดนิ่ง และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ในหมู่คณะ ซึ่งลักษณะดังกล่าวล้วนเป็นลักษณะที่พึงประสงค์ของ การนิเทศที่ดีทั้งสิ้น

2. การนิเทศการศึกษามีเป้าหมายอยู่ที่คุณภาพของผู้เรียน โดยผ่านตัวกลางสำคัญ คือ ครูและบุคลากรทางการศึกษา

3. การนิเทศการศึกษานับบรรยากาศในการเป็นประชาธิปไตย

Franseth (1961 อ้างถึงใน วรณพร สุขอนันต์, 2550) ได้เสนอหลักการนิเทศการศึกษาที่ดีไว้ดังนี้

1. นิเทศการสอนส่งผลในการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ก็ต่อเมื่อมีการนิเทศอย่างสม่ำเสมอ มีความสำคัญในการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุมีผล ที่จะถึงจุดหมายตามเป้าหมายการสอน โดยมีการนิเทศพิจารณาร่วมกันทั้งผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ

2. นิเทศการสอนจะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศการสอนนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์เกี่ยวข้องกับนักเรียนและมีเหตุผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรงและจะทำให้ครู ผู้เรียน ผู้นิเทศได้มีส่วนร่วมในการเสนอแนะ แนะนำ ช่วยเหลือ

3. นิเทศการสอนที่ดีจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ไม่ยั่วเยว และสร้างความเข้าใจ เปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือ แนะนำกันแบบกัลยาณมิตร เพื่อช่วยปรับแก้ไขความทุกข์ ความขัดข้องใจ ติดปัญหาใดๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

สรุปว่า การนิเทศติดตามตามการสอนเป็นศาสตร์และศิลป์ มีหลักการที่ถูกต้องอย่างเป็นระบบ ผู้นิเทศ ผู้รับการนิเทศสามารถนำไปประยุกต์ใช้ เป็นแนวทางสำคัญมุ่งประโยชน์เพื่อการพัฒนาครูเป็นกระบวนการทำงานและหลักแห่งความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจของผู้บริหาร ผู้นิเทศ ครูผู้สอน เพื่อแก้ปัญหา ความทุกข์ ขัดข้องใจ ติดขัดปัญหา ชี้แนะ แนะนำ ช่วยเหลือ สร้างความเข้าใจ ความเท่าเทียม เปิดใจยอมรับซึ่งกันและกัน ปรับปรุง พัฒนาอย่างต่อเนื่องระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศเป็นกัลยาณมิตรต่อกันมีความเป็นประชาธิปไตยให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความรู้อย่างอิสระ หลักของยึดหยุ่นให้มีอิสระในการพัฒนาตนเอง และมีเป้าหมายเดียวกัน (กรองทอง จิระเดชากุล, 2550)

แนวคิดตามหลักพุทธลีลา

ก่อนที่จะพูดถึงหลักการสอน ทฤษฎีต้องมารู้จักรากศัพท์ พุทธลีลา มาจาก 2 คำ พุทธะ + ลีลา พุทธะ แปลว่า ผู้รู้, ผู้ตื่น, ผู้เบิกบาน, ลีลา แปลว่า ท่วงท่า ท่าทาง, ท่าทางอันงาม ท่วงทำนอง, รูปแบบเฉพาะตัว ดังนั้น พุทธลีลา แปลรวมได้ว่า ท่วงท่าในการสอนแจ่มแจ้งผู้จริง ท่วงท่าทำนองการสอนการให้คำแนะนำอันดีงามผู้มีมิตรกัลยาณมิตร คุณลักษณะซึ่งเรียกว่าเป็นลีลาในการสอนหรือการถ่ายทอด แนะนำ ชี้แนะ อธิบาย แบ่งออกเป็น 4 อย่างดังนี้ 1) สันทัสสนา มีสามารถอธิบายอะไรชัดเจน แจ่มแจ้ง เข้าใจลึกซึ้งให้เห็นด้วยตนเอง 2) สมทปนา อธิบาย แนะนำ ชักจูงให้ผู้ฟังคล้อยตาม เห็นจริงตามสภาพจริง ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้จริง 3) สมุตเตชนา สร้างแรงบันดาลใจ ความเข้าใจ ปลุกกระตุ้นความหึกเหิม เสริมแรงในการต่อสู้ ไม่ย่อท้อ มีความอดสาเห มุ่งมั่นไม่หวั่นไหว และ 4) สัมปหังสนา ซื่อโลมใจให้เข้มแข็ง ร่าเริง เบิกบาน ฟังไม่เบื่อ และเปี่ยมด้วยความหวัง เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติ อาจพูดเป็นคำสั้นๆ ว่า แจ่มแจ้ง จูงใจ หาญกล้า ร่าเริง หรือ ชี้ชัด เชิญชวน คึกคัก เบิกบานผู้ที่สั่งสอน แนะนำ ชี้แนะ อย่างไรก็ตามอาจเรียนรู้หรือ สั่งสอนอย่างไรก็ไม่เข้าใจหรือไม่รับฟังอะไรทั้งนั้น (พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตฺโต, 2544)

พระองค์ทรงเลือกใช้วิธีการสอนที่แตกต่างหลากหลายให้เหมาะสมกับบุคคลตามระดับสติปัญญาของผู้เรียน และในการสอน ชี้นะ แนะนำแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าท่านจะทรงคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเสมอถึงจะได้ประโยชน์ บรรลุตามเป้าหมาย ความสำเร็จ โดยแบ่งบุคคลออกเป็น 4 เหล่า คือ 1) อุคฆฏิตัญญู (พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย 21/132/201) ผู้อัจฉริยะหรือผู้พอที่จะเรียนรู้ได้พลัน เปรียบเสมือนเหมือนดอกบัวอยู่เหนือน้ำพอถูกแสงอาทิตย์ก็พร้อมที่จะเบ่งบาน 2) วิปจิตัญญู ผู้อัจฉริยะหรือเรียนรู้ได้ต่อเมื่อมีคนคอยได้อธิบาย ชี้นะ แนะนำเปรียบเสมือนดอกบัวปรึมน้ำพร้อมจะบานในวันรุ่งขึ้น 3) เนยยะ ผู้พอจะแนะนำ สั่งสอนได้อยู่แต่ต้องพูด บอกอธิบายบ่อยๆ ซ้ำๆ จึงรู้ตามเปรียบเหมือนดอกบัวได้น้ำ อันจะบานในวันต่อไป และ 4) ปทปรมะ ผู้ที่สั่งสอน แนะนำ ชี้นะ อย่างไรก็ตามอาจเรียนรู้หรือ สั่งสอนอย่างไรก็ไม่เข้าใจหรือไม่รับฟังอะไรทั้งนั้น เปรียบเสมือนดอกบัวซึ่งติดอยู่กับดินอันจะเป็นอาหารปลาและเต่า ในบุคคลเหล่านี้ พระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้เลือกที่จะสอนบุคคล 3 ประเภทแรกโดยทรงเลือกธรรมะให้เหมาะสมกับอุปนิสัยและปัญญาบารมีของบุคคลนั้น (พระธรรมปิฎก ป. อ. ปยุตโต, 2544)

สรุปตามหลักพุทธลีลาของพระพุทธเจ้าท่านได้ทรงจัดระดับสติปัญญาความแตกต่างของบุคคลไว้เป็นสี่จำพวกที่จะทรงสั่งสอนได้ แต่เลือกที่จะสอนได้ไว้แค่สามจำพวกเท่านั้นและนำมาใช้ในการสอนหรือการถ่ายทอด แนะนำ ชี้นะ อธิบาย แบ่งออกเป็น 4 อย่างดังนี้ 1) สันทิสสนา มีสามารถอธิบายอะไรชัดเจน แจ่มแจ้ง เข้าใจลึกซึ้งให้เห็นด้วยตนเอง 2) สมาทปนา อธิบาย แนะนำ ชักจูงให้ผู้ฟังคล้อยตาม เห็นจริงตามสภาพจริง ยอมรับและนำไปปฏิบัติได้จริง 3) สมุตเตชนา สร้างแรงบันดาลใจ ความเข้าใจ ปลุกกระตุ้นความหึกเหิมเสริมแรงในการต่อสู้ ไม่ย่อท้อ มีความอดสาหัส มุ่งมั่นไม่หวั่นไหว และ 4) ปทปรมะ ผู้ที่สั่งสอน แนะนำ ชี้นะ อย่างไรก็ตามอาจเรียนรู้หรือ สั่งสอนอย่างไรก็ไม่เข้าใจหรือไม่รับฟังอะไรทั้งนั้น

การนิเทศการจัดการเรียนการสอนตามหลักพุทธลีลา

ภารกิจสำคัญของการนิเทศการจัดการเรียนการสอน เป็นการช่วยเหลือครูผู้สอนให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง คือรู้จักมองสิ่งต่างๆตามที่เป็นอยู่และสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็น ให้เกิดเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและผู้เรียน จัดการสิ่งทั้งหลายตามอารมณ์ของตนเอง ความคิดของตนเองก่อให้เกิดคำตอบสนองความคิดของตนเองเพียงฝ่ายเดียว ในเมื่อครูผู้สอน ผู้นิเทศ มีทัศนคติที่ถูกต้อง จะก่อให้เกิดความสามารถจัดการดังกล่าวนี้ ด้วยการพัฒนาปัญญาและปัญญาที่เกิดขึ้นเป็นความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลนั่นเอง ผู้สอนจะนำมายึดยึดให้หรือบังคับให้รับเขาไว้ไม่ได้

ในเมื่อคนจะเกิดหรือมีปัญหาได้ก็ต้องเกิดจากการเรียนรู้จักซึ่งท่องแท้ก็จะเกิดความรู้ความเข้าใจตามมาและพร้อมพัฒนาตัวเองเสมอ ภารกิจของครูผู้สอนและให้การศึกษาให้ความรู้แก่ผู้เรียนทั้งหลายจึงเป็นเพียงผู้ชี้ทางหรืออำนวยความสะดวกเปิดโอกาส ช่วยให้ผู้เรียนหรือผู้รับการศึกษา มีเข็มทิศเดินทางเข้าสู่ปัญญา สิ่งที่ดีที่สุดที่ครูผู้สอนที่ดีจะทำได้ ก็คือ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ตั้งใจช่วยเหลือ พยายาม ค้นหา สรรหา กลอุบาย กลวิธี และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จะมาช่วยผู้เรียนให้เข้าถึงปัญญาอย่างได้ผลดีที่สุด อย่างที่สำนวนบาลีเรียกว่า เป็นกัลยาณมิตร กัลยาณมิตร คือ มิตรแท้ มิตรที่มีแต่ความหวังดี แนะนำในทางที่ดี คอยช่วยเหลือให้กำลังใจในยามมีสุขหรือมีทุกข์ ในระบบการศึกษาเราจึงจำเป็นต้องมีกระจะเงาสะท้อนผลการกระทำ การจัดการเรียนการสอน การเรียนที่จะเกิดกับตัวผู้เรียน ผู้เรียนจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นกระจะเงาสะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนสอนของตัวครูผู้สอนและครูผู้สอนเป็นผู้สร้างปัญญาให้เกิดแก่ผู้เรียน ดังนั้นการนิเทศการเรียนการสอนจึงต้องเป็นผู้เกี่ยวข้องกับหลายฝ่ายมีส่วนร่วมและเป็นผู้ได้ลงมือกระทำร่วมกันให้มาก

ที่สุดเท่าที่จะช่วยให้กระบวนการการเรียนการสอน ที่ส่งผลต่อผู้เรียนให้เกิดปัญญานั้นขึ้นได้ โดยผ่านกระบวนการนิเทศที่สะท้อนผลการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน คอยเป็นที่ปรึกษา แนะนำ ชี้แนะ แก้ปัญหา หาเทคนิค วิธีการ สื่อการสอนที่ทันสมัยที่เอื้อต่อการพัฒนาความรู้ของผู้เรียนและถ่วงการเรียนการสอนเป็นของยึดเยียดบังคับให้รับเอาการเรียนการสอนแบบนี้ผู้เรียนจะเป็นทุกข์ไม่มีความสุขกับการเกิดปัญญา จึงจำเป็นต้องปรับกระบวนการ หาวิธี เทคนิคๆ มาจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดความสุขจึงต้องใช้วิธีการแห่งปัญญา คือ ผู้เรียนต้องเป็นอิสระในการใช้ความคิด และในการที่จะซักถามโต้ตอบสืบเสาะค้นหาความจริงตามหลักอริยสัจสี่ต่างๆ ให้ได้รับความรู้ความเข้าใจขึ้นในตน (คณะกรรมการคุรุสภา, 2557)

ในระบบการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ จึงมีการปฏิบัติอย่าง กาลามสูตร ไม่มีการบังคับให้เชื่อ ความเชื่อหรือศรัทธาในความรู้ที่ครูบอก หมายถึงความเชื่อมั่นในหลักการ วิธีการและสมมติฐานต่างๆ ที่ตนได้ตั้งขึ้น โดยมีเหตุผลเป็นฐานรองรับอย่างเพียงพอแล้วจะนำไปสู่จุดหมายได้อย่างแท้จริง และเป็นสิ่งที่พิสูจน์ได้ต่อไปตามลำดับในระหว่างดำเนินไปสู่เป้าหมายนั้น

ข้อสรุปที่เกี่ยวกับการสอน ดังนี้ ปัญญาเป็นสิ่งสร้างสรรค์ขึ้นความรู้ภายในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้แนะทางการเรียน วิธีสอน อุบาย และกลวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรง การเรียนการสอน อธิปไตยในทางความคิด เป็นอุปกรณ์สำคัญในการสร้างปัญญา

สิ่งที่ควรเข้าใจอีกอย่างหนึ่ง คือ ลักษณะงานสอน ซึ่งแตกต่างกันตามประเภทวิชา อาจแยกได้เป็น 2 ประเภท คือ วิชาประเภทชี้แจงข้อเท็จจริง เช่น ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ เป็นต้น การสอนวิชาประเภทนี้ หลักสำคัญอยู่ที่ทำให้เกิดความเข้าใจในข้อเท็จจริง การสอนจึงมุ่งเพียงหาวิธีการให้ผู้เรียนเข้าใจตามที่สอนให้เกิดพหุสัจจะจะเป็นใหญ่ ส่วนวิชาอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวกับคุณค่าในทางความประพฤติปฏิบัติ โดยเฉพาะ วิชาศีลธรรม และจริยธรรมทั่วไป การสอนที่จะได้ผลดี นอกจากให้เกิดความเข้าใจแล้ว จะต้องให้เกิดความรู้สึกมองเห็นคุณค่าและความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธาที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย สำหรับวิชาประเภทนี้ ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมาก และมักทำได้ยากกว่าผลสำเร็จอย่างแรก เพราะต้องการคุณสมบัติขององค์ประกอบในการสอนทุกส่วน นับแต่คุณสมบัติส่วนตัวของผู้สอนไปทีเดียว ฉะนั้น การพิจารณาหลักการสอนของพระพุทธเจ้า จึงจะเริ่มแต่คุณสมบัติของผู้สอน การถ่ายทอดความรู้ ครูผู้สอนต้องมีลาในการสอน มีเทคนิค วิธีการ การนำเสนอที่น่าสนใจดึงดูดความสนใจของผู้เรียน เราจึงได้มาปรับประยุกต์พุทธลีลาในการถ่ายทอดดัง เลกเช่นพระพุทธเจ้าเคยใช้ในการสั่งสอนสาวกจนบรรลุธรรม ผู้นิเทศและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนจำเป็นต้องปรับประยุกต์นำพุทธลีลามาช่วยจัดการกระบวนการนิเทศการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การสอนการจัดกระบวนการเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนให้เกิดความเข้าใจ เกิดปัญญาบรรลุผล ดังนี้ คุณลักษณะซึ่งเรียกได้ว่าเป็นลีลาในการสอนในการสอนจะได้ผลดีดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนสนใจ มีความสุข สนุกกับลีลาการสอนของครูและการนิเทศการจัดการเรียนการสอนก็ย่อมต้องมีลีลาในการนิเทศติดตามเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 4 อย่าง ดังนี้

1. สันทิสสนา การจะสอนคนอื่น เราก็คงต้องอธิบายหรือบอกหรือแนะนำ ชี้แนะให้ผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็น ตัวครูผู้สอน ผู้นิเทศ ผู้เรียน หรือแม้แต่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องได้เห็นชัดเจน แจ่มแจ้ง เข้าใจในสิ่งที่เราพูด อธิบาย บอก แนะนำ ชี้แนะแนวทางต่างๆ ราวกับจูงมือเขาไปดูให้เห็นสิ่งนั้นด้วยตา

2. สมาทปนา การสอนคน การนิเทศติดตามการสอนของครู ครูผู้สอน หรือผู้นิเทศ ก็ต้องพูดชักจูง แสดงบทบาทขั้นตอนนั้นให้เห็นตามชัดเจน คล้อยตาม จนคนนั้นต้องยอมรับและนำไปปฏิบัติตามคำแนะนำ คำอธิบาย คำชี้แนะ

3. สมุดเตชนา พุดกระตั้น สร้างแรงบันดาลใจ ให้เกิดความกล้าที่จะทำจะตัดสินใจ กำลังใจไม่ท้อแท้ อดทน มีพลังในการต่อสู้ปัญหาอุปสรรคขวางกั้น ให้มีความเพียรพยายาม อดสาหะ และเชื่อมั่นในตนเอง มั่นใจว่าจะทำได้ ทำสำเร็จได้ไม่หวั่นไหว

4. สัมผัสทั้งสนา การทำงาน การปฏิบัติที่เต็มเปี่ยมความเบิกบานใจ ความสุขที่เกิดขึ้นภายใน การแสดงออกด้วยเทคนิค กระบวนการถ่ายทอดที่เร้าความสนใจ ทำให้ผู้เรียน ผู้สอน ผู้นิเทศ เต็มไปด้วยรอยยิ้ม ร่าเริง เบิกบาน ฟังได้เรื่อยๆ ไม่เบื่อ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ตอบสนองกันในเชิงบวกและเปี่ยมด้วยความหวังเห็นหนทางออกในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาต่อยอด เพราะมองเห็นคุณประโยชน์ที่จะได้รับจากการนำไปปฏิบัติ

มีตัวอย่างในการดำเนินการสอนหรือแนะนำผู้อื่นด้วยพุทธลีลาต่งเอกเช่นตัวอย่างในสมัยพระพุทธรูปที่พระพุทธรูปเจ้าทรงมีกลเม็ดวิธีการสอนอันชาญฉลาดตามสติกำลังของพระองค์เอง เมื่อพระองค์ทรงแสดง พระธรรมเทศนาจบลง มักมีผู้สรรเสริญพระธรรมเทศนาเสมอว่า แจ่มแจ้งจริงพระองค์ ผู้เจริญรู้แจ้ง แจ่มแจ้งจริง พระธรรมเทศนาของพระองค์เหมือนหางของที่คว่ำอยู่แล้วเปิดออกที่ปิดบอทางแก่คนหลงทางส่องประทีปในเมืองให้คนที่มึนงงเห็นรูป (วสิน อินทสระ, 2561)

การเรียนรู้แบบพุทธเป็นวิธีการที่พระพุทธรูปเจ้าทรงเผยแพร่พระธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้เพื่อให้ประชาชนทุกหมู่เหล่าได้เรียนรู้ ศึกษาแนวการสอนของพระพุทธรูปเจ้า ซึ่งมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้ 1) สันติสนา ในการอบรมสั่งสอนธรรมะของพระองค์จะชี้แจงให้ผู้ฟังอย่างเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน เห็นจริง 2) สมาปทา พระองค์จะอธิบายให้ผู้ฟังเห็นว่าเรื่องที่พูดถึงนั้นเป็นความจริง 3) สมุดเตชนา พระองค์จะใช้วิธีปลุกเร้าใจให้ผู้ฟัง คึกคัก กระตือรือร้นที่จะปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นให้ประสบความสำเร็จ และ 4) สัมผัสทั้งสนา ในการบรรยายธรรมะเรานำมาปรับใช้การนิเทศติดตามกระบวนการสอนของครูเหมือนพระพุทธรูปสามารถสร้างบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของพุทธสาวก (วรวิทย์ วสินสรการ, 2546)

โดยมีพุทธวิธีการสอน อธิบาย การถ่ายทอด ดังนี้

1. เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอน สอนจากสิ่งใกล้ตัวพอให้มองเห็น เข้าใจง่ายหรือรู้เห็นเข้าใจอยู่แล้ว ไปหาสิ่งที่เห็นเข้าใจยากหรือยังไม่รู้ไม่เห็นไม่เข้าใจ ตัวอย่างที่เห็นชัดในโลกความจริงแห่งสังขาร มองตามอริยสัจ ซึ่งทรงเริ่มสอนจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ปัญหาชีวิตที่คนมองเห็นและประสบการณ์อยู่โดยธรรมดา รู้เห็นประจักษ์กันอยู่ทุกคนแล้ว ต่อจากนั้นจึงเสาะหาสาเหตุที่ยากลึกซึ้งและทางแก้ไขต่อไป

2. สอนเนื้อเรื่องที่สอนลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับและความต่อเนื่องกันเป็นสายลงไปอย่างที่เราเรียกว่าสอนเป็นอนุพัทพิกขา ตัวอย่างคือ อนุพัทพิกขา ไตรสิกขา พุทธโอวาท 3 เป็นต้น

3. ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นได้ก็สอนด้วยของจริง ให้ผู้เรียนได้ดู สัมผัส ได้เห็นได้ฟังเองอย่างที่เราเรียนรู้ลงมือปฏิบัติจนเกิดประสบการณ์ตรงเป็นความรู้ที่ยั่งยืน เช่น ทรงสอนพระนันทะที่คิดถึงคู่รักคนงามด้วยการทรงพาไปชมนางฟ้า นางอัปสรเทพธิดา ให้เห็นกับตา

4. สอนตรงเนื้อหา ตรงเรื่อง คมอยู่ในเรื่อง มีจุด ไม่วกวน ไม่ไขว้เขว ไม่ออกนอกเรื่องโดยไม่มีอะไรเกี่ยวข้องในเนื้อหา

5. สอนมีเหตุผล ตรงตามเห็นจริงได้ อย่างที่เราเรียกว่า สนิทาน

6. สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ ให้การเรียนรู้ได้ผลไม่ใช่สอนเท่าที่ตนรู้ หรือสอนแสดงภูมิว่าผู้สอนมีความรู้มากเหมือนอย่างที่เราพุทธเจ้าเมื่อประทับอยู่ในป่าประดู่ลายใกล้เมืองโกสัมพได้ทรงหยิบใบไม้ประดู่ลายเล็กน้อยใส่กำพระหัตถ์

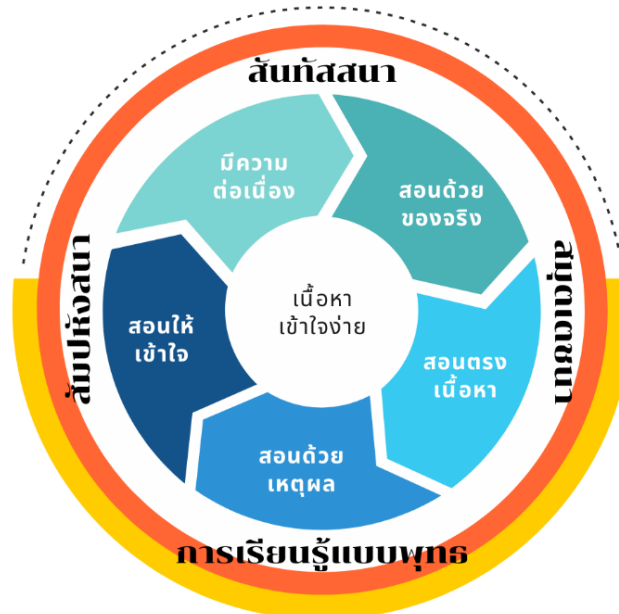
สรุปว่า การนิเทศการจัดการเรียนการสอนเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อเป็นการช่วยเหลือครูผู้สอนให้เกิดทัศนคติที่ถูกต้อง รู้จักมองสิ่งต่างๆตามที่มันเป็นอยู่และสามารถจัดการกับสิ่งเหล่านั้นตามที่ควรจะเป็นผู้นำทางหรืออำนวยความสะดวกเปิดโอกาส มีปัญญา มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ตั้งใจช่วยเหลือพยายาม ค้นหาสรรหา กลอุบาย กลวิธี และอุปกรณ์ต่างๆ และผู้สอนมีปัญญาเป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจากความรู้อยู่ในตัวเอง ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้แนะทางการเรียน วิธีสอน อุบาย และกลวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอน อิสรภาพในทางความคิด ดังนั้น ไม่ว่าจะเป็นครูผู้สอน ผู้นิเทศย่อมต้องมีลีลาเฉพาะตัวบุคคลและในการนิเทศติดตามก็ต้องมีลีลาเช่นกันเพื่อให้เกิดผลสำเร็จ 4 อย่าง ดังนี้ สันทัดสนา สมาทปนา สมุตเตชชา สัมปหังสนา และการเรียนรู้แบบพุทธเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงเผยแผ่พุทธวิธีการสอน การอธิบาย ถ่ายทอดดังนี้ 1) เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่สอนสร้างความเข้าใจอย่างง่ายให้มองเห็น 2) สอนเนื้อเรื่องที่สอนลุ่มลึกยากลงไปตามลำดับและความต่อเนื่องกัน 3) ถ้าสิ่งที่สอนเป็นสิ่งที่แสดงให้ได้ก็สอนด้วยของจริง 4) สอนตรงเนื้อหาตรงเรื่อง 5) สอนมีเหตุมีผล ตรงตามเห็นจริงได้ และ 6) สอนเท่าที่จำเป็นพอดีสำหรับให้เกิดความเข้าใจ

บทสรุป

พุทธลีลาจัดเป็นกระบวนการ เทคนิค และกลวิธีของผู้นิเทศในการติดตามนิเทศการเรียนการสอนของครูเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนหรือสร้างองค์ความรู้ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ดังนั้นผู้ที่จะมาเป็นคนนิเทศติดตามประเมินกระบวนการสอนของครูผู้สอน ต้องมีความรู้ ความเข้าใจองค์ประกอบของกระบวนการขั้นตอน อย่างแจ่มแจ้ง รู้จริง เป็นผู้คอยช่วยเหลือ แก้ปัญหา ขอบกพร่อง แนะนำ ชี้แนะ แนวทาง การบอกอธิบายให้รู้ถึงสาเหตุอย่างแจ่มแจ้งชัดเจน ชักจูง โน้มน้าวให้เชื่อตาม คล้อยตาม สร้างแรงบันดาลใจ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคมองเห็นทิศทาง ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นหรือทำให้สำเร็จถึงเป้าหมายที่วางไว้ ครูผู้สอนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกวิธีและทั้งสองฝ่ายเกิดการยอมรับกัน สามารถแลกเปลี่ยนแนวคิด เทคนิคร่วมกัน เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน อย่างไรก็ตามไม่จะเป็นครูผู้สอน ผู้นิเทศ ผู้เรียนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนย่อมเป็นผู้มีลีลาในการถ่ายทอดผู้มีลีลาในการถ่ายทอดดีผู้รับย่อมมีความสุข เบิกบาน ทำให้รู้เข้าใจแจ่มแจ้งลึกซึ้งย่อมนำไปสู่เป้าหมายสำเร็จโดยง่าย การนำพุทธลีลาเข้ามาใช้ในชีวิตประจำวันในการสื่อสารจะทำให้เกิดความผาสุกทุกฝ่ายเนื่องจากการถ่ายทอดดี เข้าใจง่าย รู้แจ่มแจ้ง เข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นการยอมรับรับโดยธรรมย่อมเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน การจะสอนหรือถ่ายทอดเลือกให้ตรงกับบุคคลดังเช่นบัว 4 เหล่า โดยสรุปองค์ความรู้การศึกษานิเทศการสอนตามหลักพุทธลีลา ดังในภาพที่ 1

การนิเทศการสอนตามหลักพุทธลีลา

BUDDHIST-INFORMED TEACHING SUPERVISION

ภาพที่ 1 นิเทศการจัดการเรียนสอนตามหลักพุทธลีลา

เอกสารอ้างอิง

- กรองทอง จิรเดชากุล. (2550). คู่มือการนิเทศภายในโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธารอักษร.
- คณะกรรมการคุรุสภา. (2557). มาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2555). การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: วีพรีนธ์ (1991).
- ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์. (2551). การบริหารงานวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- ณัฐกานต์ ฉิมงาม. (2564). หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการนิเทศการศึกษา. นครสวรรค์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 1.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2543). รู้จักพระไตรปิฎก เพื่อเป็นชาวพุทธที่แท้. กรุงเทพมหานคร: ผลิธัมม.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2541). พุทธวิธีในการสอน. แหล่งที่มา https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/313. สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2568.
- พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2547). พระไตรปิฎก : สิ่งที่ชาวพุทธต้องรู้. แหล่งที่มา https://www.watnyanaves.net/th/book_detail/275 สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2568.
- ภณทิรา สุประการ. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการการนิเทศการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. คุษณินพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รุ่งชัยดาพร พรเวหะชาติ. (2551). การนิเทศการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วศิน อินทสระ. (2545). พุทธวิธีในการสอน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เมธาทราย.
- สถาพร สมอุทัย. (2565). “การนิเทศการศึกษา” หนึ่งตัวช่วยในการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. วารสารวิจัยวิชาการ, 5(3), 275-288.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต1. (2564). แผนปฏิบัติการนิเทศการศึกษา กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา. กาฬสินธุ์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). ปิทองแห่งการนิเทศภายในห้องเรียนเป็นฐานเพื่อการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก. Active Learning. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2539). พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2542). พุทธวิธีสอนจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพมหานคร: อรุณการพิมพ์.
- อัญชลี ธรรมะวิธิกุล. (2554). กระบวนการในการจัดการนิเทศการศึกษา. แหล่งที่มา <https://panchalee.wordpress.com/2009/03/30/process/> สืบค้นเมื่อ 5 มกราคม 2568.
- Aggarwal, S. P. (1967). Inventory control aspect in warehouses. New Delhi: Indian National Science Academy.
- Briggs, Thomas H. and Joseph Justman. (1952). Improving Instruction through Supervision. New York: McMillan.
- Glickman, C.D. (1981). Developmental Supervisor: Alternative Practices for Helping Teachers Improve Instruction. Washington D.C.: Development.
- Harris, Ben M. (1985). Supervisory Behavior in Education. New Jersey: Prentice-Hall. Supervision and Curriculum Development.

ภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา DIGITAL LEADERSHIP BASED ON THE THREE WISDOM PRINCIPLES FOR EDUCATIONAL ADMINISTRATORS

¹นฤภัค สันป่าแก้ว Naruephak Sanpakaew

²พระครูสมุทรทอง ฐิตปัญโญ PhrakhrusamuThong Thitapanyo

^{1, 2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: naruephak.s20@hotmail.co.th

Article Received: March 09, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 29, 2025.

บทคัดย่อ

บทความนี้จะนำเสนอภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการบูรณาการภาวะผู้นำดิจิทัลกับหลักปัญญา 3 จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ องค์ประกอบที่ 1 ภาวะผู้นำดิจิทัล เป็นความสามารถของผู้บริหารในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาองค์กรปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และสร้างนวัตกรรม โดยมี 7 องค์ประกอบหลัก เช่น การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล การบริหารข้อมูลสารสนเทศ และการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล องค์ประกอบที่ 2 หลักปัญญา 3 เป็นแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลให้มีความรอบรู้และสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง ได้แก่ 1) สุตมยปัญญา (รู้ฟัง) การเรียนรู้จากการฟัง อ่าน และศึกษาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับเทคโนโลยีและแนวโน้มดิจิทัล 2) จินตามยปัญญา (รู้คิด) การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลดิจิทัล เพื่อพัฒนาแนวทางหรือกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับสถานศึกษา และ 3) ภาวนามยปัญญา (รู้ทำ) การนำเทคโนโลยีไปใช้จริง ผ่านการบริหารงาน การส่งเสริมการเรียนรู้ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมในองค์กร

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำดิจิทัล, ปัญญา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This article presented the digital leadership based on the three wisdoms principles (Paññā) for educational administrators. It integrated digital leadership with the three wisdoms principles (Paññā), which would help administrators in leading educational institutions to success in the digital age effectively and sustainably. It was consisted of 2 main components: Component 1: Digital Leadership was the ability of administrators to use digital technology effectively to develop the organization, adapting to change, and creating innovation, which was consisted of 7 main components, such as having a digital vision, information management, and creating a digital learning culture. Component 2: The three wisdoms principles (Paññā) were concepts that helped to enhance digital leadership to be knowledgeable and able to apply them in practice, namely: 1) Sutamaya-paññā (knowing to listen), Learning from listening,

reading, and studying information about digital technology and trends. 2) Cintāmaya-paññā (knowing to think), analyzing and synthesizing digital information to develop approaches or strategies that were appropriate for the educational institution and 3) Bhāvanāmayā-paññā (knowing to do), practical application of technology through management, promotion of learning, and creation of innovation in the organization.

Keywords: Digital Leadership, Paññā, Educational Administrators

บทนำ

ในปัจจุบันการขับเคลื่อนการบริหารคุณภาพการศึกษา ได้มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ ดิจิทัลของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 แผนยุทธศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการด้านยุทธศาสตร์ ส่งเสริมและพัฒนา ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษา มุ่งเพิ่มและขยายช่องทางการเรียนรู้ด้วย เทคโนโลยีดิจิทัลเข้าไปในการ เรียนการสอน เพื่อสร้างความคุ้นเคย และยกระดับความสามารถด้านการอ่านของนักเรียนสำหรับเป็นฐานใน การเรียนรู้วิชาอื่นๆ จัดหาและรวมไปถึงการบริหารจัดการของสถานศึกษาที่ต้องอาศัยผู้บริหารสถานศึกษาเป็น อย่างยิ่ง เพราะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจ ผู้บริหาร สถานศึกษาจะต้องเป็นต้นแบบที่ดีในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลต้องก้าวทัน การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ทั้งนี้เพราะผู้บริหารเป็นกุญแจ สำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติและสร้างวัฒนธรรมใหม่ในโรงเรียน เป็นผู้บริหารที่มุ่งเน้นการใช้ เทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารจัดการเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนและบุคลากรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง บรรลุเป้าหมายองค์กร กลายเป็นผู้นำที่มีภาวะผู้นำดิจิทัล (Sheninger, E., 2014) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ของกัญญารัตน์ สุขแสน (2563) ที่ศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนใน เครือมูลนิธิ คณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย พบว่า องค์ประกอบด้านคุณลักษณะของผู้นำดิจิทัลที่ควรมี คือ การสร้างแรงบันดาลใจ การสร้างความมั่นใจ การจัดสรรเวลาในการเข้าถึง และการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นองค์กรธุรกิจ องค์กร ภาครัฐ หรือแม้แต่สถานศึกษาโดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการศึกษาก็เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพทักษะ ชีวิตของผู้เรียน การบริหารสถานศึกษาอันเป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้นำในการ กำหนดนโยบายและวางแผนงานในการพัฒนาสถานศึกษาในทุกมิติ หากผู้บริหารได้นำเอาหลักพุทธธรรมคือ หลักปัญญา 3 (ที.ปา. (ไทย). 11/228/231) คำว่าปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปริชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจ ชัดเจน ความเข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ดำเนินการทำให้ผลล่งพ้นปัญหา โดยปัญญา 3 ประกอบด้วย 1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิด จากการคิดพิจารณา (ปัญญาจากโยนิโสมนสิการที่ตั้งขึ้นในตนเอง) 2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการสดับ เล่าเรียน (ปัญญาเกิดจากปรโตโฆสะ) 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติบำเพ็ญ (ญาณอันเกิดขึ้น แก่ผู้อาศัยจินตามยปัญญา หรือทั้งสุตมยปัญญาและจินตมยปัญญานั้นแหละ ชะมักเขม้นมนสิการในสภาวะธรรม ทั้งหลาย) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559) สอดคล้องกับที่ กุสุมา ยี่ภู่ (2566) กล่าวว่า หลัก ปัญญา 3 อันเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการบูรณาการกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดปัญญาเป็นทั้งความรู้รอบ รู้ทั่ว รู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น ประกอบด้วย 1) สุตมย

ปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการรับข้อมูลข่าวสารและการศึกษาเล่าเรียน ปัญญาขั้นการพัฒนาเบื้องต้นด้วยการฟัง
เล่าเรียนศึกษาคบหาถ้อยคำมีตรสอบถามครูอาจารย์แล้วพัฒนาความรู้ของตนให้เกิดมีขึ้น 2) จินตมยปัญญา
ปัญญาที่เกิดจากการคิด ปัญญาที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาระบบความคิดของตนให้เป็นระบบคิดถูกวิธี และคิด
อย่างสวหาเหตุผล ตลอดสายได้ดีเป็นต้น และ 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาที่เกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติ ปัญญา
ขั้นการพัฒนาตนขึ้นลงมือปฏิบัติการในภาคสนามแล้วจึงรู้โดยประจักษ์ด้วยตนเองอย่างปลอดโปร่งโล่งใจจน
หมดความลังเลสงสัยอีกต่อไปเพื่อให้ผู้บริหารที่ทำหน้าที่บริหารสถานศึกษา โดยการใช้ศาสตร์และศิลป์ของ
ผู้บริหารสถานศึกษาตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้

บทความนี้ ผู้นิพนธ์จะนำเสนอภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
เพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานบริหารสถานศึกษาช่วยให้เกิดคุณภาพการศึกษาและ
ประสิทธิผลของสถานศึกษาสูงขึ้นต่อไป ซึ่งมีหัวข้อประกอบด้วยภาวะผู้นำดิจิทัล หลักปัญญา 3 ภาวะผู้นำ
ดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัล

กล่าวถึงภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึง การนำของผู้บริหารองค์กรในยุคดิจิทัลที่มีพฤติกรรมสามารถนำ
องค์กรโดยใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมดิจิทัลเพื่อเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนผลลัพธ์ของสถานศึกษา ทำให้
การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบส่งผลให้งานเกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 หมวด 5 การบริหารและการจัดการศึกษา มาตรา 39 ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา
หมายถึง คุณลักษณะ ความรู้ทักษะความสามารถและพฤติกรรมแสดงออกในการนำของผู้อำนวยการ
โรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน ในการบริหารทั่วไป บริหารบุคคลบริหารงาน
วิชาการและบริหารงบประมาณ โดยมีความเข้าใจ สามารถสร้างสรรค์ เข้าถึงและนำเทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัล
มาใช้ในการบริหารโรงเรียน ทั้ง 4 ด้าน (สุกัญญา แซ่ม้อย, 2561) ได้แก่

1. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารทั่วไป หมายถึง คุณลักษณะความรู้
ทักษะ ความสามารถและพฤติกรรมแสดงออกของผู้อำนวยการโรงเรียนในการกำหนดนโยบาย แนว
ทางการใช้เครื่องมือดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูลสนเทศในองค์กรที่เป็นประโยชน์เพื่อการบริหารสาธารณะ การ
วิเคราะห์ข้อมูลขององค์กรเพื่อเปรียบเทียบกับหน่วยงานอื่น การแปลงข้อมูลของหน่วยงานไปสู่รูปแบบ
มาตรฐานเพื่อใช้ในการเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงานในการแลกเปลี่ยนข้อมูล (Standard Data
Exchange) การใช้งานระบบปฏิบัติการ การจัดการข้อมูล การสำรองข้อมูล การใช้งานคลาวด์คอมพิวเตอร์ การ
ใช้งานเว็บเบราว์เซอร์ การใช้ธุรกรรมอิเล็กทรอนิกส์การใช้ดิจิทัลเพื่อความมั่นคงปลอดภัยในการบริหารโรงเรียน
การบริหารความเสี่ยงดิจิทัล (Digital Risk Management) ของนักเรียน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุน
การเปลี่ยนผ่านสู่โรงเรียนดิจิทัลการสนับสนุนการพัฒนาระบบนิเวศน์ (Ecosystem) เพื่อพัฒนาบริการดิจิทัล
แบบเชื่อมโยง การใช้ดิจิทัลคาดการณ์สถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นต่อโรงเรียนจากการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี
ดิจิทัล (Scenario Analysis) เป็นต้น

2. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารบุคคล หมายถึง คุณลักษณะความรู้
ทักษะ ความสามารถและพฤติกรรมแสดงออกของผู้อำนวยการโรงเรียนในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยี
ดิจิทัลสำหรับครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียน โดยวิเคราะห์จัดทำแผนการพัฒนา การพัฒนาหลักสูตร
ฝึกอบรม และการประเมินการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้ดิจิทัลเพื่อการทำงานร่วมกันแบบ

ออนไลน์ในโรงเรียน การเป็นตัวอย่างเป็นหลักปฏิบัติที่ดีด้านดิจิทัลการสร้างเครือข่ายของครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนที่มีการเชื่อมโยงข้อมูลและการทำงานข้ามหน่วยงานเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัล การเสนอแนวทางและพัฒนากลยุทธ์ด้านงานบุคคลเพื่อประสิทธิภาพการทำงานแบบดิจิทัลและแบบเชิงรุก โดยเสริมทักษะดิจิทัลที่เหมาะสมกับบทบาทและลักษณะงานให้แก่ครูผู้สอนและบุคลากร การใช้ดิจิทัลในการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานที่ส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากร เป็นต้น

3. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารวิชาการ หมายถึง คุณลักษณะ ความรู้ ทักษะ ความสามารถและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้อำนวยการโรงเรียนในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมสำหรับการจัดการเรียนการสอน การใช้โปรแกรมตัดต่อสื่อภาพเคลื่อนไหวในการสร้างสื่อดิจิทัล การใช้โปรแกรมดิจิทัลเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลการจัดการเรียนการสอนสำหรับงานสอนประจำ การจัดทำคลังข้อมูล (Data Warehousing) ให้พร้อมนำไปใช้และวิเคราะห์ต่อ เช่น คลังข้อสอบ การพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลในการวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เป็นต้น

4. ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาด้านการบริหารงบประมาณ หมายถึง คุณลักษณะ ความรู้ ทักษะ ความสามารถและพฤติกรรมการแสดงออกของผู้อำนวยการโรงเรียนในการนำระบบดิจิทัลมาจัดทำประเมินงบประมาณของโครงการ การค่าใช้จ่ายในการนำโครงการดิจิทัลไปใช้ (Implementation Cost Estimation) การนำระบบดิจิทัลจัดทำรายจ่ายเพื่อเสนอของบประมาณโครงการ การใช้สูตรฟังก์ชัน เพื่อการคำนวณ การติดตามตรวจสอบงบประมาณในระหว่างดำเนินการโครงการ การประมาณการค่าใช้จ่ายและจัดทำรายจ่ายเพื่อเสนอของบประมาณในการบำรุงรักษาเทคโนโลยีดิจิทัล (Maintenance Cost Estimation) เป็นต้น

นอกจากนี้ สุกัญญา แซ่มซ้อย (2561) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า สำหรับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลสหรัฐอเมริกาได้กำหนดมาตรฐานชาติด้านการใช้เทคโนโลยีสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา 5 ด้าน ดังนี้

1. การมีวิสัยทัศน์ โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ร่วมกับการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กับบุคลากรอื่นๆ ได้ สามารถนำการพัฒนา การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการบูรณาการเทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและยกระดับความเป็นเลิศขององค์กรได้

2. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกยุคดิจิทัล โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอเป็นปกติ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกดิจิทัลในองค์กร โดยสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้เข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ดังกล่าวอย่างทั่วถึง

3. การปฏิบัติที่เป็นเลิศอย่างมืออาชีพ โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และนวัตกรรมอย่างมืออาชีพให้กับผู้เรียน โดยการเสริมสร้างพลังอำนาจให้กับครูผู้สอนและบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลต่างๆ

4. การปรับปรุงอย่างเป็นระบบ โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสนับสนุนและส่งเสริมความเป็นผู้นำในยุคดิจิทัล และสามารถบริหารจัดการให้เกิดคุณภาพอย่างต่อเนื่องในองค์กรโดยใช้แหล่งข้อมูลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สำหรับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

ทินกร บัวชู (2562) ได้สรุปองค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลที่สำคัญ ได้ดังนี้

1. การมีวิสัยทัศน์ (Visionary Leadership) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิสัยทัศน์ สามารถแลกเปลี่ยนถ่ายทอดวิสัยทัศน์ หรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงองค์กรด้วยการพัฒนานวัตกรรม

ดิจิทัล และประยุกต์ใช้ดิจิทัลเพื่อยกระดับความเป็นเลิศขององค์กร การเข้าใจกลยุทธ์ที่สนับสนุนเป้าหมายจะเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันขององค์กรด้วยนวัตกรรมดิจิทัล

2. การเป็นผู้ใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว (Professional Practice) ผู้บริหารสถานศึกษาต้องตระหนักว่าจำเป็นต้องเป็นผู้นำในการใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว เชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยี (Digital Native) สามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้และนวัตกรรมดิจิทัลได้อย่างมืออาชีพ ออกแบบสถานที่ทำงานเพื่อช่วยสร้างบรรยากาศให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และการเสริมสร้างพลังอำนาจด้วยเทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลต่างๆ

3. ความสามารถในการนำข้อมูลมาใช้ (Data Driven) ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเรียกใช้ข้อมูลสารสนเทศได้อย่างอิสระ (Free flow of information) โดยนำมาใช้ได้อย่างไม่จำกัด ทำให้เกิดประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กรตั้งแต่การทำงานประจำวัน การวางแผนกลยุทธ์ การบริหารจัดการคุณภาพอย่างต่อเนื่องโดยใช้แหล่งข้อมูลสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ

4. ความเข้าใจในความรู้และทักษะความสามารถของคนในองค์กร (Talent Management) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเข้าใจขีดความสามารถของคนในองค์กร จัดการและสร้างสมดุลของทักษะความสามารถของคนในองค์กรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สามารถจัดการกับปัญหาในการทำงาน การสร้างสรรค์นวัตกรรมดิจิทัลใหม่ การเป็นผู้ประกอบการ ความเป็นมืออาชีพในการทำงานตามแผนที่กำหนด การจ้างบุคลากรที่มีความรู้ความคิดเชิงนวัตกรรม

5. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัล (Digital Age Learning culture) ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างสรรค์พลวัตในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลให้เป็นปกติในองค์กร จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโลกดิจิทัลในองค์กรได้อย่างทั่วถึง ติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ให้โอกาสทดลองโครงการใหม่ๆ และมีความรวดเร็วในการตัดสินใจ

สรุปว่า ภาวะผู้นำดิจิทัล หมายถึง คุณลักษณะ ความรู้ ทักษะความสามารถในการนำพาบุคคลหรือองค์กรให้ก้าวผ่านความท้าทายและใช้ประโยชน์จากโอกาสที่เกิดขึ้นในยุคดิจิทัล โดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำดิจิทัลจะต้องมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล การบริหารสถานศึกษาโดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ การส่งเสริมให้นำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน และการมีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของเทคโนโลยี และมีทักษะในการสร้างแรงบันดาลใจให้ทีมงานร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมโดยมีองค์ประกอบสำคัญ มี ได้แก่

1. การมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีวิสัยทัศน์ และสามารถถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้ หรือจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ๆ ระหว่างครูกับผู้บริหารที่นำไปกำหนดวิสัยทัศน์ดิจิทัลร่วมกัน ปรับปรุงวิสัยทัศน์ให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เข้าใจในเทคโนโลยีและกลยุทธ์ที่สนับสนุนเป้าหมายของสถานศึกษาในระยะสั้นและระยะยาว กำหนดภาระงานของบุคลากรให้เชื่อมโยงกับเป้าหมาย สร้างมาตรฐานเกณฑ์การวัดและประเมินผลการปฏิบัติงาน พร้อมกำกับติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานตามเกณฑ์และเป้าหมายของสถานศึกษาตามระยะเวลาที่กำหนด

2. การมีความรู้ดิจิทัลและสามารถใช้งานได้อย่างคล่องแคล่ว หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำในการใช้งานดิจิทัลได้อย่างคล่องแคล่ว เชื่อมั่นในประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้เทคโนโลยี สามารถจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ดิจิทัลได้อย่างมืออาชีพ สร้างบรรยากาศและแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลต่างๆ ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรในการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมดิจิทัลต่างๆ

3. การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างสรรค์พลวัตในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบโลกดิจิทัลในสถานศึกษา ติดตามแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ให้โอกาสทดลองโครงการใหม่ๆ และตัดสินใจรวดเร็วในการสนับสนุนและส่งเสริมการเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ดิจิทัลอย่างทั่วถึง

4. ความเข้าใจในความรู้และทักษะดิจิทัลที่หลากหลายของบุคคลในองค์กร หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเข้าใจขีดความสามารถทักษะดิจิทัลของบุคลากร จัดการและสร้างสมดุลของทักษะความสามารถให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ สามารถจัดการกับปัญหาในการทำงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมดึงทักษะที่แตกต่างของแต่ละบุคคลมาสร้างสรรค์เทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

5. การสื่อสารดิจิทัล หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีทักษะการสื่อสารดิจิทัล ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะดิจิทัลของตนเอง และส่งเสริมให้บุคลากรในสถานศึกษาได้มีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาที่ตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล

6. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ดิจิทัล หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ดิจิทัล ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน เพื่อให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาทักษะและความรู้ด้านดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง เครือข่ายการเรียนรู้ดิจิทัลนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบ่งปันประสบการณ์ และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการงานบริหาร

7. การบริหารจัดการดิจิทัลอย่างเป็นระบบ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษา มีการบริหารจัดการดิจิทัลอย่างเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน การออกแบบระบบ การเลือกใช้เทคโนโลยี การพัฒนาบุคลากร และการประเมินผล เพื่อให้สถานศึกษาสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทันสมัย การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการจะช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว แม่นยำ และโปร่งใส นอกจากนี้ ยังช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หลักปัญหา 3

คำว่า ปัญหา หมายถึง ความรู้แจ้ง ความรู้ชัด ความเข้าใจ ความรู้เท่าทันสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ปัญหาเป็นคำกลางๆ มีหลายชั้นหลายระดับ หลายประเภท เช่น (ก) โลภียปัญหา ปัญหาในชั้นเบื้องต้น ความฉลาดรอบรู้ในเรื่องการยังชีพในเรื่องต่างๆ ไปที่ยังเกี่ยวข้องกับเรื่องอย่างชาวโลก (ข) โลกุตตรปัญหา ปัญหาชั้นสูง ชั้นเหนือโลก ได้แก่ ชั้นที่เป็นมรรค ผล นิพพาน มีความฉลาดรอบรู้ในเรื่องการปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ได้ ส่วนปัญหาในทางพระพุทธศาสนา มีเป้าหมายอยู่ที่การทำลายดับอวิชชาและกิเลสอาสวะทั้งปวงที่เป็นต้นเหตุแห่งความทุกข์ ทั้งที่เป็นส่วนตัวบุคคลและแก่ชาวโลก ฉะนั้น บุคคลผู้มีปัญหาในทางพระพุทธศาสนายกย่องว่าเป็นบัณฑิตคือเป็นพุทธะ แปลว่า ผู้รู้ รู้ความจริงอันประเสริฐว่า อะไรเป็นทุกข์ อะไรเป็นสาเหตุแห่งทุกข์ อะไรเป็นความดับทุกข์ อะไรเป็นมรรคหรือวิธีปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ รู้แจ้งว่าสังขารทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ประกอบด้วยตัวตน ผู้ต้นคือต้นจากอวิชชา ความไม่รู้อันเป็นรากเหง้าของ

กิเลสอาสวะทั้งปวง ผู้เบิกบานคือมีจิตบริสุทธิ์ผ่องใส ไม่เศร้าหมอง เพราะหมดสิ้นกิเลสอาสวะทั้งปวง ไม่ยินดี ยินร้ายต่ออารมณ์ต่างๆ ที่เป็นโลกธรรมซึ่งจรเข้ามากระทบจิตใจ (สุนันท์ เพ็ชรพิรุณ, 2548)

สมเด็จพระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (2556) ได้ตรัสไว้ว่า สัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบ ก็คือรู้จักกุศลมูลเหล่านี้ว่า ทุกๆ ข้อเป็นมูลเหตุของกุศลจริง สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบดังนี้ เป็นทิฐิคือความเห็นเป็นทศสนะคือความเห็น เป็นญาณะคือความรู้ หรือ เป็นปัญญาคือความรู้ ทั้งถึงที่จะต้องการเป็นขั้นต้นของทุกๆ คนในโลก แต่ว่าจะได้สัมมาทิฐิ คือ ความเห็นชอบดังนี้ได้ ก็ต้องอาศัยความที่ใช้ปัญญามีอยู่เป็นพื้นฐานในการประกอบปลูกปัญญาให้ยิ่งขึ้นไป ด้วยการฟังการเรียน อันรวมในคำว่า สุตะ ด้วยการคิดพิจารณา อันรวมเรียกว่า จินตา ด้วยการปฏิบัติอบรมต่างๆ ในข้อที่ฟังปฏิบัติอบรมนั้นๆ อันเรียกว่า ภาวนา และเมื่อได้ประกอบปฏิบัติปลูกปัญญา อบรมปัญญา เพิ่มพูนปัญญาในทางที่ถูกต้องอยู่เสมอ ก็ย่อมจะได้ปัญญาที่เป็นปัญญาถูกต้อง อันเรียกว่า สัมมปัญญา ได้สัมมาทิฐิคือความเห็นชอบดังกล่าว

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2557) ได้กล่าวว่า ปัญญา 3 คือ ความรอบรู้ รู้ทั่ว เข้าใจ รู้ซึ่ง แบ่งออกเป็น 3 ได้แก่ 1) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดสดับเล่าเรียน ปัญญาสืบแต่ปรโตโฆสะ 2) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดพิจารณา ปัญญาสืบแต่ โยนิโสมนสิการที่ตั้งขึ้นในตนเอง 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติบำเพ็ญ ปัญญาสืบแต่ปัญญา สองอย่างแรกนั้นแล้วหมั่นมนสิการในประดา สภาวธรรม และสุกฤษฎี ฌายุศิริ (2559) กล่าวว่า การบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักปัญญา 3 อันเป็นปัญญาที่ถูกพัฒนาด้วยการศึกษาเล่าเรียน การฟังการอ่านการคิดวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ทดลองนำไปปฏิบัติจริง

การจัดการศึกษาก็เพื่อมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพทักษะชีวิตของผู้เรียน การบริหารสถานศึกษาอันเป็นภาระหน้าที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำในการกำหนดนโยบายและวางแผนงานในการพัฒนาสถานศึกษาในทุกมิติ หากผู้บริหารได้นำเอาหลักพุทธธรรมคือ หลักปัญญา 3 (ที.ปา. (ไทย). 11/228/231) ซึ่งปัญญา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปริชาหยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความเข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นต้น และรู้ที่จะจัดแจง จัดสรร จัดการ ดำเนินการทำให้ลุผลล่วงพ้นปัญหา โดยปัญญา 3 ประกอบด้วย 1) จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดพิจารณา (ปัญญาจาก โยนิโสมนสิการที่ตั้งขึ้นในตนเอง) 2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจากการสดับเล่าเรียน (ปัญญาเกิดจากปรโตโฆสะ) 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการปฏิบัติบำเพ็ญ (ญาณอันเกิดขึ้นแก่ผู้อาศัยจินตามยปัญญา หรือทั้ง สุตมยปัญญาและจินตามยปัญญานั้นแหละ ชะมิกเขมน์มนสิการในสภาวธรรมทั้งหลาย) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559)

สรุปว่า หลักปัญญา 3 หมายถึง หลักปัญญา 3 เป็นหลักธรรมที่เหมาะสมในการบูรณาการกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อให้เกิดปัญญาเป็นทั้งความรู้รอบ รู้ทั่ว รู้ทั่วถึงเหตุถึงผล รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น ซึ่งมี 3 ประการ ได้แก่ 1) สุตมยปัญญา (รู้ฟัง) ปัญญาที่เกิดจากการฟัง การรับข้อมูลข่าวสารและการศึกษาเล่าเรียน ความรู้ความเข้าใจอันเกิดจากการฟัง อ่าน สนทนา เรียนรู้ก่อให้เกิดปัญญา ที่ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ รวมถึงปัจจัยภายนอก คือ คู่มือ ตำรา สถานที่ สิ่งแวดล้อม องค์ความรู้ต่างๆ 2) จินตามยปัญญา (รู้คิด) ปัญญาที่เกิดจากการคิดพิจารณา ความมีวิจารณ์ญาณ ความรู้ความเข้าใจทำให้เกิดปัญญาจากการคิดหาแนวทางนวัตกรรม หรือกิจกรรมที่ส่งเสริมหรือก่อให้เกิดกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นเหตุเป็นผล 3) ภาวนามยปัญญา (รู้ทำ) ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ ความรู้ความเข้าใจที่ก่อให้เกิดปัญญาจากการปฏิบัติ การกระทำกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติ และเกิดความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง

ภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

บทบาทสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในการพัฒนาและปรับปรุงโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษา โดยต้องมีความสามารถในการบริหารจัดการที่หลากหลาย ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและนำพาโรงเรียนไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ เหตุฉะนั้น การประยุกต์ใช้และการบูรณาการภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา การนำภาวะผู้นำดิจิทัลมาบูรณาการกับหลักปัญญา 3 ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถบริหารจัดการองค์การทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสรรค์นวัตกรรม และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับยุคดิจิทัล โดยสามารถประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. สุตมยปัญญา (รู้ฟัง) กับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและแนวโน้มเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาองค์กร 2) ศึกษาและติดตามแนวโน้มเทคโนโลยีทางการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ 3) รับฟังความคิดเห็นจากครู นักเรียน และผู้ปกครองผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น ฟอรัมออนไลน์ หรือแอปพลิเคชัน 4) ใช้ระบบบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ (MIS) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลและนำมาประกอบการตัดสินใจ 5) อบรมและพัฒนาตนเองผ่านหลักสูตรออนไลน์เกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัล

2. จินตามยปัญญา (รู้คิด) กับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 1) การคิดวิเคราะห์และวางแผนเชิงกลยุทธ์ด้านดิจิทัลเพื่อพัฒนาสถานศึกษา 2) วางแผนกลยุทธ์การใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน เช่น การนำ AI หรือ VR มาใช้ในการศึกษา 3) สร้างนโยบายและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมในสถานศึกษา 4) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากระบบสารสนเทศทางการศึกษา เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงการบริหารและการสอน 5) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักเรียน

3. ภวานามยปัญญา (รู้ทำ) กับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 1) การลงมือปฏิบัติและสร้างนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาในยุคดิจิทัล 2) นำแพลตฟอร์มดิจิทัล เช่น Google Classroom, Microsoft Teams มาใช้ในการบริหารจัดการการเรียนการสอน 3) ส่งเสริมการเรียนรู้แบบ Active Learning ผ่านเทคโนโลยี เช่น การใช้ Gamification หรือ Online Learning Platform 4) พัฒนาระบบ e-Portfolio สำหรับนักเรียนและครู เพื่อจัดเก็บและประเมินผลการเรียนรู้ 5) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและองค์กรด้านเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมการศึกษา

สรุปว่า การบูรณาการภาวะผู้นำดิจิทัลกับหลักปัญญา 3 ช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถ รับรู้ข้อมูลและแนวโน้มใหม่ ๆ (รู้ฟัง), คิดวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ (รู้คิด), และลงมือปฏิบัติจริง (รู้ทำ) เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลอย่างยั่งยืน

บทสรุป

ภาวะผู้นำดิจิทัลตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยหลักปัญญา 3 ประการ ได้แก่:

3. ปัญญาแห่งการปฏิบัติ (Action Intelligence): 1) การวางแผนและการจัดการ: ผู้บริหารต้องสามารถวางแผนและจัดการการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ 2) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้: ผู้บริหารต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อุปกรณ์ และการสนับสนุนทางวิชาการ 3) การประเมินผลและการปรับปรุง: ผู้บริหารต้องสามารถประเมินผลการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในสถานศึกษา และนำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สรุปดังภาพที่ 1

339

เอกสารอ้างอิง

- กัญญารัตน์ สุขแสน. (2563). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียนในเครือมูลนิธิ คณะ
เซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย. ดุษฎีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- กุสุมา ยี่ภู่. (2566). การบูรณาการภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักปัญญา 3 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา.
วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 4(1), 66–76.
- ทินกร บัวชู. (2562). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์สารมหาวิทยาลัยราชภัฏ
เพชรบุรี, 13(2), 285-294.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิโรจน์ สารรัตน์. (2555). ผู้บริหารโรงเรียน: สามมิติการพัฒนาวิชาชีพสู่ความเป็นผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพ.
ขอนแก่น: คลังน่านาวิทยา.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่
30. กรุงเทพมหานคร: ผลิธรรม.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2548). ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิรัตน์เอดดูเคชั่น.
- สุกฤษฎี มายศิริ. (2559). รูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศตามหลักปัญญา 3 ของโรงเรียนขนาด
เล็กสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ดุษฎีนิพนธ์
พุทธศาสตร์ดุสิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันท์ เพ็ชรพริณ. (2548). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการพัฒนาปัญญาตามทฤษฎีของพุทธทาสภิกขุ.
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Sheninger, E. (2014). Digital Leadership: Changing Paradigms for Changing Times. Thousand
Oaks. CA: Corwin Press.

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชนงค์ในยุค BANI World HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS BASED ON THE ENLIGHTENMENT FACTORS (BOJJHANGA) IN THE BANI WORLD ERA

อาทิตย์ ยงสวัสดิ์ Athit Yongsawad
โรงเรียนดัดดรุณี Datdaruni School, Thailand
Corresponding Author E-mail: kdear.now@gmail.com

Article Received: March 02, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความนี้จะนำเสนอแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชนงค์ในยุค BANI World โดยแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แบ่งเป็น 3 กลุ่มแนวคิดหลัก ได้แก่ แนวคิดกลุ่มที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการดำเนินการให้บุคคลได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะนำมาปรับปรุงความสามารถในการทำงาน แนวคิดกลุ่มที่ 2 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการนำกิจกรรมที่มีการกำหนดรูปแบบอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการเพิ่มเติมศักยภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทักษะ และปรับปรุงพฤติกรรมของบุคลากรให้ดีขึ้น แนวคิดกลุ่มที่ 3 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นการบูรณาการการเรียนรู้และงานเข้าด้วยกัน

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีการดำเนินการ 2 ส่วน คือ การพัฒนามนุษย์ในฐานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรหรือสถานศึกษานั้นๆ และในฐานะที่เป็นมนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตที่สามารถพัฒนาได้โดยสมบูรณ์ ด้วยสิกขา 3 หรือ ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการบริหารการศึกษาในปัจจุบันและโลกอนาคต ที่เป็นทั้งโลกของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของพลวัตสังคมโลกแบบ BANI อันเป็นโลกที่มีความผันผวน เปลี่ยนแปลง ไม่แน่นอน และพลิกผันอยู่ตลอดเวลา ทำให้ทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาควรมีทักษะที่สำคัญ เพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเตรียมความพร้อมในการรับมือกับความวิตกกังวล ความผันผวน พลิกผันอยู่ตลอดเวลาในโลกแบบ BANI โดยประยุกต์ใช้กับหลักโพชนงค์ 7 เป็นธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า เข้ามาบูรณาการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาในยุค BANI World เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, โพชนงค์ 7, ยุค BANI World

Abstract

This article presented the guidelines for human resource development in educational institutions based on the Enlightenment Factors (Bojjhaṅga) in the BANI World era. The guidelines for human resource development were divided into 3 main concepts: Group 1: Human resource development was an action to allow individuals to gain experience and learning over a period of time in order to use it to improve their work abilities. Group 2: Human

resource development was the systematic application of activities to enhance the potential, knowledge, understanding, skills, attitudes, and improve the behavior of personnel. Group 3: Human resource development was the integration of learning and work.

Human resource development was carried out in 2 parts: developing human beings as human resources of the organization or educational institution, and as human beings who were living beings who could be developed completely with the 3 trainings or Tri-sikkhā, which were morality, concentration, and wisdom. Therefore, human resource development was very important in the administration of education in the present and the future world, which was a world of science, technology, and innovation, along with the rapid changes in the dynamics of the BANI world, which was a world with volatile, changing, uncertain, and constantly changing. Therefore, human resources in educational institutions should have important skills to work effectively and be prepared to cope with anxiety, fluctuations, and changes all the time in the BANI world by applying the principles of the 7 factors of enlightenment (Bojjhaṅga) of the Lord Buddha to integrate in the development of human resources in educational institutions in the BANI World era to create sustainable development.

Keywords: Human Resource Development, Bojjhaṅga 7, BANI World Era

บทนำ

โพชฌงค์ (ธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ — Bojjhaṅga: enlightenment factors) มาจากคำว่า โพชฌ กับ องค์ หรือโพธิ กับองค์ จึงแปลว่า องค์แห่งการตรัสรู้ กล่าวตามศัพท์ก็คือองค์แห่งโพธิหรือองค์แห่งโพธิญาณ หมายถึงองค์ประกอบหรือหลักธรรม ที่เป็นเครื่องประกอบของการตรัสรู้ หรือองค์ประกอบแห่งโพธิญาณ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2567) มีทั้งหมด 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สติสัมโพชฌงค์ (ความระลึกได้สำนึกพร้อมอยู่ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับเรื่อง — Sati: mindfulness) 2) ธัมมวิจยะสัมโพชฌงค์ (ความเพียรธรรม, ความสอดส่องสืบค้นธรรม Dhammavicaya: truth investigation) 3) วิริยะสัมโพชฌงค์ (ความเพียร Viriya: effort; energy) 4) ปีติสัมโพชฌงค์ (ความอิ่มใจ Pāti: zest; rapture) 5) ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ (ความผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ Passaddhi: tranquillity; calmness) 6) สมาธิสัมโพชฌงค์ (ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วแน่ในอารมณ์ Samādhi: concentration) 7) อุเบกขาสัมโพชฌงค์ (ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง Upekkhā: equanimity) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2553) หลักธรรมทั้ง 7 ประการข้างต้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในโลกยุคใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่มีความแน่นอน บันทอนกำลังใจในการประกอบกิจการงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ไม่มีความคงเส้นคงวา คาดการณ์ได้ยาก สามารถนิยามตามกรอบแนวคิดของ Mr. Jamais Cascio นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันที่ศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ได้ให้ความคิดเห็นว่า สิ่งที่เคยผันผวนมากๆ หมดความน่าเชื่อถือ คนเราไม่รู้สึกถึงความไม่แน่นอนอีกต่อไป แต่เพิ่มเป็นระดับความวิตกกังวล นอกจากนี้นัระบบต่างๆ ไม่ได้ซับซ้อนอีกต่อไป แต่มันกลายเป็นความไม่เป็นเส้นตรง สิ่งที่เคย

คลุมเครือกลายเป็นสิ่งที่เราไม่สามารถเข้าใจได้ จึงได้นิยามคำว่า BANI ขึ้นมา เพื่ออธิบายผลที่ตามมาอย่างต่อเนื่อง เน้นความรู้สึกรุนแรงของมนุษย์ที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมของยุค VUCA และมีเป้าหมายจัดความเปราะบางในสถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อโลกได้เผชิญหน้ากับการระบาดครั้งใหญ่จากโควิด-19 “BANI” เกิดขึ้นจากการรวมกันของอักษรตัวหน้าคำศัพท์ จำนวน 4 คำ ได้แก่

1. B-Brittle โลกที่เปราะบาง ในระบบสังคมที่ดูแข็งแรง แต่ความจริงแล้วอ่อนไหวจากปัจจัยที่กระทบได้ง่าย โครงการหรือแผนงานต่างๆ ที่วางแผนไว้มีความเสี่ยงที่จะล้มเหลวอาจถูกทำให้หยุดชะงักได้ตลอดเวลา

2. A-Anxious โลกที่เต็มไปด้วยความกังวล ความเครียด นำไปสู่การไม่กล้าตัดสินใจ กลัวความผิดพลาดจากการวางแผนดำเนินงานของตนเอง ไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ภายนอกได้

3. N-Nonlinear โลกที่คาดเดายาก การคาดเดายากในโลกแบบ BANI เกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เป็นเส้นตรง หมายถึง สาเหตุและผลลัพธ์ไม่สัมพันธ์กันและไม่สามารถคาดเดาแนวโน้มได้ สาเหตุเล็กๆ อาจนำไปสู่ปัญหาที่ใหญ่เกินได้

4. I-Incomprehensible โลกที่เข้าใจยาก การคาดการณ์อย่างทะลุปรุโปร่งหรือการวางแผนควบคุมให้สิ่งต่างๆ เกิดขึ้นตามต้องการอาจจะทำได้ยากในโลกแบบ BANI เพราะมีความผันผวน พลิกผันอยู่ตลอดเวลา (เทอดศักดิ์ ญ สงขลา, 2567)

ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จากยุค VUCA สู่การเปลี่ยนแปลงครั้งใหม่ในโลกแบบ BANI จึงต้องตระหนักถึงความต้องการจำเป็นในรูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดทักษะสำคัญที่ช่วยให้นักวิชาการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เตรียมพร้อมรับมือกับความเปราะบาง (Brittle) สามารถเอาชนะความวิตกกังวล (Anxious) แก้ไขสถานการณ์ที่คาดเดาได้ยาก (Nonlinearity) ความไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน (Incomprehensibility) โดยน้อมนำพระธรรมของพระพุทธศาสนา คือ โพชฌงค์หรือธรรมที่เป็นองค์แห่งการตรัสรู้ มาบูรณาการเข้ากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษา ด้วยการฝึกฝนและพัฒนามนุษย์โดยมี ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นหลักชัยในการพัฒนาแบบบูรณาการ ส่งผลก่อให้เกิดคุณภาพของบุคลากร คุณภาพของการศึกษาที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับสภาวะการณ์ต่างๆ ที่คาดเดาได้ยากต่อไป

บทความนี้จะนำเสนอการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World ประกอบด้วย องค์ที่ 1 คือ สติ การตั้งเอาจิตมากำกับไว้กับสิ่งที่ต้องการ หรือสิ่งที่ควรจะต้องเกี่ยวข้องกับองค์ที่ 2 คือ อิมมวิจยะ ระลึกรู้ถึงทบทวนกิจการงานต่างๆ ที่รับผิดชอบโดยธรรมเพื่อธรรม องค์ที่ 3 คือ วิริยะ เพียรพยายาม เผชิญอุปสรรคนานับประการด้วยใจที่สู้ ไม่ท้อถอย ให้ทำหน้าที่ได้สำเร็จ องค์ที่ 4 คือ ปิตี มีความอิ่มใจอยู่เสมอ ระลึกรู้ถึงคุณงามความดีที่ได้กระทำมาเป็นกำลังใจให้แก่ตนเองในการพัฒนางานในหน้าที่และช่วยส่งกำลังใจไปให้ผู้อื่น องค์ที่ 5 คือ ปัสสัทธิ ความผ่อนคลาย สงบเย็น ไม่กระสับกระส่าย ไม่เครียด แม้ประสบปัญหาหรือสถานการณ์ที่คาดไม่ถึง องค์ที่ 6 คือ สมาธิ มีจิตตั้งมั่นหรือแน่วแน่อยู่กับภาระงานหรือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แก้ไขปัญหาและดำเนินการให้แล้วเสร็จโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ขวางกั้นนิเวศต่างๆ ที่จะเข้ามาทำร้าย ทำลาย เปรียบเสมือนเชือกที่กันน้ำไว้ไม่ให้ไปสร้างความเดือดร้อนแก่สิ่งแวดล้อม ทำอันตรายต่อคนและสัตว์ องค์ที่ 7 คือ อุเบกขา ความวางเฉย ความเรียบสงบของจิตที่เป็นกลางๆ ไม่เอนเอียงตามอคติ 4 ประการ ได้แก่ 1. ฉันทาคติ ลำเอียงเพราะชอบหรือพอใจ 2. โทสาคติ ลำเอียงเพราะชังหรือไม่พอใจ 3. โมหาคติ ลำเอียงเพราะหลง เพลิน ขาดสติ 4. ภยาคติ ลำเอียงเพราะกลัว อคติที่กล่าวมาเป็นตัวแปร

สำคัญในการปิดกั้นความเจริญ ขัดขวางการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ และส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยรวม

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Development: HRD) มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในองค์กรและสถานศึกษาในปัจจุบันและอนาคต ความสามารถในการปรับตัวและพัฒนาของบุคลากรทางการศึกษามีผลโดยตรงต่อความสำเร็จและความยั่งยืนของสถานศึกษา ดังนั้นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ แนวคิดกลุ่มที่ 1 หมายถึง การดำเนินการให้บุคคลได้รับประสบการณ์และการเรียนรู้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อที่จะนำเอามาปรับปรุงความสามารถในการทำงาน แนวคิดกลุ่มที่ 2 หมายถึง การนำกิจกรรมต่างๆ ที่มีการกำหนดรูปแบบอย่างเป็นระบบเพื่อใช้ในการเพิ่มเติมศักยภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ และปรับปรุงพฤติกรรมของบุคลากรให้ดีขึ้น แนวคิดกลุ่มที่ 3 หมายถึง การที่จะพัฒนาองค์กร ให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ได้นั้นจะต้องดำเนินการเป็นแบบการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้และงานเข้าด้วยกัน (เอกสิทธิ์ สนามทอง, 2562) อีกทั้งควรมีแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ชัดเจน ทันสมัย และตระหนักถึงปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นโดยที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า นิยามการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ หมายถึงกระบวนการที่มีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผล การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการทำงานเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการพัฒนาในด้านความรู้สึนึกคิด จิตใจ อารมณ์ ร่างกาย ความเห็นอกเห็นใจ ความคิดสร้างสรรค์ และความเป็นผู้นำหรือผู้ตามที่ดีตามแต่วาระโอกาสอย่างมีคุณธรรม ทรัพยากรมนุษย์เป็นสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดขององค์กร หน่วยงาน สถานศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จะช่วยให้สถานศึกษามีศักยภาพในการแข่งขัน การเผชิญอุปสรรคปัญหาต่างๆ ของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว คาดเดาได้ยาก นอกจากนี้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่ดีในองค์กรตามแนวธรรมสัปปายะ จะทำให้บุคลากรมีความพึงพอใจในภาระหน้าที่การทำงานที่รับผิดชอบ ลดอัตราการลาออก ภาวะหมดไฟในการทำงานซึ่งเป็นภาวะการเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจที่เป็นผลมาจากความเครียดเรื้อรังในที่ทำงาน และไม่ได้รับการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร

แนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สามารถเริ่มกระบวนการได้ด้วยการวิเคราะห์ว่าอะไรคือจุดแข็งและจุดอ่อนของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยเครื่องมือการพัฒนาบุคลากร (Development Tools) สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) การฝึกอบรมในห้องเรียน (Classroom Training) 2) เครื่องมืออื่นที่ไม่ใช่การฝึกอบรมในห้องเรียน (Non Classroom-Training) เช่น การสอนงาน การฝึกอบรมในขณะทำงาน โปรแกรมพี่เลี้ยง การเพิ่มคุณค่าในงาน และการให้ข้อมูลป้อนกลับ เป็นต้น การฝึกอบรมในห้องเรียน เป็นเครื่องมือ การปรับปรุงและพัฒนาความสามารถของพนักงานที่เน้นให้เกิดความรู้ทักษะ ทศนคติแรงจูงใจ และบุคลิกภาพที่เปลี่ยนไปจากเดิม แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ 1) การฝึกอบรมภายใน (In-House Training) ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมจะเป็นผู้ปฏิบัติงานอยู่ภายในองค์กรเดียวกัน 2) การฝึกอบรมภายนอก (Public Training/Off-House Training) ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมจะเป็นบุคคลที่มาจากหลากหลาย องค์กรที่แตกต่างกันแต่มีความสนใจในหัวข้อหรือเนื้อหาการอบรมที่เหมือนกัน เครื่องมืออื่นที่ไม่ใช่การฝึกอบรมในห้องเรียน มีเครื่องมือที่หลากหลาย ดังนั้นจึงขอยกตัวอย่างเช่น การสอนงาน (Coaching) การสอนงานเป็น

เครื่องมือพัฒนาบุคลากรแบบหนึ่งที่น่าสนใจเพื่อพัฒนาความสามารถของพนักงาน ถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้สอนงานใช้เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาพนักงานให้มีความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และความสามารถเฉพาะตัว (Personal Attribute) ด้วยวิธีการหรือเทคนิคต่างๆ ที่วางแผนไว้เป็นอย่างดี การฝึกอบรมในขณะปฏิบัติงาน (On The Job Training: OJT) เป็นเครื่องมือการพัฒนาบุคลากรด้วยการฝึกปฏิบัติจริงจากสถานที่จริง เป็นการให้คำแนะนำเชิงปฏิบัติในลักษณะตัวต่อตัว (One-on-One) หรือเป็นกลุ่มเล็กๆ ในพื้นที่การทำงานในช่วงเวลาการทำงานปกติซึ่ง OJT นั้นจะออกแบบเพื่อเน้นประสิทธิภาพการทำงานในลักษณะการพัฒนาทักษะเป็นพื้นฐาน (Skill-Based) ให้พนักงานเข้าใจและสามารถปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง (จิตติมา อัครธิพิงค์, 2556) การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) แนวคิดนี้หมายถึงการสนับสนุนให้บุคลากรมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ โดยไม่จำกัดเฉพาะในช่วงเวลาทำงาน การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งสำคัญในยุคที่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ เป็นต้น

สรุปได้ว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเจริญก้าวหน้าให้แก่องค์กร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มผลผลิตขององค์กร นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและความพึงพอใจของบุคลากร ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ควรกำหนดกลยุทธ์ให้สอดคล้อง และเท่าทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนตามเหตุตามปัจจัย

หลักธรรมโพชฌงค์ ธรรมอันเป็นองค์แห่งการตรัสรู้

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สามารถทำได้ในสองส่วน คือการพัฒนาคนในสถานะที่เป็นทรัพยากรมนุษย์ และในฐานะที่เป็นมนุษย์ (ชีวิต) การพัฒนาคนในสถานะที่เป็นมนุษย์และสร้างสรรค์ปัญญาได้นั้นจะต้องพัฒนาให้ประสานกันทั้งสามด้านโดยเกื้อกูลกัน คือพฤติกรรม สภาพจิตใจ และปัญญา ดังที่เรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญา (พระมหาญาณวฑฺฒโน วิฑฺฒโน (บุตตาวงษ์), 2557) ฉะนั้น องค์หลักธรรมโพชฌงค์ 7 หรือองค์ธรรมแห่งการตรัสรู้ในพระพุทธศาสนา ถือเป็นหนึ่งในหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของร่างกายและจิตใจของมนุษย์ การตรัสรู้นั้นเป็นเรื่องของปัญญา ปัญญา คือความรู้ความเข้าใจขั้นสูงที่จะทำให้ตรัสรู้มีความหมายลึกซึ้งลงไป สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของการตรัสรู้ไว้ทั้งหมด 3 ประการ กล่าวคือ ประการที่ 1 รู้แจ้งความจริงของสิ่งทั้งหลาย เห็นสว่างโล่งทั่วไปหมด ไม่มีจุดหมองจุดมัว เพราะความรู้ที่ชำระใจให้หมดกิเลส ให้บริสุทธิ์ด้วยเพราะฉะนั้น ปัญญาตรัสรู้นี้จึงหมายถึงความรู้บริสุทธิ์หรือความรู้ที่เป็นเหตุให้เกิดความบริสุทธิ์ ประการที่ 2 ปัญญาที่ทำให้ตรัสรู้ทำให้เกิดความตื่น คือเดิมนั้นมีความหลับอยู่ คือมัวเพล็น มัวประมาทอยู่ ไม่ลืมหัดลืมหัดใจดูความเป็นจริง และมีความหลงใหล เช่น มีความหมกมุ่นมัวเมายึดติดในสิ่งต่างๆ เมื่อปัญญารู้แจ้งความจริงตรัสรู้แล้วก็กลายเป็นผู้ตื่นขึ้น พ้นจากความหลับ จากความประมาทมัวเมา พ้นจากความยึดติด พุดสั้นๆ ว่า ตื่นขึ้นทั้งจากความหลับใหลและจากความหลงใหล และประการที่ 3 จากการที่บริสุทธิ์และตื่นขึ้นมานี้ก็ทำให้จิตใจของผู้ตื่นมีความเบิกบานผ่องใส ปลอดโปร่งโล่งเบา เป็นอิสระอันนี้คือสภาพจิตที่ต้งาม ถ้าเรียกในสมัยปัจจุบันก็ว่าเป็นสภาพจิตที่ดีมาก (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2567)

หลักธรรมโพชฌงค์ ประกอบไปด้วย 7 องค์ธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างและพัฒนาสุขภาวะทางจิตใจและกาย เพื่อให้เกิดความสมดุลและความสุขในชีวิตประจำวันและหน้าที่การงาน โดยองค์ธรรมแต่ละข้อจะนำไปสู่การเสริมสร้างจิตใจให้มีความสุขสงบ และเตรียมพร้อมที่จะบรรลุสู่

การตรัสรู้ในเบื้องต้น โดยโพชฌงค์เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างจิตใจและร่างกายให้เหมาะสมกับสภาวะการณ์ต่างๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งยวดในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข สงบและปฏิบัติหน้าที่โดยธรรมเพื่อธรรม มีจิตประภัสสร สร้างสรรค์ผลงานให้องค์กรเกิดวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีกว่าเดิม มุ่งสู่วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์อย่างต่อเนื่อง เต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทักษะการทำงานและการเรียนรู้ โดยพัฒนาทั้งความรู้สึภายในและการปฏิบัติงานภายนอก องค์ประกอบของโพชฌงค์ 7 เริ่มด้วย 1) สติ (mindfulness) คือ การมีสติสัมปชัญญะและการระลึกถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยไม่ยึดติดกับสิ่งที่ผ่านมา สติเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจิตใจ เพราะช่วยให้เราเข้าใจสถานการณ์และควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น 2) ธรรมวิจยะ (truth investigation) คือ การพิจารณาหรือการค้นคว้าในธรรมะ เพื่อเข้าใจธรรมชาติของสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจน การค้นคว้าและตั้งคำถามเกี่ยวกับธรรมะจะช่วยให้เราเห็นความจริงในชีวิต และทำให้การปฏิบัติมีความหมายมากยิ่งขึ้น 3) วิริยะ (effort) คือ ความเพียรพยายามในการฝึกฝนและปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการฝึกสมาธิหรือการทำงาน วิริยะช่วยให้เรามีความตั้งใจและไม่ย่อท้อเมื่อต้องเผชิญกับความท้าทาย 4) ปีติ (zest) คือ ความยินดีและความอิ่มใจในสิ่งที่ทำเป็นองค์ธรรมที่ช่วยให้เรารู้สึกพอใจและมีความสุขในชีวิต ประจำวัน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงานและการปฏิบัติธรรม 5) ปัสสัทธิ (tranquillity) คือ ความสงบใจ ซึ่งเกิดจากการฝึกสมาธิและการมีสติ ความสงบใจช่วยให้เรามีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผลและรอบคอบ 6) สมาธิ (concentration) คือ การมีจิตใจที่มั่นคง ไม่วอกแวก การมีสมาธิช่วยให้เราทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะสามารถมุ่งเน้นไปที่สิ่งที่ต้องทำได้อย่างเต็มที่ 7) อุเบกขา (equanimity) คือ การมีใจเป็นกลาง ไม่ยึดติดกับความสำเร็จหรือล้มเหลว การมีอุเบกขาช่วยให้เราสามารถยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตและไม่ถูกครอบงำด้วยความรู้สึกเชิงลบ

การประยุกต์ใช้โพชฌงค์ 7 ในชีวิตด้วยการเสริมสร้างสติในชีวิตประจำวัน การมีสติช่วยให้เราสามารถตระหนักถึงสิ่งต่างๆ ที่กำลังเกิดขึ้นรอบตัว การฝึกสติสามารถเริ่มต้นได้จากกิจกรรมง่ายๆ เช่น การยืน การเดิน การนั่ง การนอน หรืออริยบทย่อยต่างๆ ของการประกอบสัมมาอาชีวะ เมื่อเรามีสติอยู่เสมอ จะช่วยลดความเครียดและเพิ่มความสามารถในการตัดสินใจ ทำให้งานบรรลุผลสำเร็จ ผิดพลาดน้อยหรือไม่ผิดพลาดเลย การใช้ธรรมวิจยะเพื่อการเรียนรู้ ประกอบกิจการงาน แก้ไขปัญหาอุปสรรค ด้วยธรรมวิจยะเป็นการค้นคว้าหรือการวิจัยในสิ่งต่างๆ ที่เราสามารถนำหลักธรรมมาปรับใช้ในการเรียนรู้และทำงานได้ โดยการตั้งคำถามและพยายามค้นหาคำตอบเพื่อพัฒนาความเข้าใจในงานหรือปัญหา และเรียนรู้จากปัญหาเหล่านั้นจนพบแนวทางหรือวิธีในการแก้ปัญหา ก่อให้เกิดองค์ธรรมหรือองค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม ศาสตร์ และวิทยาการใหม่ๆ ในการปฏิบัติงาน ความเพียรในการทำงานด้วยวิริยะจะทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การมีวิริยะช่วยให้เรามีความมุ่งมั่นและไม่ล้มเลิกเมื่อเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ นานัปการ ไม่ย่อท้อหรือทอดทิ้งต่อปัญหาไปโดยง่าย การสร้างความสุขในที่ทำงานด้วยปีติ ปีติเป็นองค์ธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสุขในการทำงาน การพอใจในสิ่งที่ทำและมีความสุขกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นทำให้เรากำลังใจในการทำงานต่อไปอย่างยั่งยืน เป็นกำลังใจของกันและกันระหว่างเพื่อนร่วมงานหรือบุคลากรในทุกๆ องค์ภาพที่เกี่ยวข้องกัน การรักษาความสงบกายสงบใจในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถคาดการณ์ได้ล่วงหน้า จะส่งผลทำให้ลดความวิตกกังวลขณะเผชิญกับสถานการณ์ที่ตึงเครียดหรือซับซ้อน การฝึกปัสสัทธิหรือการสงบใจนั้น จะทำให้เราสามารถจัดการกับสถานการณ์เหล่านั้นได้ดีขึ้น สงบเย็นมากขึ้น การมีสมาธิในการทำงานที่สลับซับซ้อน ต้องการสมาธิเป็นอย่างมาก เพื่อให้สามารถมุ่งเน้นไปที่รายละเอียดของปัญหาที่

สำคัญ การฝึกสมาธิช่วยให้เราสามารถทำงานได้เต็มประสิทธิภาพมากขึ้น และในองค์ธรรมสุดท้าย การมีอุเบกขาเพื่อรับมือกับความล้มเหลว ผิดพลาด ไม่ได้ดังหวังและความสำเร็จ ความล้มเหลวและความสำเร็จเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในชีวิต การฝึกตนให้มีอุเบกขาจะช่วยให้เราสามารถยอมรับและเรียนรู้จากประสบการณ์เหล่านั้นโดยไม่ยึดติด มีใจเป็นกลาง ทำให้สามารถข้ามผ่านสถานการณ์นั้นๆ ได้ ดังเช่นเนื้อเพลงท่อนหนึ่งที่ประพันธ์โดย คุณบอย โกสิยพงษ์ และขับร้องโดย คุณกมลลา สุโกศล ว่า “อยู่ที่เรียนรู้ อยู่ที่ยอมรับมัน เติมความคิดสติเราให้ทัน อยู่กับสิ่งที่มี ไม่ใช่สิ่งที่ฝัน และทำสิ่งนั้นให้ดีที่สุด”

สรุปได้ว่า องค์ธรรมโพชฌงค์ 7 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกมิติของชีวิต ประกอบด้วยองค์ที่ 1 คือ สติ องค์ที่ 2 คือ ธัมมวิจยะ องค์ที่ 3 คือ วิริยะ องค์ที่ 4 คือ ปิติ องค์ที่ 5 คือ ปัสสัทธิ องค์ที่ 6 คือ สมาธิ และองค์ที่ 7 คือ อุเบกขา เป็นหลักการสำคัญอีกประการหนึ่งของการฝึกฝนและพัฒนามนุษย์ให้เจริญทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ตามกระบวนการของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นส่วนประกอบของชีวิตที่ดีงาม กายเจริญวิปัสสนาทำให้มนุษย์เจริญองกามตามองค์ประกอบเหล่านี้ และให้องค์ประกอบเหล่านี้เข้าสู่การเข้าถึงอิสรภาพและสันติสุขที่แท้จริง ตัวการฝึกที่จะให้มีชีวิตที่ดีงามเป็นสิกขาตัวชีวิตที่ดีงามที่เกิดจากการฝึกนั้นก็เปี่ยมมรรค อีกทั้งธรรมโพชฌงค์ยังช่วยพัฒนาจิตใจ การทำงานหรือการดำเนินชีวิต ทำให้เรามีความสุขและมีสมดุลในชีวิต เสริมสร้างความสามารถในการเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังนั้นการฝึกสติและสมาธิเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเอง ควรฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ การใช้ธัมมวิจยะควรเน้นไปที่การพัฒนาความคิดและการเรียนรู้ที่มีความหมายในทางโลกและทางธรรม ไม่เพียงแต่การท่องจำโดยปริยัติเท่านั้น ต้องหมั่นนำมาปฏิบัติอยู่เป็นนิจ จนส่งผลทำให้เกิดปฏิเวธให้จงได้ และควรมีการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมปิติและความสุขในสถานที่ทำงานตามหลักธรรมสัปปายะ สภาพที่สบาย สภาพที่เอื้อเอื้อกุล ต่อการอยู่ดีและการที่จะพัฒนาชีวิต ช่วยให้สมาธิตั้งมั่น ไม่เสื่อมถอย เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความพึงพอใจในงาน การฝึกอุเบกขาช่วยให้เราสามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลงและอยู่กับความเป็นจริงได้อย่างมีสติ และทำให้มนุษย์เจริญยิ่งขึ้นไปตามหลักธรรมภาวนา 4 อันได้แก่ 1) กายภาวนา 2) ศีลภาวนา 3) จิตภาวนา และ 4) ปัญญาภาวนา โดยธรรมเพื่อธรรม ดังคำสรุปที่ได้จากการถอดเสียง เรื่องสู่ความหลุดพ้นด้วยโพชฌงค์ 7 เทศนาโดยหลวงพ่อบราโมทย์ ปาโมชโช คือ “มีสติรู้กายรู้ใจ ตามความเป็นจริงด้วยจิตที่ตั้งมั่นและเป็นกลาง”

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World

การนิยามโลกด้วย VUCA (Volatility - Uncertainty - Complexity - Ambiguity) หรือโลกที่ผันผวน ไม่แน่นอน ซับซ้อน และคลุมเครือ อาจจะไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคตที่จะมาถึง อันใกล้ จึงได้เกิดแนวทางในการอธิบายโลกยุคใหม่หลังการระบาดครั้งใหญ่ของ COVID-19 และภัยพิบัติต่างๆ ที่ทำให้สิ่งแวดล้อมและมนุษย์เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ไม่สามารถคาดการณ์สถานการณ์ล่วงหน้าได้ มีความวิตกกังวลทำให้มีผลต่อสุขภาพกายและใจเป็นอย่างมาก ด้วยคำว่า BANI โลกแบบ BANI จึงเป็นมากกว่าการอธิบายโลกทางกายภาพแบบ VUCA แต่ช่วยให้มองเห็นโลกที่กระทบต่ออารมณ์ของผู้คนด้วย เช่น ความหดหู่ ความเครียด ความกังวล ความสับสน ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นภาพรวม ในการบริหารจัดการได้ครบทุกมิติอย่างรอบด้านของการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ดังนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เกิดประสิทธิภาพในยุค BANI World จึงเป็นไปได้ค่อนข้างยาก อาจเนื่องจากแผนงานจะมีความเสี่ยงที่จะล้มเหลวอยู่ตลอดเวลาด้วยความผันผวนของโลก การทำงานภายใต้ความเครียด ความวิตกกังวล ความลังเลสงสัย ไม่

กล้าตัดสินใจ เกิดความผิดพลาดในการดำเนินงานบ่อยหรือประสบกับปัญหาซับซ้อนเกินกว่าจะรับมือได้ อาจนำไปสู่สถานะความสิ้นหวังของบุคลากรและนำองค์กรไปสู่สถานการณ์วิกฤต จากสาเหตุดังกล่าวข้างต้น การบูรณาการพุทธปรัชญาแห่งศาสตร์จึงมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยทำให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างมีระบบ โดยมีไตรสิกขาเป็นฐานในการสร้างพฤติกรรมความดี มีมรรคเป็นแนวทางเพื่อเดินทางสู่การหลุดพ้น และองค์ธรรมโพชฌงค์เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างพลังในการปฏิบัติงาน ปฏิบัติธรรม พัฒนากาย พัฒนาจิตใจ พัฒนาปัญญา เตรียมความพร้อมเผชิญกับปัญหาหรือทุกข์นานับประการที่จะถาโถมเข้ามาก่อนที่มนุษย์จะเดินเข้าสู่สัมปรายภพ ดังบทสวดมนต์สังเวคปริกิต-ตนปาฐะ ตอนหนึ่งว่า “โกโธติณณา, เป็นผู้ถูกความทุกข์ หยั่งเอาแล้ว, ทุกขะปะเรตา, เป็นผู้มีความทุกข์ เป็นเบื้องหน้าแล้ว, อปปะเวณามิมัสสะ เหวะลัสสะ ทุกขักขันธัสสะ อันตะกิริยา ปัญญาเยถาติ. ทำโณ การทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้, จะพึงปรากฏชัดแก่เราได้”

เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ได้รับการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านวิชาการ ด้านคุณธรรม ด้านศีลธรรม และทักษะอื่นๆ เช่น ทักษะการใช้เทคโนโลยี ทักษะการสอนที่มีประสิทธิภาพ การจัดการชั้นเรียน การบูรณาการหลักธรรมคำสอน และการจัดการอารมณ์ โดยมีองค์ธรรมโพชฌงค์เป็นเครื่องมือช่วยกำกับติดตามสภาวะธรรม จิต เจตสิก อารมณ์ สังขารที่เกิดขึ้นในขณะหนึ่งๆ ดังอุปมาว่าชั่วช้ากระตือรือร้น ฐลบลัน และองค์วิริยะสัมโพชฌงค์เป็นเครื่องมือช่วยในการสืบเสาะหาความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม ทำความจริงให้ปรากฏ ดังอุปมาของพระเจ้าอชาตศัตรูว่าเปรียบเหมือนหงายของที่คว่ำ เปิดของที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่องประทีปในที่มืด มีการประเมินผลติดตามผลการพัฒนา ความสามารถของบุคลากรทั้งก่อนและหลังการอบรม เพื่อวัดผลการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการให้สมควรแก่ธรรม การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตามหลักสัปปายะ เช่น การสนับสนุนส่งเสริมให้ความรู้แก่ครูในการสร้างและใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย สอดแทรกหลักธรรมและคุณธรรม และการให้โอกาสบุคลากรทุกคนในการพัฒนาตนเองตามหลักอิทธิบาท 4 โดยมีองค์วิริยะสัมโพชฌงค์เป็นเครื่องมือในการหนุนนำ ผลักดัน ให้ประสบผลสำเร็จตามที่ได้ตั้งปณิธานไว้ในเบื้องต้น เป็นต้น ประกอบกับมีการวางแผนและพัฒนาศักยภาพในระยะยาว: การวางแผนพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดทำแผนพัฒนาบุคลากรเป็นราย 3 เดือน ราย 6 เดือน และรายปี อย่างยืดหยุ่นสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับความเป็นพลวัตของโลกได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน ด้วยองค์ปิติสัมโพชฌงค์และองค์ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ เป็นเครื่องนำไปเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ความไม่แน่นอน ไม่สามารถควบคุมทุกอย่างได้ ความเปราะบาง ความวิตกกังวล การคาดเดายาก ความไม่เข้าใจในสิ่งต่างๆ รอบตัว และเป็นทุกข์อย่างยิ่ง โดยมีองค์สมาธิสัมโพชฌงค์ คอยกำกับจดจ่อ ตั้งมั่น แน่วแน่ในอารมณ์ที่เกิดขึ้นในขณะเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้บุคลากรมีแนวทางในการนำหลักธรรมเข้ามาบูรณาการในการพัฒนาตนเองทุกด้าน และมีใจยอมรับความไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงของสิ่งต่างๆ รอบตัวและสังขาร รับรู้และเข้าใจถึงกฎไตรลักษณ์ที่ประกอบด้วย อนิจจัง (ความไม่เที่ยง) ทุกขัง (ความเป็นทุกข์) อนัตตา (ความไม่มีตัวตน) ช่วยให้เราเห็นความเป็นจริงของโลกและสามารถปล่อยวางจากการยึดมั่นในสิ่งต่างๆ ด้วยองค์อุเบกขาสัมโพชฌงค์ มีใจเป็นกลาง เพราะเห็นตามเป็นจริงให้จงได้ และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ต้นสังกัดศึกษาควรจัดการและเตรียมความพร้อมทรัพยากรบุคคลให้มีความเหมาะสมแก่ภาระหน้าที่ ที่รับผิดชอบด้วยฉันทะของบุคคลนั้นๆ เอง สร้างแรงจูงใจในการทำงานต่างๆ ด้วยการให้รางวัลหรือการส่งเสริมความก้าวหน้าในสายอาชีพ กล่าวโดยสรุปการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาเป็นหนึ่งในกุญแจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและส่งต่อสิ่งที่ดีๆ แก่ผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน และเป็นไปตามเจตจำนงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน

ที่ต้องการให้ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ตามเจตนารมณ์ของยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570). (2565). โดยสรุปการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World ดังนี้

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World องค์สติสัมโพชฌงค์ (ความระลึกได้สำนึกพร้อมอยู่ ใจอยู่กับกิจ จิตอยู่กับเรื่อง) การพัฒนาสติให้บุคลากรในสถานศึกษารู้เท่าทันจิตใจตนเอง และสามารถมุ่งมั่นอยู่กับกิจที่ทำ เพื่อรับมือกับความซับซ้อนและไม่แน่นอนของ BANI World ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการพัฒนาชุดฝึกอบรม การฝึกเจริญสติในรูปแบบต่างๆ ตัวอย่างเช่น การยิงธนูโพชฌงค์ของสถาบันธนูโพชฌงค์ (Bojjhanga Archery Institute) การฝึกกระบวนการฐานแบบ “พองหนอ ยุบหนอ” พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิทธิ ป.ธ. 9) กับระบบหนอ ของสถาบันวิปัสสนาธุระ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World องค์ธัมมวิจยะสัมโพชฌงค์ (ความเพียรธรรม, ความสอดส่องสืบค้นธรรม) การฝึกบุคลากรให้มีความสามารถในการสืบค้นและพิจารณาข้อมูล ความรู้ และหลักการต่างๆ เพื่อการปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในโลกแบบ BANI ด้วยการออกแบบสถานการณ์หรือสร้างเกมให้บุคลากรได้พินิจพิเคราะห์ หาแนวทางในการแก้ปัญหา หาทางบรรลุเป้าหมายของเกมนั้นๆ โดยอาจใช้เครื่องมือที่ทันสมัยอย่าง AI (Artificial Intelligence) หรือ ปัญญาประดิษฐ์ เข้ามาเป็นองค์ประกอบในการแก้ปัญหาหรือดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้วย

3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World องค์วิริยะสัมโพชฌงค์ (ความเพียร) ส่งเสริมความเพียรให้บุคลากรมีแรงจูงใจและความอดทนในการปรับตัว พัฒนาตนเอง และทำงานในสถานะที่มีความไม่แน่นอนอยู่เสมอ ด้วยการเสริมแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เช่น การเพิ่มเงินเดือน โบนัส ให้หุ้น เป็นผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่งที่สูงขึ้น การได้รับการยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือองค์กร และการได้รับสิทธิพิเศษ ตัวอย่างเช่น วันหยุดเพิ่มเติม หรือสวัสดิการดีๆ การเบิกค่ารักษาพยาบาล ค่าเทอมบุตรได้ เป็นต้น การเสริมแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เช่น ความรักในงานที่ทำ ความพอใจในการทำงาน และความสนุกสนานที่ได้รับจากการทำงาน ความรู้สึกประสบความสำเร็จ การทำงานแล้วรู้สึกถึงความสำเร็จในสิ่งที่ทำมีคุณค่าและมีผลทำให้ผู้อื่นมีความสุข มีการพัฒนาตนเอง แรงจูงใจจากการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในสายงานของตน การมีอิสระในการทำงาน สามารถคิดค้นสิ่งใหม่ๆ และตัดสินใจได้เองในส่วนงานที่ตนเองรับผิดชอบ

4. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World องค์ปิติสัมโพชฌงค์ (ความอิ่มใจ) การสร้างความสุขและแรงจูงใจในการทำงานให้กับบุคลากร เพื่อให้มีความพร้อมที่จะเผชิญกับความท้าทายในยุค BANI อย่างเต็มที่ ด้วยการสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นกัลยาณมิตร เกื้อกูลและสนับสนุนซึ่งกันและกัน มีมติตวจิตกล่าวชื่นชมและยินดีในความสำเร็จของผู้อื่นการส่งเสริมให้บุคลากรทำงานที่สอดคล้องกับฉันทะความถนัดและความสนใจของตนเอง การส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมความสมดุลระหว่างงานและชีวิตส่วนตัวโดยจัดให้มีนโยบายที่สนับสนุนความสมดุล ดังกล่าว เช่น การกำหนดเวลาทำงานที่ยืดหยุ่นอยู่ในกรอบของกฎหมาย เพื่อให้บุคลากรสามารถจัดการเวลาได้ดีขึ้น ทำให้เกิดความสุขและความพึงพอใจในชีวิตการทำงาน

5. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World องค์ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ (ความผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ) การสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ส่งเสริมความผ่อนคลายและสมดุลในชีวิต เพื่อให้บุคลากรสามารถจัดการกับความกดดันได้ดี มีจิตใจผ่องแผ้วแจ่มใส

6. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World องค์สมาธิสัมโพชฌงค์ (ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วแน่ในอารมณ์) การฝึกฝนให้บุคลากรสามารถมีสมาธิและโฟกัสกับงานที่ทำ เพื่อการตัดสินใจที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ แม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน

7. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World องค์อุเบกขาสัมโพชฌงค์ (ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง) การฝึกการมองสถานการณ์ด้วยความเป็นกลาง เข้าใจความเป็นจริงของความเปลี่ยนแปลง และสามารถปล่อยวางในสถานการณ์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ เพื่อให้เกิดการปรับตัวอย่างยืดหยุ่น

บทสรุป

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World (Brittle, Anxious, Nonlinear, Incomprehensible) ที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและความซับซ้อนนั้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สำคัญจำเป็น เพื่อเตรียมความพร้อมให้บุคลากรสามารถปรับตัวและทำงานเข้ากับสภาวะการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำองค์ธรรมโพชฌงค์ มาประยุกต์ใช้ในการเตรียมความพร้อมและพัฒนาบุคลากรที่เป็นฟันเฟืองในการขับเคลื่อนองค์กรหรือสถานศึกษาให้ดำเนินการตาม วิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ ที่ได้กำหนดไว้ ด้วยองค์ธรรมดังนี้ องค์สติสัมโพชฌงค์ (ความระลึกได้) เป็นการส่งเสริมการมีสติในการทำงานช่วยให้บุคลากรมีสมาธิและความเข้าใจในกิจกรรม บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ เพื่อสามารถจัดการกับความเครียดและความไม่แน่นอนได้ดียิ่งขึ้น องค์ฉมิมวิริยะสัมโพชฌงค์ (ความอดทนอดกลั้น) การพัฒนาความสามารถในการวิเคราะห์และพิจารณาข้อมูลอย่างมีเหตุผล เพื่อให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม องค์วิริยะสัมโพชฌงค์ (ความเพียร) การสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรมีความเพียรในการทำงาน และมีความตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง องค์ปิตีสัมโพชฌงค์ (ความอโสมนัส) การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนให้บุคลากรมีความสุขและความพอใจในการทำงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดประสิทธิภาพและสร้างแรงบันดาลใจ องค์ปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ (ความผ่อนคลายสงบเย็นกายใจ) การส่งเสริมให้บุคลากรมีความสามารถในการจัดการกับความเครียด และสามารถรักษาความสงบเย็นในจิตใจได้ แม้ในสถานการณ์ที่กดดัน เปลี่ยนแปลง คาดเดาได้ยาก องค์สมาธิสัมโพชฌงค์ (ความมีใจตั้งมั่น จิตแน่วแน่ในอารมณ์) การพัฒนาความสามารถในการมีสมาธิและมุ่งมั่นในการทำงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด และองค์อุเบกขาสัมโพชฌงค์ (ความมีใจเป็นกลางเพราะเห็นตามเป็นจริง) การฝึกให้บุคลากรมีทัศนคติที่เป็นกลางมองสถานการณ์ตามความเป็นจริง เพื่อช่วยให้สามารถปรับตัวได้ในทุกสถานการณ์ ดังที่กล่าวมาข้างต้น การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาในยุค BANI World ต้องเน้นการสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ จิตสำนึก และทักษะที่จำเป็นสำหรับบุคลากรเพื่อให้สามารถเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการใช้องค์ธรรมโพชฌงค์เป็นแนวทางในการพัฒนาทั้งในด้านสติ, การพิจารณาธรรม, ความเพียร, ความอโสมนัส, ความสงบ, สมาธิ, และความเป็นกลาง เพื่อสร้างองค์กรที่มีคุณภาพและมีความพร้อมในการเติบโตในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนนี้ สรุปองค์ความรู้ในการศึกษา ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถานศึกษาตามหลักโพชฌงค์ในยุค BANI World

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา อัครธิติพงศ์. (2556). เอกสารประกอบการสอนรหัส 3563404 วิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- เทอดศักดิ์ ณ สงขลา. (2567). เตรียมรับมืออย่างไร...ในการจัดการศึกษายุค BANI World. นิตยสาร สสวท. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 52(248), 29-30.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570). (2565). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง (1 พฤศจิกายน 2565).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2553). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 18. นนทบุรี: โรงพิมพ์พิมพ์การพิมพ์.
- พระมหาญาณวฑฺฒน์ จิตตวฑฺฒโน (บุตตาวงษ์). (2557). การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2567). โพชฌงค์พุทธวิธีเสริมสุขภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 222. แหล่งที่มา <https://www.papayutto.org/th/book-full-text/327> สืบค้นเมื่อ 3 กันยายน 2567.
- เอกสิทธิ์ สนามทอง. (2562). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์: แนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จขององค์กร. วารสาร เกษมบัณฑิต, 20(1), 68-71.

กลยุทธ์การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วยอิทธิบาท 4 STRATEGY FOR CREATING A LEARNING ORGANIZATIONAL CULTURE WITH FOUR IDDHIPADA

สาคร ปาด้วย Sakorn Paideauc
โรงเรียนธัญรัตน์ Thanyarat School, Thailand
Corresponding Author E-mail: sakorn@thanyarat.ac.th

Article Received: March 10, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพึงพอใจในการทำงาน) วิริยะ (ความพยายาม) จิตตะ (ความตั้งใจ) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้ร่วมกันและการแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลจากการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาช่วยให้บุคลากรเกิดความรักในงาน มีความพยายามในการพัฒนาตนเอง มีความใส่ใจในการทำงานอย่างมีระบบ และสามารถทบทวนและปรับปรุงการทำงานของตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้งหมดนี้ช่วยสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ และนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: อิทธิบาท 4, วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้, การพัฒนาบุคลากร

Abstract

This article aimed to study the strategies for creating a learning organizational culture in educational institutions, focusing on the application of the Four Bases of Success (Iddhipāda), which were Buddhist principles, consisting of Chanda (job satisfaction), Viriya (effort), Citta (intention), and Vimamsa (contemplation). Creating a learning organizational culture in educational institutions was a process that encouraged personnel to develop themselves through collaborative learning and knowledge exchange, so that they could effectively adapt to changes. The research results showed that the application of the Four Bases of Success (Iddhipāda) in personnel development in educational institutions helped personnel to love their work, making an effort to develop themselves, being systematically attentive to their work, and being able to continuously review and improve their work. All of these would help to create new innovations and lead the organization to sustainable success.

Keywords: The Four Bases of Success, Organizational Culture of Learning, Human Resource Development

บทนำ

ในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่สามารถเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาในฐานะองค์กรที่มีหน้าที่หลักในการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ จึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้าง วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องในหมู่บุคลากร ทั้งในส่วนของผู้บริหาร ครู อาจารย์ และนักเรียน (ประเสริฐ จันทรชู, 2563) วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาทักษะ ความรู้ และนวัตกรรม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการยกระดับคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา

วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้คือกระบวนการที่ทุกคนในองค์กรร่วมมือกันในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเรียนรู้ร่วมกัน และการใช้ความรู้เหล่านั้นเพื่อการพัฒนาองค์กร การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่ดีนั้นไม่ใช่เพียงแค่การส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ในชั้นเรียนเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้การมีวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องยังช่วยให้องค์กรสามารถปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้และการบริหารจัดการ (วิชัย สุวรรณรักษ์, 2564) อย่างไรก็ตาม การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้นต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้บริหารเป็นหลัก เพราะผู้บริหารเป็นผู้ที่กำหนดทิศทางในการบริหารจัดการองค์กรและมีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากร ผู้บริหารที่มีความสามารถในการบริหารจัดการการเรียนรู้ในองค์กรจะสามารถสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ศิริชัย มงคลกิจ, 2564) ในบริบทของการศึกษาหลักการพัฒนาบุคลากรนั้นอาจใช้แนวทางทางพุทธศาสนาเข้ามาช่วยสนับสนุนได้โดยหนึ่งในหลักการสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้คือหลักอิทธิบาท 4 (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2563)

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในพุทธศาสนาที่กล่าวถึงปัจจัยสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย 4 ข้อ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ซึ่งแต่ละข้อล้วนเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2563) การสร้างฉันทะ หรือความรักในสิ่งที่ทำ จะช่วยให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง วิริยะ หรือความเพียร ช่วยส่งเสริมให้เกิดความพยายามในการฝ่าฟันอุปสรรค จิตตะ หรือความใส่ใจ ช่วยให้บุคลากรมุ่งมั่นในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และสุดท้าย วิมังสา หรือการพิจารณาไตร่ตรอง ช่วยให้เกิดการทบทวนสิ่งที่ได้ทำมาและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น การประยุกต์ใช้ อิทธิบาท 4 ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้เน้นถือเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีสำหรับบุคลากรในการพัฒนาตนเองและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ให้กับองค์กร การนำหลักฉันทะมาส่งเสริมให้บุคลากรมีความรักและความพอใจในการทำงานจะช่วยให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง (สมศักดิ์ เกิดพงษ์, 2565) นอกจากนี้การพัฒนาความเพียรหรือวิริยะยังเป็นสิ่งสำคัญในการฝ่าฟันความท้าทายที่เกิดขึ้นในองค์กร เพื่อให้บุคลากรมีความเข้มแข็งและมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพของการเรียนรู้ภายในองค์กร การส่งเสริมจิตตะ หรือการใส่ใจในการทำงานจะทำให้บุคลากรมีความรับผิดชอบต่องานที่และสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สายพิน วรชสุวรรณ, 2562) การใช้วิมังสาในการทบทวนและประเมินผลการทำงานอย่างต่อเนื่องจะช่วยให้บุคลากรสามารถปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้น และส่งผลต่อการพัฒนาองค์กรโดยรวม

บทความนี้ ผู้เขียนจัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อ ได้แก่ เพื่อศึกษาแนวคิดวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้และความสำคัญในบริบทสถานศึกษา เพื่อวิเคราะห์การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ และเพื่อเสนอแนวทางการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้วยหลักอิทธิบาท 4 วัตถุประสงค์เหล่านี้มีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับวิธีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้ การใช้หลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้จะเป็นการพัฒนาบุคลากรและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาองค์กรในระยะยาว การศึกษาและวิเคราะห์แนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงการจัดการการเรียนรู้ภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะเป็แนวทางในการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาผ่านการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 และหวังว่าผู้อ่านจะสามารถนำแนวทางเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการในองค์กรตนเองได้ นอกจากนี้ยังคาดหวังว่าบทความนี้จะช่วยเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในบริบทของสถานศึกษา และส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรในองค์กรเห็นความสำคัญของการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

แนวคิดและความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization Culture) เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาองค์ความรู้และการปรับตัวขององค์กรให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกที่เต็มไปด้วยความท้าทาย แนวคิดนี้เน้นการพัฒนาบุคลากรในองค์กรให้มีศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ซึ่งการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้จะต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้บริหารและความร่วมมือจากบุคลากรทุกระดับ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องไม่เพียงแต่เพิ่มประสิทธิภาพการทำงานเท่านั้น แต่ยังเสริมสร้างคุณค่าและศักยภาพให้กับบุคลากรและองค์กรในระยะยาว (วราภรณ์ เตชะวรเวช, 2563) การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ยังเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) และการมองภาพรวมขององค์กรให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญที่ช่วยให้บุคลากรเข้าใจบทบาทและความรับผิดชอบของตนเองในองค์กร รวมถึงการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุริยา สมบูรณ์, 2562)

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาขึ้นจากผลงานของ Peter Senge ในหนังสือชื่อดัง "The Fifth Discipline" (Senge, 1990) โดย Senge เสนอว่าการพัฒนาองค์กรให้กลายเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) การตั้งเป้าหมายร่วมกัน (Shared Vision) การพัฒนาความเป็นเลิศส่วนบุคคล (Personal Mastery) การเรียนรู้ร่วมกัน (Team Learning) และการทำความเข้าใจในแบบจำลองทางความคิด (Mental Models) แนวคิดนี้ได้รับการนำไปปรับใช้ในองค์กรต่างๆ ทั้งภาคธุรกิจและการศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาทั้งครูและนักเรียนให้มีความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้จากประสบการณ์ใหม่ๆ อยู่เสมอ (พรศักดิ์ จันทระเกษม, 2564)

หนึ่งในองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้คือการสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาบุคลากร บุคลากรทุกระดับในองค์กรต้องได้รับการส่งเสริมให้มีโอกาสในการพัฒนาตนเองและเรียนรู้จากกันและกัน การเรียนรู้แบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากการอบรมหรือการสอนเท่านั้น แต่เกิดจากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การเปิดโอกาสให้บุคลากรได้เรียนรู้

จากความผิดพลาดเป็นสิ่งที่จำเป็น เพราะการทำผิดพลาดเป็นหนึ่งในวิธีการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงสุด (สุนทร ชำรงวัฒนา, 2562) ในองค์กรแห่งการเรียนรู้ ความสามารถในการตั้งคำถามและการตั้งข้อสงสัยเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาความคิดอย่างสร้างสรรค์ บุคลากรในองค์กรต้องได้รับการสนับสนุนให้มีอิสระในการแสดงความคิดเห็นและการเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ซึ่งการเปิดรับแนวคิดและมุมมองที่หลากหลายจะทำให้องค์กรสามารถพัฒนาตนเองและปรับปรุงกระบวนการทำงานได้อย่างต่อเนื่อง (พรศักดิ์ จันทระเกษม, 2564)

ความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในบริบทของสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทั้งครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียน โดยเฉพาะในยุคที่การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคมส่งผลต่อการเรียนการสอนอย่างชัดเจน การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษาไม่เพียงแต่ช่วยให้ครูมีทักษะและความรู้ที่ทันสมัย แต่ยังช่วยพัฒนาความสามารถในการสอนและการสร้างสรรค์วิธีการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนในปัจจุบัน (ธวัช สิทธิภูมิ, 2561) วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูและบุคลากรทางการศึกษา การเรียนรู้ร่วมกันช่วยให้บุคลากรในสถานศึกษามีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ (สุภัทร จันทรกุล, 2560) ในสถานศึกษา วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาและคิดอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียน การสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ที่เปิดกว้างจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง นอกจากนี้ยังช่วยสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียนในการทดลองสิ่งใหม่ๆ และพัฒนาความคิดริเริ่ม (วรารักษ์ เตชะวณิช, 2563)

บทบาทของผู้บริหารในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องการการสนับสนุนอย่างแข็งขันจากผู้บริหารองค์กร โดยเฉพาะในสถานศึกษา ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงและสร้างบรรยากาศที่เอื้อให้บุคลากรสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ผู้บริหารที่มีความเข้าใจในแนวคิดการเรียนรู้แบบต่อเนื่องจะสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้กับครูและบุคลากรให้มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและองค์กร (สุริยา สมบูรณ์, 2562) ผู้บริหารยังมีบทบาทในการสร้างระบบสนับสนุนที่ทำให้บุคลากรสามารถเข้าถึงข้อมูลและแหล่งเรียนรู้ได้อย่างสะดวก การใช้เทคโนโลยีและระบบการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้บุคลากรสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมอบรมและการพัฒนาทักษะที่ตรงตามความต้องการของบุคลากรในแต่ละกลุ่มก็เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บุคลากรมีความพร้อมในการปรับตัวและพัฒนาตนเอง (สุภัทร จันทรกุล, 2560)

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรในสถานศึกษาสามารถพัฒนาและรับมือกับความท้าทายที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบัน การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะและความสามารถของบุคลากร แต่ยังส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะในบริบทที่การเรียนรู้แบบตลอดชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ยังส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ซับซ้อน

ตัวอย่างการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ

ตัวอย่างการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการที่มีความชัดเจน มีการวางแผนและการดำเนินการที่สอดคล้องกัน องค์กรประกอบเหล่านี้ช่วยให้สถานศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาการของครูและนักเรียน โดยในบทความนี้จะกล่าวถึงตัวอย่างของโรงเรียนและสถานศึกษาที่ได้สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้สำเร็จ พร้อมทั้งแนวคิดที่นำไปสู่ความสำเร็จนี้

แนวคิดพื้นฐานการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ หรือวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization Culture) เป็นแนวคิดที่พัฒนามาจากแนวคิดของปีเตอร์ เซ็งเก้ (Senge, 1990) ซึ่งกล่าวถึงองค์กรที่สามารถเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่อง องค์กรลักษณะนี้จะส่งเสริมให้สมาชิกทุกคนในองค์กรมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง โดยเน้นการใช้ความรู้ร่วมกันและส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ ผ่านการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ สถานศึกษาที่ต้องการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีโอกาสในการพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ๆ รวมถึงการส่งเสริมให้นักเรียนมีการเรียนรู้ตลอดเวลา (ธนบดี พินัย, 2560)

ตัวอย่างที่ 1 โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หนึ่งในตัวอย่างที่เห็นได้ชัดของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในประเทศไทยคือ โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โรงเรียนนี้ได้ส่งเสริมการพัฒนาครูและนักเรียนผ่านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบบูรณาการ ครูและนักเรียนจะมีโอกาสร่วมมือกันในการค้นคว้าและวิจัยในเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน นอกจากนี้ โรงเรียนยังส่งเสริมให้ครูได้เข้าร่วมการฝึกอบรมและพัฒนาตนเองในหลากหลายสาขาวิชา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ภายในโรงเรียน (วิชัย สุนทรการ, 2561) การส่งเสริมการเรียนรู้ในลักษณะนี้ไม่เพียงแต่จะทำให้ให้นักเรียนมีผลการเรียนดีขึ้น แต่ยังทำให้ครูมีทักษะและความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ครูสามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์การสอนกับเพื่อนร่วมงานและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาตนเองและนักเรียนไปพร้อมกัน

ตัวอย่างที่ 2 โรงเรียนสตรีวิทยา

โรงเรียนสตรีวิทยาเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จ โดยการเน้นการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่เปิดกว้างสำหรับทุกคน โรงเรียนนี้ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้สำหรับครู นักเรียน และชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการ และการสร้างความร่วมมือระหว่างครู นักเรียน และบุคลากรภายนอก การสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีโอกาสนในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้บุคลากรในโรงเรียนมีความสามารถในการบริหารจัดการชั้นเรียน และสร้างสรรค์กิจกรรมที่ทำทลายความสามารถของนักเรียนได้มากขึ้น (ศรีสุตา จันทราภานต์, 2562) หนึ่งในความสำเร็จของโรงเรียนสตรีวิทยาคือการสร้างความตระหนักรู้ในเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งครูและนักเรียนต่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะต่างๆ ผ่านการทำกิจกรรมที่เน้นการแก้ปัญหาและการทำงานร่วมกัน โรงเรียนยังสนับสนุนให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองและมีโอกาสในการพัฒนาทักษะทางสังคมผ่านการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น

ตัวอย่างที่ 3 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

โรงเรียนสามเสนวิทยาลัยเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่ได้ใช้กลยุทธ์การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนนี้มีการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตนเองผ่านการเรียนรู้แบบกลุ่ม (Collaborative Learning) ซึ่งเป็นการทำงานร่วมกันในการค้นคว้าหาความรู้ใหม่ๆ และการแก้ปัญหาที่ยากขึ้น นอกจากนี้ โรงเรียนยังสนับสนุนการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา เช่น การใช้สื่อดิจิทัลและการจัดตั้งห้องเรียนเสมือนจริงที่นักเรียนสามารถเรียนรู้ผ่านช่องทางออนไลน์ได้ (ซัชชัย ทวีชัย, 2563) การส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้แบบร่วมมือนี้ทำให้ครูและนักเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีและมีการแลกเปลี่ยนความรู้กันอยู่ตลอดเวลา โรงเรียนยังมีการจัดฝึกอบรมสำหรับครูและบุคลากรในโรงเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะในการใช้เทคโนโลยีและการจัดการชั้นเรียนที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้ทั้งครูและนักเรียนมีการพัฒนาทักษะและความรู้ที่จำเป็นในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบัน ทั้งนี้ ความสำเร็จของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ยังขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาและการมีส่วนร่วมของครูและนักเรียนในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ไม่ได้เป็นเรื่องที่สำเร็จได้ในทันที แต่ต้องการความตั้งใจและความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในโรงเรียน เพื่อให้โรงเรียนเป็นสถานที่ที่นักเรียนสามารถพัฒนาศักยภาพและเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตได้อย่างมั่นคง

หลักอิทธิบาท 4 และการประยุกต์ใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาตนเองและการบริหารจัดการให้ประสบความสำเร็จ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ (ความพึงพอใจในงานที่ทำ) วิริยะ (ความพยายาม) จิตตะ (ความใส่ใจ) และวิมังสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้หมายถึงการสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดนวัตกรรมและความเจริญก้าวหน้าในระยะยาว (ประเวศ วะสี, 2560) มีรายละเอียดดังนี้

1. ฉันทะ การสร้างความพึงพอใจในงานที่ทำ การที่บุคคลมีความพึงพอใจหรือความรักในงานที่ทำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความกระตือรือร้นและแรงจูงใจในการทำงาน การสร้างฉันทะในองค์กรแห่งการเรียนรู้ต้องเริ่มจากการส่งเสริมให้บุคลากรมีโอกาสในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ อย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารควรสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะการสนับสนุนให้พนักงานได้ทำงานที่ตนเองสนใจและถนัด ซึ่งจะช่วยสร้างความพึงพอใจและผลักดันให้เกิดความสำเร็จทั้งส่วนบุคคลและองค์กร (สุนทร สุวรรณจันทร์, 2561)

2. วิริยะ การพยายามพัฒนาตนเองและองค์กร ความเพียรพยายามที่จะพัฒนาตนเองและองค์กรอย่างต่อเนื่อง การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการส่งเสริมวิริยะในทุกระดับขององค์กร ทั้งผู้บริหารและบุคลากรควรมีความพยายามที่จะเรียนรู้และปรับปรุงวิธีการทำงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสามารถกระตุ้นวิริยะได้โดยการจัดตั้งโครงการฝึกอบรม การส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง และการใช้

เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มโอกาสในการพัฒนาตนเองในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา (จิตรรา สมบูรณ์, 2562)

3. จิตตะ การใส่ใจในกระบวนการเรียนรู้ การนำหลักจิตตะมาประยุกต์ใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้คือการส่งเสริมให้บุคลากรมีสมาธิและความตั้งใจในการเรียนรู้ การที่บุคลากรมีจิตตะสูงจะส่งผลให้เกิดความใส่ใจในรายละเอียดของงาน และการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้บริหารสามารถสนับสนุนให้บุคลากรมีจิตตะโดยการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้แบบมีสมาธิ เช่น การจัดพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการคิดค้นและเรียนรู้แบบลึกซึ้ง (ปรีชา คำลือ, 2563)

4. วิมังสา การไตร่ตรองและการประเมินผล การพิจารณาไตร่ตรองในกระบวนการทำงานซึ่งในองค์กรแห่งการเรียนรู้ การใช้วิมังสาเป็นการสำรวจผลการดำเนินงานที่ผ่านมาว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร เพื่อปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ผู้บริหารสามารถประยุกต์ใช้หลักวิมังสาในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยการส่งเสริมให้บุคลากรได้ทำการประเมินผลการทำงานและการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ การไตร่ตรองถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปและหาวิธีการแก้ไขปัญหาในอนาคต เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรและองค์กร (ฤทธยา พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2564)

การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

การนำหลักอริยบท 4 มาประยุกต์ใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้สามารถทำได้หลายวิธี โดยเริ่มจากการส่งเสริมให้บุคลากรมีความรักและพึงพอใจในงานที่ทำ (ฉันทะ) สร้างความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและการทำงาน (วิริยะ) มีสมาธิและความใส่ใจในกระบวนการทำงาน (จิตตะ) และสุดท้ายคือการไตร่ตรองถึงสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปและปรับปรุงพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้ดีขึ้น (วิมังสา) การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้จะช่วยสร้างความเจริญก้าวหน้าในองค์กร ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและส่งเสริมให้บุคลากรมีความพร้อมในการเผชิญกับความท้าทายในอนาคต (จิตรรา สมบูรณ์, 2562) นอกจากนี้ วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่เน้นการใช้หลักอริยบท 4 ยังช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงานอย่างยั่งยืน เนื่องจากบุคลากรสามารถพัฒนาตนเองในระยะยาว และสามารถนำผลการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาทั้งองค์กรและตนเองอย่างต่อเนื่อง (ประเวศ วะสี, 2560) ด้วยเหตุนี้ หลักอริยบท 4 จึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาและองค์กรทั่วไป

สรุปได้ว่า หลักอริยบท 4 เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยการนำหลักทั้งสี่นี้มาประยุกต์ใช้สามารถเสริมสร้างความสำเร็จในการบริหารจัดการองค์กร และช่วยให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การสนับสนุนให้บุคลากรพึงพอใจในงานที่ทำ (ฉันทะ) มุ่งมั่นพยายามพัฒนาตนเอง (วิริยะ) มีสมาธิใส่ใจในกระบวนการเรียนรู้ (จิตตะ) และมีการไตร่ตรองประเมินผลอยู่เสมอ (วิมังสา) จะช่วยให้การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ประสบความสำเร็จและมีความยั่งยืนในระยะยาว

การวิเคราะห์กลยุทธ์การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้วยอริยบท 4

การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาเป็นหนึ่งในภารกิจสำคัญที่ต้องอาศัยการวางกลยุทธ์อย่างเป็นระบบ การประยุกต์ใช้หลักอริยบท 4 ซึ่งประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และ วิมังสา

เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมนี้ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้สามารถเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ การทำงานเป็นทีม และการสร้างนวัตกรรมในองค์กรได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. กลยุทธ์การสร้างฉันทะ (ความรักในสิ่งที่ทำ) การสร้างฉันทะในสถานศึกษาเกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจให้บุคลากรและนักเรียนมีความสนใจและความรักในสิ่งที่เรียนรู้และทำงาน การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนการเรียนรู้ การส่งเสริมให้มีการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ และการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของต่อองค์กรเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้บุคลากรและนักเรียนมีฉันทะในการเรียนรู้ (สุนทร อารังวัฒนา, 2562)

2. กลยุทธ์การส่งเสริมวิริยะ (ความเพียร) วิริยะหรือความเพียรหมายถึงการพยายามและความพากเพียรในการบรรลุเป้าหมาย การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้จะต้องสร้างระบบที่สนับสนุนการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ทั้งในการเรียนรู้ส่วนบุคคลและการทำงานร่วมกัน การจัดให้มีแหล่งข้อมูลและทรัพยากรที่เพียงพอเพื่อให้บุคลากรมีแรงบันดาลใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอเป็นสิ่งสำคัญ (ณัฐ วุฒิ นาคเจริญ, 2563)

3. กลยุทธ์การพัฒนาจิตตะ (ความใส่ใจ) การพัฒนาจิตตะในวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้คือการส่งเสริมให้บุคลากรและนักเรียนมีความใส่ใจต่อการเรียนรู้ของตนเองและผู้อื่น การสร้างบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการสื่อสารที่เปิดเผยและการทำงานร่วมกันในทีม ช่วยเสริมสร้างความใส่ใจและความร่วมมือในองค์กรได้ การทำให้ทุกคนในองค์กรรู้สึกว่ามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาองค์กรเป็นสิ่งที่ช่วยเสริมสร้างจิตตะได้อย่างดี (จิตติ พงษ์รักษ์, 2564)

4. กลยุทธ์การใช้วิมัสสา (การพิจารณาไตร่ตรอง) วิมัสสาคือการพิจารณาและการทบทวนถึงกระบวนการเรียนรู้และการทำงาน การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาผลการเรียนรู้ การทำวิจัย และการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดเพื่อพัฒนาต่อไป การสร้างพื้นที่สำหรับการวิพากษ์เชิงสร้างสรรค์ การแบ่งปันประสบการณ์ และการปรับปรุงกระบวนการทำงานและการเรียนรู้เป็นส่วนสำคัญที่จะเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีวิมัสสาเป็นแนวทาง (ธนวัฒน์ ศรีวิสัย, 2563)

ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรคในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษามีปัจจัยหลายอย่างส่งผลต่อความสำเร็จและอุปสรรคที่เกิดขึ้น การวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่แข็งแกร่ง

ปัจจัยที่ส่งเสริม

1. ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เป็นปัจจัยที่สำคัญ ผู้นำควรสร้างแรงบันดาลใจให้แก่บุคลากรและนักเรียน และสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (สุนทร สุวรรณจันทร์, 2561)

2. สภาพแวดล้อมที่เปิดรับความหลากหลาย สถานศึกษาที่เปิดรับความหลากหลายทางความคิดและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคลากรจะสามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้ การเปิดโอกาสให้ทุกคนในองค์กรได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนประสบการณ์จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ร่วมกัน (กฤษดา ขาวสะอาด, 2562)

3. เทคโนโลยีและทรัพยากรสนับสนุน การมีทรัพยากรที่เหมาะสมและเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สถานศึกษาที่สามารถเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทันสมัยและสะดวกสบายจะทำให้การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรเป็นไปได้ง่ายขึ้น (ธนภัทร์ วิชัยบุตร, 2563)

อุปสรรคในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

1. การต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรมักพบกับการต่อต้านจากบุคลากรบางกลุ่มที่ไม่ต้องการปรับตัวให้เข้ากับการเรียนรู้ใหม่ๆ การต่อต้านนี้อาจมาจากการไม่เห็นคุณค่าของการเรียนรู้หรือความกลัวต่อการเปลี่ยนแปลง (ศิริชัย มงคลกิจ, 2564)

2. การขาดทรัพยากรและงบประมาณ สถานศึกษาที่ขาดทรัพยากรที่เพียงพอ เช่น งบประมาณในการจัดหาทรัพยากรการเรียนรู้หรือการจัดฝึกอบรม อาจเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ไม่สามารถพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรได้อย่างเต็มที่ (ณัฐพร รัตนมณี, 2565)

3. ภาวะความเครียดจากภาระงาน ภาระงานที่มากเกินไปของบุคลากรอาจทำให้พวกเขาขาดเวลาและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง การลดภาระงานที่ไม่จำเป็นและการจัดเวลาให้กับการพัฒนาทักษะใหม่ๆ เป็นสิ่งจำเป็นในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ (ปริยา กุลวิเศษ, 2565)

สรุปได้ว่า การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาด้วยหลักอิทธิบาท 4 จำเป็นต้องใช้กลยุทธ์ที่มุ่งเน้นการสร้างแรงจูงใจ การพัฒนาความเพียร และการสร้างความใส่ใจในการเรียนรู้ ปัจจัยที่ส่งเสริมเช่นการมีภาวะผู้นำที่ดีและการมีทรัพยากรที่เหมาะสมจะช่วยให้การสร้างวัฒนธรรมนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้าม อุปสรรคเช่นการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงและการขาดทรัพยากรอาจเป็นสิ่งที่ท้าทายที่ต้องเผชิญ

บทสรุป

การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วยหลักอิทธิบาท 4 เป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาองค์กรให้มีความสามารถในการเผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากการศึกษาพบว่าการใช้หลักอิทธิบาท 4 ช่วยให้ผู้บุคลากรมีความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลให้มีแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาทักษะใหม่ๆ อยู่เสมอ หลักอิทธิบาท 4 ส่งเสริมให้ผู้บุคลากรมีความเพียรพยายามในการทำงาน และมีความอดทนในการเผชิญปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการทำงาน ส่วนจิตตะ ช่วยให้ผู้บุคลากรมีสมาธิและความตั้งใจในการทำงานอย่างรอบคอบ ทำให้ผลลัพธ์ของงานมีความสมบูรณ์ และวิมังสา ช่วยให้ผู้บุคลากรมีการทบทวนและประเมินผลการทำงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้สามารถปรับปรุงและพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

การประยุกต์ใช้หลักธรรมอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะในสถานศึกษาช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้บุคลากรสามารถปรับตัวและพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ ได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังช่วยเสริมสร้างการทำงานเป็นทีม การสื่อสารภายในองค์กร และการสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ๆ ในการพัฒนาการเรียนการสอน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้จึงถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้องค์กรสามารถเติบโตและประสบความสำเร็จในระยะยาว โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีและสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะที่สามารถปรับตัวได้ทันกับการเปลี่ยนแปลงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองช่วยให้องค์กรสามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจึงควรเป็นผู้นำที่มีบทบาทในการ

สนับสนุนและสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีให้เกิดขึ้นในองค์กร รวมถึงส่งเสริมให้บุคลากรได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ดังนั้น การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการพัฒนาบุคลากรและสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมความสำเร็จในการพัฒนาองค์กรได้อย่างยั่งยืน ที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ด้วยอิทธิบาท 4 ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยอิทธิบาท 4

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณา พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2564). วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- กฤษดา ขาวสะอาด. (2562). วัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- จิตติ พงษ์รักษ์. (2564). การสร้างแรงจูงใจในสถานศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 15(2), 101-115.
- จิตรา สมบูรณ์. (2562). การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กรยุคใหม่. วารสารการศึกษาบริหาร, 10(2), 25-45.
- เจริญชัย ศรีวิจิตร. (2560). การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์บริหารการศึกษา.
- ชัชชัย ทวีชัย. (2563). การเรียนรู้แบบร่วมมือในโรงเรียนสามเสนวิทยาลัย. วารสารวิจัยการศึกษา, 11(3), 105-118.
- ณัฐพร รัตนมณี. (2565). การจัดการภาระงานครูในสถานศึกษา. วารสารการจัดการการศึกษา, 12(1), 80-95.
- ณัฐภูมิ นาคเจริญ. (2563). การเรียนรู้และพัฒนาทรัพยากรบุคคล. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยการศึกษา.

- ทวีทรัพย์, มนูญ. (2564). การสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษาผ่านการใช้เทคโนโลยี. วารสารเทคโนโลยีการศึกษา, 3(4), 90-110.
- ธนบดี พินัย. (2560). วัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้: แนวคิดและการปฏิบัติในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนภัทร์ วิชัยบุตร. (2563). เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. วารสารการศึกษาไทย, 8(4), 150-165.
- ธนวัฒน์ ศรีวิสัย. (2563). การประเมินผลและการวิเคราะห์ข้อมูลในสถานศึกษา. วารสารการวิจัยทางการศึกษา, 20(1), 50-65.
- ธวัช สิทธิภูมิ. (2561). ความสำคัญของวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารนวัตกรรมการศึกษา, 19(3), 77-93.
- ประเวศ วะสี. (2560). การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรในยุคดิจิทัล. วารสารการจัดการการศึกษา, 8(1), 15-35.
- ประสิทธิ์ วงศ์สมบัติ. (2561). แนวทางการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การจัดการ.
- ประเสริฐ จันทร์ชู. (2563). การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- ปรีชา คำลือ. (2563). การเรียนรู้และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในองค์กร. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียา กุลวิเศษ. (2565). ความเครียดจากการทำงานในสถานศึกษา. วารสารจิตวิทยาการทำงาน, 10(3), 95-110.
- พรศักดิ์ จันทระเกษม. (2564). การพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารวิชาการทางการศึกษา, 20(3), 45-58.
- พุทธทาส อินทปัญโญ. (2563). อิทธิบาท 4 กับการพัฒนาตนเอง. นครปฐม: มหาวิทยาลัยสงฆ์.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วราภรณ์ เตชะวระ. (2563). การจัดการองค์กรแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษา. วารสารการบริหารการศึกษา, 25(1), 89-101.
- วิชัย สุนทรการ. (2561). การส่งเสริมการพัฒนาครูในโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วารสารการศึกษาร่วมสมัย, 5(2), 55-70.
- วิชัย สุวรรณรักษ์. (2564). การจัดการวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.
- ศรีสุดา จันทราภานต์. (2562). การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในโรงเรียนสตรีวิทยา: กรณีศึกษาความสำเร็จ. วารสารการศึกษาไทย, 9(1), 24-37.
- ศิริชัย มงคลกิจ. (2564). การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงในองค์กร. วารสารการจัดการการศึกษา, 18(3), 120-135.
- สมศักดิ์ เกิดพงษ์. (2565). การประยุกต์ใช้หลักพุทธศาสนาในการบริหารองค์กร. เชียงใหม่: พุทธศาสตร์.

- สายพิณ วงษ์สุวรรณ. (2562). วัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร: แนวคิดและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย.
- สุนทร อารงวัฒนา. (2562). หลักการสร้างทีมงานและวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กรการศึกษา. วารสารการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, 15(2), 112-126.
- สุนทร สุวรรณจันทร์. (2561). การสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้. วารสารการพัฒนาคน, 12(3), 35-55.
- สุภัทร จันทร์กุล. (2560). การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ในองค์กรทางการศึกษา. วารสารวิจัยการศึกษา, 18(2), 33-48.
- สุริยา สมบูรณ์. (2562). บทบาทของผู้นำในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารผู้นำและนวัตกรรมการศึกษา, 14(1), 21-35.
- Senge P. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: Doubleday/Currency.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักคุณธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา
CREATIVE LEADERSHIP BASED ON THE FOUR VUDDHIDHAMMA PRINCIPLE
FOR EDUCATIONAL ADMINISTRATORS

¹ศิริ สุตสังข์ Siri Sudsang ²วารีย์ โศกเตี้ย Waree Suktai

^{1, 2}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: waree.sok@mcu.ac.th

Article Received: March 09, 2025. Revised: March 28, 2025. Accepted: March 30, 2025.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์นำเสนอภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักคุณธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา กล่าวคือ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาและองค์กรให้สามารถปรับตัวและเติบโตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ โดยการประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ร่วมกับหลักคุณธรรม 4 ประการ จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพัฒนาตนเองและสถานศึกษาได้อย่างรอบด้าน สร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ และนำพาสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์, หลักคุณธรรม 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research article aims to present the creative leadership based on the four virtues for school administrators. That is, creative leadership is important in developing schools and organizations to be able to adapt and grow in a rapidly changing world. Successful leaders must have vision, flexibility, creativity, and problem-solving ability to lead the organization to success. The application of creative leadership along with the four virtues will help school administrators develop themselves and their schools in all aspects, create an atmosphere of learning and creativity, and lead the school to sustainable success.

Keywords: Creative Leadership, The Four Vuddhidhamma Principle, Educational Administrators

บทนำ

การขับเคลื่อนและพัฒนาสถานศึกษาผู้นำประกอบด้วย “ตัวผู้นำ” และ “ภาวะของผู้นำ” ภาวะผู้นำจึงเป็นเอกลักษณ์เป็นคุณลักษณะ และเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวบุคคลที่จะสามารถจูงใจสมาชิกเพื่อนร่วมงานให้มีความร่วมมือร่วมใจ ทำงานด้วยความกระตือรือร้นทุ่มเทอย่างเต็มใจเต็มความสามารถเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ขององค์กร คำว่าผู้บริหารในที่นี้ได้แก่ผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้นำ (Leader) ในการดำเนินงานการบริหารจัดการในองค์กร ไม่ว่าจะเป็นผู้นำระดับสูงสุด ระดับกลาง หรือระดับล่าง ไม่ว่าจะมาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้ง คำว่าผู้นำ มีความหมายหลายลักษณะแล้วแต่มุมมองและการนำไปใช้ บางคนมองความเป็นผู้นำในรูปของกระบวนการความฉลาดแหลมคม บางคนมองในรูปของบุคลิกภาพบางคนเน้นด้านบทบาท การกระทำการประสานงาน การบังคับบัญชา การชี้แนะ การกระตุ้นทางปัญญาแนวคิดและหลักการในการบริหารงาน และการกำหนดเป้าหมายหลักภารกิจขององค์กร ตลอดจนการวางแผนกลยุทธ์ และตัดสินใจในเรื่องต่างๆ ขององค์กรเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์หลักขององค์กร ดังนั้น วิธีการทำงานของผู้นำย่อมแสดงออกมาหลายรูปแบบ (สาคร สุขศรีวงศ์, 2553)

ผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในฐานะผู้นำที่ต้องดูแลรับผิดชอบตามตำแหน่งที่เป็นตัวกำหนดความเป็นผู้นำ แม้ว่าผู้นำไม่จำเป็นต้องเป็น ผู้บริหารแต่ผู้บริหารก็ควรจะเป็นผู้นำ ดังนั้น เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป มีการคัดเลือก และพัฒนาทักษะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ คือ 1) ภาวะผู้นำทางการศึกษา ความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าหมายสถานศึกษาส่งเสริม การทำงานเป็นทีม และการทำงานแบบมีส่วนร่วม การปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในบุคคลรอบตัวเข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) การแก้ปัญหาสามารถ จัดลำดับความสำคัญหรือจับประเด็นสำคัญของปัญหา และตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การติดต่อสื่อสารสื่อความได้อย่างชัดเจน ด้วยภาษาและท่าทางเหมาะสมกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม และ 4) การพัฒนาตนเองและบุคคลอื่น พัฒนาบุคคลอื่นด้วยการสอนงาน การเป็นพี่เลี้ยงการให้คำปรึกษา และพัฒนาตนเองด้วยการยอมรับจุดแข็งจุดอ่อนของตนเอง และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (บุญช่วย สายราม, 2563) และทางที่เหมาะสมกับผู้รับสารแต่ละกลุ่ม และ 4) การพัฒนาตนเอง และบุคคลอื่น พัฒนาบุคคลอื่นด้วยการสอนงาน การเป็นพี่เลี้ยงการให้คำปรึกษา และพัฒนาตนเองด้วยการยอมรับจุดแข็ง จุดอ่อนของตนเองและให้ความสำคัญกับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, จักรกฤษณ์ โปตาพล และวิไลพร เสรีวัฒน์, 2556)

ผู้บริหารที่มีความคิดสร้างสรรค์จินตนาการสามารถสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ สร้างนวัตกรรมแนวคิดใหม่ๆ เพื่อนำไปปรับใช้ในการทำงานทำให้บุคลากรมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาวิธีการที่จะพัฒนาการทำงาน และสร้างสรรค์บรรยากาศแห่งการคิดริเริ่ม เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองและทีมงานได้อย่างต่อเนื่อง บุคลากรได้เปิดโลกทัศน์ที่กว้างไกล สามารถนำไปแก้ปัญหา และพัฒนาไปในทางที่ดีได้ในอนาคต และผู้บริหารที่เป็นผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะสามารถส่งเสริมคุณภาพการคิดของทุกคนในชุมชนของโรงเรียน สร้างโอกาสแห่งการเรียนรู้ การสร้างวัฒนธรรมใหม่และการปรับปรุงแก้ไขเงื่อนไขต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสามารถของครูและบุคลากรให้กลายเป็นผู้นำที่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าและนำการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้อย่างมีผลงานที่สร้างสรรค์นอกจากนี้ ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารยังมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของโรงเรียนหรือการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน (สุภาพ ฤทธิ์บำรุง, 2556) ซึ่งตรงกับที่กุสุมา ยี่ภู่ (2565) กล่าวว่า การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์ (The formative leader) นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยทักษะการเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitation skills) อยู่ในระดับสูง ได้แก่ การสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่

ครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อเป็นช่องทางให้คนเหล่านี้ได้พัฒนาตนเองเข้าสู่การเป็นผู้นำที่สร้างสรรค์ (Productive leaders) สร้างแรงบันดาลใจและจูงใจส่งเสริมและแนะนำกระบวนการใหม่ภายในองค์กร เพื่อที่จะทำให้อุปกรณ์สามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์หาแนวทางใหม่ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ได้มากขึ้น มีวิสัยทัศน์ เพื่อสร้างการนำ การประสาน และการจูงใจเพื่อให้ผู้ตามยอมทำตามด้วยความสมัครใจ สนับสนุนให้มีความกล้าในการแสดงออก การกล้าเสี่ยงอย่างมีเหตุผล เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของยุพาวดี มหาหิง, ธาณี เกสทอง และพระมหาอุดร อุดตโร (2567) ที่พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วยด้านที่ 1 ด้านความสามารถในการปรับตัว (ผู้บริหารให้ความร่วมมือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษา) ด้านที่ 2 ด้านการทำงานเป็นทีม (ผู้บริหารเข้าใจบทบาทหน้าที่และการทำงานของตนเองและผู้อื่น) ด้านที่ 3 ด้านความคิดสร้างสรรค์ (ผู้บริหารเปิดใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือมุมมองใหม่ๆของผู้อื่น) และด้านที่ 4 ด้านมีวิสัยทัศน์ (ผู้บริหารมีการวางแผนด้านวิสัยทัศน์ในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษา) ดังนั้น การประพฤติปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้มีคุณธรรมแก่คนทั่วไป ซึ่งการจัดการดังกล่าวจึงต้องเริ่มที่ผู้บริหารซึ่งเป็นผู้กำหนดชะตากรรมทั้งของตัวผู้บริหารขององค์กร ถ้าองค์กรใดมีผู้บริหารที่เปี่ยมไปด้วยภาวะผู้นำ (Leadership) องค์กรนั้นย่อมมีแต่ความเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะการที่ผู้บริหารนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา คือ หลักกฏศีลธรรมอันเป็นหลักธรรมที่ทำให้เกิดความเจริญแก่บุคคลและองค์กรได้ 4 ประการ 1) สัปปริสสังเสวะ การคบสัตบุรุษ การคบหากับผู้ทรงปัญญา 2) สัทธัมมัสสวนะ ฟังธรรม การใส่ใจเรียนฟังให้ได้ความรู้ได้ธรรมแท้ การฟังคำสอน เอาใจใส่สดับรับฟังคำบรรยาย 3) โยนิโสมนสิการ การไตร่ตรองธรรม พิจารณาไตร่ตรองโดยแยกกาย จับหลักจับประเด็นให้เข้ากับความมุ่งหมายที่จะใช้ และ 4) ธัมมานุวัตรปฏิบัติ การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม (กัญชพร ปานเพ็ชร, 2565)

บทความนี้ ผู้นิพนธ์จะนำเสนอภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักกฏศีลธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหัวข้อประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) หลักกฏศีลธรรม 4 3) การประยุกต์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักกฏศีลธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยการประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักกฏศีลธรรม 4 ช่วยเสริมสร้างให้ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการบริหารที่มีวิสัยทัศน์ คิดเชิงนวัตกรรม และดำเนินการอย่างมีคุณธรรมและจริยธรรม ส่งผลให้องค์กรสามารถปรับตัวและพัฒนาอย่างยั่งยืนในยุคปัจจุบัน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษามีบทบาทและอิทธิพลต่อการดำเนินงาน ที่จะนำพาสถานศึกษาไปสู่ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้รับการพัฒนาศักยภาพสูงสุดเป็นยุทธศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดระบบ/รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคมและพัฒนาระบบการเงินเพื่อการศึกษาให้รัฐสามารถใช้ทรัพยากรในการกำหนดทิศทางการผลิตและพัฒนาผู้เรียนและกำลังคนของประเทศอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บริการการศึกษาที่มีคุณภาพมาตรฐานแก่ผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม สนองตอบความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา และสังคม ตามหลักธรรมาภิบาล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องเป็นผู้มีความรู้และเป็นผู้นำด้านวิชาการ มีความรู้ มีทักษะ มีประสบการณ์ด้านการบริหารงาน มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความรับผิดชอบ ใช้นวัตกรรมทางการบริหารได้ ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาของคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ในด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานในมาตรฐานที่ 3 มุ่งมั่นพัฒนาผู้ร่วมงานให้สามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ ความสำเร็จของการบริหารอยู่ที่การดำเนินการ เพื่อพัฒนาให้บุคลากรในองค์กรหรือผู้ร่วมงานได้มีการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ผู้บริหารมีอาชีพต้องหาวิธีพัฒนาผู้ร่วมงาน โดยการศึกษาจุดเด่น จุดด้อย ของผู้ร่วมงาน กำหนดจุดพัฒนาของแต่ละคน และเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับการพัฒนาด้านนั้นๆ แล้วใช้เทคนิคการบริหารและการนิเทศภายในให้ผู้ร่วมงานได้ลงมือปฏิบัติจริง ประเมิน ปรับปรุง ให้ผู้ร่วมงานรู้ศักยภาพ เลือกแนวทางที่เหมาะสมกับตน และลงมือปฏิบัติจนเป็นผลให้ศักยภาพของผู้ร่วมงานเพิ่มพูนพัฒนาก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง นำไปสู่การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (The Creative Leadership) เป็นโมเดลของการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการศึกษา การพัฒนาผู้นำในอนาคตให้มีความริเริ่มสร้างสรรค์ (initiative) โดยเน้นในด้านการเป็นผู้ริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ ส่งเสริมความคิดนอกกรอบ (Think out of the box) อย่างสร้างสรรค์ ทฤษฎีภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์นี้มีมุมมองว่า “ครูคือผู้นำ (Teacher as leaders) โดยมีครูใหญ่คือผู้นำของผู้นำ (Leader of leaders) อีกทอดหนึ่ง” โดยนัยดังกล่าวหน้าที่สำคัญของผู้บริหารจึงไม่เพียงแต่ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการส่งเสริมเรียนรู้ของครูอาจารย์ และบุคลากรซึ่งเป็นผู้ใหญ่ของโรงเรียนอีกด้วย การเป็นผู้นำแบบสร้างสรรค์นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยทักษะการเอื้ออำนวยความสะดวก (Facilitation skills) อยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เพราะสาระที่เป็นภารกิจหลักของทฤษฎีนี้ ได้แก่ การทำงานแบบทีมในการสืบเสาะหาความรู้ (Team inquiry) การเรียนรู้แบบทีม (Team learning) การร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา (Collaborative problem solving) การจินตนาการสร้างภาพของอนาคตที่ควรเป็น (Imaging future possibilities) การพิจารณาตรวจสอบความเชื่อร่วมกัน (Examining shared beliefs) การใช้คำถาม (Asking questions) การรวบรวมวิเคราะห์และแปลความข้อมูล (Collecting analyzing, and interpreting data) ตลอดจนกระตุ้นครูอาจารย์ตั้งวงสนทนาอย่างสร้างสรรค์ในเรื่องการเรียนการสอน เป็นต้น ภารกิจดังกล่าวเหล่านี้ ล้วนแสดงออกถึงพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบสร้างสรรค์ทั้งสิ้น (Ash, R. C.; & Persall, J. M., 1999)

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ คือ การแสดงออกของผู้นำที่ตอบสนองความต้องการของบุคลากรในด้านความสามารถในการนำความคิดสร้างสรรค์และกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ด้วยการคิดหรือพฤติกรรมในลักษณะการนำผู้อื่น เป็นประสานงานผู้อื่นด้วยการสร้างแรงบันดาลใจสร้างแรงจูงใจ สร้างบรรยากาศโดยการคิดนอกกรอบด้วยวิธีการใหม่ๆ เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เป็นการตอบสนองเชิงจินตนาการและการไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วนต่อโอกาสต่างๆ ประเด็นต่างๆ อย่างท้าทาย เป็นเรื่องเกี่ยวกับมองการคิดและการกระทำสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกันเพื่อจะเสริมสร้างโอกาสให้กับทุกคนที่เกี่ยวข้องผลักดันให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมาย และเป็นการสร้างแรงบันดาลใจและจูงใจส่งเสริมและแนะนำกระบวนการใหม่ๆ ภายในองค์กรเพื่อที่จะทำให้อุปกรณ์สามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์หาแนวทางใหม่ๆ ในการบริหารและการสื่อสารภายในองค์กรมีความสามารถในการปรับตัวและกระบวนการทำงานต่างๆ ในองค์กรให้มีความง่าย คล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดีมากขึ้น (กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, 2555; รังสรรค์ ประเสริฐศรี, 2548; ชีระ รุญเจริญ, 2554; Stoll, L. and Temperley, J., 2009) และยิ่งสอดคล้อง

กับการวิจัยของภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง (2559) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน ดังนี้ 1) ความมีจินตนาการ มีความสามารถในการสร้างแรงจูงใจให้กับผู้ร่วมงานในการริเริ่ม การเปลี่ยนแปลงงานโดยใช้นวัตกรรมเชิงระบบ มีศักยภาพทางสติปัญญาในการสร้างวิสัยทัศน์ที่เฉลิยฉลาด แก้ไขปัญหาด้วยการคิดวิเคราะห์และนำทางเลือกในการแก้ปัญหาไปสู่การปฏิบัติ 2) ความยืดหยุ่น มีความสามารถในการปรับตัวตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็วมีศักยภาพในการประสานงานการปรับตัวกับผู้ร่วมงาน ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ยอมรับความคิดเห็นของผู้ร่วมงานซึ่งนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน 3) ความมีวิสัยทัศน์เป็นการกำหนดพันธกิจและยุทธศาสตร์การทำงานพร้อมกับยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นซึ่งจะนำไปสู่การบริหารเพื่อความเป็นเลิศ ศักยภาพในการสร้างงานใหม่เพื่อพัฒนาองค์กร

กุสุมา ยี่ภู่, อินตา ศิริวรรณ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (2567) กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการที่ผู้บริหารสถานศึกษานำผู้อื่นผ่านกระบวนการ หรือวิธีการร่วมกัน เพื่อไปสู่อนาคตใหม่ การริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่อย่างท้าทายและสร้างสรรค์ในการบริหารสถานศึกษา 4 ประการ ได้แก่

1. การมีจินตนาการ (Imagination) การมีจินตนาการของผู้บริหารโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างและพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น จินตนาการเป็นกระบวนการคิดและนวัตกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนใช้เพื่อพัฒนาวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการโรงเรียนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างสำหรับนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนด้วยความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้และการสร้างสรรค์สิ่งใหม่

2. การมีวิสัยทัศน์ (Vision) การมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนเป็นข้อสำคัญที่ช่วยกำหนดทิศทางและเป้าหมายของโรงเรียน วิสัยทัศน์เป็นการมองเห็นระยะยาวที่กว้างและชัดเจนเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้บริหารต้องการให้โรงเรียนบรรลุไปยังอนาคต โดยวิสัยทัศน์จะกำหนดทิศทางที่โรงเรียนจะเดินทางนำพาการวางแผนและการดำเนินการและทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและมีส่วนร่วม

3. การมีความยืดหยุ่น (Flexibility) การมีความยืดหยุ่นของผู้บริหารโรงเรียนเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการบริหารและปรับตัวให้กับสภาพแวดล้อมการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความยืดหยุ่นของผู้บริหารโรงเรียนช่วยให้โรงเรียนสามารถออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงและตอบสนองต่อความต้องการของนักเรียนและบุคลากรในสมัยปัจจุบันและอนาคต นอกจากนี้ยังช่วยให้โรงเรียนเติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่องในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

4. การมีความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving Ability) ความสามารถในการแก้ปัญหาเป็นทักษะสำคัญที่ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนาและใช้ในการจัดการกับทุกปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน การแก้ปัญหาต้องใช้ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์ คิดเชิงวิเคราะห์ วางแผน ดำเนินการ และติดตามผล

นอกจากนี้ ยุพาวดี มหาหิง, ธาณี เกสทอง และพระมหาอุดร อุตโตโร (2567) ได้กล่าวแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านความสามารถในการปรับตัว สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรศึกษาหาเหตุหรือปัจจัยในการให้ความร่วมมือของผู้บริหาร นำมาวิเคราะห์ปัญหาที่ สร้างกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา หาสาเหตุของปัญหา กำหนดวิธีการแก้ปัญหา พิจารณาคุณโทษและหาทางออก ข้อดี ข้อเสีย และทางเลือกของผู้บริหารให้ความร่วมมือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงในสิ่งใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาและมีแนวทางในการส่งเสริมพัฒนา นำเอาประสบการณ์ ความรู้มาดัดแปลงปรับปรุงให้ดีขึ้น เพื่อเป็นตัวอย่างหรือแบบอย่างที่ดี

ด้านที่ 2 ด้านการทำงานเป็นทีม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรศึกษาหาเหตุหรือปัจจัยในการสร้างความเข้าใจบทบาทหน้าที่และการทำงานของตนเองและผู้อื่นของสถานศึกษาและชุมชนเพื่อพัฒนาตนเองและคณะทำงาน การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น พิจารณาคุณโทษและหาทางออก ข้อดี ข้อเสียพิจารณาวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพปัญหากับผู้บริหารเข้าใจบทบาทหน้าที่

ด้านที่ 3 ด้านความคิดสร้างสรรค์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรศึกษาหาเหตุหรือปัจจัยในการให้ผู้บริหารเปิดใจ ยอมรับฟังความคิดเห็นหรือมุมมองใหม่ๆ ของผู้อื่น การวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้น จัดกระบวนการสร้างการแก้ปัญหา หรือโครงการพัฒนาผู้บริหาร โดยวิเคราะห์ปัญหา มีการคิดจำแนกแยกออกระหว่างสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง สร้างแนวคิดใหม่ๆ เพื่อพัฒนาตนเองและคณะครู สร้างสรรค์ผลงานใหม่ๆ เปิดใจยอมรับผลงานและข้อเสนอแนะของเพื่อนร่วมงาน

ด้านที่ 4 ด้านมีวิสัยทัศน์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษาหาเหตุหรือปัจจัยของผู้บริหารมีการวางแผนด้านวิสัยทัศน์ในการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนา จัดกระบวนการสร้างหรือเวทีที่จะนำเสนอแนวความคิดของผู้บริหาร เพื่อให้กำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษา วางแผนด้านวิสัยทัศน์ กำหนดเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร

สรุปว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการพัฒนาที่เน้นการริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ การคิดนอกกรอบ และการส่งเสริมการเรียนรู้แบบทีม โดยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตอบสนองความต้องการของบุคลากรในการแสดงความคิดสร้างสรรค์ และกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ผ่านการสร้างแรงบันดาลใจ การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดนอกกรอบ และการนำเสนอวิธีการใหม่ๆ

สรุปองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 1) การมีจินตนาการ (Imagination) ได้แก่ ความสามารถในการสร้างแรงจูงใจในการริเริ่มเปลี่ยนแปลงและใช้นวัตกรรม การมีศักยภาพทางสติปัญญาในการสร้างวิสัยทัศน์ที่เฉลียวฉลาด การพัฒนาวิสัยทัศน์และยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการสถานศึกษา 2) การมีวิสัยทัศน์ (Vision) การกำหนดพันธกิจและยุทธศาสตร์การทำงาน การมองเห็นอนาคตและกำหนดทิศทางของสถานศึกษา การสร้างงานใหม่เพื่อพัฒนาองค์กร 3) การมีความยืดหยุ่น (Flexibility) ความสามารถในการปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลง การประสานงานและปรับตัวเข้ากับผู้ร่วมงานในสถานการณ์ต่างๆ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น และ 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving Ability) การวิเคราะห์สถานการณ์และแก้ไขปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การคิดเชิงวิเคราะห์ การวางแผน และการติดตามผล การนำทางเลือกในการแก้ปัญหาไปสู่การปฏิบัติ

สรุปว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาและองค์กรให้สามารถปรับตัวและเติบโตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้นำที่ประสบความสำเร็จจะต้องมีทั้งวิสัยทัศน์ ความยืดหยุ่น ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการแก้ปัญหา เพื่อนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จ

หลักคุณธรรม 4

ในพระไตรปิฎกมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักคุณธรรมดังนี้ คุณธรรม 4 เป็นธรรมเป็นเครื่องเจริญ คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ปัญญาคุณธรรม แปลว่า ธรรมเป็นเครื่องเจริญงอกงามแห่งปัญญา และโดยมีพระพุทธพจน์ว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการ ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา ธรรม 4 ประการเป็นไฉน คือ สัมปยุตสังสวะ การคบสัปปุริส 1 สัทธิธรรมสวณะ ฟังคำสั่งสอนของท่าน

1 โยนิโสมนสิการ ทำไว้ในใจโดยแยบคาย 1 ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม 1 คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรม 4 ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญแห่งปัญญา (อง.จตุกก. (ไทย) 21/248/332)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) (2546) กล่าวว่า วุฒิ หรือวุฒิธรรม 4 คือ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ คุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงาม ประกอบด้วย 1) สปัจริสสังเสวะ คบหาสัตบุรุษ, เสวนาท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ 2) สัทธัมมัสสวนะ ฟังสัทธรรม, เอาใจใส่เล่าเรียน หาความรู้จริง 3) โยนิโสมนสิการ หมายถึง ทำในใจโดยแยบคาย, คิดหาเหตุผลโดยถูกวิธี 4) ธัมมานุธรรมปฏิบัติ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม, ปฏิบัติธรรมให้ถูกต้องตามหลักคือให้สอดคล้องพอดีตามขอบเขตความหมายและวัตถุประสงค์ที่สัมพันธ์กับธรรมข้ออื่นๆ นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนและตริตrongเห็นแล้วไปใช้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักตามความมุ่งหมายของสิ่งนั้นๆ ธรรมหมวดนี้ในบาลีที่มาเรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อปัญญาวุฒิคือเพื่อความเจริญงอกงามแห่งปัญญา

พระครูปลัดธีรเชษฐ์ จานวโร (แก้วคุณเมือง) (2559) กล่าวว่า การปฏิบัติตามหลักวุฒิธรรม หรือหลักการสร้างความเจริญงอกงามแห่งปัญญามี 4 ประการ ดังนี้ 1) สปัจริสสังเสวะ เสวนาผู้รู้ คือ รู้จักเลือกหาแหล่งวิชา คบหาท่านผู้รู้ ผู้ทรงคุณความดี มีภูมิธรรมภูมิปัญญาน่านับถือ 2) สัทธัมมัสสวนะ ฟังดูคำสอน คือ เอาใจใส่สดับตรับฟังคำบรรยาย คำแนะนำสั่งสอน แสวงหาความรู้ ทั้งจากตัวบุคคลโดยตรง และจากหนังสือหรือสื่อมวลชน ตั้งใจเล่าเรียน ค้นคว้า หมั่นปรึกษาสอบถาม ให้เข้าถึงความรู้ที่จริงแท้ 3) โยนิโสมนสิการ คิดให้แยบคาย คือ รู้ เห็น ได้อ่าน ได้ฟังสิ่งใดก็รู้จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง โดยแยกแยะให้เห็นสถานะและสืบสาวให้เห็นเหตุผลว่านั่นคืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมจึงเป็นอย่างนั้นจะเกิดผลอะไรต่อไป มีข้อดี ข้อเสีย คุณโทษอย่างไร เป็นต้น 4) ธรรมานุธรรมปฏิบัติ ปฏิบัติให้ถูกต้องหลัก นำสิ่งที่ได้เล่าเรียนรับฟังและตริตrongเห็นชัดแล้ว ไปใช้หรือปฏิบัติหรือลงมือทำ ให้ถูกต้องตามหลักตามความมุ่งหมาย ให้หลักย่อยสอดคล้องกับหลักใหญ่ ข้อปฏิบัติย่อยสอดคล้องกับจุดหมายใหญ่ ปฏิบัติธรรมอย่างรู้เป้าหมาย เช่น สันโดษเพื่อเกื้อหนุนการงาน ไม่ใช่สันโดษกลายเป็นเกียจคร้าน เป็นต้น

กัญชพร ปานเพชร (2565) กล่าวว่า หลักวุฒิธรรมเป็นแนวทางการปฏิบัติ หรือกระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักวุฒิธรรม 4 นั้น เริ่มต้นจากการคบหากับผู้ทรงปัญญาที่เป็นกัลยาณมิตรเป็นสัตบุรุษ เช่น พ่อแม่ ครูอาจารย์ เพื่อนที่คบหา หนังสือสื่อมวลชนและวัฒนธรรมซึ่งให้ข่าวสารที่ถูกต้องสั่งสอนอบรมไปในทางที่ดีงาม เรียกว่า สปัจริสสังเสวะ จากนั้น ควรหมั่นฟังความรู้จากผู้ทรงปัญญา เพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ความเข้าใจเกิดปัญญาที่เรียกว่า สัทธัมมัสสวนะ จากนั้นนำความรู้ที่ได้นั้นมาพิจารณาไตร่ตรองด้วยความคิดที่แยบคายด้วยวิธีต่างๆ เรียกว่า โยนิโสมนสิการ สุดท้ายจึงนำการเรียนรู้จากทั้ง 3 อย่างที่ได้กล่าวข้างต้นไปปฏิบัติให้สมควรแก่ธรรมนั้น เรียกว่า ธัมมานุธรรมปฏิบัติ คือ ให้เหมาะสมทั้งกาลเวลา สถานการณ์และวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ปัญญา มุ่งสู่จุดหมายที่ต้องการของแต่ละบุคคลอันเป็นเหตุอันสมควรในการพัฒนาปัญญา

สรุปว่า วุฒิธรรม 4 คือธรรมที่เป็นเครื่องเจริญงอกงามแห่งปัญญา เป็นคุณธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญงอกงามในชีวิต หลักธรรมนี้มุ่งเน้นการพัฒนาปัญญาผ่านกระบวนการเรียนรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้อง และเป็นหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาตนเองให้เป็นผู้มีปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง 4 ประการได้แก่

1. สปัจริสสังเสวะ (การคบสัตบุรุษ) หมายถึง การคบหาผู้รู้ ผู้มีคุณธรรม หรือกัลยาณมิตร เป็นการเรียนรู้จากแบบอย่างที่ดี และได้รับคำแนะนำที่ถูกต้อง และเป็นการเลือกสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับตัวเอง

2. สัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรม) หมายถึง การฟังคำสั่งสอนของสัตบุรุษ หรือการศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่างๆ เป็นการเปิดรับความรู้ใหม่ๆ และพัฒนาความเข้าใจในธรรมะ และเป็นการตั้งใจเล่าเรียนค้นคว้า หมั่นปรึกษาสอบถาม

3. โยนิโสมนสิการ (การทำในใจโดยแยบคาย) หมายถึง การคิดพิจารณาไตร่ตรองอย่างมีเหตุผล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบ และแยกแยะข้อดีข้อเสีย และเป็นการคิดให้แยบคาย คือ รู้ เห็น ได้อ่าน ได้ฟังสิ่งใดก็รู้จักคิดพิจารณาด้วยตนเอง โดยแยกแยะให้เห็นสภาวะและสืบสาวให้เห็นเหตุผล

4. ธัมมานุธัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) หมายถึง การนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักธรรม เป็นการนำสิ่งที่ได้เล่าเรียนรับฟังและไตร่ตรองเห็นชัดแล้ว ไปใช้หรือปฏิบัติหรือลงมือทำให้ถูกต้องตามหลักตามความมุ่งหมาย และเป็นการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้สอดคล้องกับหลักธรรม

การประยุกต์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักคุณธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

การประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 4 คือ 1) การมีจินตนาการ 2) การมีวิสัยทัศน์ การกำหนดพันธกิจและยุทธศาสตร์การทำงาน 3) การมีความยืดหยุ่น 4) ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem กับหลักคุณธรรม 4 คือ 1) สัปปุริสสังเสวะ การคบสัตบุรุษ 2) สัทธัมมัสสนะ การฟังธรรม 3) โยนิโสมนสิการ การทำในใจโดยแยบคาย 4) ธัมมานุธัมมปฏิบัติ การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีแนวทางการประยุกต์ ดังนี้

1. การมีจินตนาการ (Imagination) กับหลักสัปปุริสสังเสวะ (การคบสัตบุรุษ) มีแนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

1.1 ผู้บริหารควรสร้างเครือข่ายกับผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษา นักวิชาการ หรือผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและแรงบันดาลใจ

1.2 ผู้บริหารเข้าร่วมชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) หรือการประชุมสัมมนา เพื่อเปิดรับมุมมองใหม่ๆ และจุดประกายความคิดสร้างสรรค์

1.3 ผู้บริหารเชิญผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายหรือจัดอบรมในสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นให้ครูและบุคลากรเกิดจินตนาการในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้

ผลที่คาดหวัง: เกิดแนวคิดใหม่ๆ ในการพัฒนาสถานศึกษา มีนวัตกรรมการเรียนรู้ที่น่าสนใจ และสร้างบรรยากาศแห่งการสร้างสรรค์

2. การมีวิสัยทัศน์ (Vision) กับหลักสัทธัมมัสสนะ (การฟังธรรม) มีแนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

2.1 ผู้บริหารควรอ่านหนังสือ บทความ หรือผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้และสร้างวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

2.2 ผู้บริหารรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากครู บุคลากร นักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อนำมาประกอบการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถานศึกษา

2.3 ผู้บริหารจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ โดยมีการสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกันกับทุกฝ่าย

ผลที่คาดหวัง: สถานศึกษามีทิศทางการพัฒนาที่ชัดเจน มีเป้าหมายที่ท้าทาย และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์

3. การมีความยืดหยุ่น (Flexibility) กับหลักโยนิโสมนสิการ (การทำในใจโดยแยบคาย) มีแนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

3.1 ผู้บริหารควรฝึกฝนการคิดวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์อย่างรอบคอบ เพื่อให้สามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว

3.2 ผู้บริหารเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง และพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนแผนงานหรือวิธีการทำงานเมื่อจำเป็น

3.3 ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และให้อิสระในการทดลองและปรับปรุงวิธีการทำงาน

ผลที่คาดหวัง สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการ สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

4. ความสามารถในการแก้ปัญหา (Problem Solving Ability) กับอัมมานัสมปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) มีแนวทางการประยุกต์ใช้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่

4.1 ผู้บริหารควรสร้างกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา กำหนดทางเลือกในการแก้ไข และประเมินผลลัพธ์

4.2 ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา โดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมและการระดมสมอง

4.3 ผู้บริหารนำผลลัพธ์จากการแก้ไขปัญหามาปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดียิ่งขึ้น โดยยึดหลักธรรมานัสมปฏิบัติคือการนำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์มาลงมือทำอย่างถูกต้องตามหลักการ

ผลที่คาดหวัง สถานศึกษามีความสามารถในการแก้ปัญหามีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาการทำงานอย่างต่อเนื่อง และสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้จากความผิดพลาด

บทสรุป

หลักคุณธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่สำคัญในการพัฒนาปัญญาและนำไปสู่ความเจริญงอกงามในชีวิต การปฏิบัติตามหลักธรรมนี้อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้เราเป็นผู้มีปัญญา สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและมีความสุข ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญา เพราะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน เริ่มจากการคบสัตบุรุษ ฟังธรรม คิดไตร่ตรอง และนำไปปฏิบัติ แต่ละองค์ประกอบมีความสำคัญและส่งเสริมซึ่งกันและกัน การปฏิบัติตามหลักคุณธรรม 4 จะนำไปสู่การพัฒนาปัญญาที่แท้จริง นอกจากนี้ หลักคุณธรรม 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองในทุกด้านของชีวิต สามารถใช้ในการศึกษา การทำงาน การดำเนินชีวิต และการพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่น เป็นการสร้างรากฐานของชีวิตที่ดีงามและมีความสุข

การประยุกต์ใช้ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 4 ประการ (จินตนาการ, วิสัยทัศน์, ความยืดหยุ่น, ความสามารถในการแก้ปัญหา) ร่วมกับหลักคุณธรรม 4 ประการ (การคบสัตบุรุษ, การฟังธรรม, การทำในใจโดยแยบคาย, การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) สำหรับผู้บริหารสถานศึกษามีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพของตนเองและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืน ดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักคุณธรรม 4 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). คู่มือการปฏิบัติงานข้าราชการครู. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กัญชพร ปานเพ็ชร. (2565). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักคุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุค 4.0. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 9(1), 491-498.
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์. (2555). โมเดลสมการโรงสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อาชีวศึกษา. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์, จักรกฤษณ์ โปตาพล และวิไลพร เสรีวัฒน์. (2556). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์: สิ่งควรค่าสำหรับทุกคนในอนาคต. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
- กุสุมา ยี่ภู่, อินตา ศิริวรรณ และพระมหาญาณวัฒน์ จิตตพัฒน์. (2567). ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์, 5(3), 237-244.
- กุสุมา ยี่ภู่. (2565). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามหลักกัลยาณมิตรสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 9(1), 482-490.
- ธีระ รุญเจริญ. (2554). กลยุทธ์การพัฒนาความเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: cursภลาดพร้าว.
- พระครูปลัดธีรเชษฐ์ ธาณวโร (แก้วคุณเมือง). (2559). ศึกษาการบริหารวิชาการตามหลักคุณ 4 ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- ภรณ์ทิพย์ ปั่นก้อง. (2559). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ยุพาวดี มหาหิง, ธาณี เกสทอง และพระมหาอุดร อุตโตโร. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ตามหลักโยนิโส มนสิการ. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 11(2), 309-324.
- ยุพาวดี มหาหิง, ธาณี เกสทอง และพระมหาอุดร อุตโตโร. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครสวรรค์ เขต 2 ตามหลักโยนิโส มนสิการ. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 11(2), 309-324.
- รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2548). ภาวะผู้นำ. กรุงเทพมหานคร: ธนัชการพิมพ์.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2553). การจัดการ : จากมุมมองของนักบริหาร. กรุงเทพมหานคร: จี.พี.ไซเบอร์ พรินท์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 การขับเคลื่อน ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริการจัดการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สุภาพ ฤทธิ์บำรุง. (2556). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30. วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 8(2), 190-192.
- Ash, R. C. and Persall, J. M. (1999). The Principal as Chief Learning Officer. National Association of Secondary School Principals, 84(616), 15-22.
- Stoll, L. and Temperley, J. (2009). Creative leadership teams. Journal of Management in Education, 23(1), 12-18.

การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรมบูรณาการกับวงจรคุณภาพ PDCA EDUCATIONAL INSTITUTION ADMINISTRATION BASED ON THE CONCEPT OF INTEGRATED MULTICULTURAL EDUCATION WITH PDCA QUALITY CYCLE

กฤติมา หาญมนตรี Krittima Hanmontree
โรงเรียนวัดรัง Watrung School, Thailand
Corresponding Author Email: Krittima.H@hotmail.com

Article Received: March 03, 2025. Revised: March 27, 2025. Accepted: March 28, 2025.

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรม โดยการนำวงจรคุณภาพ PDCA มาใช้ เนื่องด้วยการบริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่มีเด็กต่างวัฒนธรรม ต่างเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ต่างภาษา ศาสนา ขนบประเพณี และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันให้สามารถเรียนร่วมกันได้ เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากผู้เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การจัดหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การสร้างสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมของเพื่อนคนอื่น ๆ เรียนรู้ที่จะยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติต่อกัน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป เพื่อเป้าหมายสำคัญคือ การฝึกผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่พร้อมจะอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม รวมถึงการลดอคติและการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ประองตอง ยอมรับในความแตกต่าง บริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, การศึกษาพหุวัฒนธรรม, วงจรคุณภาพ

Abstract

This research article aimed to present educational management according to the concept of multicultural education by using the PDCA. This was because in schools with students from different cultures, races or ethnic groups, different languages, religions, traditions and lifestyles to be able to learn together was a process that requires cooperation starting from organizing the curriculum, organizing teaching and learning activities, creating an environment in the school both in the classroom and outside the classroom to create correct knowledge and understanding about one's own culture and the culture of others, to learn to accept cultural differences, to be free from prejudice and discrimination against each other. It consisted of academic administration, budget administration, personnel administration, and general administration with the main goal of making learners citizens who were ready to live

in a society with diverse cultures, to reduce prejudice and discrimination, which would allow school administrators, teachers, students, parents, communities, and society to live together with love, unity, reconciliation, to accept differences and to manage effectively and sustainably.

Keywords: Educational Institution Administration, Multicultural Education, PDCA

บทนำ

ประเทศไทยเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และวิถีชีวิต โดยเฉพาะในพื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน ความหลากหลายนี้ส่งผลให้จำนวนนักเรียนจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่เรียนร่วมกับนักเรียนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนและครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนจากหลากหลายชาติพันธุ์จึงเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้ทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม ซึ่งประเทศไทยมีนโยบายของสภามันคงแห่งชาติดีที่ยึดหลักการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขบนความหลากหลายทางวัฒนธรรม และความรักความสามัคคีของคนในชาติ โดยส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความสมานฉันท์ ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีวัด โบสถ์ มัสยิด และศาสนสถานอื่นๆ เป็นศูนย์กลางคุณธรรม และในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็กล่าวถึงการเสริมสร้างจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและการจัดการศึกษาตลอดชีวิตโดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาสาระและกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และในมาตรา 6 กล่าวถึง การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม โดยมีโรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากความต้องการของสังคม รับผิดชอบต่อสังคมและให้บริการสังคมชุมชน

การบริหารสถานศึกษาในโรงเรียนที่มีเด็กต่างวัฒนธรรมเรียนร่วมกัน เรียกว่า “การศึกษาพหุวัฒนธรรม” (Multicultural Education) ซึ่งหมายถึงการที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและผู้ปกครอง จัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนที่มาจากต่างเชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา ขนบประเพณี และวิถีชีวิต ได้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตนเองและวัฒนธรรมของเพื่อนคนอื่นๆ เกิดการเรียนรู้ที่จะยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติต่อกัน การจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม เป้าหมายสำคัญ 2 ประการคือ 1) การส่งเสริมให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้ประสบความสำเร็จ หรือได้รับการพัฒนาสูงสุดตามศักยภาพของตน และ 2) การส่งเสริมให้นักเรียน มีความอดทนอดกลั้น และเกิดการยอมรับเคารพในความแตกต่างหลากหลายวัฒนธรรม หรืออาจสรุปได้ว่าการศึกษาพหุวัฒนธรรมมีเป้าหมายสำคัญ คือ การฝึกนักเรียนให้เป็นพลเมืองที่พร้อมจะอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายวัฒนธรรม รวมถึงการลดอคติและการเลือกปฏิบัติตนเอง ในขณะที่ อมรวิรัช นาคทรพร (2549) กล่าวว่า การทำให้เด็กได้เรียนรู้ถึงความหลากหลายและความงดงามของความหลากหลาย การสอนให้เด็กนับถือในความเป็นมนุษย์ที่มีความแตกต่างในแต่ละวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ และการนับถือศาสนานั้นเป็นสิ่งสำคัญการเริ่มต้นจากการเรียนรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในโรงเรียน จะเป็นรากฐานสำคัญที่จะขยายออกไปสู่สังคม ประเทศชาติ และโลกใน

อนาคต ครูควรสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้เกิดขึ้นในเด็ก และอำนวยความสะดวกให้เกิดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่มีเป้าหมายเพื่อก่อให้เกิดความรักความเข้าใจและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เห็นได้ว่า การบริหารสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของผู้คนในพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน จึงเป็นประเด็นที่ท้าทายสำหรับนักการศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐบาลในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมความเป็นอยู่ความต้องการและวิถีชีวิตของผู้คนที่ประกอบไปด้วยชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และระดับของศักยภาพทางการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้อำนวยการสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ศักยภาพของผู้เรียนรวมถึงบุคคลในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่มาจากพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน Kavanaugh ได้กล่าววาทะสำคัญดังกล่าวว่าขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษาในการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพสังคม ความเปลี่ยนแปลงของโลกและความต้องการของชุมชนและผู้ปกครอง (A. L. Kavanaugh, 2005) ผู้อำนวยการสถานศึกษาต้องสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่ แตกต่างกันของผู้เรียน และต้องสามารถแสดงภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรม (Multicultural leadership) ต่อภาวะการณ์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (C. Riehl, 2000) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันต์ ทิพรัตน์ และคณะ (2543) ที่พบว่า การจัดพหุวัฒนธรรมศึกษามีความละเอียดอ่อนในแง่ของบริบททางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา และยังบ่งชี้ให้เห็นถึงความท้าทายของผู้นำในการสร้างให้เกิดความปรองดองและตระหนักในหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะบทบาทของผู้นำในการสร้างให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และสอดคล้องกับการวิจัยของไข่มุก อุทยานวลี, บรรจง พำรุงสง และเอกรินทร์ สังข์ทอง (2554) ที่พบว่า ระบบการศึกษาได้รับผลกระทบจากกระแสวัฒนธรรมภายนอกทั้งการศึกษาโดยนโยบายของรัฐอิทธิพลจากต่างประเทศทำให้การเรียนรู้ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปสู่การเรียนรู้แบบสากลโดยมีรัฐเข้ามาจัดการศึกษาและโรงเรียนกลายเป็นสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของผู้คนหลากหลายวัฒนธรรม

ในบทความนี้จะนำเสนอ แนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรม ความหมายของการศึกษาพหุวัฒนธรรม หลักการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม การบริหารสถานศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA) และการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรมด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ซึ่งจะเป็นแนวทางให้สถานศึกษาที่มีลักษณะพหุวัฒนธรรม บริหารจัดการการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความสามัคคี ปรองดอง ปราศจากความขัดแย้ง ยอมรับในความแตกต่างทางแนวความคิดและแนวปฏิบัติ เกิดความเสมอภาค เคารพในสิทธิเสรีภาพของกันและกัน

แนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในช่วง พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา โดยเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรปบางประเทศ สืบเนื่องจากการรับประชากรจำนวนมากจากประเทศอื่นให้สามารถย้ายถิ่นฐานอย่างถาวร ประชากรที่อพยพย้ายถิ่นดังกล่าวต้องเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตภายใต้เงื่อนไขทางกฎหมายและระเบียบปฏิบัติใหม่ แต่ประชากรกลุ่มดังกล่าวก็มีได้ทอดทิ้ง ภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนาเดิม แม้ระยะแรกๆ ประชากรเจ้าของประเทศจะไม่ยอมรับเชื้อชาติ และวัฒนธรรมอื่น แต่ต่อมาเมื่อมีการให้การศึกษาในเรื่องสิทธิของมนุษยชน (Human

Rights) ของแต่ละบุคคลมากขึ้น ประชากรผู้อพยพย้ายถิ่นก็ได้รับการยอมรับมากขึ้น ทำให้เรื่องของพหุวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ไม่เพียงแต่ในประเทศสหรัฐอเมริกาและในทวีปยุโรปเท่านั้น แต่รวมไปถึงประเทศต่างๆ ทุกทวีปทั่วโลก อาจจะกล่าวได้ว่า แทบทุกประเทศในโลกจะประกอบด้วยชนที่อยู่ดั้งเดิม ชนกลุ่มน้อยและหรือกลุ่มอพยพย้ายถิ่นที่มีภาษา วัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา และความเป็นอยู่ต่างกัน ประกอบอาชีพ อยู่อาศัย และเป็นพลเมืองของอีกประเทศหนึ่งเป็นการถาวร อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และถึงแม้จะอยู่ห่างไกลกันจากที่อยู่อาศัยเดิม แต่ก็ยังสามารถเดินทางไปเยี่ยมกันหรือส่งข่าวถึงกันโดยสะดวก

การศึกษาพหุวัฒนธรรม (Multicultural Education) จึงหมายถึงกระบวนการให้การศึกษาระดับขั้นพื้นฐานที่สถานศึกษาจะต้องช่วยให้เด็ก เยาวชน ประชาชนเข้าใจ ไม่รังเกียจ และยอมรับซึ่งความแตกต่างในเรื่องของความเป็นชนกลุ่มน้อย ด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ลัทธิความเชื่อ ความเป็นอยู่ เพศ (โดยเฉพาะสตรีในบางประเทศ) ที่อาจจะไม่ได้รับความเท่าเทียมกันในบางเรื่อง ทั้งนี้ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องหาวิธีการให้เด็ก เยาวชน ประชาชนทั่วไป เข้าใจ และค่อยๆ ซึมซับ ยอมรับความแตกต่างดังกล่าว สถานศึกษาส่วนใหญ่จะกำหนดการศึกษาพหุวัฒนธรรมไว้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร และจัดกิจกรรมต่างๆ เสริมสร้างความเข้าใจ กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เด็กและเยาวชนของชนกลุ่มน้อยได้แสดงออกเพื่อให้เด็กกลุ่มใหญ่ได้เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ความเชื่อที่มีหลากหลาย ถือเป็นการให้การศึกษามีมุมมองกว้างขวาง แตกต่างไปจากเดิมที่เน้นวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของกลุ่มประชาชนกลุ่มใหญ่แต่เพียงอย่างเดียว ประเทศไทยมีกลุ่มประชากรที่อยู่อาศัยในพื้นที่ที่มีสถานะเชิงพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะจังหวัดที่มีชนกลุ่มน้อยอยู่อาศัย หรือจังหวัดที่เป็นเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ในภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคตะวันออกและภาคใต้ รวมทั้งจังหวัดในเขตภาคกลาง นอกจากนั้นในพื้นที่เขตเมืองใหญ่ ที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมที่เป็นแหล่งทุนหรือร่วมทุน จากบริษัทหรือกลุ่มบุคคลจากต่างประเทศ ก็จะมีประชากรกลุ่มหนึ่งเป็นชาวต่างประเทศที่มีภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างจากคนไทย พักอาศัยอยู่ การศึกษาพหุวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในสถานศึกษาระดับพื้นฐานและรวมถึงในการศึกษาระดับอุดมศึกษาถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อปลูกฝังความเข้าใจและเคารพในความแตกต่างตั้งแต่ยังเด็ก ช่วยลดอคติ ลดความรู้สึกเหยียดหยามและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน โดยการส่งเสริมความเข้าใจและยอมรับความหลากหลาย และส่งเสริมความเข้าใจซึ่งกันและกัน ครูอาจารย์มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม เพื่อให้นักเรียนเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเท่าเทียม สร้างความตระหนักให้เด็ก เยาวชน และประชาชนทุกคนเห็นความสำคัญของการศึกษาพหุวัฒนธรรม เพื่อสร้างสังคมที่เปิดกว้างและเท่าเทียม มองทุกคนอย่างเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้ทุกคนอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข โดยการลดความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม โดยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับการศึกษาพหุวัฒนธรรม และมีวิธีการสอนที่เหมาะสมและแยบยล เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียน ช่วยให้ทุกคนในสังคมเข้าใจซึ่งกันและกัน และไม่นำความแตกต่างทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ และความเชื่อไปใช้ในทางที่ผิด (อติปัทย์ คลี่สุนทร, 2568)

สรุปได้ว่า การศึกษาพหุวัฒนธรรมเริ่มเป็นที่สนใจในสหรัฐอเมริกาและยุโรปช่วงปี พ.ศ. 2500 จากการอพยพย้ายถิ่น ทำให้เกิดสังคมที่หลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม ศาสนา การศึกษาพหุวัฒนธรรมจึงเป็นกระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจและยอมรับความแตกต่าง ส่งเสริมความเท่าเทียม ลดอคติ สร้างสังคม

ที่สงบสุข โดยครูอาจารย์มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ประเทศไทยเองก็มีประชากรหลากหลายกลุ่ม การศึกษาพหุวัฒนธรรมจึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ความหมายของการศึกษาพหุวัฒนธรรม

การศึกษาพหุวัฒนธรรมคือแนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาและเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อที่จะเปลี่ยนโครงสร้างสถาบันการศึกษา ให้นักเรียนแต่ละเพศ นักเรียนพิเศษ นักเรียนกลุ่มเชื้อสายต่างๆ กลุ่มสีผิว และกลุ่มวัฒนธรรมทั้งหลายได้มีความเสมอภาคกันในด้านความสำเร็จในการเรียน (Banks J. A. and Cherry A. McGee Banks, 1989) เป็นกระบวนการที่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้ช่วยเตรียมผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมให้อยู่ด้วยความเข้าใจกันมีความร่วมมือร่วมใจกันมองเห็นประโยชน์ที่แท้จริงในการพึ่งพาอาศัยกัน ความเสียสละและความยุติธรรม การยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมนั้นไม่ได้ต้องการนำไปสู่ความแตกแยก การพัฒนาความเข้าใจ การพึ่งพาอาศัยระหว่างกลุ่มคนอาศัยการศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าการแบ่งแยกทางสังคมนั้น เกิดจากการขาดวิจาร์ณญาณของคน การศึกษาแบบพหุวัฒนธรรมจำเป็นสำหรับทุกโรงเรียน ไม่ใช่โรงเรียนที่มีเด็ก และ/หรือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาที่มีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมเท่านั้น เพราะทั้งนักเรียนและทุกคนจะเป็นต้อง แลกเปลี่ยนความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชาติเดียวกัน เพื่อความเข้าใจกันและพึ่งพาอาศัยกัน (Cortes, C.E., 1996) สอดคล้องกับแนวคิดของ เอกรินทร์ สังข์ทอง (2551) ที่ได้กล่าวว่า พหุวัฒนธรรมศึกษา คือ แนวคิดและแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาค มีเสรีภาพ และรักศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างกัน โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในสถานศึกษาและหน่วยงานทางการศึกษาต่างๆ ที่จัดการเรียนการสอนและเตรียมผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ได้อย่าง มุ่งมั่นบนพื้นฐานของความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะในการคิดเชิงวิพากษ์ เข้าใจยอมรับและเคารพความแตกต่างกันทั้งด้านเชื้อชาติ สัญชาติ สถานะทางสังคม ความสามารถ และบทบาททางเพศ ตลอดจนประสบความสำเร็จทางการเรียนและสามารถเข้าสู่สังคมได้อย่างมีความสุขโดยไม่แบ่งแยกชนชั้นและวรรณะ และสอดคล้องกับแนวคิดของบัญญัติ ยงยวน (2550) ที่มีมุมมองต่อวัฒนธรรมศึกษาว่าเป็นการจัดการศึกษารูปแบบหนึ่งที่สภาพแวดล้อมทางการศึกษาประกอบไปด้วยนักเรียนที่มาจากกลุ่มวัฒนธรรมที่ต่างกัน เช่น เชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ เพศ ชั้นทางสังคม กลุ่มภูมิภาค กลุ่มความต้องการพิเศษ โดยปัญหาของกลุ่มต่างๆ ดังกล่าวได้รับการตีแผ่และเปรียบเทียบซึ่งสภาพแวดล้อมทั้งหมดในโรงเรียนจะได้รับการปฏิรูปเพื่อส่งเสริมให้เกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน และเกิดความยุติธรรมระหว่างกลุ่มนักเรียนต่างวัฒนธรรม โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อตกลงที่ว่าอคติ การแบ่งแยกและความขัดแย้งเป็นเรื่องปกติของกลุ่มคนที่มาจากวัฒนธรรมที่แตกต่าง

สรุปได้ว่า การศึกษาพหุวัฒนธรรมคือแนวคิดและแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่มุ่งเน้นความเท่าเทียมเสมอภาค และเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยการจัดการสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาซึ่งมีผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรม เช่น เชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา เพศ ชั้นทางสังคม และความต้องการพิเศษอื่นๆ ได้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเชิงวิพากษ์ ที่จะยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มีอคติต่อกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ ลดความขัดแย้งระหว่างกัน เพื่อให้ทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

หลักการจัดการศึกษาพหุวัฒนธรรม

Bank A. James (1994) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักของการศึกษาพหุวัฒนธรรมว่า “Education within a pluralistic society should affirm and help students understand their home and community cultures” “การให้การศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมของตนเอง พร้อมทั้งยอมรับและเข้าใจวัฒนธรรมของผู้อื่นด้วย” การจัดการศึกษาของโรงเรียนพหุวัฒนธรรมสามารถจำแนกได้เป็น 4 มิติ คือ 1) การสร้างโอกาสที่เท่าเทียม ให้ความยุติธรรม ความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาของผู้เรียนที่มาจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ฐานะทางสังคม สภาพ ร่างกาย 2) การปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรม 3) การปรับเนื้อหาในบทเรียนเพิ่มความสำคัญกับวัฒนธรรมต่างๆ และ 4) การปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนี้

1. การสร้างโอกาสที่เท่าเทียม ให้ความยุติธรรม ความเสมอภาคในการได้รับการศึกษาของผู้เรียนที่มาจากความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ฐานะทางสังคม สภาพร่างกาย ความเท่าเทียมในที่นี้ หมายถึงความเท่าเทียม ทั้งโอกาสของการได้รับการศึกษา และความเท่าเทียมของโอกาสในการประสบความสำเร็จทางการศึกษา ดังนั้น จึงต้องมีการปรับวิธีการ สอน และนโยบายการจัดการศึกษาให้เอื้อต่อผู้เรียนทุกกลุ่มวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความเสมอภาคและ เท่าเทียมกับผู้เรียนทุกกลุ่ม ซึ่งหากนำไปใช้ในโรงเรียนจะช่วยแก้ปัญหาความไม่เสมอภาค อย่างที่ชนกลุ่มน้อยบางกลุ่มประสบอยู่ โดยครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ครูมีบทบาทสำคัญในการสร้างเจตคติ ค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม โดยครูต้องเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่ลำเอียง ยอมรับความแตกต่าง มีความรู้ความเข้าใจ และทักษะการสื่อสารเพื่อจัดการเรียนการสอนอย่างเท่าเทียม สร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการยอมรับซึ่งกันและกัน (บัญญัติ ยงยวน, 2550)

2. การปรับวิธีการจัดการเรียนการสอน ให้เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรม เพื่อจัดการศึกษาให้เกิดความเท่าเทียมและการยอมรับของผู้เรียนในทุกกลุ่มวัฒนธรรม โดยโรงเรียนควรมีนโยบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับพหุวัฒนธรรมศึกษา ซึ่งครอบคลุมแนวทางการจัดการเรียนการสอน กิจกรรม และการสื่อสารกับผู้ปกครองและชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพหุวัฒนธรรมศึกษาที่มีต่อผู้เรียน สิ่งสำคัญคือการปรับทัศนคติและความเชื่อของบุคลากรในโรงเรียน โดยเฉพาะครูผู้สอน ที่ต้องเชื่อมั่นในศักยภาพของผู้เรียนทุกคน โรงเรียนที่มีบุคลากรหลากหลายในเชื้อชาติ เพศ ศาสนา และสภาพร่างกาย จะช่วยสะท้อนนโยบายด้านพหุวัฒนธรรมศึกษาของโรงเรียน หลักสูตรควรปรับให้สะท้อนมุมมองของชนกลุ่มน้อย เทคนิคการสอนควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน สื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนควรสะท้อนประสบการณ์และประวัติศาสตร์ของกลุ่มชนชาติต่างๆ การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการตรวจสอบประเมินผลอย่างสม่ำเสมอจะช่วยให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (ฐิตินดี อพัทธนานนท์, 2551)

3. การปรับเปลี่ยนเนื้อหาในบทเรียนเพิ่มความสำคัญกับวัฒนธรรมต่างๆ สามารถกระทำได้ 4 ระดับ ดังนี้ 1) ระดับเพิ่มคุณค่า (The Contribution Approach) คือ การเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับบุคคลสำคัญ หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่หลากหลายเข้าไปในบทเรียน 2) ระดับการเสริมเติม (The Additive Approach) คือ การเพิ่ม หรือเสริมสิ่งที่ขาดหายไป ในหลักสูตร เนื้อหา สำคัญ แก่นของเรื่อง เข้าไปโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหลักสูตร 3) ระดับการเปลี่ยนแปลง (The Transformation Approach) คือการปรับเปลี่ยนเนื้อหาในหลักสูตรทั้งหมดเพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดพหุวัฒนธรรมศึกษาทั้ง

ในประเด็นของเหตุการณ์ แนวคิดที่ต้องมีความสอดคล้องกับผู้เรียนที่มีวัฒนธรรมหลากหลาย 4) ระดับการปฏิบัติการทางสังคม (The Social Action Approach คือ ส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในโรงเรียนและชุมชน โดยนำความรู้ที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม

4. การปรับทัศนคติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติของผู้เรียนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ไม่ว่าผู้เรียนจะมาจากวัฒนธรรมใดก็ตามครูจะต้องมีทักษะ 3 ประการ คือ 1) รู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมของผู้เรียน มีความเห็นอกเห็นใจ 2) มีความใส่ใจผู้เรียนทุกคน ไม่ดูถูกดูแคลน 3) ปฏิบัติและกระทำต่อผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมเสมอภาค จะช่วยให้ผู้เรียนรู้สึกถึงความเท่าเทียมจากครูอย่างแท้จริง (Bank A James, 1994)

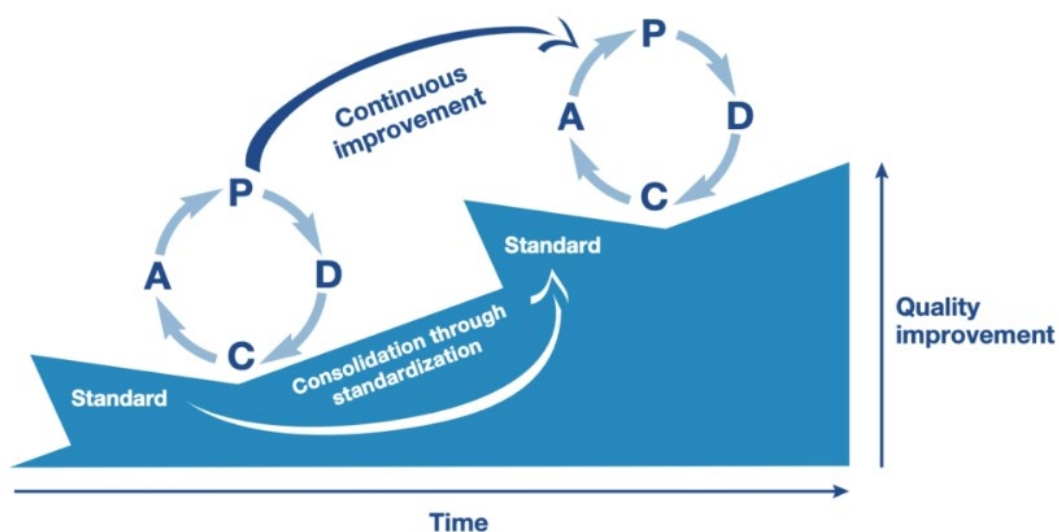
ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ รสสุคนธ์ เนาบุตร (2558) ที่พบว่า การจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วมพหุวัฒนธรรมชุมชนบ้านป่าละอู อำเภอดำรงวิทยะ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ประกอบด้วย 1) การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านป่าละอูส่งผลให้มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดขึ้นในชุมชนมากมาย จึงควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น 2) กิจกรรมเสริมหลักสูตร กระตุ้นส่งเสริมให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเปิดโอกาสให้เด็กไทยและเด็กต่างด้าวได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ทางด้านเชื้อชาติ ภาษา ศาสนาขนบประเพณี และวิถีชีวิต ส่งเสริมให้โรงเรียนชักนำให้ผู้ปกครองกลุ่มเชื้อชาติวัฒนธรรมต่างๆ เข้ามาร่วมทำกิจกรรมกับทางโรงเรียนให้มากขึ้น 3) บรรยากาศภายในโรงเรียน เป็นความรับผิดชอบของทุกฝ่ายในโรงเรียน การจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดีของโรงเรียนจะมีส่วนในการเสริมสร้างความคิด จิตใจ และคุณธรรมต่างๆ อันพึงประสงค์ได้ โดยเน้นที่บรรยากาศของความเสมอภาค ความยุติธรรมความเป็นประชาธิปไตย และการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม 4) การสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชุมชน ครูควรมีส่วนเกี่ยวข้องในการเข้าช่วยเหลือและร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในการบริหารสถานศึกษาสถานศึกษาจะทำตามลำพังไม่ได้ นั่นคือต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้ชุมชนเกิดการยอมรับ เกิดความรู้รักที่ดีต่อสถานศึกษา 5) การเสริมสร้างลักษณะพหุวัฒนธรรมในชุมชน มีการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันใน และเรียนรู้จากกิจกรรมที่ชุมชนจัดขึ้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนให้ความสำคัญกับคนทุกกลุ่ม เปิดโอกาสให้คนทุกวัฒนธรรมได้แสดงความคิดเห็น ได้ปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายอย่างเหมาะสมกับวัฒนธรรมของตนและอย่างเสมอภาค และ 6) ปลุกฝังสำนึกรักบ้านเกิด มีการปลุกฝังให้นักเรียนที่ได้มีโอกาสทางการศึกษาที่ดี เข้ามาร่วมพัฒนาชุมชนของตน พร้อมทั้งนำแบบอย่างที่ดีให้กับเยาวชนรุ่นหลังได้ยึดถือเป็นแบบอย่าง

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนพหุวัฒนธรรมมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจวัฒนธรรมตนเองและผู้อื่น ใน 4 มิติ คือ 1) สร้างโอกาสที่เท่าเทียมทางการศึกษาสำหรับผู้เรียนจากหลากหลายภูมิหลัง 2) ปรับวิธีการสอนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน 3) เพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่หลากหลายในบทเรียน และ 4) ส่งเสริมทัศนคติที่ดีต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข การดำเนินการเหล่านี้ต้องอาศัยนโยบายที่ชัดเจน การปรับทัศนคติบุคลากร การมีบุคลากรที่หลากหลาย การปรับปรุงหลักสูตร เทคนิคการสอนแบบเน้นการมีส่วนร่วม สื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย การมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง และการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้การศึกษาตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม

การบริหารสถานศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ (PDCA)

การบริหารสถานศึกษา หมายถึง แนวทางหรือวิธีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในองค์กรสถานศึกษาที่ใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ของผู้บริหาร เพื่อการวินิจฉัย สั่งการ การควบคุมและการจัดการกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา 4 ด้านหลักๆ ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้ปฏิบัติตามภารกิจตามแผนงานในการขับเคลื่อนสถานศึกษาอย่างเป็นระบบตามมาตรฐานและมีคุณภาพให้แก่ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในทุกๆ ด้าน เพื่อให้มีคุณภาพอันส่งผลถึงความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ การบริหารสถานศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ คือ การนำหลักการของวงจรคุณภาพมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ เรียกว่า PDCA ซึ่งย่อมาจาก Plan (วางแผน), Do (ปฏิบัติ), Check (ตรวจสอบ) และ Act (ปรับปรุง) ซึ่งมีนักวิชาการได้กล่าวถึงวงจรคุณภาพ (PDCA) ไว้ดังนี้

Hitoshi (2540) กล่าวถึง การบริหารงานด้วยระบบวงจรคุณภาพจัดเป็นกิจกรรมการปรับปรุงและการควบคุมที่ประกอบด้วย การวางแผน การนำไปปฏิบัติ การตรวจสอบและการปฏิบัติการแก้ไข โดยการวางแผนคือ การนำแผนที่วางไว้มาปฏิบัติ ตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ และถ้าผลลัพธ์ไม่ได้ตามที่คาดหวังไว้จะมีการทบทวนแผนการเริ่มต้นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น การควบคุมและการปรับปรุงสามารถอธิบายได้อีกแบบหนึ่งก็คือ การทำการวางแผน การกระทำการตรวจสอบ และการแก้ไขซ้ำอีก การทำตามวงจรคุณภาพอย่างตั้งใจและถูกต้องจะช่วยให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำงาน เมื่อวงจรคุณภาพหมุนซ้ำจะทำให้เกิดการปรับปรุงและระดับของผลลัพธ์สูงขึ้นเรื่อยๆ และงานส่วนใหญ่จะกระทำซ้ำในสิ่งที่เคยทำมาก่อน ถึงแม้ว่างานนั้นจะดูเหมือนว่าเป็นงานใหม่ทั้งหมดก็ยังคงมีส่วนประกอบหลายส่วนที่เหมือนหรือคล้ายกับสิ่งที่เคยทำมาก่อนการปรับปรุงคุณภาพส่วนใหญ่จะเป็นการพิจารณาวิธีการของงานที่กระทำซ้ำอย่างระมัดระวังและเป็นระบบตรวจสอบผลลัพธ์ที่ได้ ตลอดจนมีการแก้ไขความไร้ประสิทธิภาพที่ค้นพบ กล่าวคือ โครงสร้างของวงจร PDCA มี 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย “การวางแผน” อย่างรอบคอบ เพื่อ “การปฏิบัติ” อย่างค่อยเป็นค่อยไป แล้วจึง “ตรวจสอบ” ผลที่เกิดขึ้น วิธีการปฏิบัติใดมีประสิทธิภาพที่สุด ก็จะจัดให้เป็นมาตรฐาน หากไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้ก็ต้องมองหาวิธีการปฏิบัติใหม่หรือใช้ความพยายามให้มากขึ้นกว่าเดิม แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 PDCA Cycle (Plan, Do, Check, Act)
(Lean Enterprise Institute, 2025)

การนำวงจรคุณภาพ (PDCA) มาใช้ในกระบวนการบริหารการศึกษา ผู้บริหารควรรู้จักและทำความเข้าใจกับวงจร PDCA เพื่อประโยชน์ในการบริหารและพัฒนาการศึกษา (สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ, 2545) ดังนี้

1. Plan (การวางแผน) การดำเนินการใดๆ ต้องมีการวางแผน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารการศึกษา ผู้บริหารทุกระดับต้องมีการวางแผนที่สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ทั้งผู้บริหารระดับหน่วยงานและผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งการวางแผนที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบ เพื่อให้แผนที่วางไว้มีความสมบูรณ์และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การวางแผนที่ดีจะนำไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

2. Do (การปฏิบัติ) เมื่อวางแผนเสร็จแล้วต้องนำไปสู่การปฏิบัติ ขั้นตอนต่อไปคือการนำแผนไปสู่การปฏิบัติจริง ไม่ใช่เพียงแค่การวางแผนไว้เป็นเอกสารเท่านั้น แต่ต้องลงมือทำตามแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัด เช่น ครูผู้สอนต้องสอนตามแผนการสอนที่ได้จัดทำไว้ ไม่ควรละเลยหรือเปลี่ยนแปลงแผนโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร การทำเช่นนี้จะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

3. Check (การตรวจสอบ) ระหว่างการดำเนินงานตามแผน จำเป็นต้องมีการตรวจสอบและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อวิเคราะห์ว่าการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีปัญหาหรือข้อบกพร่องใดๆ เกิดขึ้นบ้าง ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาแผนงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4. Action (การปรับปรุงแก้ไข) การแก้ไขปัญหาและพัฒนาต่อยอดจากสิ่งที่ทำได้ดีแล้วนั้น เป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคในการดำเนินงาน การวิเคราะห์หาสาเหตุเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น และหากการดำเนินงานประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ก็ควรมีการวางแผนเพื่อปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดให้ผลลัพธ์ดียิ่งขึ้นไปอีก

การบริหารสถานศึกษาด้วยวงจรคุณภาพในลักษณะการหมุนต่อเนื่อง จะทำให้มีการพัฒนาขึ้นเรื่อยๆ ไม่หยุดนิ่ง สถานศึกษาใดหยุดหมุนวงจร PDCA ก็เปรียบเสมือนกับคนที่หมดลมหายใจ เพราะฉะนั้นวงจร PDCA จึงเหมาะสมกับการนำมาพัฒนาสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเทียบทันกับนานาประเทศ

สรุปได้ว่า วงจรคุณภาพ PDCA เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารและพัฒนาการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการวางแผน (Plan) ที่ต้องวิเคราะห์ข้อมูลรอบด้านเพื่อกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่เหมาะสม เมื่อวางแผนแล้วจึงนำไปปฏิบัติจริง (Do) ตามแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัด ควบคู่ไปกับการตรวจสอบและประเมินผล (Check) เพื่อวิเคราะห์ว่าการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ หากพบปัญหาต้องนำมาปรับปรุงแก้ไข (Action) และหากสำเร็จก็ต้องวางแผนพัฒนาต่อยอด การหมุนวงจร PDCA อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้สถานศึกษาพัฒนาอย่างไม่หยุดนิ่ง ทำให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพมากขึ้น

การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรมบูรณาการกับวงจรคุณภาพ PDCA

การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรมด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ประกอบด้วยด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารงานงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป สามารถนำวงจรคุณภาพ (PDCA) มาประยุกต์ใช้ได้ ดังนี้

1. การบริหารงานวิชาการ โดยการพัฒนาหลักสูตรให้มีหลากหลายและยืดหยุ่น สามารถปรับเนื้อหา กิจกรรม และสื่อการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของนักเรียนแต่ละกลุ่ม จัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และความสามารถของนักเรียนแต่ละคน เช่น การสอนแบบกลุ่มย่อย การสอนเสริม หรือการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นธรรมและหลากหลาย โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา รวมถึงการใช้เครื่องมือและวิธีการวัดผลที่หลากหลาย พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนจากหลากหลายวัฒนธรรม มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นวางแผน (Plan) สำรวจและวิเคราะห์ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาษา และความต้องการของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ประเมินหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับความหลากหลายของนักเรียน วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และสิ่งที่ต้องปรับปรุง วิเคราะห์ความต้องการและความสนใจของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ประเมินความรู้ความสามารถของครูในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

1.2 ขั้นปฏิบัติ (Do) ดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ โดยพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรให้มีความหลากหลายและยืดหยุ่น ปรับเนื้อหา กิจกรรม และสื่อการเรียนการสอน จัดการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ เพื่อตอบสนองความแตกต่างทางวัฒนธรรม ภาษา และความสามารถของนักเรียนแต่ละคน อาจใช้การสอนแบบกลุ่มย่อย การสอนเสริม หรือการใช้สื่อการเรียนการสอนที่หลากหลาย วัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างเป็นธรรมและหลากหลาย คำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและภาษา รวมถึงการใช้เครื่องมือและวิธีการวัดผลที่หลากหลาย จัดอบรม พัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักเรียนจากหลากหลายวัฒนธรรม สื่อสารและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงาน

1.3 ขั้นตรวจสอบ (Check) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์ผลการประเมิน ว่าการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีจุดแข็ง จุดอ่อน หรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงาน

1.4 ขั้นปรับปรุง (Act) นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะต่างๆ มาปรับปรุงแผนงานและวิธีการดำเนินงานให้ดีขึ้น พัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลัก PDCA วนซ้ำไปเรื่อยๆ เพื่อให้การบริหารวิชาการในโรงเรียนพหุวัฒนธรรมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. การบริหารงานงบประมาณ โดยการจัดสรรงบประมาณอย่างเป็นธรรมและเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคน โดยคำนึงถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความต้องการของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ระดมทุนจากแหล่งต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม บริหารจัดการงบประมาณอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นไปตามระเบียบ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองและชุมชน มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นวางแผน (Plan) วิเคราะห์สถานะทางการเงินของโรงเรียนในปัจจุบัน รวมถึงรายรับ รายจ่าย และหนี้สิน (ถ้ามี) วิเคราะห์ความต้องการ และจัดทำแผนงบประมาณของโรงเรียนในด้านต่างๆ โดยคำนึงถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความต้องการของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ศึกษาแนวทางการ

จัดสรรงบประมาณจากแหล่งต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมถึงเกณฑ์การจัดสรรและความเป็นธรรมในการจัดสรร กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

2.2 ขั้นปฏิบัติ (Do) ดำเนินงานตามแผนงบประมาณ โดยระบุรายละเอียดของรายรับรายจ่าย บริหารจัดการงบประมาณอย่างโปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นไปตามระเบียบ โดยมีการประสานงานและติดตามความคืบหน้าอย่างใกล้ชิด สื่อสารและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้ทุกคนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงาน ในระหว่างการทำงาน หากพบปัญหาหรืออุปสรรค ให้ทำการปรับปรุงและพัฒนาแผนงานให้เหมาะสม

2.3 ขั้นตรวจสอบ (Check) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์ผลการประเมิน เพื่อดูว่าการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีจุดแข็ง จุดอ่อน หรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงาน

2.4 ขั้นปรับปรุง (Act) นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะต่างๆ มาปรับปรุงแผนงานและวิธีการดำเนินงานให้ดีขึ้น พัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลัก PDCA วนซ้ำไปเรื่อยๆ เพื่อให้การบริหารงบประมาณมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การบริหารงานบุคคล โดยการสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่หลากหลาย รวมถึงบุคลากรที่มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อสะท้อนความหลากหลายของนักเรียน พัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและมีความสามารถในการทำงานร่วมกับนักเรียนและชุมชนจากหลากหลายวัฒนธรรม รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดีและเอื้อต่อการทำงานร่วมกันของบุคลากรจากหลากหลายวัฒนธรรม มีขั้นตอนดังนี้

3.1 ขั้นวางแผน (Plan) ทำการสำรวจและวิเคราะห์บุคลากรในโรงเรียน ทั้งจำนวน ความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ประเมินความต้องการด้านบุคลากร วิเคราะห์สภาพแวดล้อมการทำงานในโรงเรียน ทั้งด้านกายภาพและสังคม เพื่อดูว่าเอื้อต่อการทำงานร่วมกันของบุคลากรจากหลากหลายวัฒนธรรม กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

3.2 ขั้นปฏิบัติ (Do) สรรหาบุคลากรที่มีความหลากหลาย โดยกำหนดคุณสมบัติที่ต้องการวิธีการสรรหา และการคัดเลือกบุคลากร จัดอบรม สัมมนา หรือกิจกรรมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบุคลากร เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถและความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม สร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี โดยปรับปรุงด้านกายภาพ เช่น อาคารสถานที่ และด้านสังคม ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการเคารพซึ่งกันและกัน สื่อสารและสร้างความเข้าใจให้กับบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงาน

3.3 ขั้นตรวจสอบ (Check) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์ผลการประเมิน เพื่อดูว่าการดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีจุดแข็ง จุดอ่อน หรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงาน

3.4 ขั้นปรับปรุง (Act) นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะต่างๆ มาปรับปรุงแผนงานและวิธีการดำเนินงานให้ดีขึ้น พัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลัก PDCA วนซ้ำไปเรื่อยๆ เพื่อให้การบริหารบุคคลมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

4. การบริหารทั่วไป โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนและส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน สื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูลของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่องและถูกต้อง สร้างความเข้าใจและความเชื่อมั่น สร้างบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นกันเอง และปลอดภัยให้นักเรียนทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและได้รับการยอมรับ ส่งเสริมความเท่าเทียมและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขของนักเรียนจากหลากหลายวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม มีขั้นตอนดังนี้

4.1 ขั้นวางแผน (Plan) ทำการสำรวจและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผู้ปกครอง และองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้าใจบริบทและความต้องการของแต่ละฝ่าย ประเมินประสิทธิภาพของการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียนในปัจจุบัน ว่ามีความถูกต้อง ครบถ้วน และเข้าถึงชุมชนได้ดีหรือไม่ วิเคราะห์บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียน ว่ามีความอบอุ่น เป็นกันเอง ปลอดภัย มีความเท่าเทียมกัน และเอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของนักเรียนจากหลากหลายวัฒนธรรมหรือไม่ กำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของโรงเรียน

4.2 ขั้นปฏิบัติ (Do) ดำเนินงานตามแผนที่ได้วางไว้ โดยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การประชุมผู้ปกครอง จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจและยอมรับความแตกต่างทางวัฒนธรรม จัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สื่อสารและประชาสัมพันธ์ข้อมูลของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบอย่างต่อเนื่องและถูกต้อง โดยใช้ช่องทางที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์โรงเรียน โซเชียลมีเดีย สร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่อบอุ่นและปลอดภัย

4.3 ขั้นตรวจสอบ (Check) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ วิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินงานว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีจุดแข็ง จุดอ่อน หรือสิ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร รับฟังความคิดเห็นจากบุคลากรในโรงเรียน ชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงาน

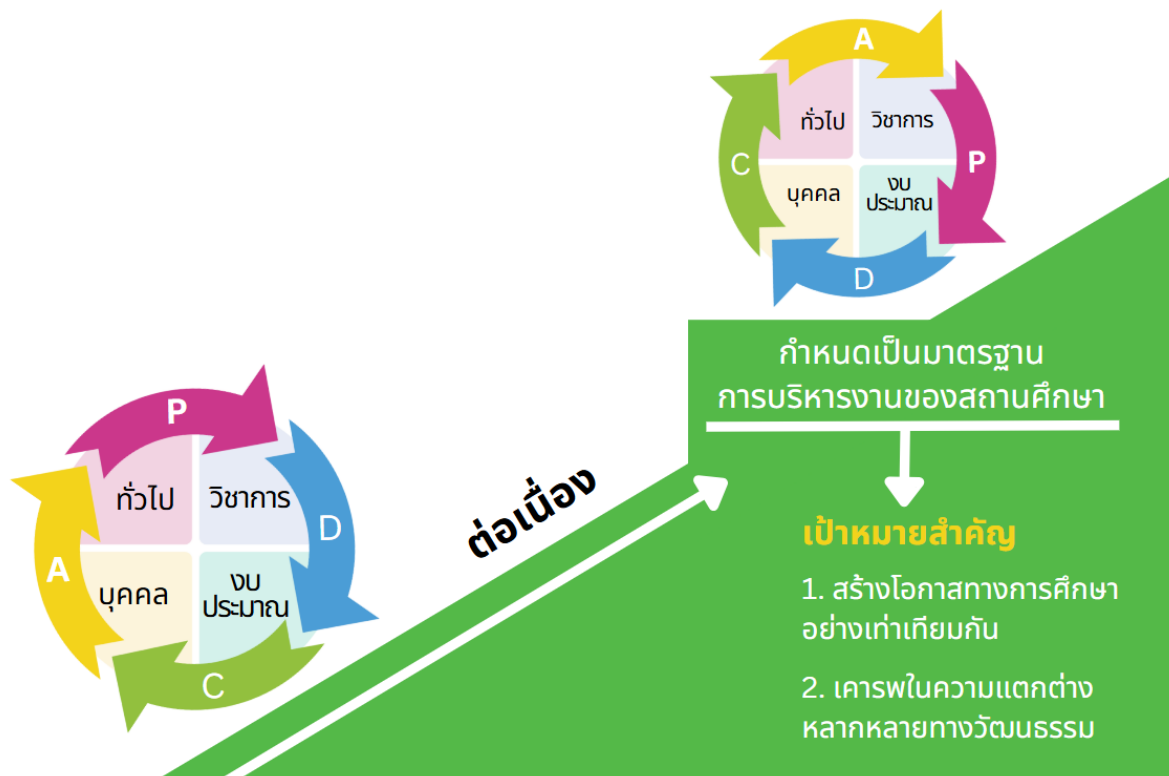
4.4 ขั้นปรับปรุง (Act) นำผลการประเมินและข้อเสนอแนะต่างๆ มาปรับปรุงแผนงานและวิธีการดำเนินงานให้ดีขึ้น พัฒนาการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยใช้หลัก PDCA วนซ้ำไป เพื่อให้การบริหารทั่วไปมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรมด้วยวงจรคุณภาพ PDCA ครอบคลุม 4 ด้าน ประกอบด้วย การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป แต่ละด้านมีขั้นตอน PDCA ที่เน้นการวางแผน, ปฏิบัติ, ตรวจสอบ, และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมความหลากหลายทางวัฒนธรรม เกิดความเท่าเทียม และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ในสถานศึกษา การบริหารด้วยวงจรคุณภาพ PDCA จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาหลักสูตร จัดระบบงบประมาณ บริหารบุคลากร และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้อย่างต่อเนื่องมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

บทสรุป

การศึกษาพหุวัฒนธรรมคือแนวคิดและแนวปฏิบัติทางการศึกษาที่มุ่งเน้นความเท่าเทียม เสมอภาค และเคารพความแตกต่างหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยการจัดการสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาซึ่งมีผู้เรียนที่มาจากต่างวัฒนธรรม เช่น เชื้อชาติหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ศาสนา เพศ ชั้นทางสังคม และความต้องการพิเศษอื่นๆ ได้เกิดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดเชิงวิพากษ์ ที่จะยอมรับในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ไม่มี

สอดคล้องกัน ไม่เกิดการแบ่งแยกและเลือกปฏิบัติ ลดความขัดแย้งระหว่างกัน เพื่อให้ทุกคนประสบความสำเร็จในการเรียนและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข การนำวงจรคุณภาพ หรือ PDCA มาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา 4 ด้าน ในบริบทการศึกษาพหุวัฒนธรรม ดังนี้ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ จะช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอนให้เกิดประสิทธิภาพมาก นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียม 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ จะช่วยให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการงบประมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม สนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม และสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองและชุมชน 3) ด้านการบริหารงานบุคคล จะช่วยให้โรงเรียนสามารถบริหารจัดการบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของบุคลากรจากหลากหลายวัฒนธรรม และสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียม 4) ด้านการบริหารทั่วไป จะช่วยให้โรงเรียนสามารถพัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การบริหารจัดการโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และนักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมและมีคุณภาพ สรุปได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การบริหารสถานศึกษาตามแนวคิดการศึกษาพหุวัฒนธรรมด้วยวงจรคุณภาพ PDCA

เอกสารอ้างอิง

- ไข่มุก อุทยานวลี, บรรจง ฟ้ารุ่งสาง และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2554). ประมวลองค์ความรู้ในพหุวัฒนธรรมศึกษา. วารสารศาสตร์มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี, 18(2), 1-13.
- จิติมดี อาพัทธนันท์. (2551). พหุวัฒนธรรมศึกษาในมุมมองของนักวิชาการชาวอเมริกันและข้อคิดต่อสังคมไทย. วารสารครุศาสตร์, 36, 128-134.

- บัญญัติ ยงย่วน. (2550). การใช้กิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการยอมรับความหลากหลายวัฒนธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรม. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ปัตตานี, 18(1), 1-14.
- รสสุคนธ์ เนาวบุตร. (2558). แนวทางการจัดการศึกษาเรียนรู้ร่วมพหุวัฒนธรรม: กรณีศึกษาชุมชนบ้านป่าละอู อำเภอกะทู้ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. Veridian E-Journal, Silpakorn University, 8(2), 420-435.
- สุนน อมรวิวัฒน์ และคณะ. (2545). การพัฒนาการศึกษาด้วยกระบวนการ PDCA. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.
- อติปัทย์ คลี่สุนทร. (2568). การศึกษาพหุวัฒนธรรม. แหล่งที่มา <https://www.moe.go.th/การศึกษาพหุวัฒนธรรม-multicultural-education/> สืบค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2568.
- อนันต์ ทิพรรัตน์ และคณะ. (2543). Multicultural education for Thailand. วารสารสงขลานครินทร์, 6(2), 178-183.
- อมรวิทย์ นาคทรพร. (2549). สันติวัฒนธรรม สันติในตน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอกรินทร์ สังข์ทอง. (2551). ภาวะผู้นำเชิงพหุวัฒนธรรมของผู้อำนวยการโรงเรียนของรัฐในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- Hitoshi. (2540). การบริหารคุณภาพ. แปลโดย ปรีชา สีสานุกรม. กรุงเทพมหานคร: ส.เอเชียเพรส.
- A.L. Kavanaugh. (2005). Introduction to principalship. New York: Peeter Lang Publishing.
- Bank A James. (1994). An introduction to multicultural education. Boston: University of Washington, Seattle.
- Banks J. A. and Cherry A. McGee Banks. (1989). Multicultural education: Issues and perspectives. 6th ed. New York: John Wiley.
- C. Riehl. (2000). The principal's role in creating inclusive school for diverse student: A review of normative, empirical, and critical literature on the practice of educational administration. Review of Educational Research, 70(1), 55-81.
- Cortes, C.E. (1996). The Children Are Watching: How the Media Teach About Diversity. New York: Teachers College Press.
- Lean Enterprise Institute. (2025). Plan, Do, Check, Act (PDCA). From <https://www.lean.org/lexicon-terms/pdca/> Retrieved February 14, 2025.

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences
(JOB_EHS)

ISSN: 2730-3233 (Online)

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences (JOB_EHS)

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ :

มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสตร์ ครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสาขาวิชาสหวิทยาการอื่นๆ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์จะต้องไม่เคยตีพิมพ์ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความในวารสารอย่างเคร่งครัด โดยอ้างอิงตามรูปแบบของ APA (นาม-ปี) รวมถึงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารฯ และเป็นบทความที่ไม่มีความหลายมากกว่า 25% ตามที่ถนนในโปรแกรม CopyCat ในเว็บ Thaijo2

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารฯ ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความ โดยไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของวารสารฯ

กระบวนการพิจารณาบทความ :

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ 2 แบบ คือ แบบที่ 1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

แบบที่ 2 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

ประเภทของบทความ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับตีพิมพ์ประเภทของบทความ คือ บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Original Article)

ภาษาที่รับตีพิมพ์ :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความที่เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดออก :

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ มีกำหนดออกตีพิมพ์ 4 ฉบับ ต่อปี (ราย 3 เดือน) ดังนี้
ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - มีนาคม (กำหนดออก เดือนมีนาคม)
ฉบับที่ 2 เดือน เมษายน - มิถุนายน (กำหนดออก เดือนมิถุนายน)
ฉบับที่ 3 เดือน กรกฎาคม - กันยายน (กำหนดออก เดือนกันยายน)
ฉบับที่ 4 เดือน ตุลาคม - ธันวาคม (กำหนดออก เดือนธันวาคม)

การตีพิมพ์บทความ

ผู้แต่งบทความจะตรวจสอบความสมบูรณ์ของบทความตามข้อแนะนำสำหรับผู้แต่งใน กรณีที่ไม่ปฏิบัติตามระเบียบของวารสารฯ กองบรรณาธิการวารสาร ขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์และไม่คืนเงิน ในกรณีเทียบเคียง ดังนี้

1. บทความของท่านมีความหลายมากกว่า 25% ตามที่ถนนในโปรแกรม CopyCat ในเว็บ Thaijo2
2. ผู้แต่งไม่ปฏิบัติตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. บทความไม่ผ่านการอ่านประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
4. ผู้แต่งไม่แก้ไขบทความตามข้อเสนอที่กองบรรณาธิการได้แจ้งในระบบตามระยะเวลาที่กำหนด

ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความ:

วารสารมีค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความตามกระบวนการพิจารณาบทความ 2 แบบ คือ
แบบที่ 1 ค่าธรรมเนียม 3,500 บาท โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ
แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

แบบที่ 2 ค่าธรรมเนียม 4,500 บาท โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ
แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

โดยวารสาร จะทำการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมฯ ต่อเมื่อผู้เขียนได้ทำการปรับปรุงแก้ไขบทความให้
ถูกต้องตามรูปแบบวารสาร (ส่งไฟล์ Word ผ่านระบบไลน์ 0955426695) และส่งไฟล์บทความเข้าระบบ
วารสาร

วารสาร ขอสงวนสิทธิ์ในการปฏิเสธการตีพิมพ์ และไม่คืนเงินค่าธรรมเนียม ในกรณีดังนี้

บทความมีความซ้ำซ้อนมากกว่า 25% ตามที่กำหนดในโปรแกรม CopyCat ของระบบ thaijo
บทความไม่มีความถูกต้องตามองค์ประกอบรูปแบบของวารสาร
บทความไม่ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
ผู้เขียนบทความไม่ดำเนินการแก้ไขบทความตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ตาม
ระยะเวลาที่กำหนด (1 เดือน หลังการแจ้งของวารสาร)

ผู้เขียนบทความขอยกเลิกการตีพิมพ์ หลังจากได้รับการตอบรับบทความแล้ว
ผู้พิมพ์ต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น และต้องมีการอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาหรืออ้างอิง
ในเนื้อหา และทำบทความของตนเอง โดยบทความที่ท่านส่งเข้ามาต้องไม่มีความซ้ำซ้อนมากกว่า 25%
จากการตรวจสอบด้วยโปรแกรม CopyCat ของระบบ thaijo

ในกรณีที่ บทความวิจัยมีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ผู้พิมพ์จะต้องส่งหลักฐานการรับรอง
จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาประกอบการลงตีพิมพ์ด้วยจึงจะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร

**หลักเกณฑ์ในการลงตีพิมพ์ต้นฉบับของ
วารสารวารสารสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์**

1. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดวารสารหนึ่งมาก่อน
2. ต้นฉบับที่ผู้เขียนส่งมาเพื่อการพิจารณาต้องไม่อยู่ระหว่างเสนอขอตีพิมพ์ ในวารสารอื่น
3. เนื้อหาในต้นฉบับควรเกิดจากการสังเคราะห์ความคิดขึ้น โดยผู้เขียนเองไม่ได้ลอกเลียนหรือดัดทอนมาจากผลงานวิจัยของผู้อื่น หรือจากบทความอื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต หรือปราศจากการอ้างอิงที่เหมาะสม
4. ผู้เขียนต้องเขียนต้นฉบับตามรูปแบบของต้นฉบับตามข้อกำหนดในระเบียบการส่งต้นฉบับ
5. ผู้เขียนได้แก้ไขความถูกต้องของเรื่องที่ส่งมาตีพิมพ์ ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
6. หลังจากผู้เขียนได้แก้ไขเรื่องแล้ว กองบรรณาธิการได้ทำการตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง จากนั้นจึงจะทำการออกหนังสือตอบรับบทความ

ระเบียบการส่งต้นฉบับบทความวิชาการและบทความวิจัย

กองบรรณาธิการได้กำหนดระเบียบการส่งต้นฉบับไว้ให้ผู้เขียนยึดเป็นแนวทางในการส่งต้นฉบับสำหรับการตีพิมพ์ลงวารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ และกองบรรณาธิการสามารถตรวจสอบต้นฉบับก่อนการตีพิมพ์ เพื่อให้วารสารมีคุณภาพสามารถนำไปใช้อ้างอิงได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. การเตรียมต้นฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขนาดของต้นฉบับ พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสันขนาดเอ 4 โดยเว้นระยะห่างระหว่างขอบกระดาษด้านบนและซ้ายมือ 2.5 เซนติเมตร ด้านล่างและขวามือ 2.5 เซนติเมตร

1.2 รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาด ชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการจัดวางตำแหน่งดังนี้

- 1) ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 2) ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 3) ชื่อผู้เขียน (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 4) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน (ภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้ชื่อผู้เขียน
 - 5) ชื่อผู้เขียนร่วม (ถ้ามี) (ภาษาไทย – ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 6) สังกัดหน่วยงานสังกัดของผู้เขียนร่วม (ภาษาไทย- ภาษาอังกฤษ ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา) ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ ใต้ชื่อผู้เขียนร่วม
 - 7) E-mail อีเมลของผู้เขียนที่ใช้ในการติดต่อได้จริง ขนาด 14 ชนิดตัวธรรมดา และเบอร์โทรติดต่อ ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 8) หัวข้อของบทความไทย/อังกฤษ ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ
 - 9) เนื้อหาบทความไทย/อังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ไม่ควรเกิน 350-500 คำต่อบทความ
 - 10) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 - 11) หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย
 - 12) หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ระบุหมายเลขหน้าหัวข้อย่อยโดยเรียงตามลำดับหมายเลขตำแหน่งเว้น 1 Tab จากขอบกระดาษด้านซ้าย
 - 13) เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์เป็น 1 คอลัมน์ และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน
- 1.3 จำนวนหน้าต้นฉบับ ควรมีความยาวไม่ต่ำกว่า 10 หน้าแต่ไม่เกิน 25 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง)
- 1.4 จำนวนเอกสารอ้างอิง ควรมีอย่างน้อย 5-10 เรื่อง

2. การเรียงลำดับเนื้อหาต้นฉบับ

2.1 บทควมวิจัย

- 1) **ชื่อเรื่อง** ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน
- 2) **ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน** เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ
- 3) **ที่อยู่** ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบันทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ ของผู้เขียน
4. **บทคัดย่อ / Abstract** เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่อง อ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350-500 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง จะใช้ตัวเอนเฉพาะศัพท์วิทยาศาสตร์ และมีองค์ประกอบของบทคัดย่อให้ครบทั้งวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย และคำสำคัญ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ
- 5) **บทนำ (Introduction)** เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา และเหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง
- 6) **วัตถุประสงค์การวิจัย (Objectives of this research)** ให้ชี้แจงถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา โดยระบุเป็นข้อ
- 7) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ควรอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย ขั้นตอนการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตัวแปรการวิจัย (ถ้ามี) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล
- 8) **สรุปผลการวิจัย (Research Result)** เป็นการเสนอสิ่งที่ได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลการวิจัยด้วยตารางและภาพประกอบการอธิบาย ทั้งนี้ถ้าแสดงด้วยตาราง ควรเป็นตารางแบบไม่มีเส้นขอบตารางด้านซ้ายและขวา สำหรับรูปภาพประกอบควรเป็นรูปภาพที่ชัดเจน และมีคำบรรยายใต้รูปกรณีที่จำเป็นอาจใช้ภาพสไลด์
- 9) **อภิปรายผลการวิจัย (Research Discussion)** ควรมีการอภิปรายผลการวิจัยว่าเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ หรือไม่เพียงใด (ถ้ามี) และควรอ้างทฤษฎีหรือเปรียบเทียบการทดลองของผู้อื่นที่เกี่ยวข้องประกอบ เพื่อให้ผู้อ่านเห็นด้วยตามหลักการ หรือคัดค้านทฤษฎีที่มีอยู่เดิม รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงการนำไปใช้ประโยชน์
- 10) **องค์ความรู้การวิจัย (Research Body of Knowledge)** อธิบายองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย ควรสังเคราะห์ออกมาเป็นภาพ/โมเดล พร้อมคำอธิบายภาพ/โมเดลให้สามารถเข้าใจได้โดยสมบูรณ์
- 11) **ข้อเสนอแนะการวิจัย (Research Suggestion)** เป็นการให้ข้อเสนอแนะที่ได้จากกระบวนการทำการวิจัย ประกอบด้วย 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และ 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

12) เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 5 คน ให้ใส่ชื่อ 5 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.2. บทความวิชาการ

1) ชื่อเรื่อง ควรสั้น และกะทัดรัด ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยให้นำชื่อเรื่องภาษาไทยขึ้นก่อน

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียน เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นนักศึกษา ให้ระบุสาขาวิชา คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการศึกษ ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ และหากเป็นอาจารย์ ให้ระบุสังกัด/คณะ และมหาวิทยาลัยที่ทำการสอน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ

3) สังกัด ระบุชื่อหน่วยงาน หรือสถาบัน ทั้งภาษาไทยและอังกฤษ E-mail และเบอร์โทรศัพท์ของผู้เขียน

4) บทคัดย่อ / Abstract เขียนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เขียนสรุปสาระสำคัญของเรื่องอ่านและเข้าใจง่าย ความยาวไม่ควรเกิน 350-500 คำ โดยให้นำบทคัดย่อภาษาไทยขึ้นก่อน บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract) ซึ่งแปลจากบทคัดย่อภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษต้องมีเนื้อหาตรงกัน ใช้อักษรตัวตรง

5) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนของเนื้อหาที่บอกความเป็นมา ปัญหาการวิจัย เหตุผลนำไปสู่การศึกษาวิจัย และควรอ้างอิงงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

6) เนื้อหา (Content) ผู้เขียนอาจแบ่งหัวข้อย่อยในประเด็นเนื้อหานี้ได้ตามประเด็นที่ผู้เขียนต้องการจะทำการนำเสนอในบทความ โดยเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่กำลังค้นคว้า

7) บทสรุป (Summary) เป็นการสรุปผลได้จากการศึกษาว่าได้พบประเด็นอะไรที่สำคัญ รวมทั้งองค์ความรู้จากการศึกษา ที่ผู้เขียนต้องการสรุปผล รวมถึงเสนอแนะองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อที่จะนำผลการศึกษาไปพัฒนาและเป็นประโยชน์ทางการศึกษา

8) เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงเอกสารในเนื้อหาให้ใช้ระบบ APA Style (American Psychological Association Style) ให้เริ่มต้นด้วยเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อนแล้วตามด้วยเอกสารภาษาต่างประเทศ หากผู้เขียนมีมากกว่า 5 คน ให้ใส่ชื่อ 5 คนแรกแล้วตามด้วย และคณะหรือ et al.

2.3 การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียน ปีที่ตีพิมพ์ และหมายเลขหน้า (ถ้ามี) กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง เอกสารอ้างอิงที่ใช้ อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

1) พระไตรปิฎก/อรรถกถา :

ผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) หนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: เอส อาร์ พรินติ้ง แมสโปรดักส์.

3) สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย. ชื่อระดับสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/รายงานการวิจัย. ชื่อมหาวิทยาลัย หรือแหล่งให้ทุนการวิจัย.

ตัวอย่าง.

มนฤดี ถือสมบัติ. (2556). บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัชรนันท์ ยอดสิน. (2560). แนวทางการส่งเสริมจัดการศึกษาของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลคลองเจ็ด อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาญาณวฑฺฒน์ ฐิตวฑฺฒโน (บุตตาวงษ์). (2558). การวิเคราะห์แนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อำนาจ บัวศิริ. (2561). กระบวนการสร้างภาวะผู้นำด้วยหลักไตรสิกขา. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) บทความในวารสาร :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่พิมพ์(ฉบับที่พิมพ์), เลขหน้าที่อ้างอิง.
ตัวอย่าง.

พระครูปลัดสุราวุฒิ สิริวิฑฒโก (อุกฤษโซค) และศุขภิญญา ศรีคำไทย. (2562). การบริหารตนตามแนวพุทธธรรม
เพื่อบริหารองค์การทางการศึกษา. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 6(3), 266-277.

5) บทความในหนังสือ :

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ใน ชื่อบรรณาธิการ. ชื่อหนังสือ. พิมพ์ครั้งที่. (เลข
หน้า). เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์ หรือโรงพิมพ์.
ตัวอย่าง.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. (2542). ทศนะเกี่ยวกับการศึกษาของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) : วิเคราะห์
จากหนังสือ ทางสายกลางของการศึกษาไทย. ใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ชีวิต
และผลงานของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) และนันทาทศนะของนักวิชาการ. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

6) สื่ออินเทอร์เน็ต :

ชื่อผู้เขียน/ผู้เผยแพร่. (ปีเผยแพร่). ชื่อเรื่อง. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-เดือน-ปี).
ตัวอย่าง.

วัดญาณเวศกวัน. (2556). ประวัติพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). แหล่งที่มา
http://www.watnyanaves.net/th/web_page/biography สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563.

7) หนังสือพิมพ์ออนไลน์ :

ผู้แต่ง. (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์. แหล่งที่มา (URL). สืบค้นเมื่อ (วันที่-
เดือน-ปี).
ตัวอย่าง.

เดลินิวส์. (27 กุมภาพันธ์ 2562). เริ่มนำร่องการเรียนรู้สถิติสมมติเป็นฐานภาคเรียนที่ 1-62. เดลินิวส์. แหล่งที่มา
<https://www.dailynews.co.th/education/695610> สืบค้นเมื่อ 10 กันยายน 2563.

8) ราชกิจจานุเบกษา :

ชื่อกฎหมาย. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (ถ้ามี). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ ตอนที่ หน้า(วันเดือนปี).
ตัวอย่าง.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (10
กันยายน 2563).

การอ้างอิงภาษาอังกฤษใช้เช่นเดียวกับภาษาไทย

3. สถานที่ติดต่อ

วารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์
วัดหนองบัวหึง ตำบลดอนทราย อำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี 70140
โทรศัพท์ : 099-1916295, 099-6166595, 095-5426695
E-mail: ukitchock@gmail.com
https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JOB_EHS

4. การอ่านประเมินต้นฉบับ

ต้นฉบับจะได้รับการอ่านประเมิน โดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) จากภายนอกมหาวิทยาลัยในสาขาวิชานั้นๆ ประเมินบทความตามเกณฑ์และแบบฟอร์มที่กำหนดในลักษณะเป็น Double-Blind Peer Review คือ ปกปิดรายชื่อผู้เขียนบทความและผู้เกี่ยวข้อง และส่งผลการอ่านประเมินคืน ผู้เขียนให้เพิ่มเติมแก้ไข หรือพิมพ์ต้นฉบับใหม่แล้วแต่กรณี

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ 2 แบบคือ

แบบที่ 1 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 2 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

แบบที่ 2 บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 ท่าน ต่อ 1 บทความ แบบผู้ทรงคุณวุฒิและผู้แต่งไม่ทราบชื่อกันและกัน (double-blind review)

5. ลิขสิทธิ์

ต้นฉบับที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) ถือเป็นกรรมสิทธิ์ของวารสารฯ ห้ามนำข้อความทั้งหมดหรือบางส่วนไปพิมพ์ซ้ำ เว้นเสียแต่ว่าจะได้รับอนุญาตจากวารสารฯ เป็นลายลักษณ์อักษร

6. ความรับผิดชอบ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น รวมทั้งผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ซึ่งทางวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงานด้วยโปรแกรม CopyCat เว็บไซต์ Thaijo ในระดับ ไม่เกิน 25%

ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารบรรณการศึกษา

และมนุษยสังคมศาสตร์ โดยรวมทั้งทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารบรรณการศึกษา
และมนุษยสังคมศาสตร์ ถือเป็นการรับผิดชอบต่อผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความ
รับผิดชอบต่อกองบรรณาธิการวารสารบรรณการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์และวารสารบรรณการศึกษา
และมนุษยสังคมศาสตร์

จริยธรรมการตีพิมพ์

วารสารบวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์ (Journal of Bovorn Multi-Education and Human Social Sciences) ได้กำหนดจริยธรรมการตีพิมพ์ผลงานบทความในวารสาร ดังนี้

จริยธรรมของผู้เขียนบทความ

1. ผู้เขียนบทความจะต้องไม่ส่งต้นฉบับบทความซ้ำซ้อนกับวารสารอื่น
2. ผู้เขียนจะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในการคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง
3. ผู้เขียนจะต้องจัดทำต้นฉบับของบทความตามคำแนะนำสำหรับผู้เขียน
4. ผู้เขียนที่มีชื่อในบทความจะต้องเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำบทความหรือมีส่วนร่วมในการวิจัย
5. ผู้เขียนจะต้องอ้างอิงผลงาน ภาพ หรือตาราง หากมีการนำมาใช้ในบทความของตนเอง โดยให้ระบุ “ที่มา” เพื่อป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ (หากมีการฟ้องร้องจะเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียวทางวารสารจะไม่รับผิดชอบใดๆ ทั้งสิ้น)
6. ในบทความผู้เขียนจะต้องไม่รายงานข้อมูลที่คลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างข้อมูลเท็จ หรือการปลอมแปลง บิดเบือน รวมไปถึงการตกแต่ง หรือ เลือกแสดงข้อมูลเฉพาะที่สอดคล้องกับข้อสรุป
7. ผู้เขียนจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการเอกสารอ้างอิง และควรอ้างอิงเอกสารเท่าที่จำเป็นอย่างเหมาะสม
8. ผู้เขียนจะต้องแก้ไขบทความตามผลประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนด
9. ผู้เขียนจะต้องระบุชื่อแหล่งทุนที่ให้การสนับสนุนในการทำวิจัย (ถ้ามี) และจะต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)
10. ในกรณีที่ บทความวิจัยมีกระบวนการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ผู้นิพนธ์จะต้องส่งหลักฐานการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาประกอบการลงตีพิมพ์ด้วยจึงจะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสาร

จริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสารและผู้ประเมินบทความ ตระหนักว่าตนเองอาจมีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
2. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาความสำคัญของเนื้อหาในบทความที่มีต่อสาขาวิชานั้นๆ คุณภาพของการวิเคราะห์ และความเข้มข้นของผลงานหรือกระบวนการวิจัยที่สำคัญๆ และสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้เขียนบทความไม่ได้อ้างถึง เข้าไปในการประเมินบทความด้วยผู้ประเมินไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
3. เมื่อผู้ประเมินบทความพบว่า มีส่วนใดของบทความ ที่มีความเหมือนกัน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่นๆ ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ

4. ผู้ประเมินบทความต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
5. ผู้ประเมินบทความต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง

จริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความ เพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ และต้องคัดเลือกบทความมาตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ และจะต้องมีข้อมูลที่สะท้อนมุมมอง แนวคิดเชิงทฤษฎีที่ได้จากประสบการณ์ การสังเคราะห์เอกสาร หรืองานวิจัย มุ่งเน้นการนำเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่รวมถึงแบบจำลองเชิงแนวคิดที่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันจะนำไปสู่การวิจัยในหัวข้อวิชาการที่สำคัญ
2. บรรณาธิการจะต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียนและผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงเวลาของการประเมินบทความ
3. บรรณาธิการจะต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว โดยต้องมีการตรวจสอบการคัดลอกผลงานผู้อื่นอย่างจริงจัง และใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้ เพื่อให้แน่ใจว่า บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารไม่มีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น และหากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นจะต้องหยุดกระบวนการประเมิน และติดต่อผู้เขียนบทความหลักทันที เพื่อขอคำชี้แจง เพื่อประกอบการตอบรับ หรือปฏิเสธ การตีพิมพ์บทความนั้นๆ
4. หากบรรณาธิการตรวจพบว่า บทความมีการลอกเลียนบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล ซึ่งสมควรถูกถอดถอน แต่ผู้เขียนปฏิเสธที่จะถอนบทความ บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียนซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ
5. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยที่มีระเบียบวิธีวิจัยที่ถูกต้อง และให้ผลที่น่าเชื่อถือ โดยนำผลของการวิจัยมาเป็นตัวชี้ว่า สมควรตีพิมพ์เผยแพร่หรือไม่
6. บรรณาธิการจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียนและผู้ประเมิน
7. บรรณาธิการต้องไม่นำข้อมูลบางส่วนหรือทุกส่วนของบทความไปเป็นผลงานของตนเอง